

پازوانو هه ورامی

بنویس: د. ناجح گولپی

چاپی دووهم

کتیڤو رازوانو هه ورامی

نویسار و هه له چن: د. ناجح گولپی

دیزاین "ونارای":

هه له چنی و لوایو پوره و وستهی سه رش: د. ناجح گولپی

چاپی دوهم:

ژماره و نه سپارایش به کتیبخانه گردینه یه کان (1298) ساله و 2018 ی

ژماره و نه سپارایش به کتیبخانه گردینه یه کان (چاپی دووهم

مافو چاپ که رده یشه و ته نیا په ی بنویسین

به نامی خاله قو گردو زوانه کان

دلڳیر، دلڳیر

پهل	سه رهیل
14	وه ربه ره
16	وه لینه و چاپی دوه می
17	لیژه می یوهم
17	ئلف و بی هه ورامیه
19	پازوان
22	زوان، دیالیکت، لهجه
23	واتی
25	واتی جه بارو دروسنایوه
25	لکه، دهسه واچه، گری، فرهیز
25	لکه و نامی، لکه و یاوه رنامی
26	لکه و یاوه رکرده وهی
27	رسته به پاو دروسبیه یش
28	رسته می ساده
29	رسته می ئامیته
30	رسته می ئالوز
33	رسته به پاو دلڳیره که یش
39	بنه په تو رسته می
40	که رده وهی ته مام، که رده وهی ناته مام

40	تہمامکەر
43	تہمامکەر و کہ رده وهی، وەرکار ، تہمامکەری به یاری
49	لیژەهی دوه م
49	به شه کانو دواي
49	ئامراز
50	جۆره کئو ئامرازی
63	باسو ئامرازه کان
87	لیژەهی یه ره م
87	چه مه
88	جۆره کئو چه مه ی به پاو نیشانه کان شان
89	هازه و چه مه ی
90	چه مه دووه لایئ، چه مه و ده نگه سروشتیه کان
91	دروسنه و چه مه ی
92	چه مه ی ئه ره تاشیا
96	گرنگی وه لگیر و دماگیری
96	چه مه ی ئامیته
97	یاساو دروسنایو چه مه ی
99	چنڈ شیوه و یه ک مانایی چه مه ی
100	چه مه و نیشانی نه ژناسه ی
101	چه مه و نیشانی ئه ژناسه ی
101	چه مه و نیشانی ئیزافه ی
102	چه مه و حاله تو وه سفی

102	چہمہ و نیشانی پڙگہ زی
103	چہمہ و یاگہ گیرو نامی پھیوہ سی
103	چہمہ و نیشانی کوی
103	چہمہ و یاوہرنامی نیشانی
104	چہمہ و یاوہرنامی نادیارہ
106	ئہرکو چہمہ ی رستہ نہ
107	ئہرہ چنیہ ی چہمہ ی
111	نامی چہمہ ی
113	لیژہ ی چوارہم
113	کہردہوہ، کار، ہہرمانہ، کہردار
114	تایبہ مہنڈیہ کیو کہردہوہ ی
114	دہمہ کیو کہردہوہ ی
117	دہمو ئایندہ ی
120	چہمہ و کہردہوہ کامشان جہ کامیشانہ
120	بنہرہتو کہردہوہ ی، قہڈ
122	نامی و ہرکاری
124	نامی چہمہ ی
125	نامی یاگی
125	پیخہ
128	پیخہ و کہردہوہ ی داوایی
128	پیخہ و نامی بکہری
132	جورہ کیو کہردہوہ ی جہ بارو دروسنایوہ

- 134 که رده‌وهی ئامیته
- 135 که رده‌وه جه بارو مانایوه
- 136 جیائوه که رده‌وهی نه‌ویه‌ری جه که رده‌وهی ویه‌ری
- 138 فارای که ده‌وهی نه‌ویه‌ری په‌ی ویه‌ری
- 140 شیوه، وه‌خت، دم
- 141 شیوه‌کیو که رده‌وهی سه‌رو بنه‌په‌تو ده‌می، وه‌ختی
- 141 ده‌می هه‌والی
- 141 ویه‌رده‌ی هه‌والی ساده
- 144 ویه‌رده‌ی سه‌ره‌مپه‌ی هه‌والی
- 145 ویه‌رده‌ی سه‌ره‌مپه‌ی تاکیدی
- 147 ویه‌رده‌ی دووری هه‌والی
- 149 نه‌ویه‌رده‌ی هه‌والی
- 149 ده‌مو ئیسه‌ی و ده‌مو ئاینده‌ی
- 152 دماگیرو (نه‌ی)
- 153 دماگیرو (ره، ری)
- 154 ده‌مو ئه‌ره‌نیای، ئلتزامی ویه‌رده‌ی
- 163 ده‌مو ئه‌ره‌نیای نه‌ویه‌رده‌ی
- 164 ده‌مو داوایی
- 167 ده‌مو شهرتی
- 169 گه‌ردان که رده‌ی که رده‌وه‌ی
- 174 ده‌مو ئیسه‌ی جه که رده‌وه‌نه
- 177 که رده‌وه‌ی یاردی دهر

178	فره‌مانایی و فره‌شیوهیی و که‌رده‌وهو (بی)
183	که‌رده‌وهو بی پسه و هامکاری
183	که‌رده‌وهو (هه‌ن)
188	که‌رده‌وهو (که‌رژ)ی
193	که‌رده‌وهی بکه‌ر دیار و بکه‌ر نادیار
198	چنڌه بکه‌ر نادیارئ شازئ
198	که‌رده‌وهو حاله‌تو نه‌رئ
198	که‌رده‌وهی ئه‌ره‌نیای نه‌ویه‌رده‌ی نه‌رئ
198	که‌رده‌وهی نه‌ویه‌رده‌ی هه‌والئ نه‌رئ
199	که‌رده‌وهی داوایی نه‌رئ
202	که‌رده‌وه و نیشانی په‌گه‌زو ئیر و مای
203	که‌رده‌وهی ویه‌رده‌ی هه‌والئ و په‌گه‌زو ئیر و مای
204	نه‌ویه‌رده‌ی هه‌والئ ویه‌ر و نه‌ویه‌ر و په‌گه‌زو ئیرومای
204	که‌رده‌وهی ویه‌رده‌ی ئه‌ره‌نیای و په‌گه‌ز
206	شارو و نیشانی په‌گه‌زی
207	نیشانی په‌گه‌زو بکه‌ر نادیارئ هه‌والئ
207	نیشانی په‌گه‌زو بکه‌ر نادیارئ ئه‌ره‌نیای
209	ده‌م، بکه‌ر، وه‌رکار جه‌ که‌رده‌وه‌نه
	که‌رده‌وی مدرا و نه‌مدرا
211	لیژهی په‌نجه‌م
211	نامئ
212	نامئ جه‌ بارو بیه‌یوه

- 212 دروسنایو نامی مانایی
- 215 نامی جه بارو دروسنایوه
- 216 تاشتهی نامی
- 216 سازهی چالاک و ناچالاک و نیمه چالاک
- 218 پی جوره نامی ئه ره تاشیی وه شه مه کریو
- 225 نامی ئامیئی
- 227 ژماره و نامی، نامی تاکه
- 227 نامی کوی، جه مه
- 228 نیشانی کوی زوانو هه ورامینه
- 228 نیشانی تهرو کوی
- 231 نامی ئه شناسیی و نامی نه شناسیی
- 231 نیشانی ئه شناسهی و نه شناسهی
- 237 ئیزافه زوانو هه ورامینه
- 240 ئیزافهی بی نیشانه
- 240 ئیزافهی چه په وانه
- 242 گولانه که رده یه و نامی
- 244 کول ئه وه که ردیو نامی
- 244 نامی وه ختو چریه یه
- 245 گیروژدهی نویسه و (ئی)
- 245 ره گه زو نامی (ئی و ما) زوانو هه ورامینه
- 246 نیشانی ره گه زو ئیر و مای
- 250 ئه رکو نامی رسته نه

- 253 یاوه‌نامی مه‌بونه به‌نامی
- 253 نامی ده‌نگی
- 254 شو‌نکه‌وته و نامی
- 254 له‌که‌نامی
- 255 لیژهی ششهم
- 255 یاگه‌گیرو نامی
- 256 تاییه‌مه‌نډی یاگه‌گیرو نامی جه‌بارو مانایوه
- 258 حیائه‌وه‌که‌رده‌ی یاگه‌گیرو نامی پیسه‌و واتپوی
- 259 تاییه‌مه‌نډی یاگه‌گیرو نامی جه‌بارو واتسازپوه
- 260 تاییه‌مه‌نډی یاگه‌گیرو نامی جه‌بارو رسته‌سازپوه
- 260 شو‌نه‌و یاگه‌گیرو نامی دلی به‌شه‌کانو دواینه
- 262 په‌یلواپو بری جه‌ زوانته‌شناسان سه‌رو یاگه‌گیرو نامی
- 263 ده‌سه‌به‌نډی یاگه‌گیرو نامی جه‌ زوانه‌کانو جه‌هانینه
- 264 یاگه‌گیرو نامی زوانو ئینگلیزینه
- 265 یاگه‌گیرو نامی زوانو فارسینه
- 266 یاگه‌گیرو نامی زوانو هه‌ورامینه
- 267 یاگه‌گیرو نامی که‌سیی، جیی، ویسه‌ره
- 268 یاگه‌گیرو نامی جیی و نیشانی نه‌ژناسه‌ی
- 268 یاگه‌گیرو نامی جیی و نیشانی نه‌ژناسه‌ی
- 269 یاگه‌گیرو نامی جیی و نیشانی ئیزافه‌ی
- 270 یاگه‌گیرو نامی جیی و وه‌سف
- 270 یاگه‌گیرو نامی جیی و نیشانی جه‌می

271	ياگه گيرو نامى جيئى و ره گه زو نئير و ماى
272	ئهرکو ياگه گيرو نامه جياکان جه رسته نه
280	ياگه گيرو نامى که سيه ي لکى (په يوه سه)
281	ده سه ي يوه مو ياگه گيرو نامه په يوه سه کان
289	ده سه ي دووه مو ياگه گيرو نامه په يوه سه کان
291	ده سه ي يه ره مو ياگه گيرو نامه په يوه سه کان
297	ده سه ي چواره مو ياگه گيرو نامه په يوه سه کان
305	ده سه ي په نجه مو ياگه گيرو نامه په يوه سه کان
307	ده سه ي ششه مو ياگه گيرو نامه په يوه سه کان
308	جوره کى ته رو ياگه گيرو نامى
308	ياگه گيرو نامى نيشانى
314	ياگه گيرو نامى په رسى
317	ياگه گيرو نامى وئى
318	ياگه گيرو نامى هينو
319	ياگه گيرو نامى چنډيه تى
320	ياگه گيرو نامى نه رى
322	ياگه گيرو نامى هامبه شى
323	ياگه گيرو نامى ناديارى
325	ياگه گيرو نامى به سته ي
325	ياگه گيرو نامى ئيژانه ي، ئيحترامى
326	ليژه ي هه و ته م
326	ياوه رنامى

326	ياوهرنامى زوانو عه ره بيينه
327	ياوهرنامى زوانو فارسينه
329	ياوهرنامى زوانو ئينگليزينه
332	ياوهرنامى زوانو هه ورامينه
333	ياوهرنامى چه نيه تى
337	ياوهرنامى نيشانى
339	ياوهرنامى په رسى
340	ياوهرنامى ژماره ي
345	ياوهرنامى نادياره
351	ياوهرنامى نسييه
354	ياوهرنامى سادى
354	ياوهرنامى ئه ره تاشيى
365	ياوهرنامى ئاميتى
368	جوره كئى ته رو ياوهرنامى
370	ياوهرنامى و په گه زو ئير و ماى
371	لكه و ياوهرنامى
372	پله كئو ياوهرنامى
378	ريزه سته ي ياوهرنامى
381	جياوازي ميانو نامى و ياوهرنامى
384	به ياوهرنامه بيه ي
385	ياوهرنامى مه بو به به شه دواى ته ر

386	لیژھی هه شته م
386	یاوهرکه ردهوه
386	یاوهرکه ردهوه زوانو عه ره بینه
387	یاوهرکه ردهوه، قید زوانو فارسینه
390	یاوهرکه ردهوه زوانو ئینگلیزینه
392	ئاوه لکار زوانو کودینه
393	یاوهرکه ردهوه زوانو هه ورامینه
394	یاوهرکه ردهوه ی چه نیه تی
396	یاوهرکه ردهوه ی چنډیه تی
397	یاوهرکه ردهوه و ریکه رده ی (ته رتیب)
397	یاوهرکه ردهوه و وه ختی
398	یاوهرکه ردهوه و یاگی
399	یاوهرکه ردهوه و نونگه و مه به ستی
399	یاوهرکه ردهوه پالپه شتی
400	یاوهرکه ردهوه و واوه ی
400	یاوهرکه ردهوه و نه ری
401	یاوهرکه ردهوه و بیژگه ی
403	دروسنای یاوهرکه ردهوه ی
403	یاوهرکه ردهوه ی ئه ره تاشیا
406	یاوهرکه ردهوه ی ئامیته
409	یاوهرکه رده مه بو به به شه دوای تهر

411	لیژھی نویه م
411	ژماره
411	چه نی ژماره په یتابییه ن، ویه رده و ژماره ی
413	ژماره زوانه کانو ئیرانی کونینه
418	ژماره زوانو عه ره بینه
420	ژماره زوانو ئینلیزینه
423	وه لینه و ژماره ی ئه چی وه لاتو وئمانه
424	ئه ژماره، پیمان، ئه نڈازه، که جار ان هه ورامانه نه به کار ئاومینئى
433	رئبازو دروسنای ژماره ی
436	ژماره جه بارو مانایوه
442	ژماره و ره گه زو نیرو مای زوانو هه ورامینه
444	جوره کیو ژماره ی جه بارو دروسکه رده یشانوه
451	ماناو واته کان
454		سه رچه مه کی

وه ربه ره

نويستهي و لواينه دليو بابه تو زواني كارځوي ساده و ئاسان نيهن، به تايبه په ي كه سانځو كه پسيورئ نه بان جه وياره كه نه، مني هه ورامي و هرو چنده نونگيوه لوانينه دليو ئي ويارئ و دهم كه رد به نويستهيو پارزواني، ته نيا به خاتره و خزمه تگه رده ي به زوانه كه يم، چوونكاتهي مه وينو سهدان و گيره زياته ريچ خوتاني پروانامي هه ورامي زوانيمان هه ئي جه هه ريمو كورده سانينه وه ليم هه لاي كه سيستان ده سش نه به ردهن په ي ئانه ي به زوانه كه و وئش باسو پارزواني، ويه رده ي يام وياره كاني ته رو زانستينه بنويسان.

گوش نه داي هيچ كه س و لايئ، چ حكومت، چ هه وراميه خوتان پروانامه كي، چه شاره زايان زواني، پاسه ش كه رد مني خه مه و هرو زوانو ئه تايم بلونه دلي ئي باسه يه و به پاو تواناو وئم ده سبارو هورسته يه وش بكه رو، رهنگا خه لكانيوي ته مه ل و قسه زل پاليوه ره خنه و سه رزه نشتو من بكه ران و بواچان دكتورئ به يته ري و پارزان كوچا مه رحه با !!

چه ني ئانه يچ مه واچو به شكيم ئينه بو به هانده ريوه په ي ئا كه سانيه يام خه لكاي ته ري هه كه چه م برانه من، چه په ي پاليه شتي هه نگامه كيم يام به غيليينه بواچان چي ئا ئينه ي متاوو چي من نه تاوو بكه روش؟ هه ردوي بارينه قازانجو زوانه كه يم چه نه شه ن .

ئوميٽوارنان ئي هه نگامي ببو به بنه رتيوي هيقم په ي دهس په نه كه رده ي نويستهي سه رو زوانو هه ورامي، هه لبت ئينه هه كه چي كتئيبه نه هه ن چورين جه سه رچه مه و زوانو هه ورامي، ئه گه ر بلينه دلئش مه تاوي چنده ها كتئيبش سه ر بنويسي، و هرو ئانه ي ئي كتئيبه مه نه هج نيه ن ياني وانه و مه درسه ي نيه ن، سه رچه مه ن، مه تاوي ده يان كتئيبش دلئنه هورگوزي .

دنياي قه ساله ينه و ئينترنئتي و توره كومه لايه تيه كان بيه ياگي جه مبيه يو فره و هه وراميه كان، ئينه يچ هانده ريوي ته ري، هه كه نويستهي به زوانو ئه ئايي په نه وازن، ياگي قره و مشه ي چه ني گردو هه وراميه كان ئه وه جه و نويستهي به زوانو وئما ورده و رده ي چه كه ره ش كه رد، مه تاوو بواچو هه نگاميوي خاسه نرينه و وه لكه و ته يش پوه دياره ن.

زسانوو 2016 به هه سي لوانينه دلي هه ورامي دوسي و زوانو ئه ئاييم، و به رده و هه وراماني، فره م واناوه، ئتر كه لكه له و ئانه ي كه وت مه ژگم ئه وه جه ما به پارزواني هه ورامي هه ن، چوونكاتهي هه وراميه كي سه ربارو نويستهي چنده ها هه لي دلي زوانه كه يشانه هه ئي وه ختو قسيكه رده ينه، ئينه چ خه تاو ئانه ينه، هه كه به زوانو وئما نمه وانمي، پارزان نمه زانمي.

دماو ئانهی کتیبه کئی ماموسا جه مال بیداریم وانیوه سهرو رازوانو ههورامی، ههلبهت روشن کردهیشان به سورانین و نمونه کئی به ههورامینی، که لکه له و هورگیلنایشان کهوت سه رهم، سه فهری ئه و دیمیم که رد کتیبه که و ماموسا فاتح ره حیمیم وینا، ههلبهت جه نابیشا به سهوقاتی پیشکه شش کهردا، چه نی کولی سپاسیم، ئادیچم واناوه، ئتر بریارو ئانهیم دا هه که په نه وازن کتیبو رازوانو ههورامیما به زوانو ئه ئایی بیونه، ده سم په نه که رد ماوه و یهری مانگا زیاته ری گردو بابه ته رازوانیه کام که ردی ههورامی، ههلبهت و یچم زیاد جه چوار بابه ته رازوانام ئاماده و به ههورامی نویستیوه.

زوانو ههورامی چه نی ئانهیه هه که په نه ش نمه نویسیو، ئا که سیچه هه که په نه ش منویسان ئیساتی گرفتو ته خته کریلی و نویسه کانمان "حرف" هه ن هه لای نه تاوانمان سهرو چنده ده نگییو ریکی بگنمی، هه ریاسه نه تاوانمان سهرو هیماو یام وینه و حه رفه ههورامیه کان ریکی بگنمی، یانی به کولی رانویسی یوگیری ههورامی هه لای مه نه نش بیاوو مه نزه له ی دمایینه .

من په ی نویسته یو ئی کتیبه یه ته خته کریلو کاک نوعمانیم به کار ئاوردهن چوون جه گردو ته خته کریله کائسانته رهن، ته نیا یهری جار شفت گیریره، وه لی ته خته کریله که و ماموسا سیامه ندی و کاک ئاکوی هه که هه ردووی جوابگو زوانو ههورامیه نی و به زهریفی هیماو نویسه ههورامیه کان نشان دیاری که ردینه، وه لی شفت گرته یره یشان فرهن، ئینه نیشانی ئانه ی نیه نه هه که من ویم یه کلا ی که رده بووه بواچو ئینه ته خته کریلی ههورامین، وه لی چیگه یچه نه مه و اچو واوه یش مه که روه هه که په یوازه ن ئی ته خته کریلی بباوه یو، چوون نمه کریو چوار په نج ته خته کریلی و چنده هیمای جیاوا زمان بو په ی نویسه کان.

دما قسم ئانه ن په ی ههورامی دوسه کا، هه که بیان به هامکاریم په ی دیاری که رده یو هه له کانو دلی کتیبه که ی، په ی ئانه ی چاپی دمایینه نه بتاومی زیاته ر زهریف و پایه دارش بکه رمی، ئومیئد مه که رو هه رکه س ره خنه ش هه ن جه هه رمانه کیم، ره خنیوه بو خزمهت به زوان و فه ره نگو ههورامانی بکه رو، نه ک ئاندی ته ر زوانه کیمما فه تووت بکه رو، چوونکاته ی هیچ هه رمانیو به بی که مو کولی هه لی نیه نه.

سلامی سه ره مرهم په سیندی

د. ناجح گولپی 2018/1/26

n.gulpy@gmail.com

07501115808

وهلینه و چاپی دووه می

ئاژه و زوانو هه ورامی هه لای نه واریان، به لای که میو وه لیکه و ته یش ئامان ملره، نویسته ی به زوانه که یمان و کتیی چاپکه رده ی به زوانو و یمان زیادش که رده ن، وه لیم هه لای گیر و ارده یمان هه ن جه نویسه کانه، هه لای ته خته کر یلی یوگیر ما نیه ن، یانی نویسته یمان بر ی دهنگینه جیا و ازهن. په ی چاپی دووه می هه و لم دان به زوانیوی جیا جه وه لینی بنیوسونه، به زوانیوه که سه رده میو زوانو گورانی بیه ن، زوانی نویسیاری بیه ن جه هه وراماننه، تاریخش مه گیلو وه په ی هه زارو یه رسه د سالان چیوه لی، هه ورامی نویسته ی مه شو سه رو ئینه ی بلمی، یام مه شو که لک جه ویه رده یمان هور بگیری و زانستیانه سه رشه و کار بکه رمی تا نویسته ی یوگیر ما ده س بگنو. هه ریاسه په ی چاپی دووه می بر ی باسی تازی و سه رده میانیم وستهن سه رش، هه و لم دان هه له و که م و کولییه کانو وه لی لابه رونه، نمونی تازی و فره ته ری بوزو سه رش، یانی به شیوه ی گردین لواناوه پوره ش و ئه و په رو ته قه لایم که رده ن که جه جوانترین ته شک و دلگیر برانوشه و.

د. ناجح گولپی 2020/9/17

ليژهى يوه م

ئەلف و بى ھەوراميه Hewramy Alphabet

1. ئ . ئى ، ئاير ، ئيىر ، ئاتر ، ئازەر ، ئادور ، ئاتار ، ئاوير ، ئاور ، ئاگر ، ئاتەش
2. ا ، ئا ، ئاما ، ئاسمان ، ماما ، بابا
3. ب ، ب ، بەران ، بەرە ، كەباب ، بلبل ،
4. پ ، پ ، پاتە ، خەپۆلە ، خراپ
5. ت ، ت ، تەتە ، تەشت ، تریت ، پەتیارە
6. ج ، ج ، جاجم ، جوان ، ھەلاج ، جوجەلى ، فروج
7. چ ، چ ، چەم ، چەمچە ، ماچە ، ھيچ
8. ح ، ح ، ھەسەن ، ھەلاج ، محەمەد (عەرەبىن)
9. خ ، خ ، خەرمان ، خەلە ، پەرداخ ، دەماخ
10. د ، د ، ددان ، دادە ، دوکەل ، ديدە ، ديدى ، دارى
11. ئ ، ئ ، باڭيە ، ئەڭا ، ئاڭ ، ديدى ، گەڭا ، گەڭى ،
12. ر ، مار ، دەرە ، فرو ، ويەر ، بەر ، ھەر ،
13. پ ، پەماى ، رەق ، قەرە ، خەر ، رۆلە ، پەر ،
14. ز ، زەرتوشت ، دزليە ، دز ، زام ، زەلم ، دزاوەر ، بەزم و پەزم ، کز
15. ژ ، ژەرەژى ، ژووژوو ، ژەمەنى ، دژ ، دژمانى ، بوپژە ، واگژە ، کەلەگژ .
16. س ، س ، سەواى ، ساوى ، سىس ، ماس ، دەس ، سەرە ،
17. ش ، ش ، شەلەمىنە ، ماش ، بەلاش ، شيشى ، شەوہ ، تاشتەى
18. ع ، ع ، ئى نويسە عەرەبىن : عەلى ، عادل ، نەعل ، باعە باع
19. غ ، غ ، ئى نويسە عەرەبىن : غەبغەبە ، مەغريب ، غارغارانى
20. ف ، ف ، فەرھاد ، تف ، فو ، فيکە ، تفى ، لفکە ، تەپاف ،
21. ق ، ق ، ھەقەدە ، گفە ، بڭە
22. و ، و ، واران ، وەرۆہ ، لؤا ،
23. ق ، ق ، قاج ، چەق ، بەق ، قارە ، قاقبە ، قپەرە ، رەق
24. ک ، ک ، پاک ، کەل ، کەکەوى ، کەلپوس ، پڭک و پڭک
25. گ ، گ ، گوران ، وەرگ ، بارگە ، سەرنگا ، ھەنگورى

26. ل، ل، له مه، لال، له ت، كه ل، بلبل، لامل زهر د،
 27. ل، ل، بال، دل، مله، كه ل، شیلانی، بل
 28. م، م، مروچه، مامو، دم، مەری، مەمه، خەم
 29. ن، ن، نه رم، ته وه نی، نان. (ن) دوه دهنگه پسه و ng بانگ، پالنگان، هه نگیری، هه نگوین..
 30. و، لاو، لاو، گاو، ورگ، کور، گولپ
 31. و، موو، به لوو، شوو، سوور،
 32. و، دو، تو، شوت، لو، لالو، کو، شاهو، بو، فرو
 33. و، بره شو، لوانو. پو،
 34. ه، هه نجیر، هه نار، رهیله، هیله. زمه پار، هه راله
 35. ه، دلپراسه و کوتانه مه یو، ده، به به، سه ره، به ره، ته ته
 36. ی ی سی، لای لای، میدیا، یه ری، یاردی، یاو، یاوهر، یاردی
 37. ی ی سی، ئامیوه، لوپوه، که رگیوه، که رگی، که سی،
 38. ی، ی، که ری، کی، کووله کی، کوله کی، سیلی، مریچلی، خه نی، ئیگه

نویسه بیگیره کی¹ vowel نو (9) دنینی، شوشیوه مه یا بینی، ده مه وه به رمشان، هیچ وهر په نکیشان نمه یونه را، په وکی په نه شان مه واچم (بیگیره کی) یانی هیچ راشان نمه گیرو، گرد گرینی² Voiced (ا، ه، و، و، و، و، ی، ی، ی) زوانو هه ورامینه ده نگیه کول هه ن پیسه و که سره ی مه گه ر فره سه رنجه ده ی ئیجا هه ستش په نه مه که ری، ریک پسه و که سره ی فره کولی "یام شوه ی ئینگلیزی"، ئه چا واتانه هه ن که دوئی یام فیشتنه ر گیره نه ی مه یان شونه و هه نترینیره، پسه و (مل، کته، چرچ، لت...).

زوانو کوردینه هه شت نویسه بزویندی - قاولی هه نی وه لی ته نیا هه وتشان هیماشان په ی نریانه ره (ا، و، وو، ی، ی، ه) ئه وی ته رشان بزروکه ن به حه رفی لاتینی لاتینی هه ن "i".

نویسه گیره نه کی consonants سی ویه ک (31) دنینی (د، ب، پ، ت، ج، ح، خ، چ، د، ث، ر، ز، ژ، س، ش، ف، ق، ک، گ، ل، ل، م، ن، ه، ع، غ، و، ی). ئی دهنگی، بریشان گرینی و بریشان کپینی³. (و، ی نیمه قاول، semi vowel) نیمه قاول هه رمانه و کونسونانتی به روئه.

تایبه مه ندی نویسه کیو زوانو گورانی - هه ورامی ئانه ن که هه رده نگیه ده مه وه مه یونه جبه ر هیما و نه خش و ویش په ی مه که ری، یانی هه ر ده نگیه یه ک نویسه ش هه ن، ئینه زوانو ئینگلیزینه جیاوزه ن، ته ماشه

¹ بیگیر : vowel ، قاول . گیره هه ن: consonant که نسانت (واتاره و دکتر سه جادی، سایتوه هه ورامان نیتی، ووجه ئیو ناروو زوانو هه ورامی

² ګر : voiced

³ ګپ : unvoiced

مه‌که‌ری هه‌ر ده‌نگیوه‌ قاول به‌ چنڌه‌ ده‌نگیوی ته‌ری قاول هیماش په‌ی مه‌کریونه. په‌ی نمونه‌ی ده‌نگو(ی): (i) به‌ به‌شداري ئی ده‌نگایچه‌ دروس مه‌بونه (ee, ea, ie, ei, i+que). هه‌ریاسه‌ زوانو ئینگلیزی نویسه‌کئی به‌ زل و گولانه (small & capital) مه‌نویسیان، وه‌لیم هه‌ورامی و کوردی و فارسی و عه‌ره‌بینه‌ زل و گولانه‌مان نیه‌ن، گرد یه‌ک بیچمشان هه‌ن، ئی زل و گولانه‌ په‌ی پانویسی چنڌه‌ ئه‌رکئیو مه‌وینونه، بنه‌پاو هیلی به‌ که‌پیتال ده‌س په‌نه‌مه‌که‌رون، ئه‌گه‌ر رسته‌نه‌ نامیوه‌ دیاری کریا به‌یونه، سه‌ره‌تاکه‌ش به‌ نویسه‌ی که‌پیتال مه‌نویسیونه. یانی زوانو هه‌ورامی نویسه‌کیش و ده‌نگه‌کیش پیسه‌ئی یوی، وه‌لیم زوانو ئینگلیزی، نویسه‌کیش چه‌نی ده‌نگه‌کانش جیاوازیئی، یانی ئانه‌ هه‌که‌ مه‌نویسیش، ده‌نگه‌که‌ش جیاواز به‌ر مه‌شو.

پازوان Grammar

هه‌ر زوانیو کومه‌لئ پ و پاگا و یاساش هه‌ن که‌ بنه‌ره‌تو پازوانه‌که‌ی پو‌شن مه‌که‌رووه، ئانزان قسه‌ و باسو وینگاو ئامازه‌ و جولایای ویش قالبو "رسته" یه‌ نیشانه‌ مڌو، رسته‌یچ، جه‌ چنڌه‌ "واتی" وه‌ وه‌شکریان، واتییچ جه‌ چنڌه‌ "نویسیوه" وه‌شه‌ مه‌بونه، هه‌ریاسه‌ "هه‌ننه" جه‌ دوی نویسان یام زیاته‌ری دروس مه‌بونه. (نویسه، هه‌ننه، واتی، لکه، رسته) دوی تا یه‌ری نویسی هه‌ننه وه‌شمه‌که‌ران، چنڌ هه‌ننیوه‌ واتی وه‌شمه‌که‌ران، چنڌ واتیه‌ لکه‌ دروسه‌ مه‌بو. چن لکیوه‌ مه‌بان به‌ رسته.

وات: واتی word، کلمه، وشه

نویسه: letter، حرف، بیت

نویسه‌ گولانه‌ته‌رین ده‌نگو زوانون، که‌ده‌مو مه‌یونه‌ جبه‌ر، هیما، وینه‌ش مه‌کیشی. نویسه‌ ماناش نیه‌نه، وه‌لئ مه‌بونه‌ بایسو فارای مانای دلئو "واتینه، پیسه (ل)" له‌مه‌ "ئه‌گه‌ر جا نشینو" پ "بکریون واته‌و" ره‌مه‌ "به‌رمشون، ئینه‌ ماناکئ مه‌فارون، نمونی ته‌ری "خاس: ماس"،

نویسی زوانو هه‌ورامی مه‌کریانی به‌ دوی ده‌سیوه:

یوه: گیره‌ن "صامت" consonant نویسه‌ گیره‌نه‌کئ سی و یه‌ک 31 دنئینی، سه‌رو نویستینئیمان. میانو زوانو هه‌ورامی و عه‌ره‌بی "22" نویسی گیره‌نه‌ئ هه‌مبه‌شی هه‌نی (ئ، ب، ت، ج، ح، خ، د، ر، ز، س، ش، ع، غ، ف، ق، ک، ل، م، ن، و، ه، ی) وه‌لئ میانو فارسی و هه‌ورامینه "26" نویسی گیره‌نه‌ئ هه‌مبه‌شی هه‌نی (ئ، ب، پ، ت، ج، چ، ح، خ، د، ر، ز، ژ، س، ش، ع، غ، ف، ق، ک، گ، ل، م، ن، و، ه، ی).

واته‌ی نویسه‌ گیره‌نه‌کان: درکنای گیره‌نه‌کان

واته‌یو نویسه‌ گیره‌نه‌کان هه‌ر پیسه‌ن زوانو فارسی و کوردی و عه‌ره‌بی، ته‌نیا چنڌ نویسیو تاییه‌و زوانو هه‌ورامینی (درکنای Pronunciation) جه‌ به‌رگی یه‌رمو پازوانیه‌ن پو‌شن کریانه‌و.

نویسه و "ر" هر پیسه و نویسه و "ر" ماچمیش، وهلی زوانت تنذتهر مهگیرنی بوکو په شته و دذانات و زوانت زبر ته ره مه لهریووه .

نویسه و "ل" پیسه و نویسه و "ل" مه و اچیش، وهلی زوانت خاسته ره مهگیرنی ملاشیت و په شته و دذانات عاسمانه و ده میت .

نویسه و "ف" پیسه و نویسه و "ف" ماچیش، وهلی که مئی زیاته ره کیشیشهره، لچو واری مهگیرنی دذاناتو سهریت .

وهلی هر دوی نویسیو "و" "ث" تایبه و زوانه و ورامینی ته نیا هه ورامی ره سن متاو و بواچوشان، نویسه و "و" چنده ده گاو شاری هه ورامانو لهونی و ته ختینه هه، تایبه به هه ردوی لچان مه درکنیونه، ئی دهنگه زوانو فارسیچنه هه، دهنگیوه ره سنی ئیرانی کونیه، وهلیم ئیسه به فونیم نه ژمار نمه کریو چون ماناو واتئی نمه فارو.

نویسه و (ث) تایبه و زوانو هه ورامینه، په ی واته شش نوکو زوانی چه سپو دذاناتو سهری مه که ری، هه رگیز بنه راو واتئوه نمه یونه، وهلی دلپراسه و دماوه مه یو، ئی نویسه به چند جورئ مه نویسیونه "یه ری نوقتیش سره و، هه و تئش سره و، یام هه شتئش منیا سره و" ئینه یچ نه وه جه ش به یه کلایی که رده یه و هه ن دمارونه، یاگی سهرنج داین زوانو نه وئستای و فارسی کونه یه هه تا فارسی تازه نه، بنه راو قه رنه و یه که مو هیجرینه ئی نویسه بییه، پیسه و (ث) دماتهر بیینه به (ن) دماتهر راش چوله که ردینه په ی "د".

دوی: بیگیره کی the vowels "نو" 9 دنئی، دهنگشان بینیوه مه یو جبه ره هیچ وه ره سنی نمه یونه راشان "ا، ه، و، و، و، و، ی، ی، ی، ی".

هیچ واتئوه به نویسه ی بیگیر دهس په نه نمه که رون، مه گنونه دوه م و دماته ره و. سهرنجه مده یمی زوانو ئینگلیزی واتئ به نویسه ی بیگیر دهس په نه مه که رونه، پیسه و (is, am, are, end, apple). زوانو ئیمه یچنه برئ واتئ هه نی که به (و، ی) دهس په نه مه که رانی، وهلیم پیسه وهلتهر واتم ئی دوه دهنگی یام نویسی متاوان نه رکو که نسنانتی "گیره نی" بویانان.

دهنگه بیگیره کی به شی مه بان په ی یه ری ده سان

ا - بیگیری خر "ه" خر یام کول، پیسه فه تحه ی عه ره بی یاگی مه گپرو، بنه راو واتئوه نمه یون.

ب - نویسه کیو "ا، و، و، ی، ی، ی، و، و" درئیینی، هه رپاسه "و" کولپچ هه ن. وهلیم ئی کول و درئییه به پاو نه رکیشان دلئو واتئینه مه فاریونه.

ج - نویسه کیو "و، و، ی، ی" زوانو فارسی و عه ره بیینه نیه نی، ته نیا "و" "ی" زوانو کوردینه هه نی، به بیگیری درئی نه ژمار مه کریانی.

ههردوی نویسیو "و" "ئ" تاییه و زوانو هه ورامینی، ته نیا هه ورامی ره سه ن مه تاوونه بدرکنوشان، نویسه و "ئ" نزیکه ن جه که سه ره و زوانو عه ره بی، وه لیم ئیژه که میوه درئژته ره نه، که میو لچو واریت شور مه که ریوه وه ختیو مه و اچیش، زوانو هه ورامینه یاگیوه تایییش هه نه. مه تاوو بواچونه نویسه و "ئ" یام دهنگو "ئ" هه ورامینه فره که مه نه، هه پاسه نویسه و "و" "یچ فره به کار مارمی زیاته ره جه نویسه و "و" که زوانو کوردینه فره به رمه گنو، ئی دووه نویسی "ئ" و " تاییه و زوانو هه ورامینی، ئاوازیوه نهرم مڈانی به زوانه که یمان.

پاسه بو زوانو هه ورامینه "و، ث، و، ئ" چوار دهنگی، چوار نویسیش فیشتەر هه ئی جه زوانو کوردی. نمونه سه رو نویسه ی بیگیری هه که ئه وه لو واتیوه نمه یونه:

"ا، ه": تاته: بیگیری درئژ و کولش چه نه ن.

نویسه و "و، ی" بیگیر، قاول: هه رگیز وه لی واتیوه نمه یو، ئه گه ریچ ئامه ی ئانه نویسه ی نیمه قاوله ن، پیسه و گیره نه ی هه رمانه به رونه "وه رزش، یانه، وه ره تاو، یارو. وریا، وه روه" یانی هه روه ختیو نویسیوه بیگیر وه لی و دماو "و-ی" به یانی، ئاوه خته "و، ی" مه بانی به نیمه قاول، یانی ئه رکو گیره نه ی، که نسنانتی مه وینان "ساوی، لاو لاو. یاوه ر، یانه" چه په وانه که ییش هه روه ختی نویسیوه گیره نه وه ل و دماو "و، ی" به یو ئاوه خته مه بان به قاولی "کور، گول، بانتلیر، وارین، سیروان، جولاندی". یانی هه رگیز دوئی نویسی بی گیری شونه و یوترینیره نمه یانی.

وات، واتئ word

که لیمی، وشه، واتیوه نه جه دوئی یام چنڌه نویسیوه مه ساز یونه، جه وینگا و مانیوه دوئی جورینه:

- 1- مانا داره نه پیسه "که رگی، نزم، چوار، واران، ئه وسا"
- 2- به ته نیا مانا نمه به خشو وه لیم دلئ پسته یینه یام هامراو واتیوه ته ری مانا مڈونه پیسه و ئامرازه کان "جه، وه، بی، چه نی، وه لیم، هه ر، ئیجا، چون".

لکه، گری، دهسه و اچه، دهسه واته: چنڌه واتیوه نی پیوه ره ماناشان لیله نه، ساده ته رین "لکه و نامئ" جه نامیوه و یاگه گیرو نامیوه وه شه مه بونه، ساده ته رین "لکه و که رده وه ی" جه ریخه و که رده ویوه و یاگه نامیوه وه شه مه بونه، لکه و نامئ، لکه و یاوه رنامه ی، لکه و یاوه رکه رده وه ی، لکه و که رده وه ی. پسته: چنڌه واتیوه نی پیوه ره مانا مڈا و بکه ر و که رده وه شه چه نه ن، چنڌ جورئ پستیچ هه نی، په رسه، سه رسامی، داوایی، هه والی .

زوان، دیالیکت، لهجه

وهلی ټانه ی بلمی دلی پازوانی، ټه ټناسه و "زوانی و دیالیکتی و لهجه ی مه که رمی.

زوان: دوی جورئ زوانی هه که قسیکه ره کیشان نمه یا وانه یوی، یام دوی که سی قسی بکه ران و نه یا وانه یوترینی، یام یه ری که سی پیوه ره مدریبان دویشان قسی بکه ران، یه ره م نه یا وونه، یانی به زوانیوی جیا قسی مه که ران، فره و زوانشناسه کان سه رو ئی ټه ټناسه یه کوکینی، به ټه ټناسیوه تازه مدریونه قه له م.

دیالیکت "شیوه زوان": دوی جورئ زوانی هه که قسیکه ره کیشان مه یا وانه یوی، وهلی دلیشانه جیا وازی "دهنگی، نویسه ی، واتی، پازوانی" هه نی، گرد زوانیوی دیالیکتش هه ن سه ربارو جیا وازی پازوانی، چوارچو پازوانینه یو مه و زیان و یومه گئیرانوه، وهلی ټه گه ر سه رنجه و پازوانو هه ورامی چه نی کوردی سورانی و کرمانجی بده می، مه حاله ن و هه رگیز بتاوی چیرو چه تره و یه ک زوانی پازوانه که شان یوبگئرو، یانی یه ک پازوانی ببانه .

له هجه "زار": دوی جورئ زوانی هه که قسیکه ره کیشان مه یا وانه یوی، وهلی دلیشانه ته نیا جیا وازی دهنگی و نویسه ی هه نی. پیسه و له هجه و ټاوه روی چه نی له هجه و ته ختی، میپریای: مه ریای، ده گه ی: ده گای، ټامه ی: ټامای ((دکتر محمه د دبیر مقدم، دکتر سه جادی ټینه شان واوه ی که رده نوه)).

هه ننه: Syllable هجا، برکه: چنډ نویسیوه، چنډه دهنگیو، هه که به یه کجار ده مو به رمه یانی. جه چنډ نویسیوی گیره نی و چه نی نویسیوی بیگیری وهش مه بونه، هه ننه یچ دوی جورین، کول و دريژ، هه ننه ی کول جه نویسیوی گیره نی و نویسیوی بیگیری کولی دروسمه بونه، هه ننه ی دريژ جه نویسیوی گیره نی و بیگیریوی دريژی دروسمه بونه، یام جه 2-3 نویسی گیره نی چه نی نویسیوی بیگیری کولی یام دريژی دروسمه بونه.

هه ورامان: هه و_را_مان. زهنگنه: زهنگ، نه. کوسالان: کو، سا، لان. پالنگان: پا، لنگ، ان، پالنگان: پالن، نان. شاره زور: شا، ره، زور. گولپ: گو، لپ.

واتئ word

واتئ (که لیمئ) گولانه تهرین دننه و زوانینه، که ماناش هه نه ن، خوتانو یوگیری و وئیایی دهسور زوانی و رانویسی و دهنگینه، کاتو دواینه نه خشش هه نه ن، جه سازئیوی "مورفیم" یام زیاتهری مه دروسیونه. واتئ برئ تاییه مه ندیش هه نه⁴، پیسه و:

- هه ر واتئوه ئاوازه و فشار و مدرای تاییه و وئیپاو وئیش هه نه ن، په ی نمونه ی فشار سه رو نامئوه مه گنونه سه رو دما برگه ی، که رده وه ی نه ویه رده نه مه گنونه سه رو (مه)، وه لئوه.
- هه ر واتئوی مانای وئیسره و وئیش هه نه ش. (گولانه تهرین دننه و زوانینه که ماناداره و وئیسره نه).
- واتئ جه رانویسنه ئه رکئوه وئیسره ش هه ن، هه ر واتئو جیا چه نی واتئوی تهری مه نویسیونه، پیسه و وه رگیری و دماگیر نیه ن که مه لکان واتئره.
- واتئ چنده وئینئوه ش هه نه، وئینه ی ئه سلئ و بنه رته ی، وئینه ی واتئیسازی. وئینه ی بنه رته ی یانی ئه سلئ واتئ، رئخه و ریشنه ن، که هه رمانه ی فه ره نگیه مه به رونه، وه لئیم وئینه ی واتئیسازی، تاییه مه ندی رازوانی، گرامه ریش نیشانه مه ئونه، پیسه و ده مو ویه رده ی و که سه کان، یوه م و ده وه می تاک و کو (مه لو، مه لمئ، مه لو، مه لوان، نمه لمئ)، به گردی وئینه و واتئ به هامکاری وه لگیر و دماگیر و نیشانه کوی ... هتد، مه فارپانی.
- واتئ به پاو نه خش و ده ور رازوانی جیا وازئنی، که به به شه کانو دوا ی نامورئنی: که رده وه چه مه، نامئ، یا گه گرو نامئ، یا وه رنامئ، یا وه رکه رده وه، ژماره، ئامراز.
- جورئته ر ده سه به ندی هه ن په ی واتئ: وئیسره و وئپا، جیا ئه وه کریئ، یانی ته نیا وئیش منویسیونه، چئوی ته رش نمه لکو پوره، (پیا، ژه نی، کور، وه زی). واتئچ هه نه پئوه سه نه به چئوی ته ریوه، پیسه و دماگیر و وه لگیری، که بنه رته نه نیه نی وریتی ته شکو واتئنه، پیسه و (کتئیش، کتئیم، واردشان).
- ده سه بندی ته ریچ هه ن که واتئ په ی "که رده وه ی و ناکه رده وه ی"، واتئ که رده وه یه ئائینه، که جه رئخه و که رده وه ی - چه مه ی دروسی مه بانئ. پیسه و (به خشنده، کوشنده، وته، نویسار). واتئ ناکه رده وه یی جه که رده وه ی دروسی نه بینئ، پیسه و: تاته، ئه ئا، یانه.
- واتئ کوله و درئزه و میانئ: واتئ هه نه کوله نه پیسه و ئامرازه کان (و، چه، هه ر، په ی)، واتئچ هه نه درئزه نه پیسه و (چه موه نه زاقکه رده ی)، میانئچ (گولاو، قه لآخانی).

⁴ دستور مختصر امروز، دکتر خسرو فرشیدورد 1394:100

- واتى زیندئی و مردئی: واتى هه نه زیندینه، یانی فره به کارمه یونه دواینه و نویسته یینه، هه همیشه چالاکه نه په واجش هه ن، وه لیم واتى مردئی ئانینه که زوو زه مانو قه دیمی په واجش بیهن و به کار ئاومینه، ئیسه تی به کار نمه یونه، واتیوه تهره یاگیش گیرتینه و.
- واتى بومیه و واتى وامه: واتى بومیه یانی بنه رته و ئمانینه، هه نو ئی خاک و وه لاتى و زوانینه، وه لیم واتى وامه، یانی روزگار پاسه شه که رده ن و ئه وه جه ت په نه ش بیهن زوانیوی ته رو وامت گیرتینه. بیهی واتى وامى کاریوه فره ئاسایین، گردو زوانه کانه نه هه نه ن، وام مه گیرانى، ئانى به خه یال مه واجان زوانه که مان پاکش مه کرمیوه جه واتى بیگانه ی، مه که رمیش به زوانیوه پاک ئانه زوانیوه ناته وان و ناته مامه ن، چون سه رزه مینه زوانی پاک نیه ن، مه گهر زوانیوه سه ره و ده سیئش مه ریپیان.
- واتى جه بارو مانایوه هه مدیسان ده سه به ندیش په ی کریان، که هه ر واتیوه مانایى میاونونه، که نزیکه ن ئه و به شه کانو دواى.
- واتى کاتو دواینه، قسیکه ردینه هه م ده سه به ندی کریینه په ی واتى ویسه ری و ناویسه ری.
- بری زوان ئه شناسى واتى په ی دوی جوران ده سه به ندی مه که ران: واتى ته مامه و واتى ناته مامه. واتى ته مامه: Autosemantic word ئا واتینی هه که ویپراس و ویسه ر مانا و بابه تی واقیعی جورا و جوری بدونه، بیسه و ئه ندامى رسته ی ویشان مرمانان، وارو واتى ته مامى منویسمى:

1- نامى

2- یاگه گیرو نامى

3- یاوه رنامى

4- چه مه

5- که رده وه

6- یاوه رکه رده وه

7- ژماره

واتى ناته مامه: syntactic word ئا واتینی هه که ویپراس په یوه ندیشان نیه ن به بابه ته واقیعیه کانه، نمه تاوان پیسه و ئه ندامیوی رسته ی ویشان برمانان، به لکو هه رمانه شان یاردیدای واته ته مامه کان تا مانای ته مامته ره ببه خشان و به ساشان یوترینیوه (فره یشان بی ماناینى وه لیم ئه رکدارینی) پیسه و:

1- وه لگیرو دماگیرو، وه ره بند و دما به ند و دلپیه ند.

2- ئامرازو په یوه ندی و سه رسامی و چرپه ی...هتد

واتی جه بارو درسنايوه

واتی جه بارو دروسکه رده یوه مه کریو به یه ری به شیوه: بریو جاریچ مه و اچان دوی جورینه، واتی سادی و واتی ناسادی، ئیجا واتی ناسادی مه بان به دوی جور یوه، ئه ره تاشیی و ئامیٹی:

1- واتی سادی

2- واتی ئه ره تاشیی

3- واتی ئامیٹی

واتی سادی: simple word ئا واتینه هه که، جه یه ک سازهی یام چنده ساز یوه دروسه مه بونه، پیسه و (مار، کار، ئه ئا) یام جه چنده نویسه یوه دروسه بیینه و مانیوه ته مامه ش هه نه، پیسه و: ئا وازه، که ش، ئاوی، گیواو، ته و نی، شاهو، هه ولی، بل.

واتی ئه ره تاشیی: Derivational word جه وات یوه سادی و وه لگی ری یام دماگی ری (وه ره بوند، دما بوند) وه شه کریینه و مانیوی تازیش هه نه: هه ورامان، تشینه، هور کلاشته ی، هیتیار، مسگر، نانوا، وه سته یه، په یلوا ی، ئه ره شته ی. شته یه.

واتی ئامیٹی: Compound word جه دوی واتی سادی یام زیاته ری دروسه مه کریونه، مانیوه تازی په ی مه به ستنیوه تازه ی مه ئو، پیسه و: دلوه ش، دلور، وله هه نار. توپقار، که ره یه هه ر، بالابه رز، مانگه شه وه، گاوگورال، هه راله بره می.

لکه phrase ده سه و اچه "عباره" گری

چنده وات یوه نی پیوه ره، مانای ته مامه نمه ئا ده سو، چون که رده شان نیه ن چه نه، پسه و (کتیبو کاوانی). (ئه وه لجار مه وات که لکه که رده ش نیه ن چه نه، وه لیم ئیسه پاسه نیه ن، چون لکه و یا وه رکه رده وه یچمان هه نه ن). چه په وانه و رسته ی، چند وات یوه نی پیوه ره و کارش ئینا چه نی و مانا کیش روشنه نه،

وسته ی یاد: بری جاری لکه چه نی نامی ئامیٹی وه نه مان مه واریو، مه شو هاگاداری بیمی، پیسه و (گولاو، چوار چه م، دوه ته نگا).

لکه (فره یز) به پاو ژماره و سه ره لکی مه کریان به دوی به شیوه⁵: لکه ی یه کسه ره One head phrase: یانی جه سه ریوه وابه ستنیوه دروسه بیینه، پیسه و: ئی کتیبه، ئیمسال، یه ری کتیبی، چیگه نه کتیب

⁵ دستور مختصر امروز. د. خسرو فرشیدورد 1394:54

سهره و لکه کښن و ئه وئى ته رى وابه ستينى (وهلى بهس). متاومينه دما به سيچ به کار باوه رمى، کتیبو من، کتیبى سهوز.

لکه ی فره سهره Multiple head phrase : دوى يام چنډ سه ريوش هه نى، هام ريك و هامسانينى، يانى واتيكيشان وابه ستى نيه نى، واتى ويسه رى و هامشانى و ته ريبينى چه نى يوى. پيسه و: کتیب و دهفته ر. کتیب، هامراى بى زيان. هانه کناچيو من، کوره شاهو، شاهو، وهختو تاکيدينه مواچينه ش. من وئيم، پاسه م وات..

جه باسو لکينه دوى واتى هه نى، سهره لک، وابه سته (په نه بهس)، په نه بهس واتيوه نه په ی ته مامناى سهره لکى مه يونه، چه نى سهره لکى هامشان نيه ن، که وه لبهس و دما به سما هه ن،

لکه چنډ جور يوه نى: لکه و نامى، لکه و ياگه گيرو نامى، لکه و ياوه رنامى، لکه و ياوه رکه رده وهى، لکه و به سته ی و په يوسى، لکه و دهنگى، که هه ر جور يوشان، نه قش و دهور و ئابه شه جه دواى ديارى مه که رونه.

لکه و نامى

چنډه واتيوه نى پيوه ره به سيينى، گرد ئه رکو نامى مه وينان پرسته نه. يام چنډ ناميوه نى پيوه ره به سيينى، لکه و نامى به چنډ جور يو دروسه مه کريو: ئينه هه مان ده سورو سهرين وهلى به وينگا و زوانزانانى ته رى.

- 1- لکه و نامى جه دوى نامان وه شه مه کريونه و به ئامرازو وسته ی سهرى به سيانى يو ترينيوه، ئاوه خته پرسته نه پيسه و مزاف و مزاف اليه بهر مه گنان (ديار وز، ديار وزيا). تاته و کاروانى، ئاوه هانه ی، حه مه و په حمانى، نانو ساجى.
- 2- جه ناميوه، ياگه گيرو ناميوه به هامکارى نيشانى وسته ی سهرى دروسه مه بونه: گيانو من، تاته و تو. يانه و ئاډى.
- 3- لکه و ياگه گيرو نامى: من و تو، ئيډ و ئه و .
- 4- نامى و ياوه رنامى: ياوه رنامه کى وه سفو نامه کى مه که رونه، به هامکارى نيشانى (ى) مه دريان پالو يو ترينى: پياى خاس، ژهنى زه ريفه، ولى سووره، بالاي به رز.

لکه و ياوه رنامى

چنډه واتيوه نى پيوه ره پرسته نه ئه رکو ياوه رنامى مه وينان، وه سفو نامى، ياگه گيرو نامى مه که ران، به هه مکارى نيشانى (ى) مه دريانى پالو يو ترينى، پيسه و: مار يوى فره زلم دى.

کورپوی فره ئازا کوشیا.

وهزیوهی فره بهرزما هه نه.

چیگه نه دوی یاوه رنامی شونه و یوترینیوه ئامینی وهسفو نامه کی مه که ران، یانی لکیوه یاوه رنامینه، یام متاومی بوا چمی:

ماموسیوی زیرهک و به توانا ما هه ن، دووه یاوه رنامه کی، هه که وهسفو ماموسی مه که ران به یاردی نیشانی (و) به سیانی یوترینیوه .

شمه ی ئازا و به جه رگ دلسوزی وه لاتیندی. دوی یاوه رنامی وهسفو یاگه گیرو نامی مه که ران.

لکه و یاوه رکه رده وهی

چنډه واتیه ونی پیوه ره، به ته نیا ماناشان نیه نه، وه لیم رسته نه دهم و یاگی و چه نیه تی، وهسفو قومیا ی که رده وه و رسته که ی نیشانه مه ئان، مه بان به ته مام که رو که رده وه که ی، پیسه و: رۆ جمعه ی مه گیلوه: رۆ جمعه ی لکیوه یاوه رکه رده وه یه نه، وهخت و دهم دیاری مه که رونه سه رچه مه و زه لمی کاوهم دی: سه رچه مه و زه لمی لکیوه یاوه رکه رده وه نه و یاگی دیاری مه که رۆ ماشینه که به پرتاف ئاما: به پرتاف لکه نه، چه نیه تی ئامایو ماشینه که ی نیشانه مه ئو .

رسته

ئانزان هه میسه نیازو دلایش و مه زگیش به شیوه رسته ی بهر مه وزونه، په وکای رسته، واتیه، یام چنډه واتیه ونی پیوه ره مانا مه به خشان، جه قسی که ریوه په ی گۆشگیری، دمای گدیوه خالیوه منریوره. یام رسته چنډ قسیونه ی، یام وینه و دهنگه کانو زوانین که ئاوازه و مدرای دماییش هه ن و مانای مشه مه ره مه به خسونه. ((واتی رسته ی: ریسته، جه چه مه و ریسته ی، ریسی هورگیری نه، ریسته ی: ریست: که رده وه ی ویه رده ن و قه دو چه مه یه ن، وهختیو مه که رمیش به نامی چه مه ی، ته نیا یه ک دننه بیگیری خر (ه) مه چه سپیونه دماشه وه اسم مه سدهر دروس مه بونه، که پیسه و نامی ئه رک مه وینونه (ریست +ه = ریسته) یانی پیسه و په ژمی مریشیش و به ن و دما ته ر وه ریسه ش چه نه وه شه مه که ری، ریسته، رسته، ریسه)). چنډ ده سه به ندیی هه نی په ی جو ره کانو په رسته ی، وارو باسشان مه که رمی.

رسته به پاو دروسبیه‌یش

رسته‌ی ساده، رسته‌ی ناساده، ناساده‌یچ (نامیته و ئالۆز)، وه‌لی به پاو په‌یلوایو بنویسانو پازوانی گجار به‌شکه‌رده‌یه که مه‌وارپو:

یوه: رسته‌ی ساده Simple sentence

- رسته‌ی ساده: یام رسته‌ی ویسه‌ر: ته‌نیا یه‌ک که‌رده‌وه‌ش چه‌نه‌ن، ویسه‌ره‌ن، ویریوه، هه‌والیوه، په‌رسیوه، سه‌رسامییوه، داواییوه نیشانه مه‌ثونه، پاسه بو رسته‌ی ساده رستیوه‌ن هه‌که یه‌ک که‌رده‌وه‌ش چه‌نه‌ن و یه‌ک بکه‌ریچ، رسته‌ی ساده به‌ئه‌ډاو رسته‌کان منریوره، ویسه‌ره‌ن، چون مانای ته‌مامه مه‌به‌خشونه، نمونی رسته‌ی ساده‌ی:
- شیرینه نان په‌چو.
- وهرزو وه‌هاری ئاماو.
- دمه‌ش دان ده‌سو کتی.

رسته‌ی ساده یه‌ک که‌رده‌وه یه‌ک بکه‌رش چه‌نه‌ن، یه‌ری جوری رسته‌ی ساده‌مان هه‌ن⁶:

- 1- ساده‌ته‌رین رسته: رستیوه‌ن هه‌که جه یه‌ک واته‌ی دروسمه‌کریونه: لوا، گلپرا، ویه‌رد. یام مه‌تاوی نامیش بنیه‌ی رسته‌ی فشاریا، پیسه‌و: سلام (یانی سلام جه‌تو)
- 2- رسته‌ی ساده‌ی ئاسایی: ئا رسته‌نه هه‌که په‌سا سه‌رینه‌کی رسته‌یش چه‌نه‌نی (بکه‌ر، وهرکار، که‌رده‌وه). که‌رده‌وه‌که‌ش ویه‌ر، نه‌ویه‌ر، ناته‌مام بو:

شوانه نانش وارد ... که‌رده‌وه‌ی ویه‌ر، بکه‌ر و وهرکارش چه‌نه‌ن .

شیرینه ئاما ... شیرینه وتینه ... که‌رده‌وه‌ی نه‌ویه‌ر، بکه‌ر و که‌رده‌وه.

شیرینه زیره‌که‌نه. "نه" که‌رده‌وه‌ی ناته‌مامه‌ن. نیهاد و گوزاره‌ش چه‌نه‌ن (شیرینه نیهاده‌ن، زیره‌که‌نه گوزاره‌ن).

- 3- رسته‌ی ساده‌ی فره‌کریا: رستیوه‌ن بیژگه‌م په‌سا سه‌ره‌کیه‌کان، په‌سی لاهه‌کییچش چه‌نه‌نی:

⁶ رسته‌سازی، د. نه‌ریمان عه‌بدو‌لا خوشناو، چاپی یه‌ره‌م هه‌ولئیر 2015 ل 46

شیرینه نانش په ت. هیزی شیرینه نانش په ت. هیزی ویره گا شیرینه نانش په ت. هیزی ویره گا شیرینه نانش به هیژه می په ت. هیزی ویره گا شیرینه نانی هورامیش به هیژه می په ت. ته گهر سرنجه بده می ماناو مه به ستو رسته که ی هر ئانه ن که شیرینه نانش په تهن.

دوی: رسته ی ئامیته Compound sentence

رسته ی ئامیته دوی که رده وی زیاته رش چه نه نی، یام دوی رستی سادی به هامکاری ئامرازپوه مه به سیان یوترینیوه، ئامرازو به سته ی و په یوه ندی هامکاری مه که ران جه به سته ی رسته کانه نه.

- شوانه نه سپه که ش ئاوی دا، وه لی گاوه کیش ئاوی نه ئینی.
 - تو حه زت جه هه نگو رین، یام جه شوتین؟
 - من حه زم جه پره ته قالی نیه، په وکای کیلوی ساویم نه سی.
- پاسه بو رسته ی ئامیته ئا رسته نه هه که زیاته ر جه که ردیوه و بکه ریوش چه نه ن، به هامکاری ئامرازو به سته ی- په یوه ندی مه به سیان یوترینیوه، یام ئادووه رسته نی هه که به هامکاری ئامرازو به سته ی مه گنان پیوه ره و هه ردوی که رده وه که و ویشان مه پاریزنان .

رسته ی ئامیته به چوار ته شکي ویش مرمانونه:

1- رسته ی ئامیته ی هامرپک: که رده وه و رسته کان هامرپکینی، فره و رسته کان ئینی بارو نه رینه، هه مان ئاراسته هورمه گیران، ئی ئامرازئ به سته یه به شداری مه که ران جه دروسکه رده ییشان" و، هه ریاسه، ئیجا هه لای، به... هند."

نمونه: کاوان لوا و شازاد ئاما، کاروان و کارزان و شادانه به رشینی. کاوان یاوان ده گا هه لای گونا نه جمینه ره.

- 2- رسته ی ئامیته ی هورچنیا: جه دوی رستی یام زیاته ر دروس مه کریونه، چی جوره رسته نه یو جه که رده وه کان پیسه و هورچنیه ی جابه جا مه کریو، ئامرازو به سته ی " یام، یا، چه " نمونه: یام بنیشره یام لوه، بنیشره یام لوه، تو هه نگووری مه وه ری یام شوتی؟ چه هه ره که ی باری لاباره که ی، چه باره که ی.
- 3- رسته ی ئامیته ی چه په وانه: ئی جوره رسته چه په وانه و دژایه تی میانو دوی رووه دایان، ویران، هه رمانان نیشانه مژونه، ئامرازو به سته ی " وه لی، به لام، هه رچنڈ، په وکای ... " به کار مه یانی: ئاوازه زیره که نه، وه لی نمه وانو. شوانه که سیوه علا، هه رچنڈ که م حه وسه له ن .
- 4- رسته ی ئامیته ی نه ری: ئی رسته به دهمو نه ری " نه فی " هیچکامیچشان، جابه جا نمه کریو: نه ملو، نه منیشوره. نه دینه م، نه منشناسوش.

یه‌ری: پسته‌ی ئالۆز Complex sentence

پسته‌ی ئالۆز⁷ جه دوی پستانى زیاتەر دروس مه‌بۆنه یام جه سه‌ره‌پسته‌یوه و پارسته‌یوه دروس مه‌بۆنه، سه‌ره‌پسته یانى پسته‌ی سه‌ره‌کی و بنه‌په‌تی. یۆته‌ر گولانه هه‌که نا سه‌ره‌کین دماشۆ مه‌یۆ، پێسه‌و:

کاوان گرد چه‌فتیۆ ملۆ په‌ی سه‌رچه‌مه‌و زه‌لمی، چوون فره‌ چه‌زش جه‌ گه‌شت و گیلین.

ئه‌گه‌ر سه‌رنجه‌ بده‌یمی پسته‌و (کاوان گرد چه‌فتیۆ ملۆ په‌ی سه‌رچه‌مه‌و زه‌لمی) پسته‌یوه ساده‌ و ماناداره‌ن و په‌وکای په‌نه‌ش مه‌واچمی (سه‌ره‌پسته).

به‌شه‌که‌ی ته‌رو پسته‌که‌ی. فره‌ چه‌زش جه‌ گه‌شت و گیلین. که‌میۆ نارۆشنى و نادیاریش چه‌نه‌ن، به‌ هامکاری ئامرازو (چون) ی به‌سیان سه‌ره‌ پسته‌که‌یۆ. ته‌نیا ویش مانپوه‌نمه‌به‌خشۆن، وه‌رو ئانه‌ی په‌نه‌ش مه‌واچمی (پارسته). یانى دماو پسته‌که‌ی ته‌ریوه مه‌یۆنه، ته‌نیا ویش مانایپوه‌نمه‌ثۆ، پێوه‌ره به‌هامکاری ئامرازو به‌سته‌ی ماناکیش ته‌مامه مه‌بۆنه.

گجار پارسته مه‌گنۆنه وه‌لی، چاوه‌خته‌نه فاریزه مه‌گنۆنه میان، پێسه‌و:

هه‌که میمانه‌کی یاوی، لوایمی پێوايشاوه. چيگه‌نه سه‌ره‌پسته لوایمی پێوايشاوه‌ن، پارسته‌یچ میمانه‌کی یاوی.

پاسه‌ بۆ: پسته‌ی ئالۆز جه‌ سه‌ره‌پسته‌یوه و پارسته‌یوه دروس مه‌بۆنه، جاری چامنه‌یچ هه‌ن جه‌ یه‌ک سه‌ره‌پسته‌ی و جه‌ یه‌ک پارسته‌ی زیاته‌رمان هه‌ن، وه‌رو ئانه‌ی په‌نه‌ش مه‌واچمی ئالۆز، چون نارچه‌ت سه‌رش چه‌نه به‌ر مه‌که‌رمی.

نمونه: وه‌لی ئانه‌ینه زه‌نگ بۆ وه‌نه، بی ئانه‌ی گو‌ش بدان ماموسای هه‌که وانه‌که‌ش نه‌ته‌مامنای، وه‌نیاره‌کی زیبیره‌ جبه‌ر و ده‌سشان که‌رڤ به‌ قیزه‌ قیزو سه‌رشان ئه‌و پوله‌کانی ته‌ریچ شیونا، ناچاریشان که‌رڤی ئادیچی ده‌س هۆربگیان و بزیا‌ره.

چاگه‌نه پسته‌ی ئامیته‌ و ئالۆز، پێوه‌ره هه‌نی، چنڤه سه‌ره‌پسته و پارسته هه‌نی، وه‌روئانه‌ی متاومی نامیشان بنیه‌می: پسته‌ی ئامیته‌ی ئالۆز compound – Complex sentence

پاسه‌ بۆ پسته‌ی ئالۆز:

⁷ وتاریۆی د.که‌مال میراوده‌لی سه‌رو پسته‌ی

- 1- به شیوه سهره‌کیش هه‌ن و مانای ویسه‌ره‌ش هه‌نه، وه‌رو ئانه‌ی مه‌کریون په‌نه‌ش بواجمی ویسه‌ر independent، یانی ویسه‌ره‌ن جه‌ ئه‌ره‌تاشیای و ماناینه، په‌نه‌ش مه‌واچان سهره‌پسته یام شارپسته، پسته‌ی سهره‌کی main clause .
 - 2- پارپسته‌ی یام زیات‌ره‌ش هه‌ن، هه‌که په‌شتی مه‌به‌سان به‌ سهره‌ پسته‌ی، چونکاته‌ی ته‌نیا ویش مانپوه ویسه‌ره‌ نمه‌ئو، ئه‌ره‌مته‌ی رازوانیش نیه‌ن، ئینا وه‌رده‌سو سهره‌پسته‌ینه، وه‌روئانه‌ی په‌نه‌ش مه‌واچان، پارپسته Subordinate clause ، یام لاپسته.
 - 3- پارپسته ئامرازو به‌سته‌ی یام په‌یوه‌ندیش ئینا چه‌نی .
 - 4- وه‌ختیو پارپسته وه‌لیوه‌ ده‌س په‌نه‌مه‌که‌رو، هه‌که کو‌تاش ئاما فاریزه منزیوره و ئیجا سهره‌پسته‌که مه‌یونه.
 - 5- پارپسته هه‌میشه مه‌بو به‌"دیاروز" رۆشنکه‌ر په‌ی سهره‌پسته‌ی.
 - 6- پارپسته یه‌ری جو‌رین (پارپسته و نامی، پارپسته و یاوه‌رنامی، پارپسته و یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی، یام پارپسته و که‌رده‌وه‌ی).
- وه‌ختی کاوان پرخه‌و وه‌رمیش ئی، ئه‌ئاش نانو سه‌حبی حازر که‌ری .
- وه‌ختی: ئامرازو به‌سته‌یا
- کاوان پرخه‌و وه‌رمیش ئی: پارپسته‌ن
- ئه‌ئاش نانو سه‌حبی حازر که‌ری: سهره‌پسته‌ن
- هه‌ریاسه‌ متاومی پسته‌که‌ی به‌ جو‌رپو ته‌ر بفارمی:
- کاوان پرخه‌و وه‌رمیش ئی وه‌ختی ئه‌ئاش نانو سه‌حبی حازر که‌ری .
- کاوان پرخه‌و وه‌رمیش ئی: سهره‌پسته‌ن
- وه‌ختی: ئامرازو به‌سته‌ی
- ئه‌ئاش نانو سه‌حبی حازر که‌ری: پارپسته
- ئیسا به‌ کولی باسو جو‌ره‌کانو پارپسته‌ی مه‌وزمی پروه:
- 1- پارپسته و نامی: ئا جو‌ره‌ پارپسته‌نه "لاپسته" هه‌که رۆشنایی زیات‌ره مه‌وزونه سهره‌ نامپوه دلپو شارپسته‌که‌ینه، ئیثیچ به‌ چند شیوه‌یوه ویش مرمانو:
- پارپسته و دیاروزو بکه‌ری: چیگه‌نه نامی دلی شارپسته‌که‌ی ئه‌رکو بکه‌ریش هه‌ن، وه‌روئانه‌ی پارپسته‌که زیات‌ره ئه‌رکو نامه‌کی رۆشنه مه‌که‌رووه و به‌رش مه‌وزو هه‌که بکه‌ره‌ن: هه‌ورامی هه‌که ئیسا په‌نه‌ش نمهنویسیو، و به‌رده‌و هه‌زار سالاً نویسته‌ی چیوه‌لته‌ریش هه‌ن، ئیسا په‌نه‌ش نمهنویسو بیه‌ن به‌ دیاروزو هه‌ورامی .

- پارستہ و دیاروزو و ہرکاری و پراسی: چینگہ نہ نامی دلی سہرہ پستہ کہی ٹہرکو و ہرکاری موینونہ، پارستہ کہ بیچ زیاتہر ٹہرکہ کہیش روشن مہ کہ رووہ: ٹارام دہرس منویسو، ہہ کہ و ہنیارو و ہنگاین۔ و ہنیارو و ہنگاین بیہن بہ دیاروزو دہرسی۔
- پارستہ و دیاروزو و ہرکاری ناویپراسی: چینگہ نہ نامی دلی سہرہ پستہ کہی ٹہرکو و ہرکاری ناویپراسی مہ وینو، و ہروٹانہ ی پارستہ کہ زیاتہر روشنہ ش مہ کہ رووہ: ٹارام بہ قہ لہ مہ کہیش کہ تازہ ٹہ سابیش، منویسو، تازہ ٹہ سابیش بیہن بہ دیاروزو و ہرکاری ناویپراسو "قہ لہ مہ کہ" ی۔
- پارستہ و دیاروزو نیہادی: نامی دلی سہرہ پستہ کہی ٹہرکو نیہادیش ہن، و ہروٹانہ ی پارستہ کہ زیاتہر روشنہ مہ کہ رووہ: نہ و سوٹہ ہہ کہ پایتہ ختو لہونینہ، شاریوہ و ہشہن۔ چینگہ نہ "پایتہ ختو لہونینہ" بیہن بہ دیاروزو نیہادی نہ و سوٹہ ی۔
- 2- پارستہ و کہردہوہی، پارستہ و یاوہ کہردہوہی: ٹا جورہ پارستہ نہ ہہ کہ کہردہوہ و سہرہ پستہ کہی زیاتہر روشن مہ کہ رووہ، پارستہ و کہردہوہی بہ چند جوریوہ بہ ش کریان:
 - پارستہ و وختی: وہ ختو سہرہ پستہ کہی نیشانہ مٹو نہ، یانی دہمو قومیا ی کہردہوہ و سہرہ پستہ ی دیارہن، و ہرو ٹانہ ی کہ دہمو کہردہوہ و سہرہ پستہ ی ٹاشکران، ٹاوہ ختہ متاومی سہرہ پستہ و پارستہ ی و ہل و دما پہ نہ بکہرمی، فرہ و جاری ٹامرازو بہ ستہ ی "ہہ کہ، کہ" بہ کار مہ یو: ہہ کہ واران وارا، من کہ شو بیٹی، چینگہ نہ "من کہ شو بیٹی سہرہ پستہن و واران وارا پارستہن"۔
 - پارستہ و نونگہ ی: نونگہ و قومیا ی کہردہوہ و سہرہ پستہ ی نیشانہ مٹو، ٹامرازہ کانو "وہروٹانہ ی، چونکہ، چونکاتہ ی، چونکم، نونگہ... ہتد، بہ کار مہ یانی: سہر مہ گنمی چونکاتہ ی یوگرتینمی، جیات نمازو و ہروٹانہ ی نہ و ہشہنی، نمونہ ی یقہم: سہر مہ گنمی سہرہ پستہن، یوگرتینمی پارستہن۔ پستہ ی دوہمنہ، نہ و ہشہنی سہرہ پستہن و جیات نمازو پارستہن۔
 - پارستہ و ہرپیکی "ٹہ نجام": ٹا پارستہ نہ ہہ کہ ٹامانجو قومیا ی کہردہوہ و سہرہ پستہ ی نیشانہ مٹو، ٹامرازہ کانو بہ ستہ ی "تا، ہہ تا، تاکو، پہ ی ٹانہ ی" بہ کار مہ یانی: ہہ ورامی منویسو نہ پہ ی ٹانہ ی زوانہ کہم گہ شہ بکہرون، کوشو تا بیاو بہ سہرکہ و تہ ی۔ ہہ ورامی منویسو سہرہ پستہن، سہرکہ و تہ ی سہرہ پستہن، زوانہ کہم گہ شہ بکہرو، کوشو پارستہنی۔
 - پارستہ و مہرجی: شہرت و مہرجو قومیا ی کہردہوہ و سہرہ پستہ کہی نیشانہ مٹو، ٹامرازو شہرتی بہ کار مہ یو "ٹہ گہر، ٹہر، ٹہرگہ تہ ی... ہتد": ٹہ گہر ولی نیہنی دہرہ بیچ نمہ بہ، ولی نیہنی لاپستہن، دہرہ بیچ نمہ بہ سہرہ پستہن۔
 - پارستہ و نیازو مہ بہ ستی: ٹا پارستہ نہ ہہ کہ نیازو مہ بہ ستو کہردہوہ و سہرہ پستہ کہی نیشانہ مٹو: ٹامرازو "ہہ کہ، کہ" بہ کار مہ یو: ٹامانی لات ہہ کہ پہ نام بڈہ ی، ٹامانی لات سہرہ پستہن و پہ نام بڈہ ی پارستہن۔

- پارستہ و پیمانہ ی: ئا پارستہ نہ ہکے رادہ و پیمانہ و کہردہ و ہو شارستہ کہ ی نیشانہ مہ ڈو: ئامرازہ کانو" تا، ہہ تا، ہہ تاکو، ہہ کہ، ئانڈہ، رادیوہ، تا رادیوہ": ژا ورو ئانڈہ و ہشہن ہہ کہ باسش نمہ کریو. ژا ورو ئانڈہ و ہشہن سہرہ پستہن، باسش نمہ کریو پارستہن.

3- پارستہ و یاوہرنامی: ئا پارستہ نہ ہکے و ہسفو نامیوہ دلئو سہرہ پستہ کہ ی مہ کہ روئہ: ئا کناچی، ہہ کہ زہریفہ بی شووش کہرد. ئا کناچی شووش کہرد سہرہ پستہن، زہریفہ بی پارستہن. ہہ سہرہ کیم دیبہ، ہہ کہ شہ لای شہ لی. ہہ سہرہ کیم دیہ سہرہ پستہن، شہ لای شہ لی، پارستہن.

رستہ بہ پاو دلئگیرہ کہیش

سہرنجہ بدہیمی بزانی رستہ کہ دلی ویشہ نہ چیشش پہنہن.

یوہ: رستہ ی ہہ والی Indicative sentence

رستہ یون باس جہ ہہ والئو مہ کہرو، ہہ والہ کہ راس بو یام ناراس، قسیکہر سہرچہ مہ و ہہ والہ کہین، دماو گرد رستہ یو خالیوہ مہ نریورہ: رو و ویس ویک و ئازاری جہ ژنہ و نہ ورو زینہ. زمسانئینہ و ہروہ مہ وارونہ. رستہ ی ہہ والی دوئی جورئین: رستہ ی ہہ والی ئہری و رستہ ی ہہ والی ئہری یام رستہ ی دروس و نادروس، نمونہ پہ ی نادروسی: ماس سیاوہن، ہہ نگوین تالہن، دروسہ کہ بیچ ماس چہرمہن و ہہ نگوین شیرینہن.

رستہ ی ئہری: Positive sentence باسو قومیا ی ہہ والی مہ کہرو: و ہہارئینہ ئاوی مہ تہ قو، سالار مہ لو پہ ی ہہ جیجی. مہ کریونہ یاگہ فارالی بہ پہ ساکانو دلئو رستہ کہ ی بکہرمی: سالار پہ ی ہہ جیجی ملو، و ہلی برئی جارئچ یاگہ فارالی پہ ساکانو رستہ ی مہ بوئہ بہ نونگہ و ٹیکدای رستہ ی، و ہہارئینہ مہ تہ قو ئاوی !!!

رستہ ی نہری: Negative sentence نہ قومیا ی ہہ والی باس مہ کہرو: و ہہارئینہ ئاوی نمہ تہ قو، سالار نمہ لو پہ ی ہہ جیجی.

سہرنجہ بدہیمی نیشانئ (نہ) نہری لوئینہ و ہلی کہردہ و ہو رستہ کہ ی، مہ تہ قو، مہ لو، نہری کہردہ و ہ ی جہ گردو دہمہ کا کہردہ و ہینہ بہر مہ گنونہ، نمہ لو، نہ لا، نہ لان، نہ لابی، نہ لی، نہ لی.

رستہ ی ہہ والی مہ کریو تہ نیا جہ یک واتہ ی دروسیبونہ: لوا، ئاما ... یانی ئا ئاما، ئا لوا ... ئا ئاما، ئا ہیزی ئاما، ئا ہیزی نیمہ رو ئاما. پاسہ بو گولانہ تہرین رستہ ی ہہ والی یہک واتہن. و ہلی گہورہ تہرین رستہ ی ہہ والی نمہ تاومی دہسنیشانش بکہرمی چوون بہ پہسی لاوہ کیئی فرہ کریان

فره و پسته هه والیهکان به نیهاد دهسپه نه مه کهران و به کهردهوه دماییشان مه یو: شیلانه زهریفته نه، کاروان نانش وارد.

پسته ی هه والی ته شکو ئه ری و نه ریش هه ن: شیلانه زهریفته نه. شیلانه زهریفته نیه نه، شه نیه ر مه بو به ئەندازیار، شه نیه ر نمه بو به ئەندازیار. پاسه بو نیشانی نه ری (نه فی و نه هی) زوانو هه ورامینه (نه) هه که مه لونه سه رو کهردهوه ی (مه که رو: نمه که رو، واتم: نه واتم، واردم: نه واردم) وه لیم کهردهوه ی داوایینه نیشانی نه ری مه وارثونه په ی (مه)، بکه ره: مه که ره، بنیشه: مه نیشه، بریما هه نی ملچیرو یاسای نمه بان، پسو، بو: نمو.

دوئ: پسته و په رسی Interrogative sentence

ئه چی پسته نه قسیکه ر هالیگاییو هه ن زانیاریه کاشنه، چیوئ نمه زانو یام روشن نیه ن لاشه و په وکای مه په رسو، هه تا زانیاریش ده س بگنو، گو شگیر سه رچه مه و زانیارین، به نونگه و ئامرازو په رسیوه، په رسه مه کریو جه دلگیکرو پسته که ی، بری جار یچ به جو ره ئاوازیو په رسه کی به رمه وزیو بی ئانه ی ئامرازو په رسی به کاربریونه، یانی چه نی رسته ی هه والی ته نیا ئاوازه شان جیاوزه ن. نیشانی په رسی "؟" دمایی رسته و په رسیوه مه نریوره. جاری چامنه یچ هه ن، که قسیکه ر په رچه و په رسه کیش ئینالاه وه لیم گه ره کشه ن فره ته ر تاکیده ش بکه رووه ویاگه گیره بونه، ئه پی جو ره یه مه واچان په رسه ی تاکیدی ه.

به هامکاری ئامرازه کانو په رسی په رسه مه کریو و چنډه دانپوه شان به ئه ری و نا جواب مه دریانوه، ئه وئ ته ریچ ئه وه جه شان په نه نیه ن، چون ئامرازو په رسی جو رو رسته که ی دیاری مه که رو، نمونه و ئامرازو په رسی، هامرازو په رسی (کام، که ی، چ، ئه ری، ئایا، چه نی، چی، چکو، چیش، کی، چنډ). ئی هامرازو ییاگیوه ته رو به "یاگه گیرو نامی په رسی" به کار ئاماینی. "ئه ری، ئایا" هه که په رسه شان په نه مه که ریون، به به لی و نا په رچ مه دریانوه، ئه وئ ته ری په رچشان پاسه نیه ن. ئه ری شیرینه گاهه کیش دو شته؟ ئایا شیرینه گاهه کیش دو شته؟ به لی گاهه کیش دو شته، نه خیر گاهه کیش نه دو شته.

بری جار یچ به بی به کار ئاورده ی ئامرازو په رسی، پسته و په رسی دروس مه بو نه، به ئاوازه و پسته که ی به رمه گنو، ئاوازه و پسته که ی جه نزمو په ی به رزین، وشار مه وزیو سه رو واتپوه دلی پسته که ی هه که گه ره کته ن په یش په رسی: گونا رازیوه ش واناوه. ئینه پسته ی هه والین، ئه گه ر چه ولاره که سی به یونه بواچو: گونا رازیوه ش واناوه؟ مه په رسای مه په رسو بزانو گونا بیینه رازه ش وانینو" په ی گوئی" په رسو. یوته ریچ په رسو گونا رازه ش وانینو؟ چیگه نه په ی رازی په رسو، یانی مه کریو جه پستیوه نه به چنډ ئاوازیوه جیا په رسه دروسه بکریو.

جاری چامنه هه ن ئامرازو په رسی جیاتئ یاگه گیرو نامی به کار مه یونه، پیسه و (کی ئاومان- ئا ئاومان)، چی کاتنه په نه ش مه واچان یاگه گیرو نامی په رسی. ئینه فه رنجی کین: فه رنجی فه ریدونین، جیاتئ نامی

ٺاومان. جاري چامنه ي هه ن په رسه ڪي وه سفيش چه نه ن، پيسه و (كامه راوه ٺاوماي، چ رپوه ٺاوماي) كه وه سفو راڪي مه كه رو، كامه ڪنبي مه وانپوه، وه سفو ڪنبيه كه ي مه كه رو.

چنڌ نمونيوه جه هامرازه ڪانو په رسي و ٺه رڪشان دلپو رسته ينه:

- ڪي: په ي كه سيوه مه په رسو: ڪي لوان هه نجير چنيه ي؟ بيه ن به بڪه ر و نيهادو رسته ي.
- چيش: په ي چيو ي مه په رسو: ٺانه چيش مه وه ري؟ بيه ن به وه رڪار.
- چڪو، ڪو، ڪوگه: په ي ياگي مه په رسو: چڪو بيه ن ي؟ ڪو مه لي؟ ڪوگه يه ن ي؟ بيه ن به ياوه رڪه رده وه.
- كه ي: په ي سات و ڪاتي مه په رسو: كه ي وه رو مه وارو؟ ياوه رڪه رده وه وه ختي.
- چه ن ي: په ي چه نيتي ٺه نجامد اي ڪاريو مه په رسو: چه ن ي ويژهن جه دارو وه ني مه گيران؟ ياوه رڪه ده و چه ني هتي.
- چنڌ: په ي عه نڌازه و برو ژماره ي مه په رسو: كه رگي به چنڌ رو ي هيلئي هورمارو؟ ياوه رڪه رده وه و چنديه تي.
- ڪام: په ي ده سنپشان كه رده ي چيو ي دلي بري فريه نه: به قه ڪي ڪامشان گه ره ڪته ن؟
- چي: په ي نونگه و سه به بي مه په رسو: چي ناماي په ي سه يراني؟
- چه: چه رايپوه ناماي؟ به چه هه قئ داواو به شي مه كه ري؟

په ري: رسته و سه رسامي Exclamatory sentence

رستيون به هامڪاري هامرازو په رسي يام ٺامرازو سه رسامي هه ستو سو زي به رمه و زو په ي وه ر و په شتپش به ٺاوزاو ده نگو ي تايپه وه، ئي هه ستو سوزه په ي وه شي يام ناوه شين، په ي له زهت هورگيرته ي جه وارديوه، يام ستايش و ٺافه رين كه رده ي. يام نه ٺامته تي و ده رو مه ينه ت. رسته ي سه رسامينه چه مه راو وه لام ي نمه كه رمي، چه په وانه و رسته و په رسيوه كه فريه نشان په رچه ش لازم ه نه. ڪوتاو رسته كه ينه نيشاني سه رسامي "!!" مزيوره. ٺه گه ر ٺامرازو سه رسامي به ڪار به يو يه ڪسه ر دماو ٺامرازه كه يوه نيشاني سه رسامي مه نريوره. ٺامرازه ڪي سه رسامي ٺينيني: چه، چنڌ، ڪامه، هه كه ٺامرازو په رسيه نه ي. وه لي "ٺاي، ٺاخ، ٺوف، داخه ي گرانه م، ٺوخه ي، ٺافه رين، بزيوي، ته ححا" ٺامرازو سه رساميني، مه ڪريو هامرازو سه رساميچ نه بو رسته نه، وه لي به ٺاوزه ي تايپه وه سه رسامي به ر مه وزيو، هه رپاسه ٺاوزه و قسيكه رده ي جه رسته ي سه رسامينه جه نزمو په ي به رزين، جه گري ڪري لي ته ر ٺانه ن رسته و سه رسامي به دوي ته شڪي وه شي و ناوه شي و يشا نيشانه مه ٺان:

- وه هارو ٺيسالي چ ٺاوا دارو وه ش بي! په ي به رسته ي وه شين. كه وه سفو وه هاري مه كه رو.
- هه ورامان چنڌ وه شه ن! په ي وه شين، وه سفو هه وراماني مه كه رو نه.
- ڪامه چه مي ٺينڌه و چه مي تو جوانيني!

- ئای! بی قه زابی چی زوو دهنگت نه کهرد! په ی ناوهشین.
- ئاخ! چه گیریم وارده سو زه مانه یو! په ی ناوهشین.
- ئوف! سه رهم فره مئیشو!
- داخه ی گرانه م په ی هه ورامانی!
- ئافه رین چند زیره کنی!
- ئوخه ی کابرای دزه شان گئیرت! په ی وهشین.

چوار: پسته و شهرتی condition sentence

ئی پسته ئینا چوارچو شهرتینه، ئامرازو شهرتی به کار مه یونه چه نیش، پسته و شهرتی په رچه ش هه نه، په رچه کئچ نه تیجه و کاره کهین، که نمونه کانه روشن کریانوه، پسته و شهرتی چه نی که رده وهی نه و په رده ی و ئاینده ی و و په رده ی ساده ی و ته مامی مه یونه، پسته و شهرتی چند ته شکیش هه نی، پستیونه په نگا چئوه که روه بئونه، یانی هه قه تین، یام په نگا روه نه ئونه یام هه رگیز روه نه ئونه و خه یالهن. ئامرازئ شهرتی (ئه گهر، ئه ر، گهر، ئه رگه ته ی، مه گهر، مه ر، مه رگه ته ی، ئندا، تا، هه که به شهرتی، پاشه رتی). نمونی:

- ئه گهر تو نمه لی، من مه لو. نه و په رده.
- ئه گهر دیم په نه ش مه واچو. Real condition, possible په ی ئاینده ی.
- بوانه، ئندا په شیمان مه بیوه. ئاینده
- ئه گهر ئایره که ی گرنی، ئاوه کئ مه گریو. هه قیقه ت real condition
- ئه گهر ده س بنیه ی پلاکه که پیره ته له فزیونه که مه گیسپیونه. نه و په رده و هه ره قه تین.
- یه چه به ئبه ختین پیسه پیته ئامان مه ر جه خاو وینی بالای نه مامان⁸ بیسارانی
- ئه گهر هه رمانه ی فریم که ردی بیی، ئاژهم خاسه ته ربئ. و په رده possibly, probably
- ئه ر زه رم بیی، بیه بیی، حال م پیسه نه بی. و په رده،
- به شهرتی مه و چه نیت، بیوه ره نان بوهرمی.
- ئه گهر نه لابی پی په ی که شی، پاسه ش سه رتی. و په رده.
- ئه گهر بوانی، به ر مه شینه. ئاینده، هه ره قه تی. یانی چئوه که روه مه ئونه.
- تو به رمه شینه، ئه گهر بوانی.
- ئه گهر هه رمانه ی فری بکه رو، زه ری فرهم ده س مه گنو. نه و په رده.
- ئه گهر هه رمانه ی فریم که ردی، زه ری فرهم ده س گنی. و په رده.
- زه ری فرهم ده س گنی، ئه گهر هه رمانه ی فریم که ردی.

⁸ دیوانو بیسارانی، عه بدئلا حه بیی 1395 انتشارات کوردستان لاپه لو 103

• ئەگەر ھەرمانەى فرېم كەردېتە، زەرى فرەم دەس گنئىنە. وىيەردەى تەمام.

ئەگەر سەرنجە بڭىمى، ئامرازو شەرتى ئىنا چەنى رەستەى سەرەكى، مەكرىو ئى رستە سەرەكىە وەر و دمايچ بکەرۆ. ئامرازو شەرتى زوانو ئىنگلىزىنە (if) كە وەرانوهرەن چەنى ئەگەرى.

پەنج: رستەى داوايى imperative sentence

چى رستەنە قسئىكەر "كەسى يوەم" داوامەكەرۆ ئەو كەسىپو تەرى "كەسى دووهم" ى تاكى و كوى، ھەكە ھەرمانىپو بکەرۆ يام نەكەرۆ، ئاوازەو قسئىكەردەى نزمۆ پەى بەرزىن، خالىو منرىورە دمايى رستەكەپنە. رستەى داوايىنە ھەمىشە نىھادو رستەكەى لابرىان، ھەكە ماچى بنىشەرە، يانى تۆ بنىشەرە. (تۆ نىھادەن و ديار نىەن). كەردەو ھە تەشكو داوايىنە دوئى ساختارىش ھەنى سەرۆ واتما يەك تەشكش ھەن (يو: بنوىسە، بنوىسدئى)، وەلېم برى جارىچ متاوى پەى كەسەى يەرمى غايىبى ئەمرە بکەرى جە راو كەسىپوى ميانگىرىپو (دوئى: بواچەش پەنە بنوىسو، ئاڭ بنوىسو، بنوىسان)، چىگەنە دوئى كەردەوئى داوايى ھەنى.

برىپو جەزوان ئەشناسەكان مەواچان رستەى داوايى دوئى جورئىن:

• داواكەردەى بەھازە: چىگەنە قسئىكەر ھازەو دەسەلاتش ھەن ملو گوشگىرى يام ھەرمانكەرىرە، جە بارو عەمرى و پلەو پايەى سەربازى و ئىدارىپو: ئەئاو تاتە پەى زارولەكانش، ئەفسەر پەى سەربازەكانش، راوہەرەو ھەرمانگىپو پەى ھەرمانبەرەكانش. نەشمىل بلوہ "لوہ" . بەرەكەى بوزەرە.

ھانە بنىشەرە. كئىبەكەى ھوربگىرە.

• داواكەردەى ئىژانە: چىگەنە قسئىكەر دەسەلاتش نىەن ملو ھەرمانبەرەرىرە عەمرش كەمتەرەن، يام ھەر گەرەكشەن ھەرمانەكى بە ئىژاى و ئىحترام بلو راوہ، چنڭ واتىپو ئىژانەى مەگنان رستەكە: بىژەحمەت نەشمىل بلوہ "لوہ" .

بىژەحمەت بەرەكەى بوزەرە.

فەرماوہ بنىشەرە. بوپەرە كئىبەكەى ھوربگىرە. خەجالەتتا جاملىو ئاوم پەى بئارە.

رستەو داواكەردەوئى پەيوەسەن بە كەردەوہو داوايىپو، زوانو ھورامىنە جە رىخەو كەردەوہى "چەمەى" وەشمەبۆنە بە وستەى وەلى "ب"، ھەرىپاسە ياگەگىرو نامى لكى كەسى دووہمى تاكى و كوى "ە، دئ":

نىشتەى: نىشت: نىش، رىخەو چەمەين.

بنىشە. بنىشدئى. كەردەوہى سادەى داوايى

بنىشەرە. كەردەوہى ئەرەتاشيا.

بنیشدییره. که ردهوهی ئه ره تاشیا په ی کهسی دهومو کوی.

بو: تو بو.

په ی نه ری که ردهی رسته ی داوایی "نیشانی" مه "ی یاگی" ب" مه گپرووه:

بنیشه: مه نیشه، بنیشه: مه نیشه، مه نیشه ره

بو: نمو، نه ی، بازه: نمازه، باره: نمازه: چیگه نه وهر و ئاسان واته ی (ن، زیاد بیهن په ی مو) یانی ملچپرو
یاساکئ نه بیهن.

بنیشدییره: مه نیشدییره، هوربگییره: هورمه گپیره

ئیسه مه وینمی جه زوانی و چپانه، داوینه سازه و (ب) به کار نه یونه به خاتره و ئاسان واته ی، وه لیم په ی
نویسته ی مه شو سازه و (ب) به کار به یونه یاگی و یشنه، چون چه و لاوه سازه و "مه" په ی نه ری به ئاسایی
به کار ئاومان، چیگه نه لاره سه نگی دیارهن، مه شو باره که ی پاس بکه رمیوه. شو نیه ره زوانه براکانمانه، کوردی
و فارسی و گردو زوانه ئاریه کانه سازه و (ب) که ردهوهی داوایی و رسته ی داواییه یاگیش گپرتینه و به کار
مه یو، ئیمه یچ مه شو یاگی بگیرونه و به کار به یونه نویسته یینه.

برئی ده سه واتئ یام رسته ی هه نی بی ئانه ی نیشانی یام مورفیمو داواکه رده ی دلیشانه بو وه لی هه ر
مه به ستو داواکه رده ی مه به خشانئ، پیسه و:

جگه ره کیشته ی قه ئه غه ن. مدرای ماشینی قه ئه غه ن. مدرای قه ئه غه ن. وینه گپرتیه ی قه ئه غه ن. چیگه نه
واتئ قه ئه غه ی رولی سه ره کیش هه ن جه دروسکه رده ی رسته و داواکه رده یینه .

که ردهوهی داوایی زوانو ئینگلیزنه هه ر پیسه و هه ورامی به که ردهوه دهس په نه مه که رونه، وه لیم هیچ
سازیه وش نه گنوسه ر، که ردهوه که به شیوه و چه مه ی (base, infinitive) ده سپه نه مه کرونه، که سی یوه م
داوا مه که رو ئه و که سی دوه می تاکی کوی. (open the door < you open the door) په ی نه ری که رده ییش
ته نیا (don't) مه گنونه سه رش (don't open the door)، برئی جارئ (never) به کار مه یونه (never open
the door)، برئی جارئ (should) به کار مه یونه و برئی که ردهوه ی ته ریچ.

بنه په تو پسته ی

پسته سهرو دوی بنه په تان مه رزیانره:

- 1- نه گهر پسته که که رده ویوی ته مامش چه نه ببو، ئانه بنه په ته که ش سهرو (بکهری و که رداری) مه رزیانره .
- 2- نه گهر پسته که که رده ویوی ناته مامش چه نه بو ئانه بنه په ته که ش سهرو (نیهاد و گوزاره ی) مه رزیانره .

بکهر: که سیه ن یام چیویه ن، هه که پسته نه هه رمانیوه ش که ردینه، یام مه که رونه ش یام مه دریو ملشه ره.

که رده وه: هه رمان و کاریوه ن مه دریو پالو که سیوه یام چیوی پسته نه. یام قومیا ی کاریوه ن جه کاتو ئیسه یینه و ئاینده یینه و ویه رده یینه، یام داوکه رده ی هه رمانیوه نه. که رده وه نه گهر بدریو پالو که سیو ئانه که رده وه ی تاکه ن، وه لیم نه گهر دریو پالو که سانیوی ئانه جه مه ن، هه ورامی که رده وه ی نیو و میله یچ هه ن.

نیهاد: نامیوه نه، یام یاگه گیرو نامیوه نه پسته نه هه والی یام سیفه تی مه دریو پالش، جاری چامنه هه ن ویش هیچ هه رمانیو نمه که رونه. یام به شیوه ن جه پسته ی که ده رباره و ئادی هه والیوه مده می.

گوزاره: هه رمانیوی ناته مامه نه، یام که رده ویوی ناته مامه ن به هامکاری واتیوی ته ری هه والی یام سیفه تی مه ووزنه سهرو نیهادی. یام هه والیوه ن ده رباره و نیهادی، نمونی:

- واران مه وارو. واران: نیهادن، مه وارو گوزاره ن
- مریه مه کلاش مه چنو. مریه مه: نیهادن، کلاش مه چنو گوزاره ن.
- جه بار سیفرمی مه وه رو.
- به رها سهوز بیه ن.
- بیساران ده گیوه جوانه نه. بیساران نیهادن، ده گیوه جوانه نه گوزاره ن، که رده وه ی ناته مام (ه ن).
- جه مال بیدار پیوی مانیان. پیوی مانیان گوزاره ن، که رده وه ی ناته مام (ن).

سهرو واتما پسته سهرو دوی بنه په تان مه رزیانره، بکهر و که رده وه، که رده وه یچ دوی جورین، که رده وه ی ته مام و ناته مام

که رده وهی ته مام

کارپوهن به بی یاردی، هرمانیو نیشانه مډو درپونه پالو که سیوی یام چیوی "بکه" ی مانای
ته مامه و ویسه رهش هه نه:

گولستانه گاو مه دوشو.

لالو ره حمان میوه کیش کالا.

ماساوی ئاوی لیله نه نمه گیریو.

که رده وهی ناته مام

کارپوهن هرمانیوی نیشانه مه ډو، وهلی به یاردی واتپوی تهری متاوو هه والی یام سیفه تی بډونه
پالو بکهری، کاری ناته مامیچ به یهری ده می ویش نیشانه مه ډو "ئیسه و ئاینده و ویه رده"

که رده وهی ناته مام پیسه "ه، ن/هن، ه نه، بی _ بی"

ئاوه و گوزه کی سهرده بی.

کولانه په رنه مه تیلی که رنه .

هه واو وهروی سهرده ن.

خواو ئیمه گه پرو گول بی.

ته مامکه ر

ئا واتینی هه که پسته نه وینیانئ، بیژگه م بنچینه کانو پسته ی، یانی بیژگه م بکهر و که رده وهی،
ته مامکه ر دوی جورین:

ته مامکه رو نامئ: یام دیاروزو نامئ، پیسه (نامئ، یاگه گیرو نامئ، یاوه رنامئ).

ته مامکه رو که رده وهی: یانی وهرکار، ته مامکه ری به یاردی، یاوه رکه رده وه .

دياروزو نامی: ديارخهري ناو

نامی چنډ جوړيو ديار وزيش هني رسته نه (نامی، ياوه رنامی، ياگه گيرو نامی):

يوه: ئه ركو نامی رسته نه پيسه دياروزو نامی

ئه گه ر ناميوه (دياروزي، ديارخراو، مزاف) (دياروزه، ديارخهري، مزاف اليه) يام چنډ دياروزيش دريا پال، ئاوه خته نامی دياروزي "مزاف" مه گنو وهلی نامی دياروزي "مزاف اليه"، نيشانی وستهي سهري (و) مه گنو ميانو هه ردوي نامه كان، مه لكو نامی مزافيره، يام بي هاليگای مه نوييسيش، مه كړيو به بي نيشانی ئيزافه ي نامی دريو پالو ناميو ي ته ري.

نامی دياروزي و نامی دياروزه به پاو په يوازي نيشانی كوی، ئه ژناسه ي و نه شناسه ي و نيشانی ره گزي هور مه گړو زوانو هه ورامينه، هه رپاسه په يوه ندي نزيكي و قه ومايه تي و ملكداري روشن مه كه رووه. جه باسی تاييه نه (نيشانی ئيزافه ي) به زه ريفی باس كړينه، نمونی:

- 1- ئاوه و هانه ي جه ئاوه و روخانه ي سازگارته رهنه. نامی تاقه ي نه شناسي. میلی.
 - 2- ده گگانو هه ورامانی سه رسه وزيني. نامی كوی ئه ژناسي.
 - 3- كړيکاره كانو كارگو رسته ي خاس هه رمانه مه كه ران. دوی نامی مزاف اليه دياروزي.
 - 4- چوخ و رانكو هه ورامانی فره رهنگن. لكيوه نامی.
- نامی دياروزو نامی به بي نيشانی به روسته ي:
توم كووله كه: پيالئ توم كووله كه م بده په نه.
گه لاميو: ياپراخي گه لاميو ي له زه تييني.

دوی: ئه ركو ياوه رنامی رسته نه پيسه و دياروزو نامی

زوانو هه ورامينه ياوه رنامی، سيفه پيسه و مزافو مزاف اليه ي ئه ژمار نمه كړيو، چوون نيشانی واوی (و) نمه لو سه رش، نيشانی (ی) ي مه گنوسه رو نامه كي، ئينه چ به دياروز حساب نمه كړيو، به سيفه ئه ژمار مه كړيو، وهلی ئه گه ر سه رنجه بډه يمی نيشانی (ه) بيگيري كول مه لونه سه رو دياروزيا كه ي: ديارخراو: مزاف، بريوه جه ياوه رنامه كان، نمونه:

- چناره به رزه كه دوور ديارهن. چناره به رزه كي دوور دياريني.
- هه ساره گه شه كه به ركه وت.
- دووه تشه كه م مت.
- تفه سووره كييم وارده .
- نانه چه ربه م كه رد و وارد.

پهري: ئهركو ياگه گيرو نامى پسته نه پيسه و دياروزو نامى

ياگه گيرو نامى جوړه كيو ياگه گيرو نامى كه سيه ي جيا، ويسه ره، ياگه گيرو نامى كه سيه ي لكى، ياگه گيرو نامى وي، ياگه گيرو نامى په رسي، ياگه گيرو نامى هينو، ياگه گيرو نامى نادياره، ياگه گيرو نامى نيشانى.

هه ميشه نامه دياروزيكي مه گنو وهلى ياگه گيرو نامه كى و نيشانى وسته ي سه ري (و) مه گنو ميانشان.

- 1- يانه و من، يانه و تو، ده گاو ئيمه،
- 2- وه لاتوو من وه شه ن.
- 3- زوانو ئيمه زوانيوى فره كونه ن.
- 4- يانه ما ئينا هانه گه رمله. ياگه گيرو نامى لكى. به بى نيشانى ئيزافه ي.
- 5- تاته ت شو نيت هره گيلى. ياگه گيرو نامى لكى. به بى نيشانى ئيزافه ي.
- 6- يانه كه و وي م خاسته ره ن. ياگه گيرو نامى وي.
- 7- باخه كه و ناڅى ته مام په رداخه ن.
- 8- يانه و هيني هامسامه ن .
- 9- باخو فلانى كه و ته ن ده سه چه پماوه.
- 10- كتيبو ئينه ي، ئانه ي نيه ن لاو منو.

د. ناجح گولپي 2018/ 1/14

ته مامکرو که رده وهی

یوه: وه رکار

وهرکار: پسته جه دوی بنه پرتانی سهره کی دروس مه بونه، که رده وه و بکه ر، هرچی چاایشان زیاد بونه پهنه ش مه و اچان (دیاروز: مزاف) و ته مامکرو، دیاروزو به شو نامی مه ته مامنو، چوون هه میشه مزاف و مزاف الیه دوی نامینی به نیشانی ئیزافه ی مه وزیان پالو یوترینی، وه لی ته مامکرو به شو که رده وه ی مه ته مامنو، وهرکار به شین یام یون جه ته مامکرو ره کانو که رده وه ی. پاسه بو وهرکار یام وهره رمان، واتیه نه پسته نه به شو هه رمانه و که رده وه ی مه ته مامنو، ئه رکه که ش مه گنو سر، وهرکار هه میشه پستیوی ویه رنه هه ن. یام ماچی: وهرکار ئا نامینه، یاگه گیرو نامینه پسته نه مانا و که رده وه ی ویه ریش ته مامنی نه یام مه ته مامنو ش، کاریگه ری که رده وه که یچش مه گنو نه سر.

دارا گوشت مه بریژنو: دارا بکه رهن، گوشت وهرکارهن، مه بریژنو: که رده وه ی نه ویه رده ی ویه رهن گوشت ئه رکو هه رمانه کیش ته مامنان، هه که بریژنایه ن،

سیروان کتیه که ش واناوه: کتیب وهرکارهن ئه رکو هه رمانه و وانايشو ته مامنان.

دال گوشتو په له وه ری مه وه رو.

دال بکه رهن، گوشت مزافه ن، دیاروزو نیشانی ئیزافه یین. په له وه ر: دیاروزیا، مزاف الیه، ی ئامرازو په یوه ندین، مه وه رو که رده وه ی نه ویه رده ی سهره مرهن، په ی بکه ری مه گیلووه، چیگه نه گوشتو په له وه ری لکه و نامینه و مزاف و مزاف الیه ن و بیه ن به وهرکار و که رده وه و مه وه رو ی.

ئیمه گورانیه و ما واته: ئیمه بکه رهن، گورانیه و: نامینه، تاقه نه، وهرکاره نه.

ما: یاگه گیرو نامی لکی که سی یه که مو کوی په ی ئیمه مه گیلووه.

واته: که رده وه ی ویه رده ی نزیک و ویه رهن.

دوی: ته مامکری به یاردی

ئا نامینه، یاگه گیرو نامینه هه که مانا و که رده وه ی مه ته مامنو به یاردی ئامرازو په یوه ندی، چهنی که رده وه ی ویه ری و نه ویه ری گونجیان .

هه واله که به شمه یاوا.

ماموسا وانه په ی ئیځمه شی مه که رووه.
 باخه وان ولی جه باخه که نه مه که نووه.
 خه لکی به گیانو برابه تی په روه رڼه بکه ردی.
 هیرو شی عریو هوش په ی کاوانی نویستی بی.
 ئی کتیبه مه ئارده ن په یتا.

په ری: ته مامکه رو که رده وهی، به یاوه رکه رده وه

یو ته ر جه ته مامکه ره کانو که رده وهی، یاوه رکه رده وهن، هه که بابه تیوی تایبه نه باس کریان، وه روئانه ی
 چیگه نه دیسان باسش نمه که رمیوه .

یاوه رنامی بکه ری (سیفت فاعلی، اسم فاعل)

یوه: یاوه رنامی بکه ری ئه ره تاشیی

یاوه رنامی بکه ری ئه ره تاشیی واتیوه نه فره ته ر جه چه مه یو دروسه مه کریو به هامکاری وه لگیرو
 دماگیرو، هه نیچشان جه نامیوه و دماگیرو وه شه مه کریو، ئی واتی مانا وه ره مانکه رده ی
 مه به خشان، وه روئانه ی په نه یچشان مه و اچان (بکه ر، فاعل، یاوه رنامی بکه ری).

بنه په تو دروسکه رده یو یاوه رنامی بکه ری چه مه ن و نامی پی ده سوره:

- ریخه و که رده وهی چه نی دماگیروی، نمونه:
 دماگیرو (هر): نویس: نویسه ر، وان: وانهر، وینه ر،
 دماگیرو (یار): وان: وانیار، زانیار، مسیار.
 دماگیرو (نده): کوش: کوشنده، بر: برنده، به خشنده.
 دماگیرو (وک): له رز: له رزوک، ته رس: ته رسنوک.
 دماگیرو (ا): زان: زانا، دان: دانا، په رس: په رسا، نویس: نویسا، (په رسا به و دانا به).
- نامی چه نی دماگیرو: نامی واتیوه چه نی دماگیرو یاوه رنامی ئه ره تاشیی دروسه مه که ران:
 دماگیرو (مهند): هوش + مهند: هوشمه ند، به هه ره مه ند، هونه رمه ند، دوله مه ند.
 دماگیرو (بار): خه م + بار: خه مبار، تازی به بار، تاوانبار،

دماگیرو (یار): هوش + یار: هوشیار، به اختیار، دهوله تیار.
 دماگیرو (گر): داڻ + گر: دادگر، ستمگر.
 دماگیرو (ناک): خه مناک، ته رسناک.

- نامی به رجه سستی چه نی دماگیری.
 دماگیرو (هوا): نانه وا.
 دماگیرو (وان): که شه وان، هه رده وان، مه رزه وان.
 دماگیرو (گر): ئاسنگه ر. مسگر، زه پنگه ر.
 دماگیرو (دار): زامدار، به ردار، ئازه لدار، زه ردار.
 دماگیرو (ین): ونین، چوین، چوین، گه نمین، یه وین.
 دماگیرو (یار) هیتیار،
 وه لگیر چه نی ریخه و که رده وهی، سازه و (ب، ن):
- بوهر، نه وهر، بکه ر، نه که ر، بنویس، نه سوچ "نه سوز"، بڻی، نه دی (نه دی ویدی کورئوشان بی گونشا بری)، بکوش، نه کوش (بکوش و بپر وئیشن، بپر، نه پر، نه زا، نه مر (نه زا و نه مرگ)).
 قه د چه نی دماگیری:
- دماگیرو (ه): وت: وت، سوت: سوت، مه رد: مه رده، په رس: په رسه، که رد: که رده.
- یاوه رنامی بکه ری چه چه مه ی ئه ره تاشیای دروسه کریی، ریخه و که رده وهی مازیوه:
 هوروه زته ی: هوروه ز، هوروه ی: هورچن، هورکه نده ی: هورکه ن، ئه ره پاچای: ئه ره چاڻ،
 ئه ره وه سته ی: ئه ره وز.

ئی بابه ت و دروس که رده یو نامی بکه ری ئه ره تاشیای چه بابه تو یاوه رنامینه به زه ری فی باس کریان، هه لیه ت مه شو نیشانی ره گه زیچمان ویره نه شو هه که مه لونه سه رو گردو یاوه رنامه بکه ری هه کان .

دوی: یاوه رنامی بکه ری ئامیتی

- یاوه رنامی بکه ری ئامیتی واتیوه نه توانا و سیفه تی تایبی مه ثو به هورگیره که یش، خوتانه که یش (وه ی)، به چند شیوی دروسه مه کریونه:
- نامی چه نی ریخه و که رده وهی: یام چه چه مه ی ئامیته ی هه که به شو یوه میشان نامینه، نمونه :
- پیاکوش، ده رمان وره ش، خوڻا په رس، کتیب وره ش، دارپر، سفره در، جل وراز، هیزم ئاوه ر، نانه په چ، نانه په چه، جل شور، گاودوشه، گورانی واچ، مه که چه ش، ته وه ن تاش، چوتاش، ده سه سر، نانه وهر، سوالکه ر،
- یاوه رنامی چه نی ریخه و که رده وهی: یام چه میوه به شو یوه مییش یاوه رنامی بو، نمونه:

- سیاو پوښ، وهش وهر، پیس وهر، راس واچ، به هانه گیر،
یاوهر که رده وه چه نی ریخه و که رده وهی:
- فره وهر، فره دو، که م وهر، سه رکیش، فره پیس، سه ره تاش.
نامی چه نی قه دو چه مه ی ویه ری:
- دهسکه رد، تاته مه رده، یه خه دریا، نان پریا،
یاگه گیرو نامی وی چه نی ریخه و که رده وهی:
- وی وهر، وی هورکیش، وی گیر، ویکه رد، وی ورهش.
سه رنجه: یاوهر نامی به گردو جوره کانشه و به شو یاوهر نامینه به تیرو ته سلی باس کریانی، تاییه
نیشانی په گه زو نیرو مای و نمونی هه مه جورئ .
یاوهر نامی بکه ری، هه که رسته نه هه نه مه تاومی نامیش بنیه یمئ (نامی بکه ری) هه پاسه
خاسیه ته کانو، تاییه مه نذیه کانو نامی هورمه گیرونه، نمونه:
- 1- کوکریووه و فره به ئاسانی نیشانی کوی (ئی) مه لوسه رشان، نانه وهرئ، سفره درئ.
- 2- پیسه و نامی نیشانی نه ئاسیایی و نه ئاسیایی هورمه گیرو: فره وهره که، که مدووه که، که م
دوه کی.
- 3- نه رکه کانو نامی مه وینو رسته نه، مه بو به (بکه ر، وهرکار، نیهاد، ته مامکه ری به یاردی، دیاروزو
نامی، یاگه نشینو بکه ری، ته مام که رو که رده وهی ناته مامی) نمونه:
- راس واچه که دوئ قسیش په ی که ردیمئ. بکه ر .
- من پاسواچه که م دادگانه دی. وهرکار .
- پیاکوشه که نه گبه ت بی. نیهاد
- ئی نانمه جه نان بذه که ی نه سان. ته مامکه ری به یاردی
- کتیبو کتیب وهره شه که ی تازه بی. دیاروزو نامی.
- ئینه په نذه و وی وهره که یینه. ته مامکه رو که رده وهی ناته مامی.
- وی وره شه که گیریا. یاگه نشینو بکه ری.

ياوهرنامى كرىي

يوه: ياوهرنامى كرىي ئەرەتاشيى

ياوهرنامى كرىي ئەرەتاشيى واتىوهنە، ھەكە كارپوش سەرئامان، ئى كارە بىيەن بە سىفەتتى، خاسيەتتى ھەمىشەيى پەيش، كەسيچ نەزانو كى و چىشى ئى كارشە ئاردەن ملەرە، ھەر وەرئانەين فرەو ياوهرنامى كرىي و ئەرەتاشيى جە چەمەي ويەرە نادياريوە ھورمەگىريان، ياوهرنامى كرىي وەسفو نامىو يام ياگەگىرو نامىو مەكەرۆ، ھەكە وەلئىشۇ ئامىنە، ھەرەختىو جەپستەنە تەنيا وئىشا بىان، نامى و ياگەگىرو نامى وەلئىشۇ نەيا، ئاوەختە پەنەشا مەواچمى (نامى كرىي)، نمونە:

- زەمىنە كالىاکەم ورت. كالىا، ياوهرنامى كرىي ئەرەتاشيىنە .
- كالىاکە بە پىتو فەرەن. كالىا. نامى كرىيىنە.

پستەي يوهمنە كالىا، بىيەن بە ياوهرنامى كرىي و وەسفو نامى مەكەرۆ، پستەي دووہمنە كالىا، بىيەن بە نامى (نامى كرىي) و ئەرەكەكانو نامى مەوينو پستەنە .

دروس كەردەيو ياوهرنامى كرىي ئەرەتاشيى

- 1- چەمەي سادە يام ئەرەتاشيى ويەر+دماگىرو"يا": رىخەكەش ھورگىرمى: ورەشيا، ھورگىريا، ھورورازيا، كالىا، نويسيا، برىا، مەريا، تاشيا، سوچيا،
- 2- چەمەي نەويەرىچ ياوهرنامى كرىيىش چەنە وەشمەكرىو: سوتە، مەردە، كوشتە. ژەنمەردە، لەم سوتە، تاتەكوشتە.

ياوهرنامى كرىي ئامىتى

ياوهرنامى كرىي ئامىتى: واتىوهنە ھەكە كارپوش ئامان ملەرە، بىيەن بە سىفەت و خاسيەتتى ھەمىشەيى پەيش، نەزانمى كارەكە كى يام چىشى ئاردەن ملەرە، يانى بکەرە كارەكەي ديار نىيەن، ياوهرنامى كرىي ئامىتى وەسفو نامىو، ياگەگىرو نامىو مەكەرۆ، ھەكە وەلئىشۇ ئامىنە، وەختى ياوهرنامەكى وئىش تەنيا بەيو پستەنە و وەسفو ياگەگىرو نامى يام نامى نەكەرۆ، ئاوەختە پەنەش مەواچمى (نامى كرىي)، پىسە و نامىو پستەنە بەر مەگنۆ. ياوهرنامى كرىي ئامىتى (نامى كرىي ئامىتى) فرەتەر جە چەمەي ويەرى ئامىتەي ھورمەگىرىو، چوون ويەر وەرکار ھورمەگىرو، جە چنڈ چەمىو نەويەرىچ ھورمەگىريانى.

دروسكەردەيو ياوهرنامى كرىي ئامىتى:

- نامى + رىخە + دماگىر: دەس مەريا، بەش وريا، قنگ دپيا، لەم دپيا.
- نامى، ياوهرنامى + قەد: ژەن مەردە، جەرگ سوتە، وەش وارەدە، سىيا و پووش، سوركريا، زەردكريا.

سهرنجه : نامی + چه می ساده: چه می نامیده، چه می نامیده، یاوه نامی بکهری نامیتی و یاوه نامی کریبی نامیتیشان چه نه دروسکریان، جا نه گهر گهره کما ببونه ئی دووه یاوه نامان (یاوه نامی بکهری نامیتی، یاوه نامی کریبی نامیتی) جه یوترینی جیا بکهرمیوه : ته ماشه و واتئ وهئی که رده وه و رسته که ی مه که رمی، نه گهر واته کئ بکهر بی ئانه گردو واته کان مه بانئ به (یاوه نامی کریبی نامیتی)، نمونه: له م درپای سه خته ن.

نه گهر واتئ وهئی که رده وه که ی وهرکار بی، ئاوه خته گردو واته کان مه بانئ به (یاوه نامی بکهری نامیتی)، نمونه : کاوان له م درپا بیه ن.

جه به شو یاوه نامینه دروس که رده یو یاوه نامی نامیتی به زهریفی باس کریان .

سهرچه مه :

واتارئ د. که مال میراوده لی سهرو رسته ی

کتیبو پولو نوی بنه پرتی، یانزه و دوانزه ی بنه پرتی .

د. ناجح گولپی : 2018/1/13

لیژھی دووهم

به شه کانو دواى parts of speech اقسام کلام، بخشهای کلام: نامیونه که مه دریو یام مه نریو به واتیوه به پاو ئه رکه که یش جه رسته نه، پسه و (نامی، یا گه نامی، یا وهر نامی، یا وهر که رده وه، چه مه، که رده وه، ژماره، ئامرازه کی). ئه چی کتیبینه باسو به شه کانو دواى مه کرمی، که به بنه رته تو ده سور زوانی مه نریاره. A name given to a word based on its job in a sentence.

ئامراز tools, particles, Preposition

ئامراز، هامراز، به عه ره بی "ادات، حرف جر" به فارسی "ابزار". زوانی ئینگلیزینه تاوی یه ری نامی به کار با وهرینه په ی "ئامرازی". ئامراز به شیوه ن جه به شه کانو دواى، هه ریاسه به شیوه ن جه به شه کانو واتى، تاق ویش ماناش نیه نه، وه لیم چه نی واتیوه ی تهری مانا په یدا مه که رونه، پاسه بو ئه رکش مه گنونه سهر، پیسه: جه ساته و دووی لوان جبه ر تا ششو ویره گای. "جه، تا" هه ردوی نیشانی به سته یینی رسته که نه "جه" بنه پاو وه ختی نیشانه مه ئو. "تا" کوتاو وه خته که ی دیاریکه رون. که هه ردیشان مه لان رزو ئامرازیوه.

Preposition: حرف جر، نویسه و به سته ی، ئه گه ر ته رجمه ی هه رفیش بکه رمی یانی "وه لبه ند" چون postposition پیچ هه ن که په نه ش ماچم "دما به ند". Particles: part یانی به ش، لت، پار تکل یانی به شله، پیتله، به شی گولانی.

Tools: ئامراز، به هه ورامی یانی ده سینه، ده سکار "ابزار" وه لیم جه گرامه رنه به کارش ما وهران په ی ئا که لیما که پیسه و ده سینیه ئینی وهر و ده سینه و هه رمانه شان به سته ی و نزیکوسته یوو رسته ی و ده سه و اچه کان. پاسه بو ئی نامی جه و یاری ته رنه به کار مه یان و ماناشان جیا کاره نه چون هه رمانه کیشان جیا وازنه، ئیجا جه و یارو رازوانینه به کار مه یانی په ی به سته ی دوی رستان یام زیاته ری، مانا و رسته که ی روشنته ر مه که رانه به لیلی نماز و شه وه.

ئامراز ئه ساسیوه ن په ی یا ونای مه به ستیو، هه ریاسه به سته یوو واتى دلئو رسته ی به پاو په یوازی (نامی، یا گه گیرو نامی، یا وهر نامی) گجار ئه رکی زیاته ریچ مه گنونه سه رشان. مه کریو جیاتی ئامرازی و اچمی نیشانی.

بریوه جه ئامرازه کان ئه رکدار ئینی، یانی مانا و رسته ی مه وړان، وه لیم بریوه که میشان ئه رکشا نیه ن چون ئه گه ر لاشا به ری مانا و رسته که ی پیسه و ویش مه مانووه.

ئامراز چنده به شی کریانی، چیگه نه باسو به شو رسته سازی، سینتاکسو رسته ی: یوه: ئامرازو رسته دروسکه رده ی ساده: ئی جوړه ئامرازی سادینی و یه ک به شه نی.

دووی: ئامرازو رسته دروسکه ردهی ئامیته: ناسادیئی، جه چنڌه به شیوی دروسی مه بانئی.

پرییوژیشن: رواله تیوی ویسه رش هه، وهلی ماناش چهنی واتیوی ته ری به رمه گنۆن. ئامرازی چامنه یچما هه، ویسه رنه، لکان واتیوه ره پیسه و "ی" گه نجی و جوانی، یام "وه" پیسه: که رده وه، ئاماوه. لواوه. ئینه یاگی ته رنه نامیشان "دماگیر" هه. یانی بریوه جه ئامرازه کان هه مه بانئی به وه لبه ندئی و دما به ندئی، به پاو ئه رکه که ایشان دلئو رسته یینه یام دهسه و اچه یینه.

دهوو پرییوژیشن ده مو مته یه وه رسته یینه دیارمه گنۆنه، به شه کانو رسته ی به سونه یوترینیوه، پیوه نی دروسمه که روون.

به پاو ئا فار و جمیه که سه رو زوانیره ئامان، زوانه شناسه کی باوه پشان پاسنه که ئی ئامرازی، یام هرفی وه لینه واتئ په ری و ماناداری بیئی، دما ته ر فار پیئی، بریشان پیسه و یاوه رکه دی به رکه وتیئی یام چهنی یاوه رکه رده وه ی به رکه وتیئی، چون ویشان تاق بی مانا بیئی، چهنی واتیوه ته ری به کار ئامیئی و مانا واتئ تازه کیشان فارینه، په ی نمونه ی: یانه: جه یانه، چه مه: سه رچه مه، به ره: وه ره ره، وه ش: ناوه ش،

بابه تو ئامرازی به یه که وانه دمایش نه ی، ته نیا ویش یه ک کتیبش گه ره که ن سه رش بنویسی، چیگه نه ته نیا نامئ برئ ئامرازمان نویستینه و چهنی هه رمانه و کاره که ایشان رسته نه.

جوره کیو ئامرازی

1- ئامرازو یاوه رکه رده وه ی adverb particles, tools

جه: جه بازاره نه بیئی ... په ی نیشاندا ی یاگی.

به: به په له لوانی. به چیش ملی. به چیشی یاوای. به پیوه. نیشاندا ی ئازه ی، وه ریکی، ئه نجامی.

په ی: په ی سهیرانی مه لو. نیشاندا ی جولیا ی، جمای.

تا: هه تا: تا ئی سه ره مه لو. تا نوتشه مه لو. کو تا و جولیه ی.

2- ئامرازی جه یوی ترازیی:

جه... و... تا: جه یانو تا زانستگا. بنه را و جولیه ی تا دمایی.

جه... نه: جه جه ژنه نه سه یاره که م وره ت. دلئ، چا وه خته نه.

جه... و: جه که شو ئاماناوه. دلئ، یاگی.

په ی... په ی: کتیبی په ی تو و دووی کتیبی په ی ئادی. به ش که رده ی

به... وه: به پیوه نان مه وه رو. شیوه، یاوه رکه رده.

3- ئامرازو پەرسى: Interrogative tools

ئامراز يام نيشانى پەرسى، پەي پەرسكەردەي و وشكەردەيو پەرسى بەكارمەيانى (چى، چە، پەي چى، كەي، چىش، چنڭ، چنڭە، كامە، كۆن، جە كۆ، پەيكۆي، تاكو، كوگە، وەر و چىشى، پەي چىشى، ئەرى، ئاخوم، داخوم) برى جە ئامرازەكان سادىنى و برىشان ئامىتىنى .

كى: كى مزانو ئازاد لوان پەي كۆي؟

چىش: ئانە چىشەن؟ چىش مەكەرى؟ پەي چىشيتەن؟

چە: چە وەختى دەس بەتالەنى؟

كەي: كەي مەلى كەشەنە؟

چەنى: چەنى ھورز و نيش بەرمى؟ كاكە چەنيەنى؟

چى: چى كەس باسش نەكەرو؟ پەي چىشى نەلای كەشەنە؟ پەيچى نەوهرى؟

چى ناماي پەي پەرسەي؟

كو، كوگە: كوگەي بەووش مزانى؟ كو مەلى؟

كۆن، كوا: كىتیبەكەم كۆن؟

چنڭ، چنڭە: چنڭە زوانى مزانى؟ شىلانەكىت بە چنڭ سانى؟

كام: كام سال زانستگات تەمامان؟ كامە سالە زانستگات تەمامان؟

ئەرى، ئايا: ئەرى متاوى يارديم بەي؟ ئەرى فلانەكەس ئامان دوام؟

ئاخو، ئاخوم، داخوم: ئاخوم چىشش سەرئامابو؟

4- ئامرازو شەرتى condition tools

ئامرازو شەرتى دليو رستەي شەرتينە بەكار مەيانى، دوى رستى مەبەسان يويو. پاسەبو

مەتاومى پەنەيچشا و اچمى ئامرزو بەستەي، پەيوەندى، عەتفى، رەبتى. دما تەر بە دريژى

نمونى سەرو گردو ئامرازەكا منويسمىنە. (ئەگەر، ئەر، گەر، ئەگەر تەي، مەگەر، مەر، مەگەر تەي،

مەرگە تەي، ئنڭا، تا، ھەكە، بەشەرتى، پاشەرتى).

ئەگەر: ئەگەر تو نەمەلى، من مەلوو. ئەگەر من لوانى، تويچ بو.

يە چە بەئبەختين پيسە پيىت ئامان مەر جە خاو ويني بالاي نەمامان⁹

بوانە ئنڭا پەشىمان بيو.

ھەكە وەعدت دان مەشو بەریش سەر.

تا نەوانى سەرنمەگنى.

بەشەرتى مەو لات، مەشو داواكىم پەسەنڭە بەرینە.

⁹ ديوانوو بيسارنى، عەبدللا حەببى 1395 انتشارات كوردستان لاپەلو 103

پاشهرتی هه که هه نه بهینمانه، مه و پهی هه رمانه کیت.
 5- ئامرازو ئاوات وازتهی subjunctive particles, tools

پهی ئاوات واسته ی و ته مه ننا که رده ی به کار مه یانی رسته نه و دواینه. پیسه واتما وه لته ر ئی
 ئامرازئی دهورو به سته ی دووی رستان مهوینانی، هه رپاسه مانا و رسته که ی جیاوازه مه بونه، پهی
 نمونه ی، به شکیم ئامرازو به سته ی، په یوه ندین، وه لیم چیگه نه دهورو ئامرازو ئاوات واسته یچ
 مهوینون.

وه شله ی: وه شله ی گرکه س به ئاواتو ویش یوئی. (وه شله ی، شه لای، به شکیم، به لکوم)
 شه لای: شه لای ره ش ماری منش گه ستایه، نه وه ک چه نی تو به ینم به ستایه.

به شکیم، به ش، به شکوم: به شکیم وه شه سیاکش بیوه. به ش ئینه خوان به سلامه تی بیوه.
 به لکوو، به لکوم: به لکو پی زووانیه سهر هوربثووه .

پهی زانیاری شه لای: پهی ده مو ویه رده ی به کار مه یونه، وه لیم وه شله ی به ده مو نه ویه رده ی و
 ئاینده ی.

6- ئامرازو سه رسامی Interjection particles , tools

پهی به روسته ی سه رسامی ناکاوینه به کارمه یان، بری جاری پهی به روسته ی په ژاره ی و خه می
 و هورشیه ی، مه گنو وریتی واتئی وئسه ریوه، به شیوه ن جه به شه کانو دوا ی. ماناش نیه نه وه لیم
 ئه رکداره ن.

ئو، عو، ئاخ، ئوف، ئای، وای، وه ی، وی، ئامان، ئه ک، هه ی، هه ی هوو، ئه ی هوو، ئوخه ی، داد،
 ئامان، رو، تاته رو، ته ححا، پیح، به ه به ه. ئافه ریم، ئاخو، حه یف، ئه یه رو، وه ختیوه گیانداره کان
 مه چری پیسه، پشی پشی، گده گده، کوچ کوچ. نیشانی سه رسامی دماو په سته ی سه رسامینه
 مزیره.

ئو خوا نه کوشیش، ئو والیم والی!

عو، باخه که ش وړان ئننه سه مه رش گیرته ن!

ئاخ جه ده سو نه بیه ی و نه داری،

ئای چی شما سه ر ئامان!

ئامان! نه که رده بوت.

هه ی "ئه ی" دادو بیداد جه زه مانه ی، هه ی هوو چه نی که وتیمی گیجاوه.

هه ی داد هه ی بیداد هه ی رو هه ی هاوار وه للا موشکیله ن دووری و جه فای یار¹⁰

ٺه ر يادت ببو نه ونه مام نو ٺه ي هو خه يليوون هام وه ياد تو¹¹ (گجار "هه ي" و "ٺه ي" يا گه فارالئ مه كه رانئ).

ته ححا: په ي سه رسامى و وه شى.

ته ححا چنډه زه ريفه نه!

ٺو خه يى، نه مه ردا دهمت ماچ كه ردم!

واى! چنډ به له زت بئ، واى! چى پاسه ت په نه وات!

وه ي چا كو سيه ٺاماش مله ره!

وى، چنډ ناكلو كارهن!

تاته رو جه بئ ويژدانى تو!

ٺافه ريم په ي ده سو قه له ميت!

به ه به ه چ هه نگو ريو وه شه نه!

ٺه ك ده سيټ وه شئ بان!

حه يف پاسه ت سه رٺامان!

7- ٺامرازو چرپه ي و ها گادار كه رده ي Vocative particles, tools

به شه كاو دواينه ٺامرازو چرپه ي و ها گادار كه رده ي سه ر به واتئ ٺه ركيين، يانى ٺه ركش مه گنونه

سه ر پسته نه، وه ليم ته نياوئيش ماناش نيه نه، ٺامرازو چرپه ي و ٺا گادار كه رده ي: په ي چرپه ي و

ٺا گادارى و وريا كه رده يو كه سئ گه ره كتن هه رمانيوه ش په نه بواچى يام ٺا گادارش بكه رينه، برئ

جارئ ٺامرازو وريا كه رده يو به جيا باس مه كرىو "ئا، ٺه ها" نمونه و ٺامراز يام واتئ چرپه ي:

(ٺه رئ، ٺه ها، ئا، هو، يا، هه ي، هيئى، هيئو، ٺه يو، ٺه ي، كوره، ٺاده ي، هاوار، ه ...)

ٺه رئ كار به با ناماوه.

ٺه ها بڏيه م په ي باواچوت په نه.

ئا بو ٺيلاوه.

هو كابرا ٺانه چى نمه ي چايه كه يت بوهرى.

هه ي خاكت به سه ر سه وقتيم په ي چئيش.

هيئى، نازى گه له كه بلو دلى خه له كه ي.

ٺه ي هاوار به يديئ فريماوه.

ٺه يو ٺانه چئيش كه رى دلى ٺا كيارئنه.

لالوه، لالوله، كوره. (ه) نيشانئ چرپه ي.

¹¹ ديوانو ميرزاعه بدولقادري پاوه يى، محمده رشيد ٺه ميني 1396 له په لو 22 انتشارات سنه

جگه م چانیشایچ نازنامی پهی چریه و ئاگادار که رده یو به کارمه یان:

کاکه چیش که ری؟

ئه ڈا گیان داواز باره .

لالو دا بورئ.

کوره! دا بو.

یاخوا وه شبی... بنه رته نه جه عه ربیوه ئامان "یا".

ئه ی شیفای زامان جه سته ی خه سته ی من ئه ی دهرمان زام، ماران گه سته ی من¹²

8- ئامرازو سوکایه تی و ته وه سنایوه

وه ختیو گه رکت ببو مه خسره و گالته به قساو وهرانوهره که بیت بکه ری، ئی جو ره ئامرازان به کار

مارینه. (شیر، ترچیو، حه ی، هه ی هه ی).

شیرپر چا قسه بی مه کاته .

ترچیو لالو عه لی .

حه ی، جا کی گوو به کلاوه و تو پیمو.

هه ی هه ی چی لا کابرایه.

9- ئامرازو، نیشانیو ئه ژناسه ی و نه ژناسه ی

نیشانی ئه شناسه ی و نه شناسه ی زوانیوه په ی زوانیوه ته ری مه فارپیونه، یاگیشان رسته نه جیاوازه نه، په ی نمونه ی نیشانی ئه شناسه ی زوانی ئینگلیزی و عه ره بینه مه گنو وه لی نامیوه، (The book ال، ال) وه لیم زوانی کوردی و هه ورامینه مه گنو دماو نامیوه و یاوه رنامیوه (هه لیزه کی، چناره که: مه شکه که، چناره که) هه ورامی نیشانی ئه شناسه ی و نه شناسه ی نیرو میله ش هه ن وه لیم کوردینه نیه نش.

ئه گه ر گه ره کما بو رسته نه یام دواینه، که سیو یام چیویو بکه رمئ ئه شناس یام نه شناس، ئانه

نیشانی ئه شناسه ی و نه شناسه ی شان مه وزمی سهر، هه ریاسه مه شو هاگادری نیرو میله ی

بیمی. ئی نیشانی به دماگی ریچ ئه ژماره مه کریو.

زوانی هه ورامیه نه په ی ئه ژناسه ی (هکه / هکی، ه) په ی نیرو و ما ی

په ی نه ژناسه ی: (یو: یوه، ئی، یه) په ی نیرو و ما ی

نمونه: کوره که، کناچه کی، به رانه که، مه یه کی

کورپیو، کناچیوه، کورپی، کناچی، کوریه، کناچی (گردینین نیرو و ما دیار نیه ن).

¹² دیوانو میرزاعه بدولقادی پاره یی، محمد رهشید ئه مینی 1396 له په لو 28 انتشارات سنه

ئەگەر سەرنجە بدەیمی زوانە کۆنە ئیرانیەکانە نیشانی ئەژناسە "نکره" بەتایبە زوانی ئاویستاینە و فارسی کونەنە فارسی میانەنە و پەهلەوینە نیشانی (ew یو¹³) که جه (aiwa یوه) و ئاویستایوه هورگیریان. هەلای دلیو زوانو هەورامینە مەنەن و پاریزیان. وهلیم نیشانی ئەژناسە ی بە کۆمەکو یاگە نامی نیشانی و یاوەرنامی نیشانی کریان ئیرانی کۆن و میانەنە (ئیم، ئین، ئەو: ئیمشەو، ئیشەو، ئینە، ئەو: ئەوەسالا) ئیرانی میانە (ئین و ئان). ئینە یۆن جه سیفەتەکانو زوانو هەورامی که ریخەدارەن و بەرۆشەو پە ی خویشی چه نیو زوانە ئیرانیە کۆنەکان.

10- ئامراز، نیشانی کۆی، جه م

زوانی هەورامینە سەرەکی تەرین نیشانی کۆی (ئ، ان) هەکه مەلۆنە سەر و گردو نامەکان و مەکه رویشان بە کۆ. نیشانی (ان) وهلتەر زوانی نویسیاری هەورامینە / گۆراننە بەکار ئامینە، دلیو شیعرەکانو شاعیرەکامانە پی جۆره جه مع کریان، باسیۆه جه (ئ) نەبیەن، بەپاو یاگی و وهختو پستەمی (ان مەفارپیو بو به _ ا _) کورپان، هۆ کورپا، هۆ کناچا، وەرەکا باردیۆه، یانی "ن" نمە درکنیۆ.

برپی نامی هەنئ هەکه به (ان) دمایشا مەینە به (ئ، ئ) کۆ مەباوه. که سان: که سانی، چێوانی. هەرپاسە دلیو فارسیۆه، که جه عەرەبیشا گێرتەن "ات، وات، جات" ئامان دلیو کوردی و هەورامی. نیشانی "گەل": مەلۆنە سەر و فرەو واتا و مەکه رویشان به جه م: زانا: زانی: زانایی، شنیا: شنیی، پالا: پالی: پالایی، که وا: که وایی. نیشانی (ات) و (وات) و (جات) برپی نامی جه می مەکه راوه. دیهات، سەوزەوات، میوه جات، ئاغەوات. نیشانی (گەل): کورگەل، گاوگەل، مە ی گەل، بزەگەل، وەرەگەل

11- ئامرازو نەری

زوانی هەورامیە نەچنڈ نیشانیۆینەری که ردهیمانەنئ (نە، نا، نەخەیر، مە، نمە)، که پە ی نەریکە ردهی "نەفی" پستەمی بەکار مەییۆنە. نەفیەو واتئ، دەسە واچەمی، پستەمی، جاری چامنە هەن پیسەو پەرچو پەرسیۆه دەیۆه، یانی دووی پستئ جیاوازی بە سو هەنترینیۆه. نەواردم و سوئا.

پەنەت وات، نا پەنەم نەواتەن.

لوای ئاوهو باخەکه ی بداری، نەخیر جاری نەلانا.

من نان مەوهرو نەوهشنا. من ماس نمەوهرو.

¹³ رهنمای زبانهای باستانی ئیران، جلد دوم، چاپ هفتم، 1395:49 د. محسن ابولقاسمی

لیوت وه لوقمه ی حه رام که ردهن فیئر نه جه بهدی لال، نه جه خوراک تئیر¹⁴

12- ئامرازو بهراورث که ردهی

(تهر، ته رین) ئی نیشانی جه باسو یا وه رنامی پلهو بهراوردینه باس کریینی، بری زوانشناسی به ئامراز نمه نیاشره .

13- ئامرازو لالیایه و: (تکا، رجا) پاسه بزانو ههر ئی دووه نیشانه ما هه ئی په ی لالیایه و.

تکات وه نه که رو چه نه ش وه شبه. تکات وه نه مه که رو چه نه ش وه ش ببه.

رجات وه نه مه که رو ئتر واز باره جه خراپه کاری.

14- ئامرازو په یوه ندی Preposition tools, particles

ئى ئامرازه ماناو (وه لبه ند، وه ربه س) ی مه به خشو، مه گنو وریتی واتى وئسه ریوه، سه ربه واتى ئه رکیین، به شیوی وئسه رو دوايه ن، ماناکیش پالو واتای ته رینه به رمه گنونه، په یوه نی میانو نامی و هاوه له کاشنه دروس مه که رون، وه ختو رسته دروسناینه، یانی پیسه و که ره سیوه وئسه ری به ر مه گانی دلئو رسته ینه، مانا په ی وئشان و رسته که ی دروسنانه، وه ختیوه دوی واتى رسته ی به سو یوترینیوه، مه گنو وه لئى نامیوه یام یاگه نامیوه، یاوه رنامیوه، یاوه رکه رده وه ی، ژماره، په ی نیشاندای په یوه ندی میانو نامه کی و یاگه نامه کی چه نی نامیوه ته ری دلئى رسته که ی، یام چند رستیوه، به شه دوايى، به سو هه نترینیوه.

وه لیم دما به ند postposition ئانه که دماو که رده وه یوه مه یونه، لکان که رده وه یوه، بری جارئج دماو ئامرازه کانوه مه یانی. زوانی ئینگلیزینه فره هه رمانه ش قورسه نه که (phrasal verb) دروسمه که رانی، مانای ئیدیومیه شان هه نه، وه لیم زوانو هه ورامینه ئه رکش پاسنه نیه ن و که مه کیوه شان مانای جیاوازه مه به خشان.

شونیه ره بری پریپوزیشن هه نی زوانو ئینگلیزینه دوی ئه رکى مه ویانان، پیسه و ئامرازو په یوه ندی یاگی (preposition of the location)، ئامرازو په یوه ندی کاتی (preposition of the time)، پیسه و (at, on, in) که هه رده وه ئه رکه که ی مه ویانان. (on) ئون: سه رو، نمونی: on the street سه رو جاده که یوه. On a ship سه رو به له میوه. On a bus دلئو پاسینه، on Sunday جه یه کشه مه نه. (in march) جه نه ورزنه (at 4:00) جه سه عات چوارنه، جا هه ریوشان به دیاری کریای په ی جوړه وه ختیوی و جوړه یاگیوی به کار مه یونه. زوانو وئمانه پیسه و یاوه رکه رده وه ئه رک مه ویانانی.

¹⁴ دیوانو میرزا عبدالقادرى پاوه یی، محمد رهشید نه مینی 1396 له په لو 31 انتشارات سنه

ئامرازو پەيوەندى تاق وئىش ماناش نىيەنە، بىنەپەتنە ھەرمانەش ئانارە كەردەين پەي ياگى يام ئاراستەي، يانى كەوت دلى پستەي مانيو پەيئا مەكەرۆ، پئىسە و ئاراستەي، ئانارەي. ئامرازى پەيوەندى ئامئىتەپچ ھەن، نمونە و ئامرازەكانو پەيوەندى (ۆ، ۋە، ەرە، ەنە پەي، چەنى، تەك، جە، ژە، بە، نە، و، بەبى، نەوەك):

ئاڭ جە ھىچۆ دەسش پەنە كەرد.

ئاماو ۋەھار، لواو، پەي واو، دما بەند، دماو كەردەو پەيوە ئاومان).

ويئىش دان ھىچەرە. (دماو كەردەو پەيوە و ئامرازىو پەيوە ئاومان).

تو ياگى وئىتنە چەقانى. (دماو ياگە نامئو پەيوە ئاومان).

ئازاد جە نەوزادى گەورە تەرەن. پلەو بەراورثى. (وەر بەند وەلى نامئو پەيوە ئاومان، پرىپۆزىشن).

كوچپو ھەم جە گىلاسەكان وارژەن. رادەش بەر وستەن (وەر بەند، وەلىو نامئو پەيوە ئاومان).

ماس جە شوئى ۋەش مەكرىو. بەر وستەيو كەرەسەي خامى (ۋەلى نامئو پەيوە ئاومان. پرىپۆزىشن)

جە خوڭاى لالپە ۋە، ھەكە واران بوارو. پەي لالپا پەو.

ھەسارى جە شەوئىنە بەر مەگنا. نىشانداى ۋەختى.

كابرا جە وئمانە. نىشانداى قەوماپەتى.

شئىر جە پواسى نەتەرسو ... نىشانداى ئازاپەتى.

دە جە مسيارەكان بەر نەشئى. نىشانداى ژمارەي لتى، كەرتى.

من لوانى پەي كەشى. پەيوەندىش بەينو لوانى و كەشىنە ۋەش كەردەن (پەي ۋەر بەندەن وەلىو نامئو كەشىو پەيوە ئاومان).

ھىرو چەنى ھانەي ئامپو پەي ئىگەي. ھىرو تەكو ھانەي ئامپو پەي يانەي (تەك، جە ژاۋەرۋنە

بەكار مەيونە، زوانى كوردىچنە بەكار مەيونە) كە مانا چەنى، لەگەل، تەك.

زوخوا گىچ مڭو نە توئى دەروندا. ئەوسا جە شئىرەو شاعىرانە بەكار ئامان "نە".

من بە شەو ۋە سەر بەرزەنان.

كتئىپەكەم دا بە براكەيت.

شئىلانئى و ھەشتالوى ۋە شئىنئى.

من و تو برىنمئى.

دوئى واتى بەسو يوترىنيو: ھىلە و پەوئى، نوتشە و پالنگان

دوئى دەسە واچئى _ فرەيز _ بەسو يوترىنيو: گاو دوشتەي و ۋەن تەقنايشا نەواتەن.

دوئى رستئى بەسو يوترىنيو: ئاساۋنە دئىرش پەنە بىيەن و پانە پەلە مەكەرۆ.

به بی تو تیکه م مه لوره.

با بلمیوه نه وهک را بگیریو.

15- ئامرازو به سته ی Conjunction tool ,particles

ئامرازو پیوه ره به سته ی، به عه ره بی (حرف عطف) به شیوه ن جه به شه کانو دوا ی، که وته ن وریتیو واتئ وئسه ریوه، ئه رکداره نه، دوو واتئ یام دووئ لکئ "ده سه واچی، دووئ رستی مه به سو یوترینیوه، هه ر ئامرازو په ی مه به سته نیازیوی جیاوازی به کار مه یو، (ئامرازو به سته ی که ره سه کان و به شه کانو رسته ی، جو ره کانو رسته ی به سو یوتریوه). ئامرازو به سته ی به سته ی: (جه، جهو، جه ی، ژه، ژهو، ژه ی، که، هه که، و، نه، تا، هه تا، تاکو، هه تاکو، هه رتاکو، یام، نام، یا، یا خود، وه لی، وه لیم، که چی، جگه، جگه م، بیجگه، بیجه گه م، بیژگه، بیژگه م، بیژ، چه نی، نه ک، نه وه ک، نه وا، مه گه ر، مه ر، مه رگه، مه رگه ته ی، هه م، دمایی، چون، چونکه، چونکاته ی، ی، ه، یچ، خو، هیشتا، هه لای، چمان، هه لبه ت، ره نگا، ته ک، تا خایتئ...هتد).

ئه رکو ئامرازو پیوه ره به سته ی جیاوازه ن، هه ر جارئو ئه رکیوه مه گنوسه رو شانیش:

- 1- نیهاد و رسته ی به سو یوترینیوه: په ی نمونه ی لکه و نامه کئ مه بان به نیهاد و رسته ی: **ئاشتی و دوسایه تی** ئامانجو مه ردمین: (و) واو ئامرازو پیوه ره به سته ی ن و ئاشتی و دوسایه تیش، به سته ن یوترینیوه.
- 2- نه شارنه و نه ده گانه جوانه ی پیسه و تو نیه نه: هه مدیسان **واو** دووئ لکئ یاوه رکه رده وه ی به سو یوترینیوه، **نه شارنه و نه ده گانه**، یاوه رکه رده و یاگینئ. په ی ئامرازو "نه" یچ به کار مه یونه.
- 3- لکه و نامئ به سو یوترینیوه: ژه ره ژیوه یام کاوه تریوه، لکه ی یاوه رکه رده وه ی **ئیدیم یام ئه ودیم**.
- 4- که ش و کو، دار و دیوار، ده شت و دهر گرد رازیانه و به گولو گولزار، لکه و نامینه "ده سه واچه ن" به واو پیوه ره به سیئئ.
- 5- دوئ نامئ، یاگه نامئ به سو هه نترینیوه: من و تو لوایمی په ی هه ورامانی. گولپ و نارنجله و بیاری و هانه گه رمله. وه هار و جوانی.
- 6- برئ واتیمه هه نئ که په ی ته شکو تاکیدی، یام تاکیدکه رده ی ماناکیشان "و" به کار مه یو، پیسه: نه رم و نول، هالی و په تی، وشک و برگ، ته ر و تلپس، مانیا و مه که ته، مت و موره.
- 7- نامانی لات **چونکاته ی** نه په رده چیام، چون¹⁵ نه په رده چیام: دوئ رستی به سو یوترینیوه.
- 8- کیلوی مرویم سانی **چه نی** دوئ کیلوا هه نگورئ.

¹⁵ چون: زوانی هه ورامینه چوونتیوه ته رماهه ن که نیشانی یوشیه یه. عه رق چون شه ونم نیشته ن نه رووی گول

- 9- ئەر تۆ بکیشی سەد سال جە فاشان تا سەر چەنی کەس نیەن وە فاشان¹⁶.
- 10- هەورامان، هەکە / کە دۆلە مەنتەرین فەرھەنگش هەن.
- 11- بلوہ بازار، وەلی ویرت نە شو کتیبە کە ی بسانە.
- 12- ئەگەر نە ی پە ی یانە یما دمایی گلە بیئت وە نە مە کەرۆ.
- 13- کە لو ژاللانە ی هەتا / تا تە تە وە روئی گێرتەن.
- 14- وانکاری ژیر جە واناینە سەرکەوتەن
- 15- هەنگووری جە خە یاری وە شتەرەنە
- 16- مەردی ئاروون بی داواو درۆ ژە فرە فرە ژە کە م کە م مرو¹⁷
- 17- ژە ی جانب سوپای مووشان تیپش بە ست ژە و لاوہ سپای گوربە ی زەر بە دە ست
- 18- کرژ ئامانی کە چی تۆ لو ابینی.
- 19- زوو بلمیوہ نە ک / نە وە ک را بگیریو.
- 20- پە نە شان بو اچە بە یان پە ی زە ماونڈە کئی، بیژگە م / جگە یانە و پە سولی.
- 21- چیش بکە رمئی مە گەر یوما نە لو. مەر منیچ بە و، مەرگە تە ی تە رش بکەرۆ.
- 22- هانە هە م ژیرە نە و هە م زیرە کە نە.
- 23- هامسایی خە لکی خراپی تە لخن. ی.
- 24- ئی خە لکە چی ئاقل نە مە بو. ه.
- 25- منیچ ئامانی پە ی لایتا. منیچ و شاھویچ ئامایمی. پە ی تاکید کە ردە یین.
- 26- خو کافرسانی نیو، خو خان نیەن، واز بارە خو هە نگم قەرۆلە نە نە ئیە نو.
- 27- ئینە چە حالە ن تۆ پە نە ت یاوان چمان ئە ندامت بە تیخ شکاوان¹⁸ دیارەن ئیسە ئی واتئی دلیو هە ورامینە بە کار نە میو وە لیم زووتەر بیینە، کە ئامرازو بە ستە ی بیەن. کە ماناو (چی مە گەر). مە بە خشون. دیوانە کە و سە ی دینە چوار یاگیوہ هە نە. هە رپاسە دیوانو بیسارانینە بە کارش ئاوردەن (شیام هورم گێرت دیام پیئشە ئا چمان چە م دا بە سە د ئیشە ئا) بیسارانی.
- 28- هە لبە ت: کناچە زاکە ت هاربیانی مە کەرۆ، هە لبە ت گلاراویشە نە.
- 29- تە ک: ئازاد تە کو تۆ مە یو پە ی کە شی (تە ک هە ورامانو ژاوە روینە بە کار مە یونە، وە لیم هە ورامانو تە ختی و لەھونینە نە ژنە و یە نە م بە کار بە یو) تە ک ماناو "چە نی" بە خشونە. تە ک مانیوہ تە رە ش هە نە ن (تە کو ئیلايو بنیشەرە) چيگە نە تە ک یاوە رکە ردە و یاگین (قید مکان).

¹⁶ دیوانو سە ییدی هە ورامی 1385:74 یە ری ئامرازی بە ستە ییش چە نە ئی

¹⁷ ئە ئماس خانو کە نوئە ی، کە شکۆئی شاعیرانی هە ورامان 1397 سنە: 440

¹⁸ دیوانو سە ییدی (1385:82)

16- ئامرازو ئىزافەسى، نىشانىو وستەسى سەرى: ئامرازو وستەسى سەرى دوى نامى يام نامىوھە ياگە نامىوھە، مەوزو پالو يوتىرىنى، فرەتەر مانا و ھنو وى و ملىكدارى و خوئىشى مەئو يام دووھ نامەكى فرە بە يوتىرىنى مەوھران، ھامشانو ھام شىوھەنى، جە بە شى تايبەنە بە تىرو تەسەلى باسو نىشانى ئىزافەسىما كەردىنە زوانى ھەورامىنە ھەروئانەسى چىگەنە تەنبا پەسى وىر وستەسىو نويستەنما.

زوانى ھەورامىنە (و) واو ئىزافەسىما ھەن مەشو جە (و) واو بەستەسى جىاش بىكەرمىوھە، واو ئىزافەسى دوى نامى پىوھەرە بەسو، لىكو واتى يەكەمىرە، ئەگەر نەلىكو فرە نىزىكەن چەنەش، مانا ھنو وى و ملىكايەتى و قەومايەتىو خوئىشى مەئوھە: نمونە سەرو واو ئىزافەسى: ھنو من. يانە و ناچىسى. دەگا و گولپى. ھانە و ژەنا. بانو مزگى. نمونە سەرو واو بەستەسى: پاوھە و نوتشە، سەوز و سوور، دوورى و دوسى، وئىم و وئىت.

17- ئامرازو نىشانداى Demonstrative tools, particles نى ئامرازە ياگە نامى نىشانىنە و ياوھە نامى نىشانىنە باس كرىانى، چون بىرى زوانئە شناسى مەواچان ئامرازى نىنەنى و بىرىچ مەواچان ئامرازىنى، يانى بەگىرىنى سەرو رىزبەندى ئامرازەكان پەسى لوای جورا و جور ھەن. (ئىنە، ئانە، ئونە، ئى، ئا، ئو، چىنە، چانە، چونە، ئەچىنە، ئەچانە، ئەچونە، چىمىنە، چامىنە، چومىنە، پىسنى، پاسنى، پوسنى). دىالىكتو گورانى رەسەننى (زەنگنە، كاكەبى، شەبەك، باجەلان، شىخانى، ..ھتد) تەنبا دوى ئامرازى ئىشارەسى ھەنى، پىسە و زوانو كوردى، ھەلىم ھەورامىنە يەرى تەشكىش مەئىنى. ھەرىپاسە ياگە نامى نىشانداى (ئىم) پىسە و ئىمشە و ئىسە پىچ ھەنە دلىو بىرى دەگىيانو ھەورامىنە پىسە و خەرىپانى، شىعەرەكانو شاعەرەكانمان كە بەزوانى گوران ھەرتەر نويستەنشان، پەرەن چى ياگە نامى نىشانى، ھەلىم گجار بە (ئى: ئىشە و) مەنوبىسىونە، يانى ئى: ئىم، ھەر ماناىوھە مەبەخشونە. چوون "ئىم" رىخىوھە كۆنەش ھەن مەگىلوھە پەسى زوانە ئىرانىيەكانو ھەرىپى، دەورە و مىانەسى پىسە (پەھلەوى ئەشكانى، فارسى مىانە) سى. ھەزوانى گورانىچەنە تائىسە مەنەن. ئىمشە و ئامانى تەوافى خالت.

رىون داخو بالآ تەقە ھەزارىو دەردە دارىنى گىرد كوشتە و ئا دىدەبىتەنى، تە دىدەت جادووکارەنى (سەبى).

ئى تىرکەلەكە سەنمەگىرو. ئا دىرەبى چىرو پايىتەنە بەر مارو. ئى دەسە مەحتاج و ئادەسىيە نەبو. ئى ماسە مووئوھەش چەنەن. بىپاى چامىنە سەرزەمىنەن نىنەن.

ئانە ملو من و ئانە تىخ و تو. ئانە دەردەت بو، دەسى بوھەرە بلە "بلوھ". ئانە ھەرمىو بى دىت، ئىت نەمە وىنىش.

18- "ئه" ئامرازو دياريكه ردهى يام ئامرازو تاكيدكه ردهى و زياتهر رۆشنكه رديوه:

زوانو هه ورامينه "ئه" هه ن پيسه و ئامرازيوه پهى تاكيدكه ردهى، زياتهر رۆشنكه رديوه و ياگيوه، شونيوه، چيويوه، ئاناره كه ردهى، فره تهر ملونه سهرو ياوه نامى نيشانى و ياگه نامى نيشانى، كه تاكيد مه كه روه و دهور پيچشا مدونه، پيسه: ئينه: ئه ئينه، ئانه: ئه ئانه، ئونه: ئه ئونه، چى: ئه چى، چينه: ئه چينه، چامنه: ئه چامنه، پيسنه: ئه پيسنه.

چى جه ژنيئه ملو سه رداى قه ومام. ئه چى جه ژنيئه ملو سه رداى قه ومام.

پياى چيمنه م نه ديه ن. پياى ئه چيمنه م نه ديه ن.

كاله كى چومنه م نه ديه ن، كاله كى ئه چومنه م نه ديه ن.

ماساوى پيسنيم نه ديينه. ماساوى ئه پيسنيم نه ديينه.

نمونهى چامنه باره وه، پيسه. نمونهى ئه چامنه باره وه، ئه پيسه.

هؤو ئه ئونه جلى جوانيش پوره ئى.

19- ئه: ئامرازو جياتى

1- ئه و پيسه و ئامرازيوه دلئو زوانى هه ورامينه وه ختو قسئكه ردهينه به كارش مرمى، به پاو ياگه كيش مانا كيش مه فارپو، به ركه وته ن هه كه جياتى كه سيو يام چيويوى به كارمه يو وه روائانهى ناميش منه يمي ئامرازو جياتى، مه تاومى بواچمى ياگه گيرو نامى (ئه و).

(قه زاش گنو ئه و من) قه زاش گنو من .

به ره ئاسنينه ئه وه جه ش گنو ئه و به ره چوينه ي. به ره ئاسنينه ئه وه جه ش گنو به ره چوينه ي.

سلاّم كه رد ئه و توّ جوابت نه ئاوه. سلاّم كه رد توّ جوابت نه ئاوه.

ئهرى هؤ باى شه مال هه ر پيسه و گولى عه رزه كه يم به رى ئه و هانه و قولى.

ئه و ئانه ي مشو. ئانه ي مشو.

پاسه بو ئى ئامرازه نه نويسىچيش هيج گرفتيوه ش نيه ن و مانا و رسته كه ي نمه فارو، وه لى هه ست

به هالىگاييوه مه كه رى رسته كه نه، يانى په ي ريكوسته ي يام به سته ي رسته ي ئامان دلئوه.

(ئى ئاما و لوايه بئى ئه و نيا) چيگه نه "ئه و" مانا و چيويوى يام نيازئوى، خه يالئوى مئو. ئه گهر

رسته كه نه لاش ببه رى، مانا و رسته كه ي لئله مه بو.

بئى ئه و نيه ن، قه زاش گنو ئه و توّ، به ره ئاسنينه ئه وه جه ش مه گنو ئه و به ره چوينه ي.

گوچانيم دا ئه و بزه كئى: گوچانيم دا له بزنه كه، ئه و وه رانوه رو "له" ي زوانى كوردينه، قه زاش بگنو

ئه و توتيوه، قه زاي بكه و يت له سه گيىك. چى رستانه فره به ئاسانى مه تاومى "ئه و" ي لابه رمى و

ماناو پسته که ی نه فارپیون، وه لیم زوانی کوردینه ئە گەر "له" لاپیریۆ یه کسه ر پسته که لاره سه ننگ مه بون، ماناش لیله مه بون (گۆچانیکم دا بزنه که). وه لیم بری پستی هه نئ هه ورامیچه نه نمه تاومی "ئه و" لابه رمی (بی ئه و نیا: بی نیا).

وه بانئ ئه و ته خت حاجه ت نماکه یین په ی وایه ی نوراد ده س به دوعا که یین (سهیدی: 193)
 2- ئه و: یاگه نامئ که سیه ی وئسه ره په ی که سی یه ره می تاکئ نئیری دووری (ئه و، ئه وه، ئه وئ: ئوئ)
 که سی یه ره می کوئ دوور. ئه وسا و اچینی (ئید، ئا، ئوئ) یانی ئوئ بری جارئ پسته نه یاگئ
 ئه وی هورمه گئرو. مه شو وه نه ما نه فارپیۆ چه نی ئامرازه که ی "ئامرازو جیاتی"، چننن یاگئشا
 پسته نه و مانا کئشاره دیاره نه.

ئه و، ئوئ: ئه و لوان په ی باخی ئاودارای و ئه وه ش به ردینه چه نی وئیش.

ئه و وتەن، ئه وه وتینه. ئوئ وتەن.

ئه ویشا نه زانان باخه که ی ئاوی بئا.

ئه وئنا بهیدیوه نان وارده ی.

ئه وئما هه رزوو لویوه.

ئه وئ لویئوه په ی یانه ی.

ئه و له هجه و چنئ ده گیوه له وئینه مه فارپیۆ په ی "ئو" سلام که رد ئو تو. ئینه هوکاره که ش مه گئله
 په ی فونه تیکی، درکنای، چون ئە گەر سه رنجه بده می (ئه و. دوی نویسی ده نگارئیش هه نئ "قاوئ"
 که "ه، و" وه لیم به پاو یاساو فونه تیکی چیگه نه "و" واوه که مه بو به نیمه قاوئ و پیسه و که نسنا تیوی
 ئه رک مه وینو. جا هه رو ئاسان واته ی له هجه و له وئینه مه بو به "ئو" چونکاته ی وئیش روزگار مه که رو
 جه هوشه قاوئ "ه، و" فاروش په ی "و" ی که یه ک قاوئ له ن.

20- ئامرازو گمانئ: ئی ئامرازئ هه رچنئ به ئامرازو به سته بیچ منریاره وه لیم مه تاومی نامئشان بنیه می

ئامرازو گومانئ، چون پستیوه نه به کار مه یان، که گومانه شان ئینا چه نه، پیسه (گئره، گئرام،
 رهنگای، رهنگه ته ی) که لای واریوه درئژته ر باسما ن که ردئینئ. وه لیم ئامرازو (مه گیره ی) چه په وانو
 ئیدئشاوه مه تاومی و اچمئنه ئامرازو تاکید که رده یین،

21- ئامرازو گله یی که رده ی: (گویا، گویا)، ئامرازئوه ته رو به سته یین، په ی گله یی و بناشتی به کار مه یو،

دوی پستی به سو هه نترینیوه:

گله ییم وه نه که ری، گویا په ی زه ماونده کئ په نه م نه واته ن.

(يا په ی هه ناسه ی سوب دوعاو لآله ت گویا جه لآو ویت دهرونت ئیشان) مه وله وی
(لاله گهردهن که چ تو ی دیده ره شته ن گویا عه کس یار وه روشدا وه شته ن) مه وله وی

به پایو تاوای باسو ئامرازه کان مه که رمی

ماناکیو ئامرازو به سته ی، په یوه ندی (جه) ی

ئه گهر سه رنجه بده می سهر و ئامرازو، نیشانی (جه) ی نیشانی به سته ی و په یوه ندینه زوانو هه ورامیه نه، ئی نیشانی هه رچنډه جه قسه که رده یه نه فره که م به کار مه یو، وه لیم په ی نویسته ی چنډه مانئوه مه به خشو و به چنډه جوړی رسته نه ئه رکش مه گنونه سهر، یانی ته نیا هه رمانه و به سته ی و په یوه ندی نمه که رو، ئامرازو یاوه رکه رده وه یچه نه نامیش ئامینه، ماناو یاگی و وه ختی و به راوردی، گیره ماناو ئامرازی ته ریچ بډو ... هه میسه ئه رکش به سته ی (نامی و یاگه نامی و یاوه رنامی و یاوه رکه رده وه یین) یانی که وته ن وه لئو ئا و اتاوه که نامیما به ردی، قه ئیمچنه (جه) به (ژه) دهرکنیان، به تایبه دلئو نویسته قه دیمه کانو گورانینه، چه نی ئانه یچه ئامرازو "جه" ی به ته شکی ناساده یچ هه نما، ئه وسا دلئو شیعره کانو شاعره کانمانه به کار ئامان (جه، وه، جه ی) نمونی جه ده سنویسه کاو یارسانینه و شاعیره قه دیمیه کاو هه ورامانینه ئامان، نمونه:

1- هه ورامان جه لوبنانی وه شته رن. به راورد که رده ی میانو دوئی یاگانه.

2- هه نگووری جه خه یاری وه شته رنه. به راوردو میانو دوئی میوان.

3- وه هار جه زمسانی ره نگین ته رن. به یینو دوئی وه رزان.

4- جه ئیسه تئوه ویت حازر که رده ن. دیاری که رده یو وه ختی.

5- جه ویره گاوه تا ئیسه ته ما ئارته نان. وه خت.

6- من که ی واته نم جه تو زیره کته رنه نان؟ به راوردو سیفه تئوه.

7- هه ر پات جه زه مین بریو وه شه ن. یاگیوه بلی یاگیوته ر.

8- ئانه چی جه من عاذنه نی؟ به روسته یو حاله تئوه.

9- گجه یه که و من جه گجه که و تو بیایانه ته رن. یاوه رنامی نسبیه

10- کابرا جه خراپه کاری نمه گنو.

11- من جه گردیتا پیرته رنان. پلئو بالایی به ر مه وزو چه نی گردی .

12- گه لآو جوانیه که یم جه دار کنیاوه. نیشاندای یاگی.

13- جه بی خه به ران که شکه ک سه لآوات. ئاژه و بی هاگایی.

14- جه بی که سی ویم تو م که ردی به که س. ئاژه و بی که سی.

- 15- سهر و کورسيوه نيشيره جه چوار مشقه ي خاسته رهن. نازهو ياگي.
- 16- ته ححا جه جواني نا کناچي. سهرسامي.
- 17- سهرسامه نا جه هرمانانو خوي گه وره ي. سهرسامي.
- 18- جه دلّه مبرزو ئامان. خاله و دهس په نه که رده ي.
- 19- جه زانستگانه موانو. ياگيوه نيشانه مئو.
- 20- جه جوانيه نه ئه جو و لينه. چه نيه تي نيشانه مئو.
- 21- جه وارده ي که و ته ن. چه نيه تي حاله تي.
- 22- نازاد جه نه وزادي گه وره ته رهن. پله و به راورثي.
- 23- کوچيوه م جه گيلاسه کا وارثه ن. رادهش بهر وسته ن.
- 24- ماس جه شوتي وهش مه کريو. بهروسته يو که ره سه ي خامي.
- 25- جه خوڏاي لاليه وهه که واران بوارو ... په ي لاليه يه و
- 26- هه ساري جه شه ويئه به رمه گناني. نيشانداي وه ختي.
- 27- کابرا جه ويئمانه. نيشانداي قه و ما يه تي.
- 28- شير جه پواسي نمه ته رسو. نيشانداي نازايه تي.
- 29- ده جه وانکاره کا بهر نه شيي. نيشانداي ژماره ي لت، که رتي
- 30- جه هه رمه لي هه ر يو په لي. نيشانداي لتي جه گري.
- 31- ئي گفتو گو بي به ين شاه چه ني پيران ناگا رستاخيز، خيزا ژه مه يدان¹⁹ زواني گوران په رهن
چي نمونا، ته نانه ت به ناساده يچ هه ن "ژهو" جه و.
- 32- سا جه ديڏه ي ويٽ توخوا لاش دهره په ي لاي ديڏه ي من په وانهش که ره²⁰
نه ک ره قيب شاد بو وه ئيشي ديڏه ت مه ست بو جه و باده ي که س نه چه شيدت
- ئه گهر سهرنجه و ئي رستا سهر يه بڏه يمي مه تاومي برپوه شانه "جه" لابه رمي و ماناو رسته که ي
نه فارپونه، پيسه (هه ساري شه ويئه به رمه گناني، دلّه مبرزو ئامان، زانستگانه موانو، کابرا
ويئمانه ن). يام جياتي "جه" ي شاعيره کي "جه و، جه ي" شا به کار ئاورده ن، (جه و: جه + ئه و)
(جه ي: جه ئي) به مه به ستو تاکيد که رده ي.
- به ي ته ور جه ي نيگاي نيان کيشانم هيچ ناواک نه ئان جه فاي ئيشانم
- ئيسه ليلاوي ئه و نه دينمه ن جه و په ي ئاه سهر د، زاري و شينمه ن

¹⁹ رزم نامه کنيزک، حماسه ي به زبان گوران، روايتي از يادگاري زرينان، ويراست دووهم به کوشش ارش اکبري مفاخر 1397: 40

²⁰ ديوانو ميرزاعه بدولقادي پاوه بي، محمد د پشهيد ئه ميني 1396 له په لو 20 انتشارات سنه. جارن "جه و" به کار ئامان جياتي "جه" ي که
کولکرياو "جه + ئه و = جه و)

جھو ساوہ جویای ئو تہ تارہ نان جھو پھی سہ راویز بی قہ رارہ نان

ئامرازو" به، وه" ی

"به" زوانو گورانینه بیهن به "وه" زانستو فنه تیکی نونگه و ئی فارایشه روشن کهرده نوه، هه ریاسه شیعره کانو شاعیره کانمانه به تهشکی ناساده یچ به کار ئاومان "به ی: به + ئی" نمونه و شیعره یوه بیسارانی مارمیوه:

کهس په ی قیبله یش یه ند ژیاننش بو په یش که مهن به ی ته ور ئه ر سه د گیانش بو

من زه پئی دهر دم ها نه دهر ووندا وه خته ن نه جد بډو وه بیستونندا (بیسارانی)

به دلّی خه مناک نامراده وه به دهر وون غه مبار خه م به باده وه (سه یدی)

وه یادی سالان وه یادی سالان دلّی تو به یاډ ویه رده ی سالان (سه یدی: 190)

به پاو یاگیش دلّیو رسته ینه ئه رکش و ماناش مه فارپیو، په ی نمونه ی بو ئه ساسه په ی پورنای هه رمانه کئی پیسه و ئی نمونا:

گوشته که م به کاردی تو اکهر د.

زه ره که م به فیلی چه نه ئه ساوه.

گه مه به ئه قلّیت مه که رو. گه مه به تو په مه که رو.

به سواریو ئه سپه که ی ئامانی.

ماناو رسته که ی به سو به واتئی دماو ئامرازه که یو، پیسه و ئی نمونان:

به شاهویره کتیبه که م په ی کیاست.

به خوایت مه سپارون.

به ده سو ویم نیهن وه شه م مسیه ی.

به من بو تا دما هه نگام ملو چه نیش.

به زوانو ویم قسی مه که رون.

په ی قهسه مواردی: پیسه:

به خوا هه ورامان وه شه ن.

به سه رو لالویم، به سه رو تاتهیم نمه و په ی یانه ی تان.

په ی به روسته ی حاله تیوه به کار مه یو:

چاشته کیم به گرمی وارده.

تروزیه که م به تش و مه کو وارد.

کابرا به دلی وهش گیلاوه.

سییاله کات به ته ری نه که رینه.

چایه که م به پایوه "به پیوه" وارده و.

شه تله کیم به ریخه وه به رئاورده.

به بی تو نمه لو سهیران.

زوانو گورانینه "وه" به کار ئامان، وه لیم هه میشه زوانو هه ورامینه فارسینه و کوردینه "ب" و "و" و
یاگه فارالی مه که ران: نه قازان دل خه م دل که رده ن وه ئاو وه درو ماچو مه گیرو و گولا²¹

ئامرازو "تا، هه تا، هه رتا، تا کو، هه تا کو، هه رتا کو"

ئی هامرازه چند ئه رکیش مه گنونه سه ر مانای جیاوازی مه به خشو، به سته ی و شه رته و ئامرازو
یا وه رکه رده وه ی "دمایی، ده میوه ته ر" وه رییک، سه ره مپه، پیسه:

تا شمه ئامایدی بارئاساوه که م کیاست. به سته ی، عه تف

تا مه تاوی، بکو شه. تا مه نو مه وانو. تا بازار ملو.

تا شمه یچ نه یدی نه لمی سهیران. (شه رته)

تا سوار نه گنو نمه بو به سوار. تا فره بوهری، دیرته ر ئاورات مه بونه.

²¹ دیوانو شیخ مسته فاو ته خته ی، محمه د ره شید نه مینی 2019 چاپخانه و ته ژنه ی لاپه لو 120

تا تۆم بی ئەو جەم بە کەسی نییەن. یاوەرکەردەو وەختی. تا ئامایو، ئاژی لوی. تا خایتی.

پەرکەر جامەکەت پەیاپەیی جەمەیی پیم دەر تا ریشەیی هەستیم کەرۆ پەیی²²

هەرتا سەحەر بی من سوزام بە سوز سەحەر بای شەمال سفتەم بەرد چوون تۆز²³

ئامرازو "هەم"

بە کارئاوردەیی جورا و جورش هەن، پیسە:

هەنە هەم ژیرەنە، هەم ژیرەکەنە. مەتاومی پی جوربیچە بواچمیش (هەنە ژیرەنە و ژیرەکە. هەنە ژیرەبیچەنە و ژیرەکەبیچ) مانا و پیوهرەیی بەخشونە، یانی ماناکییش و ئەرکەکەش نزیکەن ئەو "و" "بیچ". هەم دوی دەسەواچی دوی رستی مەبەسو یویو هەم تاکیدیچشا مەکەرۆو. مەکریو تاق ویش بواچینە، مەکریو چەنی "و" هەم چەنی "بیچ" پیسە ئی نمونە و واریە.

لاکو هەم برزەمەن، هەم مەتیە زامەن. لاکو هەم برزەمەن و هەم مەتیە زامەن. لاکو هەم برزەمەن، هەم مەتیە زامەن. لاکو هەم برزەمەن و هەم مەتیە زامەن.

هەم ملۆنە سەر (دیسان، تەر) هەمدیسان، هەمتەر بو بە ئامرازپو ناسادە، کە مانا و اوەیی بیەیی و جارپو تەری مەبەخشون. ئایرەکە کوشیاو هەمدیسان هورگیسیاوە. لواوە هەمتەر ئاماو.

دو دیدەیی سیات فیتنە ئەنگیزەن سەرماهی ئەفسوون، هەم جادو بەندەن (سەیدی)

هەم دلپو شیعەرەکانو شاعیرە کامان بە چنڈ جورپوی تەر ئامان کە ماناشا پیسە و ئیژی نیەنە، مانا و "پیوهرە" ی بەخشانە :

وادا وە هەمدا بە لارە و لەنجە سەر مەودای دەرزی گرت وە سەرپەنجە²⁴.

کەردش وە لەحاف سازناش وە هەم پەیی عەیش حەزەت جەناب ئادەم

گا گرژ و لوولەن چوون زولف نمناک گا باد مەکەرۆش تاتا جە هەم تاک (بیسارانی)

چیگەنە مانا و هەم ی "چەنی یوی" پیوهرەیی مەبەخشو، "هەم" ی عەرەبیچ هەن دلپوشەرەکانە وەلیم بە مانا "خەم، خەفەت" ی مەبەخشو.

²² دیوانو شیخ مسەفاو تەختەیی، حمەدەشیدنەمینی 2019 چاپخانەو تەژنەیی لاپەلو 82

²³ دیوانو بیسارانی، عەبدلأحەبییی لاپەلو 121.. 1395.

²⁴ دیوانو میرزاعەبدولقادی پاوەبی، حمەدەشیدنەمینی 1396 لاپەلو 36 انتشارات سنە

ئامرازو "یچ، چ"

ئامرازو "یچ، چ" یام مورفیمو "یچ، چ" دوئی نامی، رستی یام دەسه واچی بەسو هەنترینیوه، یام تەنیا دەسه واچینە بەکار مە یو یام دلئو رستیۆهە بەکار مە یۆنە و باسو بەستە ی نە کەرۆنە. پە ی تاکیدکەرە ی بەکار مە یۆنە، پئیسە:

منیچ و تویچ، من مە لۆنە تویچ بو چە نیم. ئە گەر واتئۆه بە نویسە ی بیگییر کۆتاش بە یۆن، ئانە "چ" لکو پۆرەش، هە م کریو "یچ" لکو پۆرە، وە لیم ئەر واتئۆه بە نویسە ی گیرهەن دمايش بە یو ئانە مە شۆم "یچ" ش بلکو پۆرە. منیچ، وە لیم تو (توچ، تویچ... چئگەنە "ی" بو بە نیمە قاول). چە نی ئامرازە کانی تەر و بەستە ی پئیسە و (و، کە، وە لیم، یام، کە ی) بە کار مە یو رستە نە.

وانویچ و منویسو یچ.

ئینە یچ پە ی تو. پاسە یچما نە وات.

ئاڈ ناما، منیچ لوانی.

شاهو لوان پە ی دلە مە رزی، ئاراسیچ گئیلانۆه پە ی یانە ی.

سەرە یچش و مالیچش دلئینە شی.

کەش و کو یچ وە هارە نە رە نگامە ن.

بئسارانیچ و سە یدیچ شاعیرئ هە ورامانینی.

منیچ و سوبحانیچ، وە رمیچ و لئسمیچ.

کاوان هە م قە و میچمە ن، هە م هامویر یچمە ن

کە منیچ وانام مە بو بە ماموسا.

دکتور ناچچ پزیشکە ن وە لیم نویسە ریچە ن.

یام توچ بو یام منیچ نە لو. مە تاومی بواچمی یا توچ بو یا منیچ مە لو. (یام سویان بیە ن بە یا)

کە ی تو ئامای منیچ مە و. ئە گەر تویچ بە ی منیچ مە و. ئە گەر ولی نیە نی دەرە یچ نە مە بە.

چون ئاوراشە ن بە ریچش کە ری هەر میۆه.

من وتانی ئیجا ئادیچ وت. (چە نی ئامرازو ئیجای)

دەسم بگێره بە شکیم منیچ بتاوو بەو سەر.

نەک من ویرم بشۆ، توچ پەنەش بواچە.

جگەم تویچ، سەرکاویچ ئامان.

هەرکە ئامای منیچ مەو.

پاسەبو ئامرازو- مۆرفیمو (یچ/چ) چەنی گردو بەشە دوایەکان ریک مەگنۆ و بە کارمویو رستەنە، (ئندە شیرینەن چەنی ژەهری مەوریون).

زوانی کوردینە "یش" منیش، ئەویش، ئەوانیش، ئازادیش، وهلیم زوانی فارسییە "ش" نە.

ئامرازو "وهلیم، وهلی، وهلیمەکه تی"

واتیوه کونەنە فرەو زوانە ئیرانیەکانە بەکار مەیونە، وهلیم کوردینە "بەلام" شا نیان یاگیش، ئینگلیزینە ماناو (But) مەبەخشون. پە ی جیائەوه که رده ی ماناو دوی رستان بەکار مەلۆنە.

من ئینانی گولپ، وهلیم سوبحان ئینا هانەگەرملە.

فەرهاد دولە مەندەن، وهلیم رەزیلەن. ئاژی مەنیوه، وهلیم من گیلانیوه.

گوشت فرەلە زەتین، وهلی فرەواردهیش خاس نیەن.

ئامرازو "هەکه، که" ی

ئی ئەرکیشه مەگنانه سەر، دوی رستی سادی بەسو هەنترینیوه، بیسه:

من نەژنەویەنم، هەکه تو نویسەر بی.

هەکه تو بەلەژ نیەنی، چی مەگنی وهلیشان؟

جە شیوه و یاوه رکه رده و هختینە ویش نیشانە مەژون، دوی رستی بەسو هەنترینیوه:

زەمسانیئە، که وەرۆه وارۆ هەوا سەرد کەرۆ.

بیسه و ئامرازو شەرتی ویش مرمانۆ: هەکه قەول مژە ی، بەرەش سەر.

بیسه و یاگە نامی بەستە ی هەرمانە کەرۆ، دوی رستی بەسو هەنترینیوه: ئا خورماوی، هەکه تو

واردینە، بیسه که ش ئینا کیسه مەنە. دوس ئانەن هەکه گراونۆت، دوزمن ئانەنە که خونۆت.

نیشانی (هه که / که) ی ئەگەر دلێو رسته کهینه لاش بیهرمی هیچ تەک و جمی و فارایش نمێ ملەرە، پاسە بو کریو بی هه که ی بنویسمیش.

من نه ژنه ویه نم تو نویسه ر بی. تو به له د نیه نی، چی مه گنی وه لیشان؟ زمسانینه وەر وه وارو، هه وا سه ر دکه رو. قول مژه ی به ره ش سه ر.

ئامرازو "یام، یا، یاخو، نام"

ئامرازو به سته یین بری جاری کول مه کریوه بو به "یا" بری یاگی هه ورامانی ماچا "نام" زوانی کوردینه "یان" به کار به رانی. دوی نامی، یاگه گیرو نامی، ده سه واچی یام رستی به سو هه نترینیوه، بری جاری یوشان لامشونه په ی ئاسان واته ی. بیسه:

یام بو یانه، یام لوه جبهه ر. بو یانه یام لوه جبهه ر، بو یانه نام لوه جبهه ر.

یام مه وه رمی، یام مه لمی، یام نمه وه رمی یام نمه لمی.

یام ئیمه بیمی، یام شمه بیدی. یام ئیمه بیمی یام شمه، یا ئیمه بیمی یا شمه.

ساوه کی بوهره، نام هه ناره که ی. ساوه کی نام هه ناره که ی بوهره.

تو گه وره نی یام گولانه نی به من چیش؟ تو گه وره نی یام گولانه به من چیش؟

تو کوردنی یام هه ورامینی؟ تو کوردنی یام هه ورامه نی؟ تو کوردنی یام هه ورامی.

مه لی نام نمه لی که یفو ویتنه.

یام من بوونه یام تو. یام من یا تو.

جهو ده سته ی زولفان چه یران مه نده نان دامه ن یا شامار، یاخو که مه نده ن (سه یدی)

ئامرازو "نه، نا، نه ی"

ئامرازو نه ی په ی راسه وکه رده ی و پالپه شتی که رده ی هه له ی به کار مه یو یام یاگه گیریو مه وزو یاگیو یوته ری، ده سه واچی و یاگه نامی و نامی به سو هه نترینیوه بنه ره تنه "نه ی" بیه ن، وهر و ئاسان واته ی سوویان بیه ن به "نه"، که نویسه و نه ری که رده ی "نه فی" ن، (نیشانی نه ری که رده ی) گجاریچ به "نا" منویسیو و مه درکنیو. هه ر پاسه مه تاومی "نه خه یر" که ئامرازیوه ناساده ن به کارش باوه رمی په ی په رچدایوه جیاتی "نه، نا".

نه من نه تو. نه من و نه تو، نه هه ورامانه نه نه ژاوه رونه وینهش نیهن. نه ساوه کیم وارده، نه مروه کی.

ئه ری، نه ئه ری، نه ری. نه کوسالان و نه شاهو نامینی لاو من.

نا من نه لانی په ی هه ورامانی. نه خهیر من نه لانی په ی هه ورامانی.

با کاوان به یو، نه، نا با گونا به یو.

نه هه ناره که م وارد نه هه نجیره که.

به رازم کوشتهن، نه کهل.

هه رکهس وینه ی من ستارهش چه فتهن نه واچو هه ی ئاو نه سپیش نه فتهن (بیسارانی)

ئامرازو "نه ک" ی

یون جه ئامرازه کانو به سته ی، ریت، عه تف، گجار به "نه وه ک، نه وا، نه کای، نه وکای" یچ به کار ملونه.

ئیچیچ نیشانی نه ری که رده یین، هه رجاری ئه رکیش مه گنونه سه ر، په ی روشنکه رده یو نونگه ی و

چه سپنای و سه له منای رسته نه.

هوربیزه ویت فاره نه ک، نه وه ک به یا شونیت،

چه نی هامرای خراپی نه مه گیله نه وا خدیش گیری.

توچ په نهش بواچه، نه ک ویرش بشونه.

سه ردا وه شه ن نه ک گه رما.

نه ک دوله مه ند، فه قیریچ ملونه چه ج.

نه کای نه لابی په ی وه نگای! چیگه نه ماناو سه رسامی به خشو.

شه لای ره شمارئو منش گه ستایه نه وکای چه نه ی تو به ینم به ستایه (گورانیی هه ورامی عوسمان

که یمنه یی).

ره شته ی قوره ته ن، جه ئه زل سیان نه ک واچی به میل سورمه ش تی نیان (سهیدی: 175)

ئامرازو "كهى"

بەپەتەنە ئامرازو كەى نىشانى پەرسىنە، ھەلېم چىگەنە پېسە و نىشانى پەرسى بەر نەمە گنۆ، ئەركىۋە تەرش ھەن كە دوى پىستى بەسۆ ھەنترىنيۋە. پەى نمونەى كە ماچمى "كەى ئامايۇ؟" ئىنە پىستە و پەرسىن و نىشانى پەرسى منىە مېرە پەيش، ھەلى ۋەختىۋ ئامرازو بەستەين، نىشانى پەرسى ھورنمە گىرون، جورو پىستە كەى مە فارىۋنە.

كەى پەنەت كرىا سەرىۋە ما بڈە. كەى ئازاد ئاما، توچ بو چە نىش. ھەركەى من مەردا بورى سەرىنم.

ئامرازو "ئەگەر، ئەگەر، ئەگەر، ئەگەر تەى، ئەگەر تەى"

ئامرازو بەستەين، بەپەتەنە ئامرازو شەرتىن. بە چنڈ تەشكىۋ مەدركنىۋنە بە پاو پەيوازو قىسكەردەى و پىستەى، پېسە:

ئەگەر ۋلى نىنەى، دەرپىچ مەبە، ئەر ۋلى نىنەى دەرپىچ مەبە.

ئەگەر زوان بازوم، سەرمە سالامەتەن، ئەرگەتەى زوان بازوم سەرمە سالامەتەن.

ئەر لوانى پەى بېسارانى پەنەت ماچو،

ئەر پەرسى عومرم چەنى وياران بە ۋىنەى ئە حوال مەردەى مەزاران²⁵

كەسى پەى قىبىلەيش يەند ژيانش بو پەيش كەمەن بەى تەور ئەر سەد گيانش بو (بېسارانى)

ئەر ھەكىمەنى تىمارو سەرو ۋىت كەرى. ئەر خاس نەمەواچى، خراپىچ نەمەواچە. ئەگەر لايى رىشت تاشتەن، ئەۋلاكەيش بازە و بو. ئەر مەردەى نەبىيى بنىادەم بنىادەمى ۋەرى. ئەگەر گەلە ما نەدىنەن خو گەلەراما دىنەن.

ئامرازو "مەگەر، مەر، مەرگە، مەگە، مەرگەتەى، مەگەرتەى"

ئامرازو بەستەين، ۋىنە و "ئەگەر" و شەرتىن ۋەلېم بە تەشكو "نەرى، نەفىكەردەى" ن

مالو دزىەى مەگەر شەۋىنە كرىۋ ۋىرە.

برا پەشتە و براى بو، مەگەر قەزا لاو خواى بو.

مەگەر مېمانە كىم بلا، جا مەو.

²⁵ دىوانو مىرزاعەبدولقادرى پاۋەبى، محمدەد رەشىد ئەمىنى 1396 لەپەلو 21 انتشارات سنە

مه‌گه‌ر نه‌واتيم په‌نه، من ئانډه وه‌شم نمه‌يو جه فلانه كه‌سى.

مه‌رگه‌ته‌ى نازمى بلو كه‌شه‌نه.

مه‌ر بلوو چه‌نیش، ئنډا ته‌نيا ويټس نمه‌تاوو بيوه.

ئامرازو "ئنډا"ى

ئامرازو ئنډاى ويټه‌و نه‌ريكه‌رده‌ى ئامرازو "ئه‌گه‌رنا، ئه‌رنا"ين، ئيتز كولبويه‌نو و بيه‌ن به "ئنډا" جوړه‌ها پستينه و قسيكه‌رده‌ينه به‌كار مه‌يو، دوى پستى به‌سو هه‌نترينيوه، پسته‌ى ئه‌ريټى و نه‌ريټى، يام يو‌شا ئه‌ريټى بو ئه‌ويته‌ر نه‌ريټى.

هورزه كيشيه، ئنډا توتيت منيه‌و پو.

وانه‌كه‌يت خاس بوانه، ئنډا به‌ر نمه‌شى.

كابرام نه‌ډى، ئنډا پيسش په‌نه كه‌ريټى.

خاسبى زوو لوانى، ئنډا نه‌ياويټى ده‌وامى.

ئامرازو "ئيجا، جا"ى

ئامرازو ئيجامى بنه‌په‌تنه "ئى+جار" ئيجاره بيه‌ن وه‌ليم سوويان و كول بيه‌نوه، ئيجا كولته‌ريچ بيه‌نو بيه‌ن به "جا" بنه‌په‌تنه ياوه‌ر كه‌رده‌و وه‌ختين، وه‌ليم په‌ى پيوه‌ره‌به‌سته‌ى دوى پستا كه‌وته‌نه‌كار، كوردينه "ئيجا" به‌كار مه‌يو پيسه:

زه‌مينه‌كه‌ى مه‌كالو ئيجا تومش شانوو پوره.

ئيجا بو شيت و هار نمه‌به، جا بو شيتو هار مه‌به

جا چيش كه‌رى چه‌نى مه‌رده‌ى، ده‌س بى ده‌سه‌لاته‌ن

رازيوه‌ما په‌ى بكه‌ره، ئيجا بوسه. رازيوه‌ما په‌ى بكه‌ره، جا بوسه.

ئامرازو "بەل، بەلكوو" ى

ئى ئامرازو زوانو گورانينە و دليو شئعرەكانو شاعرەكانە بەكار ئامان (بەل، بەلكوو، بەلكوم). پەي رجا و تكاي و تەمەناي و وەشلەي بەكار ئامان. ماناش نزيكە و (بەشكيم، وەشلەي، ئيحتمال و گمانى) ن. ملو پەي سەيرانى، بەل ياريم وينونە.

بەل، بەلكو خوا ره حمش پەنە بکەرۆ (بەش، بەشكيم خوا ره حمش پەنە بکەرۆ).
تومەكەم شانان، بەلكو پى وارانينە سەوز ببونە.

بەلكوم تاليقەي عەفوت باوهرۆ وە زومرەي ئومەت قەبولت كەرۆ²⁶

بەل ساقى بەيو ناکا جەلاوہ وە جام مەعجون خەمان فەرساوہ²⁷

ئامرازو "بەشكيم، بەشكەم، بەشکووم، بەش"

ماناش فرە نزيكەنە جە "بەلكو" ى، مەتاومى ياگى بەلكوينە بنیەيميشره رستهكانە. وەلى بەشكيمينە لالیاو رجا كەرەي فرەتەر زەق مەبووہ و ديارەن. بەشكيم و بەش هەورامينە فرەتەر بەكار مەيو تا بەشکووم و بەشكەم.

بەشكيم ئينە خواتن بى سەرو دارى راسەي، بەش ئينە خواتن بى سەرو دارى راسەي.

بەشكيم مينيچ بەو چەنيتا. بەشكيم مۆچياريش بکەري، كەميو ئاقل ببونە.

ئامرازو "جگە، جگەم، بيژگە، بيژ، بيژگە، بيژگەم"

نیشانى بەستەينە، برى جارى بە ياوهرنامى و ياوركەرەوہ ناميش مەبريو، هەرياسە پيسە و ئامرازو (چەنە بەرئاورەي-استثناء) ئەژمار مەكريون، گەرەكت بو تاقيوہ جە تاقمينە بەربارى و جياش بکەريوہ. ئامرازەكانو (هەر، تەنيا، بيژگە، بيژ) ئەركشا پيسەن يو.

گرددەس وتەن، هەر ولكلە، وركلە نەوتەن، گرددەس وتەن، بيژگە ولكلەي،

²⁶ ديوانو ميرزاعەبدولقادري پاوہي، محمد رەشيد ئەميينى 1396 لەپەلو 32 انتشارات سنە

²⁷ ديوانو شيخ مستەفاو تەختەي، حمە رەشيد ئەميينى، 2019 چاپخانەو تەژنەي لاپەلو 97

گردکس وتەن تەنیا ورلکله نەوتەن.

وەنیارەکی زیرەکینی جگەم، بیجگەم، جگە، بیجگە ھەردەوانی.

جگە ھەورامیەکا کەسی تەر ناما بی پە ی زەماوندەکی.

مەتاوی دماو "جگە" ی ئامرازو جە ی بنیەیرە، ھەریاسە ئەگەر نەبویچش ھیچ گرتە نیەنە،

گردکس وتەن جگەم جە ولکله ی.

جگەمە جە ھەورامیەکا کەسی تەر نامابی پە ی زەماوندەکی.

جگەم من ھەر تو ئامای. چەنی "ھەر" ی بەکار ئامان.

بیجگەم من تو یچ ئامای. چەنی "یچ" بەکار ئامان.

ئامرازو "ھەر" ی

ھەرکەس وینە ی من ستارەش چەفتەن نەواچۆ ھە ی ئاو نەسیبش نەفتەن (بیساران).

ئامرازو بەستەین، بری ئەرکی مەگنانه سەرش و ماناکیش مەفاران دلێو رستەینە، ئەگەر چەنی کەردەو ھە ی بەیو یام چەنی یاوەرکەردەو وەختی و یاگی بەیو، ئانە ئەرکو یاوەرکەدە ی "قید، ظرف" مەوینۆنە، ئەگەر چەنیو نامی بەیو رستەنە ئانە ئەرکو یاوەرنامی مەوینۆنە. ئەگەر چەنی ئامرازەکانی تەری بەیو ئانە (ھەر ئەرەتاشیان). ئامرازو ھەری ماناو وەسفی و یاوەرکەردەو ھیش نیەنە، تا ئا وەختە ئەرکش مەگنۆنە سەر ئتر ماناو وەسفی و یاوەرکەردەو ھە ی مەبەخشۆنە .

نمونه و یاوەرکەردەو ھە ی کە ماناو Only, just مەبەخشۆ: (ھەردەم، ھەرھیزی، ھەرسەوای، ھەریاسە، ھەر بژیوی، ھەر تفی مەوەرۆ).

نمونه و یاوەرنامی، نامی، یاگەنامی، کە ماناو Any, Every, Each مەبەخشۆ (ھەردوی، ھەرکەسی، ھەرچیوی، ھەرپیسە).

بری یاگیترەنە (ھەر) ماناو تاکی مەبەخشۆ، یانی چیوہکە ی دیاری مەکەرۆنە ئایا تاکەن یام جەمعەن، تاییبە وەختیو چەنی ژمارە ی بەکار بەیو بە جوانی نیشانەش مەئۆنە (ھەریو، ھەردوی، ھەر یەری، ھەرچوار).

هەر بری جاری درکنایش مهفاریونه په ی (هه ج)، نمونه: هه رکه س: هه جکه س، هه ریاگی: هه ج یاگی، هه جکام، هه ج یاگی بلی و هه جکه سی بوینی هه نا شوئیتته وه.

نمونه و "هه ر" ی ئه ره تاشیای:

هه رچنډ، هه رچی، هه رکام، هه رله ونی، هه رجوری، هه رجاری، هه روه ختی، هه رتا، هه رکه، هه رکه ی هه رگیز، ئی ئامرازه ئه ره تاشیای به پاو رسته ی ئه رکو یاوه رنامی و یاوه رکه رده وه ی پورنا.

شوئنه و ئانه ی ره (هه ر یو، هه رچیوی، هه رکه س... هتد) پیسه و یاگه گیرونامی نادیارئ، نه پیویا "مبهم" ئه رکش مه گنونه سهر، که جیاتی نامیوه یام چیویوه به کار مه یو رسته نه.

نمونه سهر و یاوه رکه رده وه ی:

زاروله که هه ر گره وا هه ر گره وا تا روش که رده وه.

تو بلوه، من هه ر مه و.

هه رپوی ئامای په نه م بواچه.

هه رده میو ئینا سهر و باریوه

نمونه و سهر و یاوه رنامی:

هه ر من هه ورامی منویسون.

هه ر من زایم هه ر من رهنگ زهر دم هه ر من گرفتار ئیش سه د ده ردم²⁸

هه ر گله بیئت بان تا رویوه هه نی.

هه ر که س به ده ردیوه گرفتاره ن، هه رکه سیوه به ده ردیوه گرفتاره ن.

هه ر چراوه و دیواخانه که ی بگیسنه نه.

هه ر فاسولیا بنیه سهر.

هه ر دووه ساوه کیم واردی.

من هه ر سهر و بانیه موسو.

هه ر ئی باخه وه زی فریش چه نه ئی.

²⁸ دیوانو شیخ مسه فاو ته خته ی، حمه ره شید ئه مینی 2019 چاپخانه و ته زنه ی لاپه لو 96

من هەر دۆسه که و جارانیئا.

ئەر توو جه شیرزا من جه شامه نان توو هەر خواجه نی، من غولامه نان (سهیدی).

ئه گهر سه رنجه بدهیمی واتئو "ههره" که په ی یاوه رنامی پله و بالای به کار مه یونه، که بنه رته نه جه "هه+ه" دروسیان پیسه: هه ره جوان، هه ره بالابه رز، هه ره قه تین.

نمونئ سه رو "هه ر"ی ئه ره تاشیای

هه رپاسه بنیشره، ماموسا هه ر پیسه ن تاته ی.

هه رجوریت که رده ن مه گهر ئاشتتس بکه ریوه.

هه رکه نامی توو به را دلم خورپه مه که روون. هه رکه ی من مه ردا بوئی سه رینم.

هه رتا مه نه نا نمه دونوت.

هه رجاری من مه و توو نیه نی.

هه ر وه ختیوه ئامای په نه م بواچه.

هه رتا سه حه ر بی من سوزام به سوز سه حه ر بای شه مال سفته م به رد چوون توز (بیسارانئ)

ئه گهر سه رنجه و ئی نمونا بدهیمی مه وینمی ماناکیشان په ی "دهور پیچ / حصر" و بیجگه ی و دیاری که رده ی تاکی یام جه می و سه ره مپه یی و سووربیه سه رو هه رمانئ و ته ئکیدکه رده ی و هاندای به کار مه یونه، یانی مانا و "هه ر"ی جه گردو ئه رکه کاشنه ئی مانایا مه به خشونه، پیسه:

هه ر مه لی په لی، هه ردوی باره. (دیاریکه رده ی تاکی و جه می)

هه ر هه نگوری مه وه رونه، هه ر چوخ و رانک مه که رونه. (دهور پیچ)

په ی استثنای / بیجگه ی:

گرد که س و ته ن هه ر ورکله نه و ته ن.

په ی سه ره مپه یی:

هه ر وه رونه و تییر نمه بو.

هه ر مه لونه و نمه یاونه په نه ش.

هه ر داواکه ری.

هەرلوه.

په‌ی سووربیه سه‌رو هه‌مانی، سه‌رش بلینه، په‌ی تاکیدی و هاندای، پیسه:

من هه‌ر وازنمارو جه ئی هه‌رمانیمه تا یاوو یاوگه. (سه‌رش بلینه)

من هه‌ر مه‌و په‌ی لایت خه‌مت نه‌بو. (تاکید).

تو بوانه هه‌ر به‌رمشینه (هاندای).

جیاتی یاگه‌نامی نادیارئ به‌کار مه‌یو:

هه‌رکامتا بیو پیگه‌ره قاچیش مه‌مارو. هه‌رکس به‌پاو که‌رده‌وهو ویش. هه‌رچیوی بو مه‌وه‌رمیش. هه‌رچی بو با بو.

برئ جارئچ "هه‌ر" گلوبه‌نه‌نه‌ن قایم ده‌مواچش مه‌که‌رمین مه‌بو به "هه‌ر". زوانی هه‌ورامینه جیا چانه‌ی ئامرازو هه‌ری ئه‌نه‌یاوای ته‌رش هه‌ن ئادی (هه‌ر، خه‌ر، که‌ر) مه‌شو هاگادار ئییمی. ئی هه‌ره هه‌نو کین. زه‌ر کیسه‌نه‌و هه‌ر بازاره‌نه. هه‌ر به‌په‌خام ئاوی نه‌وه‌رو.

ئامرازو "چونکه، چونکاته‌ی، چون" ی

ئامرازو به‌سته‌ین، دوئ پستی جیاوازی به‌سو هه‌نترینیوه، جه بارو مانایوه یوشان مه‌وزو، پیسه: ماشینه‌که‌م وره‌ت چونکه، چون ئه‌وه‌جه‌م به‌زه‌ری بی، ئی ئامرازه‌ناساده‌ن، چون + که = چونکه، چون + کاته‌ی = چونکاته‌ی، یانی بنه‌ره‌تنه "چون" ه‌ن.

زوانو هه‌ورامینه "چون" یوه ته‌رما هه‌ن که ئامرازو "یوشیه‌ی" ن، که هه‌م ماناو "پیسه" ین، یام "وینه‌و":

عه‌ره‌ق چوون شه‌ونم نیشته‌ن نه‌پووی گول ته‌ر که‌رده‌ن تاتای توغراکه‌ی سونبول²⁹

هه‌رتا سه‌هه‌ر بی من سوزام به‌سوز سه‌هه‌ر بای شه‌مال سفته‌م به‌رد چوون توز (بیسارانی)

گا گرژ و لوولهن چوون زولف نمناک گا باد مه‌که‌روش تاتا جه هه‌م تاک (بیسارانی)

²⁹ دیوانو شیخ مسه‌فاو ته‌خته‌ی، محمه‌د ره‌شید ئه‌مینى 2019 له‌په‌لو 120. تا ئیسه ئی شیعرئ به‌هه‌نو مه‌ولوی ئه‌ژمار کریینه، وه‌لیم ئیسه‌ساقه‌ بیو که‌هه‌نو شیخ مسه‌فاو ته‌خته‌ینه.

ئامرازو "ئاخوَر"ى

ئامرازىيۈە تەرو قىسئىكەردەين (ئاخوَر، ئاخِر) دوئى پىستئى جىياوازئى بەسۆ ھەنتىزىيۈە، كە ماناشان جىياوازەنە، ھەرىيۈشا باسو چئوئوئە مەكروئە.

ئاخوَر چىنڈ جار پەنەم واتى بئىدەنگ بىئىشەرە؟ بئى قەزابى.

ئاخوَر بەگۈشۈ كەسى نەمەكەرى، پەوكاى پاسەت سەرئامان.

چى رىستانە بەكار ئامان پەى وىروسىتەيۈە ھاگادار كەردەيۈە، ئەگەر لايىچ بشو ھەر جەماناۋ رىستەكان نەمەفاروۋ ۋەلى ماناكئىشان كەمئوۈ لئىلە مەبۈنە.

بىرئى ياكئىنە ماناۋ ئاخوَرى فارىو، ماناۋ ئەرى يام بەلى و مل تەكنائى، پازى بىيە نىشانە مئو:

لالو نەسەردىن فرە عالىبئى، گەرد ۋەخت ياردىما دئى، ئەرى، ئاخِر. چئىگەنە ۋەختئى ماناۋ ئەرى و بەلى مئو ھەكە دوئى كەسى پئوۋەرە قىسئى بىكەرا، پەرچو ھەنتىزىيۈە مئوۋە .

نانو ھەنگۈرەكە فرە ۋەش بئى، ئاخِر ۋەشبئى. دوئى كەسى قىسئى بىكەران و پەى ئانەى زوۋ ملت گنو ئاخىرش پەى كەرى.

يام دووئى كەسى پئوۋەرە واتو ۋاچ كەرا، يوشا يەكسەر ماچو: ئاخِر. يانى ھەزكەرۋ ۋەلى ئەوى تەرىنە نەمو قىسئىكەردەۋەى، گەرەكشا نىشانە بئو كە قىسەكئىش بئى سەمەرىئىئى و دەردۋاردئى نىئەئى، ئتر بە ئاخىرئوۈ بىرۋشەو.

يام گەرەكتا قىسئى ۋەرانوۋەرەكەىت بىرئى، چوون قىسەكئىش بەدلئىت نىئەئى پەرچش مئەيۈە، يانى "ئاخوَر" چئىگەنە بەماناۋ نەخەىر مئو: بلمئى ۋەرىزش، ئاخِر من نەۋەشەنا نەمەتاۋو بەۋنە.

ئاروۋ واتشا فلانە كەس دەسش بىيەن جە سوچنائى گەنەكانە، ئاخوَر پاسە نىيەن.

يانى ئاخوَر چىنڈ ئەركئوۋەش مەگنائى سەر، ھاگادار كەردەى و پازى بىيەى و پەرچدايۋ بە نەرى.

ئەگەر سەرنجە بدەيمئى ۋەختو قىسئىكەردەيەنە بەتايىبە ميانو دوئى كەسانە چىنڈە جارىۋە ئاخِر مەگنو دلئى قىسەكانشان ... ئاخوَر.

د.ناجى گولپى 2018/2/11

ئامرازو "خَو"ى

ئامرازو خَوى، وهختو قسئىكه ردهينه فره بهكار مه يو، نمونه و بهكار ئاوردهيش: (خَو ماس نيهن لچيئتو ديار بو)، (خَو نانش نه سوتن ساجه ره). سه رنجه بذه يمي نيشانى (خَو) ى كه وتينه وه لئى هه ردوه رسته كه يوه، مانيوه ته مامهش دينه په نه شان، نه گهر رسته كان به بي بهكار ئاورده يو (خَو) ى بنويسمى يام بواجمى، مانا كيشان هر مه نينه وه ليم هه ست كه رى كه ماناى په ره نمه شان، لاره سه نكيوه هه ن و ماناى پازوانيه نمه دان، پاسه بو (خَو) ئامرازو به سته ين ئه ركو به سته ى دوى رستان مه گيرو گه ردهن، مانا كيش وئيش جه گله يى و بناستينه نيشانه مه ثونه. خَو تو جه گرد كه سى خراپته رنى.

هيماى خَو زمسان ته شريف نه به ردهن نه وروز گول موژده ى وه هار ئاوردهن (سه يدى: 183) خَو وئيم نه ديه نو چى وئيم سه خلت كه رو سه رو ئايشا؟ كه وتنه وه لئى رسته يوه. وازم چه نه باره خَو هه نگم قروله نه نه ثيه نو. چيگه نه كه وتنه ميانو دوى رستان و به ستينيش يوترينيوه.

ئامرازو "ئاخوم، داخوم، داخو"

پئسه و ئامرازو په رسى بهكار مه يونه، دوى رستى به سو هه نترينيوه. كاوان لوان په ى ژنيى داخوم كه ى به يوه. داخو واچى پوى به ى باخو ولام به ى سه مهر بولبولو تاسه ى جه ده ورش هه سره تيش به رشان جه سه ر. ئاخوم په ى چيشى لوابو؟ پاسه كوله وار بيهن.

ئامرازو "هاكا، هاك"ى

ئامرازيوه ن په ى حاله تو ئيسه تى بهكار مه يو گه ره كتنه هه رمانيوه بكه رى، كه هه لاي نه كه ردينه ت، رهنگايچ نه كه ريش يام پروه نه ثونه، پئسه: هاكا يوه م دا چور، هاكا ويه ردو، هاكا ئامانى په ى لايت. دلّه هاك ويه رد دلّه هاك ويه رد فام ئه وه كه ره دنيا هاك ويه رد³⁰

³⁰ ديوانو شيخ مسته فاو ته خته ى، محمد ره شيد نه ميني، 2019 لاپه لو 200

هاک ئه جهل ياواشی وه سه رینت هاک جه دهس شی وهشی وه رینت

ئامرازو "گاههن، گاهه ز" ی

برئی جارچیچ ماچم "گاهه ز". گاههن ئامرازو به ستهین، دوی تا یه ری رستی جیاوازی به سو هه نترینیوه مه و زوشا یو.

لوانی شونیش، واتم گاههن هور نه ئیسته بو په ی دهوامی.

گاههن دلش نه بو یو، گاهه ز دلش ئیشا بو چه نه ت.

گاههن ئامراز یوه ناسادهن، جه (گا+ هه ن) دروسیان، گا: جا، کولکریا و جار هه ن، جاهه ن، گاهه ن، که مانا و (رهنگا) ی مه به خشو.

ئامرازو "هه لای"

کریو بواچمی ئامرازو به ستهین، دوی رستی یام زیاته ری به سو هه نترینیوه، چه نی ئانه ییچ یا وه رکه رده و وه ختین. یانی مانا و وه ختی نیشانه مڌو. برئی جارچیچ ئه گهر "هه لای" لابه رم پسته نه، مانا و پسته که ی نمه فارپیو (لوا په ی هه ورامانی، هه لای نه یا وان بیساران. لوا په ی هه ورامانی، نه یا وان بیساران) وه لیم که میوه لیلی مه گنو وه رو چه می و مه ژگی جه مانا کیشنه، مانا و هه لای نزیکه نه جه (هیشتای) په ی خواینای و چه مه پراکه ری به کار مه یو). چه نی ئانه ییچ شیعره کاو سه یدینه (هیما ی) به کار ئامان که مانا و هه لای و هیشتای مه به خشونه.

هیما ی خو زمسان ته شریف نه به رده ن نه وروز گول موژده ی وه هار ئاورده ن (سه یدی: 183)

لوان په ی هه ورامانی، هه لای نه یا وان بیساران.

هه لای مه نه نش هه نجیری یاوا.

مریچله کی نیشتو سه رو له قو تفه کیوه، هه لای ئینا چاگه نه پرینه.

ئامرازو "ئه ک" ی

ئامرازو سه رسامین، په ی ئاوات واسته ی خاسه ی و خراپه ی به کار مه یو، بیسه:

ئەك دەسىت نەنلان، ئەك دەس و قەلەمت وەشى بان، ئەك باوانت شىويو، ئەوسا گولپەنە وەختو
 ھورپراينە واچينئى (عەك، عەك) رەنگائى ئەكە بىبەو قەلەوشا كەردەن پەي ئا كەسان كە شانەشان
 ھورتەكنان چەنى دەسمال واداي.

ئامرازو "ئتر"ى

ئيتەر، ئامرازوتەرو بەسەتەي دويى رستان، كە پىئوھزى با ھەنترىنيو، يانى باسو چىويى ديارى كرىيى
 مەكەرانە، پەي دريژەدادى بە قسئىكەردەي يام ھەوالەكەين، جارى چامنەيچ ھەن ئتر پەي كوتا
 ئاردەين بە قسان. مەتاومى ئامرازو ئترى لابهرمى رستەكانە، وەلپم ھەست بە ھالپىگاي مەكەرمى،
 پئىسە:

ھەوالەكە وەلاو بىبەنو، ئتر بىبەن بە ويژەنە وەشەو بنەو دئانا.

دماو مەردەي تو، ئتر من دنياي پەي چىشى.

ئتر ئەپاسەن، يانى چىش؟ ئتر

چاوخەتەو ھىليانە كئاشا تئىكە شىيە، ئتر مريچلەكئى نامئوھ پى ھەويئەرە.

قسئى فرپم پەي كەرد، چىشت پەنە وات؟ ئتر... جارى چامنە ھەن گەرەكتا كوتا بارى بە قسەكات و
 فرە دريژەشا نەدەي پەن و قەلس بىبەنى، بە ئيتەر كوتاش پەنە ماري.

ئامرازو "پەوكەي، پەوكى"

ئامرازو پئوھنى و بەستەين، دويى رستى بەسو ھەنترىنيو، پەوكە ماناو (بۆنەو، وەروئانەي)
 مەبەخشون. پەوكى، پەوكەتەي. پەوكى پەنەت ماجوو لالو مريچلپم پەي گىرى.

(مەگەر نەئيشەلا ئئشى ھا تئيشدا پەوكەي شەوبەندت ئاوردەن پئيشدا)³¹

پەوكە پاسەم كەرد كە تو پەشىمانە بکەرەو.

³¹ ديوانو بيساراني لاپەلو 99 ، عەبدللا حەببى 1395

ئامرازو "بۆنەو"

ئامرايۆتەرو پەيوەندى و بەستەين، دوئى رېستى لکە مدو يوتريوه، ماناو "وهر و ئانەى" مەبە خشونە،
پېيسە:

بۆنەو پېروژبايوە ئامانى پەى لايت.

بۆنەو چيشيوە لوتە لانى چەنە ما؟

ئامرازو "مەگيرە"ى

ئامرازۆتەرەن پەى رېكوسەتەى و بەستەى رېستەکان وەختو دواينە، پېيسە: ئارو لوانى پەى
يانەيشان، مەگيرە وئيش شارتهنەو تا من نەو وينوش. مەتاومى ناميش بنیەيمى ئامرازو تاکيدکەردەى.

ئامرازو "گيرە"ى

ئامرازوبەستەين، دوئى رېستى بەسو يوتريويوه، فرەوجارى پېيسە و پەرچى "وهرام" ملونە دلئو رېستەى،
پەى گومان کەردەى و تاکيدنەبىەى جە هەوالئيوە يام رېستەنە ماناو گومانى ياونون.
گيرە ئاڭ خاستەر بزانونە تامن. با دەوامو وەنگاى تەماميو، گيرە منيچ بەو. کە ماناو پەنگا، گاهەزى
مەبە خشونە،

ئامرازو "گيرام"ى

ئامرازو بەستەين، پەى گومان کەردەى بەکار مەيو رېستەنە، مەتاومى ناميش بنیەيمى ئامرازو گومان
کەردەى، چەنى (گيرە، پەنگا، گيرام) ماناشان نزیکەنە. دەى گيرام واتە بوش من نەبىەنا، فلانە کەس
بىەن.

ئامرازو "پەنگا، پەنگەتەى"

مەتاومى ناميش بنیەيمى ئامرازو گمانى "شکە" هەميشە جە پەرچو رېستيوەن کە شارپستەن، پېيسە و
پارستەى مەيو، وەختيوە کە گومانەمان ببو جە ئەنجامدای هەرمانيوە، پېيسە: هەور ئاوردش، پەنگا
واران بوارو. نامان پەى وەنگاى، پەنگا هەرمانيوەش بيئيو. پەنگاشا نیا سەوزنەبى.

ئامرازو "په‌یاپه‌ی"

بنه‌په‌تنه ئامرازو "په‌ی" ن وه‌لیم هوربه‌سیانو بیهن به ئامرازیوه ناساده "په‌یاپه‌ی" په‌ی سه‌رمپه‌ی به‌کار مه‌یو، هه‌رمانیوه گه‌ره‌کته‌ن ئیسه‌ بکه‌ریش، یام بکه‌رانش، مه‌تاومی بواچمی یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی وه‌ختین، په‌ی واوه‌ی و سه‌رمپه‌ی هه‌رمانیوه به‌کار مه‌یونه، پیسه‌ بیساران‌ی مه‌فه‌رماوونه (ده‌روون جه‌ دووری مه‌گریا به‌ تاو جه‌ چه‌م مه‌تکیا په‌یاپه‌ی هوناو).

ئامرازو "هه‌لبه‌ته‌ی"

هه‌لبه‌ته، هه‌لبه‌ت ئامرازیوه به‌سته‌ین، دوی پستی به‌سو یوترینیوه، شارسته و پارسته، پیسه: زاروله‌کی هاربیان‌ی که‌ران‌ی، هه‌لبه‌ته گلاراویشانه. کتیبه‌که‌م چاپ که‌رده‌ن، هه‌لبه‌ته ویم به‌خشنوشه‌وه.

ئامرازو "گویا، گویا"ی

ئامرازو خه‌یالی و ویناکه‌رده‌ین، هه‌ریاسه‌ی په‌ی گومان‌ی و ورکه‌ی به‌کارمه‌ینه. ئامرازیوه ته‌رو به‌سته‌ین، دوی پستی به‌سو هه‌نترینیوه، بنه‌په‌تو ئی وات‌ی جه‌ چه‌مه‌و (گفتن) ی فارسیوه ئاومان که‌ ریخه‌و چه‌مه‌که‌ین (گو)³²، بیهن به‌ گویا، ئی وات‌ی کاراییش سه‌رئامان جه‌ ریخه‌و چه‌مه‌یوه بیینه به‌ ئامراز، جه‌ وه‌ریکو فاریای زوانیوه پوه‌ش دینه.

ئه‌چی نمونه‌نه که‌ شیعر‌ی مه‌وله‌وینی، به‌ جوان‌ی ویناو خه‌یالو ویش نیشانه مه‌ئونه.

(یا په‌ی هه‌ناسه‌ی سوب دوعاو لاله‌ت گویا جه‌لاو ویت ده‌رونت ئیشان).. مه‌وله‌وی

(لاله‌ گه‌رده‌ن که‌چ تو‌ی دیده‌ په‌شته‌ن گویا عه‌کس یار وه‌ پوشدا وه‌شته‌ن).. مه‌وله‌وی

ئامرازو خایت‌ی. تا خایت‌ی

یوته‌ره‌ن جه‌ هامرازه‌کانو به‌سته‌ی، دوی پستی به‌سو هه‌نترینیوه. په‌ی به‌روسته‌ی گله‌یی و سه‌رسامی به‌کار مه‌یونه. ئامرازیوه ناساده‌ن.

زوانو هه‌ورامی تا خایت‌ی ناره‌حه‌ته‌ن په‌ی فی‌ربیه‌ی.

³² دستور زبان فارسی، دکتر پرویز نائل خانلری، چاپ بیست و ششم 1396:169

ئامرازه ساده کئی و ئامرازه ناساده کئی

ئامرازه ساده کئی: ئی ئامرازئی جه یهک مۆرفیم زیاتهری دروسی مه بانئی، وه لیم ئامرازه ناساده کئی جه دوی مۆرفیمان زیاتهری.

ئامرازه ساده کئی: پیسه (و، جه، ژه، نه، به، وه، ئه، که، هه، تا، یام، نام، هم، خو، جگه، ئه گه، ئه، مه، چون).

ئامرازه ناساده کئی (هه رتا، هه که، چونکه، هه لای، ها کا، ئنذا، ئیجا، به شکیم، به لکو، گاهه ز، هه که، ئاخوم، ئاخور، بیجگه، ئه رگه ته ی، مه رگه ته ی، نه ک، نه وه ک، نه وا، وه لی، وه لیم، ئتر، جه و، جه ی، په وکه ی، گیره، مه گیره، گیرام، بونه و، په یاپه ی، چمان، هه لبه ته، تا خایتی). سه رو باسما که ردیئی. سه رنجیوه کریلیه و هه میه تداره:

فره و زوانئه شناسانو و بنویسانو زوانی و پارزوانی په ی (ئامرازو به سته ی، ئامرازو په یوه ندی، ئامرازو عه تفی، ئامرازو په بتی) به کار ماوه رانه و گردیچ یه ک ماناشان هه نه ن، ئی گرده ئامرازئی هه ر یه ک ئامرازه ن. جا ئیمه ی هه ورامیچ مه شو نامیوه ش په ی بنیه میهره: ئامرازو به سته ی، پیوه ز، لکنای.... هتد.

هه رپاسه فره و ئامرازه کانو به سته ی، په یوه ندی ئه رکشان به سته ی دوی رستان پیوه ره وه لیم ماناشا مه فارپونه، ئینه یچ مه بو بایسو فارپای نامه کیشان. چه نی ئانه یچ برئیشا ماناکیشان پیسه و یوینه (هام ماناینئی) یام نزیکیئی ئه و یو یوه.

شونه و ئانه یچره برئی جه هه رفه کانو به سته ی و ئیزافه ی و په یوه ندی پیسه و (قهید، ظرف زمان و مکان، یاوه رکه رده و یاگی و وه ختی) نی، یانی دوی ئه رکئی مه وینان. ئی سیفه ته جه زوانه ئیرانیه کونه کاوه مه نه ن پیسه و زوانی ئاویستایی³³ که قهید بیه ن به ئامرازو به سته ی و په یوه ندی.

سه رچه مه کئی :

- 1- ئامراز له زمانی کوردیدا : دکتور ئیبراهیم عه زیز
- 2- کتیبو زمانو ئه ده بی کوردی پولو ده ی
- 3- کتیبو وشه سازی زمانی کوردی پرؤفیسوری یاریده ده ر. د. عه بدولواحد مشیر دزه بی
- 4- ریژمانی ئاخوتنی کوردی. دانانی: کوپی زانیاری کورد، انتشارات کوردستان 1396
- 5- رهنمای زبانهای باستانی ئیران، جلد دوم، چاپ هفتم، 1395 د. محسن ابولقاسمی.

³³ رهنمای زبانهای باستانی ئیران، جلد دوم، چاپ هفتم، : 37، 1395 د. محسن ابولقاسمی

6- رزم نامه کنیزک، حماسه‌ی به زبان گوران، روایتی از یادگاری زیریران، ویراست دووهم به کوشش ارش اکبری
مفاخر 1397

7- نئلماس خانو کهنوله‌ی، کهشکولی شاعیرانی ههورامان 1397 سنه، محمدره‌شید نهمینی.

8- دستور زبان فارسی، دکتر پرویز ناتل خانلری، چاپ بیست و ششم 1396

د. ناجح گولپی 2017/1/12 ههورامان

تازه‌که‌ردیوه: مانگه‌و هه‌شتو 2019 ی

د. ناجح گولپی 2018/6/5 ی یه‌ره‌شه‌مه‌مه ویسو‌ره‌مه‌زانی

د. ناجح گولپی 2018/1/12 ههورامان

لیژھی یه ره م

چه مه Infinitive

چه مه واتییوی فهره نگیه نه زیاتر به هاناوی گه وره ی مه واچمی، که هه میسه ئاوبیش چه نه مه یونه جبهه، پیسه و چه مه و زه لمی، چه مه و بلی. وه لیم ئیسه پیسه و واتیه رازوانیی ئامینه مه یدان به عه ره بیمصدر و به ئنگلیزی "iffinitive, base" به کوردی چا وگش مه واچان، کتیه رازوانیه کانه نه چنډ ئه ژناسیو کریینی په ی چه مه ی:

1- مانا و که رده ویو مه به خشو هه که نه وزیینه پالو هیچ که سیوی، پیسه و نامیوه رسته نه به کار بریو، گردو تاییه مه نثیه کانو نامی هورمه گیرو، مه بونه به سه رچه مه په ی واته گه لی.
2- چه مه واتییوی هامبه شه و نامینه جه ته شکو تاییه مه ندیه کاشنه، مه بو به سه رچه مه په ی هورگیرتیه که رده وه ی و دهمه کانش، واته گه لی فریش چه نه وه شی مه بان، پیسه و که رده وه ی گه ردان "تصریف" نمه کریو، چون کات و ساتش نیه ن پوه، به نویسیوی تاییه و چه مه ی دماییش مه یو.

3- چه مه مانا و قومیا ی مه ئو بی ئانه ی ریژه "شیوه mood" و سات و وهخت، دم، که س یام ژماره ده سنیشان بکه رو. یانی نامیوه ماناییه نه "مه عه وه یه" و ئینا هه رمانه نه، چه مه حاله تو که رده وه ییش نیه ن وه لی گرډ ئه رکیوه رسته سازی به گامارو.
4- چه مه نامیوه نه ته نیا قومیا ی نیشانه مه ئو، گردو که رده وه کانش سه رو وه شمه کریونه.
5- چه مه قومیا ییوه ئاوه پروت کریان، جه که سی و سات و وهختی و ژماره ی مالیانه ره.

ئه گه ر سه رنجه و ئه ژناسه کانو لای سه ری بدهیمی په یمان به رمه گنن که ئه ژناسیوی یا گه گیرو چه سپیا نیه ن په ییش، وه لی به رمه گنو چه مه جو ره نامیوه نه، مانا و قومیا ی مه ئو، حاله تو که رده وه ییش نیه ن، ساته وهخت، دم، که س، ژماره، شیوه، ریژه ش نیه ن چه نه، رسته نه ئه رکو نامی مه وینو. فره و زوانشناسه کان سه رو ئی قسان یه ک ده نگینی په ی ئه ژناسه و چه مه ی.

هه ورامینه پاسه مزانمی چه میو ئاویمان هه نه ن جیاتی ئانه ی ئاوی بی به ره و، واتیش چه نه مه یان به ره و، یام چه مه (په رگه مانه، بن په رگ و گه ره کئ و سه راجن و گرډ و وه چه کاش سه رو چنیان) یام چه نه ی کانو ته وه نان ته وه نیش چه نه که نان، ئه پاسه چه مه کانو واتان، واچان.

جوره کيو چه مه ی به پاو نيشانه کانشان

زوانو هه ورامينه گرد چه ميوبه (ی) دماييش مه يو، پا (ی) ه مه واچان (ی چه مه ی). "ی" چه مه ی به پاو بيه يش دلئو واته کينه ده نگيوه نيمه ڦاوله ن semi vowel، نيمه ڦاول ښه چيگنه ښه رکو که نسانتي مه وينونه. وه لئو ئی (ی) ی چه مه يوه يو ښه چی چوار نویسه يه مه يانی (ا، ت، د، ی)، يانی چی پوئوه په يوازهن بواچمی چه مه مه کريونه به چوار به شيوه (ئه لفي، تائی، دالی، يائی). میانو (ی) چه مه ينه و (ت، د، ی) که ينه نویسه ی ڦاول (ه) ی هن، پيسه: (شته ی، که رښه ی، شيه ی)، يانی چه مه ی ښه لفينه نيه ن. به (ه ی) مه واچمی نيشانی چه مه ی: ښارښه ی، نویسته ی، به رښه ی، مه نه ده ی، چنيه ی، پنيه ی، شيه ی.

پاسه بو چه مه به ش مه بونه په ی چوار ده سان:

1- ده سيو به (ای) دماييشان ښامان: چه مه ی ښه لفي، ئی ده سه جه چه مه ی نه ويه ری و ويه ری وه شي مه کريان:

A. نه ويه ره کئ: (ښامای، لوامی، خزای، گهنای، په مای، دواي، خواي، ولاويای، پئويای، وړاي،

گليراي، کزيای، به زياي، گزيای، دژيای، شيويای، له قاي، ته قاي، شه قاي، سويای،

پويای). چه مه ی سه ره مړه و چه مه ی ناديار هن ښه چی پيړنه.

B. ويه ره کئ: (کيانای، شانای، سانای، وانای، زانای، ښه رمانای، خونای، گراوانای، وړنای،

وسنای، کزنای، به زنای). چه مه ی سه ره مړه و چه مه ی ويه ر هن ښه چی پيړنه.

چه می ښه لفي زوانو هه ورامينه فره فرينئ و چالا کيچني، فره نه ويه ره کان دماييشان

به (يای) ښامان يا که مه فارپون په ی (نای)، ښتر نه ويه ره کئ مه فارپان په ی ويه ری: نمونه:

(ولاويای: ولاونای، کزيای: کزنای، به زياي: به زنای، دژيای: دژنای، گره وای: گراوانای،

شيويای: شيونای، وړاي: وړنای، پړاي: پړنای).

2- ده سيو به (ته ی) دماييشان ښامان: دووه مه ئی په ی فره ييشان دماو ده سه ی يوه می، نه ويه ر و

ويه رشان هه نه ن:

* نه ويه ره کئ: وته ی، که وته ی، سوته ی، سه ره وته ی...

* ويه ره کئ: گه سته ی، به سته ی، شته ی، کوشته ی، وه زته ی، په شته ی، گيرته ی، کياسته ی،

کلاشته ی ...

3- ده سيو به (يه ی) دماييشان ښامان: ئی ده سه پله ی يه ره مه نه مه يان، فريشان ويه رينئ و

که ميوشان نه ويه رينئ:

• نه ويه ره کئ: بيه ی، شيه ی.

• ويه ره کئ: درپه ی، برپه ی، سه رپه ی، پنيه ی، چنيه ی، ښه ښيه ی، دييه ی، ښه ښيه ی...

4- دهسيئو به (دهی) دماييشا ئامان: پلهی چواره مننه مه يان، چ بارو ژماره يه و چ بارو چالاكيوه، نه ويهر و ويهرشان هه نه ن:

- نه ويهره كئى: مهرژدهی، ويهردهی، مه نژدهی.
- ويهره كئى: كه ردهی، ئاوردهی، وارژدهی، به ردهی، مه ردهی، كه نژدهی..

هازه و چه مهی

هازه و قه وه تو چه مهی چه ويهر و نه ويهرينه بهر مه گنونه، يانی ئا چه مئى چه كه رده وهی ويهر و نه ويهر يوه هورگيريينئى يام ئا چه مئى هه كه كه رده وهی ويهر و نه ويهرشا چه نه هورمه گيريو، وهروئانهی چى باره وه چه مه كريان به دوى لژگيوه:

يوه: چه مهی نه ويهر: تاييه مه نژدى ئى چه مه يه ئانه وهركارش گهره ك نيهن، يانی كه رده وه كه ش وهركار هونمه گيريو. نمونه و چه مهی يام كه رده وهی نه ويهری: سله مای، پژمای، كه وتهی، وتهی، مه ردهی، ويهرژدهی، شيبه ی، بيبه ی، مه ندهی.

هازه و نه ويهر يچ مه كرىو به دوى په ليوه:

- نه ويهری ئيرادى: هه وه سدار، چيگه نه بكه ر به مه يل و هه وه س، دليو هه رمانه كيئشه نه به رمه گنو يام هه سش په نه مه كرىو: گيلاى، ئامای، خواى، وتهی، كه وتهی، بيبه ی، شيبه ی، ويهردهی.
- نه ويهری ناچارى: چيگه نه بكه ر به زور يام به بي ئيراده و وئيش دليو هه رمانه كيئشه نه به رمه گنو، كه سانئوى تهر هه رمانه كيئشان كه رديئنه و ساواش سه رو بكه ريره: مه رد، سوت، شئيت بي، مه رپا، يانی هيچ گيانداريو چه ز نمه كه رو، بمرؤ، بسوچو يام شئيت ببؤ، يام به مه رپو، وه رو ئانه ی ئى جوره چه مان: مه رژدهی، سوتهی، شئيت بيبه ی، مه رپاى. نامئى منيه يمئى چه مئى ناچاربيئى "چه مهی ناچارى".

دوى: چه مهی ويهر: ئه وه جه ش به وهركارى هه ن په ی ته مامناى ماناكيئش، كه رده وهی ويهر يچ چه بارو هازه و قه وه تيه و دوى جورئین:

- ئه وه جه ش به يه ك وهركارين و تينيش نمه لو په ی دووه می: نویسته ی: دارا رازيپوهش نویسته.
- ئه وه جه ش زياته رهه ن يه ك وهركارى: دای: من نوقليئا مژهو.

دماجار متاومئى بواچمئى نيشانيوى رازوانيه نيهنه وهره چه مئاوه په ی جيا كه رده يو چه مهی ويهری چه چه مهی نه ويهری، گيره ئيسيه چ هه ر به ماناكيئشاره چه يوئيشا جيا بكه رمئوه، يام مه شو بگيئلمئى

شَوَنه و چِيوِيَره به رُو بَارمِيَش تا جه يَوِيَشَان جِيا بَكه رَمِيُوَه، كه سِيُو هه و رَامِي نِه بُو يَام هه و رَامِي زَانِيُوِي "زَوَانْتَه سَنَاسِي هه و رَامِي" چه نه نَامَا نِه بُو زه حَمَه تَه ن جه يَوِيَشَان جِيا بَكه رَوُوَه .

دماگيرو (ناي) و به ويه ركه ردهي

بِرِيُوِي فرِي چه مه كان زوانو هه و رَامِي به (اي، ياي) دماييشان نَامَان نِه ويه رِيُنِي، مه كَرِيُو بَكه رَمِيَشَان به ويه ر، نانه يِچ به يَاگه فَا رَالِي (يا ي) ي به (ناي)، ناي مه و زِيُو يَاگِيُو ياي، په ي چه مه نُه لَفِيَه كان (ياي) مه و زِيُو نِه سه رو رِيخه و چه مه كه ي.

گِيَلَاي: گِيَلَناي، رَه ماي: رَه مَناي، تَه قاي: تَه قَناي، سَلَه ماي: سَلَه مَناي، چه قاي: چه قَناي. شِيُو ياي: شِيُو ناي، پُو ياي: پُو ناي، سُو ياي: سُو ناي، په نَذَه مَيَاي: په نَذَه مَناي، كُو لِيَاي: كُو لَناي، فِر ياي: فِر ناي.

دماگيرو (ناي) ي مه و دَاو هه رَمَانَكه رده يَش و هِر پَانَه نِه، چون مه لَوَنَه سه رو بِرِيُوَه جه كه رده وه نَامِي تَه كان، هه كه به يَار دِي (كه رد) ي وه شِي مه بَانِي و يَاگِي (كه رد) ي مه گِي رَوُوَه بِي نانه ي مَانَاو كه رده وه كه ي بَفَارِيُو، پَسَه و: خِرَپ كه رَذ: خِرَابِنَا، خِرَپَكه رَذَه ي: خِرَابِنَا ي، دگ كه رَذ: دگَنَا، دگ دگ كه رَذَه ي: دگَنَا ي، حَه پ حَه پ كه رَذ: حَه پِنَا، حَه پ حَه پ كه رده ي: حَه پِنَا ي، بِي زَار كه رَذ: بِي زَارِنَا، بِي زَار كه رده ي: بِي زَارِنَا ي، شِي ت كه رَذ: شِي تِنَا، شِي ت كه رده ي: شِي تِنَا ي...

چه مه دووه لايي، چه مه و دهنگه سروشتيه كان

بِرِي چه مِي هه نِي هه و رَامِي نِه، وه خَتِيُو تَه مَاشَه شَان مه كه رِي سه رَه ت وه نِه شِيُونَان، چون نِه مَ زَانِي بُو اچِي (ويه رِيُنِي يَام نِه ويه رِي)، نَمُونَه: بَاعِنَا ي، بُو رِنَا ي، بَارِنَا ي، قِي رِنَا ي، قِي زِنَا ي، قُو و قَنَا ي، جُو كَنَا ي، چَرِي كَنَا ي، قَرِيُونَا ي، گَر مَنَا ي، قَر مَنَا ي، پَر مَنَا ي، بُو لَنَا ي، دگَنَا ي، پِي قَنَا ي، زَرِي كَنَا ي، قِي قَنَا ي، وِي قَنَا ي، حِي لَنَا ي، قُو و لَنَا ي، قُو و زِنَا ي، فِي شَكَنَا ي، نِه رِنَا ي، فِي رِنَا ي، دِه لَنَا ي، مِرِنَا ي، حَه پِنَا ي، مِيَا و نَا ي، مَشِنَا ي، لُو و شَكَنَا ي، تُو و شَقَنَا ي، پُو و كَنَا ي، گِي زِنَا ي، پَشَقَنَا ي ...

ئِي چه مِي به وِي شَان و بَكه رَه كه يَشَانُوَه مَانَاو رَسْتَه كه ي تَه مَامَنَان، مه شُو بُو اچِمِي نِه ويه رِيُنِي، چون دِي آر تَه رِي ن خَاسِيَه تُو كه رده وه ي نِه ويه رِي نَانَه نُه وه جَه ش به وه رَكَارِي نِيَه نِه ي تَه مَامَكه رده يُو مَانَاو رَسْتَه كه ي، چون كَاتَه ي تَه نِيَا وِي ش و بَكه رَه كه ش مَانَاو رَسْتَه كه ي مه نَان:

كَاوِرَه كه بَاعِنَا ش. گَاوَه كِي بُو رِنَا ش. پِيَا كه قِي رِنَا ش. زَه نَه كِي قِي زِنَا ش. كه لَه شِي رَه كه قُو و قَنَا ش.

وه لَتَه ر وَ ا تَه نَمَا بِرِي چه مِي نِه ويه رِي هه نِي (يا) كه شَان مه كَرِيُو نِه به (نَا) نَاوَه خَتَه مه بَان به ويه رِي، پِي سَه: خِرَپ ياي: خِرَابِنَا ي. كه رده وه ي ويه رِي چ وه رَكَار ش گَه رَه كَه ن، وه لِي چِي گَه نِه دِي آر نِيَه ن، په ي په رچه و ئِي په رَسِي به په يِلُوَا ي (بِي دَارِي)، وه رَكَارِي شَان بِي يُنِي، وه لِي به وه رُو لُوَا ي زَه مَانَه ي گَمِي

بیینی و نه مه نیئی، بنه ره ته نه بیسنی بیینی: که له شیره که قوو قیوهش قووقنان. ژه نه کی قیژیوهش قیژنان .

یوتەر جه تایبه مه ندیه کانو که رده وهی ویه ری، قه ده که ش یاگه گیرو نامی لکی دهسه و یوه می هورمه گیرو: قیژنای: قیژنام، قیژنامان، قیژناتان، قیژناشان. ئینی گرد ویه ریئی، وه لی ئه ی وهرکاره که ش کون؟ یانی وهرکارو ئی چه مه ویه ران، مه شو ماناکیشانره په نه ش بزانی، وه ختیو ماچم کناچه کی قیژناش، ئاوه خته قیژه مه بو به وهرکار. کناچه کی قیژیوهش قیژنان.

خو ئه گهر مورفیمو واوه ی بیه یو (وه، و) یش بوزمی سهر ئانه به رمه گنو هه که دووه لایه ن، گاوه کی بورپاوه. گاوه کیش بورپاوه. یام بورپاشو. که سیوه گاوه کیش بورپینو، یانی بورپای ویه را، ئینه یچ پاسه ش په نه که ردا پی چه ما بواچو دووه ریخه: دووه لایه ن، یانی خاسیه تو هه ردوی لایان هورمه گیرو (ویه رو، نه ویه ر). مه شو وانهر بیاوونه هه که دووه ریخه مه به ست دووه لایه ن. هه ریاسه یاگه گیرو نامی لکی که سی یه رهمی تاقی (ش) مه لکو پوره: قوولنوش، بورنوش ...

دروسنه و چه مه ی

دروسنه، ساختارو چه مه ی یه ری جورین: ساده، ئه ره تاشیا، ئامیته

یوه: چه مه ی ساده Simple infinitive, base

چه میوه ن ته نیا جه واتیوه سادی ماناداری و ویسه ری و هشمه کریونه: لوا، ئامای، په مای، پرای، گیرته ی، شته ی، وره ته ی، وته ی، مته ی، پیته ی، قوته ی، مهرته ی، ویه رته ی، به رده ی، که رده ی، سیه ی، بییه ی، شیبیه ی، دیبیه ی، چنیه ی، ژنیه ی، سه رییه ی...

دوی: چه مه ی ئه ره تاشیا Derivational base, infinitive

چه مه ی ئه ره تاشیا جه چه میوی ساده ی و وه لگیریو یام دماگیریو یام زیاته ری مه دروسیونه: ئه ره که وته ی، که وته ی، ورتته ی، ورتته ی، ئه وه که رته ی، که رته ی، که رده یوه، په نه واته یو، چه نه په رسای، چه نه په رسایو، وه نه دای، دای وه نه، نیشته ی، نیشته ی، نیشته ی، نیشته ی، هورنه وه مالای، هورمالایو، هورمالایوه...

یه ری: چه مه ی ئامیته compound infinitive, base

چه مه ی ئامیته جه چه میوی ساده ی یام چه میوی ئه ره تاشیای چه نی واتیوی ماناداری مه دروسیونه: ئاودای، نانپه ته ی، دهس وه نه دای، خاووکه رده ی، کرژ ئه وه که رده ی، شل که رده یو، جه نگ په نه وره ته ی، زور په ی ئاورته ی، چه موه نه هورته کنای.

دوئ: چه مه ی ئه ره تاشیا Derivational base, infinitive

باسو دروسنای چه مه ی ئه رتاشیای مه که رمی

یوه م: ئا چه می هه که به وه لگیره وه شی مه کریانه: وه لگیره، وه لوه چ + چه مه ی ساده: چه مه ی
ئه ره تاشیا.

- 1- وه لگیره (ئه ره) ی: ئی وه لگیره زوانو هه ور امینه مانا و جولییای سه رو په ی واری مه ئو: ئه ره وه زته ی، ئه ره نیشته ی، ئه ره ما پای، ئه ره مته ی، ئه ره وه زنا ی، ئه ره که رده ی، ئه ره پرای، ئه ره شیله ی، ئه ره پیته ی، ئه ره چنیه ی...
- 2- وه لگیره (ئه نه) ی: ئی وه لگیره مانا و جولییای په ی دلئ مه ئو: ئه نه یا وای، ئه نه که رده ی، ئه نه ئامای، ئه نه ئارده ی، ئه نه گیره ی، ئه نه که وته ی، ئه نه که رده ی، ئه نه چه قای، ئه نه دای...
- 3- وه لگیره (ئه وه) ی: مانا و دیسان و واوه یکه رده یو هه رمانیوه مه ئو: ئه وه جولییای، ئه وه پرئزای، ئه وه که وته ی، ئه وه وانای، ئه وه چنیه ی، ئه وه دییه ی، ئه وه که نده ی، ئه وه پیته ی، ئه وه پرای...
- 4- وه لگیره (په نه) ی: مانا و ره وتو لوی و ره دای په ی وه رکاریوه: په نه واته ی، په نه یا وای، په نه شیه ی، په نه که رده ی، په نه ئه سای، په نه وره ته ی، په نه که وته ی، په نه دوشته ی، په نه ماشته ی...
- 5- وه لگیره (پو) ی: ره وتو جولییای ره وه وه رکاریوه مه ئو: پوئامای، پوئیه ی، پوئوای، پوئیره ی، پوئکای، پوئیه ی، پوئکه رده ی، پوئراسته ی، پوئویسته ی، پوئیه ی، پوئدای، پوئلیای، پوئزیای...
- 6- وه لگیره (په ی) ی: مانا و جولییای ره وه وه رکاریوه نیشانه مه ئو: په ی دیای، په ی نیای، په ی لویای، په ی بییه ی، په ی شیای، په ی لیویای، په ی گره وای، په ی مته ی، په ی ته قای، په ی خشنا ی، په ی وره ته ی، په ی ته کنا ی، په ی ته پای، په ی وه زنا ی، په ی یوازته ی، په ی ئالوچنا ی...
- 7- وه لگیره (چه نه) ی: ره وتو قومیا ی ره وه که سی یام چیوی نیشانه مه ئو، یام مانا و جیا بیه یو چه یوی، چه نه ئه سای مئو: چه نه بییه ی، چه نه که رده ی، چه نه سانا ی، چه نه بریه ی، چه نه وه یه رده ی، چه نه گیره ی، چه نه دزیه ی، چه نه که وته ی، چه نه لویای، چه نه پرچنا ی، چه نه وارده ی...
- 8- وه لگیره (وه نه) ی: ره وتو قومیا ی ره وه که سی یام چیوی: وه نه په رسای، وه نه خوریه ی، وه نه دای، وه نه نیای، وه نه دوا ی، وه نه وانای، وه نه که وته ی، وه نه شیه ی، وه نه فارپای، وه نه گیره ی...
- 9- وه لگیره (چو) ی: چوئیه ی، چوئیه ی، چوئامای، چوئلیای، چوئقیای، چوچه قنا ی...
- 10- وه لگیره (هور) ی: مانا و جولییای سه ره وکوی مه ئو، وارو په ی سه ری، به رز بیه یو، هه ریاسه مانا و پیچ که رده یه و، گیلایه و، هورویلانای و فارایه و مه ئو: هورئامای، هورزیای، هوربیه ی، هورشییه ی، هورگیرته ی، هوروه زته ی، هورنیای، هورپاته ی، هورپیته ی، هورویارای، هورخزنا ی، هورتوتیای، هورپیکیای، هورته کنا ی، هورویلنا ی، هورگیلنا ی، هوروراسته ی، هورکه رده ی، هورگیلای...

- 11- وەلگىرو (پۆرە) ى: ئاراستە و جولىيى پەي سەرو چىۋى يام پەي دلئىش: پۆرە چەقناى، پۆرە بەرئەى، پۆرە كەرئەى، پۆرە وىستەى، پۆرە لىواى، پۆرە ئامى، پۆرە مەجىيى، پۆرە كەوتەى، پۆرە تەقاي، پۆرە شىيەى، پۆرە وراستەى، پۆرە مەتەى، پۆرە چەقاي، پۆرە پىراى، پۆرە چىنەى...
- 12- وەلگىرو (پۆۋە) ى: يام (پۆ) جولىيى رۈۋە وەركارى: پۆۋە ئامى، پۆۋە تىليى، پۆۋە پىچىيى، پۆۋە نىيى، پۆۋە داي، پۆۋە لىكاي، پۆۋە بەستەى، پۆۋە شىيەى، پۆۋە بىيەى.. من ئەرە جىۋم پۆ + ئەۋە = پۆۋە. n
- 13- وەلگىرو (پۆنە) ى: مانا و جولىيى رۈۋە دلى مەئۇ: پۆنە كەرئەى، پۆنە لىواى، پۆنە گىلاى، پۆنە دىيى، پۆنە ئامى، پۆنە پىراى، پۆنە چەقناى...
- 14- وەلگىرو (تىك) ى: تىكشىيەى، تىكدى.
- 15- وەلگىرو (رېك) ى: مانا كىش چە پەۋانە و تىكىنە: رېككە رەى، رېككە و تەى، رېككە سەى، رېككىيى.
- 16- وەلگىرو (ئەۋە ھۆر) ى: وەلگىرئىۋى ناسادەن، دىسان واۋەى جۈۋلە كەرئەى رۈۋە سەر: ئەۋە ھۆر شىيەى، ئەۋە ھۆر كەرئەى، ئەۋە ھۆر كىشتەى، ئەۋە ھۆر كەندەى، ئەۋە ھۆر مالاى، ئەۋە ھۆر چىنەى، ئەۋە ھۆر بىيەى، ئەۋە ھۆر تەقناى، ئەۋە ھۆر نىيى، ئەۋە ھۆر شىلتەى...
- 17- وەلگىرو (ھۆرئەۋە) ى: رېك مانا وەلىنى مەئۇ: ھۆرئەۋە ئارئەى، ھۆرئەۋە گىلاى، ھۆرئەۋە بەستەى، ھۆرئەۋە تەقىيى، ھۆرئەۋە پىكاي، ھۆرئەۋە گىلناى...
- 18- وەلگىرو (چەنەئەۋە) ى: وەلگىرئىۋى ناسادەن: چەنەئەۋە پەرساي، چەنەئەۋە ئامى، چەنەئەۋە وەلىستەى، چەنەئەۋە دىيەى، چەنەئەۋە شاراي، چەنەئەۋە گىرتەى، چەنەئەۋە بىيەى، چەنەئەۋە لىواى.
- 19- وەلگىرو (چەنەئەۋە) ى: جۈۋلە ش رۈۋە و كەسىۋەن يام چىۋىۋە، پەى وارىچ مانا مەئۇ: چەنەئەۋە كەوتەى، چەنەئەۋە كىشتەى، چەنەئەۋە لىواى، چەنەئەۋە مەپراى، چەنەئەۋە كىشتەى.
- 20- وەلگىرو (چەنەئەۋە) ى: چەنەئەۋە لىواى، چەنەئەۋە گىلاى، چەنەئەۋە مەنەى، چەنەئەۋە سەيى، چەنەئەۋە گىلاى، چەنەئەۋە وەلىستەى.
- 21- وەلگىرو (ۋەنەئەۋە) ى: ۋەنەئەۋە پەرساي، ۋەنەئەۋە گىلناى، ۋەنەئەۋە جمى، ۋەنەئەۋە لىيى، ۋەنەئەۋە پەرساي، ۋەنەئەۋە واناي، ۋەنەئەۋە چىيەى...
- 22- وەلگىرو (ھۆر) ى: مانا ھۆرئەۋە مەئۇ: ھۆرئەۋە تەى، ھۆرئەۋە تەى، ھۆرئەۋە سۈپىيى، ھۆرئەۋە مالاى، ھۆرئەۋە رەى، ھۆرئەۋە و تەى، ھۆرئەۋە شىلتەى...
- 23- وەلگىرو (ئەۋەۋەنە) ى: مانا ۋەنەئەۋە مەئۇ: ئەۋەۋەنە داي، ئەۋەۋەنە پەرساي، ئەۋەۋەنە فارىيى، ئەۋەۋەنە تەرساي، ئەۋەۋەنە شىيەى، ئەۋەۋەنە چەقناى...
- 24- وەلگىرو (ھۆر ۋەنە) ى: ھۆر ۋەنە داي، ھۆر ۋەنە گىلاى، ھۆر ۋەنە كەوتەى، ھۆر ۋەنە وىستەى، ھۆر ۋەنە بەستەى...
- 25- وەلگىرو (بەر) ى: بەر وىستەى، بەر كەرئەى، بەر ئارئەى، بەر پىراى، بەر شىيەى..

26- وەلگىرو (وەر) ى: وەر كەردەى، وەرداى، وەربىيەى، وەرگىرتەى، وەرلواى، وەر كەوتەى، وەرگىرىيى.

دوئى: ئا چەمى ھەكە بە دماگىر وەشىكرىان: چەمەى سادە + دماگىر: چەمەى ئەرە تاشيا.

زوانو ھەورامىنە برى دماگىرى ھەنى مەلان سەرو چەمەى سادەى و مەفارش پەى چەمەى ئەرە تاشياى:

- 1- دماگىرو (رە) ى: ئى دماگىرە مانا وەلگىرو (ئەرە) ىش ھەنە، ئلئويناى سەرو پەى وارى. پوژنايرە، وزتەيرە، شتەيرە، چنىيەيرە، نىشتەيرە، پاتەيرە، كەوتەيرە، پرايرە، وەستەيرە، لوايرە، ئامايە، بەردەيرە، وتەيرە، كەردەيرە، چەقنايرە، برىيەيرە، رنىيەيرە، بەستەيرە...
- 2- دماگىرو (نە) ى: مانا جولەى بە ئاراستە و دلئ مەئو: چەقناينە، خزائىنە، نىشتەينە، ئامايە، لواينە، بەردەينە، كەردەينە، كەوتەينە، گىرتەينە، بەستەينە، تىكناينە، برىيەينە...
- 3- دماگىرو (و، وە، ھو) ى: مانا وەلگىرو (ئەو) ى مەئو: يانى واوەى: وتەيۇ: وتەيۇ: وتەيۇ: وتەيۇ، كەوتەيۇ: كەوتەيۇ: كەوتەيۇ: دىيەيۇ: دىيەيۇ: سەرىيەيۇ: سەرىيەيۇ: سەرىيەيۇ، گىلايۇ: گىلايۇ: گىلايۇ، تاويايۇ: تاويايۇ: تاويايۇ، نويسىتەيۇ: نويسىتەيۇ: نويسىتەيۇ...
- 4- دماگىرو (پەنە) ى: وەلگىرىچمان ھەن، ھام مانانى، جولەن روو قومىيى ھەرمانىو، ئىنەيچ يۆتەرەن جە خاسىيەتەكانو زوانو ھەورامى ھەكە وەلگىر پىسە و دماگىرى ھەرمانە مەكەرۇ: واتەى پەنە، ئەساي پەنە، ياواى پەنە، كەرئەى پەنە، داى پەنە، وانائى پەنە، وراستەى پەنە...
- 5- دماگىرو (پۆ) ى: ئىنەيچ بە وەلگىر ھەنما: داى پۆ، كەردەوھى پۆ، لواى پۆ، شىيەى پۆ، بىيەى پۆ، تلىيى پۆ، نىيى پۆ، گىلاى پۆ، واردەى پۆ، ئاماي پۆ، گىرتەى پۆ، پىچاى پۆ، قەمچناى پۆ...
- 6- دماگىرو (چۆ) ى: وەلگىرىچەن: تلىيى چۆ، شىيەى چۆ، ئاماي چۆ، چەقناى چۆ...
- 7- دماگىرو (چەنە) ى: وەلوەچىچەن: داى چەنە، ئەساي چەنە، پەرساي چەنە، تەرساي چەنە، رەماى چەنە، سەلماي چەنە، واردەى چەنە، گىرتەى چەنە...
- 8- دماگىرو (وہنە) ى: وەلگىرىچەن: داى وەنە، داوى وەنە، وەناى وەنە، وانائى وەنە، كەرئەى وەنە، چرىيەى وەنە.
- 9- دماگىرو (پۆرە) ى: وەلگىرىچەن: كەرئەى پۆرە: كەردەى پۆرى، بەردەى پۆرە: بەردەى پۆرى، وستەى پۆرە: وستەى پۆرى، ئاماي پۆرە: ئاماي پۆرى، ئارئەى پۆرە: ئارئەى پۆرى، داى پۆرە: داى پۆرى، كەوتەى پۆرە...
- 10- دماگىرو (پۆنە) ى: وەلگىرىچەن: ئاماي پۆنە، دىيى پۆنە، لواى پۆنە، پراى پۆنە...
- 11- دماگىرو (پۆ) ى: وەلگىرەنە باسما كەردەن: ئاماي پۆ: لواى پۆ، داى پۆ، كەرئەى پۆ، شىيەى پۆ، بىيەى پۆ، تلىيى پۆ، رەماى پۆ، گىرتەى پۆ، شەلاى پۆ، ژاواى پۆ، پراى پۆ، نالائى پۆ، نىيى پۆ...

12- دماگيرو (راوه) ى: ئى دماگيره جه دوى به شين: (را) مانا جولياي سهرؤ په ى وارى، كه هر (ره) قاوله خره كه بيهن به دريژ. (وه) واوه ى به خشونه (ئه وه): وهسته يراوه، پرايراه، كه وته يراوه، كيشته يراوه، خزايراه، بهسته يراوه، لوايراه، ريزايراه، مارايراه، پوژنايراه...
13- دماگيرو (ناوه) ى: دوى به شين (نا) جولياي په ى دلى (ئه نه). (وه) واوه ى: كه وته يناوه، وزته يناوه، چه قانايناه، نيشته يناوه، گيرته يناوه، برپه يناوه، جه نيه يناوه...

شونه و ئانه يه ره برپوه تهر چه ميمان هه ئى به هامكارى (وه لگير و دماگير) ى دروسى مه بان وه لگير + چه مه ى ساده + دماگير: چه مه ى ئه ره تاشيا.

- 1- (هور + و، هو، وه): هورگيلايو، هورسوپايو، هورئامايو، هوركه نده يو، هورشانايو، هورروشكنايو، هورگيرته يو، هورئامايو، هورئاردديو، هوركه رده يو، هورلوشته يو... هورگيلايوه...
- 2- (چه نه + و، هو، وه): چه نه ئامايو، چه نه ئسايو، چه نه گيرته يو، چه نه شارايو، چه نه دزيه يو، چه نه برپه يو، چه نه ئرفايو، چه نه سلئمايو، چه نه توقايو، چه نه ريزايو. چه نه هارايو، چه نه قرتنايو... چه نه ئسايوه...
- 3- (په نه + و، هو، وه): په نه فارايو، په نه كياسته يو، په نه شارايو، په نه به رده يو، په نه واته يو، په نه وانايو، په نه واردديو، په نه گيرته يو، په نه ئامايو، په نه چنيه يو، په نه تاوانايو، په نه ژمارايو، په نه كه رده يو... په نه كياسته يه و: په نه كه رده يه و: په نه كه رده يه و...
- 4- (وه نه + و، هو، وه): وه نه په رسايو، وه نه كه وته يو، وه نه لالايو، وه نه وسته يو، وه نه بهسته يو، وه نه شارته يو... وه نه شارته يه و: وه نه شارته يه و: وه نه په رسايوه، وه نه په رسايه و..
- 5- (پو + و، هو، وه): پوئامايو، پوتليايو، پوگيرايو، پوئسته يو، پوچه نايو، پوشييه يو...
- 6- (چو + و، هو، وه): چوبيه يو، چوئامايو، چوديه يو، چوئاردديو، چوئاردديه و: چوئاردديه و...
- 7- (په نه + نه): په نه خزنينه، په نه وسته يه، په نه كيشته يه، په نه كه رده يه، په نه چه قنائه...
- 8- (په نه + را + وه): په نه كه وته يراوه، په نه شته يراوه، په نه بهسته يراوه، په نه نامايراه، په نه ته كيايراه.
- 9- (په نه + نا + وه): په نه ئارته يناوه، په نه كه رده يناوه، په نه وزته يناوه، په نه شته يناوه..
- 10- (وه نه + هور + و): وه نه هورگيلايو، وه نه هوردايو، وه نه هوركه رده يو، وه نه هورمالايو...
- 11- (وه لوه چ + و، هه مان مانا وه لوه چ + وه، هو) متاومى نمونه كا سه رو ئى دوه يچه چه سپنمى.

گرنگی وه لگير و دماگيری

هه ورامی بیسه و زوانه کانی تهری وه لگير و دماگير پو ليوه ی وه ریان و کرئلی مهوینان جه بارو واته سازیوه، چوونکاته ی هه زاران واتئ به یاردی ئاڈیشان وه شی مه کریانی، بیئاڈیشان هه رمانه و ئه رهمته ی و ئه ره تاشای دلیو زوانه که یمان مه مدرو، هه ورامینه برئ فرئ چه میما هه نی، ئه گهر وه لگيرو دماگيرشان چه نی نه بان، وئیشان به ته نیا مانای تیروه و په ره نمه ئان، بیسه و: درهوشیای، برووسکیای، لالیای، پووللیای، ویلیای، ویلنای، کولیای، کولنای، شارای، سه یای، سه یینای، پرووتیای، پرووتنای، کوشنای، زرنکنای، زرنگیای، قیزنای، چرچنای، چرچنای، تاونای، تاویای. ئی چه می به ته نیا مانای لیله، ناروشنه مه ئان، ئه گهر وه لگيرو دماگيرشا نه بو چه نی. با ئیسه وه لگيرو دماگيرشا بوزمی سهر بزانی مانا کیشان چیشش سهر مه یو: ئه وه درهوشیای، درهوشیایوه، درهوشیایو، ئه وه برووسکیای، برووسکیایو، برووسکیایه و، ئه وه لالیای، لالیایو، وه نه پووللیایو، ئه وه ویلیای، ویلیایو، ویلیایه و، ئه وه کولیای، کولیایو، ئه وه کولنای، کولنایو، ئه وه شارای، شارایو، شارایه و، ئه وه سه یای، سه یایو، ئه وه سه یینای، سه یینایو، ئه وه پرووتنای، پرووتنایو، په نه کوشنایو، ئه وه زرنکنای، ئه وه زرنگیای، زرنگیایه و، وه نه قیزنای، هورچرچنای، تاویایو، تاونایو، ئه وه تاونای، شورته یو، شورته یه و، ئه وه شورته ی... چینگه نه هه م مانا فارپا هه م دوله مه ندی زوانه که ی به رمه وزو، وه لگيرو دماگير یاردی وه شکه رده ی و واته سازی مه ئان و زوان وه لی مه گنو.

یه ری: چه مه ی ئامیته compound infinitive, base

چه مه ی ئامیته جه چه میوی ساده ی یام چه میوه ئه ره تاشیای چه نی واتییوی ماناداری مه دروسیونه: ئاودای، نانپه ته ی، دهس وه نه دای، خاوئه وه که رده ی، خاووکه رده ی، کرژئه وه که رده ی، شلکه رده یو، جه نگ په نه وره ته ی، زورپه ی ئاورده ی. دیوارنیای، دهرس واته ی، گولاو پزگنای، ئایرکوشنای.

هه رمانه و واته سازی و ئامیته که رده یو واته کان و دروسنایو واتئ تازی ئه رکیوی کرئلی و گرنگه ن، په نه وازو ژیوای ئینه ی سه پنو ملو زوانیره، دنیاو ته کنه لو جیای و جیهانگیری پاسه داوامه که رو هه که هه میشه ئاماده و سازی بیمی په ی ئانه ی واتئ تازی به گردو شیوه کانوه بارمیته دلیو زوانه که یمان، هه ورامی زوانیوی نهرم و نیانه ن و فره به خاسی متاوو سه رو بنجه و واته کانشه وه واتئ تازی دروسبکه رو ن.

زوانو هه ورامی خاصی تیوی تایبەش هەن هەکه بری وەلگیزی متاوان هەم وەلگیزی هەم دماگیڕ بانئ و مانا واته کیچ نمە فارپۆن، ئینە خاصی تو زوانە پەیرەکان پە هه ورامی مەنەنوه و پارێزنانش، نمونە کێمان وەلئینە باس کەردینئ.

هەر بەهامکاری وەلگیزی و دماگیزی چنڤه شیوی، تەشکی چەمی پەیدا مەبانئ، وەلی ماناشان پێسەنە یوی: ئاوئەنە کەردە، ئاوکەردەینە،

حاله تی چامەمان پە ی یاونای مانیو، مەتاومی بە چوار شیوی چەمە ساز بکەرمئ، بی ئانە ی ماناکیش بفارپۆ: نرخ ئەو هورزته ی: نرخ ئەو هورزنای، نرخ هورئەو ئیزنای، نرخ هورئیزنایو، نرخ هورئیزنای. نرخ هورئیزنایو، نرخ هورئیزنایو.

یاسا و دروسنایو چەمە ی ئامیته ی

چەمیوی سادە یام چەمیوی ئەرە تاشیا چەنی واتیو ماناداری یام زیاتەری سازمە کریو، واتە کئ نامئ، یاوەرنامئ، چەمە ی ئەرە تاشیا، لکەو نامئ، لکەو یاوەرنامئ، لکەو یاوەرکەردەو، یام یاوەرکەردەو بۆنە:

- 1- نامئ سادی + چەمە ی سادە: چەمە ی ئامیته: چەم بەستە ی، دەس گیزی، لەق شانای، وەرم ئامای، بارکەوتە ی، باروستە ی، بانتلنای، لووتقشیای، جل شتە ی، بەرگ گیزی، قسئ کورنای.
- 2- نامئ ئەرە تاشیی + چەمە ی سادە: چەمە ی ئامیته: یانە کولە کەردە ی، دەمە ک گیزی، دەسە ک ئەسای، پووشانە دای، برایە تی فامای، قازانچە شتە ی، هەنگە لان پریە ی، چەمذاریکەردە ی.
- 3- نامئ ئامیته ی + چەمە ی سادە: چەمە ی ئامیته: چلکاو واردە ی، گولاًوسانای، ماسا و کەردە ی، سوورەتف کەندە ی، سوورپیا ز کوشتە ی، زەردەبە ی واردە ی، مروکویله ئاردە ی.
- 4- نامئ سادی + چەمە ی ئەرە تاشیا: چەمە ی ئامیته: بارئەرە گیزی، یانە ئەو فارای، ئاوکەردەینە، گل هورکەردە ی، چەم پەنە کەوتە ی، چەم وەنە هورته کنا ی، دەس ئەو گیزی.
- 5- نامئ ئەرە تاشیی + چەمە ی ئەرە تاشیا: چەمە ی ئامیته: کارگە ئەرە مەرزنا ی، جەژنانە پەنە دای، ملکانە چەنە ئەسای، جمعانە بە خشنا یو، پاکانە پەنە کەردە ی، زەرپەنە ئەژمارای.
- 6- نامئ ئامیته ی + چەمە ی ئەرە تاشیا: چەمە ی ئامیته: گولە گەنم ئەرە پرونا ی، سوورەسا و چنیە ی، سەرباس ئەو وەوانای، لارەمل کەوتە ی، نووکە چەن ئەنە چەقنا ی، گولاًو چەنە گیزی.
- 7- یاوەرنامئ سادی + چەمە ی سادە: چەمە ی ئامیته: ژیربیه ی، سوورکەردە ی، لەرپیه ی، زل کەردە ی، شل بیه ی، بەرزپرای، کەمواردە ی، دیروتە ی، خاس کەردە ی، شەق بەردە ی.

- 8- یاوه‌رنامی ئه‌ره‌تاشیی + چه‌مه‌ی ساده: چه‌مه‌ی ئامیته: بی خه‌م بییه‌ی، نه‌وه‌ش که‌وته‌ی، زام‌دار که‌رده‌ی، ناساخ وسته‌ی، ناشیرین که‌رده‌ی، نه‌کلۆک گرینای، نارپیکه‌سته‌ی..
- 9- یاوه‌رنامی ئامیته + چه‌مه‌ی ساده: چه‌مه‌ی ئامیته: سه‌روه‌ش بییه‌ی، دلۆه‌ش که‌رده‌ی، دل بیسه‌که‌رده‌ی، بی هه‌پوگۆکه‌وته‌ی، هه‌ر به‌سه‌ربیه‌ی، بووه‌ش که‌رده‌ی، چه‌مسیاو که‌رده‌ی.
- 10- یاوه‌رنامی سادی + چه‌مه‌ی ئه‌ره‌تاشیا: چه‌مه‌ی ئامیته: درپژئه‌وه‌که‌رڤه‌ی، ره‌ق ئه‌ره‌گیرته‌ی، هه‌س بییه‌یۆ، تال بییه‌یۆ، قیت که‌رڤه‌یۆ، جوان په‌نه‌که‌وته‌ی، رۆشن ئه‌وه‌که‌رده‌ی.
- 11- یاوه‌رنامی ئه‌ره‌تاشیی + چه‌مه‌ی ئه‌ره‌تاشیا: چه‌مه‌ی ئامیته: شه‌رانی کوایره، خیزاندار ئه‌ره‌مه‌رزنای، جه‌نگه‌ران زنیه‌یره، بیناز لاونایۆ، قه‌رزاز چلاکنایره، بی ره‌وشت به‌رکه‌رده‌ی.
- 12- یاوه‌رنامی ئامیته + چه‌مه‌ی ئه‌ره‌تاشیا: چه‌مه‌ی ئامیته: دوورپووته‌وه‌سنایۆ، ده‌سره‌نگین هورنیای، ده‌م پیس هورئیزنای، زوان درپژکوایره، ده‌نگه‌ش دییه‌یۆ، زه‌رده‌به‌ی ئیسته‌یۆ.
- 13- یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی ساده + چه‌مه‌ی ساده: چه‌مه‌ی ئامیته: که‌م دوا‌ی، فره‌وته‌ی، سه‌روسته‌ی، سه‌رکه‌وته‌ی، چیرکه‌وته‌ی، لابریه‌ی، لابه‌رده‌ی، فره‌واردی، فره‌دوا‌ی، سه‌رپرای.
- 14- یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی ئه‌ره‌تاشیا + چه‌مه‌ی ساده: چه‌مه‌ی ئامیته: به‌په‌له‌لوا‌ی، دیریوه‌زانای، پونه‌وته‌ی، شیرانه‌جمای، سه‌عه‌نه‌زیای، سه‌ره‌ره‌ئامای، چیره‌ره‌لوا‌ی، پاینۆ ته‌قای.
- 15- یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی ئامیته + چه‌مه‌ی ساده: چه‌مه‌ی ئامیته: تا‌قم تا‌قم مدرا‌ی، چوارچوار ویه‌رده‌ی، هه‌یتاه‌ه‌یتا دوا‌ی، زوو زوو چریه‌ی، سه‌رو بانپۆ وته‌ی، لابلا لوا‌ی، لوژه‌لوژ که‌رده‌ی.
- 16- یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی ساده + چه‌مه‌ی ئه‌ره‌تاشیا: چه‌مه‌ی ئامیته: زووکه‌وته‌ینه، خیراهورئیزته‌ی، سه‌بای گیلایۆ، یه‌واش وه‌نه‌دای، تندوزته‌یره، خاوکه‌رده‌یۆ، بن که‌وته‌یره.
- 17- یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی ئه‌ره‌تاشیا + چه‌مه‌ی ئه‌ره‌تاشیا: چه‌مه‌ی ئامیته: هامنه‌نه‌مه‌نه‌یۆ، وارۆ مدرا‌یۆ، سه‌رۆکه‌وته‌یره، به‌سووک لالیایۆ، چیره‌نه‌ئامایۆ، سه‌ره‌ره‌وسته‌یره.
- 18- یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی ئامیته + چه‌مه‌ی ئه‌ره‌تاشیا: چه‌مه‌ی ئامیته: فره‌فره‌زه‌ریف نیشته‌یره، ته‌مام که‌م مه‌نه‌یۆ، دل‌ی یانه‌ینه‌کیشیایره، شه‌وی دیرگیلایۆ، دنڤه‌ دنڤه‌ دانه‌دای.
- 19- واوه‌ی که‌رده‌وه‌یۆ نامی، یاوه‌رنامی + که‌رده‌وه‌و (بییه‌ی): چه‌مه‌ی ئامیته: قیزه‌ قیز که‌رده‌ی، ته‌قه‌ته‌ق که‌رده‌ی، لت لت که‌رڤه‌ی، ول ول بییه‌ی، پارچه‌ پارچه‌ بییه‌ی، خاوه‌خاوه‌ که‌رده‌ی.
- 20- ژماره + چه‌مه‌ی ساده: چه‌مه‌ی ئامیته: یوگیرته‌ی، یوبیه‌ی، یوکه‌وته‌ی، یوشییه‌ی، ده‌ئارده‌ی.
- 21- ژماره + چه‌مه‌ی ئه‌ره‌تاشیا: چه‌مه‌ی ئامیته: یوئه‌وه‌گیرته‌ی، یوئه‌وه‌بییه‌ی، یوکه‌وته‌یۆ، یو‌دییه‌یۆ، ده‌ئارده‌یۆ.
- 22- ژماره + نامی + چه‌مه‌ی ساده، ئه‌ره‌تاشیا: چه‌مه‌ی ئامیته: دووه‌هه‌واکه‌وته‌ی، دووه‌زوان وسته‌ی، چوارچه‌م بییه‌ی، هه‌وت چه‌م که‌رده‌ی، یه‌ره‌ته‌لاق ئه‌وه‌که‌وته‌ی.

- 23- واتپوه ههس بهروزه + چه مە ی ساده، ئەرە تاشیا: چه مە ی ئامیته: ئاخ چه شته ی، ئاخ هورکیشته ی، داخ وارډه ی، ئوف کەرده ی، ئاوات واسته ی.
- 24- یاگه گيرو نامی (وی) + چه مە ی ساده: چه مە ی ئامیته: وی وره ته ی، وی وسته ی، وی چنیه ی، وی پازنای، وی کلاشته ی، وی ورنای، وی وارده ی، وی گیرته ی، وی به سته ی، وی ئەرمانای.
- 25- یاگه گيرو نامی (وی) + چه مە ی ئەرە تاشیا: چه مە ی ئامیته: وی شانایره، وی ئەرە شانای، وی ئه وه کوشته ی، وی ئه نه ورته ی، وی هورکیشته ی، ئامای ویره .
- 26- یاگه گيرو نامی (وی) + چه مە ی ئامیته: چه مە ی ئامیته: وی گیل کەرده ی، وی بهرز گیرته ی، وی وهش کەرده ی، وی سهروسته ی، وی دوور وسته یو، وی بهزل زانای.
- 27- بری واتی به کار ئارده ی ویسه رشان نیهن + چه مە: چه مە ی ئامیته: تووش ئامای، وازئاورده ی، هان دای، پهک کهوته ی، وهی کەرده ی، فیربیه ی .
- 28- نامی چه مە ی یام ریخه و کەرده وهی + چه مە ی ساده، ئەرە تاشیا: چه مە ی ئامیته: پهرس کەرده ی، قیزه کەرده ی، لهرز ئه وه کەرده ی، تهرس چه نه بیه ی، پاریز کەرده ی، وازئاورده ی.
- 29- نامی سادی + چه مە ی ئامیته: چه مە ی ئالوز: چه م وه نه زاق ئه وه کەرده ی، دل چه نه پاک کەرده یو، دهس وه نه پان ئه وه کەرده ی. هنی ته ریچ ...

چنډ شیوه و یهک مانایی چه مە ی زوانو هه ورامینه

چه مە ی ئەرە تاشیا و ئامیته زوانو هه ورامینه فره شیوینی وهلی یهک ماناشا هه نه ن، چه مە ی چامنه هه ن چوار تا پهنج شیویش هه نی و یهک مانایچش هه ن، هه رچنډ وه لینه باسما کەرده ن، وهلی وهرو کرلی و گرنگی ئی باسیه سه رنجه و ئی خالا مه ته می لای واریوه:

- 1- برپوه چه می ئەرە تاشیی هه نی که به وه لگیر یام دماگیر وه شیگریانی، جه هه ردوی بارینه یهک ماناشان هه نه: ئەرە کهوته ی: کهوته ییره، ئه نه کەرډه ی: کەرډه یینه، ئه وه شته ی: شته یو، ئه وه به سته ی: به سته یو، هورئه وه به سته ی: هوربه سته یو: هوروبه سته ی.
- 2- بری گیری (وه لگیر و دماگیر) هه نی زوانو هه ورامینه مه کریون وه لگیری ببان و دماگیریچ بان، چه مە ی وه شکریا هه ر یهک مانایچ مه ثو:

- په نه: په نه واته ی: واته ی په نه، په نه کەرډه ی: کەرډه ی په نه، په نه زانای: زانای په نه.
- چه نه: چه نه ئه سای: ئه سای چه نه، چه نه واسته ی: واسته ی چه نه، چه نه بیه ی: بیه ی چه نه.
- وه نه: وه نه دای: دای وه نه، وه نه دوا ی: دوا ی وه نه، وه نه په رسایو: په رسایو وه نه، وه نه کهوته ی: کهوته ی وه نه، وه نه نیای: نیای وه نه، وه نه وسته ی: وسته یوه نه.

- هورئەوہ: ئەوہوور: هورئەوہدای: ئەوہووردای، هورئەوہئامای: ئەوہوورئامای، هورئەوہگیرتەسی: ئەوہوورگیرتەسی، هورئەوہمالای، ئەوہوورمالای.
- 3- حەر ئی جورە چەمە ئەرەتاشییە ھەکە باسمان کەردی ھەنشا ماناو (واوەی) مەئو، بە چوار تەشکی، ساختاری ویشان مرمانان و یەک مانایچ مەئان: ئەوہووردای: هورئەوہدای: هوردايو: هورودای.
- 4- فرەو چەمە ئامیئەکان بە وەلگئیر و دماگئیر وەشی مەبانە و ماناو واوەی ھەمتەری مەبەخشان، بەفارای یاگی گیرەکان بە چوار تەشکی مەگنان بەر و یەک مانایچ مئان: دەنگ بەرزئەوہ بیەسی: دەنگ بەرزبیبەيو: دەنگ بەرزبیبەسی: دەنگبەرزبیبەسی.
- دەنگ بەرزئەوہکەرئەسی: دەنگ بەرزکەرئەيو: دەنگ بەرزکەرئەسی: دەنگبەرزکەرئەسی.
- قزکول ئەوہکەرئەسی: قزکولکەرئەيو: قزکولکەرئەسی: قزکولکەرئەسی.

چەمە و نیشانی ئەژناسەسی

وہلتەر واتەنما چەمە جورین جە نامی یام ھامبەشو نامین جە تاییبەمەندی و شیوہنە، پەوکای ئا نیشانی ھەکە نامی هورشان مەگئیرۆ، چەمە یچ هورشان مەگئیرۆنە، ئینە یچ چوار نیشانی ئەژناسەسی زوانو ھەورامی پەسی سەرۆ چەمەسی:

یو: (ئی): پەسی ھەردوی پەگەزو ئیر و مای پیسە و یوی بەکار مەبو، وەرۆ ئانەسی پەنگا یاگیوہ تەرۆ ئامیبو دلئ زوانە کە یما چون چەنی پەگەزی وەشش نمەسی: نیشتەیی: ئەرە نیشتەیی: نیشتە ییرەیی: سەرکەوتەیی.

(یە): لەھجە و ژاوەرۆینە بەکار مەسی، پەسی ھەردوی پەگەزەکان پیسە و یوی بەکار بیریو، لکو نامیرە و چەمە ییرە: نویستە بیە، ئەوہ نویستە بیە، سەر بەرزۆ کەر دە بیە. بە دئە شقارتە یە وئ گەرمۆ کەر دە بیە درۆس نمە بو.

دوی: (یو، یوہ) ئی نیشانی زیاتەر گونجیو چەنی رازوانو ھەورامی، چەمە ویش نامیبوہ ئیرەنە، وەرۆ ئانەسی جە دوہ نیشانەکانو (یو، یوہ) تەنیا "یو" مەلو سەرۆ چەمەسی، ھەکە پی تەشکە بەرمە گنو: نیشتە بیو، ئەرە نیشتە بیو، نیشتە ییریو، سەرکەوتە بیو. ئەرە نیشتە بیو، نیشتە ییرە بیو قازانچ نە یانۆ پەسی چیشی؟ نیشتە بیوہ، ئەرە نیشتە بیوہ، نیشتە ییریوہ، سەرە تاشیبیوہ. برئ یاگی ھەورامانی جیاتی (یو)، یو، بەکار مارانی، ئینە راستە رەن پەسی ئیری: ئەرە نیشتیو.

چه مه و نیشانی ئه شناسه ی

چه مه نیشانی ئه ژناسه ی هورمه گيرو، چه مه نامیوه نیره نه و دووه نیشانی (هکه، ه) هورمه گيرو: وته ی + هکه: وته یه که. وته ی + ه: وته یه. نویسته ی + هکه: نویسته یه که. نویسته ی + ه: نویسته یه.

وته یه که ما وه نه شیویا. وهش وتیمی، به ته قه که ی وته یه شیویا.

نیشانه کئی ئه ژناسه ی و نه ژناسه ی مه لان سه رو چه مه ی به تاکی، هه ریاسه وه ختو کوینه نیشانی ئه ژناسه که ی مه فارپو په ی (ئی) په ی هه ردوی ره گه زان، برئی جاری نیشانه کئی مه بو به (ا، ان):

وته یه که + ه: وته یه کئی، هورسته یه که: هورسته یه کئی، وی گیل که رده یه که: وی گیل که رده یه کئی.

وی گیل که رده یه کئی وه شی نه بیئی. وی گیل که رده یه که ئه و کو به ری؟ وی گیل که رده یه که کان ئه و کو به ری؟

چه مه و نیشانیو وسته ی سه ری "ئیزافه ی"

چه مه و سازه و ئیزافه ی، وه لتهر باسو (و) واو و ئیزافه یما که رده ن هه که مه لو سه رو نامی، یا گه گيرو نامی، مه وزوشان سه رو یوی، واتیچما چه مه پسه و نامی ئه رک مه وینو رسته نه، وه رو ئینه ی (و) ئیزافه ی مه لونه سه رو چه مه ی، وه ختیینه چه مه که ئه رکو نامی مه وینونه، هه رچنده سه خت مه یونه سه رو زوانی.

ئه گه ر سه رنجه و زوانو کوردی بدهیمی (ی) ئیزافه ی، دیاره خه ری ناو فره جوان دیاره ن سه رو چه مه یوه، هه ریاسه زوانی فارسیچنه فره به ئاشکرا که سه رو ئیزافه ی دیاره ن، وه ختیوه چه مه ئه رکو نامی مه وینو، سه رنجه و ئی نمونان بدهیمی:

نویسته ی په خشانئ به زوانو عه ره بی سه خته ن: نویسته یو په خشانئ به زوانو عه ره بی سه خته ن. نویسته و په خشانئ به زوانو عه ره بی سه خته ن.

ئه وه شته یو سه وزه ی ئاویش گه ره که نه. گزیدایو یانه ی ئه رکو سه رو شانهمانه. پاریزنایو زوانی ئه رکو روشنویرانو هه ورامانین. ئه وه شته و سه وزه ی ئاویش گه ره که نه. گزیدایو یانه ی ئه رکو سه رو شانهمانه. پاریزناو زوانی ئه رکو روشنویرانو هه ورامانین.

نویسته یو ئیمه، ئامایو شمه، واریو وارانئ. باسه رنجه و کوردی بدهیمی بزانی چنڈ جوان (ی) به رمه گنو سه رشه وه (نوسینی ئیمه، هاتنی ئیوه، بارینی باران). وه لیم جه راسینه زوانو هه ورامینه

سه ختهن نمه یونه سهو زوانی، یام وئما نارده نره، چون نویسته یمان که م بیهن، میدیای هه ورامیمان نه بیهن... هتد. چئگه نه مه تاومی حه رفه که (نویسه) بنویسیونه وه لیم نه درکنیو، یانی نتم silent بیونه، پسهو زوانو فارسی و ئینگلیزی. ئاوه خته سیسته می دهنگی زوانو هه ورامی له نگیش مه گنونه. مه وینمی فرهو هه ورامانی (ی) چه مه ی لامه به ران و پیسه مه و اچانه ش: نویسته و ئیمه، ئاماو شمه، واراو واران، پاریزناو زوانی، که زوانی و چیان، یام زوانو قسئکه رده یین. وه لیم نویسته ی ئیمه، ئامای شمه، پاریزنای زوانی، ئی جوره شان مه لونه یانه و زوانو نویسته یوه. ئینه سه له منوش هه که بنه په تنه (و) ئیزافه ی هه ن سه رو چه مه یوه، وه لیم وه رو ئاسان واته ی (ی) نمه درکنیو، واوه که ی درکنانه و پیسه ش سه رمه یو. چون دوی دهنگی بیگیری شوته و یویره نارچه ته ن، یوشا ئه ویشا لا مه به رو.

هه ر پاسه چه مه پیسه و نامیوه مه بونه به مزاف الیه، پسهو: کارو نویسته ی، ئه رکو ئه ره وه زنا ی، ئه نجامو سه رکه وته ی، ئاقبیه تو دماکه وته ی، کتیبو وره ته ی، چئوو ئه سایی، هه ر پاسه دوی چه می مه یان دماو یویره و پسه و مزاف و مزاف الیه: زانایو ویه رده ی، زانای ویه رده ی. زانینی رابردوو.

چه مه و حاله تو وه سفی

واتما چه مه جوره نامیونه تاییه مه ندیی نامیش هه نی، نامیچ نمه بو به وه سف، چون وه سفکه رده ی هه رمانه و یاوه رنامینه، وه لی مه کریو ببو به مه وسوف، وه رو ئانه ی زوانو هه ورامینه چه مه ئیره ن مه شو سیفه کیچ ئیری بان، نیشانی سیفه ی زوانو هه ورامینه (ی). دما نویسه و چه مه بیچ هه ر (ی) ن، چی وه ختنه دوی (ی) سه خت مه یان سه رو زوانی، یوشان گم مه بو: خزای نارچه ته، لکای تنذ، وسته ی ئاسان، وته ی قول، هوردای ژیرانه، به رزوکه رده ی پاس، وارده ی وه ش، نویسته ی جوان. نویسته ی جوان ئاسان مه وانویوه. وارده ی وه ش مه نیوسه ر. وته ی قول ئیسراحت مه ئو به لاشه ی. هوردای ژیرانه سودمه نذن. ئه گه ر سه رنجه بده می سه رو ئی رستان، یام ده سه واتان، سیفه که ی بوزمی وه لیوه (وه شواردی، قول وته ی، جوان نویسته ی) ئاوه ختی مه بانئ به چه مه ی ئامیته.

چه مه و نیشانی په گه زی

چه مه نامیوه ئیره نه، وه رو ئانه ی ته نیا په گه زو ئیری نیشانه مه ئو. وه ختو نه ژناسه ی و ئه ژناسه یینه، تاق و کونه: تلنای تاشی فره سه خته ن، مارای ته خته ی سووکه ن. په یذاکه رده ی سه روه تی نارچه ته ن. چا رستانه، چه مه کانو: تلنای، مارای، په یذاکه رده ی، مه وسوفی ئیره نی. ئه گه ر بکه رمیشان میلی مه شو بواچمی: تلنای تاشی فره زه حمه ته نه، سووکه نه، نارچه ته نه، ئینه بیچ نمه کریو.

چہمہ و وہربہند و دماہبہند

چہمہ ویش چہنی وہربہند و دماہبہندکان مہگونجنو بہ ئاسانی:

دارا جہ رہماینہ خاوهن. زارا جہ وارڈہینہ پہلہ پہل مہکہرونہ. نہریمان بہ پیوہ وانای مہوانوہ.

چہمہ و یاگہگیرو نامیٰ پھیوہسیٰ

زوانو ہورامینہ پہنچ دہسیٰ یاگہگیرو نامیٰ لکیما ہہنی، چہمہ تہنیا چہنی دہسہی یوہمی وہشش مہیو و ہورشان مہگیرو (م، ت، ش، ما، تا، شا، مان، تان، شان):

- دیارہن، نیشستہیم خاستہرہن. دیارہن نیشستہیت خاستہرہن.
- نامایش جہ نامایش خاستہرہن .
- وہنہیما پھی ئاسان بیہن، وانایتا پھی ئاسان بیہن. وانایمان پھی ئاسان بیہن.
- قسہ کہردہیشا ہیمنانہن. قسیکہردہیشان ہیمنانہن.

چہمہ و نیشانی کوی

دوی نیشانی کویما ہہنی زوانو ہورامینہ (ئی، ا) ہہردوی مہلان سہرو چہمہی: ئامای + ئی =
ئامایی، شتہی + ئی: شتہیی، بہرڈہی + ئی: بہرڈہیی.

سہرکہوتہییمن بہدہس ئاورڈی. ئا سہرکہوتہییا جہ دہس نہڈہیدی.
سہرکہوتہیہکیما بہدہس ئاورڈی. سہرکہوتہیہکا جہ دہس نہڈہیدی.

چہمہ و یاوہرنامی نیشانی

یاوہرنامی نیشانی وہسفو نامی کہسیو مہکہرو، نامہکی مہگنو میانو ہہردوہ بہشو یاوہرنامہکیوہ،
چہمہپہچ واتما نامینہ، یانی چہمہ مہگنو میانو ہہردوہ بہشانو یاوہرنامہکیوہ:

- 1- ئی...ہ: ئی نویستہیہ پاکہن. ئیر.. تاک .. نزدیک
- 2- ئا ... ہ: ئا مہرڈہیہ سلامہتین. ئیر... تاک ... دوور
- 3- ئو ... ہ: ئو رہمایہ ئازایہتین. ئیر ... تاک ... دوورتر

مہکریو نیشانی کوی بگنو سہرو یاوہرنامی نیشانی:

ئی نویستہیی پوختینی. ئا نویستہیی پوختینی. ئو نویستہیی پوختینی.

چەمە و یاوەرنامی نادیارە

چەمە یاوەرنامی نادیارە بە ھەردوی بەشەکانشوە ھۆرمەگیرۆ:

یوہ: یاوەرنامی نادیارەو جیاکەر دەیۆ: پە ی پەگەزو نیری (تەر) و پە ی پەگەزو مای (تەرە)، چەمە نیرەن (تەر) مەلۆنە سەرش:

- 1- مانیای تەرم نەمە کردی ریشۆ. ھەنگورەکی ئەو شتە ی تەرش گەرە کەن.
- 2- میللەت سەرکەوتە ی تەرش گەرە کەن. ئیئەمە لکنای تەرمان گەرە کەن. گاوەکی دۆشتە ی تەرش گەرە کەن. بارە کە تندرکەر دە ی تەرش گەرە کەن.

دوئ: یاوەرنامی نادیارەو دیاری کەرژە ی: یەری جۆرینی: پیسنە: پاسنە: پوسنە: چیمنە: چامنە: چوومنە. پە ی تاک و نیری مەبان، ھەرمانە ما بە میلی نیەنە، چونکاتە ی چەمە نیرەن:

- 1- گرەوای پیسنە، چیمنە کەسی نەژینە.
- 2- گرەوای پاسنە، چامنە کەسی نەژینە.
- 3- گرەوای پوسنە، چوومنە کەسی نەژینە.
- 4- سۆتە ی چینە، چانە، نسیبو کەسی نەبۆنە.
- 5- وانای پیسنە، پاسنە، پوسنە مەیاونوما سەرکەوتە ی.

چەمە و بیچ

چەمە مۆرفیمو (بیچ) ی ھۆرمەگیرۆ:

واتە بیچ دەلیلش گەرە کەن. ھۆرپرا بیچ گر وەخت وەش نیەن. وئ شتە بیچ تاقەتش گەرە کەن.

چەمە و نیشانی (نای)

ئ نیشانی دوئ ئەرکی مەوینۆ:

یوہ: متاوو بریوی فرئ چەمە نەویەرکان ھە کە بە (ای، یای، دە ی، تە ی) دماییشان ئامان بکەرۆشان بە چەمە ی ویەر: ریخە + نای.

- ئا چەمە نەویەری ھە کە بە (ای) دماییشان ئامان (ای) ھە کە ی لامە بەرمی و (نای) منیەیمی یاگیش، ئتر یە کسەر مەبو بە چەمە ی ویەر: ریخە + نای: پەمای - ای + نای: پەمنای. ورا ی

- ای + نای: ورنای. خزای - ای + نای: خزنای. تپای - ای + نای: تپنای. جمای - ای + نای: جمنای. لهقای - ای + نای: لهقنای ...

• ئا چه مه نه ویه ری هه که به (یای) دمایشا ئامان، که چه مه ی نادیاره نی: (یای) لامه به رمی و - نای - منیه می یاکیش: خرابیای - یای + نای: خرابنای. شیویای - یای + نای: شیونای سوویای - یای + نای: سوونای. وریای - یای + نای: ورنای. پوویای - یای + نای: پوونای. کزیای: کزنای. پزگیای: پزگنای.

• ئا چه مه نه ویه ری هه که به (دهی، تهی) دمایشان ئامان: ئی دماییه شان پو لامه به رمی و (نای) مهوزمی یاکیشان: مهژدهی - دهی + نای: مرنا، ویه ژدهی - دهی + نای: ویه رنای، سره وتهی - تهی + نای: سره ونای، نیشتهی - تهی + نای: نیشنا، وهزتهی - تهی + نای: وهزنای.

دوی: نیشانیو (نای) هه رمانیوی ته ره ی کرلییه مان په ی مه که رو، چه مه ی نه ویه رما په ی وه شمه که رو جه دهنگه سروشنیه کان: میاو + نای: میاونای، باره + نای: بارنای، بوړه + نای: بوړنای، باعه + نای: باعنای، قاره + نای: قارنای، ناله + نای: نالنای، قیژه + نای: قیژنای، شریخه + نای: شریخنای، مرخه + نای: مرخنای، پرخه + نای: پرخنای، قرخه + نای: قرخنای، چریکه + نای: چریکنای، لووشکه + نای: لووشکنای، گرمه + نای: گرمنا، سرمه: سرمنا، جوکه: جوکنای، قوزه: قوزنای، گراسکه: گراسکنای، وئقه: وئقنای، بیقه: بیقنای، لرفه: لرفنای، هاژه: هاژنای، گفه: گفنای.

چه مه و دما به ند

چه مه ی ساده و چه مه ی ئامیته بری دما به ندی هورمه گیران (ره، نه، و، هو، وه) ماناییوه تازی په یذا مه که ران، وه لتهر فره باسو دماگیرو وه لگیریما که ردهن وه لی ئینه کرلیین په ی دیسان ویر وسته یو، چون بری جاری نامیشان پسه و وه لگیری، دماگیری ئاومیته.

- ره: نیشته ی + ره: نیشته ییره، وپای + ره: وپاییره، مته ی + ره: مته ییره .
- ره: دم به سته ی + ره: دم به سته ییره، یانه ته پای + ره: یانه ته پاییره.
- نه: چه قنای + نه: چه قنایینه، مه پای + نه: مه پایینه.
- نه: دهس شته ی + نه: دهس شته یینه، میخ بریه + نه: میخ بریه یینه.
- و، وه، هو: ئامای + و، وه، هو: ئامایو، ئامایوه، مارای + و، وه، هو: مارایو، مارایوه، مارایوه. ماسته یو، ماسته یوه، ماسته یه و.
- و، وه، هو: ورم گیلنای + و، وه، هو: ورم گیلنایو، ورم گیلنایوه، ورم گیلنایه و، هه ق ئه سای: هه ق ئه سایو، هه ق ئه سایوه، هه ق ئه سایه و.

ئەرکۆ چەمەى رېستەنە

زانانمان چەمە جورپوھن جە نامى، گردو تايپەتمەندىيەكانو نامى ھۆرمەگىرو، پاسەبوگردو ئەرکەكانو نامى ھۆرمەگىرونە رېستەنە:

- 1- چەمە مەبو بە بکەر: ھۆرکەرثەيو سیاواى تەپوتوز مارو. ھۆرکەردەى سیاواى تەپوتوز ماوہرو. واراىو وەرئى سەرڈاش ئىنا دەمو. واراى وەرئى سەرداش ئىنا دەمو.
- 2- چەمە مەبو بە ياگەنشينو بکەرى: نويستەيەكە وانياوہ. قژەكى وەش ئامپەرہ.
- 3- چەمە مەبو بە تەمامکەرو نامى: ھەرمانەو رېستەى وردەنە. کەلوپەلو کلاش کەردەيم نيەن.
- 4- چەمە مەبو بە وەرکار: نەريمان بازدايەكەيش تەمامنا. ھۆمەر وانايوش ويرشى.
- 5- چەمە مەبو بە تەمامکەرى بەياردى کەردەوہى تەمامى: ھيوا پەماينە پەلە نمەکەرۆ. ئارى بەکلاش چنيەى مەژيوونە.
- 6- چەمە مەبو بە تەمامکەرى وپراسو کەردەوہى ناتەمامى: ھيمن چەمەپاو ئامايەن. فاتى فپەرہو لەتەرہ رېستەى مەبو.
- 7- چەمە مەبو بە تەمامکەرى بەياردى کەردەوہى: باخ ئەوہجەش بە بزار کەردەين. ئى مانگە دماينى پەى ھيت کەردەى مەبو.
- 8- چەمەى ئەشناسيا و کو پيسەو مزافى رېستەنە مەبو: ئەوہلاونايەكيو مەولەوى دل تاوانوہ.
- 9- چەمە پيسەو مەوسوفپوہ بەرمەگنۆ رېستەنە: ورەتەى و ئەساي بى فيل عيبادەتەن.

ئەرەچنيەى چەمەى

چنيەيرە يام ئەرەچنيەى چەمەى، ھەرمانئوہنە چەپەوانەو ھۆرچنيەى چەمەين، وەلتەر چەمەمان وەشکەردەن بە ھامکارى وەلگير و دماگيرى، ئيجار مەلمپوہ پورەش چنميشەراوہ. وردش کەرمپوہ بزنامى جە چيشى وەشماکەردەن و ھۆرماچنيەن پيسەو ديوارى: ھۆرچنيەى* ئەرەچنيەى: دوى ھەرمانى چەپەوانى يوترينى، با دەس پەنەبکەرمى بنەرا لاوچەپو چەماکاوہ دەسپەنە مەکەرمى:

يوہ: چەمە ئەلفيەكى و ھەرمانەو ئەرەچنيەى

1- چەمە ئەلفيە نەويەرەكى: بە ئەرەچنيەى يام لابەردەى (ى) چەمەكەى دوى چپويما دەس مەگنان:

1- قەدو کەردەوہى: چەمەى ئەلفى نەويەر - ى: کەردەوہى نزيك و نەويەر و ھەوالى ويەرەدە. پەماى - ى: پەما: قەد. ئاماي - ى: ئاما، گەناى - ى: گەنا، گرەواى - ى: گرەوا،

خوای - ی: خوا، خزای - ی: خزا، وړای - ی: وړا، ته رسای - ی: ته رسا، کفای - ی: کفا،
 گه فای - ی: گه فا، یاوای - ی: یاوا، تره کای - ی: تره کا، چیای - ی: چیا، تشیای - ی:
 تشیا، خرابیای - ی: خرابیا، شئیویای - ی: شئیویا، دیویای - ی: دیویا، خنیکای - ی:
 خنیکیا، پوویای - ی: پوویا، گیلای - ی: گیلای، سوپریای - ی: سوپریا... نه گه ته ماشه و
 ئی قه ژان بکه رمی، فریوه شان ماناو یاوه نامی بکه ری ساده ی مه به خشان (پوویا، گه نا،
 ته رسا، چیا...).

2- یاوه رنامی بکه ری نه ره تاشیاما دهس مه گنو: چه مه ی نه لفی نه ویه ر - ی: یاوه رنامی
 بکه ری نه ره تاشیای، به لکه یچ نانه وهرانوهر وهر یاوه رنامیو بکه ری نیری، یاوه رنامیوی
 بکه ری میلی هه نه، نیشانی ره گه زو نیری و رانوهرو میلی پیسه نه (ا: ی):

رهمای - ی: رهما: رهمی. ئامای - ی: ئاما: ئامی. گه نای - ی: گه نا: گه نی. گره وای - ی: گره وا: گره وی.
 به زیای - ی: به زیا: به زیی. وړای - ی: وړا: وړی. گه فای - ی: گه فا: گه فی. یاوای - ی: یاوا: یاوی.
 تره کای - ی: تره کا: تره کی. تشیای - ی: تشیا: تشی.

3- به نه ره چنیه ی "لابه رده ی" نیشانی چه مه ی (ای) پو چه مه نه لفی نه ویه ره کانه (چه مه -
 ای = ریخه) ریخه و کهرده و هیما دهس مه گنو: رهمای - ای: رهم، نالای - ای: نال، گه نای -
 ای: گه ن، گره وای - ای: گره و، خزای - ای: خز، زیای - ای: زی، زای: ز...

ئی یاسی سه باره ت به چه مه نه لفی نه ویه ره کانی، چه مه دووه ریخه کان نمه گیراوه، چه مه ی
 دووه لایه ن، به ده نگه سروشتیه کان، یام هنو چه یوانی په یثا مه بانه: بارنای، باعنای، بوړنای، قیژنای،
 حیلنای، پرمنای، میاوانای، گیزنای، قیقنای، قوولنای، میزنای، شیرنای.

4- به لابه رده یو نیشانی چه مه ی پو چه مه دووه لایه کاوه یاوه رنامی بکه ری سادی به رمه گنو:
 چه مه ی دووه ریخه - ای: یاوه رنامی بکه ری سادی: بارنای - ای: بارن: بارنه، باعنای -
 ای: باعن: باعنه، بوړنای - ای: بوړن: بوړنه، قیژنای - ای: قیژن: قیژنه، حیلنای - ای:
 حیلن: حیلنه، میاوانای - ای: میاون: میاونه، گیزنای - ای: گیزن: گیزنه، قیقنای: قیقن:
 قیقنه، قوولنای: قوولن: قوولنه، میزنای: میزن: میزنه... ئینه به زیاد کهرده ی قاولی
 خړی (ه) دروس بیه ن، هه ر جه ریخه و بری چه مان، به لا به رده یو نیشانی چه مه ی بری
 ته ر نامی چه مه ی (اسم مه سده ر) وه شمه کریان، به زیاد کهرده یو قاولی (ه) په ی دمای
 ریخه که ی: تره کای - ای + ه: تره که، گه فای - ای + ه: گه فه، سه پای - ای + ه: سه په، لکای -
 ای + ه: لکه.

ب - چه مه ئه لفيه ويه ره كئى: به ئه ره چنيه ي (ى) چه مه ئه لفيه ويه ره كان بيژگه م چه مه دووه لايه كان، كه رده وه ي ويه رى هه والى ويه رده مان دهس مه گنو: په مناي - ي: په منا، گره وناي - ي: گره ونا، خو ناي - ي: خو نا، خزنای - ي: خزن، ته رسناي - ي: ته رسنا، رووشناي - ي: رووشنا. هه رپاسه به لا به رده ي نيشانئى (اى) پو چه مه ويه ره ئه لفيه كاوه دوى چيوئما دهس مه گنان، ياوه رنامئى بكه رى و ريخه و كه رده وه ي:

1- ياوه رنامئى بكه رى: گراوناي - ي: گراون: گراونه، خزنای - اى: خزن: خزنه، پرنای - اى: پرن: پرنه، وسناي - اى: وسن: وسنه.

2- ريخه و كه رده وه ي: به لابه رده ي نيشانئى چه مه ي ويه رى (ناي) ئانه ئاشكران هه كه مه نووه ريخه و كه رده وه ي: گره وناي - ناي: گره و، خزنای - ناي: خز، پرنای - ناي: پر، وسناي - ناي = وس، پزگناي - ناي: پزگ، ته رسناي - ناي: ته رس، چه قناي - ناي: چه ق.

ت - چه مه ئه لفيه بكه ر نادياره كئى: ئينه جورينه چه چه مه ي كه تايبه ن به زوانو هه ورامئى (چه مه ي ناديار، مه جهول) ئى چه مئى جه هه رمانيوه بكه ر ناديارئى وه شئى كرينئى: پيشه: كوشياي، ورياي، برياي، كرياي، درياي، نرياي، نويسياي، ژنياي، دزياي. به لابه رده ي (ى) چه مه ي، ياوه رناميوه كرينما په ي مه نووه: كوشياي - ي: كوشيا: كوشياي، ورياي - ي: وريا: وريي، برياي - ي: بريا: بريي، كرياي - ي: كريا: كربي، درياي - ي: دريا: دريي، نرياي - ي: نريا: نربي، نويسياي - ي: نويسيا: نويسيي، ژنياي - ي: ژنيا: ژنيي، دزياي - ي: دزيا: دزيي. به ئه ره چنيه ي (اى) پو چه مه ئه لفيه بكه ر نادياره كانوه ريخه و كه رده وه ي نادياريم دهس مه گنو: كوشياي - اى: كوشى، ورياي - اى: وري، كرياي - اى: كرى، درياي - اى: درى، نويسياي - اى: نويسي، ژنياي - اى: ژنى، وه ليم ئينه ريخه ي ئه سلى و بنه رته ي چه مه كه ي نيه ن، چون هه لاي نيشانئى نادياريش پونه، بنه رته نيشانئى ناديارئى مه لوئه سه رو ريخه و چه مه ي (كوش، ور، كه ر، د، نويس، ژن).

پ - چه مه ئه لفيه دووه لايه كئى، ده نكه سروشتيه كئى: به لابه رده ي نيشانئى چه مه ي (اى) ياوه رنامئى بكه رى يام ريخه و كه رده وه يمان دهس مه گنو. ئينه يچ چه په وانوه چه مه نه ويه ره كان، يانئى ئى چه مئى نه ويه رئى نيه نئى، گيره به لابه رده يو نيشانئى چه مه ي پو شاو ته نيا ياوه رنامئى بكه رى به رمه گنو: چه مه - اى: ياوه رنامئى بكه رى. يانئى جه سروشتو چه مه ويه ره كاوه نزيكه ن. بارنای - اى: بارن: بارنه، بو رنای - اى: بو رن: بو رنه، مياوناي - اى: مياون: مياونه، نه رنای - اى: نه رن: نه رنه. ئينه هه كه به لابه رده يو نيشانئى چه مه ي ده سما كه وته ن مه كرىو نامئيش بنيه مئى ريخه و كه رده وه ي، چوون راسينه ريخه و كارين: بارنای -

ای = بارن، باعنای - ای = باعن، میاونای - ای: میاون. ئیمه نمونه ما په ی یاوهه رنامه کئی
سه رو ئاورده نوه به نیر و ماوه، ئینه بیچ په ی ریخه و کاره که ی:

بزه کئی ده میوه ن مه بارنو. وهرله که فره وهش مه باعنو. کته کئی په ی چیشی میاونونه؟

سهیر ئانه ن قه دو ئی چه مه دووه لایان پیسه و چه مه ئه لفییه کا تهری به لابه رڅه ی (ی) چه مه ی
دهس مه گنو، به لکوم مشیوم (ی) چه مه ی لابه ری و یاگه گیرو نامی لکیو که سو به ره می تاقی
وزی یاگیش: چه مه ی دووه لایه ن - ی + ش:

بارنای - ی + ش: بارناش: بزه کئی بارناش. مرنای - ی + ش: مرناش. نه رنای - ی + ش: نه رناش.

دوی: چه مه تائییه کئی: سوته ی، که وته ی، نویسته ی، کوشته ی، منته ی، دوشته ی، ماشته ی، گه سته ی،
وره ته ی، کروته ی، قوته ی، پاته ی، پیته ی، شیلتیه ی، لیسته ی، چه شته ی.

1- چه مه تائییه نه ویه ره کئی: ژمارئیوی که میئی پیسه و: وته ی، سره وته ی، نیشته ی، هورئیسته ی،
که وته ی، ریسته ی، سوته ی. به ئه ره چنییه ی (ی) چه مه ی یاوه رنامه ی بکه ریما دهس مه گنو: وته ی
- ی: وته: وتی، سره وته ی - ی: سره وته: سره وتی، نیشته ی - ی: نیشته: نیشتی، هورئیسته ی - ی:
هورئیسته: هورئیسته ی، هورسته: هورستی، سوته ی - ی: سوته: سوتی، چه شته: چه شتی.
هر ئی چه مه نه ویه ری به لابه رده ی (ه ی) کاری ویه رده و نزیکو نه ویه ری هه والیما دهس مه گنو
یام قه د: وته ی - ی: وت، سره وته ی - ی: سره وت، که وته ی - ی: که وت، هورسته ی - ی:
هورست، شیلتیه ی: شیلت، گه سته ی: گه ست، پاته ی: پات، لیسته ی: لیست.

به ئه ره چنییه ی (ته ی) چه مه نه ویه ره تائییه کانه ریخه و که رده وه یمان دهس مه گنو: نیشته ی - ته ی:
نیش، سره وته ی - ته ی: سره، ریسته ی - ته ی: ریس، هورسته ی - ته ی: هورز، سررنجه بڅه میئی
جه چه مه ئه لفییه کانه به لابه رڅه ی (ای) چه مه ی ریخه مان دهس مه گنو، وه لی تائییه کانه سه رو
ئی یاسی نمه لان، مه گره به گوش گیرته ی بزانه میشا، چون نویسیشان چه نه قرتیان، یام مه یو
سه رشان: وته ی - ته ی: و + س: وس، سوته ی - ته ی + چ: سوچ، که وته ی - ته ی + ن: گن،

2- چه مه تائییه ویه ره کئی: ژماره شان جه نه ویه رکان زیاته رهن: کیاسته ی، ئاسته ی، وازته ی، ورازته ی،
واته ی، په ته ی، وه ته ی، وره ته ی، شته ی، کروته ی، گه سته ی، به سته ی، ره ژته ی، وسته ی، منته ی،
ریسته ی، کوشته ی، کیشته ی، گوزته ی، گیرته ی، ویتیه ی، پیته ی، پاته ی. به ئه ره چنییه ی (ه ی):
چه مه ی تائی ویه ر - ه ی: قه دو که رده وه ی، یانی که رده ویوی ویه رده ی نزیک و ویه رو هه والیما
دهس مه گنو: به سته ی - ه ی: به ست، پاته ی - ه ی: پات، قوته ی - ه ی: قوت دوشته ی - ه ی: دوشت،
نویسته ی - ه ی: نویست، چه شته ی - ه ی: چه شت. وه ختیوه بیچ دهس په ی لابه رده ی نیشانی
چه مه ی (ته ی) مه به رمی، ئاوه خته ریخه ما دهس مه گنو، سه رو یاساو: چه مه - نیشانی چه مه ی:

رڀځه، پڙسه: وازته- ته: واز، ورازته- ته: وراز، گهسته- ته: گهز، پهشته- ته: پهڙ،
 وسته- ته: وز، کوشته- ته: کوش، گڼته- ته: گڼر، کلاشته- ته: کلاش. هه رپاسه
 به لابه رده (ی) چه مه ی پو چه مه تائیه ویه ره کانونه: چه مه ی تائی ویه ر- ی: یاوه رنامی کریځی،
 پسه و: نویسته- ی: نویسته: نویستی، به سته- ی: به سته: به سستی، کوشته- ی: کوشته:
 کوشتی، واته- ی: واته: واتی. ئیمه مه واچمی (من کوشته و دو سه د مه ترا زه مینینا) (ئی قه وله
 واته و تون. ئی شیعی واتیو تونه).

یه ری: چه مه دالیه کی

ئی چه می وه لئی (هی) نیشانی چه مه ی، نویسه و (د) هه نه ن

- 1- چه مه دالیه نه ویه ره کی: من بزانونو یه ری دننځی (مه رځه ی، ویه رده ی، مه نده ی) به لا
 به رده ی (ی) چه مه ی، یاوه رنامی بکه ریمان (سیفت فاعلی) ده س مه گنونه: مه رځه ی- ی: مه رځه:
 مه رځی، ویه رده ی- ی: ویه رده: ویه رځی. مه نده ی- ی: مه نده، مه نځی: مه نه: مه نی. وه لئی به
 ئه ره چنیه ی (ده ی)، رځه و که رده وه ی به رمشو: مه رځه ی- ده ی: مه ر، ویه رځه ی- ده ی: ویه ر.
 مه نده ی: مه ند، مه ن، ئی چه مه درکنایش که میو مه فارپو نه (مه نده: مه نه، ئه ره مه نځه، ئه رامه نځه.
- 2- چه مه دالیه ویه رکی: که می فره ته ریځی چه نه ویه ره کان: ئارده ی، ئاورده ی، سه نده ی، که رځه ی،
 به رده ی، وارده ی، وهرده ی، که نده ی، وه نده ی، به ئه ره چنیه ی (ی) یاوه رنامی کریځی (سیفت
 مه فعولی) ده س مه گنویام نامی کریځی: (ئارده ی- ی: ئارده: ئارځی، ئاورده، هاورده، سه نده ی-
 ی: سه نده: سه نځی، به رده ی- ی: به رده: به رځی، هه رپاسه به لابه رده ی (هی) پو چه مه که یو قه دو
 که رده وه ایمان ده س مه گنو: وهرځه ی- هی: وهرځ، به رځه ی- هی: به رځ، که رده ی- هی: که رځ، به نده ی-
 هی: به ند، شو نه و ئانه یچه ره به ئه ره چنیه ی نیشانی چه مه ی (ده ی) رځه و که رده وه ایمان ده س
 مه گنو: وهرده ی- ده ی: وهر، به رده ی- ده ی: به ر، که رده ی- ده ی: که ر، وه نده ی- ده ی: وه ن، په ی
 زانیاری ئی چه می ده قاو ده ق چه نی سورانی پڙسه یوی به رنمه شان.

چوار: چه مه يائيه کي

دوئي جوريني

- 1- چه مه يائيه نه ويه ره کي: دوئي دنډيئي: بيهي، شيهي، به ئه رچنيه (ي) ياهورنامي بکه ريمان دس مه گنو: بيهي - ي: بيه، بيئي، شيهي - ي: شيه: شيهي، به لابه ردهي (هي) قه دو که رده وه يمان ده سمه گنو: بيهي - هي: بيئي شيهي - هي: شيهي، به لابه ردهي (يهي) ريخه ما دس مه گنو، بيهي - يه: ب، شيهي - يه: ش.
- 2- چه مه يائيه ويه ره کي: زنيه ي، دييه ي، ئه سه ريه ي، ئه ژنيه ي، ئه نجنيه ي، دريه ي، برپيه ي، چرپيه ي، ئه ژنه ويه ي، چنيه ي، رنيه ي، مسيه ي، به ئه ره چنيه ي (هي) که رده وه ي ويه رده ي نزیکو هه واليما په ي وه ش مه که رو: زنيه - هي: زني، مسيه ي - هي: مسي، ژنيه ي - هي: ژني، رنيه ي - هي: رني، چنيه ي - هي: چني، ئه ژنيه ي - هي: ئه ژني، هه رپاسه به لابه رده ي (يهي) ريخه وه ش مه بوته: زنيه ي - يه: زن، مسيه ي - يه: مس، ژنيه ي - يه: ژن، رنيه ي - يه: رن، چنيه ي - يه: چن، ئه ژنيه ي - يه: ئه ژن، ژن. (ئه ژنه وته ي: ژنه وت: ژنه و).

نامي چه مه ي، اسم مه سده ر

- يو ته ر چا چيوان هه که جه ئه ره چنيه ي چه مه ينه ده سمان مه گنو نامي چه مه ينه، نامي چه مه ي پيسه چه مه ي روه دايي نيشانه مه ٿو هه که سات و وهخت و که رده وه ي و بکه رش ديار نيه ن، برپوه فری جه نامي چه مه کان پي ياسي رازوانيه وه شي مه کريان: چه مه - نيشاني چه مه ي: نامي چه مه ي. مشيوم ويرمان ببو ياسيوه ته ره نه واته نما: چه مه - نيشاني چه مه ي: ريخه، هه ردوي راسيني، چوون چه مه ئه لفيه کي به لابه رده ي و ئه ره چنيه نيشاني چه مه ي (اي) چيويمان په ي به رمشو، هه م ريخه ن و هه م نامي چه مه ي: له رزاي - اي: له رز، په رساي - اي: په رس، ئيشاي - اي: ئيش. کيشته ي - ته ي: کيش، به نده ي - ده ي: به ن، جمای - اي: جم، دزيه ي: دز.
- هه رپاسه په ي ده سکه وته ي نامي چه مه ي هه مان ياسي به کار بارمي و بيگيرو (قاوڻ) (ه) بوزمي سهر : چه مه - نيشاني چه مه ي + ه: نامي چه مه ي: گره وای - اي + ه: گره وه، خواي - اي + ه: خوه، په رساي - اي + ه: په رسه، کيشاي - اي + ه: کيشه، ته قاي - اي + ه: ته قه، لکاي - اي + ه: لکه.

ياوهرنامى كرىي

پيسه و نامى چه مەي جە ئەرە چنیهى چه مەي دەسما مەگنۆ، چنڭە نمونينە وەلتەر باسكرىينە.

ئەرە چنیهى چه مەي ناسادەي

چە مەي ناسادە يانى چە مەي ئەرە تاشيا و ئامىتە، وەلتەر باسو ئەرە چنیهى چه مەي سادە يمان كەردەن، باسو چه مەي ناسادەي كەمپو ئالۆزەن بە دوى هەنگامى باسش مەكەرمى:

هەنگامەي يوه مە: ئەرە چنیهى چه مەي ئەرە تاشياي، بنەراوہ چه مە ئەرە تاشياكەي مەكەرمىوہ بە چه مەي سادە، بە لابەردەي وەلگىر و دماگىرەكەي، ئاوہ ختە چه مە سادەكەي پيسه و هينەكانى وەلى ئەرە چنیهيش پەي مەكەرمى: چه مەي ئەرە تاشيا - وەلگىر و دماگىر: چه مەي سادە. ئەوہ هورگىرتەي - ئەوہ هور: گىرتەي. گىرتەي - ي: گىرتە: گىرتەي. ياوهرنامى كرىينە. گىرتەي - هەي: گىرت. قەدما دەس كەوت. گىرتەي - تەي: گىر. رىخەما دەس كەوت. ئى ياسى چەنى گرد چه مە ئەرە تاشيىگان بەكار مەرمى، هەر چه مەي ملچىرو ياساكي نەبو ئانە سازەن.

هەنگامەي دوو مە: ئەرە چنیهى چه مەي ئامىتەي: هەرچى زيادەش هەن جە چه مە سادەكەي گردى لا مەبەرمى: وى بەستەيرە: مەنووہ بەستەي دماي لابەردەي (وى) و (رە) ي. بەستەي - ي: بەستە، ياوهرنامى كرىي نە، بەستەي - هەي: بەست قەدو چه مەين. بەستەي - تەي: بەس، رىخەو كەردەوہين.

پەي نمونەكان كەلكم جە كتبو لەبابەت رىزمانى هەورامى ماموسا جەمال بىدارى هورگىرتەن

هورگىلناي و ستەي سەرش پەي هەورامى: د. ناجح گولپى شەوہو 17/12/23

لويو پورە: 2020/6/29 سەردەمو كرونای

لیژە ی چوارەم

کەردەو، کار، ھەرمانە Verb

چنڤە ئەژناسیو پە ی کەردەو ی:

- 1- کەردەو واتیوونە کاریو یام حالە تو کەسیو یام چئو یو باس مە کەرو نە، دەمیو ی دیاری کریانە، مە بو بە شئو ی کرئلی پستە نە (زوانو ئە دە بی کوردی پۆلو یەرە می ناو ندی).
- 2- کەردەو واتیوونە کاریو یام بارو کەسیە یام چئو یە نیشانە مە ئو دەمیو ی دیاری کریانە (زوانو ئە دە بی کوردی پۆلو چوارە مو ئامادە یی).
- 3- بە شئو یە ن جە پستە ی ھە کە ھە وائی دەر بارە و بکەرە کە ی مە ئو، پە نە وازە ن کاریو ھە ش چە نە ببو. کتئبو زوانو ئە دە بی کوردی پۆلو پە نجە می ئامادە یی).
- 4- "بئدار" واتە نە ش کەردەو واتیوونە نیشانە ما مە ئو، ھە کە بکەر ی ھەرمانیو ھە ش کەردی نە یام مە کە رو ش، یام ھەرمانە کئش مە گنۆ سەر دەمیو ی دیاری کریانە، زوانو ھەرمانی نە گرد کەردەو یو یە یاکە نامیو ی لکئ، دیارە یام نادیارە ش چە نی وئش ھورگئرتئینە، کە مە تاوو ئە رکو بکەر ی بوینو.
- 5- فئیل کە لیمیوونە کار و حالە تو کە سی یام چئو ی جە وە ختئینە باس مە کە رو (نوری عە لی ئە مین).
- 6- کەردەو و ئا واتئینە ھە کە پە نە ما مە واچو پستە نە بکەر چئشش کەردە ن یام چئش مە کە رو نە. (نوری عە لی ئە مین).
- 7- کەردەو واتیوونە قومیا ی و ساتە وە ختئش چە نە ن (لیژنە و زوان و زانستە کان).
- 8- ئینگلیزینە پئسە ئە ژناسە و کەردەو ی مە کریو نە³⁴ واتئوونە وە سفو کاریو ی مە کە رو، یام کەردەو یو یە نیشانە مە ئو، گرد پستئو کەردەو ش چە نە ن، کەردەو ی بنەرە تی زوانو ئینگلیزینە مە بو نە بە سەرچە مە infinitive، یانی کەردەو ە verb زوانو ئینگلیزینە ھە مان کاتنە چە مە یچە ن، وە لئیم زوانو ھەرمانی نە پئسە نە یە ن، جە چە مە ی کەردەو ە ھورمە گئریو نە، زوانو ئینگلیزینە کەردەو ە فرە ئالوزە ن، چنڤە پە لو پۆش چە نە مە بو نە وە.
- 9- عەرە بینە پئسە ئە ژناسە ش کریان³⁵ واتئوونە قومیا ی کاریو ی دیاری کریای نیشانە مە ئو نە جە دەمیو ی دیاری کریانە).

³⁴ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/verb#note-1>

³⁵ https://mawdoo3.com/%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%8A%D9%81_%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B9%D9%84

10- فارسینه، ³⁶ که رده وه واتپوهنه، هه که هرمانی یام حاله تی نیشانه مه‌ڌو، ماناو که رده وه که ی به سیینه به کاتیوه. مه‌شو رسته که رده وه ش چه نه بو، هر رستیو که رده وه ش نه بو چه نه به رسته نه ژمار نمه کریو، نیمه رسته ن.

تایبه مه ندیه کیو که رده وه ی

که رده وه برپو تایبه مه ندییش هه نی که په نه ش مژناسیوو و جه به شه کانی ته رو دوا ی جیاشان مه که رووه:

- 1- که رده وه هرمانیوه نیشانه مڌو.
- 2- که سیو یام چیوئو کاره که ش که رده بو یام وزیا بو گه رده نش، ملش.
- 3- ساته وه ختیوی دیاریکریا نیشانه مه‌ڌو.
- 4- که رده وه گه رده ان مه کریو، هورچه رخیو، مه گیلو، وه ختیوه نه مه فارپو په ی وه ختی ته ری (تصریف).
- 5- که رده وه وپه رو نه وپه رش هه ن، په ی یوترینیچ مه فارپانوه.
- 6- که رده وه بکه ری دیار و نادیارش هه ن.
- 7- به بی که رده وه ی هه رگیز رسته ی مانادار دروس نمه بو.

دهمه کیو که رده وه ی

که رده وه به پاو وه ختو قومیاپیش مه کریو به یه ری دهمیوه .

- 1- دهمو وپه رده ی (که رده وه ی وپه رده). فعل الماضي past tense- mood
- 2- دهمو نه وپه رده ی (که رده وه ی نه وپه رده)، فعل المضارع present tense-mood
- 3- دهمو داوا ی (که رده وه ی داوا یی)، فعل الامر imperative tense- mood

یوه: که رده وه یی وپه رده:

کاریوهن، هه که، وه لی قسیکه رده یینه رووه ش دینه، یام دهمو وپه رده یینه قومیان، چوار لزگین:

- وپه رده ی نزیک، رووت، ساده، ماضی بسیط
- وپه رده ی دوور، ماضی بعید

³⁶ دستور زبان فارسی، د. پرویز ناتل خانلری، چاپ بیست و ششم 1396:18

- ویرهدهی سه‌ره‌مپه، ماضی استمراری
- ویرهدهی ته‌مام، ماضی نقلی - کامل

نمونئ سهره که‌رده‌وهی ویرهدهی نزیکئی: یانی هه‌رمانه‌کئی پی نزیکانه پروهش دیتنه:

کاوان وت، کاوان ئاما، کاوان نانش وارد. پوجیار زیا، مانگه نیشته.

یانی په‌ی دروسکه‌رده‌یو که‌رده‌وهی ویرهدهی نزیکئی متتاومی که‌لک جه چه‌مه‌ی هوربگیرمی، چه‌نی؟ به‌لابه‌رده‌یو نیشانی چه‌مه‌ی (ه‌ی) که‌رده‌وهی ویرهدهی نزیکما ده‌س مه‌گنۆ:

وته‌ی _ ه‌ی: وت، وارده‌ی _ ه‌ی: وارد، وانای _ ی: وانا، په‌مای _ ی: په‌ما

نمونه سهره ویرهدهی دووری: کاوان وته‌بی، کاوان ئامابی، نانش وارده‌بی، مانگه نیشتی بی، پوجیار زیابی.

په‌ی دروسکه‌رده‌یو که‌رده‌وهی ویرهدهی دووری: که‌رده‌وهی ویرهدهی ساده + سازه‌و "بی".

ویرهدهی سه‌رمپه: زوانو هه‌ورامینه مه‌بۆن به‌دوئی جورئ: ویرهدهی سه‌ره‌مپه‌ی ساده، ویرهدهی سه‌ره‌مپه‌ی تاکیدی، وه‌لی فارسی و کوردیه‌ن ته‌نیا ویرهدهی سه‌ره‌مپه‌ی ساده‌ش هه‌ن.

کاوان لوئی په‌ی ده‌گای. شوانیچم دی لوای لوئی په‌ی ده‌گئی.

شوانه په‌می، شوانه په‌مای په‌می. لوئی په‌ی که‌شی. لوای لوئی په‌ی که‌شی.

ویرهدهی ته‌مام: کاوان ویره‌گاوه‌ن وته‌ن، کاوان وته‌ن، نانش وارده‌ن، شه‌نیه‌ره‌که هوروه‌سته‌ن وه‌زه‌کئی. یانی که‌رده‌وه‌که کریان و ته‌مامیان، یام ئیسه‌تی ته‌مامیان، پسه‌ن که‌رده‌وه‌ی present perfect و زوانو ئینگلیزی.

په‌ی دروسکه‌رده‌یو ویرهدهی ته‌مامی که‌لک جه چه‌مه‌ی مه‌گیرمی دماو ئانه‌ی (ی) چه‌مه‌ی پۆ چه‌مه‌ی ئه‌لفیه‌کاوه لا مه‌به‌رمئ، (ه‌ی) پۆ چه‌مه‌ تائی و یائی و دالیوه لا مه‌به‌رمئ ئیجا (ه‌ن) مه‌گنۆنه سهره قه‌دو چه‌مه‌که‌ی: وته‌ی _ ه‌ی: وت + ه‌ن: وته‌ن. که‌وته‌ی: که‌وت: که‌وته‌ن، به‌رده‌ی: به‌رده‌ن، رنیه‌ی: رنیه‌ن، شیه‌ی: شیه‌ن. مه‌تاومی بواجمی په‌ی ئی جوره‌ چه‌مان ته‌نیا (ی) لامه‌به‌رمئ و دمایئ (ن) مه‌وزمی یاگیئش و که‌رده‌وه‌ی ویرهدهی ته‌مام به‌رمه‌شوئه.

ئامای: ئامان، لوای: لوان، گرسای: گرسان،

که‌رده‌وه‌ی ویرهده‌ی هه‌والئ و ئه‌ره‌نیاما هه‌ن، وه‌لی یاگیئ ته‌ره‌نه باس کریان.

دوئی: که‌رده‌وه‌ی نه‌ویه‌رده

که رده و یون وه ختو قسئیکه ردهینه یام دماو قسه که ردهی پرووه مه تَو: پاسه بو دوی جورئین

- که رده وهی نه ویه ردهی دهمو ئیسه ی: وه ختو قسه که ردهینه پرووه مَدَو
- که رده وهی نه ویه ردهی دهمو ئایندهی دماو قسه که ردهی پرووه مه تَو، ئی جوره که رده وه به نونگه و به کارئاردهی یاوه رکه رده وه و هختی جیا مه کریوه چه نوو دهمو ئیسه ی. زوانو ئینگلیزینه فره به چری باسش سه رگریان،

که رده وهی نه ویه ردهی دهمو ئیسه ی، مه بو به دوی جورئین:

- 1- که رده وهی نه ویه ردهی سه ره مپه ی ساده: دیارن که رده وهی نه ویه رده زوانو هه ورامینه به "مه" دهس په نه مه که رو، هه رچنڈ ئیسه تی نویسه ری هه ورامییی گوش نمه دان پینه ی چون نابه له دی ده سور زوانینی و هاگاداری ئی ده سوریه نیه نی و گرنگی مه دان به زوانی و جیا و ده گاو ویشان، بیسه ره و به ره ی فره ش پو دیارن، خه ریکه ن زوانه که ی بخراپنان، به حسابو ویشان خزمه تیچ مه که ران، چون "میمه که ی" قوت مدانه و گوش نمه تَا: زاروله که موسو، گونا هه نگوری مه وهرو، ئوسا دیوارو یانه که ی مه نیو، کتیبه که ی ماوه رو، من و کاوان وانه که ی مه نویسمی. ئادی مه په مانئ، وهرم مه یو.
 - 2- که رده وهی نه ویه ردهی سه ره مپه ی تاکیدی: ئی جوره که رده وه زوانو کوردی و فارسینه نیه ن، وه لی هه ورامینه هه ن و بیسه و تاکید که رده یوه جه هه رمانه کی به کارئامان: زاروله که موسای موسو، گونا نان مه وهرای مه وهرو. گونا نان واردی مه وهرو. گونا نان وه رای وه رو. گونا نان مه وهرای مه وهرو.
- که رده وهی سه ره مپه ی تاکیدی ده مه کانو هه والی و ئه ره نیایچه به ره مه گنو به ئاسانی وه لی چیگه نه باسش نمه که رمی چوونکوم جه یاگی ویشنه و که رده وهی هه والی و ئه ره نیانه باسشان کریان .

که رده وهی نه ویه رده دهمو ئاینده ی: دما تهر من نان موهرو، من نیمه رو نان موهرو، من زه مینه که ی مه کالو، چیگه نه مه تاوی ته نیا بواجی زه مینه که ی مه کالو، مه تاویچ بواجی من سه وای زه مینه که ی مه کالو.

دهمو ئاینده ی future tense

ئا که رده وه نه، یام ئا ده منه، که هه رمانه کیش دماو ئیسه تی قومیونه، کوچئ تهر، زوانی کوردی و هه ورامینه ئی ده مه ته نیا چه نی که رده وهی نه ویه رده ی باسگریان، که واته نش که رده وهی نه ویه رده ی ئاینده، وه ختیونه یاوه رکه رده وه ختیش مه لونه سه ر. که ردیوی یام ده میوی وئسه رمان نیه ن پی

نامیوه، ته نیا ئانه مانا کیش ئاینده مان نیشانه مه ژونه. زوانه کونه ئاریه کان هم دهمو ئاینده ی نه بیهن. هر ئه پی جوره گوزهریان. کریونه نامی "ئاینده، دمارو، چئودمای" به کار باوهرمی.

که رده وهی ئاینده ئا که رده وه نه که مملی پوه شو، یام دماو ئیسه تی مه که رمینه ش، یام دمارونه مه کریونه و پوه مه ژونه، دماو ماویوی کولی یام فره ی، نمونه: وه ختیو که رده ویوی نه وه یه رده ی ساده مه واچینه مانا و ئاینده ی به خشونه: تو مه بی به ماموسا. مانا کیش ئاینه که تو دمارونه مه بی به ماموسا، یانی که رده وهی نه وه یه رده ی ساده ئی مانی مه به خشونه. نمونی زیاته ری په ی دهمو ئاینده ی (نه وه یه رده ی ساده): سه وای مه لونه سه رو هرمانه تازه کیم. سات چوار مه لمینه په ی که شی. ئی ویره گا چیش مه که ری؟ مانگه ی دماینه نه سرینه شوو مه که رونه. سالیوه ته نه سرینه مه به ران. سه رنجه مدهیمی یاوه که رده وه وه ختی (Adverb of time) زوانو هرورامینه وه لیو پرسته یوه مه یونه، وه لیم زوانو ئینگلیزینه مه گنونه دماو پرسته یوه.

متاومی بواچمی په ی دهمو ئاینده ی، بری جاری ویت به رنامه و هرمانی ریک مه وزینه، بریاره مده ی، که فلانه وه خته نه بکه رینه ش. یام نیازو مه به ستو دلیت پاسه ریک مه وزینه په ی که رده یو هرمانه کی. جاری چامنه یچ هن هیچ به رنامه یو یام خشتیوه دیاریه نمه که ری په ی که رده یو هرمانه کی. بری جاریچ به ده سو ویت نهن مه لینه پوه هرمانه کیوه مه شو بکه رینه ش، یام ویش مه یونه وه رو. هروریوی سیاو وه رو ئاسمانیش گیره تن، واران مه وارونه.

هرپاسه که رده وهی نه وه یه رده ی سه ره مره به هه مان شیوه ئی مانی مه به خشونه: من ملای ملو په ی بازاری. (یانی که وته نان را، ئینانی راوه، هه لای نه یاوانا، رهنگا کوچیوی ته ر بیاوو بازار). هرچنده که رده ویوی سه ره مره ن وه لیم مانا و ئانه ییش چه نه هورکرنمی که هه لای نه یاوانی بازار ئاینده ی نزیکه نه میاوی. زوانی ئینگلیزینه به هه مان شیوه که رده وهی نه وه یه رده ی ساده و سه ره مره ئی مانی مه به خشونه (present simple, present continuous). نمونی ته ری: ملای ملو هه نار پنیه ی. که وته نان را وه لیم هه لای نه یاوانا دلئو باخه که ی، هه که یاوانی دهس په نه مه که رون.

زوانی ئینگلیزینه که رده وهی یار دیده رو (will, shall, going to) به کار ماوه ران په ی ئاینده ی، شونیه ره یاوه که رده وه وه ختیچ، فره به جوانی و ورده کاریوه باس سه رو ئاینده ی مه کریونه. هرپاسه ئا دوه دهمی که رده وهی نه وه یه رده ی ساده و نه وه یه رده ی سه ره مره هه مان مانا و ئاینده ی به خشانئ.

زوانو فارسیه چه مه یام که رده وه (خواستن، خواهیم) به کار مه یونه که مانا و ئاینده ی مه به خشونه، شونیه ره مه تاومینه بواچمی که زوانو هرورامیچنه (ماوزو سه رکه وته ببی) هه مان مانا مه به خشونه هه رچنده موازو که رده وهی نه وه یه رده ن سه رکه وته ببی ئیلتزامین.

پاسه بۆ که رده وهی ئه ره نیا (التزامی / انشائی) مانا و ئاینده ی مه به خشونه (که ره کمه ن بلو په ی بازاری) یانی کوچی تهر ته گه ره په ییم لیویا مه لو په ی بازاری، هه رچنده نه وه شی کرونا ی که ردینمی وله. بری جار یچ ته مه ننا مه که رمی په ی چیوی مه واچمی (وه شله ی ده سه لاتیوه ئامی سه رو ده وری گه نده ل نه بیی)، که مانا و ئاینده ی مه به خشونه. نمونی تهری ئیلتزامی / ئه ره نیای که مانا و ئاینده ی مه به خشانی. وه لیم جه ده مو ویه رده ی نه (ئه شیا لوابییی. نه کای نه لابی. نه کای نه لوابی) ئی جوره باسو ئانه ی مه که رونه که ئه شیا هیزی لوابییی په ی وه نگای، که نه لان، یانی به رنامه شنه بی هه که بلو، نمونه که ی تهر نه "نه کای نه لوابی" ئینه یچ هیزی خه یالش بی بلو په ی که شی به ره زا باوه رون، وه لیم په ییش ریگ نه که وت، ئارو من دی پاسه م په نه وات. یانی، مه کریو ده می ویه رده ی ئه ره نیانه رسته ما ببونه و مانا و ئاینده ی ببه خشونه.

هیزی لوی لوی ئی په ئیمتحنای، وه لیم دماشان وست. یانی به رنامه مه ن بی هه که بلونه، وه لیم نه لانی. ده مو ریوه بیی په ی دلئو باخی، چریاش وه نه، گیلا نیوه. ده مو ویه رده ی سه ره مپه ی نه و ساده ی نه مانا و ئاینده ی مه به خشونه هه ر پیسه و زوانو ئینگلیزی.

پاسه بۆ زوانی هه ورامینه متاومی بواچمی که رده وه ی نه ویه رده ی ساده و سه ره مپه و ویه رده ی ساده سه ره مپه، که رده وه ی ئه ره نیا "التزامی / انشائی) نه ویه رده و ویه رده وکه رده وه و ئاوات واسته ی "ته مه نا" ملانه چیرو که رده وه ی یام ده مو دماروی و ئاینده یوه، به تایبه وه ختیته، هه که یاوه رکه رده و وه ختی چه نی رسته که ی به کار باوه رمی، پیسه: سه وای، پیژی، په روه نی، سالیته ر، مانگی تهر، هه فتی تهر، ئی دوه شه مه یو، یام هه روه ختیوه که دما و قسیکه رده یو به یونه مه گونجیو په ی یاوه رکه رده و وه ختو ئاینده ی.

سالی تهر باسو کرونا ی کوله کی تهر نه نه مه نو.

هامنی ملو په ی هه ورامانی.

سه وای ملای ملو په ی دلئو باخی. ملای ملو په ی که شی.

کاوان مه رزیوره فه رمانگه و گیلا و یارینه.

هیزی لوی لوی ئی په ی ئیمتحنای، وه لیم دماشان وست. ده مو ریوه بیی په ی دلئو باخی، چریاش وه نه، گیلا نیوه.

واتی کرلیی: key words

چیودمای، دمارو، ئاینده: په یلوی ویم مه واچو ئاینده، جه چه مه و (ئامای، آمدن) هورگیریان، ریخه و چه مه که ی (ئی) نه. (ئای ئی، مای مئی) یانی ئانه که مه یونه، کریو بواچمی زه مه نی ئینا وهرده ممانه

که مه لای مهلمی پوه شو یام ناڅ مه یو پوه ماوه (ښای + نده): ښایند، یانی ئی واته زه ریفی ملکو
چه مه و ښامی و ښامه ښینه.

د. ناجح گولپی 2020/3/14 چوار پوین نه زیاناره ویم پاریزنو چه کرونی

په ری: که رده وهی داوایی imperative verb

داواکری په ی که رده ی یام نه که رده ی هه رمانیوه چه که سی دووه می تاک و کوی، په کسه ر دماو
قسیکه رده ی هه رمانه یکی مه شو بیورنینه:

زوانو هه ورامینه که رده وهی داوایی به سازه و (ب) دهس په نه مه که رو، ښه پته نه که رده وهی داوایی
چه ریخه و چه مه ی مه سازیو دماو ښانه ی سازه "مورفیم" و (ب) مه گنونه وه لیش، وه لی داخه م نه شو
ښیساتی فره و یاگانو هه ورامانی سازه و (ب) به کار نه یو:

بفه رماوه نانمان چه نی بوهره، فه رماوه نانما چه نی وه ره.

گم ببه وه ره چه مامه و، گم به وه ره چه مامو.

کرژ لوه په ی وانگای، کرژ بلوه په ی وانگای.

بفه رماو دی نانما چه نی بوهردی، لو دیوه په ی یانه ی. بلدیوه په ی یانه ی... که سی دووه مو کوی.

یاگه گیرو نامی په یوه سی (ه) و (دی) که سی په که م و دووه می مه گنو سه رو که رده وه که ی .

زیاتر دريژه پی بابه تیه نه څه و چوونکوم چه به شو که رده وه یینه به دريژمی باسشا سه رکریان .

د. ناجح گولپی 2018/1/30

چه مه و که رده وه، کامشان چه کامیشانه؟

وه لته ر زانمان هه که چه مه به سه رچه مه و وه شکه رده یو واته کانو زوانین، که رده وه ی ویه رده چه
چه مه ی هورمه گیرویو، څه گه ر ښیشانه کانو چه مه ی لابه رمی، قه دو چه مه یمان په ی مه نووه، ښیجا چه
قه دو چه مه ی، ریخه و چه مه یما دهس مه گنونه که چنډه ها واتی وه شی مه کریان څه گه ر وه لگیر یام
دماگیرشان بگنونه سه ر.

بهه حال مه سله چمه ی و که رده وهی پیسه نه که رگی و هیله ی کامشان جه کامیشانه؟ من مه واچو که رده وه جه چمه ی بهر مه یو. رهنگا یوته ریچ بواچو جه که رده وهی چمه وهش مه کریونه.

بنه رته که رده وهی

که رده وه سهرو دوی بنه رته تان وهشکریان: بنه رته وهختی ویه رده ی، وهختی نه ویه رده ی، به ویه رده ی ماچمی (قه د)، به نه ویه رده ی ماچمی (رئخه)، با بزانی قه د و رئخه چیشینی:

یوه: قه د، stem په نه یچش مه واچان بنه رته چمه ی

مزانمی به زیاد که رده ی (ی) په ی دمایی قه ده ئه لفییه کان، به زیاد که رده وهی (ه ی) په ی دمایی قه ده کانی تهری، یه کسه ر چمه مه دروسمه کریونه، پیسه: ئاما + ی: ئامای، فاپا + ی: فاپای. که وت + ه ی: که وته ی، نویست + ه ی: نویسته ی، شی + ه ی: شیه ی، چنی + ه ی: چنیه ی، که ند + ه ی: که نده ی، ئه سپه رد + ه ی: ئه سپه رده ی، که رد + ه ی: که رده ی.

به جورئو تهر مه تاومی بواچمی قه د به لابه رده ی (ی) چمه مه ئه لفییه کان و لابه رده ی (ه ی) چمه مه کانی تهرینه دروسمه کریونه: گیلای - ی: گیلای، گیلنای - ی: گیلنای. گرسای - ی: گرسا، وانای - ی: وانا، سوتته ی - ه ی: سوت، کوشته ی - ه ی: کوشت. مهرته ی - ه ی: مهرد، که رته ی - ه ی: که رد. بیه ی - ه ی: بی، دیه ی - ه ی: دی. که نده ی - ه ی: که ند، ئه سپه رده ی - ه ی: ئه سپه رد، وارده ی - ه ی: وارد

هه ریاسه قه د، بنه رته تو دروسبیه یو گرد جوره کانو که رده وهی ویه رده ی، پیسه:

جما، جمان، جمی، جمابی، جمی، جمابو، جمابی، جمابییه بی.

گیرت، گیرته ن، گیری، گیرته بی، گیرتی، گیرته بو، گیرته بی، گیرته بییه بی.

دری، دریه ن، درپی، درپیه بی، درپی، درپیه بو، درپیه بی، درپیه بییه بی.

قه د مه کریو به په سا په ی دروسکه رده یو نامی بکه ری و وهرکاری:

1- نامی بکه ری (اسم فاعل): یانی یاوه رنامی بکه ری (سیفیه ت فاعلی) به لابه رده ی (ی) چمه ی

جه گرد چمه مه نه ویه ره کانه: چمه ی نه ویه ر - ی: یاوه رنامی بکه ری.

• ئامای - ی: ئاما: ئامی.

• سوتته ی - ی: سوتته: سوتی، مهرته ی - ی: مهرده: مهردی. که رده ی - ی: که رده.

- شيهه-ی: شيهه: شيهه، مهنده-ی: مهنده: مهنده، مهنه: مهنه.

هه رپاسه چه مه دووه لایه کانه که وه لتهر باسما که ردینئ، به پاو ئی یاسئ نامئ بکه ریما دهس مه گنؤ چه مه ی دووه ریخه، دووه لایه - نیشانی چه مه ی: نامئ بکه ری، نمونئ: میاونای- ای: میاون: میاونه، نه رنای- ای: نه رن: نه رنه، قیژنای- ای: قیژن: قیژنه، بو رنای- ای: بو رن: بو رنه، باعنا ی- ای: باعن: باعنه، ئی یاسئ سه رو چه مه ئه لفییه نه ویه رکایچه نه سه پنمئ، هه که وه ئی ئه لفه که یشانه (ن) ئامان: سله منای- ای: سله من: سله منه، گره ونای- ای: گره ون: گره ونه، خزنای- ای: خزن: خزنه، په شوکنای- ای: په شوکن: په شوکنه، ورپنای- ای: ورپن: ورپنه، لاونای- ای: لاون: لاونه، زیړنای- ای: زیړن: زیړنه، فیړنای- ای: فیړن: فیړنه.

هه ر پا دهسوره، هه که یاوه رنامئ بکه ریمان وه شه که رده مه کریو نامئ بکه ری ئه ره تاشیا و بکه ری ئامیته شان چه نه وه ش بکه رمئ، ئیسه به چه مه ی ئه ره تاشیا سو راخو یاوه رنامئ بکه ری ئه ره تاشیئ مه که رمئ:

- هورخزای- ی: هورخزا: هورخزئ. هورکه نده- ی: هورکه نده: هورکه ندهئ.
- چه نه که وته- ی: چه نه که وته: چه نه کوئی، ئه ره که وته- ی: ئه ره که وته: ئه ره که وتئ.
- په نه که وته- ی: په نه که وته: په نه که وتئ. ئه ره که رده- ی: ئه ره که رده: ئه ره که ردئ.
- ئه ره مه نه- ی: ئه ره مه نه: ئه ره مه ئی، چه نه گیړته- ی: چه نه گیړته: چه نه گیړتئ
- ئه نه نیشته- ی: ئه نه نیشته: ئه نه نیشته ئی ئه ره نیشته- ی: ئه ره نیشته: ئه ره نیشتهئ.
- ئه وه مه نده- ی: ئه وه مه نده: ئه وه مه ندهئ: ئه وه مه نه: ئه وه مه نهئ.
- وه نه شیهه- ی: وه نه شیهه: وه نه شیههئ.

په ی دروسکه رده یو یاوه رنامئ بکه ری ئامیته ئی "نامئ بکه ری" پی دهسوره: چه مه ی ئامیته- ی- چه مه ی: یاوه رنامئ بکه ری ئامیتهئ:

- یانه ورا ی- ی: یانه ورا: یانه وری، سه رکه وته- ی: سه رکه وته: سه رکه وتئ.
- دوورئه وه که وته- ی: دوورئه وه که وته: دوورئه وه که وتئ.
- دهسویه رده- ی: دهس ویه رده: دهسویه ردئ.
- ئاوووشییه- ی: ئاوووشیه: ئاوووشیئ.
- قه وه ت نه مه نه- ی: قه وه ت نه مه نه: قه وه ت نه مه نهئ.
- دم به سته- ی: دم به سته: دم به ستهئ.
- ئه وه لاکه وته- ی: ئه وه لاکه وته: ئه وه لاکه وتئ.

واتمان و نيشانه مان دا سهرو هه كه ياهورنامي بکەری جه چه مه نهويه ره كان به رمه يونه، چ ياهورنامي بکەری سادي يام ئه ره تاشيبي يام ئاميتي، يو جه تايبه مه نديه كانو ياهورنامي بکەری بهر كه وته ي ره گه زو نير و مابين چه نه ش. شونه و ئانه يچه ره په ي ئيسته يه و نامي بکەری "ياهورنامي بکەری" قه د ئه وه جه ش به دماگيري هه ن:

- دماگيرو (ره): لوا+ره: لواره: لويژه، مدرا+ ره: مدراره: مدريژه .
- دماگيرو (هوه): شوکيا+ هوه: شوکياوه: شوکياوه، شي+ هوه: شيهوه: شيهوه.
- دماگيرو (هه): كهوت+هه: كهوته نه: كهوتينه، چه قا+هه: چه قانه: چه قينه.
- دماگيرو (ه): سرهوت+ه: سرهوته: سرهوتي، كهرد+ه: كهرده: كهردی.
- دماگيرو (گار): كه رڌ+ گار: كه رڌگار: كه رڌگار.
- دماگيرو (هوار): خونڌ+ هوار: خونڌه وار: خونڌه وار. هه رچنده ئي چه مه نمه لونه چيرو ياساي، وه ليم هه ورامينه به كار مه يونه (وهنده وار).
- دماگيرو (چو): تليا+ چو: تليا چو: تليي چو.
- دماگيرو (پو): بي+ پو: بي پو: بيه پو.

دوي: نامي وهرکاري، ياهورنامي کريي (اسم مه فعول، سيفت مه فعول)

ئي ياهورنامي يام ئه ره تاشيبينه يام ئاميتي، بيسه ئه ژناسه شان په ي کريان: ياهورنامي کريي ئه ره تاشيبي: ناميوي گردينه نه، کاريوهش ئامان مله ره بيه ن به سيفه تي هه ميشه يي په يش، ئانه هه كه پاسه ش په نه كه ردينه ديار نيه ن، جه چه مه ي ساده ي يام ئه ره تاشيبي وه شه مه کريونه. ياهورنامي کريي ئاميتي: ناميوي گردينه نه كه رده ويوهش ئامان مله ره، هه كه بيه ن به سيفه تي هه ميشه يي په يش، بکەرو كه رده وه كه يش ديار نيه ن. جه ريخه و چه مه ي ئاميته ي + دماگيرو "يا+ي": كوشيا: كوشيي، بريا: بريي، سنيا: سنيي، سوچيا: سوچيي. نامي وهرکاري ته نيا جه كه رده وه ي ويه ري هورمه گيريو، ياني كه رده وه ي نه ويه ر ياهورنامي کرييش چه نه هورنمه گيريو. مه شو رستيوه بو هه كه وهرکارش چه نه بو.

نيشاني (يا: يي) هه كه مه لان سهرو ريخه ي بنه رنه نه جه (ي) سازه و كه رده وه ي بکەر ناديار ي، نيشاني مه جهولينه، هه رپاسه نيشانيچه نه په ي جوړو ياهورنامه كي. (ا) نيشانينه په ي ره گه زو نيري، گرد وه ختيچ نيشاني (ي) ميلى وهرانوهرش هه نه، بيسه: نويسيا: نويسيي، پرچيا: پرچيي، په شوکيا: په شوکيي، توريا: توريي، سوچيا: سوچيي، خنيکيا: خنيکيي، وهرزيا: وهرزيي. درپيا: درپيي، دزيا: دزيي، کريا: کريي.

په ی ئیسته یو یاوه رنامی که لک جه ریخه و چه مه ی هورمه گیرمی، ئیجا نیشانی مه جهولی (ی) مه وزمی سه رو ریخه ی چه نی نیشانی ره گه زی: چه مه - ی، هی: قه د - مورفیمو ویه رده ی (ا، ت، د، ی): ریخه + نیشانی یاوه رنامی کریی (ی) + نیشانی ره گه زی.

- 1- دهسه و ئه لفییه کان: مالای- ی: مالآ - ا: مال + ی + ا: مالیا: مالیی، هورمالای- ی: هورمالآ- ا: هورمال + ی + ا، ی: هورمالیا: هورمالیی، رووهورمالای- ی: رووهورمالآ - ا: رووهورمال + ی + ا، ی: رووهورمالیا: رووهورمالیی، ولک پرچیای: ولک پرچیای: ولک پرچیای.
- 2- دهسه و تائییه کان: گئیرته ی- هی: گئیرت - ت: گئیر + ی + ا، ی: گئیریا: گئیریی. چه نه گئیرته ی- هی: چه نه گئیرت- ت: چه نه گئیر + ی + ا، ی: چه نه گئیریا: چه نه گئیریی، دهسگئیرته ی- هی: دهسگئیرت - ت: دهسگئیر + ی + ا، ی: دهسگئیریا: دهسگئیریی .
- 3- دهسه و دالییه کان: ئارده ی - هی: ئارده = ئار + ی + ا: ی: ئاریا: ئاریی، هورئارده ی - هی: هورئارده = ئار + ی + ا: ی = هورئاریا: هورئاریی، به رهه م ئاورده ی- هی: به رهه م ئاورد- د: به رهه م ئاوه ر + ی + ا، ی: به رهه م ئاوه ریا: به رهه م ئاوه ریی.
- 4- دهسه و یائییه کان: چریه ی- هی: چری - ی: چر + ی + ا، ی: چریا: چریی، وه نه چریه ی- هی: وه نه چری- ی: وه نه چر + ی + ا، ی: وه نه چریا: وه نه چریی، دهسپرپییه ی- هی: دهس برپی- ی: دهس برپی + ی + ا، ی: دهس برپیا: دهس برپیی.

ئا یاسی سه رو کارمان په نه که ردی مه تاومی به ته شکئی کولته رنیشانه شان بدهیمی:

قه د + مورفیمو ویه رده ی + نیشانی (ی) + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی کریی

- 1- دهسه و ئه لفییه کان: مالآ - ا: مال + ی + ا، ی: مالیا: مالیی، هورمالآ - ا: هورمال + ی + ا، ی: هورمالیا: هورمالیی، قول هورمالیا: قول هورمالیی. چه قیا: چه قییا، مه ریا: مه ریی. چوتلیا: چوتلیی، هورتره کیا: هورتره کی، ئه وه کوشیا: ئه وه کوشیی، ئه ره کویا: ئه ره کویی
- 2- دهسه و تائییه کان: گوزت - ت: گوز + ی + ا، ی: گوزیا: گوزیی، هورگوزت - ت: هورگوز + ی + ا، ی: هورگوزیا: هورگوزیی، سه رگئیرت - ت: سه رگئیر + ی + ا، ی: سه رگئیریا: سه رگئیریی. هورکئیشته ی: هورکئیشیا: هورکئیشیی، هوروه سته ی: هوروه زیا: هوروه زیی، شورته ی: شوریا: شوریی.
- 3- دهسه و دالییه کان: به رد- د: به ر + ی + ا، ی = به ریا: به ریی، وه نه به رد- د: وه نه به ر + ی + ا، ی: وه نه به ریا: وه نه به ریی. چه نه کریا: چه نه کریی، وه نه برپیا: وه نه برپیی. ئه ره کریا: ئه ره کریی،
- 4- دهسه و یائییه کان: برپی- ی: برپی + ی + ا، ی: برپیا: برپیی، درپیا: درپیی، په نه برپی- ی: په نه برپی + ی + ا، ی: په نه برپیا: په نه برپیی، وه نه برپیا: وه نه برپیی. جه رگ برپی- ی: جه رگ برپی + ی + ا، ی: جه رگ برپیا: جه رگ برپیی.

5- دسه و ئه لفيه كان، هه كه به (نا) دماييشان ئامان: مه به س قه دی و به رهن، به "نا"، پی دسه سوره: قه دی به "نا" دمايی ئاما - ا+ی+ا، ی: یاوه رنامی کریی. دیونا- ا: دیون+ی+ا، ی: دیونیا: دیونیی، شیونا- ا+ی+ا، ی: شیونیا: شیونیی، کرنا- ا+ی+ا، ی: کرنا: کرنیی، پزگنا- ا+ی+ا، ی: پزگنیا: پزگنیی، خجلنا- ا+ی+ا، ی: خجلنیا: خجلنیی ((سهرنجه: من د. ناجح نیه نان چه نی ئی جوره یاوه رنامی کریی، چوون هه م ناره حه ت مه یو سه رو زوانی و هه م به بی (ن) هه کی به ئاسانی دروسه مه بونه و مانا و ویچیش به خشو (دیویا، شیویا، کریا، خجلیا، پزگیا) که وه ختیوه مه و اچی دیونیا، بکه ره که ش دیاره ن، که سیوه دیونییه)). ئانه جه نویسته ی ماموسا جه مالین، که من پا جوره ماچونه ش.

یه ری: نامی چه مه ی "اسم مصدر"

قه د په ی وه شکه رده و ه یو نامی چه مه ی هامکاری مه که رو وه لی جه سنوریوی ته سکه نه، چنډ دماگیری به شداری مه که ران چی هه رمانینه:

- دماگیرو (ار): یانی قه د+ار: نامی چه مه ی: کوشت+ار = کوشتار، گوشت+ار = گوشتار، گرفت: گرفتار "هه رچنډ بنه ره ت فارسین، وه لیم بیه ن به وئمانه" که رد+ار: که ردار.
- مسیه ی: مسی+ار: مسیار، ئه ژنیه ی: ژنیه ی: ژنی+ار: ژنیار، بریه ی: بری+ار: بریار. واته ی: وات: واتار، مه رده ی: مه رد: مردار،
- دماگیرو (ار) چه نی ریخه و چه مه ی: پیویای: پیو: پیوار، نویسته ی: نویس: نویسار، ژیوای: ژيو: ژيوار،
- دماگیرو (وه): که رده+وه = که رده وه، که نده+وه: که نده وه: که نه وه (n).
- دماگیرو (هه نی): وازت+هه نی = وازته مه نی، وارډ+هه نی = وارده مه نی، ته قا+هه نی = ته قه مه نی، سو ت+هه نی = سو ته مه نی .
- دماگیرو (ه): کوشت+ه = کوشته، کیشته+ه = کیشته، مسی+ه = مسیه، وارد+ه = وارده، ئارد+ه = ئارده، مال+ه = مال، کیشا+ه = کیشه. گئرت: گئرت، به رده: به رده، که رده، پوشت: پوشته، وت: وته (چیگه نه تیکه لو سیفته فاعلی مه باوه که سه رو باسما که ردینی)،

چوارهم: نامی یاگی

قەد جە وەشکەردەییو نامی یاگیڤه هامکاری مه که رو به یاردی دماگییری:

دماگیرو (گا، گه): وهن + گا = وهنگا: وانگا، زا + گا = زاگا، شورد + گا = شوردگا، شورگا، زان + گا = زانگا، پاسه دیارن ریخه بیج نامیو یاگی وه شه مه که رو پیسهو: جمای: جم: جمگه، په رسای: په رس: په رسگا، په رسگه، زای: زایگا. زاگا، گلیرای: گلیر: گلیرگه، وینای: وینگه، وینگا، ژیوای: ژیو: ژیوگا، ژیوگه.

چه مه یانی چه مه و فریوه جه واته کانو زوانی، جه چه مه وه سه رچه مه مه گیران، پسه و نامی ده سینهی، نامی واردهی، نامی نه وه شی... هتد.

دوی: ریخه root

ریخه، رییشه، رهگ، ئا به شه نه هه که مانا و چه مه ی هورمه گیرون، نمه بو نویسیوه ش چه نه که م بکریووه، چوونکاته ی مانا کیش مه فارو، ریخه و که رده وه ی مه بو به سه رچه مه په ی وه شه که رده یو که رده وه ی نه ویه رده ی، داوایی "امر" و واته گه لیوه ته ریچ.

په ی ئیزته یه و ریخه و که رده وه ی دوی ریمان هه نی:

یوه م: هورگیرتیه ی ریخه ی جه چه مه ی، پی ده سوره:

چه مه - نیشانی چه مه ی: ریخه و که رده وه ی

- چه مه ئەلفیه کئی: وپای-ای: ور، پپای-ای: پپ، جمای-ای: جم، گیل-ای: گیل، گه نای-ای: گهن، مالای-ای: مال، وه لییم چه مه ویه ره کانه مه شو (نای) لابسو: خزنا ی - نای: خز، کپنا ی-ای: کپ. پپنا ی: پپ، سوچنا ی: سوچ، پینگنا ی: پینگ، زپپنا ی: زپپ.
- چه مه تاییه کئی: که وته ی-ته ی: گن، وته ی-ته ی: وس، سوته ی-ته ی: سوچ، سه وته ی-ته ی: سه وه، کیشته ی-ته ی: کیش، گوزته ی-ته ی: گوز، گپرتیه ی-ته ی: گپر، گپر، ماشته ی: ماش، لیسته ی: لیس، تاشته ی: تاش، واسته ی: واز، چه شته ی: چه ش.
- چه مه دالیه کئی: مه رده ی-ده ی: مه ر، مه ر، ویه رده ی-ده ی: ویه ر، به رده ی-ده ی: به ر، که رده وه ی-ده ی: که ر، ئاوه رده ی-ده ی: ئاوه ر، وارده ی-ده ی: وار، وه ر، ژمارده ی: ژمار، و جارده ی: و جار، سپه رده ی: سپه ر، که نده ی: که ن، مه نده ی: مه ن، وه نده ی: وه ن.
- چه مه یاییه کئی: بیه ی-یه ی: ب، شیه ی-یه ی: ش، دزیه ی-یه ی: دز، پنیه ی-یه ی: پن، مسیه ی-یه ی: مس، درپیه ی-یه ی: در، درپیه ی: در، خورپیه ی: خور، نه نیه ی: ته ن، زنیه ی: زن، ژنه ویه ی: ژنه و، چرپیه ی: چر، سمیه ی: سم، چنیه ی: چن.

دووم: هورگيرتهی رځهه یه جه قهه یوه: ئی را کولتهرو ئاسان تهره نه په یه بهرئارده یو رځهه ی، پی دهسوره: قهه- مورفیمو ویه رده ی: رځهه: قهه- مورفیمو "ا، ت، د، ی" ویه رده ی: رځهه.

- جه قهه هئلفیه کانه: وړا-ا: وړ، پړا-ا: پړ، جما-ا: جم، گیللا-ا: گیل، گه نا-ا: گه ن، مالا-ا: مال، خزنا-نا: خز، کرنا-نا: کر.
- جه قهه تائیه کاوه: کهوت-ت: گن، وت-ت: وس، سوت-ت: سوچ، سرهوت-ت: سره، کیشت-ت: کیش، گوزت-ت: گوز، گیرت-ت: گیر. مت: مچ، ویت: ویچ، قوت: قوچ،
- جه قهه دالیه کانه: مهرد-د: مهر، مر، ویهرد-د: ویهر، بهرد-د: بهر، ئارث-ث: ئار، وارد-د: وهر، وجارده ی: وجار، مه رده ی: مهر، مار، وهنده ی: وهن، کهنده ی: کهن، گهنده ی: گهن.
- جه قهه یائیه کانه: بی-ی: ب، شی-ی: ش، دزی-ی: دز، رنی-ی: رن، مسی-ی: مس، درپی-ی: در، چنی-ی: چن، هئجه نیه ی: هئجه نی: هئجن، جن.
- گرفته و شاز بیه ی جه چه مه تائیه کانه هه ن چوون بریوشان ملچیرو یاساکان نمه بان هه که سه رو نویستینیم، نمونه و ئا چه مان هه که جه یاسی لامه ئان: پهت، کروت، پیئت، پات، وات، قوت، ویت، مت، کیاست، مه شو پی دهسوره رځهه کیشا بهر بارمی: قهه - مورفیمو ویه رده ی-ت-+چ: رځهه، پهت-ت-+چ: پهچ، کروت-ت-+چ: کروچ، پیئت-ت-+چ: پیچ، پات-ت-+چ: پاچ، وات-ت-+چ: واچ، قوت-ت-+چ: قوچ، دمایو ماچم ئی "چ" چکووه ئاما، هه ورامیه کی پاسه قسی مه که ران، هه نیچما جیاتی "چ" مه فارپا په ی "ج": مت - ت+ج: مچ، هه نیچمان مه بو به "ژ"، وهت-ت+ژ: وهژ، هه نیچمان نویسه و وه لی "ت" که ی ملو و مه فارپو به "ن": کیاست-ست+ن: کیان، هه نیچمان گردو قهه ده که ی گم مه بو و یوتهر مه یو یاگیش: کهوت-کهوت: گن. ئانه چی؟ په وچی، ئینه حالو زوانه ئیرانیه کان گرد هه چی واریایشان چه نه ن.

ئی چه مه تائی واری مه لانه چیرو یاساک: په ی نمونه ی نیانیماره: سره وته ی، ئاسته ی، شورته ی، گه سته ی، ره ژته ی، وسته ی، ریسته ی، کوشته ی، کیشته ی، لیسته ی، گوسته ی، وه سته ی، نیشته ی، گیرته ی، به سته ی، ئیسته ی، واسته ی، وراسته ی، دوشته ی، کلاشته ی، وره ته ی، نویسته ی، چه سته ی، شیله ته ی، بریسته ی، تاشته ی، شارته ی، ماشته ی، پوشته ی، لوشته ی، ژهنده ی، وه سته ی³⁷.

چه مه دالیه کی به شیوی فره شان ملچیرو یاساک مه بانئ (چه مه- نیشانی چه مه ی: رځهه) چند دانئوی هه نی جه یاسی لامه ئان: مه رده ی-ده ی: مهر، (مر)، وارده ی-ده ی: وار-ا+ه= وهر. بنه رته نه وارده ی وهرده ی بیه ن. نمونی چه مه ی دالی هه که ملچیرو یاساک مه بانئ: ئاوه رده ی-

³⁷ رازوانی هه ورامی، بهرگی دووم، د. ناجح گولپی 2019: 26

دهی: ټاور، مهندهی- دهی: مهن، کهندهی- دهی: کهن، کهردهی- دهی: کهر، بهردهی- دهی بهر، مارډهی- دهی: مار، ویرهدهی- دهی: ویره، ټهسپهردهی: ټهسپه، ژماردهی: ژمار.

رځخه فره کریلین دلئو زوانینه، به کورهکو واتئ منزیره، چانهی زیاتهر گولانه نمه کریووه، مانای سهرهکیه و واتئ رځخه هورش مه گئرو، مه کریو بواچمئ رځخه ټهوامه نه و واتینه دماو پووه لابه رده و دماگئرو وه لگئری .

زوانو هورامینه رځخه به ته شکئوی وئسه، پئسه: لهرز، په رس، ئیش، کئیش. یام به شیوه و بهندی: بر، کوش، سهر، نویس، بهرمه گنو. بیجگه رځخه و برئ جه چه مه تائیه کان، که وه لئنه نیشانه مان دئنه.

ټهرکو رځخه ی

وه لتهر باسو ټهرک و ههرمان و رځخه یمان که رد، چئولای گهره کمانه به وهرپانی وزمئش وه ره چه مان، رځخه کورهکو واتئین، به هامکاری وه لگئیر و دماگئری یام واتئ ماناداری، نامئ بکه، نامئ وهرکاری و نامئ چه مه ی، نامئ یاگئ، نامئ ده سینه ی دروسه مه که رو، ههرپاسه رځخه مه بونه به بنه پرتو که رده وهی نه ویره دهی و داوای:

یوه: رځخه و که رده وهی نه ویره دهی: که رده وهی نه ویره ده یه رئ به شئین: نه ویره دهی ساده، نه ویره دهی سهرمه پرهی تاکیدی و نه ویره دهی ټاینده:

1. نه ویره دهی ساده: مه + رځخه و چه مه ی + یاگه گئرو نامئ لکئ ده سه ی په نجه م: مه گئلو، مه وهره، مه لو، مه که رو، مه شانو، مه ته کنو، مه مامنو، مه مالو، مه کلاشو.
2. نه ویره دهی سهرمه پره تاکیدی: که رده وئوه ن ئیساتئ یام وه ختو قسئکه رده ی نه مه کریو، که رده وئوی ټالوزن، ئینه یاسا کئشه نه: نیشانئ نه ویره دهی (مه) + رځخه + دماگئرو (ای) + نیشانئ نه ویره دهی (مه) + رځخه + یاگه گئرو نامئ لکئ ده سه و په نجه می: (گئل): مه گئلا ی مه گئلوو. (نویس): منویسای منویسو، وس: موسای موسو، کوش: مه کوشای مه کشو، چن: مه چنای مه چنو، ویره: مه ویره رای مه ویره رو. به جورئ تهر مه تاومئ بواچمئ (چه مه ی سهرمه پره + که رده وهی نه ویره دهی + یاگه گئرو نامئ لکئ ده سه و په نجه می).
3. نه ویره دهی ټاینده: که رده وئوه ن دماو قسئکه رده ی نه مو وه نه (ده سپه نه مه که رو)، رځخه مه بو به بنه پرتش، ئینه یاسا کئشه نه: به واتاریوه تاییه باسما که رده ن وه لئنه. نیشانئ نه ویره دهی (مه) + رځخه + یاگه گئرو نامئ لکئ ده سه و په نجه می: کال: مه کالو، وره ش: مه وره شو، گره و: مه گره و، در: مه درو، ب: مه بو، ش: مه شو، ژن: مه ژنو، شان: مه شانو.

په ی نهړی که رده ی ئی که رده وه یه (ن) مه گنونه وه لپیشان و نه رپیشان مه که رو (مه لو: نمه لو: مه وسو: نمه وسو: مه ویه رو، نمه ویه رو، مه بو: نمه بو، مه شو: نمه شو، مه کیانو: نمه کیانو.

دوئی: پښخه و که رده وه ی داوایی

پښخه مه بو به بنه پت په ی وه شک رده یو که رده وه ی داوایی: پی ده سوره:
سازه و داوایی (ب) + پښخه + یا که گیرو نامی لکی که سی دووه می تاک و کوئی.
گیل: بگیله: بگیلدی. سره و: بسره وه: بسره ودی، ش: بشه: بشدی، لو: بلوه، بلودی، ب: ببه، بیدی
کیان: بکیانه، بکیاندی، مار: بمار: بماردی، نویس: بنویسه: بنویسدی.

یه ری: پښخه و نامی بکه ری "اسم فاعل"

۱ - هر به ویسته یو بری جه پښخه و که رده وه کان یه کسه به بی یاردی وه لگیرو دماگیری مه بان
به نامی بکه ری "یاوه رنامی بکه ری" یانی زوانو هه ورامینه بری پښخی ویشان یاوه رنامی بکه رینی،
پیسه و سه راپاو قه ده ئه لفییه کان هه که به سازه و (نا) ی دمایشا ئامان، هر به لابه رده یو مورفیمو
(۱) ویه رده ی، پښخه بهر مه گنو، ئی پښخه یچه ویش یاوه رنامی بکه رینه یام نامی بکه ریه نه:
په شوکنا-ا: په شوکن، نامی بکه ریچش هر په شوکن: په شوکنه.

وسنا-ا: وسن، نامی بکه ریش هر وسن: وسنه .

مشنا-ا: مشن: نامی بکه ریش، مشن: مشنه.

به زنا-ا: به زن، نامی بکه ریش، به زن: به زنه.

گراونا-ا: گراون، نامی بکه ریش گراون: گراونه، ئیشنا: ئیشنه، تو قنا: تو قنه، ترنا: ترنه،
ئینه واته نما ته نیا چه مه ئه لفییه ویه ره کان مه گیرو وه، یانی ئی یاسی قه ده ئه لفییه کان نمه گیرو وه
هه که نه ویه رینی و به (نا) دمایشان ئامان چون بنه رته ئینه سازه و (نا) نیه ن پو شاره هنو
واته کی ویشنه، پیسه قه دو: گه نا، وه نا، که نا، زانا.

ب - پښخه و وه لگیرو: بری وه لگیرو یما هنی زوانو هه ورامینه مه لان سه رو پښخه ی، نامی بکه ری
ئه ره تاشی "یاوه رنامی بکه ری ئه ره تاشی" دروسه مه که ران، نمونه:

- وه لگیرو (ب): ب+ بر: بپر: بپره، ب+ کوش: بکوش: بکوشه، ب+ واچ: بواچ: بواچه، که ر
+ ب: بکه ر: بکه ره، سان + ب: بسان: بسینه، بدی: بدیه، بیار: بیاره، بزئو: بزئوه، بنویس:
بنویسه.

- وه لگیرو (نه): نه+ واچ: نه واچه، نه+ سان: نه سان: نه سانه، نه+ وهر: نه وهر: نه وهره.
نه دی: نه دپه، نه یار: نه یاره، نه ز: نه زئی (نه زا و نه مهرگ)، نه مر: نه مره

- وه لگيڙو (ٿه ره): ٿه ره + پاچ: ٿه ره پاچ، ٿه ره + تاش: ٿه ره تاش، ٿه ره تاشه، ٿه ره + مال: ٿه ره مال، ٿه ره ووز: ٿه ره ووز، ٿه ره ڪهر: ٿه ره ڪهره، ٿه ره ٿه ٿه مار: ٿه ره ٿه ٿه ماره.
- وه لگيڙو (ٿه نه): ٿه نه + گير: ٿه نه گير، ٿه نه + چه قن: ٿه نه چه قن، ٿه نه چه قنه، ٿه نه + ڪر: ٿه نه ڪر، ٿه نه ڪهره،
- وه لگيڙو (ٿه وه): ٿه وه + وان: ٿه وه وان، ٿه وه وان، ٿه وه + به س: ٿه وه به س، ٿه وه به سه، ٿه وه + ڪولن: ٿه وه ڪولن، ٿه وه ڪولنه، ٿه وه لئيس: ٿه وه لئيسه،
- وه لگيڙو (پو): پو + ڪر: پو ڪر، پو ڪهره، پو + لکن: پو لکن، پو لڪنه، پو + تلن: پو تلن، پو تلنه.
- وه لگيڙو (په نه): په نه + زان: په نه زان، په نه زانه، په نه + بهر: په نه بهر، په نه بهر، په نه + هور ڪر: په نه هور ڪر، په نه هور ڪهره، په نه وان: په نه وان، په نه مار: په نه ماره.
- وه لگيڙو (چه نه): چه نه + سان: چه نه سان، چه نه سان، چه نه + زان: چه نه زان، چه نه زانه، چه نه + په رس: چه نه په رس، چه نه په رسه، چه نه گير: چه نه گير، چه نه ڪيش: چه نه ڪيشه.
- وه لگيڙو (وه نه): وه نه + فار: وه نه فار، وه نه فاره، وه نه + وان: وه نه وان، وه نه وان، وه نه + شان: وه نه شان، وه نه شان، وه نه په رس: وه نه په رس، وه نه په رسه، وه نه دو: وه نه دووه.
- وه لگيڙو (پوره): پوره + ٿاوهر: پوره ٿاوهر، پوره ٿاوهر، پوره + ساو: پوره ساو، پوره ساوه، پوره + لکن: پوره لکن، پوره لڪنه، پوره ڪر: پوره ڪر، پوره وه ٿ: پوره وه ٿه.
- وه لگيڙو (هور): هور + پاچ: هور پاچ، هور پاچ، هور + شان: هور شان، هور شان، هور + خزن: هور خزن، هور خزنه، هور بر: هور بر، هور ڪر: هور ڪر، هور ڪهره، هور به س: هور به سه.
- وه لگيڙو (چو): چو + تلن: چو تلن، چو تلنه، چو + ٿه ن: چو ٿه ن، چو ٿه نه، چو + چفن: چو چفن، چو چفنه.

پ - ريخه و دماگيڙ: دماگيڙيچ به شدارهن په ي وه شڪه رده وه يو يا وه رنامي بڪه ري:

- دماگيڙو (نوڪ): ته رس + نوڪ: ته رس نوڪ، ته رس نوڪ، ته رس نوڪه، له رز + نوڪ: له رز نوڪ، له رز نوڪه، له رز نوڪه.
- دماگيڙو (وڪ): چن + وڪ: چن وڪ، چن وڪ، چن وڪه (چه م چن وڪه)، خش + وڪ: خش وڪ، خش وڪه، له رز + وڪ: له رز وڪ، له رز وڪه.
- دماگيڙو (نده): گه ز + نده: گه زنده، گه زندى، ڪوش + نده: ڪوشنده، ڪوشنده، بر + نده: برنده، برنده، به خش: به خشنده، به خشنده، ٿاينده: ٿاينده.
- دماگيڙو (ا): زان + ا: زانا، زانى، ٿيو + ا: ٿيو، ٿيو، تاو + ا: تاوا، تاوي، يار + ا: يارا.
- دماگيڙو (لوڪ): واز + لوڪ: واز لوڪ، واز لوڪه (وازلوڪ: ڪه سيوه ڪه نار هگيڙو شه رمن، ڪه نار واز).

- دماگیرو (ه): گیر + ه: گیره، گر + ه: گره، مال + ه: ماله، چه رخ + ه: چه رخه،
 - ریخه و چه مه می چه نی دماگیرو (ش): کوشای: کوش + ش: کوشش، وهرزنا می: وهرز + ش: وهرزش.
 - ریخه و چه مه می چه نی دماگیرو (ست، شت): زانای: زان + ست: زانست، زانشت، بریه می: بر + شت: برشت، برست،
- ت - واتپوه ماناژاره + ریخه: یاوه رنامی ئامیتی بکه ری: چی باره نه ریخه چالاکن و گه لئو یاوه رنامی ئامیتی مان په می دروسمه که رو ن: واتپو ماناژاره (نامی، یاوه رنامی، یاوه رکه رده وه، نمونه:
- نامی + ریخه + نیشانی په گه زی: یاوه رنامی ئامیتی بکه ری: چه م + به س: چه مبه س: چه م به سه، ده س + بر: ده س بر: ده س بره، قه نڈمار: قه نڈماره، دلبر: دلبره، لوکن: لوکنه. هیزم ئاوه ر: هیزم ئاوه ره.
 - نامی + دلپه ندو (ه) + ریخه + نیشانی په گه زی: یاوه رنامی ئامیتی بکه ری: بار + ه + به ر: باره به ر: باره به ره، کار + ه + که ر: کاره که ر: کاره که ره.
 - نامی + وه لگیرو (ئه ره) + ریخه + نیشانی په گه زی: یاوه رنامی ئامیتی بکه ری سه ره + ره + وز = سه ره ئه ره وز: سه ره ئه ره وزه، چه م + ئه ره + به س: چه مه ئه ره به س: چه مه ئه ره به سه .
 - نامی + وه لگیر + ریخه + نیشانی په گه زی: یاوه رنامی ئامیتی بکه ری: ئاو + هو ر + که ر: ئاو هو ر که ر: ئاو هو ر که ره، چه م + ئه ره + گیر: چه م ئه ره گیر، بیر هو ر که ر: بیر هو ر که نه،
 - نامی + مور فیمو (نه) + ریخه + په گه ز: یاوه رنامی ئامیتی بکه ری: نما + نه + که ر: نما نه که ر: نما نه که ره، گوشت + نه + وهر: گوشت نه وهر: گوشت نه وهره،
 - نامی + نامی + ریخه + په گه ز: یاوه رنامی ئامیتی بکه ری: سه ره + سوال + که ر: سه ره سوال که ر: سه ره سوال که ره، ده م + تر + که ن: ده م تر که ن: ده م تر که نه.
 - نامی + یاوه رنامی + ریخه + په گه ز: یاوه رنامی ئامیتی بکه ری: ده م + چه رب + که ر: ده م چه رب که ر: ده م چه رب که ره، چه م + کو ر + که ر: چه م کو ر که ر: چه م کو ر که ره.
 - نامی + ریخه + دماگیرو (ه، ر) + یاگه گیرو نامی + یاگه گیرو نامی وی + په گه ز: یاوه رنامی ئامیتی بکه ری: گمی ز + که ر + ه + وی + ر: گمی ز که ره وی ر: گمی ز که ره وی ره: گو که ره وی ر.
 - یاوه رنامی سادی + ریخه + نیشانی په گه زی: یاوه رنامی ئامیتی بکه ری: سیاو + پو ش: سیاو پو ش: سیاو پو شه، پاس + واچ: پاس واچ: پاس واچه،
 - یاوه رکه رده وه + ریخه + نیشانی په گه زی: یاوه رنامی ئامیتی بکه ری: سه ر + وز: سه روز: سه روزه، فره + زان: فره زان: فره زانه، که م + وهر: که م وهر: که م وهره.

- یاوه رکه رده وه + دلئیه ند (و) + ریخه + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیٹی بکه ری: پال + و + پاچ: پالوپاچ: پالوپاچه، سهر + و + کهر: سه روکهر: سه روکهره.
- یاگه گیرو نامی (وی) + ریخه + ره گه ز: یاوه رنامی ئامیٹی بکه ری: وی: په رس: وی په رس: وی په رسه، وی + خه له تن: ویخه له تن: وی خه له تنه، وی گیر: ویگیره.
- یاگه گیرو نامی (وی) + وه لگیر + ریخه + ره گه ز: یاوه رنامی ئامیٹی بکه ری: وی + نه وه + کوش: وی نه وه کوش: وی نه وه کوشه، وی + نه ره + گیر: وی نه ره گیر: وی نه ره گیره.
- یاگه گیرو نامی (وی) + یاوه رنامی + ریخه + ره گه ز: یاوه رنامی ئامیٹی بکه ری: وی + فه قیر + کهر: وی فه قیر کهر: وی فه قیر کهره، وی + کز + کهر: وی کز کهر: وی کز کهره، وی وه شکهره: وی وه شکهره،
- یاگه گیرو نامی (وی) + ئامرازو پیوه نی (به) + یاوه رنامی + ریخه + ره گه ز: یاوه رنامی ئامیٹی بکه ری: وی + به + زل + زان: وی به زل زان: وی به زل زانه، وی به قوز گیر: وی به قوز گیره، وی به کهم زان: وی به کهم زانه.

ج - ریخه و یاوه رنامی کریی (نامی وهرکاری): ریخه سه دان یاوه رنامی کرییمان په ی وه شمه کهرون، پی ده سوره: ریخه + دماگیرو بکه ری نادیاری (ی) + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی کریی: ورهش + ی + ا، ی: ورهشیا: ورهشیی، کوش + ی + ا، ی: کوشیا: کوشیی، نویس + ی + ا، ی: نویسیا: نویسیی، خنیکیا، خنیکیی، مه ریا: مه ریی، سنیا: سنیی، گونجیا: گونجیی.

هه رپاسه به یاساو واتپوه ماناداره + ریخه + ره گه ز: یاوه رنامی کریی: مه لالا + وهر: مه للاوهر: مه للا وهره، چه م + ته رسن: چه م ته رسن: چه م ته رسنه، به چه ته رسن: به چه ته رسنه.

چ - ریخه و نامی چه مه ی: وه لتهر جه باسو قه دیه نه زاناما چه نی نامی چه مه ی دروسه مه بو، باسما کهرد په ی ویسته یو ریخه ی دوی راییما هه نی "چه مه - نیشانی چه مه ی: ریخه، هه رپاسه قه د - مورفیمو ویه رده ی: ریخه، ئی دووه حالته په ی ویشا با به نامی چه مه ی: ئیشای - ای: ئیش، په رسای - ای: په رس، له رزای - ای: له رز، فنشارای - ای: فنشار، دزیه ی: دز، پاچای: پاچ.

هه رپاسه مه تاومی نامی چه مه ی به (ریخه + دماگیرو) دروسه بکه رمی: کیش + ه: کیش، له رز + ه: له رزه ، کف + ه: کفه، قوز + ه: قوزه، دزیه ی: دز: دزه، ماشته: ماش: ماشه، لیست: لیس: لیسه، کیشته ی: کیش: کیشته. له رزای: له رزه، خوی: خوه، گره وای: گره وه.

ح - ریخه و نامی یاگی: ریخه به هامکاری دماگیرو نامی یاگی وه شه کهرو: وهن + گا: وهنگا، ورهش + گا: ورهشگا، خز + گا: خزگا، په رس + گا: په رسگا، شور + گه: شورگه، بر + گه: برگه .

جۆره كئيو كه رده وهى جه بارو دروسنايوه

كه رده وه به پاو دروسكه رده ييشان مه كريان به يه رى جۆرئوه: ساده، ئه ره تاشيا، ئامئته.

1- كه رده وهى ساده، كه رده وهى بنه په تى: Simple verb جه چه ميوى سادهى دروسمه كريو، ويه رده بو يام نه ويه رده، يام ئا كه رده نه هه كه گئيره و ئه ره تاشتهى به شدارى نمه كه رو جه دروسكه رده ييشنه، بيژگه ريخه و كه رده وهى هه كه گئيره و گهردان كه ردهى به شدارى مه كه رو جه دروس بيه ييشنه. نمونه: وارث، ويه رد، ئاما، لوا، شى، بى، دى، شت، مت، گئيرت، مه وه رو، مه ويه رو، مه يو، مه و، مشو، مه بو، مه وينو، مه كه رو، مسى، مسو، ژمارد.

ئى كه رده وه ساده: روت، ته مام، سه ره مپه، دوورى، ئه ره نيا "ئينشائى" مه گئرووه: وارد، واردهن، وه رى، وارده بى، لوا، لوان، لوى، لوابى، واردى، وارده بى، وارده بو، وارده بيه بى.

2- كه رده وهى ئه ره تاشيا Derivational verb جه چه ميوى ئه ره تاشياى دروسمه كريونه، كه رده وه كه ويه رده بو يام نه ويه رده: هورگئيرت، كه رده يو، كه رده يه و، لوايره، لوايو، لوايوه، هوركه رث، وه زنا ره، وه رووه، به رووه، ئه وه ئاردهى، ئه وه ونائى. هه ركام چا كه رده ئه ره تاشيايا ته ماشه مه كه رمى مزانمى هه كه ويه ردهى هه والى نزيكىنى، به ئاسانى و به ياسا مه كريان به ده مو هه والى و ئينشائى، ئه ره نياى و داوايى: وه زنا ره: وه زنا نه ره: وه زنا ئيره: وه زنا بئيره: مه وه زنا ره، وه زنا ئيره: وه زنا بئيره: وه زنا بو ره: وه زنا بيه بئيره: بوه زنا ره. به جۆرئوى ته ر ئه زنا سه و كه رده وهى ئه ره تاشياى جه كه رده ويوى ساده و دماگئيرى يام زياته رى و وه لگئيرى يام زياته رى مه دروسيو نه يام جه كه رده ويوى سادهى و دماگئيرى وه لگئيرى دروسمه كريونه:

• يوه: وه لگير + كه رده وهى ساده: كه رده وهى ئه ره تاشيا.

ا - وه لگيرو (په نه): په نه وات: په نه وات، په نه گئيرت: په نه گئيرته، په نه ويارا: په نه ويارى.
ب - وه لگيرو (پو): پو شى، پو بى، پو ئاما، پو لوا، پو كه رده.
پ - وه لگيرو (په ي): په ي ئاورث: په ي ئاورده، په ي به رد: په ي به رده، په ي كه رد: په ي كه رده، په ي لوا.

ت - وه لگيرو (چه نه): چه نه په رسا، چه نه ئاورد: چه نه ئاورد، چه نه ئه سا.

چ - وه لگيرو (وه نه): وه نه په رسا، وه نه شاننا، وه نه وست، وه نه كه وت.

ح - وه لگيرو (پوه، پو): پوه شى، پوشى، پوه نيى، پونيا، پوه ئاما، پو ئاما،

خ - وه لگيرو (پونه): پونه گيلا، پونه كه رد، پونه ويه رد، پونه به رد،

د - وه لگيرو (هور): هور لوا، هور پيكا، هور ئيزت، هور ئيزته، هور توتيا،

ر - وه لگيرو (تيك): تيك شى: تيك شيه: تيكدا .

ز - وه لگيرو (پور): پوره كه رد: پوره كه رده، پوره لوا: پوره لكا، پوره به رد، پوره ساوا.

ژ- وه لگيرو (وهر): وهرکهرد، وهرگيرت، وهردا
گ- وه لگيرو (به): بهرکهرد، بهرشی،

دوی: کهردهوهی ساده + دماگير: کهردهوهی ئه ره تاشيا

ا - دماگيرو (ره، هره): کهوته ره، وهزتره، ئاماره، پپاره، لواره، نيشتته ره، بهردهره، ياوناره، ياواره.
ب - دماگيرو (نه): چه قانه، گيرتنه، گيرتنه، خزانه، پپانه، کهردنه، وستنه، لوانه،

پ - دماگيرو (وه، هو، و): ئه گهر دماو ئه لفيوه به يو ئانه (وه)، ئه گهر دماو
که نسنانتيوه (گيرهه ن) به يو ئانه (و، هو، وه) ن: ئاماو، گيلاوه، لواوه، سه ياوه، کهردو، کهردهوه،
کهردهوه، شتو: شتو، شتو، بهردو، بهردهوه.

ت - دماگيرو (چه نه): چه نه ئاما: چه نه ئامی: چه نه شی: چه نه ويهره، چه نه کهرد.

ج - دماگيرو (وه نه): چپی وه نه، پهرساوه نه، داوه نه،

چ - دماگيرو (پو): تلياپو، کهرڭپو، ته قياپو، لواپو، ئاماپو، رنی پو. بی پو.

ح - دماگيرو (چو): ئاماچو، شی چو، تلياچو، ته قياچو،

د - دماگيرو (ناوه): ئی دماگيره ماناو واوه می مڌو، ژلیویای پرووه دلئ: کهوته يناوه:
کهردهوه يناوه: خزایناوه، بهرده يناوه، گيرته يناوه.

ر - دماگيرو (پوره): ساواپوره، لکاپوره، گيرتپوره، لواپوره، ئاماپوره، بهردپوره، داپوره.

ز - دماگيرو (پونه): کهردپونه: کهرده پونه، ئاماپونه، دياپونه،

ژ - دماگيرو (راوه): جولياي سهرؤ پهی واری: وهزته راوه، کهوتراوه، کهوته راوه، لکناراوه،
گيرته راوه، پپاراوه، ياواراوه، ئاسته راوه، بهسته راوه، نيشتته راوه.

س - دماگيرو (په نه): وات په نه، داپه نه، کهردپه نه، کهرده په نه.

ش - دماگيرو (پووه، پو): دی پووه، بی پووه، گيرت پووه، تلياپووه، شی پو، بيپو.

گ - دماگيرو (وه نه): پهرساوه نه، داوه نه، کهرده نه، گيرتوه نه،

ک - دماگيرو (پهی): لواپهی، چهشت پهی، ئاماپهی،

یه ری: وه لگير + کهردهوهی ساده + دماگير = کهردهوهی ئه ره تاشيا

- ا- (هور + وه، هو، و) هورگيلاوه، هورئاماوه، هورماساوه، هوركرردو، هورئاردو، هوربيكاوه. هورمتهو، هورمتهوه، هوررلوشت: هورلوشتهو.
- ب- (په نه + وه) : په نه داوه، په نه گيلاوه، په نه تاواناوه، په نه به خشاوه.
- پ- (چه نه + وه) : چه نه ئه ساوه، چه نه گيلاوه، چه نه گرتو، چه نه په رساوه.
- ت- (وه نه + وه) : وه نه په رساوه، وه نه لالياوه، وه نه گه فاوه .
- ج- (پو + هو، وه، و) : پوئاماوه، پوئاردو، پوئاردو، پوئاردو، پوئاستو، پكالاه .
- چ- (چو + هو، وه، و) : چووبيو، چووبيه، چووبيه وه، چوئاردو، چوئانه، چوئانه، چوئانه، چوئانه، چوئانه.
- ح- (په نه + نه) : په نه ورتنه، په نه ورتنه، په نه كرده نه، په نه كرده نه، په نه كيشتنه: په نه كيشتنه نه.
- خ- (وه نه + هور + هو، و، وه) : وه نه هورگيلاوه، وه نه هورداوه، وه نه هوركرردو، وه نه هوركردهوه، وه نه هوركردهوه.

كردهوهی ئامیته Compound verb

كردهوهی ئامیته جه چه میوه ئامیتهی دروس مه کریونه، كردهوه كهش ویه رده یام نه ویه رده بو: نان په چو، نان په چی، نان په چای په چو، نانش په ت، نانش په تن، نانش په ته بی، نانش په ته بی، یام مه تاومی بواچمی كردهوهی ئامیته دروسمه کریو جه كردهوهیوه بنه رته تی و وه رکاریو. نامی، یاوه رنامیچ به شداری مه بانئ جه دروسبیه یشنه، هه پاسه برئ جاریچ گیره به شداری مه كه رو جه دروسكه رده یشنه نمونه: نان ئه وه په ته تی، جه چه مه و نان په ته تی، هورگیریان.

دلیو كردهوه ئامیته كانه بریما هه نی ئالوزته ریئی مه کریو نامیسا بنییه می " كردهوهی ئامیتهی ئالوز" جارو بار گیره یچشان ئینا چه نی: ویش به خت كه رث، دهس پان مه كه رووه، چه میش وه نه زاق مه كه رووه.

نمونئ سهرو كردهوهی ئامیتهی:

- 1- نازه نینه نانش په ت.
- 2- زاروله كه ته قه ته قه مه كه رو.
- 3- زه مینه كه چال چال بیه ن.
- 4- نه وه شه كه جه هوشو ویش شی.

- 5- کاوہ تره کئی جہ بال شانای کہوتہ.
- 6- زمینہ کہمان کا برای دہس سہرہرہ گئیرت.
- 7- کاوہ پاسہش سہرئامان جہ گو کہوتہن.
- 8- نہرمینہ رہسمہ کہی ناشیرین مہ کہرو.

کہردہوہ جہ بارو مانایوہ

کہردہوہ جہ رووہو مانپوہ دوئی بہشین: ویہر: نہویہر، ہہ کہ پھیوہندیشان بہ وەرکاریوہ جیاشان مہ کہروہ.

کہردہوہی نہویہر: Intransitive verb، فعل لازم، کہردہویوہن باسو کاریوہ یام حالو کہسی، چپوئی مہ کہرو ساتھ وختی دیاری کریانہ، بہ تہنیا مانای تہمامہ مٹو دہسو و ئہرکہش پھیوہندیشان بہ بکہریوہ ہن و نمہویہرو پھی سہرو کہسیوی تہری. یام کہردہویوہن بہ تہنیا متاوو ماناو رستہ کہی تہمامنو، ئہرکو بکہر و کہردہوہ کہی نمہویہرو پھی کہسی یام چپوئی تہری.

کہردہوہی ویہر: Transitive verb، فعل متعدی، کہردہویوہن باسو کاریوہ یام حالو کہسی، چپوئی مہ کہرو ساتھ وختی دیاری کریانہ، ئہرکو کہردہوہ کہی جہ بکہری مہویہرو پھی سہرو کہسیو یام چپوئی پہنہش مہواچان وەرکار. یام کہردہویوہن وہ تہنیا نمہتاوو ماناو رستہ کہی بتہمامنو، چوون ئہوہجہش بہ واتپوہتہری ہہنہ پھی تہمامنای ماناو رستہ کہی، واتہکیچ ئہرکو کہردہوہ کہی مہگنو سہرش پہنہش مہواچمی (وہرکار). پہنگا کوو گردو ئا قسا ئینہبو (کہردہوہی نہویہر وەرکارش گہرہک نیہن، وہلی کہردہوہی ویہر وەرکارش گہرہکن، بہبی وەرکاری نمہ کریوش).

کہردہوہی نہویہر، پیسہ: ئاما، لوا، گرہوا، خوا، پہما، شیویا، دیویا، سووپریا، پوویا، گہنا، فلیقیہا، ریژاوه، وارا، وت، کہوت، سہروت، سوت، مہرڈ، ویہرڈ، بی، شی. ہہورامینہ کہردہوہی نہویہر و ویہری وہ "الف" دمایئ ئاما فرہ فرینی، وہلی نہویہری دمایئ ئاما بہ "ت، د، ی" فرہ کہمینی،

چنڈ نمونی جہ کہردہوہی ویہری: گئیرت، گئیرتہرہ، گئیرتو، ہورگئیرت، سہرگئیرت، گئیرت وی. ئارڈ، ئارڈہرہ، ئارڈملہرہ، بہرڈ، بہرڈ سہر، بہرڈہنہ، سانا، وانا، کیانا، نویست، ژنی، دی، دیو، چنی، ئہسہری.

جیائے وہ کہ ردهی کہ ردهوی نه ویهری جه که ردهوی ویهری

بهش بیهی که ردهوی سهرو "ویهر و نهویهر" یره هرمانیوی سوکه و ئاسانه نیه نه، چوون نیشانیوه یام سازیوه مورفولوجی نیه نه ئی دووه که ردهوان جه یوی جیا بکه رنوه، وهر وئانهی فره و بنویسان سهرو بنه رته تو مانی باسو ئی گرفته یشا که رذن، یو جه تایبه مه ندیه کانو که ردهوی نه ویهری وهر کارش گهرک نیه نه، به مانیوه تهر تینه و بکه ری نملو په ی سهرو هیچ واتپوه تهری جبهرو که رده که یشه وه، سهربارو ئانه یچه برئی سهرنجئی و ههنگامی هه ئی وهرده سه نه په ی جیاوه که رده یو که ردهوی نه ویهری و ویهری، بفرماودی مهوزمیشان رووه:

1- که ردهوی نه ویهر ئه وه جهش به وهرکاری نیه نه، وهلی ویهر ئه وه جه و هه نه به وهرکاری.

ا	پ	ج
دارا وت	هومەر ئارث	هومەر نانه کهش ئارد
نه ریمان خوو	شیرینه مرئیسو	شیرینه مهره ز مرئیسو
ئیمه گیلمیوه	شمه منویسدی	شمه رازه منویسدی

سهرنجه بدهیمی پیپه و ئه لفی "ا" ماناو رسته که ی به که رده وه و بکه ر ته مامیینه، ئه وه جه مان به واتپوه تهری نیه نه تا ماناو رسته که ی ته مامنو. وهلی پیپه و "ب" ههرچنڈ که رده وه و بکه ر هه نه وهلی ماناو رسته که ی ته مامه نیه نه، په رسو هومەر چیشش ئارث؟ شونه و ئانه یره ته ماشه و پیپه و "ج" بکه رمی رسته کی ماناشان ته مامه نه.

2- ههر که رده ویوه حاله تو نزیک و ته مام و دووری هه والی، یام نزیک و ته مام و سه ره مپه و دووری ئینشائی (ئه ره نیای) ببو ئه گهر یا گه گیرو نامی لکی ده سه و یوه میس هورگیرت (م، مان، ت، تان، ش، شان) ئا که رده وه ی ویه رهن، ئه گهر یا گه گیرو نامه کانی ته ریش هورگیرتی ئانه نه ویه رهن:

که رده وه ی ویه ر: مارام، مارانم، مارابیم، مارا بییم، مارابوم، مارپیم، مارا بییه بییم.

که رده وه ی نه ویه ر: ده سه ی دووه مو یا گه گیرو نامه لکایه کاش مه لان سه ر "ا، انی، ی. یمی، یدی، ئی، ئی": سوتا: سوتانی: سوته نا: سوته نانی: سوچینی: سوته بیینی: سوته بیینی: سوته بوو: سوتینی _ سوته بی یه بیینی.

3- ههر که رده ویوه ویه رده و نه ویه رده ی هه والی و ئینشائی بتاوو یا گه گیرو نامی لکی و که سی یه ره می تاکی هورگیرو "ش" پیسه و وهرکاری، ئانه که رده ویوه ویه رهن: پیسه و: به ردش، به رده نش، به ریش، به رده بییش، به رده بوش، به ردیش، به رده بییه بییش، مه به روش، به روش. ئه گهر که رده وه که نه ویه ر

- بو هه رگيز يا گه گيرو نامی "ش" هورنمه گيرو، نمونه: په ما، گليرا، هه رگيز هه ورامی نمه نويسو:
 په ماش، گليراش، چوون سروشتو پازوانه که یش پانمه تو.
 4- که رده وهی ویه ری بکه ر ديار مه فاريو په ی بکه ر ناديارى نه ویه ری: مه نیجی بزه کیش دوشته.
 بزه کی دوشیا.
 5- که رده وهی ویه ر يا گه گيرو نامی "ش" هورمه گيرو، وه لینه باسما که رده ن، رستيوه ته مام جه
 که رده وهی، بکه ر، وه رکاری وه ش بیه ن، هه که مه واچمی (مه نويسوش) (مه + نويس + و + ش) (مه):
 مورفيمو ساتو نه ویه رده ی + نويس: ريخه، و: يا گه گيرو نامی لکی، بکه رهن، ش: يا گه گيرو نامی
 لکی که سی به رمی تاک: وه رکاره ن).

که رده وهی نه ویه ر جه پوهو هازيوه دوی جورین

- 1- نه ویه ری وازیا: ئیرادی: یانی ئیراده و بکه ری هه رمانه کینه ئاشکران و وازته یو وه رکاریچ
 به رنمه گنو: نازاره ئاما، کوره که مه لو، کاوه تری پرو، چی رستانه که س ديار نیه ن به زور
 هه رمانه کیشا په نه بکه رو، گرد به ئیراده و وازته و ویشان هه رمانه کیشان که ردینه، تاوینیچ
 هه رمانه کی نه که ران .
 2- نه ویه ری نه واز: نائیرادی: چی هه رمانینه بکه ر ده ورش نیه ن، یانی به بی حه ز و وازته یو بکه ری
 کاره که مه لو وه رو، جاری چامنه یچ هه ن هه رمانه کی دژ به وازته ی حه زو بکه رین، پسه: کوره که
 مه رد، نه وه شه که گلیرا. سه رنجه بده یمی چی رستانه کوره که به حه ز و وازته یو ویش نه مه رده ن،
 کی حه ز مه که رو بمرؤ، یام نه وه شه که هازه یوه به رو ئامینه نه وه شه که ش گلیرنان.

که رده وهی ویه ر جه پوهو هازيوه دوی جورین

- 1- ئا که رده وه ویه ره هه که ئه وه جه ش به یه ک وه رکاری هه ن و تین و تاوش مه یاوو لایو ته ری: هیرو
 کتیب مه وانوو. که رده وه مه وانوو ته نیا تواناو ئاورده ی یه ک وه رکاریش هه ن.
 2- ئا که رده وه ویه ره هه که ئه وه جه ش به یه ک وه رکاری زیاته ری هه ن: ماموسا داراش فیرو ده رسی
 که رد. من وینه ت مه کیشو.

فارای که رده وهی نه ویه ری په ی ویه ری و چه په وانه یچ

- برپوه فری جه که رده وه نه ویه ره کان به ده سکارییوی کم و به یاسا مه کریان به ویه ر:
 1- نه ویه ره ئه لفیه کی: یانی ئا که رده وه نه ویه ری که قه ده که شان به (ئه لف-ا-) دماییشان ئامان،
 به شی فره که رده وه کانو زوانو هه ورامی ئه چی جو ره نی به تاییه وه ختیو "نوبسه و" وه لی

ئەلفەكەى (گىرھەن- كەنسانت) بو. نويسەو (ن) ى مەوزمى وەلئو ئەلفەكەى، ميانو ئەلفەكەى و نويسەكە وەلئش، ئتر نەو يەركە مەفارپو پەى و يەرى: تەپا: تەپنا، ورا: ورننا، گرسا: گرسنا، تەرسا: تەرسنا، خزا: خزنا، لەرزا: لەرزننا، تەزا: تەزنا، ھورگرا: ھورگرننا، جما: جمنا، شەقا: شەقنا، لەقا: لەقنا، تەقا: تەقنا، وارا: وارنا، گلئرا: گلئرننا، گئلا: گئلنا، ماسا: ماسنا، رئزا: رئزننا، لكا: لكنا. ئى دووہ دندئى ملچئرو ياساكئ نمەبان و شازئنى: "زا، لوا".

ئەگەر نويسەو وەلئ ئەلفەكەى (ى) يا بو ئانە، ياكەى مەكەرمى بە (ن)، ئتر كەردەوہ نەو يەركە مەفارپو پەى و يەرى: خشيا: خشنا، پرووكيا: پرووكننا، فليقيا: فليقنا، چەرخيا: چەرخنا، توريا: تورنا، بريزيا: بريزننا، سوورپا: سوورپنا، پرچيا: پرچنا، گزيا: گزنا، شئويا: شئوونا، ديويا: ديونا. چئگەئچ چنئ دانئو نمەلانە چئرو ياساكئ و شازئنى: درپا، برپا، زيا، مەپيا، چيا، بيا، ديا، پەى فارپاشا بە و يەر تەنيا (ا) لا مەبەرمى و مەوارپان: درپا: درپا، برپا: برپا، مەپيا: مەپيا، زيا: زيا، چيا: چيا، بيا: بيا، ديا: ديا، يانى مەگئلنمئشەو سەرو قەدو كەردەوہكەى.

- 2- نەو يەركە تائىكەئى: ئا كەردەوئى ھەكە دما نويسەو قەدەكەيشان "ت" نە بە پاو ئى ياسئ مەكرپان بە و يەر: رئخەو كەردەوہكەى + دماگئرو "نا": وت: وس + نا: وسنا، سەرەوت: سەرەو + نا: سەرەونا، نئشت: نئش + نا: نئشنا، ھورئئست: ھورئئز + نا: ھورئئزنا: ھورزنا.
- 3- نەو يەركە دالئەكەئى: دوئى دندئما كەوتئ وئير: مەرئ، و يەرد، بە لابەردەيو مورفيمو وەختەكەيشان "د" مەبان بەرئخە، سازەو "نا" ى مەوزمئ سەرشان يەكسەر مەبان بە و يەر: مەرد-د: مەر + نا: مەرنا: مرنا، و يەرد-د: و يەر + نا: و يەرنا.
- 4- نەو يەركە يائئەكەئى: دوئى دندئما ھەئى: بى، شى. نمەكرپان بە و يەر، وەلئ ھام ماناكئشان ھەئئما بە و يەرى: كەرئ، ئارد.
- 5- نەو يەركە دەنگە سەروشتئەكان: ئى تاقمە كەردەوہ جە دەنگە سەروشتئەكانەنە ھورماگئرتئنى، وە ياگەگئرو نامئ لكئ كەسى يەرەمى تاقئ (ش) دمايئشان مەيو: بارناش، باعناش، مياوناش، جريوناش، نەرناش، قوولناش، بوپناش، زريكناش، لوورناش، پئقناش، شئرناش، قريوناش. ئى كەردەوہ نەو يەركە بە زيا د كەردەيو (و، ھو، ھو) كە مانا و اوەى مئو، مەبان بە و يەر: بارناشو، بارناشەو، باعناشو، باعناشەو، باعناشەو.

فارپى و يەرى پەى نەو يەرى

- 1- و يەركە ئەلفئەكەئى: مەبو دمو ھەوالئ نزيك و و يەردەى سادەشان بوئزمئو، ئەگەر رئخەكەشان بە (ن) دمايئش ئامابو، لاش مەبەرمى: قەد _ ن: قەدى نەو يەرى ئەلفئ: تئكنا-ن: تكا، لكنا-ن: لكا، رئزنا-ن: رئزا، جمنا-ن: جما. جورئ تەرشان رئخەكەشان ھەر بە نون (ن) دمايئشان

ئامان، نونەكەى مەكەرمى بە (ى) ئتر كەردەوہكە مەفاریو پەى نەویەرى: پەتتا_ ن+ى: پەتیا، ژاكننا_ ن+ى: ژاكیا، دۆرنا_ ن+ى: دۆریا .

- 2- كەردەوہ ویەركی هەكە دمایشان بە"ت، د، ی" ئامان: نمەفاریان پەى نەویەرى، مەگەر ئانیشان وەلتەر نەویەری بییان و کرییان بە ویەری، وەلتەر باسماں كەردینی .
- 3- كەردەوہ ویەركی دەنگە سروشتیەكان: خالەو پەنجینه باسماں كەردینی بنەرتەنە نەویەرینی، بە زیادكەردەویو (ۆ، هو، هوە) مەكریان بە ویەری، دەى بەلابەردەویو (ۆ، هو، هوە) ی مەبانوہ بە نەویەری: بارناشو_ ۆ: بارناش، بارناشەوہ _ هو: بارناش، بارناشەو: بارناش.

شیوہ و وەخت (mood, tense, dem)

سیغە یانی شیوہ شکل و بیجم كەردەوہین، سەرو چ زەمنیوہ دروس بیەن؟ با بزانی شیوہ یانی چیئش؟ شیوہ یانی³⁸ (صیغە) Derived from (Aspect (mood) شیوہ حالەتیوی رازوانین، كە پەیوہندی قومیاى و هەل و مەرج بە واقعیوہ نیشانە مئو، یام شیوہ، سیغە واتییوہنە كە حالەتو كەردەوہى نیشانە مەدوئە. یەری سیغیش هەنى: هەوالی، ئەره نیای، داوایی. جە بارەو دەمو كەردەوہیوہ ئا شیوہنە هەكە بە پاو وەختی و كەسو ژمارە و كەسەكەى هورش مەگیرو.

- 1- بە پاو وەختی و كەس و ژمارەى هەكە گەردان كەردەینە (تصريف) هورش مەگیرو، شش

صیغیش هەنى:

كەس	تاك	كو
یوہم	ئامانى	ئامایمی
دووہم	ئامای	ئامایدی
یەرەم	ئاما	ئامی

- 2- بە پاو ئا دلگییری هەكە رستەنە پەیش بەكارمەيو چوار شیویش هەنى: چیولای دەم بەكار ماوهرمی جیاتی سیغەى وشیوہى و موودی وتینسى.

- دەمو هەوالی "ئیخباری".
- دەمو ئەره نیای "ئینشائی، التزامی".
- دەمو داوایی "ئەمر".
- دەمو شەرتی "مەرج".

³⁸ صیغە، شیوہ، پەى mood, formula كەردەوہى بەكار ماوهرمی، چون هەورامینە هەلای بارمتیوی پەرەمانا نەن پەیش

ئەژناسیوی تەریج پە ی دەمی، شیوهی: شیوه حالەتیۆه رازوانین، که پە یوهندی قومیا ی به واقعیوه نیشانه مه‌ئو، پە یوهندی قومیا ی، ئازە ی واقعی نیشانه مه‌ئو. وەرئانه ی جه بارو واتە سازیه یه‌ری شیوی هه‌ئ: هه‌والی، ئیخباری. ئەره‌نیا ی، ئینشائی، داوایی، ئەمه‌ره، فره و هوروشکنه زوانه‌شناسه‌کان مه‌واچان: شیوه ی هه‌والی، ئیخباری ئانه ی مه‌یاونو هه‌که جه راسیه‌نه رووه مه‌ئو، یام هه‌لای رووه‌ش نه‌ئینه، وه‌لی مه‌شو چیوی رووه‌ بو، یام ئەشیا جه ئازیوه زانیانه رووه‌ش دی. ده‌مو ئەره‌نیا ی، ئینشائی: وه‌لی گرچیوه‌ ئا رووه‌دایه باس مه‌که‌رو، مه‌یاونوش، که واقعه‌نه جابه‌جا نمه‌بونه، وه‌لی جه ئازیوه ئەژناسیانه کریی جابه‌جا بونه یام به‌گا بی، (ب) کریلی تهرین نیشانی ده‌مو ئەره‌نیا یه.

شیوه‌کیو که‌رده‌وه‌ی سه‌رو بنه‌ره‌تو صیغه و وه‌ختی، ده‌می

یوه: ده‌مو هه‌والی، ئیخباری: Indicative mood بری جه ده‌مو که‌رده‌وه‌ی پە ی هه‌والدای یام خه‌به‌ر دای و پراسین جه کارو حالو که‌سیو یام چیوو، گمانه‌بیچ نیه‌نه هه‌که که‌رده‌وه‌که یوان به‌ئەنجام، وەرئانه ی پە‌نه‌شان مه‌واچان شیوه ی هه‌والی، ئیخباری.

شیوه ی هه‌والی جه بارو واتسازیه‌هیچ نیشانیوی تاییش نیه‌نه، وه‌لی جه شیوه‌کانی تهری جیا مه‌کریوه‌ه چوون به‌پاو وه‌ختی به‌ریکو پیکی مه‌فاریو، سه‌رنجه‌و ئی نمونان به‌دیم:

- ئیسال واران فره‌ وارا.
- ئیسال واران فره‌ واران.
- ئیسال واران فره‌ واری.
- ئیسال واران فره‌ وارا بی.

چی نمونانه‌ وینمی که‌رده‌وه‌ جه ده‌مو هه‌والینه، جه بارو وه‌ختینه‌ چوار جورین "کوردیچه‌نه هه‌ریاسه‌ن" مزانمی که‌رده‌وه‌ی و به‌رده‌ ئانه‌ن هه‌که وه‌لی قسئکه‌رده‌ینه رووه‌شدینه.

یوه: شیوه ی و به‌رده و نزیک ی هه‌والی: ئی شیوه چه‌مه ئەلفیه‌کانه به‌لابه‌رده‌ی (ی) چه‌مه‌ی، چه‌مه‌کانی تهرینه به‌لابه‌رده‌ی (ه‌ی) چه‌مه‌ی دروسمه‌کریونه: ئامای_ی: ئاما، کالای_ی: کالا، سوته‌ی_ه‌ی: سوته، شته‌ی_ه‌ی: شته، مه‌رته‌ی_ه‌ی: مه‌رد، که‌رده‌ی_ه‌ی: که‌رد، شیه‌ی_ه‌ی: شی، دیه‌ی_ه‌ی: دی.

په‌سای بنه‌ره‌تی په‌ی شیوه و وه‌ختو و به‌رده‌ی نزیک ی، و به‌رده‌ی رووت، قه‌دو که‌رده‌وه‌یه‌ن و یاگه‌گیرو نامی لکی یام ریخه و وه‌خت و که‌س، چی شیوه‌نه ئەگه‌ر که‌رده‌وه‌که و به‌ر بو ئانه ده‌سه‌و یوه‌مو یاگه‌ نامه‌ لکا‌کا هورمه‌گیرو"م، ما، ت، تا، ش، شا، پیسه: کالام، تاشامره، سه‌رم وزت:

- زه‌مینه‌که‌تا کالام

- زه مینه که تا کالاما
- زه مینه که ما کالات
- زه مینه که ما کالاتان
- زه مینه که ما کالاش
- زه مینه که ما کالاشان

وهلی ئه گهر که رده وه که نه ویه ر بو ئانه ده سه و دووه مو یاگه نامه لکا کان هورمه گیرو "انئ، یمئ، ی، یدئ، ی، ی.

- هیزی سیئر وتا، وتانی.
- هیزی سیئر وتیمی.
- هیزی سیئر وتی.
- هیزی سیئر وتیدی.
- هیزی سیئر وت، وته
- هیزی سیئر وتی.
- هیزی کارگه نه مه رزیانییره.
- هیزی دیسان ئازاد بیانیه.

ئه گهر ته ماشه و نمونه کان بکه رمئ مه وینمئ ویه رده ی نزیکه نه یاگه نامه لکاکئ مه گنان دما و قه دو که رده وه که ی، ئتر که رده وه که ویه ر بو، نه ویه ربو، ساده بو یام ئه رتاشیا، یام ئامیته، جه ویه رده ی نزیکه هه والینه، یانی رووه دایوه جه ویه رده ی نزیکه نه پوهش دینه و دمايش ئامینه، وه لئو قسیکه رده ی نه، واتئ هه که باسو وه ختی مه که ران، شوئه ما منیو سه رو فورمو ویه رده ی رووتی هه والئ و مانا و ئاینده ییش په نه به خشونه: نمونه: ئینا ساله و هزارو نوسه دو نه وه دو یه کیه نه، ره میئمئ په ی ئیرانی، په ی ویم پاوه نه بیاسه مه که رو چه نی کومه لئو قه و ما جاده که نه مه یمئ و ملمئ، هه راو هوریاو ره مای نمیه ویرمه ره، کوت و پر نه وزادی کورم ئاما واتش، تاته بیاوه په نه، ئه ئام فره هیلاکه نه). ئی واتئ هه که هیله شا ئامینه چیره ره گرد وه ختو نه ویه رده ی نیشانه مئا به پاو سیغه که یشان.

گردو که رده وه کانو ده مو ویه رده ی رووتی هه والئ، چ ویه ر، چ نه ویه ر به یو چی نیشانان دمايشان ئامان "ا، ت، د، ی" ئاما، گیل، نیشت، نویست، ویه رد، به رد، بی، ئه سه ری .

که رده وه ی ویه رده و رووتی هه والئ ئه رتاشیا و ئامیته یچش هه ن، ویه ر و نه ویه ره که یچش:

ساده	ئه ره تاشیا	ئامیته
خوا	هورئیزت	سه رشی
شویبا	هورویلیا	بیس بی

سه رگيرت	شته ره	شت
ويران كهرد	درپه ره	درپى

دوى: شيوه ي وپه رده ي ته مامى هه والى: كه رده ويوه وپه رده ن، به فره بى نه نجامو پروه دايوه باس مه كه رو كه وهر پيكه كه ش (نه نجام) ئيساتى بو، يانى تاحالى حازر هه لميش چه نه هورمئزو ئنڌه هه واله كه، كاره كه تازه پروه ش ديئنه، پيسه ن present perfect زوانو ئينگليزى:

- ئه ها! بڌيه ئى پوشه چهنى سوتنه؟
- ئاڌ قهرزار بيه ن و قهرزه كه ش نه ئانوَ، ئانا يانه كه ش وره تشا.

كه ره سه و ده مو بنه ره تو وپه رده ي ته مامى، قه د و نيشانى ره گه زى و نيشانى جو رو كارين (ن) و يا گه گيرو نامى لكى: قه د + نيشانى ره گه زى + نيشانى كه رده وه ي "ن" + نيشانى ره گه زى + يا گه گيرو نامى لكى.

- باخه كه تان كالانم.
- حه وشه كيتان كالينم.
- ئى قاليى تازه نه سينم.
- ئى نمه ده تازه نه سانم.
- كه له شي ره كه تان وره ته نم.
- كه ركه كيتان وره تينم.

خوَ نه گه ر كه رده وه ي وپه رى نه ره تاشيا بو ياساكى پيسه ش سه رمه يو:

وه لگير + يا گه گيرو نامى لكى ده سه ي يوه مى + قه د + نيشانى ره گه زى + نيشانى كارى (ن) + نيشانى ره گه زى: هورم گيرته ن: هورم گيرتينه. چه نه م نه سان: چه نه م نه سينه.

نه گه ر نه ره تاشيا و دماگيرش پوه بو: قه د + نيشانى ره گه زى + نيشانى كه رده وه ي "ن" + يا گه گيرو نامى لكى ده سه ي يوه م + دماگير: وزته نمره: وزتينه ميره، ئارده نمره: ئاردينميره.

نه گه ر كه رده وه كه ش ئامپته بو ياساكى پيسه ش سه رمه يو: واتيو مانداره + يا گه گيرو نامى ده سه ي يوه م + قه د + نيشانى ره گه زى + نيشانى كه رده وه ي "ن" + نيشانى ره گه زى: رام گيرته ن: رام گيرتينه، وه يم كه رده ن: وه يم كه ردينه.

نه گه ر كه رده وه ي وپه رده ي هه والى، ته مام، نه وپه ر ببو ياساكى پيسه ش سه رمه يو:

ا- که رده وهی ساده ی ویه رده ی نزیک، ته مام، هه والی: قه د + نیشانی ره گه زی + نیشانی جورو کاری "ن" + یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی چوارهم:

وته نا: وتینا: وته نان: وتینان، ره مانا: ره مینا: ره مینمی

ب - که رده وهی ویه رده ی ئه ره تاشیا، هه والی نه ویه ر "به وه لگیتر":

وه لگیتر + قه د + نیشانی ره گه زی + نیشانی کاری "ن" + یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی چوارهم:

هوروه سته نی: هوروه ستینی، چه نه که وته نان، چه نه که وتینان.

ج- که رده وهی ویه رده ی ئه ره تاشیا، هه والی نه ویه ربه دماگیتر:

قه د + نیشانی ره گه زی + نیشانی جورو کاری "ن" + یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی چوارهم + دماگیتر.

وه سته نار: وه ستیناره: وه تینمی ره. که وته نار: که وتیناره: که وتینمی ره.

د - که رده وهی ویه رده، ته مام، هه والی نه ویه ر و ئامیته:

قه د + نیشانی ره گه زی + نیشانی جورو کاری "ن" + یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی چوارهم:

سه رکه وته نان: سه رکه وتینان: سه رکه وتینمی. سه رفراز بیه نان: سه رفرازه بیینا، سه رفراز بیینمی.

یه ره م: دهمو ویه رده ی سه ره مپه ی هه والی

که ره سه و بنه په تو دهمو وه ختو سه ره مپه ی هه والی: ریخه و نیشانی جورو که رده وهی "ی" و یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی یه رمو یاگه گیرو نامه په یوه سه کان: نی، نی. نمی، ندی، نی، یاگه گیرو نامی هه همیشه مه گنو دماو ریخه که ی، نی جوره دهمو پوه دایوه ویه رده ی باس مه که رو، که سه ره مپه ی بونه و دماییش نه یو.

- هه رکه لوینی په ی که شی ته رسی گی ریمره. کاوان لوی په ی که شی. کاوان مه لوا په ی که شی. هه که مه لوا په ی که شی ته رسی مه گی ریمره.
- هه ر وه رو واری هه وا سه رد که ری. زمسانینه وه رو واری. هه رو وه مه وارا، هه وا سه رد مه که رد. زمسانینه وه رو مه وارا.

ئینه یچ ده سورو یاسا کیشه نه:

ا- ئه گه ر ساده بو، نه ویه ر و ویه ر پی جوره نه:

رِيخه + نيشانى جوړو كه رده وهى "ئى" + ياگه گيرو نامى لكى، دهسه يه رهم.

- وسينى: وسينمى: وسينى: وسيندى: وسى: وسينى. نه ويه ر
- سله منينى: سله منينمى: سله منينى: سله منيندى: سله منى: سله منينى. ويه ر

ب- ويه رده ي ئه ره تاشياى سه رهمه و ويه ر و نه ويه ر، وه لگيرش پوه بو:

وه لگير + رِيخه + نيشانى كارى "ئى" + ياگه گيرو نامى لكى، دهسه يه رهم:

- هورپرينى: هورپرينمى، هورپرينى، هورپريندى، هورپرى، هورپرينى.

ج- ويه رده ي ئه ره تاشياى سه رهمه و ويه ر و نه ويه ر، دماگيرش پوه بو:

رِيخه + نيشانى كارى "ئى" + ياگه گيرو نامى لكى، دهسه يه رهم + دماگير.

- وه زينيره: وه زينيرمه، وه زينيره، وه زينيديره، وه زيره، وه زينيره.

د - ويه رده ي ئاميته ي سه رهمه نه ويه ر و ويه ر:

وه ركار + رِيخه نيشانى كارى "ئى" + ياگه گيرو نامى لكى، دهسه يه رهم: دهسه يه رمو ياگه گيرو نامه لكاكان.

من سه رگنئينى: ئيمه سه رگنئينمى، تو سه رگنئينى، شمه سه رگنئيندى، ئاډ، ئاډه سه رگنى: ئاډى سه رگنئينى.

من راگيرينى: ئيمه راگيرينمى، تو راگيرينى، شمه را گيريندى، ئووډ، ئووډه راگيرى، نه وي را گيرينى. ئى نمونى گرد ويه رينى .

دهمو ويه رده ي سه رهمه ي تاكيدى

ئا ويه رده هه كه باسما كه رد وه لته ر، ئانه ويه رده ي سه رهمه ي سادهن، وه لى ئينه شان جه بارو دروسبيه شه و واوه ي مه بووه شيوه تاكيدى هورمه گيروته، په وكى په نه ش ماچمى ويه رده ي سه رهمه ي تاكيدى، ئينه چ ياساو ده سوره كه شه ن:

1- ئه گه ر كه رده وه ي ويه رده ي سه رهمه ي تاكيدى ساده "نه ويه ر و ويه ر" بو:

رِیخه + نیشانی "ای" (چه مه ی سه رمپه³⁹) + رِیخه + نیشانی که رده وهی "ئ" + یاگه گیرو نامی لکی
ده سه ی یه ره م:

- په مای په مینئی، په مای په مینمی. نه ویه ری تاکیدی ساده .
 - گنای گنینی، گنای گنیندی. ویه ری تاکیدی ساده .
 - وسای وسئی، وسای وسینئی. نه ویه ری تاکیدی ساده .
 - نویسای نویسینئی، نویسای نویسینمی. ویه ری تاکیدی ساده.
 - گئیرای گئیرینی، گئیرای گئیریندی. ویه ری تاکیدی ساده.
 - گئیرای گئیری، گئیرای گئیرینئی. ویه ری تاکیدی ساده.
 - دارا هه رمانه کینه هه ر گنای گئی.
 - کاوان به درئیژای سه فه ره که ی نویسای نویسی.
- 2- ئەگەر که رده وهی ویه رده و سه ره مپه ی ئە ره تاشیا و وه لگئیر دار بو" نه ویه ر و ویه ر" یاساکئی پیسه بو: وه لگئیر + رِیخه + "ای" چه مه ی سه رمپه + " نیشانی که رده وهی "ئ" + یاگه گیرو نامی لکی
ده سه ی یه ره م:

- هورپرای پری، هورپرای پریئی. هورپیکای پیکئی، هورپیکای پیکینمی.
- هورپرای پریئی، هورپرای پرییندی. هوروهزای وهزی، هوروهزای وهزینمی.
- هورئیزای ئیزینئی، هورئیزای ئیزینمی. هورشانای شانئی، هورشانای شانینمی.
- هورکه رای که ریئی، هورکه رای که ریینمی.
- هورکه رای که ریئی، هورکه رای که رییندی. یاگه گیرو نامی لکی مه گنان سه رو دووه م رِیخه ی ، وه لی کوردینه بریشان مه لان سه رو وه لگئیره که ی بریچشا سه رو که رده وه که ی (هه لم ده کرد، هه لده په ریم).

3- ئەگەر که رده وهی ویه رده ی سه ره مپه ی ئالۆز ببو، به دماگئیرۆ بیه بو ئە ره تاشیا" نه ویه رو ویه ر":
رِیخه + نیشانی "ای" + رِیخه + نیشانی کاری "ئ" + یاگه گیرو نامی لکی، ده سه ی یه ره م:

- جمای جمینیره، جمای جمینمیره.
- گیلای گیلئوه، گیلای گیلئئوه .
- به رای به ریئوه، به رای به ریئئوه.
- به رای به ریئوو، به رای به ریئئوو.

4- ئەگەر که رده وهی ویه رده ی سه ره مپه ی تاکیدی ئامیته بو" نه ویه ر و ویه ر":
وه رکار + رِیخه + نیشانی "ای" + رِیخه + نیشانی کاری "ئ" + یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی یه ره م:

- سه رگنای گنینی، سه رگنای گنینمی.

³⁹ رِیخه چه نی نیشانی (ای) مه بوته به چه مه ی سه رمپه continuous infinitive

- سه رگنای گنڀنی، سه رگنای گنڀندی.
- سه رگنای گنڀی، سه رگنای گنڀنی.
- نماکه رای که ریڼی، نماکه رای که ریڼمی.
- نماکه رای که ریڼی، نماکه رای که ریڼدی.
- نماکه رای که ری، نماکه رای که ریڼی.

چوار: دهمو ویه ردهی دووری هه والی

دهمو که رده وهی ویه ردهی دووری، باسو پرووه دایوه مه که رو هه که قومیا ی بگنو وهلی که رده و یوه ته ری هه ریاسه قومیا ی پرووه دایه کی مه کریو په یوه ندیش به سات و وه ختیوی دیاری کریا یه وه ببو، چی نازنه مه کریو وهلی قومیا که یه نی واتیان به کار باورمی: هیزی، په ری، په راوه ری، پار، پیزار، په ره و پیزار. کاوان پار ئامابی په ی پاوه ی. کوسار پیزار لوابی په ی پاوه ی، کاوان ئامابی په ی پاوه ی. که ره سه و بنه په تو دهمو ویه ردهی دووری: قه دن، چه نی "بی"، چه نی یا که گیرو نامی لکی پی جوړه:

1- ئا که رده و ی قه ده که شان ئه لفین، نه ویه ریڼی، یاسا کایشان پیسنینه:

قه د + نیشانی په گزی + نیشانی کاری "بی" یا که گیرو نامی لکی، ده سه ی یه ره م:

- چه قابی، چه قی بی، چه قی بیڼی. نه ویه ر
- چه قابینی، چه قی بیڼی، چه قی بیڼمی. نه ویه ر
- چه قابینی، چه قی بیڼی، چه قی بیڼدی. نه ویه ر
- مارابیم، مارپی بیم، مارابیما، مارپی بیما. ویه ر
- مارابیت، مارپی بیت، مارابیتا، مارپی بیتا. ویه ر
- مارابیش، مارپی بش، مارابیشا، مارپی بیتا. ویه ر

سه رنجیوه: گرد که رده و یوهی ویه ردهی رووت و ته مام دووری هه والی زوانو هه ورامینه نیشانی په گزیشا چه نه به رمه گنونه: سوت: سوته، مهرث: مهرثه، شی: شیه، کوشت: کوشته، به رده ن: به رده ن، گیرته بی: گیرتی بی، وستنه: وستینه، وته ن: وتینه.

وه لیم چه که رده وه کهانه، که قه ده که شان به ئه لف دمایشان ئامان، نیشانی ویه رده یشان ئه لفه ن، پیسه: لوا، گه نا، مه ریا، گرسا، برپی جاری نیشانی په گزی به رنه گنو چوون دووی دنگی قاولی نمه کریوشان، ده نگو "ه" چه نی مه لو کوتا و "لوا، گه نا، مه ریا، گرسا". وه لیم برپی حاله تی ته رنه ئه لفو که رده وه که ی یام یاوه رنامه کی چه میلینه مه فارپیو په ی "ی" و هنو نیری پیسه و ویش مه مانووه: لوا: لوی، گه نا: که نی، گرسا: گرسی، مه ریا: مه ری، نمونه که نه دیارن، مارا: مارانم، مارابیم: مارپییم.

2- که رده وهی دووری هه والی ئه ره تاشیا، وه لگیش پوه بو:

وہ لکیر + قہد + نیشانی پہ گہزی + نیشانی کہ رده وہی + یا گہ گیرو نامی لکی، دہسہ ی یہ رہم:

- ہورلوا بی، ہورلو بی، ہورلو بی بیٹی. نہویہر
- ہورلوا بیٹی، ہورلو بی بیٹی، ہورلو بی بیٹی. نہویہر
- ہورلوا بیٹی، ہورلو بی بیٹی، ہورلو بی بیٹی. نہویہر
- ہورٹاورڈہ بی، ہورٹاورڈہ بی، ہورٹاورڈہ بی. ویہر

3- ئە گەر بە دماگیر بیہ بو بە ئەرە تاشیا "نہویہر و ویہر":

قہد + نیشانی پہ گہزی + نیشانی کاری "بی" + یا گہ گیرو نامی لکی، دہسہ ی یہ رہم + دماگیر:

- مدرابینیرہ، مدری بیئیرہ، مدری بیئمیرہ. نہویہر (مردا، مدر، مندرا).
- مدرابینیرہ، مدری بیئیرہ، مدری بیئیرہ. نہویہر
- مدرابیرہ، مدری بیئرہ، مدری بیئیرہ. نہویہر
- مدرنا بیئیرہ، مدرنی بیئیرہ، مدرنی بیئمیرہ. ویہر
- مدرنا بیئیرہ، مدرنی بیئیرہ، مدرنی بیئیرہ. ویہر
- مدرنا بیئرہ، مدرنی بیئرہ، مدرنی بیئیرہ. ویہر

4- کہ رده وہی ویہ ردهی دووری ہہ والی ئە گەر ئامیتہ و نہویہر بو:

واتیوی مانادارہ + قہد + نیشانی پہ گہزی + نیشانی جو رو کاری "بی" یا گہ گیرو نامی لکی دہسہ ی یہ رہم:

- ئابرووشیہ بیٹی، ئابرووشیہ بیٹی، ئابرووشیہ بیٹی.
- ئابرووشیہ بیٹی، ئابرووشیہ بیٹی، ئابرووشیہ بیٹی.
- ئابرووشیہ بی، ئابرووشیہ بی، ئابرووشیہ بیٹی.

5- کہ رده وہی ویہ ردهی دووری ہہ والی ئە گەر ئامیتہ و ویہر بو:

واتیوہ مانادارہ + یا گہ گیرو نامی لکی دہسہ ی یوہم + قہد + نیشانی پہ گہزی + نیشانی کہ رده وہی دووری "بی":

- پام گیرتہ بی، پام گیرتییی _ پام گیرتہ بی
- رات گیرتہ بی، رات گیرتہ بی، راتا گیرتہ بی.
- راش گیرتہ بی، راش گیرتییی راشا گیرتہ بی.

ئا یا گہ گیرو نامی ہہ کہ لوینی سہرو (پا) ی، گرد بہ قوہ تیئی و بیئی بہ بکہر، وەرکار نادیارہن و کہسی یہ رہمی تاکہن.

مہ کریو یا گہ گیرو نامہ پہ یوہ سہ کانو دہسہ ی یوہمی ہوربگیرمی و بوزمیشان سہرو نیشانی ویہ ردهی "بی"، نتر ئاوہ ختہ بکہری نیہنی، جیاتیشان یا گہ گیرو نامہ پہ یوہ سہ کیو دہسہ ی یہ رہمی بہ کار ماوہرمی یا گیشانہ، یاساکی پیسہش سہر مہیو:

قەد+نیشانی پەگەزی + نیشانی کەردەوهی و یەردەهی دووری "بی" + یاگەگیرو نامی دەسەیی
یەرمەیی:

- ئادی پراگرتەبیئی، پراگرتی بیئی.
- ئادی پراگرتەبیئی، پراگرتی بیئی.
- ئادی پراگرتەبیئی، پراگرتی بیئی
- ئادی پراگرتی بیئی.
- ئادی پراگرتی بیئی.
- ئادی پراگرتی بیئی.

لواپۆپۆره: 2020/7/4 سەردەمو کرۆنای.

دەمو نەویەردەهی هەوایی (مضارع اخباری)

هەورامینە کەردەوه جە بارو هەوایی، خەبەرینە، مەکریو بە دووی بەشیو و یەردەو نەویەردە،
هەریاسە نەری کەردەهی هەردوی هەوایی، وەلتەر و یەردەهی هەواییمان باس کەردەهی، ئیسەچ باسو
نەویەردەهی هەوایی مەکەرمی:

- کەردەوهی نەویەردە باسو قومیاای کارپۆ مەکەر و وختو قسێکەردەینە، یام دماو
قسێکەردەهی نیشانە مەتۆ.
- کەردەوهی نەویەردە ئا کارنە هەکە وختو قسە کەردەینە یام دماو قسێکەردەینە
(ئیسە و ئایندهنە) پوو مەتۆ، وختو قومیاای کارەکی ئایندهنە بە هامکاری
یاوهرکەردەوه و وختی مەبۆنە.
- ئا کەردەوهنە هەکە حال یام کارو کەسیو یام چیو پوو باس مەکەر و وختو
قسێکەردەینە یام ئایندهنە، بە هامکاری یاوهرکەردەوهی (ظرف زمان) و وختەکەش
بەرمەگنۆ.

زانو هەورامینە کەردەوهی نەویەردەهی هەوایی و یەر و نەویەر، سادەو ئەرتاشیا و ئامیتە، پەیی
دروسکەردەیش مەشو سازو "مورفیمو" (مە) بگنۆ وەلی پێخەو کەردەوهکەیی و هەریاسە یاگەگیرو
نامی لکی دەسەو پەنجەمی بلکو دمایی پێخەکەیرە:

- مەلو، مەلی، مەلو، مەلمی، مەلدی، مەلان.

شیو و وختو نەویەردەهی پەیی دووی مەبەستان بەکار بریوونە:

1- پرۆسه و قومیاى وهختو قسئیکه ردهینه

- من گهره کمهن ده سودیم بگئروو. من گهره کمهن ئاوی بوهره .

ئه گهر سه رنجه و ههر دوی رسته کان بدهیمی مهوینمی: ههرمانه و ده سودیم گئیرته که ی، مه کریو حهر وهختو ده سودیم گئیرته که یه نه بواجیش، ده مو ده سودیم گئیرته یو قسئیچ که ری بواجه ده سودیم مه گئروو، ههر ورامینه ئی جوړه سیغه ده مو تایبه و ویش ههن، جه که رده وهی سه رمپه ی ئینگلیزی مه شو، بیسه نه بواجی: من ده سودیم مه گئیرای مه گئروو. من ئاوی موهرای مه وهروو.

2- پرۆسه و قومیاى وهختو ئایندهینه: چی جوړه شانه مه کریو ته نیا ههرمانه کئ باس بکه ری، ههر پاسه مه تاویچ یا وه رکه رده وه که یچش چه نی به کار باوهری، یانی به دوی فورمی مه و اچوو:

- من مه لوو په ی بلبه ری.

- من سالیوتهر مه لوو په ی بلبه ری.

3- گیلنایه و رووه داوه هه که ویه رده نه قومیی بو: چند سالیو چیوه لته ر که شو لو پیچینی، مڈیه و وه رگیو نزیکم مه بووه، گهره کشه ن هه لمه ته م بڈو وه نه، ده سه و اچه کئ هه که هیله شا ئامینه چیړه نه گرد ئینای ده مو فورمو نه ویه ردهینه، که چی باسو رووه دایی چند سالی چیولته ری مه که رو. زانو ئینگلیزینه ئی جوړه ئاینده فره به جوانی باس کریان، وه لیم زانو ئیمه نه هه لای که متهرین باسش سه ر کریان، بیسه ن future past .

4- پرۆسه و دریژه په نه دای سه ره مره ی و واوه ی بیه یو:

- ههر وه هار ئاما ئتر بلبل چلاو چل مه که رو.

- پوزگار وه لی ئانهینه بوسو، ئه رکه که ییش منؤیسووه .

5- پرۆسه و قومیاى کاریوه هه که راسییوه نیشانه بڈو ئا راسیه مه کریو هه میشه یی بو و ههر یه ره وه خته که ی (ئیسه، ئاینده، ویه رده) بیسه و یوی مه گئرووه .

- تا پیریو مه مرو هه زار جوانی مه مرانی.

- زاروله چه ز جه گه مه ی مه که رو.

یو جه خاسیه ته بنه رته یه کرئلیه کانو ده مو هه والی که رده وهی نه ویه رده ی ههر ورامینه ئانه هه میشه نیشانی نه ویه رده ی مه گنو وه لی ریخه و که رده وهی، نمونه چن شیعرئو ههر ورامینه دیاره ن، ههر پاسه ئیسه یچ چند ناوچیوه ههر ورامانو ژاوه روی مورفیمو (مه) ی جه حاله تو ئه ریته به کار به را: مه لوو، مه و اچوو، مه بو، مه نویسو) ئه گهر کریا به نه ری، نونئو (ن) مه وزیو وه لیو (مه) که ی: نمه لوو، نمه و اچوو، نمه بو، نمه نویسو .

وه لی ئی (مه) بری یاگی ته رو ههر ورامانیه نه سویانو بیه ن به (م): ملوو، مو اچوو، مبو، منؤیسوو. یانی نویسه خره که (ه) قووت دریان، شونه و ئانه یچه ره بری یاگی ته رو ههر ورامانی نه ک ده نگداره

خړه که (مه، م) قووت دريان و نه مه نه ن سهر و فره و که رده وه کانه، نمونه: سانوو، وره شوو، کيانوو، سوچو، خوو، رهمو. جا نه گهر وانهر واتیوهش ديه به يهری فورمی نویسی بو سهرش وه نه نه شیویو چوون هینو سویای و قووتداین: مه نویسو، منویسو، نویسو. وه لیم مه شو جه نویسته یه بنه پته که ی به کار باوهرمی یانی که رده وه ی نهویه رده مه شو چه نی مؤرفیمو (مه) به کار باوهرمی، ههر پیسه و زانو فارسی که (می) مهوزان وه لیوهش یام زانو کوردی هه که سازه و (ده) مهوزان وه لیو کاری رانه بردوی.

دهمو ئیسه ی و دهمو ئاینده ی

زوان نه شناسه کی مه و اچان فره و زوانه کانو جهانی جیاوازی شان هه ن جه شیوه و وهختو ئیسه ی و ئاینده یه نه، ته نانه ت کرمانجی سه رینه نه جیاوازی هه ن، وه لی سورانیه نه نیه ن، ته نیا جیاوازیو هه که ببونه هینو ئانه یین یاوه رکه رده وه ی تاییه به کار به ران په ییش، ئیجا جیاوازیه که به رمه گنو.

جا په ی نیشاندا ی و جابه جا که رده ی کار یو سورانیه نه چنډ واتیو به کار مه به ران (نه و، وا، ئیستا، ههر ئیستا، هه نوکه، نه لعان، هه ئنا) هه ورامیچه هه نی پیسه و (ئینا ئامانی، ئینا مه و، عه لعان مه و، ئانا مه و ... جاری چامنه یچ هه ن که رده وه که به دهمو ویه رده ی مه و اچیو، گویا دهمو دهسو کرژ که رده وه و کاره که ی نیشانه مډو په ی وهختو ئیسه ی، په ی نمونه ی که سیو مه چروما وه نه مه و اچو: بو، لوه، نیشه ره، ئیمه یچ مه و اچمی به لی: ئامانی، لوانی، نیشتاره ...

بیژگه م ئانه ی باسما که رد هه ورامینه شیوازیو ته رو قسیکه رده ی و نویسته یما هه ن، هه که به یاسا و دهسو مه لو راوه، کتو مت وهختو ئیسه تی، دهمو قسیکه رده ی نیشانه مډو، بی ئانه ی نه وه جه ش به یاوه رکه رده وه ی ببو، وهختو جابه جا که رده یو هه رمانه کیته ماچمیث: نمونه وهختیو گه ره کمانه به ره بکه رمیوه و دهسما په ی به رده ن: به ره که ی مه که رای مه که روه. ریک پیسه نه ئینگلیزیه که ی lam opening the door مه کریو ئینه ی نامی بنیه یمی: که رده وه ی نهویه رده ی سه ره مپه ی تاکیدی، یام دهمو قسیکه رده یه نه، یام دهمو ئیسه تی یاساکیش پی جوره نه:

رپخه + ای "چه مه ی سه ره مپه" + رپخه + یاگه گیرو نامی لکی دهسه ی په نجه م، هه ردوی رپخه کی نیشانی نهویه رده ی (مه) مه گنو وه لیوشان: مه جمای مه جموو، هورمه پرای مه پری. ویت مه فارای مفاری، سه ره و ویشان هور مه گیرای مه گیران .

په ی زیاته ر روشن که رده یو و جابه جا که رده یو هه رمانیوه دما و قسیکه رده ی "ئاینده نه" بری واتی یام دهسه واتی هه نی مه گنان وه لی که رده وه که ی، نتر دهمو جابه جا که رده ییشان دیارن، هه که دما و قسیکه رده یه نه که دهمو قسیکه رده یه نه: سه بای، سه وای، پیری، په روه نی، مانگی ته ر، سالی ته ر.

سه‌بای شه‌وی مه‌یمی په‌ی لایتان. دوی سالی تهر مه‌کته‌ب ته‌مامنمی. ئی واتئ که چه‌نی که‌ردوه‌ی
 ناینده‌ی به‌کار مه‌یان په‌نه‌شان مه‌واچان یاوه‌رکه‌رده‌وه‌و وه‌ختی adverb of time

دماگیرو "نه" ی

فره‌و قسئکه‌رانو هه‌ورامانی وه‌ختو قسئکه‌رده‌ینه مه‌وینمی و مژنه‌ومی، که دماگیرو (نه) ی به‌کار
 ماوه‌رانه و مه‌لونه سهره‌و که‌رده‌وه‌ی نه‌ویه‌رده‌ی، نتر بکه‌ر تاق و کو بو فره‌رق نمه‌که‌رو، ئی دماگیرو مه‌لو
 دماو دمایو، یانی دماو یاگه‌گیرو نامه په‌یوه‌سه‌کانیچه‌و: مژماروونه، مدروونه، مارینه، فارینه ،
 مسانونه، مکیانونه، مه‌کالمینه، شانمینه، شوردینه، هورگیرونه، سه‌ره‌تاشینه، ملونه...

ئو دماگیرو مه‌لونه سهره‌و که‌رده‌وه‌ی نه‌ویه‌رده‌ی هه‌والی و ئه‌ره‌نیای (ئبخباری و ئینشائی، التزامی)
 نتر کاره‌که ساده، ئه‌ره‌تاشیا، ئامینه بو "ویه‌ر و نه‌ویه‌ر" په‌ی که‌سی یوه‌م، دووه‌م، یه‌ره‌می تاکی،
 مه‌نویسونه، مه‌نویسون، هه‌رپاسه‌کو، که‌سی یوه‌م، دووه‌میچ: مه‌نویسمینه، مه‌واچمینه، مه‌ره‌مدینه،
 مه‌شاندینه،

وه‌لیم ئی دماگیرو که‌سی یه‌ره‌می کونه مه‌فاریو په‌ی (ئی): منویسانئ، مه‌واچانئ، مه‌ره‌مانئ،
 مه‌شانانئ. ئاشکرا نیشانئ (ئی) کوی مه‌لونه سه‌رش.

شیاوو واته‌ین، هه‌که ئی دماگیرو هیچ واری نمارو ملو ماناو که‌رده‌وه‌که‌یره، هه‌رچنډ برئ مه‌واچان
 ماناو ئیساتئ مه‌ډو، یام پیسه‌و تاکید که‌رده‌ویی په‌ی ئه‌نجام دای هه‌رمانه‌کئ مه‌بونه. ئه‌گه‌ر که‌میو
 بگیلمیوه‌ دماوه مه‌وینمی جه‌ شعره‌کانو شاعره‌کانمانه ته‌نیا (ن) به‌کار ئاومان، یانی فاریای ئامان
 ملشره و ئه‌چی زه‌مانه‌نه‌ بیه‌ن به‌ (نه). نمونئ چی باره‌وه:

ئهر زه‌لیل ده‌س بی شه‌رتان نه‌بوون که‌ی مه‌بو مه‌یلت فه‌راموش که‌روون "مه‌وله‌وی"

یاگیو تهر نیه‌ن داد ویم که‌روون جه‌ ده‌س تو بی‌داد وه‌لای کئ به‌روون

خه‌مه فرسه‌تئ ساتئ وه‌بیخه‌م که‌ردئ پالاکه‌ش بگیروون وه‌چه‌م

ئیمشه‌و وه‌هر حال شه‌و وه‌رو به‌روون ئه‌ی خوا سامه‌رگئ، سه‌هر چئش که‌روون (چیگه‌نه‌ن)
 لوان سهره‌و که‌رده‌وه‌ی ئه‌ره‌نیای "التزامی" به‌روون، بکه‌روون، بگیروون .

ئیمکان هه‌ن ئه‌وسا به‌ریشیم جه‌ دل په‌ی چی؟ چه‌نی دهرد ویم مه‌بوون خجل "بیسارانی"

دما قسئیم مه‌واچو که‌ (ن) په‌ی نیزی به‌کار باوه‌رمئ و (نه) په‌ی میلی و (ئی) په‌ی جه‌می، من ویم
 جه‌ نویسته‌کانمه‌نه‌ ئینه‌مه‌ وه‌ره‌چه‌م گئرتنه‌ن. ئیجا ئیسه‌ ئی (ن، نه) گم بیه‌ن پو که‌رده‌وه‌ی

نهويه ردهی و ئه ره نیا یو، فره که م به کار مه یونه، به خاتره و ئاسانکاری جه درکناینه pronunciation جیاتی که روونه، که روون: که روو، به روونه، به روون: به روو، نهک هر ئینه که ردهوه ئه ره نیا که بیچ سازه و (ب) وه لئیه نه مه ن، که ئی جوره په یی شیونای ریساو قاعده و زوانی زیانبارهن. ئی (ن، نه) جه ژاوه روونه، هم جه لهونیچنه، به جوریه تهر درکناش، مه و اچان (ئی)، که روونی به روونی. جائی ته شکه مه شو یه کلاهی بکریووه جه لا و زوانئه شناسانو هه ورامانیوه، من په یلوایو ویم واتهنم، چه مه راو شمه نان.

دماگیره "ره، ری"

فره و که سان جه هه ورامانه نه ئی دماگیره به کار ماوه ران وه ختو قسیکه ردهینه، نویسته یینه یام دیه نمان و ژنه و په نمان، ئی دماگیره دماو که ردهوه یی بی هازو "ناته مام" (ا) الف یوه مه یونه، ماناکیش نمه فارو، یانی دماو یاوه رنامی و یاوه رکه ردهوه یی بری و اتا تهر بیره مه یونه که به (ا) مه یونه به که رده ی بیهاز، دمایاشان ئامان، چه یفاری، وه شاری، گولاری، ئاماری، ئاناری.

که شه که فره به رزا. که شه که فره به رزاری. که شه که فره به رزاره.

دوه که هم وه شا هم تشا. دوه که هم وه شاری. تشاری. دوه که وه شاره،

جای ئی دماگیره بری ده گای هه ورامانیوه به (ره) درکناش، چیدیم ته نیا به لّخه پاسه مه و اچو، چه و دیمبیچ نه و سوده و نوتشه (ره) دهرکناش، بیخه به رنان جه مه حالو ژاوه رووی، ئایا به کار ماوه ران یام نا. به هه ره حال ئینه یه ک دماگیره و مانا و اتی نمه فارو، من ئه جو م په یی ئه ری که رده ی و پاسواته یو که لیمی ئامان، ئه وامه نه و (ئه ری) بیهن. شوته که چه یفاری مجیو. شوته که چه یفائهری، مجیو، که شه که به رزائهری. زوانو هه ورامینه هه مزه (ئ) دلیراسه و واتینه هه مه وه لّیچه و نمه درکنیو، قووته دریونه.

جای که ردهوه بیهازه (ا) بری یا گانه ئیسه تی و جه قه دیمه ن به جوریو تهر درکنیان (که شه که به رزن، دوه که وه شه ن، دوه که تشه ن، شوته که چه یفه ن، چی حاله ته نه نم تاوی (ری، ره) بوزی دماش، چون که ردهوه بیهازکه واریان په یی (هن). که بنه ره تنه کولکریاو (هن) یین، که شه که به رز هه ن،

دوئ: دمو ئەرەنیاى (ئینشائى، التزامى، دانان) Subjunctive mood

ئى دمو كەردەوھىە وەرپىكۇ ئا ھەوالىيە، ھەكە مەتۆش پالو كەسىو، وپراس و يەكسەر نمەتۆش دەستۆ، گىرە بە شىوھو، گمان، ئارەزو، مەرج، ھىوا و ئاوات، ئەوھجەى ماناكىش بەرىگنۆ، برى جارى پالو كەردەوئوى ياردیدەرنە مەيو، برى جارىچ پالو چنڈ واتىوھ تايىننە مەيو.

كەردەوھى ئەرەنیاى پىسە و ھەوالى دمو وىەردەى و نەوېەردەبېش ھەن نېشانەكېش:
ئى، ب، بى + بېئ:

- وەشلەى چەنى شمە ئامىنى (ئى). وەشلەى چەنى شمە ئامىنا.
- شەللا بەرانەكەم ورەتئ (ئى).
- ئاخ سىر گىلئ بېئى (بېئ).
- ئاخ ولەكېم كەندىبېئى (بېئ).
- تۆ بواجى ئەدەبەنە كەوتەبو (ب).
- ئاخو گردو دەرزەكانە بەرشىە بو (ب).
- وەشلەى ھەر بەگولانەبى زىرەك بىە بېئى (بېئ). زىرەك بىە بېئنا.
- شەللا ھەر بە ھەرزەكارى ئازاد بىە بېئى (بېئ)، بىەبېئنا.
- مشىوم ھەرمانەكام بکەر و ئىجا بوسو (ب).
- پەنەوازن تىكە بزاوېش ئەوسا قوتش بڈەى (ب).

شىوھ يام دمو ئەرەنیاى، ئینشائى فرەتەر پەى مەبەستو نیازو داوا و ھىواو ئاوات و ئارەزو، لالیای، شەرت و پەرس، ئەوھجە، ئىحتمال "داخوم" و ئەسەف و پەژارە، تەسەورى بەكار مەيو، وەختو ئەرەنیاى ئا واتا، چنڈە ئامراز و واتىوھ تەر بەكار مەبەرمى: ئاخ، وەشلەى، بەلكو، بەش، بەشكو، بەشكوم، ئەگەر، ئەشیا، ئەشېئ، مشىوم، تۆ بواجى، ئاخو، داخوم.

دمو ئەرەنیاى پىسە و دمو ھەوالى وىەردەى، چوار لىزگىش ھەنى: پروت "نزیك"، تەمام، سەرەمپە، دوور. ھەرىوشان ياساو دەسورى تايىبە و وئش ھەنەن:

1- وىەردەى ئەرەنیاى نزیك، پروت، سادە:

ا - نەوېەرەكەش: سادە و ئەرەتاشیا و ئامىتەش ھەنەن: سادەكە ياساكىش پىسنىنە: قەد + نېشانى جورو كارى "ئى" + یاگەگىرو نامى لكى دەسەى يەرەمى.

- ئاخ سىر گىلئى، گىلئنا.
- ئاخ سىر گىلئىنمى .
- ئاخ تىر گىلئى، ئاخ تىر گىرتىم باوشىوھ،

ئەرە تاشياكە بە ۋەلگىر، ياسا كېش پى جورنە:

ۋەلگىر + قەد + نىشانى جورو كارى "ى" + ياگە گىرو نامى لكى دەسەى يەرەمى:

- ۋەشلەى فرە ھورپرىنى. ھورپرىنا. من
- ۋەشلەى فرە ھور پرىنىمى.
- ۋەشلەى فرە ھورپرى.
- ۋەشلەى فرە ھورپرىنى. ئاڭى.

ئەرە تاشيا بە دماگىر پى جورنە:

قەد + نىشانى جورو كارى "ى" + ياگە گىرو نامى لكى دەسەى يەرەم + دماگىر.

- شەللا زوو ۋەستىنئىرە. ۋەستىنارە. شەللا زوو ۋەستىنمىرە.
- شەللا زوو ۋەستىنئىرە. شەللا زوو ۋەستىنمىرە.

ئامىتە كەش پى جورنە: واتىۋە مانادارە + قەد + نىشانى كارى "ى" ياگە گىرو نامى لكى دەسەى يەرەمى.

- شەللا سەر كەوتىنى، شەللاى سەر كەوتىنا. شەللا سەر كەوتىنىمى.
- ۋەشلەى سەر كەوتىنى. ۋەشلەى سەر كەوتىندى،

دەمو ۋە يەرەدى نىزىكى، رووت، بەگىرىنى پەى قومىيەى ھەرمانئوى بونە جە ۋە يەرەنە، برى جارىچ پەى باسكەردەيو ياونى حالەتئو جە نە ۋە يەرەنە بە كارلوان: نمونى پەى دەمو ۋە يەرەدى سەرۋ ئاردىنئىماۋە، ئىنىچ پەى دەمو نە ۋە يەرەدى:

- ۋەشلەى ئىنئە نەمەردىنى تا حە جىم كەردى. نەمەردىنا.
- ۋەشلەى ھەيشوورم دىنى.
- ئاخ زوو گەورى بىندى.

ب - ۋە يەرەكەش (سادە ۋە ئەرە تاشيا ۋە ئامىتە)

سادەكەش: قەد + نىشانى جورو كارى "ى" + ياگە گىرو نامى لكى دەسەى يوھم

- ۋەشلەى ژەرەژە كىتا گىرتىم، ۋەشلەى ژەرەژە كىتان گىرتىمان .
- ۋەشلەى ژەرەژە كىتا گىرتىش. ۋەشلەى ژەرەژە كىتا گىرتىشا.
- ۋەشلەى ژەرەژە كىتان گىرتىم. ۋەشلەى ژەرەژە كىتان گىرتىش.

دهمو كه رده وهی سادهی ویهری چهنی دهمو ویه ردهی ئه رهنیای، یاگه نامه په یوه سه کی سهره
كه رده وه كهی مه بان به وهركار، وهلی ئاوه خته مه شو یاگه گهرو نامی لکی ده سهی یه ره می بلان سهره
كه رده وه كهی، پی جوره:

قه د+ نیشانی جورو کاری "ی" + یاگه گهرو نامی لکی ده سهی یه ره م:

- وه شلهی من ماموسای نویستینی. وه شلهی ئیمه ماموسای نویستینی.
- وه شلهی من ماموسای نویستینا. وه شلهی ئیمه ماموسای نویستینی.
- وه شلهی تو ماموسای نویستینی. وه شلهی ئائی ماموسای نویستینی.

سهرنجه و په سته كانو سهری بده می (نویستینی، نویستینا) ته وی ته ریچ هه ردوی جوره کی به کار
مه یان هه ورامانه، جا مه شو ئینه یه کلاهی بکریووه چون تیکه له ن، نویستینی په ی کوی مه بو،
نویستینا په ی تاکی.... مه شو په یلوی گردیمان بزانی چی شه ن.

ویهری ئه ره تاشیا به وه لگیتر: وه لگیتر + قه د+ نیشانی جورو کاری "ی" + یاگه گهرو نامی لکی ده سهی
یه ره می:

- ئه گه ر کوله که ش هورگیترتینی ئینیوه. ئه گه ر کوله که ش هورگیترتینی ئینیوه.
- ئه گه ر کوله که ش هورگیترتینی ئیناوه. ئه گه ر کوله که ش هورگیترتینا ئینیوه.

ویهری ئه ره تاشیا به دماگیتر: قه د+ نیشانی جورو کاری "ی" + یاگه گهرو نامی لکی ده سهی یه ره می +
دماگیتر:

- شه للا کاکه می به ردینیوه په ی یانه ی. شه للا کاکه می به ردینیوه په ی یانه ی.
- شه للا کاکه می به ردینیو په ی یانه ی. شه للا کاکه می به ردینیو په ی یانه ی.
- شه للا کاکه می به ردیناوه په ی یانه ی. شه للا کاکه می به ردینیوه په ی یانه ی.

ویهری ئامیته به دهمو ویه ردهی ئه رهنیای، ئینشائی:

واتیوی ماناداره + یاگه گهرو نامی لکی ده سهی یوه م+ قه د+ نیشانی کاری "ی" + یاگه گهرو نامی لکی
ده سهی یه ره می:

- شه للا رام گهرو تینی، شه للا رام گهرو تیندی.
- شه للا رات گهرو تینی. شه للا راتا گهرو تینی.

چا نمونا سهرینه دوی ده سی یاگه گهرو نامی به شداریشان که رده ن، ده سهی یوه م، یاگه نامه
به هازه کیئی: م، ما، ت، تا، ش، شا. ده سهی ته ره ده سهی یه رمینی لویئی سهره که رده وه كهی.

متاومی جۆره نامیوه به کار باوهرمی هه که ئه وه جه ما به دهسه ی یوه مو یا گه گیرو نامه کا نه بۆنه، ته نیا یا گه گیرو نامه کان، دهسه ی یه ره می و سه رو که رده وه کان به کار به رمی:

- وه شله ی دارای پاگیرتیینی. پاگیرتیینا. وه شله ی دارای پاگیرتیینی
- وه شله ی دارای پاگیرتیینی. وه شله ی دارای پاگیرتیینی.

2- دهمو ویه رده ی ئه ره نیای ته مامی

ا - نه ویه ره که ش: ساده، ئه ره تاشیا، ئامیته ش هه ن:

ساده که ش پی ده سوره: قه د + نیشانی ره گه زی + نیشانی جۆرو کاری "ب" + یا گه گیرو نامی لکی دهسه ی په نجه م:

- ئاخو من به زیا بوو، به زیی بوو. ئاخو ئیمه به زیی بیمی.
- ئاخو تو به زیا بی، به زیی بی. ئاخو شمه به زیی بیدی.

نه ویه ری ئه ره تاشیا به دماگیر:

قه د + نیشانی ره گه زی + نیشانی جۆرو کاری "ب" + یا گه گیرو نامی لکی دهسه ی په نجه م + دماگیر:

- کئی دییه نش وه زته بووره، وه زتی بووره، کئی دیه نش وه زتی بیمییره.
- کئی دییه نش وه زته بییره. وه زتی بییره. کئی دیه نش وه ستی بیییره.

نه ویه ری ئامیته:

واتیوه ماناداره + قه د + نیشانی ره گه زی + نیشانی جۆرو کاری "ب" + یا گه گیرو نامی لکی دهسه ی په نجه م:

- خه ماما دما که وته بوو، دما که وتی بوو. خه ماما دما که وتی بیمی.
- خه ماما دما که وته بو، دما که وتی بو. خه ماما دما که وتی با.

ب - ویه ره که ش:

ساده: قه د + نیشانی ره گه زی + نیشانی جۆرو کاری "ب" + یا گه گیرو نامی لکی دهسیو په نجه م:

- رهنگه ئه ئایم شته بوو، شتی بوو. رهنگه ئه ئایم شتی بیمی.
- رهنگه ئه ئایت شته بی، شتی بی. رهنگه ئه ئایت شتی بیدی.
- رهنگه ئه ئایش شته بو، شتی بو. رهنگه ئه ئایش شتی با.

ويھري ٺه رھ تاشيا به وه لگير:

وه لگير + قه د + نيشاني ره گه زي + نيشاني جو رو کاري "ب" + يا گه گيرو نامي لکي ده سه ي په نجه م:

- ٺاخو ماموساي هورچنيه بوو، هورچنپي بوو؟ ٺاخو ماموساي هورچنپي بيمپي؟
- ٺاخو ماموساي هورچنيه بي، هورچنپي بي؟
- ٺاخو ماموساي هورچنيه بو، هورچنپي بو؟
- ٺاخو ماموساي هورچنپي با؟ هورچنپيان؟

ويھري ٺه رھ تاشيا به دماگير:

قه د + نيشاني ره گه زي + نيشاني جو رو کاري "ب" + يا گه گيرو نامي لکي ده سه ي په نجه م + دماگير:

- کي منش شته بووره، شتي بووره، کي ٺيمه ش شتي بيمپره؟
- کي توش شته بيره، شتي بيره، کي شمه ش شتي بيديره؟
- کي داراش شته بوړه. کي زاراش شتي بوړه.

ويھري ٺامپته:

واتيوي ماناداره + قه د + نيشاني ره گه زي + نيشاني جو رو کاري "ب" + يا گه گيرو نامي لکي ده سه ي په نجه م:

- ٺاخو کي سه ره تاشابو، سه ره تاشي بو؟ ٺاخو کي سه ره تاشي بيمپي؟
- ٺاخو کي سه ره تاشابي، سه ره تاشي بي؟ ٺاخو کي سه ره تاشي بيدپي؟

يا وه نامي + قه د + نيشاني ره گه زي + نيشاني جو رو کاري "ب" + يا گه گيرو نامي لکي ده سه ي په نجه م:

- کي منش تالان که رده بوو، تالانه که ردي بوو؟
- کي توش دلوه ش که رده بي، دلوه شه که ردي بي؟

وه لٺه زاناما جه نه ويھري، ته مام ويھري ٺه رھ نيانه يا گه گيرو نامه په يو سه کي سه رو که رده وه کانوه مه بان به بکه ر، وه لي جه ويھري ته مام وه يھري ٺه رھ نيانه مه بان به وه رکار.

3- دهمو ويھري سه ره مپه ٺه رھ نياني، ٺينشائي، ٺلتزامي:

۱- نه ويھري که ش: ساده، ٺه رھ تاشيا، ٺامپته ش هه نه ن: ساده که ش پي ده سورنه:

قه د + نيشاني ره گه زي + نيشاني جو رو کاري "بيي" + يا گه گيرو نامي لکي ده سه ي يه ره مي:

- وه شله ي سه روه ته بييني (سه روه ته بيينا)، سه روه تي بييني. وه شله ي سه روه تي بييني.
- وه شله ي سه روه ته بييني، سه روه تي بييني. وه شله ي سه روه تي بييني.

نەویەری ئەرەتاشیا بە وەلگێر:

وەلگێر+قەد+نیشانى رەگەزى + نیشانى جۆرو کارى "بىيى"+ياگەگىرو نامى لکى دەسەى يەرەم:

- شەللا ھۆردارىابىيىنى، ھۆردارىيى بىيىنى. شەللا ھۆردارىيى بىيىندى.
- شەللا ھۆردارىابىيى، شەللا ھۆردارىيى بىيى.
- شەللا ھۆردارىيى بىيىنى.

نەویەری ئەرەتاشیا بە دماگێر:

قەد+نیشانى رەگەزى+نیشانى جۆرو کارى "بىيى"+ياگەگىرو نامى لکى دەسەى يەرەمى+دماگێر:

- دەى با زىابىيىنئىرە (زىابىيىنارە)، زىيى بىيىنئىرە. دەى با زىيى بىيىنئىرە.
- دەى با زىابىيىنئىرە، زىيى بىيىنئىرە.
- دەى با زىابىيىرە، زىيى بىيىرە. دەى با زىيى بىيىنئىرە.

نەویەرى ئامىتە:

واتىوى مانادارە+قەد+نیشانى رەگەزى+ نیشانى جۆرو کارى "بىيى"+ياگەگىرو نامى لکى دەسەى يەرەم:

- شەللا وەلئى كەوتەبىيىنى، كەوتەبىيىنا، وەلئى كەوتئى بىيىنى. شەللا وەلئى كەوتئى بىيىنئى.
- شەللا وەلئى كەوتەبىيىنى. وەلئى كەوتئى بىيىنى. شەللا وەلئى كەوتئى بىيىندى.

ب- ويەرەكەش، ويەرەدى سەرەمپەرى ئەرەنىي: سادە، ئەرەتاشیا، ئامىتە:

سادەكەش:

قەد+ نیشانى رەگەزى+ نیشانى جۆرو کارى "بىيى"+ياگەگىرو نامى لکى دەسەى يەرەمى + ياگەگىرو نامى لکىيى دەسەى يوهەمى:

- شەللا ئەسابىيىنئىم، ئەسى بىيىنئىم. شەللا ئەسى بىيىنئىم.
- شەللا ئەسابىيىنئىت، ئەسى بىيىنئىت. شەللا ئەسى بىيىنئىتا.

سەرئىجە بدەيمى چىگەنە دوى دەسى ياگەگىرو نامى لوىنى سەرو كەردەوہەكەى، دەسەى يەرەم بىەن بکەر دەسەى يوهەم بىەن وەرکار.

ویہری ئەرەتەشیا بە وەلگیر :

وەلگیر+ یاگەگیرو نامی لکی دەسە ییوهم "بکەر"+قەد+ نیشانی رەگەزی+ نیشانی جۆرو کەردەوہی "بیی"+ یاگەگیرو نامی لکی دەسە یی رەم "وہرکار":

- ئاخ سیئر ھۆرم پڕنا، ھۆرم پڕنی، بیینی. ئاخ تیر ھۆرم پڕنی بیینی.
- ئاخ سیئر ھۆرم پڕنا، ھۆرت پڕنی، بیینی. ئاخ سیئر ھۆرتا پڕنی بیینی.

ویہری ئەرەتاشیا بە دماگیر:

قەد+نیشانی رەگەزی+نیشانی کاری "بیی" یاگەگیرو نامی لکی دەسە یی رەمی+نیشانی رەگەزی+دماگیر:

- وەشلە ی بەستە بیینیترە، بەستە بیینیترە. وەشلە ی بەستە بیینیترە.
- وەشلە ی بەستە بیینیترە، بەستە بیینیترە، وەشلە ی بەستە بیینیترە.

ویہری ئامیته:

واتیوی مانادارە+ یاگەگیرو نامی لکی دەسە ییوہمی+قەد+نیشانی رەگەزی+نیشانی جۆرو کاری "بیی"+یاگەگیرو نامی لکی دەسە یی رەم:

- شەللا سەرم وزتە، وزتی بیینی. شەللا سەرما وزتی بیینی.
- شەللا سەرتاوزتە، وزتی بیینی. شەللا سەرتا وزتی بیینی.

یاوہرنامی+نیشانی رەگەزی+یاگەگیرو نامی لکی دەسە ییوہم+قەد+ نیشانی رەگەزی+نیشانی جۆرو کاری "بیی" یاگەگیرو نامی لکی دەسە یی رەم:

- شەللا ئازدەم کەردە بیینی، ئازدەم کەردی بیینی.

4- دەمو ویہرەدی ئەرەنیای دووری

ا- نەویہرەکەش، سادە و ئەرەتاشیا و ئامیتهش ھەن:

سادەکەش: قەد + نیشانی رەگەزی+لتی یوہمو نیشانی کاری "بی" + لتی دووہمو نیشانی کاری "بیی"+ یاگەگیرو نامی لکی دەسە یی رەمی:

- شەللا لوا بی یە بیینی، لوی بیی بیینی. شەللا لوی بیی بیینی.
- شەللا لوا بی یە بیینی، لوی بیی بیینی. شەللا لوی بیی بیینی.

- شەللا لوانا بی یه بیی، لوی بیی بیی، شەللا لوی بیی بیی.

یاگەگیرو نامە پە یووسەکی و نیشانی پەگەزی هەکه نمونه کانو سەرینه دیارینی، گرد مەگیلاوه پە ی بکەر و پستەکی، ئەگەر کەردەوه که به (ا) دماایش ئامابو ئانه کەردەوه ی و یەردەن، به نیشانی نیری مژماربو و نیشانی میله کی مەبو به (ی).

نەویەری ئەره تاشیا به وه لگیڕ:

وه لگیڕ + قەد + نیشانی پەگەزی + لتی یووسە نیشانی کاری "بی" + لتی دووسە نیشانی کاری "بی" + یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی یەره می:

- وه شەلی هورخزا بیی بیی، هورخزی بیی بیی. وه شەلی هورخزی بیی بیی.
- وه شەلی هورخزا بیی بیی، هورخزی بیی بیی. وه شەلی هورخزی بیی بیی.

نەویەری ئەره تاشیا به دماگیڕ:

قەد + نیشانی پەگەزی + لتی یووسە نیشانی کاری "بی" + لتی دووسە نیشانی کاری "بی" + یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی یەره می + دماگیڕ:

- وه شەلی خزابیه بیی بیی، خزی بیی بیی. وه شەلی خزی بیی بیی.
- وه شەلی خزابیه بیی بیی، خزی بیی بیی. وه شەلی خزا بیی بیی.

نەویەری ئامپتە: واتپوهی ماناداره + قەد + نیشانی پەگەزی + لتی یووسە نیشانی کاری "بی" + لتی دووسە نیشانی کاری "بی" + یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی یەره می:

- شەللا سەرکەوتە بیی بیی، سەرکەوتە بیی بیی، سەرکەوتی بیی بیی.
- شەللا سەرکەوتە بیی بیی، سەرکەوتی بیی بیی.
- شەللا سەرکەوتی بیی بیی. شەللا سەرکەوتی بیی بیی.

ب- ویەره کهش:

ساده کهش: قەد + نیشانی پەگەزی + لتی یووسە نیشانی کاری "بی" + لتی دووسە نیشانی پەگەزی + لتی دووسە نیشانی کاری "بی" + یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی یەره می + یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی یووسە می:

- وهشلەى مارا بيه بيينيم، مارا بيى بيينيم.
- وهشلەى مارا بيه بيينيت، مارا بيى بيينيت.
- وهشلەى مارى بيى بيينديم.
- وهشلەى مارى بيى بيينميتا.

دوئ دەسە نامى لکى بەشداريشا كەردەن، دەسەى يوەم بيينى بکەر، دەسەى يەرەم بە وەرکار.
ئەرتاشيا بە وەلگير: وەلگير+ياگەگيرو نامى لکى دەسەى يوەمى+قەد+ نيشانى پەگەزى+لتى
يەكەم نيشانى كارى "بى"+ لتى دوووم نيشانى كارى "بيى"+ ياگەگيرو نامى لکى دەسەى
يەرەمى:

- وهشلەى هورم گيرتە بيه بيينى. هورم گيرتى بيى بيينى.
 - وهشلەى هورت گيرتە بيه بيينى، هورت گيرتە بيه بيينا، هورت گيرتى بيى بيينى.
 - وهشلەى هورم گيرتى بيى بيينى. وهشلەى هورتا گيرتى بيى بيينى.
- ئەرتاشيا بە دماگير: قەد+ نيشانى پەگەزى+لتى يەكەم نيشانى كارى "بى"+ لتى دوووم نيشانى
پەگەزى+ لتى دوووم نيشانى كارى "بيى"+ ياگەگيرو نامى لکى دەسەى يەرەمى+ياگەگيرو نامى
لکى دەسەى يوەمى+لتى يەرەمى نيشانى پەگەزى+ دماگير:

- ئەگەر گيرتە بيه بيينيمرە، گيرتى بيى بيينيمرە.
- ئەگەر گيرتە بيه بيينيترە، گيرتى بيى بيينيترە.
- ئەگەر گيرتى بيى بييندويمرە، گيرتى بيى بيينميتارە.

ديارەن دەسەى يوەمى ياگە نامە پەيوەسەكان بيينى بە بکەر، دەسەى يەرەميچ بە وەرکار، هەرپاسە
رستەكەنە يەرى جار نيشانى پەگەزى بەرمەگنون .
ئامپتە:

واتيوى مانادارە+ياگەگيرو نامى لکى دەسەى يوەم+ قەد + نيشانى پەگەزى+ لتى يوەم نيشانى
كارى "بى"+ لتى دوووم نيشانى پەگەزى+ لتى دوووم نيشانى كارى "بيى"+ ياگەگيرو نامى لکى
دەسەى يەرەمى:

- شەللا وەيم كەردە بيه بيينى. وەيم كەردى بيى بيينى.
- شەللا وەيت كەردە بيه بيينى. وەيت كەدە بيه بيينا. وەيت كەردى بيى بيينى.
- شەللا وەيم كەردى بيى بييندى. شەللا وەيت كەردى بيى بيينمى.

دهمو نه ويه رده ی ئه رهنیای

ئی شیوه جه نه ويه رده ی هه والی، ئیخباری دروسگریان، دماو ئانه ی نیشانی (مه) مه فارپیوه به نیشانی (ب) دهمو ئه رهنیای:

دهمو نه ويه رده ی ئه رهنیا _ ئینشائی	دهمو نه ويه رده ی هه والی _ ئیخباری
ب+ شان + وو: بشانوو	مه + شان + وو: مه شانوو
ب+ شان + می: بشانمی	مه + شان + می: مه شانمی
ب+ شان + ی: بشانی	مه + شان + ی: مه شانی
ب+ شان + دی: بشاندی	مه + شان + دی: مه شاندی

مه کریو بواچمی دهمو ئه رهنیای نه ويه رده ی جه: "ب" و ریخه و که رده وه ی و یا گه گپرو نامی لکی دهسه ی په نجه می دروس مه بونه:

- من مه شیوم به ربشوو (ب+ ش+ وو)، ئیمه مشیوم به ربشمی.
- تو مشیوم به ربشی (ب+ ش+ ی). شمه مشیوم به ربشدی.
- ئا، ئاذه مشیو به ربشوو (ب+ ش+ و). ئاژی مشیوم به ربشان.

هه ورامینه چهنی جه دهمو نه ويه رده ی هه والینه که رده وه "نه ويه ر، ویه ر، ساده، ئه ره تاشیا، ئامیته" نیشانی، سازه و (مه) مه گنو وه لئو که رده وه ی نه ويه رده ی + ریخه + یا گه گپرو نامی لکی. دهمو ئه رهنیاینه عه ینو ئاژین ته نیا نیشانه کی مه فارپیو جه (مه) په ی (ب).

دهمو نه ويه رده ی ئه رهنیای په ی نیازو مه به ستو به روسته ی: هیواو ئاوات، تاوای، تکاو دوعا و لالیایه و، نیاز، رازی بیه ی، هاندای، سوور بیه ی سه رو کارئو، هه ره شی، په سه ند که رده ی، گمانه و دووه دلی، ته رسی، په رسه، مه رجه:

- وه شله ی کورپه و دلّه که یم ته مام بیاوو په نه.
- وه هارن با بلمی په ی سه یرانی.
- متاوو به ئینگلیزی بنویسو.
- خوڤا گیان بیاونیم به ئاواتوو وئما.
- ئه گه ر ئاقل بی مشیوم سه ربگنی.
- نمه زانوو! بتاوی تو مه که ی بشانی.

چيگه نه مه کړيو دماگيروو(نه) ي دماو که رده کانونه بنيه يميږه، وه لته ر دهمو هه والينه باسما که رده ن و هيچ ماناکيش نمه فارو .

- وه هارن با بلمينه په ي سه يراني.
- متاونه به ئينگليزي بنويسونه.

په رى: دهمو داواى، داواکه رده ي Imperative mood

داواکه رده ي، داواى، نه مريچش ماچمى، ئى گرد واتى هه نى و هه ريوشان به جوړى مانا مه تو، ئاخوړ نه فسه ريوه خوړو ملو سه ربازيوره، که ي پيسه نه داوا که رده يو کورپو کناچيوه په ي چيوى جه تاته يشان، يام داواو دوئ هامرپا جه يو، يام لاليايه و سوالکه ريو، چه نى ئى گرده يه چيوه يه ک چه ترينه کو بکه رميوه؟

که رده وه و داواى: که سى يوهم داوامه که رو نه و که سى دووه مى په ي که رده يو هه رمانيوه يام نه که رده ييش .

که رده وه و داواى: که سيو يوته رى دونو داوامه که رو هه رمانيو به که رو يام حاله تيو وه ش بکه رو. هه ميشه پيجوره وه ش مه کړيو: ب+رپخه و که رده وه ي+ياگه گيرو نامى لکى که سى دووه مى.

که رده وه و داواى: که سى يوهم داوا مه که رو که سى دووه مى، تاک يام کو، په ي که رده يو کاريو يام نه که رده ييش، يه کسه ر دماو قسيکه رده که يشان .

ماناى گردينييه و داواى: داواکه رده ي و وريا که رده ييوه ن په ي جابه جا که رده يو هه رمانيو جه لاو که سيو يام چن که سيوه، وه خته که ش ته نيا ئيسه تى و ئاينده ش هه ن، ويه رده ش ني هه ن، جه رووه و که سيوه ته نيا که سى دووه مى تاق و کويش هه ن، که سى يه که م و يه ره مش ني هه ن، ئى جوړه کاره نيشانى دروسبويه و تايبه و وئش هه نش: رپخه و که رده وه ي دهمو نه ويه رده ي+نيشانى "ب" وه ليوه +ياگه گيرو نامى لکى "ه" دماوه په ي که سى دووه مى تاقى +دئ" په ي که سى دووه مى کوى.

دهمو داوايي: ويه ر، نه ويه ر، ساده، نه رتاشيا، ئامپته، گرد پى دسوريه دروسى مه بانى:

سازه و داواى "ب"+رپخه +ياگه گيرو نامى لکى دسه ي ششه مى:

۱- نه ويهر:

چمه	نیشانی	رځخه	ياگه گيرو نامی لکي	داوا
ژيوای	ب +	ژيو +	ه، دئ	بژيوه، بژيو دئ
خزای	ب +	خز +	ه، دئ	بخزه، بخزدئ
کهوتهی	ب +	گن +	ه، دئ	بگنه. بگندی
مه رڼه ی	ب +	مر +	ه، دئ	بمره. بمردی
شیه ی	ب +	ش +	ه، دئ	بشه، بشدی
هورئسته ی	ب +	ئیز +	ه، دئ	هوربئیزه. هوربئیزدی
وتهیره	ب +	وس +	ه، دئ	بوسه. بوسدیره
وهرکهوته ی	ب +	گن +	ه، دئ	وهربگنه. وهربگندی

ب - ويهر:

که رده ی	ب +	که ر +	ه، دئ	بکه ره، بکه ردئ
نویسته ی	ب +	نویس +	ه، دئ	بنوویسه، بنوویسدئ
وانای	ب +	وان +	ه، دئ	بوانه، بواندی
هورکیشای	هور + ب	کیش +	ه، دئ	هوربکیشه، هوربکیشدی
نان وارده ی	ب	وهر +	ه، دئ	نان بوهره، نان بوهردی

زوانو ههورامینه بنه پره تو که رده وهی داوای مشیوم پا جوړه بو هه که نمونه کانه باسما که رده ن ، ئیسه تی مه شو پی جوړه مامه له ش چه نی بکریون. وهلی زوان هه تاسه ر یه ک جوړ نیه ن و مه فارپیو به فارپای زه مانه ی و ئاژه ی، سه رو یه ک شیوه ی نمه لو، جاری چامنه هه ن چیوی تازه په یدا مه بوته، بوته و ئانه یوه ئیساتی وینمی نیشانی داوای بنه پراو واته کئی وه ختو قسئیکه رده یه نه گمه مه بو و قووته مه دریو، ئینه پی شیوه نمه بو چون زوانو نویسته ی مه شو به پراو ده سوری بلونه پراوه، نمه کریو بری بواچان: بنیشه ره، بری ته ریچ بواچان نیشه ره، یام بوهره، وهره، ئینه په ی نویسته ی سه ر شیونو ئه وه وانهری یام ئه ر که سیوه لایده بپه رسو که رده وهی داوا چه نینه ن زوانو ههورامینه؟ نمه بو به بی سازه و(ب) نیشانه ش ده می، مه شو به یه کده س و یه ک ته شک په یش شی بکه رمیوه، به لی زوان ئینا فارپایینه و پرو به ئاسان و که م خه رج، ئینه په ی زوانی وچیاو دلئ مه رده می نه ک زوانو نویسیا.

- هورزو نانه که یت وهره.
- نیشه ره گوشم په ی گیره.
- زوو ویت گورج که رو لوه په ی مه کته بی.

وه خته کارینه مه شو به راسی و دروسی پیسه بنویسمیشان:

- هوربئیزه نانه کهیت بوهره.
- بنیشه ره گوشم په ی بگیهره.
- زوو وئیت گورج بکه ره، بلوه په ی مه کته بی.

دهمو داوای جه بارو یاگه گیرو نامی لکیوه ته نیا کهسی دووه می تاک و کویش هه ن، یانی کهسی یوهم و یهره مش نیه ن، چوون داوا یام فه رماندای هه می شه رووه مه که رو کهسی دووه می، هه ریاسه جه بارو وه ختیوه ته نیا ئیسه و ئاینده ش هه ن، و یهرده ش نیه ن. بری جارئچ مه یان وهره و ئه مره مه کری ملو کهسه ی یهره میچره به ناویراس (کوسار بواچه به شاهوی بلو نانکه ی بارو).

ئه گهر دما نویسه و ریخه ی گیره ن (که نسانت) بو، به ئاسانی و به بی هیچ زیات که ردیوه هه ردوی یاگه گیرو نامه لکیکی ملان سه رو دمای ریخه که ی: گن: بگنه، بگندی، وس: بوسه، بوسدی، گیر: بگیهره، بگیردی، وراز: بووازه، بووازدی، هورپر: هوربپر، هوربپردی، کهر: بکه ره: بکه ردی، گه مه بکه ره، گه مه بکه ردی.

وهلی بری ریخیما هه نی که دما نویسه شان بیگیره ن (قاو) هه رمانه کی به ئاسانی سه ر نمه گیرو، نوئگه که ش ئانه هه که دوی بیگیری پیوه ره نمه با، چوون یاگه گیرو نامی لکیی که س دووه میچ هه ر قاو له ن، شو نه و ئانه یچره ئی گرفته نیه ن چه نی یاگه گیرو نامی لکیی کهسی دووه می، چونکاته ی کون، جه مه ن، نمونه: قه دو (ئاما) ی ریخه که ش (ئ) نه، داواش په ی کهسی دووه می تاکی مه بو به (بو)، چیگه نه ته ک و جمی سه یر مه یونه مه یدان، چوون به پاو یاساکی ئه شو پیسه بو نه (ب + ریخه + یاگه گیرو نامی لکیی کهسی دووه می تاکی: ب + ئ + ه: بئه. چیوی سه یر به رمه شو، پاس نیه ن و چوون که رده وه ی داوایی په ی کهسی دووه می تاکی (بو) ن، په ی کهسی دووه می کوی مه بو به (به یدی) یاگه گیرو نامه کی جه (دی) وه بیه ن به (یدی).

ئه ی ئه گهر داوا سه رو کهسی یه رمیه ره بکریو چه نیه ن؟ یام بزانی ئایا داوا که رده ی رووه مه که رو کهسی یه ره می؟ ئه ی ئه گهر بکریو به داوای مزیره؟ ته ماشه و ئی نمونا بکه رمی، کهسی یوهم داوا مه که رو کهسی دووه می تاکی، که داوا بکه رو کهسی یه ره می تاکی هه تا هه رمانیوی بکه رو یام نه که رو:

- دارا به کاوانی بواچه بیده نگ به.
- نه رمین بواچه به شیرینی بووسه.
- هانه به شه نیه ری بواچه وئیت بشوره.

ئا که رده وی هیله شا ئامینه چیهره نه، ئاراسته و کهسی یه ره می تاکی کریینی، ئه ر به دهمو داوای، داوا که رده ی بزیره یام نا؟ وه لته ر واته نما داوا جه کهسی یوهمه و په ی کهسی دووه می مه کریو، ئینه یاسانه، نمه بو لاده می و جه سنوره کهیش، جه بارو یاسیوه جه سنور لادای پاس نیه ن. رازوانوچ

سه رتاپا ياساو پاساو دهورن، مه شو وهر چه م بگيريان په نه شان بلمی راوه. ئی مه سلی داوای جه که سی یه رمی فره زوانته شناسان باس که ردینه و به چيوئ فره ئاسیش منایره، زوانی وچیاچه هن میانو مه ردینه، مادام دلئو مه ردینه هن فره ئاسییه ن بلونه دلئو نویسته یچ، من مه واچو لادای نیهن جه یاسای، به لکوم یاساکئ ئیسه مه وزوش وربتی وئشه و، رهنگا سه رده مانئ ویر و هوششان نه بیه بو لاو ئی که سی یه رمیوه، وه لیم ئیسه بیهن به واقع.

چوار: دهمو شهرتی

هر وه ختی قسیکه ردهینه په ی قومیا ی که رده و یوه شهرته ببو په ی قومیا ی که رده و یوه تهری، ئاوه خته پا که رده و یه مه واچمی دهمو شهرتی، که رده و وه شهرتی .

هر رستیو جه رسته کانو ئی شیوهیه جه دوی رستی سادی یام زیاتر دروسمه کریونه، دلئو رسته کانه نه رستیوی سه ره کی هن و هه میسه قسیکه ر مه به ستو واتئ چاگه نه روشن مه که رووه، ئی رسته په نه ش مه واچا (سه ر رسته)، ئه و رسته کئ ته ریچ په ی ته مامنا ی ماناو سه ر رسته که ی، په نه ش مه واچمی (پا رسته):

- ئه گهر هه ولی بده و به رمه شوونه.
- بخوا مه منون نه بی و نه ی من نمه دونونه ت.
- هه تا نه مانیه ی ئیسه راحت نمه که ری، نمه که رینه.

پارسته په نه یچش مه واچان (رسته و ئامرازو به سته ی) یام (رسته و که رده و شهرتی) چوونکاته ی به یاگه ئامای که رده و وه رسته که ی شهرته نه په ی پورنای که رده و وه سه ر رسته که ی. به که رده و وه سه ر رسته که یچ مه واچان (رسته و په رچه و شهرتی)، په ی نمونه ی رسته که و سه رینه "هه ولی بده و" که رده و وه شهرتین، تا هه ولی نه ده ی به رشیه ی رووه نمه شو، یانی شهرته و به رشیه ی هه ولداین، بی هه ولدای به رشیه ی و سه رکه و ته ی نیهن، وه روئانه یه ئی شیوه نامیش نریان "شیوه و شهرتی".

دهمو شهرتی شیوه ی تایبه و وئش نیهنش پیسه و شیوه کانو "هه والی، ئه رهنیا ی، داوای"، گیره هه ر به دلگیره که یشره، ماناکشیره، مژناسیوووه، ته نیا شهرتی دلئو بابه ته که یه نه و مه شو ئا شهرتی بیاوو یاگی و جا به جا ببونه.

پا ئامرازی هه که (رسته و که رده و شهرتی - پارسته) و (رسته و په رچه و شهرتی - سه ر رسته) مه لکنو یویره په نه ش مه واچان (ئامرازو شهرتی)، ئینه یچ چند دانئوه جه ئامرازو شهرتی: ئه گهر، ئه ر، هه که، هه روه خت، هه رکه ی، که ی، تا، هه تا، حه تا، ئنئا، قه سه م وارده ی ...

ئامرازو شەرتى مەگنۆ دليو پىستەو كەردەو شەرتى، پارپستەى، ھەرىپاسە بە فرەيى پارپستە مەگنۆ وەلى شەرىپستەى:

- ھەكە پو بيو پوجيار مەزىو.
- كەى زوردار نەمەن، مىللەت ئازاڭبو.
- ھەتا يو نەگىرمى مەياومى بەئاوات.

جارو بارىچ پارپستە دماو سەر پىستەيو مەيو:

- تۆمەكەم شانائەگەر پەلەوھەرى نەوھراش.
- قاچت مەماروو ھەركەى پا بنىەى يانەم.
- زەرەكەى مەكەروونە دەست ھەروخت كارەكەت تەمامنا.

پىستەى ئامپتەى مەرجى بە ھەردوى بەشەكاشەو "سەرپىستەو پارپستە" بە كولتەرىن شىوھ بە بى بەكار ئاوردەى ئامرازو شەرتى مەوزىو پوو، مانا مەبەستى تەمامىچ مڭو، ئىنەىچ تەنبا بە بەكار ئاوردەيو ھەردووھ كەردەكانو دلى سەرپىستەى و پارپستەى، چوون ھەرىوشان كەردەوھو شەرتىن و كەردەو پەرچەو شەرتى، چەنى ھورگىرتەى ياگەنامىوى لكى، يام ھەنە، وەلى ديارە نىەنە، نمونە:

- بلى، نمەيو.
- سوار بوو، مەگنوورە.
- دوو، گناش.
- گىراشا، شىلاشا.

ئى پىستى فرە كول كرىپىئوھ، فرەو وەختى دەمو خەلكىوھ مژنەومىشان، تەنبا كەردەوھو سەرپىستەى و پارپستەى ھەن و ديارەن، مەبەستى سەرەكىچش پىكان، ئى پىستى مەشبا بنەپەتنە پىسنى بىپنى:

- ئەگەر بلى، دلنبا بە نمەيو.
- خەمما ئەگەر سوار بوو، رانە بگنوورە .
- ئاڭ ئەگەر بدوو، مسەوگەر شەقىش مەگنانى.
- ئەگەر بيو گىراشان، حەتمەن شىلاشان.

دماجار مەواچمى پىستەى ئامپتە دەمو شەرتىنە، تەنبا يەك سەرپىستە ھەن، وەلى مەكرىو چنڭ پارپستىوھ بىانى: ئەگەر خاس سەعيە بكەرى، دەوامنە غايب نەبى، گوش پەى ماموساكات بگىرىنە، بى شىك بەر مەشىنە.

گردانکه‌رده‌ی که‌رده‌وی "تصرف"

خشته‌که‌و وارینه‌گردان که‌رده‌ی مه‌وزمی پروه سهره‌و (چه‌مه، ویه‌رده‌ی نزیک، نه‌ویه‌رده‌ی هه‌والی، داوا)، بنه‌راوه به که‌رده‌وی نه‌ویه‌ری ده‌س په‌نه‌مه‌که‌رمی:

که‌رده‌وی نه‌ویه‌ر

چه‌مه	ویه‌رده‌ی رووتی هه‌والی	نه‌ویه‌رده‌ی هه‌والی	داوا، ئه‌مر
ئامای	ئاما	می، میو، مه‌ی، مه‌یو	بو
لوای	لوا	مه‌لو	بلوه، بله
پرای	پرا	مه‌پرو	بیره
ورای	ورا	مه‌ورو	بوره
لکای	لکا	مه‌لکو	بلکه
پوویای	پوویا	مه‌پوویو	بپوویه
جمای	جما	مه‌جمو	بجمه
گه‌نای	گه‌نا	مه‌گه‌نو	بگه‌نه
خزای	خزا	مه‌خزو	بخزه
سوته‌ی	سو‌ت	مه‌سو‌چو	بسو‌چه
که‌وته‌ی	که‌وت	مه‌گنو	بگنه
سره‌وته‌ی	سره‌وت	مه‌سره‌وو	بسره‌وه
وته‌ی	وت	مه‌وسو	بوسه
مه‌رده‌ی	مه‌رد	مه‌مرؤ	بمره
ویه‌رته‌ی	ویه‌رث	مه‌ویه‌رو	بویه‌ره
بیه‌ی	بی	مه‌بو	بیه، به
شیه‌ی	شی	مه‌شو	بشه
که‌وته‌یره	که‌وته‌ره	مه‌گنوره	بگنه‌ره
سوته‌یو	سو‌تو	مه‌ه‌سو‌چوو	بسو‌چو
هور‌پرای	هور‌پرا	هور‌مپرو	هور‌بیره
وه‌ربه‌ی	وه‌ربی	وه‌رمه‌بو	وه‌ربه
سه‌رشیه‌ی	سه‌رشی	سه‌رمه‌شو	سه‌ربه‌شه

مه‌ژده‌پیره	مه‌ژده‌ره	مه‌مروره	بم‌ره‌ره
ئازاد‌بیه‌ی	ئازاد‌بی	ئازاد‌مه‌بو	ئازاد‌بیه
وه‌لکه‌وته‌ی	وه‌لکه‌وت	وه‌لی مه‌گنۆ	وه‌لی بگنه
سه‌ره‌ئیشای	سه‌ره‌ش ئیشا	سه‌ره‌ش مه‌ئیشۆ	سه‌ره‌ت بئیشۆ
وه‌رکه‌وته‌ی	وه‌رکه‌وت	وه‌ر مه‌گنۆ	وه‌ر بگنه
پیشیای	پیشیا	مه‌پیشیۆ	بپیشیه
ره‌مای	ره‌ما	مه‌ره‌مو	پره‌مه
کفای	کفا	مه‌کفو	بکفه

که‌رده‌وه‌ی ویه‌ر

چه‌مه	ویه‌رده‌ی ڤووتی هه‌والی	نه‌ویه‌رده‌ی هه‌والی	که‌رده‌وه‌و داوای
ئارژده‌ی	ئارژ	مارۆ	باره
به‌رژده‌ی	به‌رژ	مه‌به‌رو	ببه‌ره
که‌رژده‌ی	که‌رژ	مه‌که‌رو	بکه‌ره
ئه‌رمانای	ئه‌رمانا	مه‌رمانۆ	برمانه
ئه‌رپانای	ئه‌رپانا	مه‌رپانۆ	برپانه
وانای	وانا	مه‌وانۆ	بوانه
زانای	زانا	مه‌زانۆ	بزانه
ئه‌ژمارای	ئه‌ژمارا	مه‌ژمارۆ	بژماره
ئه‌نجه‌نیه‌ی	ئه‌نجه‌نی	مه‌نجه‌نۆ	بنجه‌نه
جنیه‌ی	جنی	مه‌جه‌نۆ	بجه‌نه
ئه‌ژنیه‌ی	ئه‌ژنی	مه‌ژنه‌وو	بژنه‌وه
فاپرای	فاپرا	مه‌فاپرو	بفاپره

ماپای	ماپا	مه ماپو	بماپه
مالای	مالا	مه مالو	بماله
کالای	کالا	مه کالو	بکاله
گهسته‌ی	گهست	مه گه زو	بگه زه
بهسته‌ی	بهست	مه به سو	ببه سه
وره‌ته‌ی	ورهت	مه وره شو	بوره شه
نویسته‌ی	نویست	مه نویسو	بنویسه
پیته‌ی	پیث	مه پیچو	بپیچه
گیرته‌ی	گیرت	مه گیرو	بگیره
سوچنای	سوت	مسوچنو	بسوچنه
گیرته‌یو	گیرتو	مه گیروو	بگیره‌وه
گیرته‌ینه	گیرته‌نه	مه گیرونه	بگیره‌نه
کومنا‌یو	کومناوه	مه کومنوو	بکومنه‌وه
ژلیونای	ژلیونا	مه ژلیونو	بژلیونه
درپه‌ی	درپی	مه درپو	بدرپه
ئه‌ره‌نیای	نیاره	مه نیوره	بنیهره
گراونای	گراونا	مه گراونو	بگراونه
خونای	خونا	مه خونو	بخونه
وینای	وینا	مه وینو	بوینه

نمونه‌کانو سه‌ری به پاو یاساو رازوانی باس کریپینی و کهوتینی و هرو چه‌ما، وهلی باسو ره‌گه‌زو میلی نه‌کریان، هه‌ریاسه ره‌نگا بواجمی هه‌ورامیه‌کی پاسه مه‌دوانی، وه‌ختو قسیکه‌رده‌ینه، چوونکاته‌ی نیشانی نه‌ویه‌رده‌ی (مه) و نیشانی (ب) داوای قووته مه‌ئا و نمه‌واچانش، نمونه‌ئه‌گه‌ر بواجه‌می: مره‌موو، ماچم ره‌موو یام بره‌مه، ماچم ره‌مه. دیاره‌ن ئینه‌جه ده‌سورو یاساو رازوانی لاشدان، ئی دیارده‌ فره‌و زوانه‌کا جیهانی‌نه‌ه‌ن.

هه‌ریاسه بریوه‌شان شازیینی هه‌که وه‌لته‌ر باسما که‌رده‌ن، باسو ریخه‌و قه‌دی و چه‌مه‌ینه، سوت، سوچ، مت، مچ ... چه‌نی ئانه‌یچ بری ده‌نگی، نویسی قووتی مه‌دریان و گوششان په‌نه مه‌دریو، وه‌خته‌کارینه‌ ئی دیارده‌ لادایه‌ن جه یاساو رازوانی نمونه: هورئیزت مه‌کریو به هورزت. دیاره‌ن ئینه‌یچ نمه‌بو نونگه‌و هور پروشکنايو یاساکانو زوانی، چوون یاسا زوانیه‌کی بنجه‌و بنه‌په‌تیوی کونشا هه‌ن و به‌ئسانی هورنمه‌ته‌کیان.

قرتنامی نویسه‌و (ئ) وه‌ختو گه‌ردان که‌رده‌ینه

وه‌ختو گه‌ردان که‌رده‌ی که‌رده‌وه‌کان هه‌که به‌ نویسه‌و (ئ) ده‌س په‌نه‌مه‌که‌ران، په‌ی ده‌مو نه‌ویه‌رده‌ی هه‌والی، یام ئه‌ره‌نیای، یام داوای و شه‌رتی، نویسته‌ینه و قسیکه‌رده‌ینه نویسه‌و (ئ) قرتیو و نمه‌واچیو یانی دلینه‌ مشو، نمه‌درکنیو، ئی دیارکه‌وته‌ فره‌ن زوانو ئینگلیزینه، په‌نه‌ش مه‌واچان elision، هه‌ریاسه‌ گردو زوانه‌کانه هه‌نه‌ن،

به‌ پاو یاساکانو رازوانو هه‌ورامی ریخه‌یانی (قه‌د _ نیشانی ویه‌رده‌ی). په‌ی نه‌ویه‌رده‌یچ، قه‌د یانی (نیشانی نه‌ویه‌رده‌ی + ریخه‌ + یاگه‌گیرو نامی لکی ده‌سه‌و په‌نجه‌می)، ده‌ی چی که‌رده‌وانه هه‌که به‌ (ئ) ده‌س په‌نه‌مه‌که‌ران، ملچیرو یاساکئی نمه‌بان: ئازت، ئالوچناره، ئاما، ئاورد، ئه‌جیا، ئه‌شیا، ئه‌سا، ئه‌ژمارا، ئه‌ژنه‌وی، ئه‌نجه‌نی، ئیستو، ئیژا، ئیشا، هورئیزت. به‌ده‌سورو زوانو هه‌ورامی بو‌مه‌شو نویسه‌کانو (ا، د، ت، ی) پو‌دمایی که‌رده‌وه‌کانوه‌ لابه‌رمی و پیسه‌شان سه‌رمه‌ی: ئاز، ئالوچنره، ئام، ئاور، ئه‌جی، ئه‌سا، ئه‌ژمار، ئه‌ژنه‌و، ئه‌نجه‌ن، ئیزو، ئیژ، ئیش.

ده‌ی با ئیسه‌ نیشانی نه‌ویه‌رده‌ی هه‌والی (مه)، نه‌ویه‌رده‌ی و ئه‌ره‌نیای، چه‌نی نیشانی داوای (ب) بوزمی وه‌لی ریخه‌کانشان و یاگه‌گیرو نامی لکی بوزمی دماییشان: مئاروو، بئاروو، بئاره، بئاری، مئازوو، بئازه، بئازی. مئالوچنوره، بئالوچنوره، بئالوچنوره، بئالوچنیره. مئاموو، بئاموو، بئامه، بئامی. مئاوروو، بئاوروو، بئاوره، بئاوره. مئه‌جیوم، بئه‌جیوم، بئه‌جیوت، بئه‌جیوت. مئه‌سانوو، بئه‌سانوو، بئه‌سانه، بئه‌سانی. مئه‌ژماروو، بئه‌ژماره، بئه‌ژماری، مئه‌ژنه‌وو، بئه‌ژنه‌وو، بئه‌ژنه‌وه، بئه‌ژنه‌وی، مئه‌نجه‌نو، بئه‌نجه‌نه، بئه‌نجه‌نی. مئیزوو، بئیزوو، بئیزو، بئیزوو. مئیزوو،

بئىژوو، بئىژە، بئىژى. مئىشوم، بئىشوم، بئىشوت، بئىشوت. ھورمئىژوو، ھور بئىژوو، ھور بئىژە، ھور بئىژى.

وھلیم ئیسا ئا كەردەوى ئەپپىسنە مەواچیان: ماروو، باروو، بارە، بارى. مازوو، بازە، بازى. مالوچنورە، بالوچنورە، بالوچنەرە، بالوچنیرە. مەو، بەو، بو، بەى. مەجووم، ئەجووم، بەجووم، بەجووت، بەجىت. مسانوو، بسانوو، بسانە، بسانى. مژمارى، بژماروو، بژمارە، بژمارى. مژنەوو، بژنەوو، بژنەو، بژنەوى. منجەنو، بنجەنو، بنجەنە، بنجەنى. مئىژوو، بئىژوو، بئىژو، بئىژو. مئىژوو، بئىژوو، بئىژو، بئىژى. ھورمئىژوو، ھور بئىژوو، ھور بئىژە، ھور بئىژى.

دەمو ئىسەى جە كەردەوئە

زوانو ھەورامینە، دەمو ئىسەى تا رادپوھ جە دەمو ئايندەى جیا مەكەرۆو، بە نوپستەى يام قسئىكەردەى حسابش پەى مەكەرۆ: دوئى رايئما ھەنى پەى جیاكەردەى دەمو ئىسەى چەنى دەمو ئايندەى: راو سەرەمپەى نەو پەردەى و نیشانى (ن، ەن):

یوھ: سەرەمپەى نەو پەردە: ئى جورە جە نەو پەردەى ھەوالینە كەمپو قسئما سەر كەردەن، نامیش و پەردەى سەرەمپەى تاكیدی بى، پەى حالو ئىسەىچ ھەر بە نامى تاكیدی كەى مەپو، جە بارو وەختیوھ پئسەو دەمو قسئىكەردەى مرمانو، يانى قسئىكەردەى و ھەرمانە كى جە یەك وەختەنە مەكەرپو، نەبو ھیچ فاسیلپوھ وەختى بەینشانە ببو يانى دەم و دەس: من بەرەكەى مەكەرپو مەكەرۆ. كەردەوھەكە سادە، ئەرتاشیا، ئامپتە، وپەر، نەو پەر بو ياسا رازوانیە كئیش پى جورەنە:

نیشانى نەو پەردەى (مە) + رپخە + نیشانى (اى) + نیشانى نەو پەردەى (مە) + رپخە + یاگە گپرو نامى لكى دەسەو پەنجەمى:

- من مەوسای مەوسو.
- تو دەرسەكەى مەوانای مەوانى.
- ئپرەكە ھورمەگرای مەگرو.
- ئیمە خەلە مەسانای مەسانمى .
- شمە وەزەكا مەمارای مەمارپى.
- ئائى گاوھكى مەدوشای مەدوشان.

بپرى كەسئ مەواچان ئەگەر نیشانى (نە) بلو سەر و دماپى كەردەوھ نەو پەردەكان، ئتر مەبو بە دەمو ئىسەتئ يام نەو پەردەى نزیك، وھلى نوپسەر پاسە نمەزانو، مەوسای مەوسوون، تائیسە تیچ فرە ناوچەكانو ھەورامانى ئى تەشكەپە بەكار بەرانئ. وھلتەر بە تپرو تەسەلى باسو ئینەى كریان.

دوئ: نیشانی (ن، ەن): مە کریۆ مۆرفیمو "ن، ەن" ی بە کەردەوہی ناتەمام نامیش مەنبەیمی، چوون ویش تاق نمەتاوو مانا ببەخشو، مەگەر بلکو واتیۆ تەریرە ھەتا مانا ببەخشو، ئینە لایبۆھش، لاکە ی تەرش کەردەوہ نیەن و گێرە چنڈ نویسیۆھنی پیۆرە مانا نمەژان، ئی کەردەوہ ناتەمامە بەکار مە یۆ پە ی دەمو ئیسە ی بنەپەتنە "ھەن" بیەن، سوویای و قووتدای و پوویای پاسەش سەر کەردەن ھە کە نویسەو (ھ) پۆوہ نە مەئینە و قووت دریینە، تەنیا نویسەکانو (ەن) ی مەئینیۆ، پریّ حالە تیچنە (ن) مەنەن، ئینە پیسەن مەسەلە ھەورامیە کئی ھە کە مەواچۆ مزگی بوپۆ میحرابش مەنۆو، چوون ئی (ن، ەن) تائیسە چ زوانو ھەورامینە ماناو (ھەن) ی مەژۆ .

نیشانی (ن، ەن) نمەلو سەر و کەردەوہی چوون ویش بنەپەتنە کەردەوہن، وەلی مەلو سەر و، نامی، یاگەگیرو نامی "جیا و لکا" یاوہرنامی، یاوہرکەردەوہی، بە لوای سەر و ئی نیشانی ماناو کەردەوہ کە ی پە ی دەموو ئیسە ی نیشانە مژۆ: ئە پی یاسی ملۆنە سەر و نامی:

نامی + کەردەوہو (ن، ەن) + یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی چوارەمی:

- چی من تەوہ نینا، تەوہ نیەنان؟
- چی تۆ تەوہ نینی؟
- چی ئاڤ، ئیڤ، ئووڤ تەوہ نینە؟
- چی ئیمە تەوہ نینمی؟
- چی شمە تەوہ نندیندی؟
- چی ئاڤی تەوہ نینی؟

پی یاسیچە ملۆنە سەر و یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی چوارەمی:

یاگەگیرو نامی جیی + ەن + یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی چوارەم:

- من براو تۆنان، من براو ئاڤینان. ئاڤینا.
- تۆ براو مننی، شمە بری ئیمە ندی.

پی یاسیچە ملۆنە سەر و یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی یوہمی:

یاگەگیرو نامی دەسە ی یوہمی + ەن + یاگەگیرو نامی لکی دەسە و چوارەمی:

- من براتنا، تۆ برامنی.
- ئیمە بریتانمی، شمە بریمانندی.

کەردەوہو (ن، ەن) پی دەسورە ملۆ سەر و یاوہرنامی:

ياوهرنامى + نيشانى رهگهزى + هن + ياگهگيرو نامى لکيى دهسه ي چوارهمى:

- من ژيرنان، من ژيرهنا، تو ژيرنى، تو ژيرهنى .
- ئاژ ژيرهن، ئاژه ژيرهنه، ئاژى ژيريئى .

هر پا دهسورهيه ملو سهر و ياهورکهردهوهى:

- من په ماینه کرژنان، کرژنه نان .
- تو په ماینه کرژنى، کرژنهنى .
- ئاژ په ماینه کرژن، ئاژه په ماینه کرژنه .
- ئاژى په ماینه کرژيئى .

گرد ياساکی به زهریفی و ریکو پیکی هرمانه و ویشا مه که ران سهر و که رده وه که ی، به تاییه ئه گهر ياهورنامه کى. ياهورکه رده وه که به نویسه ی بیگیر (قاوّل دماییش ئامابو ، هه که په ی که سی یوه م و دووه می تاکی به کار به یو، ئاوه خته ته نیا نیشانى (ن) به رمه گنو، وه لی ئه گهر ياهورکه رده وه که، ياهورنامه کى به نویسه (که نسنانت، گیره ن) دماییش ئامابو و په ی که سی به ره می تاکی مه بو نه، به ده مو (هن) به رمه گنو:

- ئاژ فره زیره که ن. ئاژه زیره که نه.
- ئیژ ناگوشگیره ن. ئاژه ناگوشگیره نه.

داخه م نمه شو ئارو بری یاگی هه وراماینه دما مه نه و (هن) (.. هن) ی فارپان په ی (ا) ی، ئینه لادایا جه ده سوری و کاریگه ری سورانین سه رماوه، چوون به سورانی جیاتی "هن" ته نیا نویسه ی خر "ه" منیاره، نمونه: کاوان ژیره. دارا زیره که. ئینه هه ورامینه بیه ن به کاوان ژیرا. دارا زیره کا، وه لی هه لهن چون په ی نیرومای نمه گونجیو: زیره کا: زیره که نه. راسه کیش ئینه ن: زیره که ن: زیره که نه، هه که به زوانو ویش شاهیژدی مژو سهر و راسیه که یش .

نیشانى که رده وه و (ن، هن) هه که بنه ره ته که ش "هن" بیه ن، گهردان مه کریو په ی ویه رده ی و نه ویه رده ی، ویه رده که ش "بی، بییه ن، بییه بی" نه ویه رده که ش: مه بو، بی، بی. وه لی "بی" په ی فارپای حاله تی ئیشاره مژو:

- هه وا سه رژ بی. وه روه واری بی.
- ماموسا که دل سوز بی. گه له و ده گی ئامابی.

وه لی په ی فارپای حاله تیو په ی حاله تیوی ته ری پی جوره نه:

- هه میره که بی به نان.
- بوانه که بی به ماموسا .

هه رپاسه (بی) ویه رده ی، که سی باسو قه لآو هه ورامانی مه که رو مه واچو: قه لآو هه ورامانی زه مانو ئامای ئیسلا میچنه بی.

(ن، ه ن) که رده وهو ده مو ئیسه یین، جیاوازه ن جه (ن) و نیشانی ویه رده ی ته مامی، چوون وه لته ر واتما (ن، ه ن) که رداره ن و نمه لو سه رو که رده وه ی، ته نیا مه لو سه رو نامی، یاگه گیرو نامی، یاوه رنامی، یاوه رکه رده وه ی، وه لی (ن) نیشانی که رده وه یینه نه ک که رده وه، ملونه سه رو که رده وه ی ویه رده ی ته مامی، نمه لونه سه رو نامی و یاگه گیرو نامی، یاوه رکه رده وه ی و یاوه رنامی، ئینه یچ هامکاریمان مه که رو په ی جیا که رده ییشان:

1- (ن، ه ن) که رده وهو ده مو ئیسه ی:

- من هامساو تونان. یام من هامساو تونا: تو هه نا (ن).
- تو براشنی. تو براش هه نی (ن).
- ئاډ قه ومو ویمه ن. ئاډ قه مو ویم هه ن (ه ن).

2- (ن) نیشانی که رده وه ی ویه رده ی ته مامی :

- من لوانا. ئاډ وته ن. (ن).
- تو لوانی. شاهو بارش که رده ن. (ن)
- شمه لویندی. پووشه که سوتنه ن. (ن)
- ئیمه ئاویما گئرتئینه. به لوعه که مه ریان.

که رده وه ی یارڈیده ر Auxiliary verb

که رده وه ی یارڈیده ر: ئا که رده وه نه به ته نیا رسته نه نه تاوو ئه رکو ویش پیسه که رده وه یوی وئسه ری بوینون، وه روئانه ی به کومه کو که رده وه یوی ته ری یام چه میوه یام نامیوه ماناداریوه، مه به ست و ماناو رسته که ی مه ته مامنو:

نمونه: ته ماشه و که رده وه کا بکه ردی هه که هیله شا ئامینه چیره نه:

- نه رمینه سه ره هه رپینی مارو خووه.
- زه نه کئیش وست سه رو ساجوو عه لی.
- له یلی کوره که ش که رده ن گره وای.

- تاوانباره که کهوت ئه وه لالیای.
- کورپه که راپه وه که نه کهوته بی.
- سه ماوه ره کئی ئاما جوشی.
- پیاکه کناچه کیش دا شوو.
- گهره کمانه به یمی لاتان.

هه رکام چا که رده وان مه وینمی هه که که رده وویوه ته ر یام چه میوه یام نامیوه گوزاره بییه ش ئینا چه نی په ی ته مامنايو ماناو رسته که ی، چوون ویشان تاق نمه تاوان مانای ته مامه ببه خشان .

که رده وه ی یاریدیه ر مه کریو ویه ر، نه ویه ربونه، فره و وه ختی مه گنو وه لئی که رده وه که ی ته ری و نامه کئی و چه مه که ی. هه رپاسه ویش نمه تاوو ماناو رسته که ی بئو. هامکاره که یچش، یاریدیریا که نمه تاوو ماناو رسته که ی بته مامنو:

- نه رمینه سه رهه رینی مارو خوه. نه رمینه سه رهه رینی ... خوه.

ئی که رده وئی زوانو هه ورامینه بیسه و که رده وه ی یاردی به کار مه یانه: بییه ی، شیه ی، ئامای، که وته ی، ئارته ی، وستیه ی، دای، که رته ی، گئیرته ی، به رته ی.

متاومی بواچمی، که سه رقافلّه و ئی که رده وه یاردیا: "بییه ی و که رته ی" هن، قه ده که شان (بی، بی)، که رت (هن، ریخه که یچشان، ب، که ر)، (قه د- نیشانی ویه رده ی، ئی، ی: ب)، که رده ی _ ده ی = که ر. نه ویه رده که یچشا (ریخه + یاگه گیرو نامی لکی ده سه و په نجه می) نیشانی نه ویه رده یچ (مه) مه گنو وه لئی ریخه کانشان: (مه بوو، مه بیمی، مه بی، مه بیدئی)، (مه که روو، مه که رمی، مه که ری، مه که ردئی). جه به رگی دووه م و رازوانو هه ورامینه به دریزی باسو که رده وه ی یاریدیه ری کریان.

فره مانایی و فره شیوه یی که رده وه و "بی"

زوانو هه ورامینه (بی) دوی بیچمیش هه ئی (بی) و (بی)، هه ریو چی شیوان چند مانیوه شان هه نه:

یوه: (بی) ئی که رده وه نه ویه رده دوی مانئ جیاوازیش هه ئی:

- ماناو په یئا بییه ی، جه ئه ئا بییه ی به خشو: میدیا کورپوش بی.
- ماناو فاریای جه حاله تیوه نه په ی حاله تیوی ته ری: هه میره که بی به نان.

سەرئىچە بۆيىمى خالەو يوه مېنە (بى) ھىچكام جە ياگە گىرو نامە پە يوه سە كان ھورنمە گىرون، ۋە لى ياگە نامە لىكاكى دەسەو يوه مى مە لان سەرو نامە كى يام يا ۋە رنامە كى ۋە لىش، ئە ۋە پەرە كە ش نىشانى كۆى مە لۆنە سەرو (بى): نمونە: شىرىنە و نە سرىنە كورئىشان بىئى. ئىمە كورئى زە رىفئىما بىئى.

ۋە لىم (بى) يەكەو خالەو دووھى، ياگە گىرو نامى لىكى دەسەو دووھى ھورمە گىرو:

- من بىانى بە پىيا. من بىا بە پىيا، ئىمە بىيە مى بە پىيى.
- تۆ بىەى بە پىيا. شمە بىە ىدى بە پىيى.
- ئاڭ بى بە پىيا. ئاڭى بىيى بە پىيى.

ئا نمونى سەرو خالەو دوئى وزىيىنى روو، دەمە كە شان ۋە يەردەى نىزىكەن، خو ئە گەر گەردانى بىرىان پەى ۋە يەردەى تەمامى و دوورى و سەرەمپەى، يام پەى نە ۋە يەردەى، بى گمان ياگە نامە كىچ چەنى فارپايى ۋە ختەكەى مە فارپايى :

- من بى يە نا بە پىيا.
- من بىنى بە پىيا.
- من بىيە بىنى بە پىيا.

دوئى: (بى): بىيەى كە سىۋە يام چىۋىۋە جە ئاڭىۋە تايىبەنە، دەمئوى دىارى كرىانە ھەكە ۋە يەردەى نىزىكەن نىشانە مەئو:

ا-بى: بىيەى كە سىۋە يام چىۋىۋە جە ئاڭىۋە تايىبەنە، دەمئوى دىارى كرىانە، ھەكە ۋە يەردەى نىزىكەن نىشانە مەئو:

- سىروان شوانە بى: چىگەنە ئى (بى) ياگە گىرو نامى لىكى دەسەى يەرمى ھورمە گىرو.
- من شوانە بىنى.
- تۆ شوانە بىنى.
- شمە شوانى بىندى.
- ئاڭ شوانە، ئاڭە شوانى بى .
- ئاڭى شوانى بىنى .

ب- بى: ماناۋ بىيەو چىۋىۋە مئو "وجود":

- من ھەكە يىوانى لات سەعات چوار بى.
- تۆ زىايرە سىروان وتە بى.

- وهلی ئانه ی دنیا بو خوڤا بی.
- وه ختیو من په یډا بیانی هه ورامان هه ر بی .

ج- بی: چیگه نه وهی، خوتای نیشانه مډو "ساحیب":

هیرو کادو زه ریش بی. لالو عه لی هه سه ری کاله ش بی.

هه ردوی شیوه و (بی) و (بی) وه ختو گه ردان که ردهینه یه ک فورمشا هه ن، یه ک ساختار: ویه رده ی ته مام و سه ره مړه دووری هه والی، چه نی نه ویه رده ی هه والی پی جوره نه: بیه ن: بی: بییه بی: مه بو. وه لی په ی هورگیترته ی یاگه گیرو نامی لکی جیاوازی نی، هه ریوشان یاگه گیرو نامیوی جیا ی هورمه گیرونه، چه مه و هه ردویچشان (بیه ی) ن.

ئیسه یچه ده مو هه والی (بی، بی) جه ئازهو ئه رینه نیشانه مډه می

ده مو (بی)

1- بی: ده مو ویه رده ی نزیکیه: ئینه ده سوره که شه ن: قه د + یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی یه ره می: بیئی: بیئمی: بیئی: بیئدی: بی: بیئی، بیئا ... ویم تاق بیئی- بیئا، ویمان تاق بیئمی. ویت تاق بیئی. ویتان تاق بیئدی. ویش تاق بی. ویشان تاق بیئی.

2- بی: ده مو ویه رده ی ته مامینه:

قه د+ نیشانی ره گه زی+ نیشانی جوروکاری "ن"+ یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی چواره می بیه نا: بیئنا: بیه نان: بیئمی. بیه نی: بیئمی: بیئدی. بیئنه: بیئمی.

3- بی: ده مو ویه رده ی سه ره مړه یه نه: کت و مت پیسه نه ویه رده ی نزیکی و یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی یه ره می هورمه گیرو، هه مان ده سورو یاسا. بری زوانزانی مه و اچان ئی ده مه نیه ن. بییه بیئی، بیئبیئی، بیئبیئمی. بییه بیئی، بیئی بیئی، بییه بی، بیئی بی، بیئی بیئی.

4- بی: ده مو ویه رده ی دووری:

قه د+ نیشانی ره گه زی+ نیشانی جورو کاری "بی"+ یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی یه ره می بیه بیئی، بیه بیئنا: بیئی بیئی: بیئی بیئمی. بیه بیئی: بیئی بیئمی: بیئی بیئدی. بیه بی: بیئی بی: بیئی بیئی.

ده مو (بی)

1- بی: ده مو ویه رده ی نزیکیه: قه د + یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی دووه می.

بیا: بیائی: بیه می. بیه ی: بیه یدی. بی: بییه: بیئی.

- 2- بی: دهمو ویه ردهی ته مامینه:
 قه + نیشانی ره گهزی + نیشانی جوروکاری "ن" + یاگه گيرو نامی لکی دهسه ی چواره م:
 بیه نا: بیینا: بیینمی، بیه نی: بییندی: بییندی، بیه ن: بیینه: بییندی.
- 3- بی: دهمو ویه ردهی سه ره مپهینه: بیه بیا، بیه بیانی، بیه بیینا، بیه بییممی، بیه بیه ی، بیه بیه یدی، بیه بی، بیه بیه، بیه بیی.
- 4- بی: دهمو ویه ردهی دوورینه:
 قه + نیشانی ره گهزی + نیشانی جوروکاری "بی" یاگه گيرو نامی لکی دهسه ی په نجه م:
 بییه بییه نا: بیی بیی بیینا، بیی بیینمی. بیه بییه نی: بیی بییندی، بیه بیی: بیی بیی: بیی بیی بیی.

په ی زیاته ر روشن که رده یو جیاوازیه کانو میانو (بی) و (بی):

بی: یاگه گيرو نامی لکی دهسه ی یوه می هور مه گيرو: بیم، بیما، بیت، بیتا، بیش. بیشا.
 په ی فارای حاله تو "ئه ری" په ی "نه ری" ته نیا نیشانی (نه) ی مه وزمی ورو که رده وه که ی ئیتر
 مه به سته که روشن مه بووه: بیئی: نه بیئی، بیانی: نه بیانی، بیم: نه بیم، بیینمی: نه بیینمی،
 بییه یمی: نه بییه یمی، بیما: نه بیما،

دهمو ئه رهنیای، ئینشائی (بییه ی) جه حاله تو ئه ریینه

- 1- دهمی نه ویه رده، پی ده سورنه:
 نیشانی نه ویه رده ی ئه رهنیای "ب" + ریخه + یاگه گيرو نامی لکی دهسه ی په نجه می:
 ببوو: بیمی، بیی: بییدی، ببو، ببا. وه لی دیارو ئاشکران زوان هه میسه ئاسانکاری مه که رو، مه فارپیو
 په ی ئاسانته رین ساختاری، ورو ئانه ی دوی "ب" یوه شا قووته درییته، سه رو زوانیوه قورسه نه
 بواجیو، ئتر هر یوه شان مه ئینه و: بوو، بیمی. بی، بییدی. بو، با. بان.

2- ویه رده ی ئه رهنیا پی جوره نه:

- دهمو ویه رده ی نزیک، پی ده سورنه:

قه + نیشانی جوروکاری "ی" + یاگه گيرو نامی لکی دهسه ی په ره م:

بییندی، بیینا: بیینمی: بییندی: بیی: بیی: بیی.

- دهمو ویه رده ی ته مامی:

قەد+ نیشانی رەگەزی +نیشانی جۆرو کاری "ب" یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی پەنجەمی:

بییه بوو: بییی بوو: بیی بیمی، بییه بی: بیی بی: بیی بیدی، بییه بو: بیی بو: بیی با

• دەمو و یەردە ی دووری ئەرەنیای - التزامی

قەد+ نیشانی رەگەزی* واوہی+ نیشانی جۆرو کاری "بیی" + یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی یەرەم:

بییه بیی: بیی بیی بیی: بیی بیی بیی، بییه بیی: بیی بیی بیی: بیی بیی بیی: بیی بیی

بییندی، بیه بیه بیی: بیی بیی بیی: بیی بیی بیی.

• دەمو و یەردە ی سەرەمرە ی ئەرەنیای - ئینشائی: قەد+ نیشانی رەگەزی+نیشانی جۆرو

کاری "بیی" +یاگە نامی لکی دەسە ی یەرەمی: بیه بیی، بیی بیی: بیی بیی: بیی بیی.

بیه بیی: بیی بیی: بیی بیی: بیه بیی: بیی بیی: بیی بیی.

ئانە هەکە باسکریان سەرۆ (بی، بی) وانەر یچ متاؤو ویش بەراوردشان بکەرۆن، ئیسە یچ پە ی

وەرەچە م رۆشنی جار یۆتەر سەرۆ "بی" هەکە مانا و "هە بوو" ی مە دو، یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی

یوہمی هۆرمە گێرۆ: بیم، بیما، بیت، بیتا، بیش، بیشا.

ئەرەنیاکەش هەر یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی یوہمی هۆرمە گێرۆ: بییم: بییم: بییم: بییم: بییم:

بییم.

دەمو داوای، کەردەوہو "بی، بی"

پی دەسورە: نیشانی جۆرو کاری "ب" +ر یخە+ یاگەگیرو نامی لکی کەسی دوومی تاک و کۆ:

بە: بیدی، وەرۆ قورسی سەرۆ زوانیوہ پێسەش سەرئامان "بە، بیدی".

پە ی فارای و یەردە ی ئەرەنیای جە بارو ئەر ی پە ی نەر ی، تەنیا سازەو (نە) مەوزیو وەر دەمو حالە تو

ئەر ی و مە کەرۆش بە نەر ی: بیی: نە بیی، بیی: نە بیی، بیی: نە بیی، بیی: نە بیی، بیی: نە بیی، بیی:

بیی: نە بیی، بیی.

پە ی نەر ی کەردە یو دەمو پەرچئ (مە) مە گنۆ وەرۆ کەردەوہ کان:

مە بە، مە بیدی .

کەردەوہو (بی) بە کوردی سورانی یانی "بوو" یۆن جە کەردەوہ ناتە مامە کان، سەر نچە و گەردان

کەردەیش بەدەیمی:

زوونه يانه وهى چه مه و وئيش بيهن، ئيسه جه بهيته شعري داستان و مه م و زين ينه وهر چه مم
كهوت و ئينه م سهر نويست كه مهوات:

واتش مه سكه نم شه هري جه زيره ن

مير زهينده ين تئيدا، سهر دار و ميرهن

براده رهن نوري دنيا و دين

ئيسمى كه نيزت هه ندهن⁴⁰ خاتو زين ...

ئى واتى هه ندهن، كه ماناو هه نهن (ههن) ي مه ثو، هه رپاسه برپى چه ميما هه نئى زوانو هه ورامينه كه
ماويوى چيوه لى به شيوه ي (شه نده ي: شه نده ن، كه نده ي: كه نده ن، وه نده ي، وه نته ي، به نده ن:
به نهن) جا ئى هه نده ن رهنكا پسه و (هه نده ي- هه نته ي) بيه بو، به لواي زه مانه ي سويان، بيه ن به
هه نده ن، پسه و به نده ن، به نده ن مه بو نه به به ن، هه رپاسه هه نده ن بيه ن به هه ن، وه لييم هه لاي دليو گوران
زوانه كانه نه (يارسان، شه به ك زه ننگه باجه لان پسه و هه نهن: به نهن مه نه نوه). نمونئى زياته ريچ چى
باره وه په يلو اكه يمان سه له منون:

ئوميثم ئيژده ن پاڭشاي عادل مه تله بييم هه نده ن بكه ريش حاصل

به رشى جه حه رهن، ساف و مونه وه ر سوار بى به ئه سپ، جه هه نده ي ره هوار... ئه چى شعرانه
هه نده ن و هه نده ي ئاومان، كه پسه نئى چه مه ي.

جا ئيسه مه لمئوه دليو باسه كه و وييمان.

ههن يون جه حاله ته كانو گه ردا نكه رده يو (بئى)، كه دهمو ئيسه ي نيشانه مه ثو، نمونه: من، كه گولانه
بئنى چه زو گيلايم بئى، ئيسه يچ هه كه گه وره نان، ئاحه زمه هه ر ههن.

ياني وه ختيو (ههن) ي گه ردا ن مه كه رمئى په ي دهمه كانى ته رى، پئسه ش په نه مه يو: بئى، ههن، مه بو،
ببه، يام به. ههن په ي ئيرى و هه نه په ي مائى، ههن جه قه ديمه نه و شيعره كانو شاعره كانمانه و
نويسته كانو يارساني و ئيسه يچ دليو زوانو يارساني و زه ننگه ي و باجلانى و شه به كينه هه لاي به
شيوه و (ههنه ن) مه نه نوه، وه لييم هه ورامانه نه، نونيش فوتيان.

بئى: ويه رده، هه نهن: ئيسه، مه بو: ئيسه و ئاينده، ببه، به: داوا، ئه مر.

من برام ههن، واليچم هه نه. تو يانه ت ههن و كه پره يچت هه نه.

⁴⁰ كتيو مه م و زين به هه ورامى. نامق هه ورامى چاپو 2020: 49: 127

که رده و هو (هه ن) و ئیسای، چه مه که ش (بییه ی) ن.

هه ن دوئی مانئی مه به خشو یام په ی دوئی مه به ستان به کار مه یو:

یوه: مه به ست و ماناو (بییه ی، بوون، وجود) ی مه به خشون، چی ده مه نه یا گه گیرو نامئی لکی ده سه ی چواره می هور مه گیرو:

- من هه نا، ئیمه هه نمئی.
- تو هه نی، شمه هه ندئی .
- ئاډ، ئاډه هه نه، ئاډئی هه نی.
- ئیډ هه ن، ئیډه هه نه، ئیډئی هه نی.
- ئووډ هه ن، ئووډه هه نه، ئووډئی هه نی.

دوئی: مه به س و ماناو (وه ی، خوتای، ملکداری) مه به خشون، چی ده مه نه یا گه گیرو نامئی لکی ده سه ی یوه می هور مه گیرو:

- من هه نم، هه نه م، ئیمه هه نما، هه نه ما .
- تو هه نت، هه نه ت، شمه هه نتا، هه نه تان.
- ئاډ هه نش، هه نه ش، ئاډئی هه نشا، هه نه شا.
- ئاډه هه نش، هه نه ش، ئاډئی هه نشا، هه نه شان.

"هه ن" و ده مو سه ره مره ی

وه لته ر با سم که رده ن، هه ورامینه دوئی جورئی سه ره مره مان هه ن: سه ره مره ی ئاسایی، ساده، سه ره مره ی تاکیدی، ئیسه تی گه ره کمانه جو رو سه ره مره ی تاکیدی بوزمی وه ره چه م:

ا- هه ن: به ماناو بوونی، بییه ی: پی ده سوره:

هه ن+ نویسه و(ی)+هه ن+ یا گه گیرو نامئی لکی ده سه ی چواره م:

- من هه نی هه نا په وچی ژلیویه و. ئیمه هه نی هه نمئی په وچی ژلیویه یمئی.
- تو هه نی هه نی په وچی ژلیویه ی. شمه هه نی هه ندئی په وچی ژلیویه یدئی.
- ئاډ هه نی هه ن په وچی ژلیویو. ئاډئی هه نی هه نی په وچی ژلیویانئی.

ب - هه ن: به ماناو یانه وه ی، ملکایه تی: پی ده سوره

هه ن+ نویسه و"ی"+هه ن+ یا گه گیرو نامئی لکی ده سه ی یوه م:

- من هه نی هه نم په وچی مه ژيوو. ئيمه هه نی هه نما په وچی مه ژيومی.
- تو هه نی هه نت په وچی مه ژيوو. شمه هه نی هه نتا په وچی مه ژيوو.
- ئا هه نی هه نش په وچی مه ژيوو. ئا ئی هه نی هه نشا په وچی مه ژيوو.

هه ن و ده مو "نه ری"

هه ن جه ده مو نه ری نه مه بو به (نییه ن) یام (نیا)، وه لی نیه ن راسته رهن، چوون په ی نیرومای مه گونجیو (نییه ن: نییه نه) ئیڈیچ په ی دوئی مه به ست و مانای به کار مه یو (بییه ی، ملکداری) و (بییه ی: وجود): نمونه: په ی وه ی، ملکی:

- من تاته م نییه ن. من ئه ئام نییه نه.
- تو تاته ت نییه ن و ئه ئایچت نییه نه.
- ئا تاته ش نییه ن و ئه ئایچش نییه نه.

نمونه په ی ده مو نه ری و مانا و "بییه ی: وجود" ی:

- من تاته ت نیه نان. ئیمه تاتی نییه نمی.
- تو ئه ئا نیه نی. شمه ئه ئی، ئه ئای نییه ندی.
- ئیڈ ئاسنگه ر نییه ن. ئیڈی ئاسنگه ری نییه نی.

ئه گه ر یا گه گیرو نامه په یوه سه کان بلان سه رو "نییه ن" ی، نمونه ده سه ی چواره م:

- نییه نا: نییه نی: نییه ن: نییه نمی: نییه ندی: نییه نی.

وه لی ئه گه ر "نییه ن" په ی "وه ی" ملکداری بو، یا گه گیرو نامی لکی ده سه ی یوه م هورمه گیرون:

- نیام: نیه نه م: نیه نیما. نیات: نیه نه ت: نیه نیئا، نیاش: نیه نه ش: نیه نیشان.

هه رپاسه ئی "نییه ن" هه که په ی وه ی به کار مه یو، مه کریو ده سه ی چواره مو یا گه نامه و ه یوه سه کان هوربگیرون، یانی دوئی ده سی هورمه گیرو، یوه م و چواره م. چيگه نه مانا و خاوه نداری زیاته ری مه ئو:

- نییه نیم: نییه نیما: نیه نات: نییه ناتا، نییه نیش: نییه نیشا.

سه رنجه بده می یوه م (ی، م) یا گه گیرو نامینی، دووه مه نه (ی، ما) یه ره منه (ا، ت) چواره منه (ا، تا) په نجه منه (ی، ش) ششه منه (ی، شا) گرئو حاله ته کان یچ ده مو ئیسه تی نیشانه مه ئانی.

"ن، ەن" بەچکەو "هەن" ی

زوانو ھەورامینە "ن، ەن" کەردەو یوی ناتەمامەن "بئی ھازەن" مەلۆنە سەر و نامی، یاگەگیرو نامی، یاوەرنامی و یاوەرکەردەو ھە، پە ی دەمو ئیساتی:

- من کورنا و تو کناچینی. کور "ن" ا.
- من براو تونا. من براو تونان.
- من کور یوی ژیرنا. ژیرنان.
- کاو پەماینە خیران. خیرا "ن". گونا پەماینە خیرانە.

ئا نوونی "ن" ھەکە سەرۆ دیاریشان دان، کەردەو ھە ناتەمامەن پە ی دەمو ئیسە ی بەکار مە یو، وەلتەر باسما کەرد "ن، ەن" جە کەردەو ھە "هەن" ی ھورگیریان، حالە تو نەریش "نییەن" جا با بزانی دەمو نەری "ن، ەن" چیشەن:

- من تاتەنا. من تاتە نییەنا.
- من ئەئانا. تو ئەئا نییەنی.
- ئاڤ لالون. ئاڤ لالو نییەن.

ئی کەردەو ھە مانا و جودی مڈو یانی بییە ی، شۆنە و ئانە یچرە یاگە نامەکانو دەسە ی چوارەمی ھورمەگیرو:

- من زیرەکنا، من زیرەکەنا.
- تو زیرەکنی. زیرەکەنی.
- ئاڤ زیرەکەن. زیرەکەنە.
- ئیمە زیرەکینمی. شمە زیرەکیندی. ئاڤی زیرەکینی.

دما و ئانە ی سەرۆ نویستەنما، مە پەرسمی بزانی ئا رستی سەری چ فەرقیوشان ھەن چەنی ئی رستانو واریە:

- من براو تو ھەنا. من براو تونا.
- تو براو من ھەنی. تو براو مننی.
- ئاڤ براو تو ھەن. ئاڤ براو تون.
- ئیمە بری شمە ھەنمی. ئیمە بری شمەنمی.
- شمە بری ئیمە ھەندی. شمە بری ئیمەندی.
- ئاڤی بری شمە ھەنی. ئاڤی بری شمەنی.

ئى كەردەوہ ناتەمامە "ن، ەن" ھەكە فارمىئىش پەى حالەتو "نەرى" يەكسەر پىسەو "ھەن" ھەنىش سەرمەيو مەبو بە "نبيەن، نيا" ديسان ئىنەىچ بە لگىوہ تەرا پەى سەلەمناى ھەكە "ن، ەن" بە چكەو "ھەن" ىن.

- من براو تونا: من براو تو نبيەنا. نىەنان.
- ئاڭ براو تون: ئاڭ براو تو نبيەن.
- تو براو مننى: تو براو من نبيەنى.
- ئىمە برى شەمەنى: ئىمە برى شەمە نبيەنى.
- شەمە برى ئىمەندى: شەمە برى ئىمە نبيەندى.
- ئاڭى برى شەمەنى: ئاڭى برى شەمە نبيەنى.

رستەكانو سەرى پى جوړە كول مەكەرمىوہ:

- برام ھەنى: برامنى.
- برات ھەنا: براتنا.
- برىم ھەندى: برىمەندى.
- برىتا ھەنى: برىتانى.
- برىتا ھەنى: برىتانى.

بە فارايشان پەى حالەتو "نەرى" يەكسەر "ن" مەفارپو بە "نبيەن":

- برام نبيەنى: برىما نبيەندى .
- برات نبيەنا: برىتا نبيەنى.
- براش نبيەن: برىشا نبيەنى .

ئى كەردەوہ ناتەمامە "ن، ەن" بە چكەو كەردەوہو "ھەن" ىن، يام شوئەماو "ھەن" ىن، كرمانجى وارينەنە وجودش نىەن "يانى سورانىەنە" وەلى زوان زانەكى ياگەگىرو نامى لكى و كەسى يەرمەى پى كەردەوہىە منيارە، ئىنەچ ھەرمانئوى دروسە نبيەنە بە پەيلوایو ماموسا جەمال بىدارى:

ئاڭ كورپوى زىرەكەن. ئەو كورپكى زىرەكە.

که رڌه وهو "که رڌ" ی

که رڌه وهو "که رڌ" ی جه چه مهو که رڌه ی هورگیریان، ئی که رڌه وه یاردی دروسبیبیه یو سه ډان واتئ
 ئه ره تاشیایان مه ډونه، یانی دلئ زوانینه دهوری چالاکو هورسورپاش هه نه ن، په ی نمونه ی ته ماشه و
 ئی چه مان بکه رمئ: قسیکه رڌه ی، رازکه رڌه ی، چفه که رڌه ی، خاس که رڌه ی، تیژکه رڌه ی،
 هالیکه رڌه ی، نماکه رڌه ی، بارکه رڌه ی، زولم که رڌه ی، شهرمه زارکه رڌه ی، حه زکه رڌه ی، واکه رڌه ی،
 سوورکه رڌه ی، چه رب که رڌه ی، هاوارکه رڌه ی، هه ی که رڌه ی، گمیژکه رڌه ی، گووکه رڌه ی، چول
 که رڌه ی، ده مه زه رڌکه رڌه ی، پیوه ن که رڌه ی، پرواکه رڌه ی، سه رکه رڌه ی، وارکه رڌه ی، ئیلاوئه ولا که رڌه ی،
 فیئل که رڌه ی، داواکه رڌه ی، دووه توکه رڌه ی، چوارچه م که رڌه ی، خراپکه رڌه ی...

تا سه حبی سه رو یوی بقیپرنمئ، هاوار...هاوار...هاوار، که س حالی نمه بو، وه لئ ئه گهر "که رڌ" که
 که وت لاش ئاوه ختی جه ماناکیش میاوانه، هاوار که رڌه ی.

به لابه رڌه یو نیشانی ویه رڌه ی (ڌ) ریخه و چه مه یمان ده س مه گنو: "که ر" ده مو نه ویه رڌه ی هه والین:
 پی جوړه :

نیشانی نه ویه رڌه ی + ریخه + یاگه گیرو نامئ لکئ ده سه ی په نجه م:

مه + که ر + وو: مه که رو، مه که رمئ: مه که ری: مه که رڌئ. مه که رو: مه که را

ئیسه فره و یاگانو هه ورامانی نیشانی نه ویه رڌه ی "مه" کاله بیینو و نمه و اچه یو، پیسه ش سه رڌمان:

که روو: که ری: که رو: که رمئ: که رڌئ: که را.

ده مو ویه رڌه ی هه والیش پیسه و که رڌه وه نه ویه رڌه کانی ته ری، پی ده سورنه:

ا - ده مو ویه رڌه ی نزدیکی: قه د + نیشانی ره گزی + یاگه گیرو نامئ لکئ و ده سه ی یوه م:

- که رڌم: که رڌم: که رڌما: که رڌما. (که رڌمان)
- که رڌت: که رڌت: که رڌتا: که رڌتا. (که رڌتان)
- که رڌش: که رڌش: که رڌشا: که رڌشا. (که رڌشان)
- وه لیم جه نویسته قه دیمه یه کامانه مؤرفیمو "مه" که وتنه وه لئ قه دی و ویه رڌه ی
 نزدیکشان دروس که رڌن (مه که رڌ، مه که رڌم، مه که رڌمان، مه که رڌت، مه که رڌتان،
 مه که رڌش، مه که رڌشان)، وه لیم ئیسه پاسه نمه که رمئ.

ب - ویه رڌه ی ته مام: پی ده سورنه:

- که رڌه نم: که رڌینه م: که رڌه نما: که رڌینه ما.

ج - ویه ردهی سه ره مره: پی ده سورنه:

رِیخه + نیشانی جوړو که رده وهی "ئ" + یاگه گیرو نامی لکی ده سهی یه ره می:

- که ریڼی: که ریڼمی

د - ویه ردهی دوور:

قه د + نیشانی ره گه زی + نیشانی جوړو کاری + یاگه گیرو نامی لکی ده سهی یوه م:

- که رڼه بیڼم: که رڼی بیڼم.
- که رڼه بیڼما: که رڼی بیڼما.

ح - داواکه یچش پی ده سورنه :

نیشانی داواکه ردهی "ب" + رِیخه + یاگه گیرو نامی لکی ده سهی ششه می "تاق و کو":

- بکه ره: بکه رڼی. وهلی ئارونه قسئکه رده یڼه "ب" نیشانی داوا می قرتنان، مه بو به: که ره: که رڼی. ئینه زوانو قسئکه رده یڼ "زوانی وچیا"، نمه بو به زوانو وچیا بنویسمی، چون زوانی نویسیا مه شو جیا بو جه زوانی نویسیای.

دهم و نه رهنیایو که رده وهو "که رڼ" ی

ا- دهم و نه ویه ردهی: نه ویه ردهی نه رهنیا. ئینشائی:

سازه و "ب" + رِیخه + یاگه گیرو نامی لکی ده سهی په نجه م:

- بکه روو، بکه رمی. وهلیم ئیسه و فره و مه ردمو هه ورامانی مه و اچان "که رو، که رمی" ئینه یچ په ی زوانو نویسته ی ناسازهن، نا ده سورین، ئینه زوانی وچیان، یانی هنو قسئکه رده یو مه ردمین، نمه بو پیسه ش بنویسمی.

ب - دهم و ویه ردهی:

1- ویه ردهی نزدیک:

قه د + نیشانی کاری "ئ" یاگه گیرو نامی لکی ده سهی یوه می:

- که ردیم، که ردیمما.

2- ویه ردهی ته مام: قه د + نیشانی ره گه زی + نیشانی کاری "بو" یاگه گیرو نامی لکی ده سهی یوه می:

• کہرڈہ بوم: کہرڈی بوم: کہرڈہ بوم: کہرڈی بوم.

3- ویردہی سہرہ مہری ئہرہ نیای:

قہد+ نیشانی رہگہزی+ نیشانی کاری "بیئ" + یاگہ گیرو نامی لکی دہسہی یوہمی:

• کہرڈہ بیئیم: کہرڈی بیئیم: کہرڈہ بیئیم: کہرڈی بیئیم.

4- ویردہی دوور:

قہد+ نیشانی یوہمہ و رہگہزی+ "بی" + نیشانی دووہمہ و رہگہزی+ نیشانی جوور کاری "بیئ" +

یاگہ گیرو نامی لکی دہسہی یوہم:

• کہرڈہ بیئہ بیئیم: کہرڈی بیئہ بیئیم: کہرڈہ بیئہ بیئیم: کہرڈی بیئہ بیئیم.

کہرڈہ وہو "کہرڈ" ی و حالہ تو "نہری"

کہرڈہ وہو "کہرڈ" ی جہ دہمو "نہری" نہ و دہمو و ویردہی ہہوالی و ویردہی ئہرہ نیای "نہ" مہ گنؤ

وہ لئیش، بیژگہم چنڈ دننیوہ ہہ کہ سادی نیہ نی:

1- ویردہی ہہوالی نزیک: نہ کہرڈم: نہ کہرڈما .

2- ویردہی ہہوالی تہ مام: نہ کہرڈنم: نہ کہرڈنما.

3- ویردہی ہہوالی سہرہ مہری: نہ کہرڈینئ: نہ کہرڈینمئ.

4- ویردہی ہہوالی دوور: نہ کہرڈہ بیئیم: نہ کہرڈہ بیئما.

5- ویردہی نزیکئ ئہرہ نیای: نہ کہرڈیئیم: نہ کہرڈیئما.

6- ویردہی تہ مام و ئہرہ نیای: نہ کہرڈہ بوم: نہ کہرڈہ بومما.

7- ویردہی سہرہ مہری ئہرہ نیای: نہ کہرڈہ بیئیم: نہ کہرڈہ بیئیمما .

8- ویردہی دووری ئہرہ نیای: نہ کہرڈہ بیئہ بیئیم: نہ کہرڈہ بیئہ بیئیمما.

9- نہ ویردہی ہہوالی: "مہ" یام "ن" مہ گنؤ و لئیش مہ بو بہ حالہ تو "نہری": مہ کہرو: مہ کہرمئ.

نمہ کہروو: نمہ کہرمئ.

10- داوا: پہی نہری کہرڈہی "مہ" مہ گنؤ و لئیش: مہ کہرہ: مہ کہرڈئ. یاگئ "ب" مہ گیرو نوہ.

11- نہ ویردہی ئہرہ نیای: "نہ" مہ گنؤ نہ و لئیش: نہ کہرو: نہ کہرمئ. (یاگئ "ب" مہ گیرو نوہ).

چیگہ نہ کہرڈہ وہو "کہرڈ" یم پیسہ و سہرہ قافلہ و کہرڈہ وہو یارڈیہ کانو کہرڈہ وہو ویرہ کان ہورچنی،

ہہر پیسہ و لئیرہی جہ کہرڈہ وہو نہ ویرہ کانہ کہرڈہ وہو "بیئ" بی "م" بہ سہرہ قافلہ یاس کہرڈ، ئانڈہ ہن

کہرڈہ وہو "کہرڈ" ی کہرڈہ وئوی تہ مامہن و لئیرہی "بیئ"، بی "ناتہ مامہن. و لئیرہی "کہرڈ" فرہ یارڈیمان مہ ثو

په‌ی وه‌ش که‌رده‌یو سه‌دان واتا، ئه‌ره‌تاشی‌ی، ئامی‌تی: ئیسه‌یج سه‌رنجه‌و ئی نمونا بده‌یمی نمونه‌و
 ئه‌ره‌تاشی‌ی: ئه‌ره‌که‌رده‌ی، ئه‌نه‌که‌رده‌ی، ئه‌وه‌که‌رته‌ی، که‌رده‌ییره، که‌رده‌ینه، که‌رده‌یو، که‌رده‌یه‌و،
 وه‌نه‌که‌رته‌ی، چه‌نه‌که‌رده‌ی، په‌نه‌که‌رده‌ی، هورکه‌رده‌ی، که‌رده‌ره، که‌رده‌نه، وه‌نه‌که‌رته‌ی، چه‌نه‌که‌رته‌ی، په‌نه
 که‌رد، هورکه‌رد، په‌یکه‌رد. پوکه‌رد.

ئینه‌یج نمونی واتئ ئامی‌تی:

سه‌ردکه‌رد، گه‌رمکه‌رد، زه‌ردکه‌رته‌ی، هه‌رکه‌رد، شه‌رم که‌رد، وه‌رم که‌رد، سیاوکه‌رد، سوورکه‌رد. که‌وه‌که‌رد،
 سه‌وزکه‌رد، بو‌زکه‌رد، قوزکه‌رد، ده‌نگ که‌رد، جه‌نگ که‌رد، ره‌نگ که‌رد، له‌نگ که‌رد، ته‌نگ که‌رته‌ی، مه‌نډ که‌رد،
 بارکه‌رد، هارکه‌رد، هال که‌ردو، کالکه‌ردو، تال که‌ردو، سیاوکه‌ردو، خاوکه‌ردو، نزم که‌ردو، شورکه‌ردو،
 سولکه‌ردو، شیرین که‌ردو، تنډکه‌رد، شل که‌رد، پیسه‌که‌رد، پاک که‌رد، ساف که‌رد، بی‌ده‌نگ که‌رد...

په‌ی نه‌ری که‌رده‌یو که‌رده‌وه‌ی ئه‌ره‌تاشی‌ی و ئامی‌ته‌و "که‌رته‌ی پی ده‌سورنه‌:

- 1- ئه‌گه‌ر به‌ وه‌لگه‌ر کریابو به‌ ئه‌ره‌تاشیا نشانی نه‌ری مه‌گنو دماو وه‌لگه‌یره‌که‌ی: هورنه‌که‌رته‌ی،
 چه‌نه‌هورنه‌که‌رد، هورچه‌نه‌نه‌که‌رد، په‌نه‌نه‌که‌رد، وه‌نه‌نه‌که‌رد.
- 2- ئه‌گه‌ر به‌ دماگه‌ر کریا بو به‌ ئه‌ره‌تاشیا، نه‌ری وه‌لی مه‌گنو: نه‌که‌رده‌ره، نه‌که‌ردنه، نه‌که‌رده‌نه، نه‌که‌رته‌ی،
 نه‌که‌رد پو.
- 3- ئه‌گه‌ر که‌رده‌وه‌که‌ ئامی‌ته‌ بو، نه‌ری مه‌گنو میانو واته‌ ماناداره‌کی و که‌رده‌وه‌و "که‌رد" یوه:
 به‌نج نه‌که‌رد، وله‌ نه‌که‌رده‌نه، بی‌ده‌نگ نه‌که‌رته‌ی، مل که‌چ په‌نه‌نه‌که‌رد، واش نه‌که‌رد، یانی جه‌گرد
 باریونه‌ نه‌ری لکان که‌رده‌وه‌و "نه‌که‌رد" ییره .

که ردهوهی بکهردیار و بکهرنادیار Active and passive verb

که ردهوهی بکهردیار: Active ئا که ردهوهنه هه که بکه ره که ش دیار و ئاشکرا بو، که ردهوهی و بهرو نه و به رنه هه ن.

- 1- دارا لوا په ی بازار ی.
- 2- نه سرینه مه گنو را.
- 3- شه مال دره خته کان مه شو کنووه.
- 4- واشه که ژه ره ژه کیش گیرته.

که ردهوهی بکهرنادیار: Passive ئا که ردهوهنه هه که بکه ره که ش دیار و ئاشکرا نیه ن، چوون لابر یان و نه فوتییان، پسته که نه و هر کاره که ش ملو یا گیش، ته نیا که ردهوهی و بهری مه گیرووه، نه و به رنه نیه ن .

- 1- دره خته کی مه شو کیاوه.
- 2- ژه ره ژه کی مه گیر یو.
- 3- کاغه زه که نویسیان.

یام که ردهوهی بکه ر نادیار: ئا که ردهوهنه هه که بکه ره که ش دلئ پسته یه نه باس نمه کریو، و هر کار مه بو به یا گه گیرو بکه ره که ی.

- 1- په نجه ره که دریا پو.
- 2- زه مینه که مه کالیو.
- 3- کاغه زه کی موانیاوه .

بابه تو که ردهوهی بکه ر دیاری و نادیار ی بابته تی تولانی و دوله مه ننه ن، ئی هه میره ئاوی فریش که ره که نه، وه لی من حه ولی مده و به پاو تاوایم هه س و هولش بکه رو:

مه شو روشن بو لاماوه په یوهندی قومیا ی و بییه ی و نه بییه یو بکه ری سه رو بنه په تو که ردهوهی و بهری و نه و بهری مدران، بکه ردیار ی و بکه ر نادیاری ته نیا که ردهوهی و به رنه هه ن، که ردهوهی نه و بهر گرفته و بکه ری دیاری و نادیار ی نیه ن، بنه په ته نه بکه ری نادیار ش نیه ن .

که ردهوهی دیاری و بهر: مانا و قومیا ی کاریوه مه تو هه که بکه ری که رده ن چالا کانه ئاراسته و و هر کاری کریان.

شونه و ئانه یچره مه شو بزانه می ته نیا که ردهوهی و بهری بکه ر دیارن هه که مه فاریو په ی بکه ر نادیاری یانی که ردهوهی بکه ردیار ی نه و بهر نمه فاریو په ی بکه ر نادیاری .

دهسورو گرد زوانئ پهی فارای پستیوی بکه ر دیاری پهی پستیوی بکه ر نادیا ری، به لابه ردهی بکه ری مه بو و ئه رکو بکه ره که ی مسپاریو به وه رکاری.

ئه رکو بکه ری مه گنو سه رو دما گپرو "ی" هه ورامینه، وه لئ کور دینه مه گنو سه رو "ر"، هه که مه لکو دمایی ریخه و که رده وه که یه ره، ئیسه یچ به پاو ده مو که رده وه که ی یام رسته که ی یاسا کان دیاریئ مه که رمئ:

یوه: ویه ردهی هه وائی نادیا ر "مجهول"

ا- ویه ردهی ساده "پووت، نزیك":

ریخه + نیشانی نادیا ری "ی" + نیشانی ویه ردهی "ا" + یا گه گپرو نامئ لکی ده سه ی دو وه می:

- کاوان منش نویستائی. من نویسیائی.
- کاوان ئیمه ش نویستیمی. ئیمه نویسیایمی.

ب- ویه ردهی ته مام:

ریخه + نیشانی نادیا ری "ی" + نیشانی ره گه زی + نیشانی جو رو کاری "ن" + نیشانی ویه ردهی "ا" + یا گه گپرو نامئ لکی ده سه ی چواره می:

- من کاوانی نویسته نا، نویستینا. من نویسیانا، نویسیینا.
- ئیمه کاوانی نویستینمی. ئیمه نویسیینمی.

ج - ویه ردهی سه رمپه ی ساده:

ریخه + نیشانی نادیا ری "ی" + نیشانی کاری "ئ" یا گه گپرو نامئ لکی ده سه ی یه ره می:

- کاوان من نویسی. من نویسیئتی.
- کاوان ئیمه نویسی. ئیمه نویسیئتی.

د - ویه ردهی سه رمپه ی تاکیدی:

ریخه + نیشانی نادیا ره ی "ی" + دما گپرو "ای" (چه مه ی سه رمپه) + ریخه + نیشانی نادیا ری "ی" + نیشانی کاری "ئ" + یا گه گپرو نامئ لکی ده سه ی یه ره می:

- کاوان ئیمه نویسای نویسی. ئیمه نویسیای نویسیئتی.

- کاوان من نویسای نویسی. من نویسیای نویسیئی.

ح- ویه ردهی دوور:

رپخه + نیشانی نادپاری "ی" + نیشانی ویه ردهی "ا" + رپگه ز + نیشانی جوړو کاری "بی" + یاگه گپرو نامی لکی دسهی یه رهمی

- کاوان منش نویسته بیئی. نویستی بیئی. من نویسیا بیئی. نویسی بیئی.
- کاوان ئیمه ش نویستی بیئی بیئی. ئیمه نویسی بیئی.

خ - نه ویه ردهی هه والی: دوی به شین

یوه: سه رهمه ی تاکیدی په ی دهمو ئیساتی، پی دهورنه:

نیشانی نه ویه ردهی "مه" + رپخه + نیشانی نادپاری "ی" + دماگپرو "ای" + نیشانی نه ویه ردهی "مه" + رپخه + نیشانی نادپاری "ی" + یاگه گپرو نامی لکی دسهی په نجه می:

- من مه نویسیای مه نویسیه و. ئیمه مه نویسیای مه نویسیه می.
- تو مه نویسیای مه نویسیه ی.

دوی: نه ویه ردهی ئاینده "چپودمای": په ی ئیسه ی و په ی ئاینده ی مانا مه به خشونه.

نیشانی نه ویه ردهی "مه" + رپخه + نیشانی نادپاری "ی" + نیشانی وه ختو نه ویه ردهی بکه ر نادپاری + یاگه گپرو نامی لکی دسهی په نجه می:

- من منویسیه و. ئیمه منویسیه می.

په ی فارای که رده و په ی ویه ردهی بکه ر نادپاری: نزیک، ته مام، سه رهمه، دووری هه والی، حاله تو، ئه ری، په ی حاله تو "نه ری" ئامرازو نه ری "نه" مه وزیو وه لی که رده و بکه ر نادپاره که ی: نه نویسیانی، نه نویسیانا، نه نویسیئی، نه نویسیا بیئی.

په ی فارای ویه ردهی سه رهمه ی تاکیدی، دوی جاری ئامرازو نه ری به کار مه یو، ملونه وه لی که رده و بکه ر نادپاره که ی:

- نه نویسیای نه نویسیئی. نه کریای نه کریئی. نه وینیای نه وینیئی.

په ی فارای نه ویه ردهی هه والی ئامرازو نه ری مه وزمی وه لپیش:

- من نمه نویسیه و. تو نمه نویسیه ی. ئیمه نمه نویسیه می.

په ی نه و په رده ی سه ره مړه ی تاکیدی هه مان ده سورهن و دوی جاری ئامرازو نه ری به کار مه به رمی:

- مه نویسیای مه نویسیه و. مه نویسیای مه نویسیه یمئ.
- نمه نویسیای نمه نویسیه و. نمه نویسیای نمه نویسیه یمئ.

دوی: ویه رده ی ئه ره نیای نادیار، ئینشائی التزامی مجهول

1- ویه رده ی ئه ره نیای نزیك :

رئخه + نیشائی نادیار ی "ی" + نیشائی جوړو کاری "ئ" + یاگه گپرو نامئ لکئ ده سه ی یه ره می:

- وه شله ی من نویسیئئ. وه شله ی ئیمه نویسیئئ.

په ی نه ری که رده یو ویه رده ی ئه ره نیای نزیکی ئامرازو نه ری مه گنؤ وه لئ که رده وه بکه ر نادیاره که ی:

- نه نویسیئئ. نه نویسیئئ.

2- ویه رده ی ئه ره نیای ته مام:

رئخه + نیشائی نادیار ی "ی" + نیشائی ره گه زی + نیشائی جوړو کاری "ب" + یاگه گپرو نامئ لکئ ده سه ی په نجه می:

- به شکو من نویسیا بوو: نویسیئ بوو: به شکو ئیمه نویسیئ بیئئ.

ئامرازو نه ری مه گنؤ وه لئ که رده وه بکه ر نادیاره که ی، بو به نه ری:

- نه نویسیا بوو: نه نویسیئ بوو: نه نویسیئ بیئئ.

3- ویه رده ی ئه ره نیای سه ره مړه: ئینه ده سوړو جوړه تاکیدی که ی:

رئخه + نیشائی نادیار ی "ی" + دماگپرو "ای" (چه مه ی نادیار) + رئخه + نیشائی نادیار ی "ی" + نیشائی ره گه زی + نشائی کاری "بیئ" + یاگه گپرو نامئ لکئ ده سه ی یه ره می:

- شه لآ من نویسیای نویسیا بیئئ. نویسیای نویسیئ بیئئ.
- وه شله ی ئیمه نویسیای نویسیئ بیئئ.

په ی فارای به نه ری، ئامرازو نه ری مه گنؤ وه لئ هه ردووه رئخه کان:

- نه نویسیای نه نویسیا بیئئ. نه نویسیای نه نویسیئ بیئئ. نه نویسیای نه نویسیئ بیئئ.

جوړه ساده که ویه رده ی ئه ره نیای:

رِیْخَه + نِيشَانِي نَادِيَارِي "ي" + رَهْگَه ز + نِيشَانِي جَوْرُو كَارِي "بِيِي" + يَاگَه گِيْرُو نَامِي لَكِي دَه سَه ي
يَه رَه مِي:

• شَه لَّلا مَن نُويسِيَا بِيِيْنِي. نُويسِيِي بِيِيْنِي. شَه لَّلا نِيْمَه نُويسِيِي بِيِيْنِمِي

وَه بَه كَارْتَاوْرَدَه ي نَامَزَاو نَه رِي:

• نَه نُويسِيَا بِيِيْنِي. نَه نُويسِيِي بِيِيْنِي. نَه نُويسِيِي بِيِيْنِمِي.

4- وِيَه رَدَه ي نَه رَه نِيَا ي دُوور:

رِیْخَه + نِيشَانِي نَادِيَارِي "ي" + رَهْگَه ز + بِي + رَهْگَه ز + نِيشَانِي كَارِي "بِيِي" + يَاگَه گِيْرُو نَامِي لَكِي
دَه سَه ي يَه رَه م:

• وَه شَه لَّه ي مَن نُويسِيَا بِيِيَه بِيِيْنِي. نُويسِيِي بِيِي بِيِيْنِي. وَه شَه لَّه ي نِيْمَه نُويسِيِي بِيِي
بِيِيْنِمِي.

نَامَزَاو "نَه" نَه رِي مَه گَنُو وَه لِيْشَانُو نَه رِيْشَان مَه كَه رُو:

• نَه نُويسِيَا بِيِيَه بِيِيْنِي. نَه نُويسِيِي بِيِي بِيِيْنِي. نَه نُويسِيِي بِيِي بِيِيْنِمِي.

5- نَه وِيَه رَدَه ي نَه رَه نِيَا : نِيْدِيْچ دُوِي بَه شِيْن :

يُوَه: نَه رَه نِيَا ي سَه رَه مَرَه ي تَاكِيْدِي: پِي دَه سُوْرَه:

نِيشَانِي "ب" نَه وِيَه رَدَه ي نَه رَه نِيَا ي + رِیْخَه + نِيشَانِي نَادِيَارِي "ي" + دِمَاگِيْرُو "اِي" + "ب" نَه وِيَه رَدَه ي
+ رِیْخَه + نِيشَانِي نَادِيَارِي "ي" + يَاگَه گِيْرُو نَامِي لَكِي دَه سَه ي پَه نَجَه مِي:

• مَن مَشِيُوْم بَنُويسِيَا ي بَنُويسِيَه و. نِيْمَه مَشِيُوْم بَنُويسِيَا ي بَنُويسِيَه يْمِي.

دُوِي جَار "نَه" مَه لُو وَه لِي رِیْخَه كَان، نَتْر مَه بَا بَه نَه رِي:

• نَه نُويسِيَا ي نَه نُويسِيَه و. نَه نُويسِيَا ي نَه نُويسِيَه يْمِي.

دُوِي: نَه وِيَه رَدَه ي نَه رَه نِيَا ي سَه رَه مَرَه ي سَادَه:

نِيشَانِي نَه وِيَه رَدَه ي "ب" + رِیْخَه + نِيشَانِي نَادِيَارِي "ي" + يَاگَه گِيْرُو نَامِي لَكِي دَه سَه ي پَه نَجَه مِي:

• مَشِيُوْم مَن بَنُويسِيَه و. مَشِيُوْم نِيْمَه بَنُويسِيَه يْمِي.

بَه زِيَاذ كَه رَدَه يُو "نَه" ي كَه رَدَه وَه كَه مَه بُو بَه نَه رِي:

• نَه نُويسِيَه و. نَه نُويسِيَه يْمِي.

چنڌه بڪه ر ناديارى شازى

رازوان سهرتاپا سهرو ياسى و دهسورى ئه رهمه رزيان، چهنى ئانه يچه برى واتى هنى ملچيرو دهسورى نمه بان، چنڌ دانه كه رده ويوه بكه رديارى شازىنى، چوون دهمو بكه ر ناديارى و نهويه ريشان هه ر يه ك حالته ن:

بكه ر ديار	بكه ر ناديار	نهويه ر
درى	درى	درى
مارا	مه رى	مه رى
فارا	فارىا	فارىا
برى	برىا	برىا
مت	مجىا	مجىا

كه رده وه و حالته تو (نه رى)

مه زانمى كه رده وه جه حالته تو نه رى وه مه فارىو پهي حالته تو نه رى، به به كار ئاورده ي ئامرازو نه رى (نه)، وه لته ر جه باره و كه رده وه ي بكه ر ناديارى وه باسما كه رده ن، ئيسه يچ كاتو ئانه ين هه كه باسو جوره كانى ته رو كه رده وه ي هه والى و نه رهنىاى بكه رمى.

نه رهنىاى نهويه رده: التزامى نهويه رده

به و: نه و، به وو: نه وو، به وه: نه وه، سه ربگنوو: سه رنه گنوو، بنويسوو: نه بنويسوو، بنويسوو: نه بنويسوو، نه بنويسوو، سه ربگيروو: سه رنه گيروو. نه چى تالانه و وارينه ته ماشه مه كه رمى:

ويه رده ي نه رنىاى، نه رى و نه رى

ويه رده	هه والى، ئىخبارى	نه رهنىاى، ئينشائى، التزامى
نزىك	نه وتانى. نه نويستم	نه وتينى. نه نويستيم
ته مام	نه وته نا. نه نويسته نم	نه وته بوو. نه نويسته بوم
سه ره مره	نه وسينى. نه نويستينى	نه وته بينى. نه نويسته بينم
دوور	نه وته بينى. نه وته بينه بينى	نه نويسته بينم. نه نويسته بينه بينم

گردوؤ ئا كەردەوان ھەكە سەرۆ باسمان كەردینى، ئەرە تاشیاو، ئامیته به ئامرازو نەرى "نە" مەفاریان پەى حالەتو نەرى:

ئەرە تاشیا و ئامیته ی ئەرە نیای	ئەرە تاشیا و ئامیته ی ھەوالی	ویەردە
نەكە وتینیرە. سەرنەكە وتینى	نەكە وتارە. سەرنەكە وتا	نزیک
نەكە وتە بوورە. سەرنەكە وتە بوو	نەمە رزنانمەرە. ئازاد م نەكەردەن	تەمام
نەكە وتە بیینیرە. سەرنەكە وتە بیینى	نەوړیرە. دەسى نەگیرى	سەرمەرە
سەرنەكە وتە بیە بیى. نە چە قابیە بییرە	نە چە قابییرە. سەرەش نەوہزتە بییرە	دوور

كەردەوہى نەوہردەى ھەوالی "نەرى"

كەردەوہى نەوہردەى ھەوالی، سادە، ئەرە تاشیا، ئامیته به ئامرازو "نە" ی مەكریان به حالەتو نەرى:

- 1- ئەگەر كەردەوہكە سادە بو و بە دماگیر كریابو بە ئەرە تاشیا، ئانە "نە" و نەرى، مەگنۆ وەلئیش: نەگنوو، نەگنى، نەگنۆ، نەگنا، نەگنۆرە، نەگنیرە، نەگنۆرە، نەگنارە.
- 2- ئەگەر كەردەوہ سادەكە بە وەلگیر كریابو بە ئەرە تاشیا یام ئامیته، ئامرازو نەرى "ن" ی مەگنۆ میانوھەردوی "وہلگیر و كەردەوہكە یەو":
ھۆرنمەگنوو، ھۆرنمەگنى، ھۆرنمەگنۆ، سەرنمەگنوو، سەرنمەگنى، سەرنمەگنۆ.

كەردەوہى داوایی و حالەتو "نەرى"

وہختی گەرەكمانە كەردەوہى داوایی حالەتو نەرى بفارمى پەى نەرى، دوی نیشانی قوتى مەباوہ (نە) و (مە)، ماناو كەردەوہكە بیچ نەفاریو (مە) ماناو نەھى عەرەبى (لا) ی مڈو، مەنیشەرە: لاتجلس، وەلئ (نە) ماناو نەھى عەرەبى مڈو (لن)، نە نیشیرە: لن تجلس . مەنیشە: مەنیشەرە: مەنیشە پام: مەنویسە: مەنویسەوہ. مەنویسو.
نەنیشی: نەنیشیرە: نەنیشی پام: نەنویسی: نەنویسیو.
چەنى (مە) و نەھى یاگەگیرو نامى لکئ (ە) پەى كەسى دووہمى تاكى، داواو نەكەردەى ھەرمانەكئش كەردەن، ھەرپاسە چەنى (نە) و نەھى یاگەگیرو نامى لکئ (ی) پەى كەسى

دووه می تاقی، داواو نه که رډه ی هه رمانه کیش که رده ن. چيگه نه په رسيوه قوته بووه، ئایا کامشان پاس و دروسته رهن، چه نیو به چ به لگيوی یویشا به دروسته ر بزانمی؟ دما قسه ما چیش بو؟ . ئیمه مه شو ویرما بو وه ختو که رده وه ی داوایینه به که سی دووه می تاقی ماچمی نیشه ره نه که نه نیشی، مدره نه که نه مدری، هورمه گیره نه که هورنه گیری، یانی ئا یاگه نامه لکی که مهوزیو سهرو که رده وه که ی حاله تو داوایی و ئه مرینه، هنه و که سی دووه می تاکینه (ه) ن و نه که (ی)، پاسه بو پاس ئانه ن هه که که رده وه که به (ه) دمايیش به یو، ئی (ه) بوزیو سهرو حاله تو نه ری: بگیره: مه گیره. هوربگیره: هورمه گیره: ده سبگیره: ده س مه گیره .

ئو ویته رشا هه که (نه) ش مه گنو وه لئ و به (ی) دمايیش مه یو، په ی ئاینده یی و دماړوی گونجیا تهرن. سه رنجه و ئی وه ریکیه بډه یمئ.

1- ئا (مه) هه که مه گنو وه لئ که رده وه کانو: مه نیشه، مه نیشه ره، مه نویسه: سه ره مه وزه ره، (مه) و (نه هی) ن نه که (نه فی).

2- ئا (نه) هه که مه لو وه لئو که رده وه کان: نه نیشی: نه نیشیره: نه نویسی، سه ره نه وزیره. په ی داوایی نیه ن، ئه مره نیه نه، په ی نه ویه رده ی ئه ره نیاین، نه ویه رده یچ ئامرازو "نه" ی هورمه گيرو.

"نا" ماچو منیچ هه نا

نا زوانو کوردینه په ی نه ری که رده یو که رده وه ی نه ویه رده ی به کار مه یو، ناخوم، ناړوم، دانانیشم. ئیمه مه واچمی: نمه وهره، نمه لو، نمه نیشوو.

وه لئ "نا" زوانو هه ورامینه زیاته ر په ی نه ری که رده یو یاوه رنامئ و برئ نامئ واتایی به کار بریونه:

وهش: ناوهش، پاک: ناپاک، ساخ: ناساخ. وهشی: ناوهشی، پاکي: ناپاکي، ساخي: ناساخي، پاسی: نا پاسی ...

"نا" مه لو سهرو ئا که رده وه ان هه که به (ئا) ده س په نه مه که را، جه ئه ریوه مه فارپوشا په ی نه ری: ئارد: نارد، ئاست: ناست، ئاما: ئام، ئاورد: ئاورد، هه لبت گرد هه ئی ده مو ویه رده یینه.

یانی هه ر چه میو به (ئا) ده س په نه بکه رو، به (نا) مه کریو به نه ری:

ا_ چه مه: ئارده ی: ئارده ی، ئاسته ی: ئاسته ی، ئالوچناره ی: ئالوچناره ی، ئامای: ئامای، ئاورډه ی: ئاورډه ی.

ب_ که رده ی ویه رده ی هه والئ و ئه ره نیای مه گيرو:

که رده وه و نیشانی په گه زو نیر و مای

یوه: چه مه و په گه ز

باسما که رده ن هه که چه مه سه رچه مه و گردو که رده وه کان، په وچی چه چه مه وه دهس په نه مه که رمی، چه مه به گردو جوړه کانشه و زوانو هه ورامینه نیرهن، نمونه:

- نویسته ی وهش ئاسان مه وانیووه.
- وانای خاصه ن په ی ئانزانی.
- مه رده ی ئاسان سامناک نیه ن.
- په مای شینه یی زهره رش نیه ن.

خو ته گه ر چه مه میلی بیی پرسته کی لاو سه ری پی جوړه نویسیښی:

- نویسته ی وهشه ئاسان موانیووه.
- وانای خاصه نه په ی ئانزانی.

ئیساً بهر مه گنو چه مه جه بارو واته سازی و رازوانیوه نیرهن، زوانو هه ورامی یاساو ده سوری تایبه و ویش هه ن، هه ر واتیوه به نویسه ی (گیرهه ن: که نسنانت) دمایش ئامابو ئانه نیرهن، چه مه یچ به (ی) گیرهه ن دمایش ئامان: لوای: ئامای، شته ی، مته ی، که رډه ی. ته گه ر بپه رسمی خو (ی) بیگیره ن، قاوله ن؟ یاسیوه هه نه هه که سه رو (ی، و) باس مه که رو، په نه شان مه واچان نیمه قاول semi vowels، یانی مه تاوان ده ورو که نسنانتی بویانان، گردو زوانه که نا ئینه هه ن، ته چی حاله تنه قاول وه لی (ی) ئامان، ویش مه که رو به که نسنانت،

لايو ته رو ماچمی و ویرتان مه وزمیوه هه رچی نامی تاقی میلی هه نی به (ا، ه، ی، ئ) دمایشان ئامان پیسه و: ژه نی، ته وه نی، کوله کی، کناچی، مینا، نه سرینه، ده ی خو هیچ چه میو پی نویسا دمایش نامان، ئتر پاسه بو چه مه نیرهن.

به کولی و هه س وهولی: چه مه زوانو هه ورامینه ساده بو ئه ره تاشیا، ئامیته، به (ی) گیرهه ن دمایش ئامابونه نیرهن یام هه ر نامیو تاکه هه که به نویسه ی گیرهه ن دمایش ئامابو نیرهنه، ده ی چه مه یچ بنه رته نه نامینه، پاسه بو چه مه نیرهن.

دوئ: که رده وهی ویه ردهی هه والی و په گه زو نیر و مای

- 1- ویه ردهی نزیک (پروت): چی جوړه کاره نه ئه گه ر که رده وه که به مورفیمو (ت، د، ی) دماییش ئامابو، نیشانی په گه زو نیرومای به زهریفی به رمه گنو، وهلی ئه گه ر مورفیمه که به (ا) دماییش ئامابو، نیشانی په گه زی به ر نمه گنو، چوون دوئ بیگیری پوهه ر نمه با، یوشان ئه ویشان به رمه پرنو. نیشانی په گه زی چیگه نه مه گیلووه په ی بکه ری و ته نیا جه که سی یه رهمی تاقینه به رمه گنو: وت، وته، مه رث: مه رده، شی: شییه ...
- 2- ویه ردهی ته مام: چی جوړه که رده وه نه نیشانی نیرومای به ئاشکرا به رمه گنان، گیره میلی دوئ جار نیشانیس به رمه گنو پی ده سوره: ا، ی / ه، ه، ی، نمونه:
 قه د + نیشانی په گه زی "ی، ی" + نیشانی کاری "ن" + نیشانی په گه زی "ه":
 لوان: لوینه، وتهن: وتینه، مه ردهن: مه رثینه، شی: شیینه.
- 3- ویه ردهی دوور: نیشانی په گه زی به ئاشکرا به رمه گنان، پیسه و ویه ردهی نزیک و ته مامی نه ویه ری نیشانه کی مه گیلووه په ی بکه ری: لوا بینی: لوا بینا: لوی بینی، وته بینی: وته بینا: وتی بینی. ویه رده بینی: ویه رده بینا: ویه رده بینی، ئازاد بینی: ئازاده بینی. نیشانی په گه زی که رده وهی ئه ره تاشیا و ئامیته یچه نه به رمه گنو: هورکه وت: هورکه وته، سه رکه وت: سه رکه وته، هورمدران: هورمدرینه، سه رشیه ن: سه ره شیینه. هورکه وته بینی: هورکه وتی بینی.
- 4- ویه ردهی نزیک هه والی ویه ر: نیشانی په گه زی ئاشکرانه و مه گیلووه په ی وه رکارو رسته که ی، وهلی ئه گه ر نیشانی ویه رده یو کاره که ی (ا) ئه لف بو ئا وه خته نیشانی په گه زی به ر نمه گنو، چوون دوئ ده نگداری پوهه ر نمه کریان: گه ننا: گه ننا، به رث: به رده، کوشت: کوشته، چنی: چنیه، به رئاورد: به رئاورده. (ساوه کیش هه مارنه فره ئاسته تا گه نناش، هه رناره که ش فره ئاسته و تا گه نناش).
- 5- ویه ردهی ته مام و هه والی ویه ر: به ئاشکرا په گه ز به رمه گنو پو شه و، گیره نیشانی میلی دوئ جاری به ریگنو: گراوانان: گراونینه، هورکه ندهن: هورکه ندینه، سه رگرتن: سه رگرتینه.
- 6- ویه ردهی دووری هه والی ویه ر: نیشانی په گه زی ئاشکرانه و مه گیلووه په ی وه رکاری، چه په وانه و ویه ردهی دووری هه والی نه ویه ری نیشانه کی مه گیلووه په ی بکه ری: سوچنابی: سوچنی بی، پاته بیهره: پاتی بیهره، هورپاته بی: هورپاتی بی، پاگیرته بی: پاگیرتی بی.

یه‌ری: که‌رده‌وهی نه‌ویه‌ردهی هه‌والی ویه‌ر و نه‌ویه‌ر و په‌گه‌ز

جه که‌رده‌وهی نه‌ویه‌ردهی هه‌والی نه‌ویه‌ره‌نه، ته‌نیا یه‌ک حاله‌تنه نیشانی په‌گه‌زی به‌رمه‌گنۆ، ئاڤیچ ئه‌گه‌ر که‌رده‌وه‌که ناتمه‌مام بۆنه و یاردی دهره‌کیش یاوه‌رنامی بۆ: ئازاد مه‌بوو: ئازده مه‌بوو، سه‌ربه‌س مه‌بوو: سه‌ربه‌سه مه‌بوو.

ویه‌ره‌که‌یچ پیسه‌و نه‌ویه‌ره‌که‌ی هه‌که سه‌رو باسما‌ن که‌رده‌ن ته‌نیا یه‌ک حاله‌تنه نیشانی په‌گه‌زی به‌رمه‌گنۆ، چا حاله‌تنه مه‌شو که‌رده‌وهو پرسته‌که‌ی ئامیته بۆ جو‌رو: یاوه‌رنامی + که‌رده‌وه، نمونه: ئازاد مه‌که‌روو: ئازاده مه‌که‌روو، سه‌رفراز مه‌که‌روو: سه‌رفرازه مه‌که‌روو. چيگه‌یچه‌نه باسو نه‌ویه‌ردهی بکه‌رنادیاریچ مه‌که‌رمی: سه‌رفراز مه‌کریو: سه‌رفرازه مه‌کریو.

چوار: که‌رده‌وهی ویه‌ردهی ئه‌ره‌نیای و په‌گه‌ز

ئی به‌شی جه ویه‌ردهی ئه‌ره‌نیانه نیشانی په‌گه‌زی هورمه‌گیرانی:

- 1- ویه‌ردهی ته‌مام و نه‌ویه‌ری ئه‌ره‌نیای: نیشانی په‌گه‌زی فره به‌روشنی به‌رمه‌گنۆ پی ده‌سوره: قه‌د + نیشانی په‌گه‌زی + نیشانی جو‌رو کاری "ب" یاگه‌گیرو نامی لکی ده‌سه‌ی په‌نجه‌م:
- ئاخو من لوا بوو: لوی بوو.
 - ئاخو تو ویه‌رده‌بی: ویه‌رڤی بی.
 - ئاخو ئاد سه‌رکه‌وته‌بو: ئاده سه‌رکه‌وتی بو.

نیشانی په‌گه‌زی مه‌گیلۆنوه په‌ی بکه‌ری.

- 2- ویه‌ردهی سه‌ره‌مه‌ره و ئه‌ره‌نیای نه‌ویه‌ر: نیشانی په‌گه‌زی به‌روشنی به‌رمه‌گنۆن:
- قه‌د + نیشانی په‌گه‌زی + نیشانی جو‌رو کاری "بی" یاگه‌گیرو نامی لکی ده‌سه‌ی یه‌ره‌م:
- وه‌شله‌ی ئاما بیینی: ئامی بیینی.
 - وه‌شله‌ی ئاما بیینی. ئامی بیینی.
 - وه‌شله‌ی شیییه‌بییره. شیئی بییره.
 - وه‌شله‌ی سه‌رکه‌وته‌بیینی، سه‌رکه‌وتی بیینی. چيگه‌یچ نیشانی په‌گه‌زی په‌ی بکه‌ری مه‌گیلۆوه.

3- وپه رده ی دور و ئه رهنیای نه وپه ر: نیشانی په گه زی به پو شنی به رمه گنو و مه گیلووه په ی بکه ری:

قه د+ نیشانی یه که مو په گه زی+ نیشانی که رده وه ی "بی" + نیشانی دووه مو په گه زی+ نیشانی که رده وه ی "بیی" + یا که گیرو نامی لکی ده سه ی یه رهمی:

- وه شله ی لوا بی یه بیینی، لوی بیی بیینی.
- وه شله ی مهرده بی یه بیینیره. مهردی بیی بیینیره.
- وه شله ی وه لی که وته بی یه بیینی. وه لی که وتی بیی بیینی .

4- وپه رده ی ته مام و ئه رهنیای وپه ر: نیشانی په گه زی به رمه گنو، مه گیلووه په ی وه رکاری: قه د+ نیشانی په گه زی+ نیشانی جوړوکاری "ب" + یا که گیرو نامی ده سه ی یوه می:

- په نگه گیرته بوم، گیرتی بوم .
- په نگه که رده بوت، که ردی بوت .
- په نگه سه رش گرتو، سه رش گرتی بو.

5- وپه رده ی سه ره مپه ی ئه رهنیای وپه ر: نیشانی په گه زی به رمه گنو و مه گیلووه په ی وه رکاری: قه د+ نیشانی په گه زی+ نیشانی جوړو کاری "بیی" + یا که گیرو نامی لکی ده سه ی یوه م:

- ئاخ گیرته بییم، گیرتی بییم.
- ئاخ هو رما گیرته بیی، هو رما گیرتی بیی.
- ئاخ سه رت گیرته بیی، سه رت گیرتی بیی.

6- وپه رده ی دووری ئه رهنیای وپه ر: نیشانی په گه زی دوئی جاری به رمه گنو: قه د+ نیشانی یوه مو په گه زی+ که رده و "بی" + نیشانی دووه مو په گه زی+ نیشانی "بیی" + یا که گیرو نامی لکی ده سه ی یوه می:

- شه لالا گیرته بیه بییم، گیرتی بیی بییم.
- شه لالا که رده بیه بییت، که ردی بیی بییت.
- شه لالا گیلنا بیه بییش، گیلنی بیی بییش.

ئه گه ر پسته که نه که رده وه که ئه ره تاشیا یام ئامیته بو نه، ئاوه خته یا که نامه په یوه سه کی ملونه سه رو وه لگیره که ی.

- هو رم گیرته بی یه بیی، هو رت گیرته بیه بیی، سه رش گیرته بییه بیی.

په‌نج: شارو و نیشانی په‌گه‌زی

ئانزان ئە‌گه‌ر به وردی بگیلو شونه و نیشانی په‌گه‌زیره، ئانه ئە‌وه‌جه‌یچش به شاروی هه‌ن، چوون بری یاگی هه‌نی باس نه‌کرینی نمونه: ویه‌رده‌ی نزیکی ئە‌ره‌نیای نه‌ویه‌ر، ویه‌رده‌ی سه‌ره‌مه‌ری نه‌ویه‌ر، نه‌ویه‌رده‌ی ئە‌ره‌نیای، داوایی، ئینی ئە‌گه‌ر که‌رده‌وه‌و پرسته‌که‌یشان ناتمه‌مام بونه، وه‌رکاره‌که‌شان یاوه‌رنامینه، نیشانی په‌گه‌زی سه‌رو یاوه‌رنامه‌کیوه به‌رمه‌گنو، ئیر په‌ی مای (. : ه).

- 1- ویه‌رده‌ی نه‌ویه‌ری ئە‌ره‌نیای نزیکی: ئازادبیینی: ئازاده‌بیینی.
- 2- ویه‌رده‌ی سه‌ره‌مه‌ری هه‌والی و نه‌ویه‌ر: ئازادبیینی، ئازاده‌بیینی.
- 3- نه‌ویه‌رده‌ی ئە‌ره‌نیای نه‌ویه‌ر: ئازادبوو: ئازاده‌بوو.
- 4- داوای نه‌ویه‌ر: ئازادببه، به: ئازادببه، به.
- 5- ویه‌رده‌ی سه‌ره‌مه‌ری تاکیدی و هه‌والی و نه‌ویه‌ر: من ئازاد بای بیینی، من ئازاده بای بیینی.

شش: نیشانی په‌گه‌زو بکه‌ری نادیارى هه‌والی

بیه‌ی و به‌رکه‌وته‌ی نیشانی په‌گه‌زی دلێو به‌شه جیا جیاکانو داوینه، نیشانی په‌سه‌نی و دو‌له‌مه‌ن‌دی زوانه‌که‌یمان مه‌سه‌له‌منو، نیشانی په‌گه‌زی پو که‌رده‌وه‌ی بکه‌رنادیارینه ویش مرمانو، ویرما بگنوو که‌رده‌وه‌ی بکه‌رنادیار ته‌نیا که‌رده‌وه‌ی ویه‌ره‌ن و که‌رده‌وه‌ی نه‌ویه‌ری چیگه‌نه هیه‌چ باسیوش نیه‌ن، نیشانی په‌گه‌زو که‌رده‌وه‌ی بکه‌ر نادیارى چی یاگانه به‌رمه‌گنو:

یو: ویه‌رده‌ی ته‌مام: پی یاسی

قه‌د + نیشانی بکه‌رنادیارى "ی" + نیشانی په‌گه‌زی + نیشانی جو‌روکارى "ن" + یاگه‌گیرو نامی لکی ده‌سه‌ی چواره‌م:

- من کیانیانا، من کیانیینا، تو کیانیانی، کیانیینی.
- ئیژد کیانیان، ئیژده کیانیینه.

دوئ: ویه‌رده‌ی دوور:

ریخه + نیشانی نادیارى "ی" + نیشانی په‌گه‌زی + نیشانی جو‌رو کارى "بی" + یاگه‌گیرو نامی لکی ده‌سه‌ی یه‌ره‌می:

- من نویسیا بیینی، من نویسی بیینی.

- تَو نویسیا بییئی، تَو نویسیی بییئی.
 - ئاڭ نویسیا بیی، ئاڭ نویسیی بیی.
- 1- ئه گهر بکەر نادیارى نزیك و سه ره مپه و نه ویه رده بو، كه رده وه كه ئامیته بو، واته مانا داره كئى كه رده وه كه ی یاوه رنامی بو، نیشانی ره گه زی به رمه گنو:
- ویه رده ی نزیك: من ئازاد کریانی، من ئازاده کریانی.
 - ویه رده ی سه ره مپه ی ئاسایی: من دلۆش کرییئی، من دلۆشه کرییئی.
 - ویه رده ی سه ره مپه ی تاكیدی: من دلۆش کریای کرییئی، دلۆشه کریای کرییئی.
 - نه ویه رده ی سه ره مپه ی ئاسایی: من دل و هس مه کریه و، من دلۆشه مه کریه و.
 - نه ویه رده ی سه ره مپه ی تاكیدی: من دلۆش مه کریای مه کریه و، دلۆشه مه کریای مه کریه و.

نیشانی ره گه زو بکەر نادیارى ئه ره نیای

نیشانی ره گه زی پۆ كه رده وه ی بکەر نادیار و ئه ره نیاینه فره به زاقی به رمگنو:

- 1- ویه رده ی ئه ره نیای نزیك: ئینه وه ختینه مه بونه، هه كه كه رده وه كه ئامیته بو و واته مانا داره كئیش یاوه رنامی بو.
- دلۆشه شکر بییئی، دلۆشه کرییئی، دلشاد کریی، دلشاده کریی.
- 2- ویه رده ی ئه ره نیای ته مام:
- رێخه + نیشانی نادیارى "ی" + نیشانی ره گه زی + نیشانی جوړو کارى "ب" + یاگه گیرو نامی لکئ ده سه ی په نجه می:
- نویسیا بوو، نویسیی بوو، نویسیا بی، نویسیی بی، نویسیا بو، نویسیی بو.
- 3- ویه رده ی سه ره مپه ی ئاسایی ئه ره نیا:
- رێخه + نیشانی نادیارى "ی" + نیشانی ره گه زی + نیشانی جوړو کارى "بیی" + یاگه گیرو نامی لکئ ده سه ی یه ره می:
- نویسیا بییئی، نویسیی بییئی، نویسیا بییئی، نویسیی بییئی.
 - نویسیا بیی، نویسیی بیی.
- 4- ویه رده ی سه ره مپه ی تاكیدی ئه ره نیای:
- رێخه + نیشانی نادیارى "ی" + مورفیمو "ای" + رێخه + نیشانی نادیارى "ی" + نیشانی ره گه زی + نیشانی جوړو کارى "بیی" + یاگه گیرو نامی لکئ ده سه ی یه ره می:
- دۆنیای دۆنیا بییئی، دۆنیای دۆنیی بییئی.

- دُونیای دُونیا بیئنی، دُونیای دُونیی بیئنی.
- دُونیای دُونیا بیی، دُونیای دُونیی بیی.

5- ویه ردهی ئه رهنیای دوور:

رِیخه + نیشانی نادیارى "ى" + نیشانی ره گه زى + بی + نیشانی ره گه زى + نیشانی جورو
کارى "بیی" + یا گه گيرو نامى لکى ده سه ی یه رده می:

- نویسیا بییه بیئنی، نویسیی بیی بیئنی.
- گیریا بییه بیئنی، گیریی بیی بیئنی.
- گیریا بیه بیی، گیریی بیی بیی.

6- نه ویه ردهی ئه رهنیای و بکه ر نادیار: دوی جورین:

یوه م: نه ویه ردهی سه ره مړه ی ئه رهنیای تاکیدی، ده مو ئیسه ی نیشانه مه ئو، جه که رده وه ی
ئامیته نه، واته ماناداره کیش یا وه رنامینه، پی ده سوره:

واتیوه ماناداره + نیشانی ره گه زى + نیشانی نه ویه رده ی ئه رهنیای "ب" + رِیخه + نیشانی نادیارى
"ى" + مورفیمو "اى" + نیشانی نه ویه رده ی ئه رهنیای "ب" + رِیخه + نیشانی نادیارى "ى" +
یا گه گيرو نامى لکى:

- تَوَ ئازاڅ بکه ریای بکه رییه ی، ئازڅه بکه ریای بکه رییه ی.
- دلّوه ش بکه ریای بکه رییه و، دلّوه شه بکه ریای بکه رییه و.

دووه م: نه ویه رده ی ساده په ی ئاینده ی: یا وه رنامى + نیشانی ره گه زى + نیشانی نه ویه رده ی
ئه رهنیای "ب" + رِیخه + نیشانی نادیارى "ى" + یا گه گيرو نامى لکى ده سه ی په نجه می:

- من ئازاڅ بکه رییه و، من ئازاڅه بکه رییه و.
- تَوَ ئازاڅ بکه رییه ی، تَوَ ئازاڅه بکه رییه ی.
- ئاڅ ئازاڅ بکه ریو، ئاڅه ئازاڅه بکه ریو.

دهم، بکەر، وەرکار جه که رده و نه

پازوانو هه ورامینه هه که رده و یوه بگیری هه همیشه "دهم و بکەر و بری جارپچ وەرکار" ش چه نین، وهخت "دهم" هه همیشه به نیشانیوه به رمه گنۆ مزانی چ ده میوه، رۆشن تهر بواچمی ئەگەر که رده وه که نه ویهر بو ئانه وهخت و بکەر ش ئینا چهنی: سوت: سوته، سوتهن: سوتینه، سوچی، سوته بی: سوتی بی، مه سوچو، بسوچو، بسوچه. هه ریو جه نیشانه کانو که رده وهی "ن، ئ، ب، ئ، مه، ب" په نجی پهی ده می مه کیشنانی هه که که رده وه که قومیان، هه ریاسه نیشانی ره گزی و یاگه نامه په یوه سه کی په نجی پهی بکەر هه کی مه کیشنان و دیاریش مه که ران، ته نانه ت ئەگەر که رده وهی نیشانی ره گزی یام بکەر ش نه بو چهنی، ژیری و سه لیقه په نه ما مه واچو ئی کاره که ی کریان (ئاما، وت، مهرث)، دما نویسه و هه ر که رده و یوه نیشانه مئو هه که که رده وهی ویه رده ی هه والین، ماناو کاره که یچ نیشانه ما مئو هه که که سی یه رده می تاق بکەر و هه رمانه کین.

خو ئەگەر که رده وه که ویهر بو ئاو هخته لانی که م باخه له شه نه وهخت و بکەر و وەرکارش هورگیرته ن چهنی ویش، ئاشکران کار و که رده وه مه شو که سیو بکەر وش، یانی هه رگیز که رده وهی بی بکەر نیه ن، چهنی ئانه یچه هه ر که رده و یوه سه رده مینه، وه ختینه مه کریو. گرد که رده یوه ویهر، کار سه رو هه رمانیوی کریای مه که رو، پا کار سه رو کریایه مه واچمی "وهرکار" نمونه:

- هیتیاره که زه مینه که ش کالآ.
- ماموسا ده رسیو مه واچووه.
- من سه رهم مه شو رو.

دیاره ن کالآی زه مینی به بی بکەر ی نه کریو، چینگه نه هیتیار بکەر هه ن، ئا چیه یچه کارش سه رو که رده ن زه مینه ن، هه که به پازوان په نه ش مه واچمی وەرکار، پسته ی دوه منه ئەگەر ده رس واته یو نه بو ماموسا چیشش که رده ن؟ سه دجاری بواچمی ماموسا مه واچووه، هیچ مانیوی نه مئو.

ئەگەر به رو پسته یچه مامه له چهنی که رده وهی ویهری بکەر می، مزانمی که رده وه که ش وهخت و بکەر و وەرکارش چهنی ویش هورگیرته ن. پهی نمونه ی هه که مه واچان (گیلناوه): مه وینمی (ا) و گیلنا، گیلناشه و: نیشانیوه ویه رده ی نزیک ی هه والین، ئی نیشانی را نه مئو به بهر که وته ی نیشانی ره گزی، وهرئانه ی ماچمی وەرکار نیره ن یان ما، بکەر یچ که سی یه رده می تاکه ن و نیشانیش بهر نه که وتینه، یام مه واچی گیلناوه پهی جه مین و نیشانی ره گزی پۆشه و به رنه گنۆ. که رده وهی ویه رده نه نیشانی ره گزی پهی وەرکاری مه گیلووه، نمونه.

- دارا قه له میوش ئەسا. قه له میوش ئەسان.
- دارا که رگیوه ش ئەسا. که رگیوه ش ئەسینه.

بهرو پرسته یچنه بری و هختی نیشانی نیر و مای سهر و کرده وه که یه و به زهریفی و ئاشکرا به رمه گنو: ئه سانانم: ئه سانیننه م، نویسته نم: نویستیننه م، هورم پاته ن: هورم پاتینه، سهرم گیرته بی: سهرم گیرتی بی. ئاشکرا و زانیان کرده وهی و بهر دوی جورئی یاگه گپرو نامی لکی هورمه گپرو، جورئوشا پیسه و بکری به رمه گنان، وهلی نیشانی ره که زی هورنمه گپران، جوره که ی تهر پیسه و وهرکاری به رمه گنان و نیشانی ره که زیشا پوه دیاره نه: به ردم: به رده م، وزتم: وزته م، سه ریم: سه ریه م.

دما سه رنج: واتئ (دهم) ی دلیو نویسته که یمنه به کار ئاوردینه، چون به واتئوه هه ورامیه ش مه زانوو ئینه چ چنده نمونی په ی سه له منای قسه کیم: دهمو دهس ئاما، ئی قسئ مانا و هختی مئو، کرژ و خیرا جه وه ختئوه که مه نه ئامان، یام: دهمو نانواردیهو قسپچ که ری، دهمو به ره که رده یو قسپچ مه که رو، ئینه مانا و ئانه ی مئ و چه نی نان وارده ی و به ره که رده یو یام ساته وه ختو به ره که رده یو نه، چاوه خته نه هه که وه ختئوی که من دیاری کریان هه م په ی نان وارده ی و هه م قسه که رده یچ، زیاته ر چامنه یچ واتئ سه رده می و دهمو ویره گای هه م باسو وه ختئ مه که رانه، وهرو ئانه ی متاومی "دهم" پیسه و وه ختئ به کار به رمئ، دهمی و به رده و نه و به رده .

فره تهرش که لکم جه کتیبی چاپ نه کریاو ماموسا جه مال بیداری هورگیرته ن.

د. ناجح گولپی 2018/1/3 هه ورامان. لوی پوره ییش و رپک وسته ییش و وسته ی سهر و بزار که رده ییش واوه ی 2020/7/8 سه رده مو کرونای، هه له بجه.

که رده وهی مدرا و نه مدرا state & action verbs

ئه چی باسه کوله نه گه ره که من باسو که رده وهی مداری و نه مدرای بکه رو زوانو هه ورامینه، که باسیوه تازهن، ئی جوره که رده وهی زوانو زوانو ئینگلیزینه فره باوینئ و چالا کینئ، پسه و:

یو: state (stative) verbs که رده وهی مدرا: ئا که رده وهی که باسو ئاژه ی مه که ران (situation)، یام ئاژیو نیشانه مه ئانئ، هه که ئاژه یوه چه سپیان و نه جولیان، په وچی متاومی بواچمی که رده وه مدرا کئ، که چه په وانه و که رده وه نه مدرا و جولیاکانئ. نمونه په ی ئی که رده وان (مڈیهو، مه وینو، مزانو، مه چه شو، مه یاوونه، مه ژنه وو، مه واچوو، واتم، هه نم، که جه چه مه و"دیبیه ی، وینای، زانای، چه شته ی، یاوای، ئه ژنه و به ی، ژنه و ته ی، واته ی، بیه ی) هورما گیرتینئ. پاسه بو شش هه سته که و ئانزانی به که رده وهی مدرا ئه ژمار مه کریانئ چه نی که رده وهی (being verbs) که زوانو هه ورامینه نیه نیما، وه لیم بری که رده وهی مان هه نی نزی کینئ چه نه شان، (بی، بی، هه ن).

یانی ئی که رده‌وی جولیا، جمای نیشانه نمه‌دانی پسه و ئه‌ویشانی تهری، هه‌ئی حاله‌تو مدراینه. ئانزان هه‌که مه‌وینو، به‌چه‌می ته‌ماشه مه‌که‌رو و یه‌ک جول‌ه‌ش په‌ی نمه‌که‌رو، یام زانای و یاواینه، به‌مه‌ژگ ویرئ مه‌که‌ریوه به‌بی ژلیوه، ئه‌ژنه‌ویه‌ی به‌گوشئ مه‌ژنه‌وی، چه‌شته‌ی به‌زوان، وه‌ختئ چیو مه‌وه‌ری هه‌ست به‌تام و له‌زه‌تیش مه‌که‌ری، یام ئه‌وه‌وانای دما‌رو، ئینی گرد به‌بی جولیا و جمای پروه مه‌دانی. په‌ی نمونه‌ی من مه‌واچو (کتیبدانی گه‌وره‌م هه‌ن، کتیبدانی گه‌وره‌م بی) چیگه‌نه هه‌ن، بی که‌رده‌وه‌ئی، ئازه نیشانه مه‌دان. یام مه‌واچی گونا‌ه‌زش جه‌ه‌شتالوان. هه‌زش جه‌میوه‌ین. ئی هه‌رمائی پیسه‌نمه‌بو. هه‌مدیس که‌رده‌وه‌ی بی‌هازو (ن) که‌ ئازه نیشانه مه‌ژنه‌و، که‌رده‌وه‌و (بی، هه‌ن، مه‌بو) رسته‌که‌نه، که‌رده‌وه‌ی ته‌مامینی و ئازه نیشانه مه‌دانی، یانی مه‌تاومی بواچمی هه‌که که‌رده‌وه‌ی بی‌هاز جه‌ پی‌روه که‌رده‌وه مدراکانه‌ن.

ئی که‌رده‌وه مدری ته‌شکو سه‌ره‌مه‌پیشان نیه‌ن زوانو ئینگلیزینه، یانی (ing) هورنمه‌گیران. که‌رده‌وه‌ی مدرا، هه‌ریاسه که‌رده‌وه‌ی (being verbs) ئه‌چی پی‌ره‌ینی. که‌رده‌وه‌ی مدرا تائیسه‌ باس نه‌کرینی رازوانو هه‌ورامینه، هه‌که ته‌ماشه مه‌که‌رمئ زوانو ئیمه‌یچ چه‌نه‌شه‌ئی، وه‌لیم هه‌که‌یو ئیمه ته‌شکو سه‌ره‌مه‌ی هور مه‌گیران (مه‌چه‌شای مه‌چه‌شو، مه‌زانای مه‌زانوو، مه‌ژنه‌وای مه‌ژنه‌وو، مه‌وینای مه‌وینو، مه‌ڈیایو مه‌ڈیه‌و، مه‌یاوای مه‌یاوونه، مه‌بای مه‌بو، بای بو، هه‌نی هه‌ن، بای بی).

دوی: Action (dynamic) verbs که‌رده‌وه‌ی نه‌مدرا، جولیا، جما: ئی که‌رده‌وه‌ی ئازه‌و جولیا و قومیا و فاریای نیشانه مه‌دانی، نه‌مدران، به‌تایبه دلئو رسته‌ینه، یانی ئا که‌رده‌وه‌ی که‌ جول‌ه‌ی فیزیکی لاشه‌ی نیشانه مه‌دانی، یام که‌رده‌وه‌و و هه‌رمان و چالاکی لاشه‌ی نیشانه مه‌دانی، پسه‌و (هوره‌ست، سه‌رکه‌وت، داش وه‌نه، شانام، نیشتانیره، مه‌په‌مو، هورئیس، گه‌شه‌شکه‌رد). ئی که‌رده‌وه‌ سه‌رو بکه‌رو رسته‌کیه مه‌یو، که‌رده‌وه‌که سه‌ره‌مه‌ن یام یاگیوه‌نه کوتاش مه‌یو، یام هه‌لای ده‌سش په‌نه نه‌که‌رده‌ن. په‌ی نمونه‌ی (هوره‌ستانی، ئا هوروه‌ست. سه‌رکه‌وتانی، سه‌رمه‌گنو، شه‌قیم شانی، شه‌قیم شانی، نیشته‌بینیره، مه‌مای مره‌مو، گه‌ره‌کمه‌ن بنیشوره).

ئی باسه ته‌نیا په‌ی زانای ده‌رباره‌و ئی جو‌ره که‌رده‌وان (مدرا، نه‌مدرا)، که‌ردمان، وه‌لیم نه‌لایمی دلئو که‌رده‌وه‌کانی تهری، چون یاگی ته‌رنه باسمان که‌ردینی، به‌بونه و ئانه‌یوه ئی باسه تازهن به‌زوانو ویمان په‌وکی وستم پروه. ئیسه ته‌نیا په‌ی وه‌رچه‌م روشنی نامیو جو‌ره‌کانی ته‌رو که‌رده‌وه‌کان مه‌نیوسمی:

که‌رده‌وه‌ی سه‌ره‌کی main verb

ئی جو‌ره که‌رده‌وه‌ی که‌ فره‌ته‌ر ئه‌ژنیییمان، پسه‌و:

که رده وهی نه ویه ردهی (فعل مضارع): که چوار لږگین: نه ویه ردهی ساده، نه ویه ردهی سه رده مه و سه رده مهی تاکیدی، ناینده.

که رده وهی ویه رده (فعل ماضی): ئیډیچ مه بو به چوار لږگيوه: ویه ردهی ساده، ویه ردهی ته مام، ویه ردهی دوور، ویه ردهی سه رده مه.

که رده وهی داوایی: (فعل امر)

که رده وهی ئه رده نیای (فعل انشائی - التزامی) که دهمو ویه ردهی و نه ویه رده ییش هه ن

که رده وهی نادیار (فعل مجهول)، که بکه ره که ش دیاره نیه ن.

که رده وهی یار دیده ر: (فعل مساعد)، فره ته ر چهنی که رده وهی ئه رده نیای مه یانی، په ی ته مامنای هه رمانه ی سه رده کیه و رسته که ی.

که رده وهی ویه ر و نه ویه ر (فعل متعدی، فعل لازم).

که رده وهی ریږک و نارپږک regular & irregular

ئی جو ره تایبه نی به زوانو ئینگلیزی که رده وهی ریږک ئا که رده وهی نیږکه سه رو قاعده و ده سوری مه لان، وه لیم نارپږک ملچیرو ده سورزوانی نیه نی.

د. ناجح گولپی. چوارده و ته موزی 2020 سه رده مو کرو نای

کریل واتی: key words ... که رده وه: فعل.

که رده وهی مدرا: Stative verb. نه جما. که رده وهی جولیا، جما: action verb

لیژھی په نجه م

نامی Noun

نامی واتپوهنه په ی نامه نیای نازانی، نازهلې، وینگای، دهنگی، نه ژناسای، چرپه ی به کار مه یو، نتر نامه کی مادیه یام ماناییه بو، پیسه و: تاته، چه م، مریچلی، شوتی، ته وهنی، وهشی، شادی، له رز. (نامی مانا ویش میاونو، نه به سیینه به دهمه کانو ویه رده ی، نهویه رده ی⁴¹). نامی به ته شکو واته ی و نویسته ی، وینه ی بری نیشانی ش ملانه سهر، پیسه و: نیشانی کوی، نه ژناسه ی و نه ژناسه ی و وه رگیرو دماگیر، دیاروزو نامی و یاوه رو نامی و ... هتد، که لای واریوه به شینه ی باساشان کریان.

نامی جه بارو دلپگیریوه به شی مه بان به چوار ده سیوه:

- 1- نامی تایبی: proper noun یام هره قه تینه، تایبه و وی، خودو ویم، گیاندریوه یام بی گیانپوهنه، چ مادیه یام مه عنه ویه بو، پیسه و: کاوان، گه چینه، سیروان، ژهنی ... هتد، نیشانی نه ژناسه ی و نه ژناسه ی، جه می هورنمه گپرا، یام که متهر هورمه گیران چه مو نامی گردینینه. عه ره بیینه نامی (جامد) ش مه و اچان، که ته نیا مانا ویش مه به خشونه. نامی تایبی ده سه به شی مه بان په ی: نامی نازانی: هیوا، ناجح، په روینه. نامی یاگی: ئاویسه ر، ژیار، زلم. نامی نازهلې: ره خش، هره که وله، فیل، ژووژوو. نامی کتیی: قورئان، ئاویستا، سه رنه نجام، ته ورات، ئینجیل، زه بور. زوانو ئینگلیزینه نامی تایبی به نویسه ی که پیتال capital letter مه نویسیونه، نتر یاردی دهرن په ی جیا نه وه که رده ی. شان.
- 2- نامی گردینیه: common noun برپینه ملو گردو گیاندار و بی گیان، ره گزی جیاواز، مادی و مه عنه وی: پیا، ژهنی، نه سپ، دره خت، که ش، فریشته، پیاوه تی، گنده لی، دیو. نیشانی جه می و نه ژناسه ی و نه ژناسه ی هورمه گیران "دره خت: دره ختی: درختیه، دره ختیو، دره خته که "باخ: باخی: باخیه، باخیو، باخه که، که رگی: که رگی: که رگیه: که رگیوه، تفی: تفی: تفیوه.
- 3- نامی جه مه - کو collective noun نامی پواله ته نه تاکه نه وه لی دلپگیره نه مانا و گلیرو جه می مه تو، پیسه و: گه ل، گه له، گاوگه ل، له ت، هوز، له شکر، سوپا، مه ردم، خه لک. یام نیشانی کویشا ملونه سهر. کور: کورپی: کوران، که س: که سی: که سان: که سانی، چپو: چپوی: چپوان: چپوانی، یانی هه ردوی نیشانی جه می هورمه گیران پیوه ره و به جیا بیچ، که زوانو هه ورامینه (ی، ان) هن.
- 4- نامی نه ژماریی و نه ژماریی: A countable & uncountable nouns نامی نه ژماریی ئانینه که مژماریونه یانی ژماره بنه په تیه کان هورمه گیرونه، یام نیشانی کوی و سیه فتی شمارای، یام

⁴¹ https://www.alukah.net/literature_language/0/76557/

چه نی پیمانہ ی ریکہ مه گنونه، پیسه و: یه ری کتبیی، دوی قه له می، چنده پروی، ته غاری گهنمی، کیلوی هه نگوین. نامی نه ژماریی ئا نامینه که ژماره و چند و نیشانی کوی یام سیفه تو پیمانہ ی هور نمه گیرونه، پیسه و: ئوی، هه وا، واران، هه رگیز نمه تاوی بواجینه: دوی ئوی، دوانزه هه وی. وارانئ مه واران. هه ر مه و اچی واران مه وارو، وه لیم وه ختو پیمانہ ی دیاری کریاینه جه می مه بان، دوی سه تلئ ئوی، یه ری په رداخی ئوی، چوار فهدی برینج، دوجار واران واران، په رو دوی مانئ هه وا...

نامی جه بارو بیه یوه

نامی جه بارو بیه یوه یام نامی جه بارو مانایوه دوی جورینه: مادی و مه عنه وی

- 1- نامی مادیه: Material noun ئا نامینه هه که هه ستشان په نه مه که رمی به په نج هه سته کانو ئانزانی، وینمییشان. مه ژنه و مییشان، ده ستشان مدهیمی وه نه، بوه شان مه که رمی، تامشان مه که رمی، پاسه بو گردو جورکانو نامی مه گیرونه، نامی تاییی و نامی یاگی، نامی ده سینہ ی، گیواو، دره خت، ئازهل، رهنگ، نامی بوئ، نامی وارده ی و سیپال، پیسه و کناچی، ماینه، دو، وه روه، ده گا، شار، ته خته، خو له، چنور، هاله کوی. وره تنگه، تال، چوخ و رانک.
- 2- نامی ماناییه - مه عنه ویه: Abstract noun ئا نامینه هه که به رجه سته نیه نه و نمه گنو وه رو ده سی، بوه ش نیه نه یام به په نج هه سته که ی وه رجه سئ نمه بان، به ئه قل و ویرو ئه ندیشه هه ستشان په نه مه که رمی، پیسه و: ژیری، که ردار، که رده وه، وه شی و شادی، گیان، خه یال. دا، فیراق، دوسی. نامی ماناییه دوی جورینه: نامی ماناییه ی بنه په تیه: ئی نامی بنه په ت و ریخه نه په ی واتیوه نریینه ره "خه م و خه فه ت، ئاوه ز، هوش، شهرم، غیره ت، ویر" نامی ماناییه ی ئه ره تاشیی، جه واتیوه مادیی یام مه عنه ویی هورگیرونه به هامکاری دماگیرو "برایه تی، پیری، ئازایه تی، غیره تی".

دروسنايو نامی مانایی

بیژگه نامه ماناییه بنه په تیه کان، ئه پی جوره نامی ماناییه وه شه مه کریونه.

1. نامی + دماگیر

- 1- دماگیرو "یی" پیا + یی: پیایی، برا + یی: برایی
- 2- دماگیرو "وه تی" پیا + وه تی: پیا وه تی
- 3- دماگیرو "یه تی" برا + یه تی: برایه تی
- 4- دماگیرو "ئنی" کور + ئنی: کورئنی

5- دماگیرو "ا یه تی" قه وم + ایتی: قه ومایه تی

2. یاوه رنامی + دماگیرو

1- دماگیرو "ی" زه ریف *زه ریفه: زه ریفی، دز*دزه: دزی، وهش: وهشی

2- دماگیرو "یی" گه وره، گه ورئ: گه وره یی، گولانه، گولانی، گولانه یی

3- دماگیرو "ایه تی" دوس *دوسه: دوسایه تی، دژمن، دژمه نه: دژمه نایه تی

4- دماگیرو "یه تی" ئازا، ئازی: ئازایه تی، ئاشنا، ئاشنی: ئاشنایه تی

5- دماگیرو "ای" به رز، به رزه: به رزایی، سه خت، سه خته: سه ختایی

6- دماگیرو "ه" خاس *خاسه: خاسه، خراپ، خراپه: خراپه

3. ریخه + دماگیرو

1- دماگیرو "ی" ته رس + ی: ته رسی، دز+ی: دزی

2- دماگیرو "ه" له رز +ه: له رزه، خو +ه: خو، لک +ه: لکه

3- نامی دهنگی: sound name دهنگیو ئانزانی و ئازهلئ و سروشتی که مژنه ومیشان په نه شان

مه واچان نامی دهنگی، ئی دهنگی دوی ته شکیشان هه ن، یوشان ئانه ن که جه ریخه و

چه مه و دهنگه سروشتیه که یوه هومه گیریون، به یاردی "ه" مه بان به نامی دهنگی ساده ی.

ئه ویته رشان جه واوه ی بیه ی دهنگه که یین شونه و هه نترینیره، به یاردی "و، ه" مه بان به نامی

دهنگی ناساده ی. پیسه و: خش: خشه، ته ق: ته قه، سرم: سرمه، گف: گفه، لوور: لووره، حیل:

حیله، چه پ: چه په، ویق: ویق، جیپ: جیپه، جریو: جریوه، قریو: قریوه، قیز: قیزه، قیر: قیره.

خشه خش، ته په ته پ، شلپه شلپ، سرمه سرم، زرمه زرم، فچه فچ، جیره جیر، چه په چه پ،

لووره لوور، حیله حیل، قری و قاپ (دهنگو دلهور ئامایوه)، هتد، رهنگا نزیکه سه د نامی

دهنگیمان بیان، که بنه رته نه جه چه مه و دهنگه سروشتیه کانوه هور مه گیریانی. ئی دهنگی

هه م مژنه ویانه و هه م به ئه قل هه ستشان په نه مه که رمی یانی نامی مادیه، وه لیم بری زوان

ئه شناسی جه پیپه و نامی ماناییوه منیانشاره.

4- نامی یاگی⁴²: place name ئا نامینی هه که نریانی نامی یانگی و شونی، ئاڈیچ دوی

تاقمین، سادی و ئه ره تاشیی. نامی سادی پیسه و (دهشته، کو، کهش، هانه، بل، یانه، بان).

نامی ئه ره تاشیی ئانامینی هه که دماگیرشان لوان سهر، پیسه و (کوسار: کو+ سار،

⁴² دستور مختص امروز بر پایه زبان ناسی جدید. چاپ دوم 1394:152. د. خسرو فرشیدورد

- کومسالان، کونه لان، به لوچسان، قه برسان، کوردسان، مئیرگزار، لاله زار، وه لاوگا، کوگا، که لگا، راگا، وهنگا، زانگا، قه نژان، مه کژان، کتیبخانه، که بابخانه، چایخانه، بانجیله.. هتد.
- 5- نامی دهسینهی: instrument name ئا نامینی که منریان ئه و دهسینه، دهسگای و دهسکاری، سادی و ئه رتاشییی هه نی: سادی چیسه و: ته وهر، داری، کارثی، چه قوه، گورز، قه له م، گزی، قازانه، چه رخ. ئه رتاشییی، پیسه و: گیره، ماله (گیره + ه = گیره، مال + ه = ماله، جه ریخه و چه مه و گئیرته ی و مالای دروسیانی)، که وگیر، دهسه گیره، ته وهر زین، پاچه کوله، که ره متو، ته وهر داس، خاکه نازه، پابیل، تریشته، سیکارث،
- 6- نامی کاتی "زه مانه": سادی و ئه رتاشییی هه نی، سادی، پیسه و: رو، مانگه، ساله، خول- دهیه قه، چرکه، هه وته. نامی ئه رتاشییی که نیشانی یام دماگیر و وه لگیرشان مه لونه سهر پیسه و دماگیرو (گا) ی، پیسه و: چاشتنگا، ویره گا، به ره گا. بری جارئج دماگیرو (سان) مه لونه سهر و، زم + سان = زمسان، تاو + سان = تاوسان، زم و هامن هه ریاسه وه رگیرو (دهم) که مانا و کاتی مه به خشونه مه گنونه وه لی، پیسه و: ده مه و ویره گا، ده مه و به یان، سهر ده م. هه ریاسه دماگیرو (ان) مانا و کاتی و ده می مه به خشونه، پیسه و: وه هاران، نه وروزان، به یانیان، چورشه ممان، دمانیمه پوان، زمه پاران، پابران.
- 7- چه مه و نامی چه مه ی: چه مه فره و زوانه کانو جه هانینه ئه رکو نامی مه و یونونه، لاو ئیمه بیچ هه ریاسنه، نامی چ ئه رکیو مه و یونو چه مه بیچ متا وونه ئا ئه رکیه بوینونه. شو نیه ره جه چه مه ی (نامی چه مه ی) هور مه گیریونه (مه رده، له رزه، وارده، که رده وه به رده، ئا وهرده، کوشته، کوشش، ورزش، واتار، ژیوار، پیوار، که ردار) بری جه ریخه کانو چه مه ی هه که که رده وه ی نه ویه رده نی، حالو ئیسه ی مه بانئ به نامی (دز، پاچ، ویه، گوزهر، جوش، ساز، رم، په م) ئینه گرد ئه رک و مانا و نامی مه به خشانئ.
- 8- نامی گیواوی دره ختی: هه ورامان سه رزه مینی جوان و سهر سه وزهن، په رهن جه گول و گیواوی که نامی ویشان هه نه و که لکی پزیشکیشان هه ن، پیسه و: قنگه ری، روسقه، گیلاخه، سه یاران، گوزروانه، توله کی، سوله کی، کزکی، غازی، قاچه که رگ، لیفه شپره، چه نولی، مه ژگیله، پوپ که له شیر، شیرین شاته ره، گه بله، هه زبی، گه لاو گا ودمه، پیشوکی، پیچک، پیازی، کنیوالی، هه راله برمی، گاو گورال، ریواوی، قالاو قنی، به رگه می، وه نوله، تریشکی، قنوالی، قازیاخه، تره وکه، شوتیله، که رته شی - ژاله، چه مبارزه لی، قاپه که وله، قمامه، دوجی، په ندریشته، وله ره، پولکه، پولکه مارانه، سرناتک، مله گه وی، هه لیتر، هه ریژ، په لپینه، سمل،

سه لمکه، پیزل، زهل، وهنه وشه، سورهره راله، هه راله پيره ژه نانه، ريحانه كويله، سالمه، بوژانه، شه ونم، چنور، لو، قه يته ران، به ره زا... هتد.

نامی جه بارو دروسنایوه

نامی جه بارو دروسنایوه مه کریونه به یه ری به شیوه (سادئ، ئه ره تاشیی، ئامیئی).

نامی سادی: Simple noun ته نیا جه واتییوه سادی وه شه بیینه: نان، ئاوی، چه م، ده س، ماس، گیان.

نامی ئه ره تاشیی: Derivational noun جه نامیوه سادی چه نی وه لگیئر یام دماگیئر یام هه ردوی دروسیینه: دامگا، بیلانی، گه ژایی، جوانی، سه رانه، هامراز، بیناز، ئه ره نیشته. هورپیکی.

نامی ئامیئی: Compound noun جه دوی نامی سادی مانادری یام زیاته ری دروسیینه، به هامکاری ئامرازییوه یام بی ئامراز: سه ره له ته ره، گوله ریواو، سووره ساوی، گولاو.

تاشته یو نامی ئه ره تاشیی

په ی وه ره چه م روشنی بنه پاره مه واچمی ئا نامی هه که دما بییشان مه یو به دهنگی قاولو (ی، ی، ه)، پیسه: ژهی، کناچی، کاسه. وه ختیو دماگیرشان ملو سه ر ئادهنگی گمی مه بان. په ی زیاته ر ئاشنایی باسیوه په ی زیاته ر ئه شناسی وه رگیری و دماگیئر (سازه) ی مه وزمی وه رو چه می.

سازه ی⁴³ چالاک و ناچالاک و نیمه چالاک

ئه گه ر سه رنجه و سازه کان بدهیمی مه وینمی به شداری مه که رانی جه دروسنای و سازنای واتئ ئه ره تاشییینه پیسه و دماگیئر و وه رگیری، مه چه سپیانی واتییوه، سازه به پاو ئه رکه که یش یه ری جورئیمان هه ن (سازه ی چالاک- دماگیئر چالاک) (سازه ی نیمه چالاک- دماگیئر نیمه چالاک) (سازه ی ناچالاک- دماگیئر ناچالاک). چیگه نه باسو سازه ی (مورفیم- دماگیئر و وه رگیر) ی مه وزمی ره.

⁴³ سازه: مورفیم، مورفیم گولانه ته رین دنه و واتئین که ماناش هه نه، یام بی مانان وه لیم ئه رکداره ن، دماگیئر و وه رگیر سازی بی مانینی وه لیم ئه رکدارینی و چیگه نه ئه رکو واتیسازیشان هه ن.

سازهی چالاک: ئانەن که تەواناو سازنای و دروسنای واتئ تازیش هەنە بە شیوهی وەرۆه لا و فراوان پیسه و سازو (ی، ه) چینگە تەنیا ئی دوو دهنه به نمونه ماوهرمیوه، چون سازی فریمان هەنئ که چالاکینئ:

(ی): دماگیرۆن تەوانایۆه فراوانەش هەنەن، چالاکەن، که مه چه سپیونه واتیوه به پاو ئەرکه کهیش واتئ تازئ ئەرە تاشیی مه سازنۆنە: یوه: مه چه سپیونه دماو نامیوه، سیفەت وه شمکه رۆنە (سیفەت سازەن) که په نه ش مه و اچمی یای نسبت، یانی نامەکی مه که رۆنە به سیفەت (گولپ+ی: گولپی، دزلیه+ی: دزلیه ی، که ش+ی: که شی، هه جیج + ی: هه جیجی). سیفە زوانو هه ورامینه ره گەزو ئیرو مایش فرە هازدارەن، هه رنامیوه ئیره وەرانونه رشه و مه شو میله کیش ببۆنە: گولپی: گولپی، دزلیه ی: دزلیه ی، که شی، هه جیجی: هه جیجیه. وه لیم نامیو ده گاییوه هه ورامانی هەنە مه شو ده نگیۆه ش په ی زیاد بکه رمینه ئیجا متاومی وه شه ش بکه رمینه، ئی جوړه مه لۆنە یانە و فنە تیکی و ئاسان واتە ی درکنایوه (که لجی: که لجینی، که لجینی) زوان په ی ئاسانکاری ویش (ن) ش زیاد که رده ن چینگە نه.

شیشی: شیشە ی: شیشە ی، چینگە نه (ئ) مفاریۆنە په ی (ه) چون دوئی قاولئ نمە کریان پیوه ره، یوشا ویش مفارۆنە به نیمه قاول. مه لا: مه لایی، زانا: زانایی، چینگە نه مه بانئ به دوئی (ی)، که (ی) شانازی و گه و رهیش مه و اچانی.

دوئی: دماگیرۆ (ی) مچه سپۆنە سیفە یوه مفارۆش په ی نامی: به رز+ ی: به رزی، پان+ ی: پانی، سیاو+ ی: سیاوی، زەرد+ ی: زەردی، جوان+ ی: جوانی. چەرب+ ی: چەربی. تش+ ی: تشی، دوور+ ی: دووری.

جه گرد وه ختینه ئی سازی نمە تاوان واتئ وهش بکه ران، یانی نمە چه سپیان گرد چئویره، چون واتە کئ ناسازگاره و ناکلوکاره به رمه شو نه په ی نمونە ی ریخه و چه مه و سازنای (ساز) متاومی چه نی برئ ناما به کار باوهرمی پسه و (سه عات ساز، دئانساز، ماشینساز) وه لیم ئه گەر بواچی زانست ساز، ناکلوکارەن و نمە گونجیۆنە.

هەر پی بۆنە وه تەنیا زانای دەسور زوانی په ی واتئ سازی morphology وه سی نیەن، به لکوم مه شو سه لیکه و زه وقت بۆنە چه نیش و زانیاری فره تەرت ببۆنە به رو دەسور زوانیوه هه که کۆمه کت مه که رۆنە، چی باره وه مه وینمی شاعری و نویساری و ویرمەندی و مسیاری و وه نیاری... هتد به شدارییوه کاریگەر مه که رانی به پاو زه وق و سه لیقه و ویشان جه دروسنای واتینه، بی ئانه ی هاگاداری دەسور و یاساو پاساو زوانی بانئ.

سازهی ناچالاک: ئی جورە سازئ قە ئیمنه چالاکئ بیئنی، ئیسه نه نمە تاومی نامئ تازی
 ئەرە تاشیییشان پەنە وەش بکەرمئ، یانی ئیسه بە پاو فاریای زەمانە ی چالاکیشان نە مەنەن و
 نە زۆکینئ، نمونە: وەلگێرو (دژ) تەنیا پە ی دوی واتان هەنمان (دژمەن، دژمانی). دماگیرو (ژ): جە
 واتئ (پاک+ژ: پاکژ) رەنگە بنەرەتنە پاکدژ بیەبو و پە ی ئاسان واتە ی بیەن بە پاکژ. دماگیرو (ژو)
 تەنیا نامئ (گەرما+ژو: گەرماژو) کە لوانە سەر و سیفە و گەرما ی کەرەدنش بە نامئ گەرماژوی.
 دماگیرو (زەک) (کەنی+زەک: کەنیزەک) نامیووە سادئیش کەر دینە بە نامیووە ئەرە تاشیی. دماگیرو (بار)
 خەم+بار: خەمبار، تاوانبار، گوناھبار. خەم نامیووە واتاییەنە، بیئنە بە نامیووە ئەرە تاشیی.
 سازهو (ئیم) ی ئیسه فرە ناچالاکەن زوانو هەورامینە، وەختە کاربئە زوتەر زوانو گورانینە- هەورامی
 شیعریو شاعەرە کانمانە فرە بە کار ئاومان، ئیسه یچ دەگاو خەرپانینە بە کار مە یونە (ئیمشەو، ئیمسال)
 وەلگێریووە ناچالاکەن تەنیا مەلۆنە سەر و یاوەرکەرەدەو و وەختی، ئیسه هەورامینە فاریان بە (ئئ)،
 ئیشەو، ئیسال.

سازهی نیمە چالاک: ئی سازئ برئ جاری متاومی واتیشا پەن وەش بکەرمئ، یام نمە تاومی،
 نە زۆکینئ، ئە هلو زوقی و سەلیقە ی ئی جورە سازنایە بە کار ماوهرانئ، وزاشان وەر و چە مو
 وانیارانوە، یاگی مەگیرانئ پە ی نمونە ی دماگیرو (ش): کوشش، مە چە سپیو ریخەو چە مە و کوشای،
 کوش+ش: کوشش. وەرزنای، وەرژ+ش: وەرژش. دماگیر- سازهو (شت) خارشت، کەنشت، گیان
 کەنشت، زانشت. یام دماگیر- سازهو (ار) مەلکۆنە دماو قەد و ریخەو چە مە یەرە (کەرەدەو ی و یەرەدە و
 نە و یەرەدە) پیسەو: کەر د+ار: کەر دار، کوشت+ار: کوشتار، نویس+ار: نویسار، وات+ار: واتار.
 نمونئ سەر و (ه) بیگیری کول. کە نیمە چالاکەن، مەلۆنە سەر و نامئ مە کەرۆنەش بە سیفە (وهار+ه:
 وەهارە، وەهارئ، پایز+ه: پایزە، پایزی، درئژ+ه: درئژە، درئژی، گەرم+ه: گەر مە، قیت+ه: قیتە، قیتی.
 هەر پاسە مەلۆنە سەر و ریخەو چە مە ی مە کەرۆنەش بە سیفە (بەردە ی- بەر+ه= بەرە، نە بەرە،
 ژەنە کیش دز نە بەرەنە). یاگیوتەرۆ مەلۆنە سەر و ریخەو چە مە ی مە کەرۆشان بە نامئ
 دە سینە ی (مالئ- مال+ه: مالە، گێرتە ی- گیر+ه: گیرە، ماشتە ی- ماش+ه: ماشە. هەر پاسە
 مە چە سپیو نە دماو ریخەو چە مە یو مە کەرۆنەش بە نامئ چە مە ی (اسم مصدر)، نمونە: پەرسای-
 پەرس+ه: پەرسە، نویستە ی- نویس+ه: نویسە، واتە ی- واچ+ه: واچە، گەر وای+گەر و+ه: گەر وە.
 لیستە ی- لئس+ه: لئسە. هەر پاسە مەلۆنە سەر و قەدو چە مە ی (مەرد+ه: مەردە، کوشت+ه: کوشتە،
 گەست+ه: گەستە، نیشت+ه: نیشتە).

مەلۆنە سەر و رەنگە کان پە ی جیا کەرەدە و هیشان جە گردی (سەوز+ه: سەوزە، سەوزئ، زەرد+ه: زەردە،
 زەردئ، سوور+ه: سوورە، سوورئ).

پی جوړه نامی ټه ره تاشی و ه شه مه کریو

یوه م: نامی سادی + دماگیر

- 1- اک: پیتاک، چالاک، خاشاک
- 2- انه: پوشانه، جه ژنانه، سه رانه
- 3- یه تی: برایه تی، ټه ټایه تی، مامویه تی
- 4- گار: روزگار، شه وگار، یادگار
- 5- کار: خزمه تکار، گونا هکار، کریکار
- 6- سار: کوسار، یه خته سار
- 7- چه: مروچه، قازانچه، باخچه
- 8- چله: باخچله، مروچله، قازانچله
- 9- چی: کناچی، روچی، هلوچی (روچی واتیوه ټه ویستایه نه، هم کناچی واتیوه ویسه رنه)
- 10- خانه: چاپخانه، کتیبخانه، که بابخانه (خان، واتیوه ترکی مه غولینه ټاومینه دلئو زوانه ټیرانیه کان).
- 11- ټان: قه ټان، مه کټان، یه غټان، کاټان، گولټان (یاگی نیای دلی چیوی و ه شه که رو).
- 12- زار: گولزار، لاله زار، میرگه زار (دماگیریوه مه رده ن، یانی واتی تازیش په نه و ه شنمه کریان).
- 13- سان: قه برسان، دارسان، کورده سان، شاره سان (په ی و ه ش که رده ی یاگی).
- 14- که: پرچکه، پوشکه، مه مکه.
- 15- گا: ټاساواگا، زه ماونټگا، پاچالگا، کوگا، دامگا، ټایرگا، که لگا (نامی یاگی دروسنو).
- 16- گه: شه وگه، کارگه، هه وارگه، سه یرانگه.
- 17- لان: کونه لان، نه یجه لان.
- 18- ه لان: جه نکه لان، که نټه لان.
- 19- له- لی: بزله- بزلی، گوره کله- گوره کلی، ساواله، ساوالی.
- 20- هوا: دوخه وا، هانه وا، نانه وا، موره وا.
- 21- هن: دیمه ن، چیمه ن
- 22- ول: مچول، عه بول، حه مول
- 23- ټاری: یانه ټاری، چه مټاری، زوردار، گاوټاری، باخدار، گه رگټاری.
- 24- دار: بالدار، پاسدار، دیندار، باخدار (په ی ملکیه تی، هه نش).
- 25- ولکه: جامولکه، ته پولکه، قیولکه.
- 26- وله: زه نگو له، مه موله، په نجوله، مه چوله

- 27- ووله: قتووله، مه شووله، به چووله .
- 28- هوار: شوئه وار، ئاسه وار
- 29- وولی: دانوولی، قتوولی
- 30- وانه: لوته وانه، پاوانه، کولوانه، چاره وانه، پوزه وانه، دهسه وانه، کاتو جه مینه مه بانئ به دهسه وانئ، پوزه وانئ.
- 31- ه: دهسه، ده مه، چه مه، سهره، زوانه، دئانه، ئی دهنگداره ملونه سهره ژماره کان په ی وهشکه رده یه که و پیماننه و کاتی (ههفت+ه: ههفته)، سه ده، هه زاره، په نجه، چله، چلی.
- 32- ال: چنگال
- 33- هک: دهسهک، خامهک، دوهک، دهمهک.
- 34- کلّه: دهره کلّه، چوکلّه
- 35- کلئ: ژهنه کلئ، په ی گولانه که رده ی و سوک که رده ی
- 36- انی: بیلانی، هه لوکانی، خه تانی، خله رانی
- 37- همه نی: چاپه مه نی، وارده مه نی
- 38- هوهر: په له وهر، گیانه وهر
- 39- هوانی: مه له وانی، که شه وانی، مله وانی
- 40- وکه: تانجوکه، تیروکه، جنوکه
- 41- هکلئ: ئاوه کلئ، چاشته کلئ، هه ساره کلی، جوگه کلئ
- 42- جه: به لووجه، په یجه، نه یجه
- 43- جلّه: په یجلّه، به لووجلّه، نه یجلّه
- 44- هکلّه: وه چه کلّه، قاپه کلّه
- 45- ایه تی: ره سه نایه تی، راوه به رایه تی
- 46- یی: ئه ئایی، برایی، تاته یی، مامویی
- 47- ئی: بانئ، گوشئ، چلی، هه وتئ، پسمارئ
- 48- لکه کونه لکه، چولکه
- 49- له: کورله، پیاله، زه ماله، ماموله، لالوله
- 50- لی: ژهنلی، ئه ئالی، ته وه نلی، مامالی، مه تیلی
- 51- لی: کناچلی، کووله کلئ، پیچه کلئ
- 52- یئی: کورئینی، سه ریئی
- 53- هواره: گوشه واره، دهسه واره، مشتته واره (گوشه وارئ، دهسه وارئ، مشتته وارئ) دکتور خانلری.
- 54- هله: قاله له، ئه له له، بله له، مچه له، حه مه له.

- 55- وهتی: پیاوهتی
 56- غه: قه برغه، دوغه
 57- ک: رانک، په تک، سه رهک
 58- وله: زه ننگوله
 59- یله: شو تیله، گه ردیله
 60- یلی: چیچه لی، چیچه یلی (جوره هه ننگورینه).
 61- ی: زاروله ی، قه مچی
 62- وچکه: شاروچکه
 63- هنی: دیدهنی
 64- هوهری: ویره وهری
 65- رو: وهره رو
 66- الی: گورالی، ته پالی، قرالی
 67- که ل: دوکه ل
 68- اری: شه واری
 69- وین: هه نگوین
 70- الی: شه مالی
 71- نی: چنگنی، ورگنی
 72- ینه: شه له مینه، په روینه، گه چینه، ده سینه، چه مینه، زه رینه، دوینه
 73- هک: ده مهک، ده سهک، چه شمهک، پوستهک، به ندهک، چالهک (ئی دماگیره هک) نه وامه نه و
 فارسی باستانی و نه ویستاین، که بنه رهنه (44 ه.ک. banda-aka) بیهن. فارسی میان نه
 فارسیان به (گ)، دما ته ر فارسی ده رینه (گ) نویسی بیدهنگ سویان و ته نیا (ه) مه نه نوه،
 فارسی تازه نه پیسه و که سره ی مه درکنیونه. نیسه یچ هه ورامینه هه ن (ئهک به نده کو دلایت
 پرچیو) (به نده کیم میثونه).
 74- زهک: که نیزهک
 75- مه نذ: هونه رمه نذ،
 76- وهند: خواوه نذ، خویشوه نذ (دماگیریه مه ردهن، چالاکي نیهن)
 77- بهر: بار بهر، هه رمان بهر

په ی وه ره چه موسته ی: بری دماگیری هه نی نامی نه ره تاشییشان چه نه وه شه نمه بو، پیسه: کهر،
 گهر، ساز، باز، به نذ، مه نذ، نده، هوان، ین، بهر، دهر، چی... هتد. وه لی یاوه رنامی نه ره تاشییشان چه نه

⁴⁴ دستور تاریخی زبان فارسی. دکتر پرویز نائل خانلری، چاپ دهم 1395:140

مه دروسيوَنه، چهنی ئانهی زوانو سورانی و بادینینه نامی ئه ره تاشیی هه نه "مه شوئی جیاوازیه کرئیلیه وهر چه م بگئیرمی "چوون سورانی و بادینه نه په ی جیا که رده یه و نامی و یاوه رنامی ته نیا جه بارو مانا کیشو مژناساش، پرؤفیسور ک. کوردویف و د. ئه و ره حمانو حاجی ماری هه مان راسیشا سه له منان (یاوه رنامی جه بارو شیوه ی هیچ جیاوازه نیه نه جه نامی، بنه په تو جیاوازیشان ته نیامانا کیشانی، یاوه رنامی نه ره گه ز و نه ژماره نیشانه نمه ئو). وهلی زوانو هه ورامینه هه م مانا کیش و هه م به یاساو پازوانو ویش مژناسیوه "نمونه وئی واتا "به هره مه ند، نازار، باخه وان، بالنده، مسگر، چایچی، برینجینه، نانه وا، رهنجیه ر"

نمونه "ته ماشه و ته مامکه رو ته مام کریای "ته واوکه ر و ته واوکه راو "بکه رمی ئه گه ر ئامرازه که و به ی نیشا "ی" بی ئانه ته مام که ر سیفه ن (کوری کاوه تر باز، پیای هونه رمه نڅ، جه حاله ت و په گه زو "ما" ینه، کناچی کاوه تر باز، ژهنی هونه رمه نڅه "ئامرازو" ی "گم مه بوَنه و وهلی دماو واتئو وهرکاری بیگیری خپش مه لکو پووَه.

وهلی وه ختیوه نه هه که میانو وهرکاری و ته مام کریای "و" بوَ ئانه هه ردوی نامی مزافو مزاف الیه ئه ژمار مه کریا "کورو تاته ی، هه رمانه و هونه رمه نڅی، ره نجو برای".

هه ریاسه زوانو هه ورامینه یاوه رنامی سه نگه و مه حه کینه په ی جیا که رده یه و "په گه زو نیِر و مای" گرد نیِر و مایی هه ره قه تین و قه ساله یین جیا مه که رووه:

ئه گه ر دما کرکه و یاوه رنامه کی گیره ن بوَ ئانه ی په ی نیری مه بو، ئاوه خته بیگیری (ه) مه وزمی سه ر مه بو به میلی "پاک + ه: پاکه، ژیر + ه: ژیره، زهریف + ه: زهریفه".

ئه گه ر دما کرکه و یاوه رنامه کی به گیره نو (ه) دمایش ئامابو و په ی نیری مه بو، ئاوه ختی په ی په گه زو میلی مه بو به "ی" نمونه "گه وره: گه وری، گولانه: گولانی، ژیرله: ژیرلی.

ئه گه ر دما کرکه و یاوه رنامه کی بیگیری درئژ (ا) بو په ی نیری، ئاوه خته په ی میلی مه فاریو به "ی" نمونه "نانه وا: نانه وی، ئاشنا: ئاشنی، ماموسا: ماموسی، که وا: که وی.

دووهم: یاوه رنامی سادی + دماگیر

1- دماگیرو "ی": تش: تشی، وهش: وهشی، گه ووج: گه ووجی، زهرد: زهردی، بارک: بارکی

2- دماگیرو "یی": په سیی، تورپیی، دپیی، مه سیی، گه وره یی، گولانیی

3- دماگیرو "یه تی": ئازایه تی، ئاشنایه تی، زانایه تی

4- دماگیرو "ایه تی": قه ومایه تی، دوسایه تی، مه رڅایه تی

5- دماگیرو "هوانه ی": چه په وانه ی، راسه وانه ی، پیچه وانه ی

- 6- دماگیرو "ایی": ته ختایی، په قایی، خیرایی، وشکایی، پانایی
- 7- دماگیرو "ای": دریژای، پانای، بهرزای
- 8- دماگیرو "ه": وه شه، تشه، ته خته، راسه، چه په
- 9- دماگیرو "نیه": چه رمه نیه، زهرده نیه
- 10- دماگیرو "ه لآن": سه وزه لآن، نه رمه لآن
- 11- دماگیرو "که": شه لکه، وردکه، پانکه، شلکه
- 12- دماگیرو "انی": په قانی، نه رمانی، سه ختانی، وشکانی
- 13- دماگیرو "ان": په قان، نه رمان، سه ختان، وشکان
- 14- دماگیرو "ک": ته پک، گهرمک، کولک. زهر دک "زهر تک"
- 15- دماگیرو "یک": زوانو فارسینه بری یاوه رنامی - یاوه رکه ردی هه ن که به دماگیرو (یک) دروسیینی، وه لیم لاو نیمه وه به واتیوه وئسه ره شان مزانمی، پیسه و (نزدیک، تاریک، باریک، نیک) دکتور خانلری. دستور تاریخ زبان فارسی).
- 16- دماگیرو "انه": پاکانه، مورانه، سوورانه
- 17- دماگیرو "هک": به رزهک، کالهک
- 18- دماگیرو "همه نی": سه رډه مه نی، شله مه نی
- 19- دماگیرو "هن": رووته ن، په قهن
- 20- دماگیرو "ینه": نه رمینه، شیرینه، شه رمینه
- 21- دماگیرو "ه کی": سوله کی
- 22- دماگیرو "له": سیاوله، ته ختله
- 23- دماگیرو "لی": سیاولی، چه رمه لی، بورلی، بوللی، سورلی
- 24- دماگیرو "هل": رووتهل، چه قهل
- 25- دماگیرو "کی": قولکی، قوچکی
- 26- دماگیرو "یجی": سور یجی
- 27- دماگیرو "یه": که وه یه، زهرده یه
- 28- دماگیرو "ی": سووری، چرچی، لوللی، بورلی، چه رمی
- 29- دماگیرو "لکی": تشلکی
- 30- دماگیرو "ا": سه ردا، گهرما، بالا (فارسی میانه نه به شیوه و (ag اگ) بیهن، جه فارسی ده رینه دهنگو (گ) سویان ته نیا (ا) مه نه نوه (خانلری: 141).
- 31- دماگیرو "هی": زهرده ی
- 32- دماگیرو "هله": که وه له

- 33- دماگیرو "مانی": چیامانی
 34- دماگیرو "ینی": ته پینی، زه پینی
 35- دماگیرو "یلکی": تشیلکی
 36- دماگیرو "مان": شادمان
 37- دماگیرو "هر": به هره وهر، ناموهر، دلّوهر (یانی جه بهرو ویش مه وهر و)
 38- بهر: په نجبه رهنجوهر "چه نی سهرینی یونی.

یهرم: که رده وهی ساده ی ویه رده و نه ویه رده (پرخه و قه دو چه مه ی) + دماگیرو، سه روّ باسو ئا نامان کریینه که جه چه مه ی هورمه گیریان، به یاردی دماگیری، پیسه و ئی نمونان.

- 1- دماگیرو "ار": کوشتار، که ردار، مه ردار- مردار، بیوار، ژیوار، بیزار.
- 2- دماگیرو "یار": وه نیار، په رسیار، زانیار، مسیار، "وه نای، په رسای، زانای، سیه ی".
- 3- دماگیرو "مان": زایمان، رئیسمان، نیشتمان، مدرامان (زای، رئیسته ی، نیشته ی، مدرای).
- 4- دماگیرو "ه": له رزه، خزه، مه رده، وته، که رده (له رزای، خزای، مه رده ی، وته ی، که رده ی).
- 5- دماگیرو "گا": له وه رگا، ژیوگا، په رسگا، وه نگا، زانگا، بی ره گا (له وه ریای، ژیوای، په رسای، وه نته ی، زانای، بیرنای)
- 6- دماگیرو "اک": پو شاک، پو شای
- 7- دماگیرو "هن": کوشته ن، سوته ن، به نهن، مه رده ن (کوشته ی، سوته ی، به نهنه ی)
- 8- دماگیرو "ان": وارن، وار+ان: وارن، پرخه و چه مه و (وارای) پیسه و (خند+ان) خندان که فارسینه هن. (خانلری).
- 9- دماگیرو "هک": کوته ک (کوا ی-کوت)
- 10- دماگیرو "مه نی": سوته مه نی (سوته ی)
- 11- دماگیرو (مه نډ): دانشمه نډ، زانسمه نډ.

چوارم: یاوه رکه رده ی سادی + دماگیرو

- 1- دماگیرو "ار": بنار، نسا،
- 2- دماگیرو "وکه": وه روکه، به روکه
- 3- دماگیرو "ه": چیره، سه ره، وه ره، به ره، بنه
- 4- دماگیرو "مه": پالمه
- 5- دماگیرو "تله": چیرتله

- 6- دماگيڙو "ما": بنه ما
 7- دماگيڙو "ارئي": شه واري
 8- دماگيڙو "گهر": دلڳهر
 9- دماگيڙو "هڪ": سهرهڪ
 10- دماگيڙو "گا": بنه گا، باره گا. (شه وگا، چاشتنگا، ويڙه گا، بهره گا... ئينيشا په ي ياوه ركه رده وه و
 وهختي، ياني گا قيديو زهماني و مه کانين)
 11- دماگيڙو "وان": بنه وان
 12- دماگيڙو "که": بنه که
 13- دماگيڙو "ئي": شه وئي، بني
 14- دماگيڙو "يني": دمايني، وه ليني، وارينئي، سهريني
 15- دماگيڙو "اونڌ": سه راونڌ
 16- دماگيڙو "چه": بنه چه
 17- دماگيڙو "پهت": بنه پهت
 18- دماگيڙو "انه": مانگانه، روانه، جمعانه، شه وانه، جه ژنانه،
 19- دماگيڙو "ين": نه وسارين، پارين
 20- دماگيڙو "ي": نزيڪي، دووري، گيجي، که چي،
 21- دماگيڙو "ژو": گهر ماڙو
 22- دماگيڙو "مه نڌ": ٿاره زوومه نڌ

په نجه م: وه لگير + نامي

وه لگيڙو "هام - هم": هام زوان، هام زوانه. هامراز: هامرازه، هامفهرده: هامفهرده، هامسا: هامسي،
 هامكار: هامكار، هامڙيو: هامڙيوه.

وه لگيڙو "دڙ": دڙمه ن، دڙماني (وه لگيڙيو مه رده ن).

دهر: دهر بايس، دهر بهس، دهر باره، (دهر بهس نيہ نا، ياني گو شم نيا چه نه، لاشه خرش که رده ن) ئي
 وه لگيره کونه ئيسه خاموشه ن و هيچ واتيش په نه وهش نمه کريونر زوانو هه ورامنه.

ششه م: وه لگير + نامي، ياوه رنامي سادي + ريخه + دماگير

وه لگيڙو "بي" + نامي سادي + دماگيڙو "بي" بي وه فايي، بي شه رمي، بي که لکي، بي مه کي.

وه لگيڙو "به" + نامي سادي + دماگيڙو "بي" به وه فايي، به که لکي، به ده سيي

وهلگيرو "نا" + ياهورنامى سادى + دماگيرو "بى" ناوه شيبى، نارپه حه تيبى، ناساخى
 وهلگيرو "نه" + ريخه و كه رده وهى + دماگيرو "بى". نه زانيبى، نه مريى، نه ثارى، نه دى، نه مر، نه فاميبى.
 وهلگيرو "نه" + ياهورنامى سادى + دماگيرو "بى". نه زوكيبى، نه وه شيبى .

نامى ئاميتى

نامى ئاميتى به چنڭ جورپوه وه شه مه كريون.

- 1- دوى نامى سادى بى ياردى: شاهه ننگ، گه لاميو. گولاو، دم كارد، هيئه پرواس، هيئه كه رگ، كاروان
 سه را، هيلىان زهره ژ.
- 2- دوى نامى سادى چه په وانى: بابه ژهنى، براژهنى، قيخاژهنى، مه للاژهنى،
- 3- ياهورناميوى سادى + ناميوى سادى: سورپياز، كه وه لو، سياووا، سياورپريخان، سوره راله.
- 4- ناميوى سادى + قه دو كه رده وهى. برازا، ماموزا، دهسكه وت، دهسكه رد،
- 5- ياهوركه رده + نامى: چيرپياله، سه رجل، هه ميشه وه هار.
- 6- نامى سادى + ريخه و كه رده وهى: پاپوش، پالاوه ژ، دم به س، سه ره تاش، دارتاش، جليشور،
 دهسشور. كه رى چن "كه ره چن".⁴⁵
- 7- نامى سادى + ريخه و كه رده وهى به ياردى "ه": ده مه ژاو،
- 8- نامى +ه + ريخه +ى: باله ته پى، كارد وه ژى، گوشه پرچنى، لنگه فرتى. دهسه ماشى. چوله خرتى.
- 9- دوى ريخى، قه ديو كه رده وهى به ياردى ئامرازو "و": جرت و فرت، گفت وگو، وات و واچ، گير و
 تاو، په رس و جو، شت و شور. فار و جم، تهك و جم، سوت و بريژ، جم و جول.
- 10- ياهوركه رده وهى + نامى به ياردى ئامرازو "ه": په شته پا، سه ره را، وه ره ليف
- 11- نامى سادى + واتيوه بى مانا به ياردى ئامرازو "و": قه رزوقوله، سه رو سه كوت، ول و مل. نه گهر
 نامه كى دما نويسه ش "ه، ي، ي" بو ئانه گمه مه بونه و لامشو.
- 12- ريخه و كه رده وهى + واتيوه بى مانا به ياردى ئامرازو "و": تر و هوپ، تس و فس، گير و گاز
- 13- واوه يكه رده يه و ناميوه به ياردى ئامرازو "ه": ته قه تهق، لووره لوور، چه قه چهق
- 14- قه دو كه رده ويو + چه مه به ياردى ئامرازو "و": ئاما و لواى، ئه سا و وره تهى، پرنا و پاتهى، ئارد و
 به ردهى، گيلاو وياراى.
- 15- واتيوه ماناليله + نامى سادى به ياردى ئامرازو "و": چر و چه م، فر و فيل، گز و گيووا
- 16- دوى نامى سادى هام مانى به ياردى ئامرازو "و": كه ش و كو، ئاخ و داخ، وه شت و واران .
- 17- ناميوه سادى ويچكلئى كرياويه + نامى سادى: تسله وه رگانه، ترله زهره ژان، به ننگه ژاله.

⁴⁵ كه ره چن: كوپه، گوژى كه نه وسا هه وارده كه ريشان چنه كو كه رذنوه و مه كيشا كه ردينه و دماو ماويوى كه رده ئينه شان روڼ. حه مه شه ريف عه لى

- 18- واوهیکه ردهیه و نامیوه بی یاردی هیچ ئامراز یوه، ئیجا بهرکه وتیه نیشانی ره گه زی دماو واتی دووه میهنه: چه ق چه قه، شه ق شه قه، بر بری، قر قره، زر زره.
- 19- دوی نامی سادی به یاردی ئامرازه کانو "ه" "و" ی: وله هه نار، گوله یه وه. یاو و له رز، دهنگ و باس، سه ره و پا، که له و پاچه.
- 20- نامی سادی + یاهورنامی سادی به یاردی ئامرازو "ه": چیگه نه نیشانی نیر و مای کوتاو یاهورنامه کیوه بهر مه گنونه: گاوه لاته، گاوه لاتی، شوتیه کوله، وهزه قرالی، هه نجیره قراله، هه نار ه کوله.
- 21- یاهورنامی سادی + نامی سادی به یاردی ئامرازو "ه" "و": سووره ساوی، شوپه ویکول، گهنده موو، شروشینال، گهنڈ و گوو.
- 22- جه ژماره ی بنه رته نامی ئامیتی دروسه مه بونه (یه ک چه نی ئه ویشاته ری): چواریه ک، سییه ک، ششیه ک، دهیه ک، سه دیه ک.
- 23- ژماره + نامی: دووه تو، چوار گوشه،
- 24- نامی سادی + ه + ریخه و چه مه ی + ی: کارده وه ژئی، باله ته پی، لنگه فرتی، (وه ته ی، ته پای، فرتیای).

ژماره و نامی

جه باره و ژماره و نامیوه زوانو هه ورامینه یه ری جورئی نامیما هه نی "نامی تاقه، نامی کو، نامی کوو کوی". هه ورامینه نیشانیوه نیه نه هه که نامی "جوته" هیتی "مثنی" نیشانه بډو، وه لی ته نیا هیتی به کار ئاومان "هیتی کلاشی، هیتیو کلاشی، هیتیو گاوی، هیتیو گوره وی.

نامی تاقه- تاکه

نامی تاقه ته نیا که سیوی یام چیویوی نیشانه مډونه "گاوه، هه نار، کهرگه، داری، دیو، مزگی، زمسان. سه رنجه بډه می زوانو هه ورامینه نامی تاقه نه گه ر نیشانیوه یام واتیه په ی واوه ی بیه یوش چه نی نه بو ئانه په ی تاقی به کار مه یونه، شونه و ئانه یچه ره په ی گردو ره گه زه هام شیوه کانش به کار مه یو" کاسب وه شه سیاو خوډاین، کاسب واتیه تاقه نه ژناسیینه، ئانه ی مه یاونو هه که یه ک کاسب وه شه سیاو خوډاین، هیچ نیشانیوه دیاره نیه نه که ته نیا په ی یه ک که سی کاسبی بونه، وه لی وه زمان حال مه واچو گرد کاسبیوه وه شه سیاو خوډاین.

ئەگەر دماو نامى تاقىيۇە نيشانىۇ ئەژناساى (هە، كە، هە، ئى) يام نيشانى ئەژناساى (ئى، يۇ، يۇه) يام واتىو "يەك" ى بگنۇ وەلئيش ھەرياسە ياگەگىرو نامى نيشاندائى "ئىنە، ئانە، ئوونە" وەلئيشۇ بەيۇ، ئاوەختى تاق بيەو نامەكى رۇشن مەكەرۇو، پييسەو:

كۆرەكە گەمە مەكەرۇ. كىناچەكى چاگەنە وتئىنە. كۆرەى بەسەزوان لال بى. كىناچى بەسەزوانە لالە بى. كاوان ئەسپى مسانو. بىزى شوت نەئو پەى چئىشىمەنە. كەلەشئىرئوم ھەن. كەرگىيۇەم ھەنە. ئىنە ھەرمانكە رومنەن. ئىنى ھەرمانكەرەو تونە. ئانە ھامساو ئىمەن. ئانى ھامسى شەمەنە. ئوونە براو تون. ئوونى والى ھەمەينە. يەك قەلەمم ئەسان. يەك بزم ئەسپنە. بىزىيۇەم ئەسپنە.

نامى كۆى "جەمە، گلئىرە"

ئا نامىنە ھەكە جە يەك چىوى يام ئانزانى زىاتەر نيشانە مئو، نيشانى كۆيش ئىنا سەرۇ" كۆرى، پىي: پىيائى، ژەنى، كىناچى، بەلوى، وىرى، خەمى، گاوى، وەلئىنان، وەلئىنا، دەلاقەكان، دەلاقەكا .

زوانو ھەورامىنە ئەگەر دما نويسەو نامەكى گىرھەن بو ئانە وئراس نيشانى كۆى "ئى" ملو سەرش: گا: گاوى، فىل: فىلى، چەم: چەمى، گوش: گوشى.

وہلى ئەگەر دما نويسەو نامەكى بئىگىر بو ئانە ياسا كى پى جورەش سەرەمەيۇ:

يۇ: ئەگەر دما نويسەو نامەكى بە "و، و، وو" دماييش ئامابو، ئاوەختە نيشانى "ئى" و كۆكەردەوہيەو مەيۇنە سەرشان: مرو: مروى، گا: گاوى، ژووژوو: ژووژووى.

ئەگەر دما نويسەو نامەكى بە "ا" دماييش ئامابو ئانە وەختو كۆ كەردەيەنە بئىگىرە درئىژەكە گم مەبۇنە و "ئى" ملو سەرش، نمونە: كەوا: كەوى، برا: برى، پالا: پالى، زانا: زانى. وەلى برى ياگى تەرو ھەورامىنە بە جورى تەر وەشبۇنە: كەوا: كەواى، كەوايى، برا: براى، براى: براى، ماموسا: ماموساى _ماموسايى، دەگا: دەگاي، پالا: پالايى، پالايى: پالايى.

1- ئەگەر دما نويسەو نامەكى بە "ه، ى" دماييش ئامابو، ئانە ھەردوى گمى مەبان و نيشانى "ئى"

مەگنۇ ياگئشان، نمونە: بەرە: بەرى، كتە: كتى، وەزى: وەزى، ژەنى: ژەنى.

2- ئەگەر دما نويسەو نامەكى بە "ئى" دماييش ئامابو، ئانە پييسە وئش مەنۇو: كىناچى: كىناچى،

كولەكى: كولەكى، كولەكى: كولەكى، مريچلى: مريچلى، خەنى: خەنى، سىلى: سىلى.

3- نيشانى "ئى" ملو سەر و برى كەلىمان مەكەرۇشان جەم، كۆ، پييسە: وەلى ئىنە تايبەن بە لەھجەو

چنئ دەگىيۇە ھەورامانى: ماساو: ماساوى، پەنگا: پەنگاوى، ھەنار: ھەنارى: ھەنجىر:

هه نجیری. بنه رته نه ئه چیمینئی "ماساوی، په نگاوی. هه ناری، هه نجیری" وهرو ئاسانواته ی پیسه شان سه رتامان.

نیشانی کوی زوانو هه ورامینه

زوانو گورانینه یام هه ورامینه یه ری نیشانی سه ره کیی کویمان هه نی (ئی، ان، گهل)، گهل فره کم به کار مه یونه، وه لیم نویسته پهیره کانو زوانو گورانینه گرد به (ان) کریان، هه ریاسه نویسته کانو سه رده مو سانه کانو هه ورامانینه هه ری پی جوره نویسیان. ئیسه یچ نیشانی (ان) شارو پاوهینه و که نوله یینه، یارسان و شه به ک و باجه لان و زهنگنه نه به کار مه یونه جه نویسته یینه و دواینه. نویسته کونه کانه نیشانی (ئی) وهرچه م نهمگنو، یانی ته نیا دیالیکتو هه ورامانینه هه نه، ئه ویشاته ریینه دیاره نیه نه، جه هه مان کاتنه (ان) بیه ن و هه ن جه هه وراماننه، وه لیم که متهر به کار ئاومان، چون فریوه جه نامی یاگیو هه ورامانی به (ان) کریانی، بری جه واتئی و دهسه واتئی هه نی که قسیکه رده یینه و رسته نه و هونه رو گورانی واته یینه به کار ئاومیئی و مه یانی. جائی (ان) ئه چا واتینه مه یونه که ئه رکش پیسه ن وهرکاری (مه فعول) یام وه ختو چریه یینه، وهرو ئاسان واته ی و گونجنای و ئاوازه ی، که زوانو هه ورامی زوانیوه ن سیسته می دهنگیش به هازن، چون فره و واتیکان جه هه ورامینه به کرکه ی (نویسه ی) بیگیر دمایشان ئاومان، ئی (ان) که کرکه ی گیره هه ن دمایش ئاومان، ته قه لاش دینه که بوارونه ش به بیگیر، په وکای (ن) نهمه درکنیون دماو فره و نامی جه میوه، وارپان په ی (ا).

ئینه یچ بری نمونی سه رو (ان، گهل): نیشانی "گهل" ملو دماو بری نامان، مه که روشان به کو: گاو+گهل: گاوگهل، مه ی+گهل: مه ی گهل، وهره گله، بزه گله، هه رگهل، کورگهل: ویره گانه گاوگهل وه لی مه یگه لی و وهره گه لیینه مه یووه .

نیشانی "ان":

چه مانش ره شته ن زولفان گریدان ئاخو غاره تش ئه ویانه و کی دان. سهیدی

ته مامی بورجان، هه م باله خانان بکه ران ویران، بده ران داخان⁴⁶ شیعره و سه رده مو سانه کانو ره زاوی.

فارپای نیشانی جه می (ان) په ی (ا) زوانی وچیاو مه ردمینه:

1- وه ختو چریه یینه: کورا وه ختو ویتا به هه وانته مه کوشدی. کناچا کوله که ییتا باردیوه. وه خته کارینه مه شو (کوران وه ختو ویتان به هه وانته مه کوشدی) (کناچان کوله که ییتان باردیوه).

⁴⁶ تاریخ سیاسی اجتماعی رزاو. مختار اسلامی 1396:75

- 2- جه حاله تو ئيزافه ينه نامى جه مه مه بونه به موزاف اليه، نمونه: نه شناس: حيله و ئه سپا، بوره و گاوا، مه ره و گاوا، مه ره و گاورا، هانه و ژه نا. ئه شناس: حيله و ئه سپه كا، بوره و گاوه كا، مه ره و گاوه كا، وه ختى دماو ئامرازو په يوه نديوه به يو: يانه به ميمان او وه شه ن، ژيو اى چه نى قه وما وه شته ره ن، به قسى ژه نا.
- 4- مه بو به بكه ر، ئه ر دماو وه ركاره كه يشو به يو: گيو او كه ئه سپا وارد، هه نجيره كى مريچلا واردى.
- 5- چه نى ياوه رنامى نيشانى بو، ئه ركو وه ركارى موبنان: ئى كورا به ره په ي باخى، ئا وه زا هوربگيره په ي يانه ي، ئو هيزما كه ره به ليژه.
- 6- جه كه رده وه ي نه ويه رده نه "كه رده وه ي نه ويه رده ي ويه ر" مه بو به وه ركار، حاله تو ئه ژناساينه بو: دارا بزه كا خاس له وه رنو. نه سرينه هيله كا پاكي مه كه رونه.
- 7- مه بو به وه ركار جه كه رده وه ي ويه رده نه، ويه رو سه ره مپه ينه: ئايشى جله كا شورى، ئايشى جله كا شورى شورى.
- 8- مه بو به وه ركار جه كه رده وه ي نه ويه رده ي ويه ر و سه ره مپه نه: باخه وانه كه دره خته كا داراى دارو. يانى ئه چى گرد حاله تانه (ان) ده مواچ نمه كريونه، مفارپونه په ي (ا). ئينه يچ په يوه سه ن به زانستو فنه تيكويه كه جه كتيبيوه تايبه نه باسش كريان، چى زوان برى ده نكي قوت مژونه و برى ده نكي زياډ كه رونه وه ختو دواينه؟ جه بنه رته نه مه شو ئى ده نكه (نويسه) وه ختو نويسته ينه تومار بكرپونه.

نيشانى ته رو كوى

چنډ نيشانى ته رى هه نى به كارمه يانى په ي كو كه رده يه و نامى (ات، هات، ها) كه هنى زوانو ويما نيه نى و دويشان جه زوانو عه ره بيو ئاومينى دلى فارسى و كوردى چاگه يچو په ي لوا ئيمه. (ها) تايبه و زوانو فارسينه، وه ليم به شيوى كه م جه هه وراميجنه به كار مه يو: چنده ها، ده يه ها.

- 1- نيشانى "ات" مه لكو برى نامى تاثيره مه كه روشن جه م: خه يال: خه يالات، هه رپاسه برى جارى ميانو نامه كى و نيشانه كينه ده نگو "و، ج، ه" په يڌا بونه: ئاغه + و+ ات: ئاغه وات، ئاغه وات نازينى خه لك بژيووه. ميوه + ج+ ات: ميوه جات، ميوه جات و هه ورامانى له زه تيه ن، دى+ ه+ ات: ديهات، خه لكو ديهاتى دلپا كه ن.

ئى نامى هه كه سه رو كومان كه رديوه به نيشانى "ات، هات، جات" متاومى جارى ته ر به نيشانى "ئى" كوشان بكه رميوه "نه ژناسيا: ئاغه واتى باوشان نه من. ئه ژناسيا: ئاغه واته كى باوشان نه من. ميوه جاتى به كه لكينى. ميوه جاته كى به كه لكينى. ديهاتى ئيمه وه شينى. ديهاته كى ئيمه وه شينى.

2- نیشانی "ها" به فرہیی ملو سہرو ژمارہی: دہیہا، سہڈہا، ہہزارہا، چنڈہا، زوانو فارسینہ فرہتہرش پھی نامی بیگیانی بہ کار ئاومیئہ: دہیہا زوردارئما دییی زہمینی قوتدی. سہڈہا کہسی پا داخیوہ مہردی. ہہزارہا رولئما بی ہہرمان سوریاوہ .

چنڈ حالہ تیوہ تہری ہہ کہ ماناو جہمی بہ خشان

- فرہو جاران پو نامیوہ یام کہردہویو ہیچ نیشانی کوکہردہیہو "جہم" نمہوینیون، ولئی ماناو رستہ کہی جہم مہیاونونہ: ئاخوم ہہرگیز دارخورماو ہہورامانہ نہ سہوز بو؟ پیا بہ بی ہہرمان یانہش پھی مہلو راوہ .
- بہ یاردی کہردہویو ہہ کہ یاگہگیرو نامی لکییش ملونہ سہر، یام بہ یاردی یاوہرنامیوہ ہہ کہ یاگہگیرو نامی لکییش بلونہ سہر: وہزی ترہکی ویشاوہ دارو مہگنارہ، کناچی ژیری کہمتہر مہگنانہ دامی.
- ئہگہر نامیوہ تاقہ نیشانی نہژناسہی "یو، یوہ" "ئی" پووہ بو و ژمارہ دوو رووہو سہر یام واتہکانو "بہعزی، بری، بریو، کومہلیو، باقہ، باقی، تاقمیو، چند، زہوارئو، چینئو.... ہتد بگنونہ ولئی ہہرچنڈ نامہکی تاقہ نہ ولئی وہ ماناو کوئی مہدریو قہلہم: پہنج شش روئی- روئو چیوہلتہر کاکہم سہفہرش کہرڈ. ئیمہ چند سالیوہن یانہ ما ئینا کہلجی. بہ عزہ وہختی- وہختیوہ حہزم جہ سیاوچہمانہین، بری- بریو کہس ویش خولہ کہرو سہرہو ویشرہ .

نامی کو و کوئی "جہمو جہمی"

نامیوہ نہ بہ رہوالہت تاقہ نہ ولئی دلینہ ماناو کوئی مڈو، پیسہ: گہل، میللہت، ہوز، خیل، تیرہ، دہسہ، لہت تاقم، پیڑہ. بہ نیشانی "ئی" ہہمدیسان کو مہباوہ و پہنہشان مہواچمی کوو کوئی: گہل: گہلی، میللہت: میللہتی، دہسہ: دہسی، لہت: لہتی، ہوز: ہوزئی، خیل: خیلئی. (سہرنجہ بڈہیدی بیگیرو "ہ" پو ئا نامیوہ گم مہبون، کہ ہہنش .

ہہرپاسہ پھی ئا نامیچہ مہگونجیو ہہ کہ بہ "ات، گہل" جہمی مہبانوہ: دیہات: دیہاتی، ئاغہوات: ئاغہواتی، گاوگہل: گاوگہلی، وہرہگہلہ: وہرہگہلی، ژہنگہل: ژہنگہلی.

نامی ئەشناسی و ئەشناسی (نیشانی ئەشناسی و ئەشناسی)

نامی ئەشناسی ئا نامینه ههکه پهی گوشاران و وانهران ئەشناسی بونه و نیشانی ئەشناسی پۆوه بۆنه، وهلی نامی ئەشناسی ئا نامینه ههکه پهی گوشاران و وانهران ئەشناسیتهو، نیشانی ئەشناسی پۆوه.

نیشانی ئەشناسی: نیشانیوه نه باس جه چووی یام که سیوه ئەشناسیای مه که رونه، پهی جیا که ردهیشو دلی کومايوه پیسه وئشه نه، یام نیشانیوه نه مه لکو دماو نامیره، یاوه نامیره ههتا بکه رونهش به ئەشناسه.

پهنج نیشانی ئەشناسه یما ههنی

- A. نیشانی "ئ" پهی تاقی ئیرومای پیسه و یوی به کار مه یو: "کورئ ئاما پهی یانه یما. کناچی ئاما پهی یانه یما". ئی نیشانی لهون و تهخته نه به کار مه یونه.
- نیشانی "یه" فره ته ره ورامانو ژاوه روی قسپش په نه مه که ران: کور+ یه: کوریه، دل+ یه: دلیه. هه مان ماناو "ئ" مه ئو: کوریه ئاما پهی یانه یما. کناچی ئاما پهی یانه یمان.
- B. نیشانی (یو: یوه یام یو: یوه) که لهون و تهخته نه به کار مه یو پهی ئیر و مای: قه له م: قه له می: قه له میو، ده عبا: ده عبیو، ژه نی: ژه نیوه: ژه نیوه، کته: کتیوه: کتیوه، کاره با: کاره بیوه، قه له م: قه له میو: قه له میو سه ئ تفه نگی میژو. ده عبا: که متار ده عبیوی: ده عبیوه فره ناشیرینا. ژه نی: ژه نیوه: ژه نیوه ژیره گردو دنیا میژو. کته: کتیوه هه وشه کیمانه تره کینه. مریچلی: مریچلیوه: مریچلیوه سه رو تفه کیوه جریونای جریونو. گجار ئا واتئ هه که به (ا) بیگیری دریز دمايشان ئامان به جوړئ مه فارپان (مره با: مره بیوه: مره بایوه) که وا: که ویوه، هه لبت له هجه و لهونینه. ئا نامی هه که دمايشا ئامان به نویسه و "ا، ه، ی، ی" وه ختی نیشانی ئەشناسه یشان ملونه سه ر گمی مه بان: دوعا: دوعیوه: دوعیوه، هه شه: هه شیوه: هه شیوه، وه زی: وه زیوه: وه زیوه. پیبو قه ئرو وئش نه گيرو پهی مه رده ی خاسه ن، مره بیوه ئا ده که روش مشیوم چه نینه بو. وه زیوه ماره و به ختیوه باره.

- C. هه ریاسه نیشانیوه ئەشناسی هه نه که تایبه نه به شارو پاوه ی (ه ی)، پیسه نه و (یه، ی) که ئیرو ماش سه رو بهر نه گنونه. (که سه ی، ده سه ی، دلّه ی: که سه ی، ده سه ی، دلّی).

نیشانی ئەشناسی هه رگیز نه تاوو به ده مو کوی وئش برمانو، سا مه رگه به یاردی ژماره ی یام واته یو " بر، به عز، پیپر، تاقم، ده سه، له ت، کومه ل " ئینه یچ به یاردی "ه" مه گنان وه لی نامه ئەشناسه کیوه، ئا وه خته ماناو کوی میاونانی، هه رچننه نیشانه کی وه تاقی مه نووه:

حهوت ههشت کورپو: کورپو په پنج شش کناچيوه، کناچيوه ئامی په ی کونيشته که ی، چنډ هه نارپو و چنډ مروپوهم دهس که وتی. بره خیارپو هه ن زلیچشان هه ن ناسکه ن.

په ی کو که رده یو نامی نه ژناسی سهر بارو نیشانه کانو نه ژناسه ی هه ر به نیشانی "ی" کو مه کریاوه: قه له می: قه له می. قه له میو: قه له می. ته وه نی: ته وه نیوه: ته وه نی. بزه: بزپوه: بزپ. ئه وی ته ریچ (کورپه: کورپ، کورپه ی: کورپ).

وه ره چه م: برپ واتی که دمایشا ئامان به "و" وه ختی نیشانی نه شناسه یشان مه لونه سهر پیسه فارپانه "پو+ی+ی: پو-پوی. کو: کوی: هامسهران پوی هامسهران پوی پوی جه ته قدیر جه روان پوی. (شاعر زه بونی زه نکه نه ی). ئی فره قه په ی جیاوازی له هه جه کانو هه ورامانی مه گیلووه، ئیساتی مه کریونه بواچمی: پو: پوی، کو: کوی، جو: جو، کو: کوی، مرو: مرو.

ئه رکو نیشانی نه ژناسه ی: دوی ئه رکی مه وینو، یوه م: ئه رکو یاونای مانا و نه ژناسیایی که سه که ی یام چیوه که ی، که واتما، باخپو، نه زانی کامه باخی مه و اچان، هنو کینو ئینا چکو، ده سنیشان نه کریان. دوهم: ئه رکو یاونای مانا و تاق که سه که ی یام چیوه که ی، که واتمان "باخپو، باخی" یانی یه ک تاقه باخن و زیاته ر نیه ن.

نیشانی نه شناسه ی، فره یی مه لکو نامیره وه لی گجار مه لکو یچ یا که گپرو نامی جیایره و یاوه ر نامیره، نمونه: دوسپوم گه ره که ن دوسی گیانی بو. ساوه شیرینیوه م وارده. منیو که هیشتای مه شناسیم که قه ومته نان .

نیشانی نه شناسه ی

نیشانی نه شناسه ی مه لکو دما و نامی یام یاوه ر نامیره، زانو هه ورامینه دوی نیشانی په ی نیری (هکه، ه)، دوی نیشانی په ی مای "هکی، ی" یانی چواره نی. ئه سپه که م وره ت، ئه سپه هه ر منش دیا حیلناش. (هکه، ه). ماینه کیم وره ته، ماینی هه ر منش دیا حیلناش. (کی، ی).

نیشانی نه ژناسه ی وه ختی مه لکو دما و نامی یام یاوه ر نامیره مه فاروشان. پی جوره:

A. ئه گه ر دما نویسه و نامه کی، یاوه ر نامه کی گیره ن بو، یام (ی) گیره ن، یام (ه، و، وو) بیگیری بانه، لیموه که م هورگیرته ن، وه لی ساوه زه رډه کیم وارډینه، به لووه که سموره ی وارده ن. مه یه کی خاس چاخه بیینه.

B. ٺه گهر دما نويسه و نامه كئى، ياوهرنامه كئى (ا، ه، ي، ئ) بانه، ٺاوهختى بئگيره كه يام ٺه وه ٺو نيشانه كئى گمه مه بونه، چون دوى بئگيرى پيوهره نمه كريوشان: كوگا: ياگى كوگاكيما و هه شه نه. ياگيو كوگاكيما و هه شه نه، چنگله: چنگله كه ش په ركه رد كوچه سياوى، ٺه نى: ٺه نه كئى جه پياكه ي خاسته ر هه رمانه مه كه رونه. چوخى: چوخه كئى مامو هومهرى دريپنه .

نيشانى ٺه شناسه ي حاله تو جه مينه هه نه وه لى چيگه نه نيشانى ره گه زى (نير و ما) نمه مه نو هه ردوى پيسه و يويشا سه رمه يون: گه لا: گه لا كئى، په نجه ره: په نجه ره كئى، ديوار: ديواره كئى، هه شه: هه شه كئى، وه زى: وه زه كئى، موورى: مووره كئى.

نيشانى ٺه شناسه ي جه حاله تو جه مينه، به پاو ٺه ركى و ياگه كيش مه فارپونه، مه بو به "هكا" ٺينه زوانى و چيانه، وه ليم په ي نويسته ي نمه بونه پيسه ش سه ربه يون. وه لته ريچ ٺينه جه فارپاي كوينه باس كريان: كوره كئى لوى په ي بازاري. كوره كا به ره په ي بازاري، كناچه كئى جلى مه شوران. بواچه به كناچه كا جله كا بشوران. حالى حازر شارو پاوهينه ٺه پيسه مه واچان (كوره كان به ره په ي بازاري. كناچه كئى جلى مه شوران. بواچه به كناچه كان، جله كان بشوران).

نيشانى ٺه شناسه ي "هكه، هكى" دياره ن كه ي و چه نى به كار ٺاومان، وه لى نيشانى ٺه شناسه ي "ه، ئ" وه ختينه به كار مه يونه، ٺه شو وه لته ر ٺا نامى باس كريپيو: سه عاته كيما نيا سه رو ميژه كئى و زيانيه، هه كه ٺامانى سه عاتى نه مه نيپى. كورپى ٺاما لام، گه ره كم بئ بواچو بنيشره، تا لام كه ردو ٺيلا كوره، ٺه ولا كوره ديار نه مه ن.

نيشانى ٺه ٺناسه ي و ياوهرنامى

دماو ناميوه، ياوهرناميوه مه يو، نامه كئى "مه وسوف" ياوهرنامه كئى "سيفه تن، پيسه: هه نارى شيرين، كوله كيى ناسكه، ٺه نى ٺيره، سه وه ي په ر. مه شو ٺانه ي بزانه ي به ياردى ٺامرازو په يوه ندى "ى" وه شى مه بان، ملونه سه رو نامه كئى "مه وسوف"، هه ر وه ختيو نيشانى ٺه ٺناسه ي رووه بكه رو ٺى ته ركيبيه ٺامرازه كه "ى" لامشو و جياتيش "ه" مه يونه ياگيش: هه نارى شيرين: هه ناره شيرينه كه. ساوى سووره: ساوه سووره كئى، وه زى سه وزه: وه زه سه وزه كئى. كه واي تازه: كه وا تازه كه: چيگه نه "ى، ه" گمى مه بان.

په ي حاله تو كوى هه ر پيسه لاي سه رى واتما مه وارپونه: هه نارى شيرينى: هه ناره شيرينه كئى. ساوى سوورى: ساوه سووره كئى. وه زى سه وزى: وه زه سه وزه كئى. كه وى تازى: كه وا تازه كئى.

خو ٿه گهر نيشانه ڪئي (ه.ڪه. هڪي) بلان سهر و نامه ڪئي "مه وسوفه ڪه ي" ٿاوه خته ي اوه رنامه ڪئي بي نيشانه مه نووه و رستيوه بي مانا په يڏا مه بونه: هه ناره ڪه شيرين، ساوه ڪئي سووره. جا په ي ته مامناي مانا و رسته ڪه ي مه شو ڪه رديوه ناته مامي بي هاز بلکنمي دماو ي اوه رنامه ڪيره، ٿر ٿاوه خته باسو سيفه تو مه وسوفه نمه مانون، گيره سيفه ت "ياوه رنامه ڪئي" ببو به ته مامڪه رو ڪه رده ويوي بي هازي.

هه ناره ڪه شيرين بي. شيرين وه رڪارو ڪه رده وه ي بيهازي "بي" ن. ساوه ڪئي سووره نه. خو ٿه گهر چنڌه ي اوه رنامه يوه سهر و يوي دماو ناميوره ٿاوم، ٿاوه ختي نيشاني ٿه ٿناسه ي مه لڪني دماو ي اوه رنامه يوه: ٿه سپه به رزه خيشه سووره ڪه هه فره تيڙهن.

نيشاني ٿه شناسه ي و نه شناسه ي (سازو ٿه شناسه ي و نه شناسه ي)

Definite & indefinite articles معرفه و نڪره

چي ڪول ه باسنه لاجه مي مه وزمينه په ي نيشاني ٿه شناسه ي و نه شناسه ي زوانو هه ورامينه و چه ني روشنڪه رده يه و ئي نيشاني زوانه ڪاني ته ريچنه به پاو ته واناي. نيشاني ٿه شناسه ي نيشانيوه نه مه لوئه سهر و واٽيوه يام ناميوه پاسه ش په نه مه ڪه روئه هه ڪه ويرو مه ٿڱ و زهينه و وه رده نڪينه دياره و ٿه شناسي ببونه، چه په وانه ڪه يچ راسه ن په ي نامي ٿه ٿناسي، ڪه به نيشاني يام ٿامراز يام مورفيم (سازو) ٿه شناسه ي و نه شناسه ي ناموره نه (ناميه نه)، زوانو هه ورامينه چنڌه سازي- نيشاني ٿه شناسه ي و نه شناسه يمان هه ني (ه، ڪه، ه، په ي نامي نيڙي، (هڪي، ڪي، ئي) په ي نامي مئلي. زوانو گورانينه له هجه ڪانو (يارسان، زهنگنه، باجه لان، شه به ڪ... هتد ته نيا نيشاني "ه، ڪه، ڪه) هه نه په ي ٿه شناسه و نيڙي. سازو ٿه ٿناسه ي و نه ٿناسه ي زوانو (گوران- هه ورامينه) مه لوئه دماو واٽيوه. هه روه ختيوه واٽي نيڙه بو و به نويسه ي بيگيري دريڙ (ا) و ڪول (ه) دمائي ٿامابونه ٿا وه خته ته نيا (ڪه) هور مه گيرونه، وه ليم ٿه گهر واٽيوه نيڙه به نويسه ي گيرهه ن دمائي ٿامابونه ٿاوه خته (هڪه) هورمه گيرونه). پيا+ڪه: پياڪه، ڪه وا: ڪه واکه، پالا: پالاڪه. زانا: زاناڪه، وه لاوگا: وه لاوگاڪه، سه وروگا: سه وروگاڪه. توته: توته ڪه، به ره: به ره ڪه، سه ره: سه ره ڪه. ڪور+هڪه: ڪوره ڪه، بان: بانه ڪه، دره خت: دره خته ڪه. باخ: باخ+هڪه = باخه ڪه.

ٿه گهر واٽيوه مئلي بونه و به (ه) (ا) دمائي شان ٿاما بون، ٿاوه خته ته نيا (ڪي) مه لڪوش پوره، پيسه و: (قاليه: قاليه ڪي، گروليه+ڪي = گروليه ڪي، جووه: جووه ڪي. لووته: لوته ڪي، ماموسا: ماموساڪي، سه رنگا: سه رنگاڪي).

ٿه گهر واٽي مئلي بو و دمائي به يو به نويسه ي بيگيري پيسه و (ئي)، ٿاوه خته (هڪي) مه گنونه سهرش، وه ليم دمانويسه ڪه ش هه ڪه (ئي) نه دلينه مه شو، چون دوي نويسي دهنگدري نمه ڪرياني پيوهره باني: ڪناچي: ڪناچي+هڪي: ڪناچه ڪي، ڪوله ڪي: ڪوله ڪي+هڪي: ڪوله ڪي، مريچلي: مريچلي+هڪي: مريچله ڪي، له ته ري: له ته ري+هڪي: له ته ره ڪي.

ئەگەر واتى ئىبرە دما نويسەش بە (ى) بۆ، سازو (هكە) مەلۇنە سەرش بى فاريباي پيسەو: مازى:
 مازى+هكە= مازيهكە، جەوى: جەويهكە، بەرزى: بەرزيهكە، گجى: گجيهكە، مزگى: مزگيهكە.
 ئەگەر واتى مىللى دمانويسەش (ى) بۆنە، ئاوخە (هكى) مەگنۇنە سەرش و دەنگو (ى) گم مەبۇنە،
 پيسەو: وەزى: وەزى+هكى: وەزەكى، وەنى+هكى: وەنەكى، بەى: بەيهكى، مەكى: مەكى+هكى: مەكەكى
 (مەكەكيش متى).

ئەگەر واتى ئىبرە دما نويسەش (و) ى بىگير بۆنە ئاوخە (هكە) مەگنۇنە سەرش، پيسەو: موو: مووهكە،
 بەلوو: بەلووهكە، ژووژوو: ژووژووهكە.

ئەگەر واتى ئىبرە دما نويسەش (و) ى بىگير بۆنە، ئاوخە (كە) مەلۇنە سەرش، پيسەو: كۆ: كۆكە، لۆ:
 لۆكە، رۆ: رۆكە، ھەرياسە متاويچ ئەپى جورە بواجيشان (پوهكە، كوهكە، لوهكە) وەلپم ئيجارە (هكە)
 مەگنۇنە سەرش و دەنگو (و) ى مەوارپو پەى (و).

سەربارو ئينەى كەنیشانى يام سازو ئەشناسەى و نەشناسەى زوانو ھەورامينە ھەن، وەلپم چنڈە
 ئامرازى تەرى ھەنى كە ئەركى تەرشان ھەن و پەى ئەشناساى بەكار مەيانى، پيسەو: (ئامرازو
 بەستەى، ھەكە، كە) ياگەگيرو نامى ئيشارەى، ياوهرنامى ئيشارەى (ئينە، ئانە، ئوونە، ئى، ئا، ئوو، چينە،
 چيمە، چانە، چامە، چونە، چومە، پيسە، پيسنە، پاسە، پاسنە، پوسە، پوسنە)، ئى باخە، ئاباخە،
 ئووباخە. باخى چينە، باخى چومە، ژەنى پاسنى، پياى پوسنە. نمونە پەى ئامرازو بەستەى (ئەسپيو
 كە تۆ ورەت، سانام).

ھەرياسە نامى تايىي ئەو جەش نين بە دەسنیشان كەردەى پيسەو نامى ئانزانى، بە نامى ئەشناسيى
 ئەژمارى مەكرىانى پيسەو: محەمەد، كاوان، گونا، ئى نامى ديارى و ئەژناسيىنى. يام نامى پەيامبەرانى
 و كتيبە ئاسمانىەكانى و نامى پير و خاسەكانو ھەورامانى كە وپرو مەژگو گردیمانە ھەنى بە ئەژناسيى
 ئەژمار مەكرىانى، يام وەختيۇنە يادو كەسپو مەكەريو ھەكە ناميش باوهرى ئاوخە بە ئەژناسيا
 منريورە. شونىەرە ياگەگيرو نامى وئسەرە (من، تۆ، ئا، ئيمە، شمە، ئاڭى) بە ئەشناسە منريارە.
 سازو نەشناسەى (نكرە) زوانو ھەورامينە (يو: پەى نىرى) (يو: پەى مىللى). كورپو، كتيبيو،
 يانيو، بانپو، قاجپو، لنگپو، ماشينيو، مووئو، پالايپو. وەلپم ئەگەر نامەكى مىلليۇنە مەشۆ (يو) بگنۇنە
 سەرش (وہزپو، كناچپو، جوپو، ژەنيو). ھەرچنڈە ئا واتى كە بە نويسەى بىگيرى دريژ (ا) دمايشان
 مەيونە، كوچپو مەوارپانى و (ى) زياد مەبۇنە وەرو خاترەو ئاسان واتەى. ئى نیشانى ئەوامەنەو زوانو
 فارسى باستانىەن ھەتا زوانو پەھلەوى و دەريچنە بيپنە، وەلپم ئتر چاولاى نەمەننە بىجگەم زوانو
 ھەورامينە كە ھەلاى پاريزننەش، ھيچ برا زوانپوى تەرنە نەمەننە. نیشانى (يو، پو) ئەوامەنەو ژمارە
 يوى، يەكين، (ئەيقە، ئەيوە).

برى تەر ئامرازى ھەنى كە مانا نەژناسەى بەخشانى وەلپم ئەركى سەرەكيشان جياوازەن، پيسەو
 (ياگەگيرو نامى ناديارى، ياگەگيرو نامى پەرسى، ياوهرنامى ناديارە) يو: ئاما، يو ئاما، فلان گياوا،
 ھەركەسى، كى ئاما.

زوانو کوردیچ پیسه ن هه ورامی وه لیم ئاڤ میلئیش نیه نه یانی سازه و ئه شناسه ی ته نیا (هکه، که) نی، (کور: کوره، که، توو: تووکه). سازه و نه شناسه ی (ی، یک). کور: کوری، کوریک، وه لیم ئا واتئ که بیگیری درئژ دمایشان ئامان (ی) زیئاڤ مه بونه په یشان (زانا: زانییک، ماموستا: ماموستاییک).
 زوانو عه ره بینه ئه شناسه به (ال) مه که ریونه، هه رنامیوه (ال) ش نه بو پوه ئه ژمار مه کریونه به نه ژناسیئ (نکره). نیشانی ئه شناسه ی (مه عرفه ی) مه گنونه وه لئو نامیوه، وه لیم زوانو هه ورامی کوردینه سازه که مه گنونه دماو واتئوه.

ئه ژناسه و نه ژناسه (معرفه و نکره) شناخته و ناشناخته زوانو فارسینه.

واتئ- نامئ ئه شناسیئ زوانو فارسینه هیچ نیشانیوه ش نیه نه په ی ئه شناسای، یانی گرد واتئوه به ئه شناسیئ ئه ژماره مه کریونه، یام هیچ نیشانیوه (نه ژناسه) نکره یش نه بو پوه بیسه: کتاب، پسر. وه لیم هه ورامینه و کوردینه نیشانی ئه ژناسه ی و نه ژناسه ی هه نه.

چه نی ئانه یچ زوانو فارسینه برئ نیشانی هه نی مه تاومی په ی ئه ژناسه ی به کارشان باورمی، یام برئ ئامرازئ و واتئ و نامئ ته ری که نیشانه درییئ به ئه ژناسه مزیاره: بیسه و: اسم خا/ این، ان/ همین، همان، که... هتد.

نامئ تایبی: محمهد، کارهوان، کاوان، گونا، ئینه نامئ تایبیئ و ئه شناسیئ ئه وه جه ش به نیشانکه ردی نیه ن.

این، آن: ئامرازئ نیشانداینئ، وه ختیو مه واچی (ان ماشین، این روز) دیار بییشان مه که ری و بیسه و ئه ژناسیئ مرمانیانئ. (همین، همان، همان خانه، همین کتاب).

یادکه رده ی واتئوه، نامیوه که وه لته ر نامیت به ردیبو به جو ری که ئیسه نامیش به ری به ئه شناسه مه نریوره. یام برئ نامئ هه نی ویر و مه ژگه نه چه سپییئ بیسه و په یامبه رانی و پیر و پیا خاسان. هه رپاسه (که) ئامرازو به سته یین هه ریایگینه به کار ئاوما ئا نامئ به ئه ژناسه ئه ژماره مه کریونه. (خانه، که خریدم. خانه، که تو میدانی خریدم).

یاگه گيرو نامئ ویسه ری به ئه ژناسیا مه نریاره بیسه و: من، تو، شما. نامیوه یام واتئوه که داراو ته مامکه ری بونه (متمم) به ئه ژناسیئ مه نریوره، بیسه (کتاب من، درس امروز) ئی نمونئ نیشانی ناشناخته یشان نیه نه پوه وکای به مه عرفه ئه ژمار مه کریانی، وه لیم که واتت (مردی ازهورامان) نیشانی ناشناخته یش لوان سه ر، به شناخته ئه ژمار نمکریونه.

نامئ نه شناسه: نامیوه وه ره چه م و مه ژگ و وه رده نگینه نادیاره و نه شناسیئ، په ی نامئ نه ژناسیئ (ی، یک، ی، ی) ملانه سه رو نامئ، یانی سازه ی تایبه و نه شناسه ی زوانو فارسینه هه ن، نمونئ:

کتاب+ی: کتابی، یک کتاب، یک کتابی، زنانی، شبی، مردانی، یک روزی، مردی خوبی هه رپاسه ییاوه رنامئ نادیاره (سفه ی مبهم) بیسه و (چه، فلان، هر، چنن، چنان) په ی نه ژناسه ی به کار مه یانی (چه مردی، فلان کتاب، چنن مردی، یک روزگاری، هر ساعتی... هتد) دما جار مه کریو بواچمئ یاگه گيرو نامئ نادیارئ و سیفه ی نادیار به ناشناخته ئه ژمار مه کریانی.

ئه‌گه‌ر واتئ به بئگيرو (ئ) دمايش ئامابو ئاوه‌خته به (ئ) منويسيوئه، شوئيهره‌ئه‌گه‌ر واتئوه به (ه) دمايش ئامابو (كه فارسينه نمه‌دركنيوئه)، هم به (ئ) دمايش مه‌يوئه. سندلي: سندلي ئي، ايراني: ايراني ئي. نامه: نامه ئي.

زوانو ئينگليزنه نيشانئ يام ئامرازو ئه‌شناساي ته‌نيا (the)، نيشانئ نه‌شناساي (a, an) (the car, the book, the apple, a book, an apple) چينه فره سه‌رو به‌كار ئاورده‌يشان نمه‌لمئنه. ئه‌چئگه‌ بچ سازو ئه‌شناسه‌ئ و نه‌شناسه‌ئ مه‌گونوئه وه‌ليو واتئوه، وه‌ليم زوانو هه‌ورامينه كه‌وته‌ن دماو واتئوه.

واتئ كرئليئ: كرئيل واتئ key words :

سازو ئه‌شناسه‌ئ و نه‌شناسه‌ئ: اداة‌ المعرفة و النكرة، به‌فارسئ شناخته و ناشناخته (معرفة و نكرة) . به‌كوردئ: ناسراو و نه‌ناسراو به‌ئينگليسي Definite & indefinite articles :

سازو: مورفيم، تكوازه morphem

د. ناجح گولئي 2020/4/12 يه‌كشه‌ممه، سه‌رده‌مو كه‌ره‌نتينه و كرؤناينه

ئيزافه؛ زوانو هه‌ورامينه

ئيزافه؛ وسته‌ئ سه‌ر، نامئوه يام ياگه‌ نامئوه شوئه و نامئوه ته‌ريهر مه‌يوئه په‌ئ ئانه‌ئ ماناكئيش بته‌مامنو، به‌ ياردئ سازو ئيزافه‌ئ. نيشانئ "سازو" حه‌رفو ئيزافه‌ئ پا نيشانئ مه‌واچان هه‌كه، مزاف و موزاف اليه‌ بيوه‌ره مه‌به‌سووه. په‌يوه‌ندي هنو وي، قه‌ومايه‌تي، خوئيشئ، تايبه‌مندی چئويئ، رؤشنكه‌رده‌ئ بابه‌ئيو، وه‌نه‌شيه‌ئ ئه‌و چئويئ، نيشانه‌ مه‌ئو، نامئ يوه‌مه مزافه‌ن هه‌ميشه وه‌ليوه مه‌يوئه، نامئ دوه‌مه، مزاف اليه، دماوه مه‌يوئه جه‌ پسته‌نه. زوانو هه‌ورامينه به‌يه‌رئ ته‌شكئ ئيزامه مه‌دروسئونه، دويئ جورئيشان به‌ نونگه‌و سازو ئيزافه‌ئ يوه مه‌كريانئ، ئه‌ويچشان به‌ بي سازو، دويئ سازئ يام نيشانئ ئيزافه‌ئ هه‌ورامينه (و، ه) ن. وه‌ليم واو جه‌گردئ به‌كار ته‌ره‌ن. گردو زوانه ئاريه‌كان به سازو (ئ) يام كه‌سه‌ره، يام بي نيشانئ وه‌ش مه‌كريونه، ته‌نيا زوانو هه‌ورامين كه‌ به (و) وه‌شش مه‌كه‌رونه، ته‌نيا يه‌ك واو، سه‌رنجه مژه‌يمئ برئ نويسارئ ئي سازه‌يه مه‌كه‌ران به‌ دويئ واويئ، وه‌لي من به‌راسش مه‌زانون كه‌ به‌يه‌ك (و) وه‌ش بكريونه، چونكه واتما (و) ياني يه‌ك واو، كه‌ ميانو دويئ نامانه مه‌يوئه، ئه‌وه‌جه‌ش به‌ نويسته‌ئ دووه واوي نيه‌ن دماو ئا ده‌نگاوه كه‌ گيره‌ئينيئ، كوئسونانئينيئ، سامئينيئ، چون مه‌وينمئ زوانو كوردئ و فارسئ ته‌نيا به‌ يه‌ك (ئ، كه‌سه‌ره) دروسش مه‌كه‌ران. واو مه‌شو بلكونه موزافه‌كه‌يره، يام نزيكشو بنويسيش تا جه (و) به‌سته‌ئ جيا بكريوه. وارؤ چنده ورده‌كاريوه مه‌وزمئ وه‌رو چه‌مان په‌ئ زياتهر ئاشنابيه‌ئ جه‌ ته‌شك (ئيزافه‌ئ- وسته‌ئ سه‌ر).

هه‌واو هه‌وراماني سازگارن .

چوخه‌و رانكو هه‌وراماني فره‌ په‌نگئيش هه‌ئئ .

ته‌خته‌و به‌لقيسئ ئينا دهره‌و هانه‌گه‌رمله‌ئ .

شاهه‌نگ جه‌ه‌نگه‌كاني ته‌ري گه‌وره‌ته‌ره‌ن .

باخو من وهشته رهن. تاته و من، رۆسه مو زالی.

چلو دره ختی. گقه و سیاو وای

ده گاو گولپی، سه رزه مینو هه ورامانی.

په ره و گولی، ونه و لووتی

چه مو په حمی، په حمو خوژای، پاو شادی

گرد واتئوه زوانو هه ورامینه که به نویسه ی بیگیر یام گیره ن(کونسونانت، قاول، گیره ن، بیگیر)
دمایش ئامابونه فره به ئاسانی(و) ئیزافه ی هور و مه گیرونه. ته نیا کرکه بیگیره که مه نویسونه(ه، و، و، و، و، ی، ی، ی، ی) به په گزی نیر و مایوه هیچ جیاوازی نیه نی. ئانه هیچ فاراپیه و پرووه نمه تۆ و
پیسه و ویش مه نووه: وه لاتو من، خه تاو تۆ، وه نه وشه و دهره ی، گاوه هیتی، گاوه و شوتی، چروو
نه ره ی، تاته و شمه، تاته و تاته ییم، ویا رابو هه و رای. هه شه و وه تله ی، ژه ره ژه و هه ورامانی، کناچیو
هه ورامانی. مازیو پلنگی، شوتیو شاره زوری، مزگیو ده گای. ته نیا ئه چا واتانه که دمایشان به(وو)
مه یونه، دوه واوه که مه ناوه چون نمه کریونه ببان به یه ری وای: به لوه که شی، ژووژوو ده شتی، موو
لوتی(ئینه یوشان وای ئیزافه ن). یانی به کولی و پوختی ئیزافه زوانو هه ورامینه چ به کرکه ی
گیره ن، یام کرکه ی بیگیر دمایش ئامابونه هیچ جیاوازی نیه ن هه مان یاساش سه پیونه ملره که
یه ک(و) په یش زیاده مه که رینه، ئه گهر بکه ریشان به دوی وای ئانه زیاده خه رجه ن.

برئی نامینه متاوینه جیاتی (و) سازه و(ه) به کار باوه رینه، ئه گهر هه رده نامه کی به کرکه ی گیره ن
دمایشان ئامابونه یام مزاف به کرکه ی بیگیر دمایشان ئامابو(باره هیزم: بارو هیزمی. ده مه خاکه ناز:
ده مو خاکه نازی، گوله گه نم: گولو گه نم، سه ره له ته ره: سه ره و له ته ری). ئه پی دوه ته شکه و چپانه،
وه لیم وه لینه که شان باوته رهن.(باره هیزمش بنیه وه نه خسه ش نمه یونه). یانی هه ر ده سه
واتیو(مزاف و مزاف الیه) جه پسته ن که به(ه) وه ش ببونه مه شو به جوره که ی ته ریچ بگونجیونه
بواچیینه ش، ئینذا هه له ن، گجار چه نی سیفه و مه وسوفی تیکه لش مه که رمی، وه لیم هه که هورش
مه ویلنیوه مه زانینه که سیفه و مه وسوفه ن، پیسه و(که وا مه خمه ل: که وای مه خمه ل).

ئه گهر دما نویسه و موزافی(ا) قاولی درئیز بو، ئاوه ختی نیشانی ئیزافه که ی(و) گمه مه بو: گه لامیو:
گه لآو میوی. ئه گهر دما نویسه و موزافی(و، و، ه) بو بیگیره کوله که یام نیشانه کی ته ری یوشان
لامشونه: گاو+و+هیت: گاهیت: گاهیت، متاوی بواچی گاوه هیتی. کوو شاهوی: کوو شاهوی. ئه گهر
دما نویسه و موزافی(ی، ی) بو ئانه نیشانه کی گمه مه بو و بیگیری کول به رمه گنو: (ولی+ه+هه نار.
وله هه نار: وله هه نار ی)(میریچلی+ه+هه نار)---میریچله پاوه: پاوه میریچله: پاوه و میریچلی).

بیگیری کول(ه) هه رمانه مه که رونه سه رو دما نویسه و موزاف الیه:

1. ئەگەر دما نويسه و موزاف اليه، بئگيرى بان (ا، و، و، و، ه، ي) رەگەزىشان ئىر بو ئانە دما نويسه، بئيسه و وئش مەمانووه، نمە فارپيون، وەلى مئلينه مە فارپيونه: وەرە + ه + كه وا = وەرە كه وا " ئەوسا كه وای بئ وەر نە ورازينمئ " توكل + ه + به لوو = توكل به لوو. توكل به لوو. توكل به لوو پەي رەنگ گيرتەي خاسەن. ياگە پالا: ياگە پالاي دليو وەر وئنه بەرمە شو. (ياگيو پالاي).
2. ئەگەر دمانويسه و موزاف اليه، دياروز (ه، ي، ئ) بو، رەگەزىشان ما بو ئانە گمئ مە بان: لانە + هەشە: لانە هەش (هەشە لان). ئا كەشە پەرن لانە هەش "بولە + هەنگورى: بولە هەنگور: بولە هەنگور مەلو دەمشەرە. ساقە + هەلوچئ: ساقە هەلوچە. ساقە هەلوچە سوتەيش وەشەن. (لانە وەشى، بولە وەنگورئ. ساقو هەلوچئ) ئەپى تەشكەيچە متاومئ بواچمئشان.
3. ئەگەر دمانويسه و موزاف اليه گيرەن بو هيچ فارپايووه رووه نمە ئون، بئيسه و وئش مەمانووه: ساقە + هەنار: ساقە هەنار، ساقە هەنار وەرگە و سەردائى مەگيرون. نيشانئ ئەشناسەي و ئەشناسەي چەنى جەمى مەلكو مزاف اليه رە چى وەختەنە، گولەگە نم "گولەگە نمە كەم پرونارە، گولەگە نمئوم پرونارە، گولەگە نمئيم پرونارە، گولەگە نمە كئيم پرونارە.

مزاف و مزاف اليه و جەم و سازەو ئەشناسەي

مزاف، نيشانئ جەمى و سازەو ئەشناسەيش مەلۆنە سەر، بئيسه و: كئيبئو من، كئيبانو من، كورانو من، كورئو من: كئيبەكئو من، كورەكانو لالو حەمەي، كورەكئو لالو ئەحمەدى. هەرياسەيچ مزاف اليه، تەشكو جەمى هور مەگيرونە چەنى تەشكو ئەشناسەي، بئيسه و: هانە و ژەنان: هانە و ژەنەكان: سەرەو توتان: سەرەو توتەكان، مەرەو گاوان: مەرەو گاوهكان مەرەو دەروئشان: مەرەو دەروئشەكان (هانە و ژەنا: هانە و ژەنەكا، مەرەو گاوا: مەرەو گاوهكا. گاوهلە بئيرئ ئاماو سەرەو توتاش كرناوه).

ئيزافەي بئيشانە: وستەي سەرى بئيشانە

زوانو هەورامينە فرەو جاران مزاف و مزاف اليه شونەو يوترينيرە مەيا بئئانەي هيچ سازيوه يام حەرفئ ئيزافەي ببونەميانشانە: شا+هەنگ: شاهەنگ. شاهەنگ هەرکەي بجمو هەنگەكئ مەگنان شونئيش. پوس + بز: پوس بز فرە قايمەن. وستەي پالئ بئ نيشانەنە دمانويسه و موزافى نمە فارپيو، وەلى ئەگەر مزاف اليه دما نويسه كەش (ي، ئ، ه) بئگيرئ و رەگەزو مای بان، ئانە فارپاي رپووه مە ئون: توكل + وەزئ: توكل وەز. توكل وەز بە وشكى وەش مەسوچو. توم + كولهكئ: توم كولهكە. بلو پيالئ توم كولهكەم پەي بسانە. پوس + بزه - پوس بز. پوس بز پەي كونه وەشكەردەي بەكار مەيونە. پوس كتە كەيچ هەر ئەپئسنەن. دەس كەلا: كەلاو دەسى، سەرنجە بئەيمئ، ئەچى باريجنە كە بەبئ نيشانە ئيزافەما وەش كەردەن، هەم متاوى بکەریشانووه بە تەشكو (و) ي: پوسو بزئ، پوسو كئئ، شاو هەنگئ.

پاسه بَو سهره کی تهرین سازو ئیزافه ی واوهن، ئه گهر (ه) و به بی نیشانه یچ وه شه ببونه متاوی بکهریشانونه به ته شکو واوی.

ئیزافه و یاگه گيرو نامی

ههر پیسه و نامی مه کریونه، به نیشانی چه نی یاگه گيرو نامی وئسه ری، به بی نیشانی چه نی یاگه گيرو نامی لکی، په ی وهر چه م روشنی نمونی ماوه رمیوه: نامه کی مه بو به موزاف، یاگه گيرو نامی وئسه ری (جیا- نه لکی) مه بونه به موزاف الیه: نامی + نیشانی ئیزافه ی + یاگه گيرو نامی نه لکی: وه لاتو من وه شه ن. زوانو ئیمه زوانیوه فره کونه ن. باخه که و ئادی ته مام په رداخه ن. نامه کی مه بونه به موزاف و یاگه گيرو نامی لکی مه بو به موزاف الیه، وه لی به بی نیشانی ئیزافه ی وه شه مه بونه: نامی + یاگه گيرو نامی لکی: یانه ما ئینا به لّخه. تاته ت گیلای گیلای شونیتزه. تاته ت مه گیلای مه گیلای شونیتزه. (یانه و ئیمه ئینا به لّخه. تاته و تو مه گیلای مه گیلای شونیتزه).

ئیزافه ی چه په وانه

ئیزافه ی پیچه وانه یچ هه ن، یانی موزاف الیه ئامان یاگی موزافی و که وته ن وه لی، هییچ نیشانیوه ئیزافه یچ به کار نمه یونه چه نیش: لالوژهنی. ئوساژهنی. مه لّاژهنی. شیخ ژهنی. ئینه یچ متاومی به ته شکو ئیزافه ی که واو به کار به یونه بواچمییشان (ژهنه و لالوی، ژهنه و ئوسای، ژهنه و مه لّای، ژهنه و شیخی. هه مدیس ئانه ی سه له منو هه که ئیزافه به واو سهره کین زوانو هه ورامینه ره سه نه ن، چون گرد جوړه لاهه کیه کی متاومینه بگیلنمیشاوه سه رو ساختار و ته شکو ئیزافه ی به واو.

ئه گهر سه رنجه بده یمی زوانو گورانینه- هه ورامی کونه نه (زوانو شاعیرانو هه ورامانی و تیکسته کانو یارسانی گرد به لگه نامه تاریخه یه کی که به زوانو گورانی نویسیئنی نیشانی ئیزافه ی به (و) نمه وینمی. به که سره یام هییچ نیشانیوه نیه نه. نمونی چی باره وه مه وینمی:

زکر خه یر توّم نه هه رجا که رده ن به رمه لا و زایع، ئیزهار بی په رده ن⁴⁷ ئه گهر سه رنجه و ئی شیعرئ بده یمی مه شیا (زیکرو خه یرو توّم..). ئه پیسه بیی، وه لیم ئه چا سه رده منه نویسته ی ئه ده بی و په خشانه پی ساختاره بیه ن، مه وینمی موزاف و موزاف الیه به بی نیشانه کریان.

مولک غه ریپیم بی چه ساب دیه ن داخ غه ریپیم چه حد به رشیه ن⁴⁸ ته ماشه بکهردی (مولکو غه ریپیم، داخو غه ریپیم) به بی ئیزافه دریئنی پالو یوی. یانی زوانو گورانی- هه ورامینه، چیوه لی نیشانی ئیزافه ی نه بیینه. وه لیم ئیسه هه ورامی تازه نه به کارش ماوه رمی.

⁴⁷ میرزا ئه ولقادی پاوه بی . محمه د ره شید ئه مینی 1396 : 63

⁴⁸ بیسارانی. عه بدولا چه بیی 1395:262

زوانو ئینگلیزینه سازه و ئیزافه ی نیهن، به بی هیچ نیشانیوه دوی نامی مهوزیانی پالو یوی (halabja university زانستگا و هله بجه ی، که لتورو هه ورامانی hewraman culture)

زوانو عه ره بینه سازه و ئیزافه ی نیهن، دوی نامی دریایی پالو یوی هه که خویشینی، نامی یومه په نه ش مه و اچان (مضاف) نامی دوه مه (مضاف الیه). هه میسه مضاف نکره ن (نه شناس). مضاف الیه، یام مه عرفه ن (ئه شناس) به (ال) ته عریفی، یام نکره ن تایبه تش که ری به به مضافیوه: پیسه و: نور الشمس قوی. اشم رائحه الورد. هذا کتاب التلمیذ. لبست ثوب قطن .

زوانو کوردینه په نه ش مه و اچان، دیار خه ری ناو: که به سازه و (ی) مه کریونه، پیسه: قه له می من. گه لی کورد. قه لای ئامه د. یاگی سه رنجین زوانو کوردینه، ئیزافه و ساختو سیفه ی هه ردوی به سازه و (ی) مه کریانی.

زوانو فارسینه په نه ش مه و اچان مضاف الیه، هیچ ساز یوه به کار نمه یونه ته نیا (کسره) مه گنونه میانو هه ردوه نامه کان. کتاب تاریخ. دوست شاهو. باخ من. فارس چنه به هه مان شیوه ته رکیبی وه سفی به که سره مه کریونه.

دماقسی: مه و اچان زوانه هه میسه شو نه و ئاسانته رین ساختارینه مه گیلونه، تا هاز یوه که مته ره به کار باوه رونه، منیچ مه و اچو زوانو هه وورامی - گورانی مه شو ته نیا (و) به کار باوه رمی جه ئیزافه نه، چه نی (ه) و ئیزافه ی بی نیشانه، چون فره و زوانه کان یام بی نیشانه مه که رانیش یام یه ک نیشانه. جا سه رنجه مده و زوانو ئیمه نه، چیوه ل چنده نیشانیوه (ساز یوه) به کار ئاومینی په ی ساختارو ئیزافه ی، پیسه و (و، وو، وۆ)، ده میوه مضاف به کرکه ی (نویسه ی) گیره ن، کونسونانت دمایش مه یونه وه لته ر دوی واو (وو) به نیشانی ئیزافه ی نریانره پیسه و (قه له موو هه ورامانی، ده سوو خه یری) مه شو چیولای به یه ک واو بنویسه ن. یام بری ده گایو هه ورامانینه که مضاف به نویسه ی بیگیر، قاول دمایش مه یونه، نیشانی ئیزفه ی مفاریونه په ی (ۆ، و)، پیسه و: کناچو من، تاتو ئادی، پردو گه پراتی، به نامو خوی. ئه چی باریچنه هه مدیسان هه له ن چون چه نی نیشانی ئیزافه ی (و) ی نمه یوه. من مه و اچونه ئی جو ره قسیکه رده یه فره ئاساین چون زوانی و چیاو مه ردمین به کار مه یو، وه لیم په ی نویسته ی کاریوی هه له ن. نویساری هه ورامی مه شو هه میسه دله ورکیش بو په ی پاس نویسته ی، ته قه لا بدونه، به زوانیوه بنویسه ن په ی گردیما درده بوه رونه و چه نی ده سور و یاساو زوان ئه شناسی نا کوک نه بونه، هه رکه س ویش به خه مه وه رو دلسو چنو زوانی مه نیوه ره مه شو که میو ویری جه ئاسانکاری بکه رووه، ته ماشه و زوانه کانی ته ری بکه رونه بزانو چی گرد یه ک نیشانه شان هه ن یام هه ر نیه نشان، مه شو ئیمه یچ بکه رمیشه و به یه ک نیشانه که (و) ن. دما جار ئه چی نویستیمه نه ته نیا مه به ستم ئانه ن که دوه واو به کار نه یونه جه ئیزافه نه، وه لیم (وو) ده نگیوه،

نویسیووه وئسه رهن زوانو هه ورامینه فره ئاسیین جه واتینه و که ردونه به کار به یونه ئه رکو وئش بوینون. د. ناجح گولپی 2020/5/9 تازه کریانوه

گولانه که رده یه و نامی

هه ورامینه گرث نامیوه "تاقه، جه مه، تایبی، گردینه، مادی، ماناییه، ئەشناسه و نه شناسه گولانی مه کریووه، میچقله که رده یو نامی په ی وه شه سیایی یام سوکایه تی که رده ی به کارئاومیئه "وشت: وشتزله، حووت: حووتله، هه سه ره: هه سه رلی، پیا: پیا له، کناچی: کناچلی. زوانو هه ورامی بریوه فری نیشانی گولانه ئه وه که رده ییش چه نه ئی:

1. نیشانی (له: له) په ی نیری و نیشانی (لی: لی) په ی مای، سه ره کیی و باوینی په ی گولانه که رده یو گردو نامه کان، ته نانه ت مه لوان سه رو ئا نامایچه هه که به نیشانیوه ته ر گولانی کریینیوه:

- وه ختیو مه لان سه رو نامیوه که دما نویسه ش بیگیرو (ا، و، و، و) یام (ی) نیمه قاول و "ی" ره گه زو نیری بو، به کسه ر مه لکو پو شاره بی ئانه ی هیچش بفاریون: بابا: باباله، برا: براله، عه با: عه بالی، عه به: عه به له، لیمو: لیمو له، دو لاو: دو لاو له، کورسی: کورسیله، په راسوو: په راسووله.

- وه ختی مه لان سه رو نامیوه که دما نویسه ش بیگیرو (ه، ی، و، ی) ره گه زو مای بو، بیگیره خره که گم مه یون: راسه: راسله، راسلی، هه ره: هه ره له، هه رلی، هه لوچی: هه لوچلی، داری: دارلی، ماساوی: ماساولی، وه نی: وه نلی.

2. نیشانی "چه": مور وچه، باخچه، ده فته رچه، قازانچه.

3. نیشانی "که": لئکه، پووشکه، مه مکه.

4. نیشانی "چله، چلی": باخچله، مروچله، کناچلی، مریچلی.

5. نیشانی "ول": مچول، عه بول، حه مول، مه مول

6. نیشانی "ولکه": ته پولکه، جامولکه، قاپولکه

7. نیشانی "وله": مه شووله، قنتووله، به چووله

8. نیشانی "ولی": دانوولی، قنتوولی

9. نیشانی "کله": ده ره کله، چو کله

10. نیشانی "وکه": جنوکه، تانجوکه، تیروکه

11. نیشانی "جه": به لووجه، نه یجه، په یجه

12. نیشانی "جله": به لووجلله، نه یجلله، په یجلله

13. نیشانی "هکله": وه چه کله، قاپه کله
14. نیشانی "لکه": چولکه، کونه لکه
15. نیشانی "له": قاله له، ئه له له، دوه جار گولانیش مه که رووه
16. نیشانی "وله": زه نگو له
17. نیشانی "وله": مه چوله، ته پوله، خه پوله.
18. نیشانی "يله، یلی": شوتيله، چيچه یلی، مه ژگیله، وه رویلی، وه رویله
19. نیشانی "وچکه": شاروچکه
20. نیشانی "الی": ته پالی، گورالی، سانالی

یاگی سهرنجداين فره و ئا ناما هه که سه رو گولانی کرینیه وه هه مديسان جاری تهر متاومی میچقلانیشا بکه رمیوه به وستهی سه رو نیشانی (له، له، لی، لی)، نمونه: باخچله، ته پالی، تانجوکلی، مچولله، مروچله.

نامی گولانه کرییوه متاوی نیشانی ئه شناسهی و نه شناسهی هوربگیرو: نمونه و ئه ژناسهی: به لووجه: به لووجه که، وه چه کله: وه چه کله که: زه نگو له: زه نگو له که.

نمونه و نه ژناسهی: زاروله: زارولی: زارولئیو، به لووجلّه: به لووجلئیو.

هه رپاسه نامی میقله کرییوه متاوی نیشانی کوی هوربگیرو جه حاله تو ئه ژناساینه و نه ژناساینه:

ئه شناسه: باخچله که: باخچله کی، شوتيله که: شوتيله کی.

نه شناسه: مه چوله: مه چولی، مه شووله: مه شولی

کول ئه وه که رته ی نامی

کول که رده وه یو نامی جه دیر زه مانۆ بیه ن هه ورامانه نه به (نیمه نامی) یام "لوقهت" نامیش به رانی، نیمه و نامه کی دماوه قرتنان په ی نیری "ه" منیاره و په ی مای "ی": محمه د: حه مه، ئه حمه د: ئه حه، عه بدللا: عه به: عه وده، خه راما ن، خه راما نه: خه ری، پیرۆزه: پیزی: پیزه، یاسه مه نه: یاسی، شاپه سه نده: شاپی، شازی. بری نامیچ هه نی، نامیوه کوله ی سه یره یاگیشا مه گیرو وه: مه حمود: خوله: مه موله، مسته فا: مچه.

نامی وهختو چریهینه

چیگه نه باسو ئامرازه کانو چریه ی نمه کریون، هه که مه گنان وه لئو نامه کئوه، ته نیا گه ره کمانه بزانی نامه کئی چیشش سه رمه یو وهختو چریه یینه، زوانو هه ورامینه نامه چرییکی مه فارپیونه، زیادیوه مه لونه سهرش، جاری چامنه یچ هه ن چئویش مه قرتیو، یام پیسه ویش مه نووه، چریه ی ته نیا دهنگو مانانه به رمه گنو:

- A. نامه کئی پیسه ویش مه نووه ته نیا به به مانا کیشهره دیاره ن هه که چریینه ش وه نه:
لالو: لالو! توخوا به زمی گورانییما په ی بواچه. لالو که ی به خیر مه لی په ی سه فه ری؟
- B. نامه کئی زیادیوه ش مه یونه سهر: کور: کور+ه: کوره، کوره بیده نگ به سه ره ما میشو، دز: دز+ه:
دزه تاکه ی شهرم نمه که ری، دز+ئ: دزی. دزی ئه گهر روئ سه ره شان نه تاشای من هیچ نه زانابو.
- C. نامه کئی دما نویسه شان چه نه مه قرتیو: نه سرینه: نه سرین ئارو چنڈ ده رسیت وانئ. مه تیه: مه تی من چه زمه که رو هه میشه بوینوت. براژنه ی: براژن بواچه به کاکه یم بلو هیته. کناچی: کنا بواچه! هه رجیت گه ره که ن په یت مسانو.
- D. برئ نامیچ نویسه و دمایشان مفاریونه: ژهنئ: ژهنئ. ژهنئ به خوا ئی یانه به تووه ره نگینه ن، وه یوه: وه یوئ. وه یوئ ماوا ی تازه ت موباره ک بو.
- E. زوانو هه ورامینه نیشانی کوی "ئ" مفاریونه و مه بو به "ا، ان": کورئ: کورا: کوران، کناچی:
کناچا: کناچان. کورا- کوران شمه پیی دمارو میله تیندی. هیتیارا- هیتیاران ئیمه سه مه رو مانای شمه مه وه رمئ.

گیروژده ی نویسه، دهنگو (ئ)

رهنگای بیه رسمینه برئ نامی ره گه زو میلی هه نئ به نویسه و (ئ) دماییشا ئامان: دروئ، کناچی، شهوئ، موورئ، مروئ، زهنگیالی، خه نئ، گه نئ، شیلانئ، کیلانئ، سیلئ، چه ولایچو (ئ) نیشانی سه ره کیه و جه مینه، جه حاله تو وپراسینه، ئه ی چه نی جه یورتینیشان جیا بکه رمئوه؟ په ی په رچه و ئی په رسئ هیچ نیشانیوی پازوانیه نیه نه په ی جیا که رده یشان، وه لی به یاردیو مانا کیش پسته نه په یت به رمه گنو، ئادیچ به هامکاری یا گه گیرو نامه په یوه سه کان مه بوئه:

- کناچی جه کوری زیاتر دهرده و ئه ئاو تاته ی مه وه رو.

• کناچی جه کوران زیاتر دهردهو ئه‌ڌاو تاته‌ی مه‌وران .

سهرنجه‌و پرسته‌ی یوه‌می بده‌یمی واتئ (کور)ی، یه‌ک (ی) پووه لکان و نیشانی ره‌گه‌زو نئیرین، که‌سی یه‌ره‌می تاکی نئیری نیشانه مڌو، هه‌ریاسه که‌رده‌وه‌و (مه‌وه‌رو)ی، که‌رده‌وه‌می نه‌ویه‌رده‌ن، نیشانی (مه) لکان پو، ریخه‌و که‌رده‌وه‌بیره (وه‌ر) چه‌نی یا‌گه‌گیرو نامئ لکیئ که‌سی یه‌ره‌می تاکی (و)، پاسه بو نامئ کناچی تاکه‌نه‌و (ئ) هه‌نه‌و وئشه‌نه، یانی به ماناو هه‌م به نیشانی تاکه‌و پرسته‌که‌یه‌نه زاناما هه‌که (ئ) نیشانی میلئینه و کو نیه‌نه. وه‌لی ئه‌گه‌ر سهرنجه‌و پرسته‌ی دوه‌می بده‌یمی: واتئ (کور)ان نیشانی (ان) پووه لکان، هه‌ریاسه که‌رده‌وه‌و (موه‌وران) نیشانی (ان) پووه لکان، یا‌گه‌گیرو نامئ لکیئ که‌سی یه‌ره‌مو کوین، په‌ی بکه‌ری مه‌گیلوه‌و هه‌که (کناچی) نئ، یانی چی دوه پرسته‌نه به یاردی یا‌گه نامه‌کان به‌رمه‌گنو کامه نامئ میلئینه‌و کامئشا کوئه .

ره‌گه‌زو نامئ (نئیر و ما)

زوانو هه‌ورامینه نامئ جه بارو ره‌گه‌زیوه یه‌ری جورئینه: نامئ نئیره. نامئ میلئ. نامئ دووه‌لایه.

یوه‌م: نامئ نئیره ئا نامئینه هه‌که بنه‌ره‌ته‌نه په‌ی ره‌گه‌زو نئیری نریئینه‌ره، دوی جورئینی:

1. نامئ نئیره‌ی هه‌قه‌تینه: پیا، تاته، بابا، کور، لالو، مامو، کاکه، مورد، زه‌ما، هه‌سوره، بابه‌پیاره، نوکه‌ر، خولام، هیوه‌ر، که‌یوان، شاهو.
2. نامئ نئیره‌ی قه‌ساله‌ینه: قه‌له‌م، ده‌فته‌ر، ته‌خته، سه‌وه، ئاسمان، دم، زوان، که‌ش، مزگی، شوتی، ده‌لاقه، به‌لوو، مرو، په‌راسوو، پلاو.

دووه‌م: نامئ میلئ ئا نامئینه هه‌که بنه‌ره‌ته‌نه په‌ی ره‌گه‌زو میلئ نریئینه‌ره، دوی جورئینی:

1. نامئ میلئ هه‌قه‌تینه: ژه‌نی، بابه‌ژه‌نی، براژه‌نی، لالوژه‌نی، ماموژه‌نی، والئ، کناچی، ئه‌ڌا، ماما، مه‌تیه، هه‌سروه، وه‌یوه، پاوه‌یوه، هه‌وی، سیئتی، مه‌نیجئ. نه‌سرینه، شیرینه.
2. نامئ میلئ قه‌ساله‌ینه "مه‌جازیه": عه‌با، شفا، خه‌تا، به‌یه، ئاوی، هه‌ساری، مله‌وانی، رواسه، له‌مه، شیلائئ، داری، هه‌لوچی، که‌ری، لوولی، مه‌سینی، شه‌وه، هارگا، ئارگا، ئایرگا، ئاویرگا.

یه‌ره‌م: نامئ دووه‌لایه: ئا نامئینه هه‌که نئیریچش هه‌نو میلئچش هه‌نه: فیل، شیر، مریچلئ، مله، هه‌شه، ماساوی، رواسه، کرمی، وشتر، زوانو هه‌ورامینه پیسه له‌یه‌کشا مده‌یمیوه:

- 1- ئا نامئ هه‌که دلئ وئشه‌نه ره‌گه‌زو نئیری زالهن و دیارهن یانی گرد و دنڌه‌کانو ئی ره‌گه‌زیه به‌نئیر نامئشان مه‌یونه، که‌چی میلئچشان هه‌نه، یانی وه‌ختئ نامئ نئیره‌که‌یمان به‌رد، میله‌کئچ مه‌گیرووه، پیسه‌و: مار، هه‌ر، وشتر، فیل، شیر، هه‌نگ، مه‌شوله، په‌پووله، گامئش، که‌متار، پلنگ

... وهختی مه واچمی فیل واته کی ویش نیره نه، وهلی ئاشکران که فیلی میلیچ هه نه، وهختی رسته نه مه یو هه ر به نیری به رمگنو "فیله که گورهن".

2- ئا نامی هه که سیفه تو میلی پو شاره دیارهن: که رگه، که رگی، کاوه تری، مراویه، ژهره ژی، مه ی، مه شی، قرواقی، سوسی، رواسه، پوره، پوری. هه رکامی نامی باری ئاشکرا دیارهن که میلینی، ئه گه ر پسته یچه نه بنویسیش هه ر به میلی به رمه گنونه "مه شی پیسه نه" وهلی مزانمیچ مه شی نییه یچ هه نه، هه ر پاسه بری نامی ئانزانمیچ هه نی هه که سیفه تو دووه لایه ی هورمه گیان، پیسه و: زاروله: زاروله وه شه سیان. واتی زاروله ی نییره نه، وهلی زوانو هه ورامینه زاروله په ی کورو کناچه ی به کار مه یو.

نیرو ما زوانو هه ورامینه بابه تی فره وهریان و دریزو قووله ن، له قو پویش ملو په ی دلئو گردو به شه کانو رازوانی و قسکه رده ی، هوروشکنای فره وردش گه ره کن، ماموسا جه مال کتیبیوی گولانه ش سه رو په گه زو نیرو مای نویسته ن، ساله و 2012 چاپ بیهن. دکتو مه هدی سه جادیچ کتیبیوه ش نویسته ن سه رو په گه ز و نیرو مای زوانو هه ورامینه "جنس دستوی در زبان هه ورامی" ساله و 1394 چاپ بیهن.

په گه زو نامی زوانو هه ورامینه

با بزانی و بیه رسمی چه نی نامی نیر و مای زوانو هه ورامینه جیا مه کریوو: بیجوره وارو نویسته نمان:

1. له یه کدایه و ماناکیش: وهلتهر واته نما بری نامی بنه ره ته نه په ی په گه زو نیری نریینییره و مانا نیری مه ئان: لالو، مامو، تاته، پیا، کور، هه سوره، میرد. هه ریسه بریوه نامی ته ری هه نی بنه ره ته نه په ی میلی نریینییره: ئه ئا، ماما، که رگه، چیلی، بزه، مه ی.
 2. نامی که مانا ته وانا وینگاو، هازه، دهسه لات، توانا، گه وره یی، به رزی، ئازایی، ژیری، ئومیڈ، میهره بانی، زورداری، سه رکه ردایه تی. به فره یی په ی نامی نیری به کار مه یان، پیسه و: شیرزاد، قاره مان، نه به ز، زانا، هیوا، سالار، سه ردار، شامراد.
 3. ته ماشه و دما نویسه و نامه کی بکه رمی ئه گه ر نویسه ی گیره ن بی، ئانه نامه کی نییره نه، پیسه: هه نار، نان، قاپ، چه م، دل، قاچ، کاله ک، که ش.
- خو ئه گه ر دما نویسه بیگیر بو (ا، ه، ی، ئ) ئانه مسه وگه ر فره ته رینشان نامی میلینی ((بیژه گه چند نامیوی هه که به "ی" کوتاشان مه یو وهلی نیرینی پیسه و)) (مازی،

مزگی، شوتی، گجی، چای) نمونه: زبیا، مینا، سہلما، نہ سرینہ، پرشنگہ، ہہ سہرہ، تہوہنی، قنگہری، ریواوی، ہہ لچی، ہہ نگوری، جو جہ لئی، قولانچی، داری، لہ تہ ری، پوچی، شہوی.

چیگہنہ پەرسییو مہ یونہ وەرۆ چوون چنڈہا نامی نیریچ ہہ نی بہ نویسہ کانو (ا، ہ، ی) کوتاشان مہ یو، ہہ ریاسہ چنڈہا نامی میلی ہہ نی بہ نویسہ ی بیگیر (قاول) "ی" کوتاشا مہ یون، ئە ی ئینیشان چہ نی جیا بکہ رمیوہ؟ پەرچ نیہن. چون ئینہ سازینئی و بہرو یاسینئی ملچیرو یاساو ریسیای نمہ بانئی، بہ پاو ماناکیشان بہ رمہ گنان، نمونہ و نامہ ئیران: ہہوا، بابا، دہ عبا، ماموزا، ہیلہ، پاسہ، گالتہ، ہانہ، تاتہ، پەمہ، گجی، مزگی، شوتی، بہ تانی. ئینہ یچ چنڈ نامیوہ میلی ہہ کہ بہ نویسہ و (ی) دماییشان مہ یو: مہ ی، بہ ی، لہ ی، تہوہنی، مہ کی.

پیمانئی تہری پە ی جیاکہ ردهیو نامی نیر و مای

وہلینہ باسو چنڈ ریوہمان کہ ردئی پە ی وەرچہم وستہ ی نامی نیر و مای، ئیسیای چنڈ پیمانئیوی تہری مہوزمی پوہ:

ئا نامی، کہ بہ (ی) دماییش ئامابو نیری بان: شوتی، گجی، مزگی، مازی. یام میلی: مہ ی، بہ ی، لہ ی. ہہ ردوی لایا مہوزمی چیرو کاریگہری (ترکیب ئیزافی - وستہ ی سہر، ئیزافہ، سہرنجہ بڈہیمی واتہ نیرہ کی ئیزافہ ہورنمہ گیران و لئی میلہ کی ہورمہ گیران، نمونہ: شوتی ہہ ولیری، مزگی بہ لخہ ی، گجی مریہ می، مازی ناجیحی. ((ئینہ پەیلوای ماموسا جہ مالین. یام زوانی و چیانہ پیسہ مہ یونہ سہرو زوانی)) (من مہ واچو ئیزافہ ہورمہ گیرائی د. ناجح)). شوتیو ہہ ولیری، مزگیو بہ لخہ ی، گجیو مریہ می، مازیو ناجیحی) ئانہ کہ ماموسا جہ مال فہرماوانش (زوانی و چیانہ spoken language) بہ کار مہ یونہ یانی ئازوانہ کہ مہردم قسیش پەنہ مہ کہرانی، نہک زوانی نویسیا written language. زوانو ئیمہ یچ تائیسہ بہ ریکو پیکی سہرش ریکی نہ کہ وئینمی پە ی نویستہ ی یوگیری. شوتی ہہ ولیری ہہرزانہن. شہویوہ مزگی بہ لخہ ی نہ مہ ناوہ، گجی مریہ می دہرہ دامانہن، مازی کاوانی مہریا. نمونہ پە ی میلی: ہہ نگورہ و زاوہری تادیریو مہ نو. ساوہ و سہرڈانی تامش و ہشہن. مہ یہ و کوئیسانی تامو شوتیش و ہشہن.

1. ئا نامی ہہ کہ بہ "ہ" دماییشان ئامابو، جہ حالہ تو ئیزافہ ی نہ مہ بان بہ مزاف، ئە گہر نیری بان پیسہ و ویشان مہ ناوہ: تہختہ و وەزی ہیقمہن، سینہ و کہرگی بہ بریڈیای لہزہ تیہن. و لئی ئە گہر میلی بان و دماییشان ئامابو بہ "ہ" ئانہ بہ ئسانی وا ئیزافہ ی ہور مہ گیرائی: "دہشتہ: دہشتہ و شارہ زوری خاکش بہ پیٹہن، گاوہ: گاوہ و شوتی سالیو جاری مزونہ.

2. ئا نامه نیرئی به نویسه و "ا" دمایشان مه یو مه بانئ به "مزاف الیه" نویسه و "ی" پهیشان زیاد مه بونه، نمونه: دهنگو پیای گره، سوزو برای فرهن. وهلی ئه گهر "ا" و نامئ میلئ بو، ئانه گم مه بون و نویسه و "ئ" دماوه مه یو، نمونه: ئه ئا: دهنگو ئه ئی نهرمه ن خه تا: ئه نجامو خه تی تاله ن، له هجه کئ ته رو هه ورامانینه مه و اچان "دهنگو ئه ئای نهرمه ن، ئه نجامو خه تای تاله ن. ئی دوه نمونئ له هجه کئی ته رو هه ورامانینه بی کئشه ن "N".
3. وهختو چرپه یینه، هه رنامیوه میلئ، ئانزان و ئاژهل به "ه" دمایش ئامابو، دلینه مشو و مه فارپیو په ی "ئ": نازاره: نازاری. نازاری بو نانه که یت بوهره. پیرشنگه: پیرشنگئ لوه کونه که ی بگوزه. هه شه: هه شی ئای! تووکه که ت چند نهرمو گهرمه ن.

نیشانی په گه زو نامئ دلئ زوانو هه ورامینه

نیشانی په گه زی (سازو په گه زی) یه ک نویسه ن ملونه سه رو دمایی نامئ، یا گه گیرو نامئ، یاوه رنامئ، که رده وه، ئتر په گه زه که ش دیاری مه ئو.

1. ئه گهر نیشانی نیرئی دیاری نه ئو، ئانه په ی میلئ بیگیری خر "ه" مه لو سه رش: گاو: گاو، هه ر: هه ره، کاور: کاوره، ئاوات: ئاواته.
2. ئه گهر دما نویسه و نامه نیره کئ "ه" ئانه دما نویسه و میلئ مه بو به "ئ": گوره که: گوره کئ، بزله: بزلی.
3. ئه گهر دما نویسه و نامه نیره کئ "ا" دما نویسه و میله کئ مه بو به "ئ": ماموزا: ماموزئ. برازا: برازئ. لالوزا: لالوزئ.
4. نامئ نه شناسیی: ئه گهر نیره بو "یو". میلئچ "یوه" هورمه گیرا: چاکه ت: گهره کمه ن چاکه تیو بسانوو په ی حه مه ی. حیکایه ته: له یلی حیکایه تیوه په ی ئیمه مه که رو نه.
5. نامئ نه شناسیی: نامئ نیره "ه که" و میلئ "ه کئ" هورمه گیران: باخه که: سه لیم گهره کشه ن باخه که ی بدارو. هه نگووری: په واسه دهمش یاونا بی هه نگووره کئ.
6. گولانه که رده یه و نامئ: ئه گهر نامه کئ نیره بو نیشانی "له، له"، ئه گهر میلئ بو "لی، لی" هورمه گیران: دوری: دوریله، به چه کته که دوریله که ش لیستو. ئایشئ: تاته گیان! ئایشیلی چند مه دوو. فاتمئ، فاتمئ: فاتمئ هه همیشه ویس رازنانو.

7. نه سه ب: نامه كئى مه بو به مه نسوبه، نه گهر نيره بو"ى، يى" نه گهر مئلى بو"يه" هورمه گيرو: هه جيجى: ويژه نى هه جيجى. هه جيجى مانياو زه حمهت كيشه ن. ئيران +ى +يه: گاوهى ئيرانيه.
8. سيفه و مه وسوف- ياوه نامى: سه نگو مه حه كو جيا كه رده يو نامى نير و ماين، نيشانه كئى يه كسه ر ويث مه وزو دمايى، نه گهر مه سوفه كه نير بو ئانه سيفه كه يچ نيره ن، هه رپاسه نه گهر مه سوفه كه مئلى بو نه ئانه سيفه ته كه يچ مئلينه: زيره ك: ئاواتى زيره ك. ئاواته ي زيره كه، گولانه: خياري گولانه. ماساوى گولانى، كورپى ئازا. كناچى ئازى.
9. جه حاله تو تيانى: "ى" مه لكو نامه نيره كي ره "ئى" مه لكو نامى مئلي ره: كه ش: نير: هيزى خه جى لوا په ي كه شى. ده شته: مئلى: هيزى مه جى لوا په ي ده شتى.
10. نامى تا قه ي نيره چه نى يا گه گيرو نامى نيشانداى "ئينه، ئانه، ئوونه" نامى مئلى چه نى "ئينى، ئانى، ئوونى" ئينه قه ومو تون. ئانه قه ومو تون. ئوونه قه ومو تون "ئينى قه ومه و تونه. ئانى قه ومه و تونه. ئوونى قه ومه و تونه.
11. جه ژماره و پله بينه نامى نيره بى نيشانى مه نووه وه لى نامى مئلى "ه" مه لكوش پوره: شاهو وه لاو بر كه كينه يه كه م بى. له يلى وه لاو بر كه كينه يه كه مه بييه. شاهو وه لاو بر كه كينه يه كه مين بى. له يلى وه لاو بر كه كينه يه كه مينه بييه. يانه دووه نه ومه كه و لاو مزگى هنو منه ن. ته لاره دووه نه ومكىو لاو مزگى هنو منه نه.
12. ياوه نامى نيشانينه نامى نيره وه راوه رو نامى مئلى مدرو" ئى -ه. ئى -ئى. ئا -ه. ئا -ئى. ئو -ه. ئو -ئى. پيسه: ئى كوره گه وره ن. ئى كناچى گه ورينه . ئا سا برينه خيشه ن، ئا بزى خيشه نه. ئو چناره به رزه ن. ئو وه زى به رزه نه.
13. برى ياوه نامى ناديارى هه نى: هين، پاسنه، پوسنه، پيسنه. چامنه، چومنه، چيمنه، سيفه شان به مئلى پيسه شان سه ر مه يو" هينه، پاسنى، پوسنى، پيسنى" چامنى، چومنى، چيمنى" نمونه: پياى هين نرخه و ويث نمه زانو. زه نى هينه نرخه و ويث نمه زانو. براى پيسنه، پاسنه، پوسنه هيج كه سيو نياش. والى پيسنى، پاسنى، پوسنى هيج كه سيو نيه نه ش. نه سپى چيمنه، چامنه، چومنه، نه بيه ن و نه هه ن. ماينى "ماينه ي" چيمنى، چامنى، چومنى نه بيينه و نه هه نه.
14. يا گه گيرو نامى ناديارى: برى يا گه گيرو نامى ناديارى هه نى نه گهر ببان به يا گه گيرو نامى نيرى يام مئلى ئانه نيشانى ره گه زى هورمه گيران"هين: هينه. فلان: فلانه. فيسار: فيساره. هين ئاما په ي يانه يمان. هينه ئاما په ي يانه يمان. لوانى په ي لاو فلانى. لوانى په ي يانه و فلانى- فلانى. فيسار به ينيوه ن ديار نيه ن. فيساره به ينيوه ن دياره نيه نه.

15. چەنى ژمارە يۆى: ئەگەر دماو نۆريو بە يو "يو" منويسيو، ئەگەر دماو مئليو بە يو "يوه": تاتە
 ھەر يون. ئەتا ھەر يوھنە.
16. وەلگيرو "ما" ئى وەلگيره ھەر گيز نمەلو وەلى نامى نۆرى، يام واتە و "ما" ھەكە مانا و مئلي
 مەبە خشونە: ماھەرە، مانگاوە، مادەرە، مامەرە. ماينە.

ئەركو نامى رستەنە

نامى رستەنە فرە چالاكەنە وەر و ئانەى كۆمەلى ئەركى مەگنان سەر ش پئسەو:

- 1- نامى مەبو بە بکەر و گرد کەردە وەکان، و بەردەى و بەرى، نەو بەرى، سادە و ناسادەى ھەوالى
 ئەرەنيای، ھەر پاسە کەردە وەى نەو بەردە و کەردە وەى داوايى:
- و بەردەى ھەوالى و سادە و ناسادەى نەو بەر: زبیا و تە، زبیا نیشتەرە، زبیا چاگەنە
 ھۆرمدر.
 - و بەردەى ھەوالى و سادە و ناسادەى و بەر: سىروان کلاشەكەش چنى، سىروان
 کلاشەكەش كوشنارە. سىروان ھەرمانە كيش پورنا.
 - و بەردەى ھەوالى و تەمام نەو بەر و سادە و ناسادە: فەرھاڭ كەوتەن، فەراد كەوتەنەرە.
 فەراد سەر كەوت.
 - و بەردەى ھەوالى تەمام و و بەر، سادە و ناسادە: شىرىنە گجیەكەش شتەن. تارا
 گجیەكەش شتەنەرە، میدیا چەمش خشان يانەكەیرە.
 - و بەردەى ھەوالى سەر مەرە و نەو بەرى سادە و ناسادە: ھىرو و سى. وسای وسى.
 ھىرو ئوسىرە. ئوسای ئوسىرە. ھىرو زمسانىنە نەو شە گنى.
 - و بەردەى ھەوالى سەر مەرە و و بەرى سادە و ناسادە: مەريوان نان وەرى. مەريوان
 نەپەكى ھۆر كەرى. مەريوان شىعرەكى وەرەكەرى.
 - و بەردەى ھەوالى دوور و نەو بەرى سادە و ناسادە: حەمە كيشيابى. حەمە
 كيشيابىرە، حەمە ھەرمانە كيشەنە سەر كەوتەبى.
 - و بەردەى ئەرەنيای رووت و نەو بەرى سادە و ناسادە: وەشلەى شاھو وتى ،
 وەشلەى شاھو نیشتیرە. وەشلەى شاھو سەر كەوتى .
 - و بەردەى ئەرەنيای رووت و و بەرى سادە و ناسادە: وەشلەى زارا كتیبەكەش
 ئەسابى، وەشلەى زارا كتیبەكەش ئەسابىو. وەشلەى زارا دەر سەكەش پو شن
 كەردە بىو.

- ويه رده‌ی ئه‌ره‌نيای ته‌مام و نه‌ويه‌ری ساده و ناساده: وه‌شله‌ی کوره‌که وته‌بيی، وه‌شله‌ی کوره‌که نيشته‌بيیږه. وه‌شله‌ی کوره‌که جه هه‌رمانه‌کيشه‌نه سه‌رکه‌وته بيی
- ويه رده‌ی ئه‌ره‌نيای سه‌ره‌مږه و نه‌ويه‌ری ساده و ناساده: تو‌بواچی ئه‌حه ئاما بو، تو‌بواچی ئه‌حه جه ئيمه هورئاما بو؟ تو‌بواچی ئه‌حه جه ئينتيحانه‌نه به‌رشيه بو؟
- ويه رده‌ی ئه‌ره‌نيای سه‌ره‌مږه‌ی ويه‌ری ساده و ناساده: تو‌بواچی له‌يلی ده‌رسش وانا بو؟ تو‌بواچی له‌يلی کاغه‌زه‌کesh وانا بووه؟ تو‌بواچی وه‌رگه‌که کاوره‌کesh مږا که رده‌بووه؟
- ويه رده‌ی ئه‌ره‌نيای دوور و نه‌ويه‌ری ساده و ناساده: شه‌للا شه‌وی سارا وه‌ره بيی بيی. شه‌للا چاشته‌کئ هورشيی بيی بيی. شه‌للا ناله شوانه گاوه‌لی بيه بيی.
- ويه رده‌ی ئه‌ره‌نيای دوور و ويه‌ری ساده و ناساده: شه‌للا قه‌له‌مه‌که م ئه‌سابيه بيی، شه‌لا دارا نه‌يه‌کيش هورکه‌ردئ بيی بيی. شه‌لا عه‌به وه‌زه‌کيش پاکه که‌ردئ بيی بيی.
- که‌رده‌وه‌ی نه‌ويه‌رده‌ی هه‌والی و نه‌ويه‌ری ساده و ناساده. نازی موسو. نازی موسوره، نازی به‌رمشو. نازی دارو مه‌گنوره.
- که‌رده‌وه‌ی نه‌ويه‌رده‌ی هه‌والی و ويه‌ری ساده و ناساده: کوسار سه‌ره شورو. کوسار سه‌ره شوروره. کوسار وه‌زه‌کئ پاکه‌که‌رونه.
- که‌رده‌وه‌ی نه‌ويه‌رده‌ی ئه‌ره‌نيای و ويه‌ری ساده و ناساده: به‌شکوم فه‌ريده کاله‌که‌که‌ی بوهرو. به‌شکوم فه‌ريده گيواوه‌که‌ی هوربکيشونه. به‌شکوم فه‌ريده چاشته‌کئ بنیو سه‌ر.
- که‌رده‌وه‌ی نه‌ويه‌رده‌ی ئه‌ره‌نيای و نه‌ويه‌ری ساده و ناساد: به‌شکو سارا بوسونه. به‌شکو سارا هورزووه. به‌شکو سارا خاسه بووه.
- که‌رده‌وه‌ی داوای نه‌ويه‌ری ساده و ناساده: شه‌نيهر بنیشه، شه‌نيهر بنیشه‌ره، شه‌نيهر بگنه‌وه‌لی.
- که‌رده‌وه‌ی داوای و ويه‌ری ساده و ناساده: شيرزاد ده‌فته‌ريو بسانه. شيرزاد ياگيو ره‌سمه‌که‌ی بکوهره.
- که‌رده‌وه‌ی ويه‌رده‌ی نه‌ويه‌ر و رووتی بکه‌ر ناديارى ساده و ناساده: قه‌نډه‌که مه‌ريا، قه‌نډه‌که مه‌پياره. قه‌نډه‌که کوکرياوه.
- که‌رده‌وه‌ی ويه‌رده‌ی نه‌ويه‌ری ته‌مام، بکه‌ر ناديارى ساده و ناساده: قه‌نډه‌که مه‌ريان، قه‌نډه‌که مه‌پيانه‌ره. قه‌نډه‌که کوکريانو.

- که رده‌وهی ویه‌ردهی سه‌ره‌مپه و بکه‌ر نادیا‌ری ساده و ناساده: ماسه‌که مجیی.
- شوت‌ه‌که هورشیی. زامه‌که وه‌شبئیوه.
- که رده‌وهی ویه‌ردهی دوور و بکه‌رنادیا‌ری ساده و ناساده: شه‌تله‌کئی وره‌شییی.
- شه‌تله‌کئی هورکیشیی بی. شه‌تله‌کئی گهورئ بیی بی.
- که رده‌وهی نه‌ویه‌ردهی ویه‌ری ئه‌ره‌نیا‌ی بکه‌رنادیا‌ری ساده و ناساده: به‌شکوم
- دژمنه‌که‌ما بکوشیو. به‌شکو ئیره‌که بکوشیوو. به‌شکو هه‌رمانه‌کئما سه‌ر بگئرو.
- 2- نامئ مه‌بو به‌ وه‌رکار (ته‌مامکه‌ری وئراسو که‌رده‌وهی ویه‌ردهی و نه‌ویه‌ردهی ویه‌ری بکه‌ر
- دیار): عمر پووشه‌که‌ش سوچنا. عمر پووشه‌که‌ش کواره. عمر پووشه‌که‌می ئیر مئو.
- 3- نامئ مه‌بو به‌ ته‌مامکه‌ری به‌یاردی که‌رده‌وهی ته‌مامی: من کاغه‌زه‌که‌م جه‌ له‌یلئ هورگئرت.
- هئله‌کئی به‌ راسه‌مه‌کئشو.
- 4- نامئ مه‌بو به‌ ته‌مامکه‌ری وئراسو که‌رده‌وهی ناته‌مامی، مئمانه‌که‌ما ئیبراهیم بی. چه‌کو
- ده‌سیما قه‌له‌مه‌ن.
- 5- نامئ مه‌بو به‌ ته‌مامکه‌ری به‌یاردی که‌رده‌وهی ناته‌مامی: ئی به‌یی په‌ی سه‌میره‌ینه. ئی
- پرته‌قاله‌ په‌ی هادیه‌ن.
- 6- نامئ مه‌بو به‌ ته‌مامکه‌رو نامئ "مزافی" به‌ یاریدی نیشانی ئیزافه‌ی: ده‌سو پیای زبره‌ن.
- گوله‌گه‌نم په‌ره‌ن دننه‌گه‌نمی.
- 7- نامئ مه‌بو به‌ یاگه‌گئرو بکه‌ری وه‌ختو که‌رده‌وهی بکه‌ر نادیا‌رینه: کاغه‌زه‌که‌ نویسیان.
- کاغه‌زه‌که‌ منویسیو.
- 8- نامئ مه‌بو به‌ ته‌مامکه‌رو یاگه‌گئرو نامئ "هین، هینو": خه‌تو په‌روینی وه‌شه‌ن، که‌چی هینو
- نه‌سرینی ناوه‌شه‌ن. شوله‌وه‌سه‌اره‌ی فره‌ن، که‌چی هینو چراوی که‌مه‌ن.
- 9- نامئ چه‌نی نامیوی ته‌ری یام چه‌نی یاگه‌گئرو نامیوه، به‌ یاردی نیشانیو یام بی نیشانی
- لکه‌و نامئ وه‌شه‌مه‌که‌ران: کاوه‌تره‌و که‌شی. پیاو یانه‌ی. کورو من. گه‌لا مئو، شاهه‌نگ.

یاوه‌رنامئ مه‌بو‌نه‌ به‌ نامئ

جاران نامئ ئانزانه‌کان، ئه‌حمه‌د، مه‌حمود، مسه‌فا، ئایشی، ئه‌منه، ره‌عنا، ئه‌خته‌ره، ئه‌رسه‌لان... بیئی، وه‌لی دماو ئانه‌ی خه‌لک چه‌میش که‌ردیوه‌ نامئ که‌ش و کو و شاره‌کانش نیا نامئ زاروله‌کانش، مه‌ریوان، ئه‌ریوان. مه‌هاباد، هه‌ورامان، هه‌ندرین، هه‌لگورد، شاهو، کوئسان، سیروان، شه‌ونم، چنور، دماو ئانه‌یچ نامه‌ نیای وه‌ریان بی، یاوه‌رنامئ "سیفه‌ت" یچ نریا ئه‌و خه‌لکی و بیه‌به‌نامئ، پیسه:

هئمن، ئارام، سه‌ره‌به‌ست، سه‌روین، گه‌شوین، هوشیار، هوشمه‌ند، کامه‌ران، قاره‌مان، سه‌ردار، جوانه،

که ژاله، دلبره، پیروزی، پروناکه، شهنکه، دلگیر، ئی دیاردی دلیو زوانو کرمانجی دلیراسه ی و باکورینه هه نه، وهلیو دلی زوانو هه ورامینه نیه نه و به یاساو رازوانو به ته مامی جیا کریینوه جه یوی وهلتهر به چری باسش کریان جه نیشانی ره گه زینه هه ریاسه نیشانی ئیزافه یینه .

نامی دهنگی

نامی دهنگی نیشاندهره دهنگه سروشتیه کانه نه هه که جه ئانزانی، ئاژهلی، په له وهری یام چیوی ته ریوه په یدا مه بوته، ده سه به شی مه کریان په ی (دهنگو ئانزانی هه که چه نی کوپ و خانه واده و ویش قسی مه که رو یام وهختو چریه و ئاژهلی، ئاویش مژو، مه گیلنوشو، تورپش مه بو وه نه، تایبه شوانه و گه له ی چنده ها دهنگی گلویشو مه یانی جبه ر)، ئیجا دهنگو ئاژهلی و په له وهری، دهنگو سروشتی، ئاوی، ته وه نی، به ره ی، هه ور و وارانی. ئی نامی دهنگیه، به شیوه و نامی مه یان و متاوی که رده وه یچشا چه نه وهش بکه ری، نمونه: چوره: چوره و ئاوی. خرچه، خرمه، خرمو خه یارو تروزی وارده ی، شلیه. شلیه و ته وه نی و زیش دلی ئاوی، بوره: بوره و گاوی و گوره که ی. شلقه: شلقه و هه لیز ژهنته ی، پرخه: وتن و پرخنای پرخنو. قاسپه قاسپ، فجوق و ژه ره ژئی. ویته ویت: ویته و جوجه لان. چریکه و بولبلی، قاره و وه ری، باره و مه یی و بزئی، باعه باع. گه فه و تووته ی، قزکه و قازئی، پرمه و هه سه ری، حیله و ئه سپی، سه ره و هه ری، هاژه و ئاوی، گقه و وای، گیزه و مه شوله ی، ویزه و گولی، زرمه و توپی، شریخه و ته یاره ی... هتد .

نامی تابعیه، شونه که وته و نامی

واتیوه نه دما و نامیوه مه یو بیمانانه وه لی سه رو وه زنه و نامه کی وه لیش ریزه مه کریو دما و نامه کیوه: یام واتیوه مده ی پالو واتیوه ته ری یوه شا مانا دارنه و ئه وه ی ته ره بی مانانه، نمونه: درهخت و مرهخت، چنار و منار، دهسو مهس، دلو مل، شلو مل، لکو مک هتد

له که نامی

دلی قسیکه رده یو خه لکو هه ورامانینه له که نامیچ هه نی، تایبه په ی سوک که رده ی یام مارای و قین هورگیترته ی جه که سیو: له که یانی عه یب و عاریام له ک و په له و چلک، له که نامی دلی کومه لی و

ياگئ دياره نه نه وچيئنه، مهر وه ختو جه نگی و تورپه يينه، يام قينيت جه كه سئ بيه بو باست كه رده بو
 نامه كيئ هوردا بو نمونه: فلانه كه چهل، ئه چه گهر، ئه چه سور، ئه چه زهره، ئه چه مل چهك، ملباريك،
 مله وهره، ئه جو مله ن، فلانه دم لار، فلانه ده لئ، له كه نامئ جيانئ جه "له قه بي" نازنامئ. نازنامئ
 په ي نامئ بيه ي و وه شه سيای دروسئ مه كريان نهك سوكه رده ي، هه لبه ت له كه نامئ مه بو به
 سيفه ت په ي نامه كيئ . N

سه رچه مه: كه لكم جه كتبيو له بابته ريزماني هه وراميه وه، ماموسا جه مال بيداري هورگيرته ن

هه رپاسه كه لكم جه كتبيو كه و ماموسا فاتح ره حميچ هورگيرته ن.

هورگيلناي : د. ناجح گولپي 2017/12/6

لوايو پوره يش و وستهي سهر و بزار كه رده يش مانگه و 2020/6 سه رده مو كروناي.

لیژھی ششم

یاگه‌گیرو نامی Pronoun

واتیونه جیاتی نامی به‌کار مه‌یونه، نمازو نامه‌کی وخوا ببوو. زوانو عه‌ره‌بینه په‌نه‌ش مه‌واچان (ضمیر)، پیسه ئه‌ژناسه‌ش مه‌که‌ران⁴⁹ نامیونه به‌کار مه‌یونه جیاتی نامیوی ته‌ری، وه‌رو وخوا نه‌که‌رده‌ی و کول و پوخته و جوانکه‌رده‌ی که‌لامی). زوانو ئینگلیزیچنه پیسه ئه‌ژناسه کریینه⁵⁰ (واتیونه یاگی نامی مه‌گیرونه، فره‌و جاری په‌ی وئ دووردارای جه وخوا نه‌که‌رده‌ی نامی). زوانو فارسیچنه په‌نش مه‌واچان ضمیر ته‌پیسنه ئه‌ژناسه کریان (واتیونه مه‌نیشونه یاگیو نامی، ئه‌رکه جیاوازه‌کانو نامی مه‌گیرونه که‌رده‌ن). (ضمیر کلمه‌ای است که‌جانشین اسم میشود⁵¹) هه‌ریاسه مه‌شو بزانی که‌ واتیو (ضمیر) ی مانا و ویژدانیچ مه‌به‌خشونه.

باسکه‌رده‌ی یاگه‌گیرو نامی⁵² مه‌به‌روماره دلئو بری پهرسان، که‌ مه‌شو جه وئمان بکه‌رمی. ئایا یاگه‌گیرو نامی به‌شیونه جه به‌شه‌کانو دوی (parts of speech)، وه‌خته‌کارینه مه‌وینمی که‌ بریو یاگه‌گیرو نامی نزیکینی ته‌و نامیوه، پیسه‌و (من، تو، ئا، ئیمه، شمه)، بریوی ته‌ریچشان نزیکینی ته‌و یاوه‌رنامیوه، پیسه‌و (ئینه، ئانه، ئوونه، پیسه‌نه، پاسنه، پوسنه)، یام راسته‌ره‌ن یاگه‌گیرو نامی پیسه‌و به‌شیو جه به‌شه‌کانو دوی ته‌ژمار نه‌کریونه. هه‌ر وه‌رو ئینه‌ی بریو زوانه‌شناسی یاگه‌گیرو نامیشان به‌شه‌که‌ردینه ملو نامی و یاگه‌گیرو نامیره، جه به‌شه‌کانو دواینه.

په‌رسیوی ته‌ریچ ئانینه مانا واتی یاگه‌گیرو نامی pronoun، هه‌ورامینه و کوردینه و ئینگلیزنه و فریوی ته‌ریچنه، مانا ئانه‌ی مه‌به‌خشو که‌ جیاتی نامیوی به‌کار به‌یونه رسته‌نه یام دواینه. یانی مه‌شو جیاتی نامی به‌کار به‌یونه، چه‌ولایچه‌و مه‌وینمی که‌ بری یاگه‌گیرو نامی ته‌ری که‌ ئه‌رکو یاوه‌رنامی مه‌وینان، هه‌ر به‌یاگه‌گیرو نامی نامیشان به‌ران. دیاره‌ن ئی گیره و کیشه فره‌ چیوی ناراسییش چه‌نه مه‌بانوه، چون ته‌گه‌ر واتی (هینو، وئ، ئینه، چنډ، چه‌نی...) یاگه‌گیرو نامی نه‌بان و ئه‌رکو یاوه‌رنامی بوینان، سه‌رو ئی بنه‌په‌تیه یاگه‌گیرو نامی نیه‌نی، چون جه‌وریتی یاوه‌رنامی مه‌یانی. هه‌ریاسه ئاشکرا نیه‌ن که‌ (من، تو...) جیاتی نامینی و ئه‌رکو نامی مه‌وینان، که‌چی به‌نامیچ

49

https://mawdoo3.com/%D8%A3%D9%86%D9%88%D8%A7%D8%B9_%D8%A7%D9%84%D8%B6%D9%85%D8%A7%D8%A6%D8%B1

<https://learnenglish.britishcouncil.org/english-grammar-reference/pronouns>⁵⁰

⁵¹ دستور زبان فارسی، دکتر پرویز نائل خانلری، چاپ بیست و ششم 1396:197

⁵² ریزمانی کوردی، جینا، پ، د ئه‌وره‌حمانی حاجی مارف 2014

ئەژمار نەمە کریان، وەلیم پیسە و کۆمەلە واتئیوی تاییی بە نامی یاگەگیرو نامیوہ جیا کریاینیوہ. پاسە بو ئەگەر (هینو، وئی، چنڭ، چەنی..) بە یاوہرنامی بنزیارە، مەبوئە کە (من، تو..) بیچ بە نامی بنزیارە.

تاییبە مەندی یاگەگیرو نامی جە بارو مانایوہ

وہ ختیو گەرە کمانەن ماناو یاگە نامیوی بزانیئە، مەشو وەرانوہر بە واتئیوی، نامیوی مردنمیش، تا ماناو ھەردوی بزانی و لەیە کشان بڈە میئوہ. پە ی نمونە ی مەواچمی (کاوان تفی مەوہرو. ئاڤ تفی مەوہرو)، کاوان و ئاڤ ھەردوی بکەرینی، یام نیھادو رستەینی، ئاڤ یاگەڤارو کاوانین، وەلیم جە بارو مانایوہ جیاوازیئە، چون یاگەگیرو نامی کە سیئە ھەمیشە بیە نیەنە، مەرج نیەن ھەمیشە نامیو گیاندری یام بیگیانی یام ویریوی یام کاریوی نیشانە بڈوئە، یانی نیشانە نەمە ڈوئە. وەلیم نامیوہ پیسە و (وہزی) کە نامیوی چە سیئە و یاگەگیرەنە، باکش نیەن کە ی و چکو باسش مە کریوئە، گرد و ختیئە نامە کیش ھەر ئینیئە. وەلیم یاگەگیرو نامی پیسنی نیەنە، پە ی نمونە ی "من" بە پاو یاگی بە کار ئاومایش مە فاریوئە، جاری چامەن ھەن جیاتی پیای، ژەنی، زاروئە ی، پیری بە کار مە یوئە. ھەر پاسە "من" پە ی ہیچ کە سیئە نامبریای ھەمیشە بی نیەن، یانی نەمە تاوی پە ی ھەمیشە ی بە کارش باوہری. سەربارو ئانە بیچ واتئە "من" ہیچ مانایوہ نەمە بە خوشوئە، کاتیوئە (ناج) واتاریوی منویسوئە و نامی ویش سەرشەو مە نویسوئە، ئینە دیارەن ھە کە کە سیئە دیاریکریای و ئە ژناسیای نویستیئە، وەلیم ئە گەر جیاتی "ناج" ی بنویسوئە "من"، ئاوہ ختە خوتایو واتارە کئ کە س نەمە زانو کئین، نە ژناسیان.

ئیسە پەیمان بەرکەوت کە یاگەگیرو نامی کە سیئە بە شیئویوی ریژەیی "نەک بە شیئوہ ی گردینی" ماناو گیاندری و بی گیانی مە بە خوشوئە، وەختو قسئیکەردەینە. نمونە: یاگەگیرو نامی کە سیئە یە کە می: قسئیکەر: وە "خوتای" قسئە نیشانە مە ڈوئە. یاگەگیرو نامی کە سیئە دوہمی: قسئە پە ی کریا، کە بە شدارەن وەختو قسئیکەردەینە، یاگەگیرو نامی کە سیئە یەرەمی: قسئە سەرۆ کریا، کە ئامادە نیەن و بە شدار نیەن کاتو قسئیکەردەینە، کە ئانڈە ھەمیەتتە نیەن.

ئيجورە تاییبە مەندی کە سەرو یاگەگیرو نامی کە سیئوہ باسمان کەردئ، ریک سەرو یاگەگیرو نامی نیشانئوہ دیاری مە ڈانئ، ھەر پاسە سەرو ئایاگە نامانوہ کە ئەرکو یاوہرنامی مەوینان، پە ی نمونە ی: ئی باخە، ئا باخە، ئوو باخە، بە ئاشکرا دیارەن کە باسو کامە باخی مە کەرمئە چون دیاریما کەردەن و نیشان دریان، ھەر پاسە ئە گەر وەسفشان بکەرمئە مەواچمی: باخی ئە چیمەن، ئە چامەن، ئە چوومەن، یام ئە پیسنە، ئە پاسنە، ئە پوسنە، چی باریچنە وەسف دیارەن. ئی سیفەتئ و تاییبە مەندی کە باسمان کەردئ بە سیانی بە ئازەو قسئیکەردە ی و دوايوہ. ھەر پاسە پە ی یاگەگیرو نامی نەری و یاگەگیرو نامی پەرسی تا رادیوہ ھەنی، ھەرچنڈە فرە بەرۆشنی بەر نەمە گنان، یانی ئا تاییبە مەندی کە نامی و یاوہرنامی جە ھەنترینی جیا مە کەرانوہ، پە ی نمونە ی: ہیچکەس نامان پە ی

يانه يمان. ياگه گيرو نامی هيچ که سی نيشانه دريښنه، باسو ټانه ی مه که رو تاخایتی به که سیچ نامان، هيچکه س رولو بکه ريش نه ديهن، يانی هرمانه کي پوهش نه ټيښه. يام مه وای: من هيچ نمه وينونه، هيچ چيوی نمه وينونه. چيگه نه نامیو چيووی دياریکریای نمه بهرونه، ديارى مه ټونه که هيچ چيوو نه وينيان، پاسه بو ياگه گيرو نامی نه ری ماناو چيووی به روزیای مه به خوشونه، ياگه گيرو نامی نه ری، هيچکه س، هيچ چيوی، ديارى نمه که ران و نامی هيچی نمه به رانی، به لکو گلکه په ی ټانه ی مه کيشنان، مه شيایا ټا که سه يام ټا چيوه به شيووی ټاشکرا نامیش بربریایا يام سيفه تيش نيشانه بدریایا، که نيهن.

جه ياگه گيرو نامی په رسينه: چيش مه که ری؟ تو چيش مه که ری، په رسکه سهرنجه ت په ی چيووی مه کيشونه، نه ک چيوی پيسه و هوالی، يام چيوی دياریکریا و جیانه وه کریا جه ټه ويشاته ری که نامیش "چيشه ن". يام کي ټاڅش دی؟ چيگه نه "کي" ته نیا ټانه ما نيشانه مه ټونه که ټا هرمانی، که کریښه دياره نيه نه کي که ريښه. پاسه بو ياگه گيرو نامی په رسی، چيوو ټاشکرانيه ن، دوامه کهرونه که ټاشکرا بونه، په پيش و مه په رسونه، گهره کشه ن ټاشکراش بکهرون.

به پاو ټی قسانو سهریه بو به بی یاردی ياگه گيرو نامی هيچ چيوو نامی نمه بريونه، هه پاسه ته نیا نيشانی خاسیه تی گردینی و په یوه ندی و پیککه وته ی چه نی ټاڅه و دوايوه نيشانه مه ټونه. په وکای مانای گردینیه و ياگه گيرو نامی مه گونجيو پيسه و نيشاندای، ئيشاره ی په ی چيووی بونه که ټاڅه و دواى دياريش مه کهرونه و له یه که مه دريووه و ماناش ټاشکرا مه بونه. ياگه گيرو نامی مانای هه ميشه بيه و چه سپيش نيه نه، يانی ماناو چيووی دياریکریای سهرمه نيشانه مه ټونه، ئی سيفه ته هامبه شه ن جه گردو ياگه گيرو نامه کانه نه، پيوه سيئش که ريښی يوترينيوه. سهرنجه مډه می ياگه گيرو نامی پيوه زه نه به ټه ټناسه یوه، يانی ټه ټناسيښه، پيسه و ناميوه مشناسيونه، دياره نه، شونیه ره جه بارو مانايوه خاسیه تی رازوانيش هه نه ن. په ی نمونه ی ماناو "که س" ی که خاسیه تیوی ياگه گيرو نامی که سيئش هه ن، چه نی حاله تو رازوانی که سيوی دلئو که رده وه ينه پيسه نی یوی، ټه چی رسته نه (من مه لوو)، ياگه گيرو نامی "من" هيچ که سيوه ی دياریکریا نامی نمه بهرونه، ته نیا گلکه په ی قسيکه ری مه کيشنونه، که جه هه مان کاتنه بکه رو هه رمانه کين. وه ليم وه ختيو که مه وایچينه (شمه مه لدی) پيسه و رسته ی وه لینی نيه ن، چون قسئ که ر و راويه ری دوی که سی جياوازینی. ټه گهر سهرنجه بډه می رسته و (مه لوو) جه بارو مانايوه هه مان ماناو من مه لوو پيش هه نه، په وکای فزه و زوانه کانه نه ياگه گيرو نامی که سيه ی جیا وه ختو نویسته ينه به کار نمه یونه، ته نیا ياگه گيرو نامی که سيه ی لکی به کار مه یونه (مه لوو، مه لدی).

بیجورہ ماناوا یاگہ گیرو نامی کہ سیئی جیای، په یوه سه جه رسته نه، که رده وه نه پیسه نی یوی، وه لیم وهورئانه ی که س جه که رده وه نه مانای رازوانیه ش هه نه، په نگا، گیره و کیشه په ی ماناوا یاگہ گیرو نامی که سیئی بنیووه.

جیائوه که رده ی یاگہ گیرو نامی پیسه و واتئیوی

یاگہ گیرو نامی که سیئی جیای، گمانش نیه ن چه نه که واتئیوی وئسه رنه، هر بونه وئینه یوه بری جاری په نه ش مه و اچان یاگہ گیرو نامی که سییه ی وئسه ره، هر چنډه بریو جه زوانئه شناسان پیسه و واتئیوی وئسه ری ته ماشه ش نمه که ران. یاگہ گیرو نامی که سیئی جیای (من، تو، ئاډ، ئیمه، شمه، ئاډی) رسته نه چه نی که رده وه ی به جیا په ی نیشاندای که سی به کار مه یانی، پیسه و واتئیوی وئسه ری، نه ک پیسه و به شیو جه که رده وه که ی. وهور ئی نونگان که وارو باسشان مه که رمی یاگہ گیرو نامی واتئیوی وئسه رنه:

یوه: یاگہ گیرو نامی، خوتایو جولہ ی و چالاک ی وئسه رینه جه رسته نه، بری بارینه پیسه نه نامی:

ئاډ ئاوما: کوسار ئاوما

ئایا ئاډ منش دیا؟ ئایا کوسار منش دیا؟ ئاډی شه وئینه نمه وسان: هیزم ئاوه ری شه وئینه نمه وسان.

شمه کوشش مه که ردی: مسیاری کوشش مه که ردی.

ئه چی نمونانه یاگہ گیرو نامی پیسه و واتئیوی وئسه ری چه نی که رده وه ی مه یونه جه رسته نه، که س و ژماره نیشانه مه ئانی، هم پیسه و بکری، نیهادو رسته یچ وئشان مرمانان. هر پاسه دسه و اچه و (ئانه مهنان، ئانه تونی، به هیچ جورئ من نیه نان، به هیچ جورئ من نه بینان، تو چی جه من عاذرہ نی؟ به جورئو به کار ئارده یشان فروانه نه که که رده وه ت جه ویر به رانوه بواچیش، پیسه و نیمه رسته ی به رش مه وزینه).

دوی: یاگہ گیرو نامی (من، تو، ئاډ) رسته نه یاگی وئشان مه فاران پیسه و واتئیوی وئسه ری، جه هه مان کاتنه چه نی نامیچ مه یانی جه رسته نه، ئینه چ سه له منوش که وهرانوه ریئی و هامسه نگینی چه نی نامی. من و کوسار لوایمی په ی که شی. نه من نه کوسار ریواویمان ناوه ردی.

هر پاسه یاگہ گیرو نامی که سیئی جیای په ی که سی یه ره می (ئاډ، ئاډی) ئاشکرا مه گتانه ریزو نامیوه: ئاډ نیشیت: کوسار نیشیت، ئاډی نیشیت: کوسار و خشپی نیشیت.

تایبه مهندي یاگه گيرو نامی جه بارو واتیسازیوه

یاگه گيرو نامی توانایوه فریش هه نه په یو وستهی واتی جه یه ک دهسه نه، هه چنډه ئا واتی که ریزو یاگه گيرو نامینه کو مه بانوه فره هه مه جورینی، به پوخسار و ساختاریچ زیاتره جه یوی جیا مه بانوه پیسه و به شه دواوی تهری. وینه و ئا یاگه گيرو نامان که جه نامیوه نزیکیئی چنډه دهسه واتیوی هه نی که جیاوازیوی ته نکشان هه ن چه نی نامی عاده تیئی.

یاگه گيرو نامی که سیئی: ئا یاگه گيرو نامی که جه نامیوه نزیکیئی، بیگمان جیاوازیئی چه نی نامی. مانا و ساحیب و قسی ته نیا که سی یوه مه ن ئانه بیچ به شدارن به که سی دوه مش منیاره، ئانه بیچ که دوورن یام دیارنیه ن به که سی یه رمش ئه ژمار مه که رانی. یاگه گيرو نامینه ئاشکرا بیه ی که سی مه وینمینه، به تایبه ئه گهر چه نی به شه دواوی تهری وهرانوه ریشان بکه رمی. وه لییم نامینه که س ئاشکرانیه ن، نامه کی ئاشکرانه.

یاگه گيرو نامی په رسی: (کی، چیش) پیسه و یاگه گيرو نامیوی به کارمه یانی په ی ئه ره نیای مه رزیوی میانو که سی و چیوینه، روشنته ر چانه ی جیا که رده یو گیاندری و بیگیانی. "کی" په ی ئانزانی و "چیش" په ی چیوی بیگیانی به کار مه یانی. به گردینی جیانه وه که رده ی گیاندری و بیگیانی دلئو نامیچنه هه ن و پیسه و جیاوازیوی ویسه ری ویش به رمه وزون. وه لییم ئه گهر مانا و نامیوه نه زانی نمه تاوی به گیاندار یام بیگیان ئه ژمارش بکه ری، چی باره وه یاگه گيرو نامی پاسنی نیه نه، یه کسه ر "کی" په ی گیاندرین و "چیش" په ی بی گیانین. کاتیو باسو ئانزانی مه کریونه واتی "کی" به کار مه یونه، ئه گهر باسو هه رمان و کاریش بکه رینه "چیش" به کارماوه ری.

یاگه گيرو نامی نه ری و یاگه گيرو نامی نادیارئی: مه گنانی ریزو ئا یاگه گيرو نامیوه که نزیکیئی جه نامیوه، هه ریاسه جه بارو گیاندری و بی گیانیوه جیاوازی نیشانه مڈانی. (که س: که سیو، چیو: چیویو، هیچ که س، هیچ چیو).

یاگه گيرو نامی نیشانی (ئینه، ئانه، ئوونه) ئی یاگه گيرو نامی جیاواز جه ئه ویشان، که ته نیا ئه رکو نامی مه وینان، جه هه مان کاتنه ئه رکو یاوه نامیچ مه وینان، یانی یاگه گيرو نامی نیشانی ئه رکشان فره تهرن چه ویشان، ئه رکو نامی پیسه و یاگه گيرو نامی نیشانی، ئه رکو یاوه نامی پیسه و یاورنامی نیشانی. چینه ی زیاتره ئانه ن، که زوانو هه ورامینه یه ریئی په ی نزیکی، دووری، دوورته ری، شونیه ره نیرو مایچ دیاری مه تو سه رشانوه، وه لییم زوانو کوردی و فارسینه ته نیا دوی دندیئی، نزیک و دوور و بی نیشانی ره گه زی. نمونی چی باره وه (ئی پیا کین؟ ئینه کین، ئینی کینه؟ ئینه چیشه ن، ئانه چیشه ن، ئوونه چیشه ن؟) ئینی کینی، ئانی کینی، ئوونی کینی؟ مه وینمی جه میچ مه بانوه، یانی سه ربارو ئانه ی یاگه گيرو نامینی نیشانی جه میچ هورمه گیرانی. هه ریاسه یاگه گيرو نامی نیشانی

ئەركو ياوهرنامى نيشانى ھورمەگيران (ئىنە بيان، ئىنى ژەننە، ئانە كورەن، ئانى كىناچىنە، ئوونە بيان، ئوونى ژەننە، ئوونە نەوہشەن، ئوونى نەوہشەنە) (پىيى چىنە، ژەنى چىنى، كورى چانە، كىناچى چانى، پىيى چوومنە، ژەنى چوومنى)، با چەولايچوہ (پىيسە، پاسە، پوسە) بىمدرونە كە ئەركو ياوهرنامى مەوینان. ھەرىاسە بىجگەم ياگەگىرو نامى نيشانى، برى ياگەگىرو نامى تەرى كەسىي مەتوان ئەركو ياوهرنامى بوینان، پىيسەو (ئىژد بيان، ئاژد بيان، ئوژد بيان، ئاژە ژەننە، ئىژە كىناچىنە، ئوژە ژەننە). ئەوسا جەھەوراماننە (ئوژ، ئوژە بەكار ئاومان، وەلیم ئيسە خەرىكە ئەو، ئەوہىچ بەكار مەيونە).

تایبە مەندى ياگەگىرو نامى جە بارو رستە سازيوہ

خاسیەتو ياگەگىرو نامى پەى دروسنای رستەى جوراو جورەن، با سەرنجەو ئى رستان بڈەيمى: ئى، ئا، ئو كەشە بەرزەن. ئى، ئا، ئو دەشتى فەردارنە. يانەو من وەشەن، يانەو تو وەشەن، يانەو ئاژى وەشەن، يانەو شەمە وەشەن. كىتیبە كەش دان بەمن، كىتیبە كەش دان بەتو، كىتیبە كەش دان بە ئیمە. من كىتیبە كەم وانانوہ. شەمە كىتیبە كەتان وانانوہ. ئەچى يەرە نمونانە ياگەگىرو نامى يەرى ئەركى جىياوژى مەوینونە رستەنە، بەكر، وەركار، وەركار بە ياردى. ئەركى زىاتەرىچ مەوینونە، وەلیم پەنەواز نین چىمنەى زىاتەر بلمینە وىارو رستە سازيوہ، جە درىژەو باسە كەینە چىودماى مەوینمىنەش.

شونەو ياگەگىرو نامى دلئو بەشەكانو دواينە

جە گرد بارینە جىائەوہ كەردەى ياگەگىرو نامى تەنیا سەرو بئەرتو مانای راس نینە، بەلكو مەشوم سەرو بئەرتو واتىسازى و رستە سازيوہ جىاش بەكەرمیوہ پىيسەو بەشەكانى تەرو دواى "نامى، ياوهرنامى، كەردەوہ" ئانژە ھەن كە خاسیەتى رازوانى و مانى جە ياگەگىرو نامىنە پىيسەو نامى و ياوهرنامى نینە، پەى نمونەى رەگەزو نىروماى نامى و ياوهرنامىنە بەگردىنى چەسپىو ملشارە، وەلیم ياگەگىرو نامى برىوہشان رەگەزو نىرو ماى ھورمەگىران و برىوہشان ھورنمەگىران. نامى نيشانى ئەژناسەى و نەشناسەى مەلونە سەرشان، وەلیم ياگەگىرو نامى بە بى نيشانە بە ئەژناسە ئەژمار مەكریونە، ئىنە و برى تەر جىياوژى رازوانى ھەنى میانو نامى و ياوهرنامى و ياگەگىرو نامىنە، سەربارو مانای، كە وەلینە بەكولى باسما كەردى.

ئەگەر ياگەگىرو نامى بە بەشىو جە بەشەكانو دواى بنىورە ئانە مەشو حالەتینە بو كە پىيسەو دەسەواچىوى فراوانى و بە مانىوہى فراوانە تەماشەش بەكەرمى، نەك پىيسەو ياگەدارەو نامى، چون جىياوژىش چەنى نامى و ياوهرنامى و ئەویشانى تەرىچ ھەن و مەوداى وەرفراوانش ھەن چەمو

به شه کانی ته رو دوايوه. چون واتيو ياگه گيرو نامی سه ربارو جياوازيه ئه رکيه کانش جه هه مان کاتنه نامينه و ياورناميچنه چون هه ردوه ئه رکه که می مهوینونه، وه لیم تائيسه نه ديه نما که ناميوه ئه رکو که رده وه می بوینونه رسته نه، پاسه بو ياگه گيرو نامی ئه رکيو وه رپانش هه ن، متاوونه پيسه و ياگه گيرو نامی، نامی، ياوه نامی ئه رک بوینونه. ((سه رنجه زوانو هه ورامينه نه ديه نما که نامی ببونه به که رده وه يام که رده وه ببونه به نامی، يانی ئه رکو يوترینی بوینان، وه لیم زوانو ئینگلیزنه چه په وان هه ن، چون که رده وه به پاو ئه رکه که یش رسته نه متاوو دهورو نامی و که رده وه یچ بوینونه، هه رچنده زوانو هه ورامينه بری نامی هه نی یه کسه ر جه ریخه و چه مه می دروسی مه بان، يانی که رده وه می نه ویه رده ن، پيسه و نامی ویشان به رمه وزان، پيسه و: دزیه می: دز، پاچای: پاچ)). وه لیم دهورو که رده وه می نمه وینان جه رسته نه.

دما قسی مه واچمی: ياگه گيرو نامی جه زوانه نه ياگیوی فراوانه ش گيرتینه ره، په وکای یون جه باسه کرئیلیه کانو زوانته شناسی. ياگه گيرو نامينه به شیویوی بنه رته تی ياگیو که سی و وی و نیشاندای جه پله می یوه مننه دیارهن. وه جه لی و کیشه و مانای و ئه رکو ياگه گيرو نامی جه لاو زوانته شناسنوه گجار باس کریان، واته نشان ياگه گيرو نامی وه رانوه رو به شه کانو دواينه پيسه ن (واتی هالیی) يانی ماناش نيه نه، ته نیا رسته نه مانا په یذا مه که رونه، چه نی ئانه یچ ياگه گيرو نامی مانای تاییو ویش هه نه ش، که ئه رکی هه مه جور پورنونه رسته نه، ده سه واتینه. هه رپاسه پيسه و واتيووی ماناداری ویش مرمانونه، که مه واچی (ئادی بگیره، ئادی بگیره) مه به ستش کوساری بگیره، خشپی بگیره. يانی ئه رکو نامی مه وینو رسته نه، هه رپاسه بری ته ر جه سیفه ته کانو نامی هورمه گیرانی. چی لایچو ياگه گيرو نامی که سیه ته صریف هورمه گیران، وه لیم نامی هورنمه گيرونه. شونیه ره بری ياگه گيرو نامی نیشانی ئه ژناسه می و نیرو و مای ملونه سه رشان، هه ر پی بونه وه متاوومی به به شیو جه به شه کانو دوايش بنیه میره.

په یلوایو بری جه زوانته شناسان سه رو ياگه گيرو نامی

دکتر خسرو فرشیدورد⁵³ واته نش: نامی به شه مه بونه به دوی لزیگوه (نامی زاهیره و ضمیر). ضمیر نامیونه مه بونه به ياگه نشینه و نامیوی ته ری، هه تا نامه کی واوه می نه بووه، پاسه بو به ضمیری مه واچمی جانشینو نامی (ياگه دارو نامی). هه ر ئه چی سه رچه مه نه قسیوه دکتر خیامپوریش نویستینه، واته نش: نامی دوی لزیگینه (صریح و کنایه) نامی سه ریحه، ئاشکرا ئانینه که ماناو ویش ئینا پو ویشه و، پيسه و "روسه م، ئه سپ، دیوار" نامی کنایه، ئا نامینه که پوژییته ره نمه پیویون.

⁵³ دستور مختصر امروز بر پایه زبان شناسی جدید، چاپ دوم 1394:154

بیجہ گم ضمیری کہ بونہو مہرجہ عیوہ ئاشکران (ٹانامی کہ وہ لئینہ مہ و اچینہ ش). نامی "کنایہ" یہ ری بہ شینہ (یا گہ گیرو نامی و مبہمات و اسم استفہام). و ہروٹانہ ی کہ ضمیر نامیوی کنایہ ینہ کہ یانگی نامیوی ئاشکرای مہ گیرووہ، نامہ ئاشکراکی مہ بونہ بہ مہرجہ ع پھی ضمیرہ کہ ی، نمونہ: حسن عیش دی، مزانیش دا پاڈی. ہرچند ئی پہیلوایہ فرہ ورد نیہن، چون ضمیر متاوونہ یا گہ نشینو نامی مبہم (نامی پیوارئی) ببونہ، پسہو: یو ہاوارش کہ رد، ٹاڈ واچی تالانسان کہ ردانی. ہرپیئسہ و رازوان نویسانو عہ رہبی، کہ واتہ نشان، ضمیر نامیوی ئہ ژناسیئہ، نہک پیوارو پوژیبیرہ بہ تاییہ یا گہ گیرو نامی کہ سی یوہم و دوہم، ہہ لبہ تہ یا گہ گیرو نامی کہ سی یہ رہم کہ مہ کیو پوژیبیرہ پیوارہ نہ. دما جار خاستہ رن ضمیری جہ نامی کنایہ ی و مبہم جیا بکہ رمیوہ و جہ پیڑہ کیو ئاڈیشان بہ رش باوہ رمی.

برئی رازوان نویسی یا گہ گیرو نامی بہ واتئیوی جیا منیارہ، پیئسہ و فہرہ نسیہ کان. برئیوی تہ ریچ بہ بہ شیو جہ نامی منیارہ، برئی تہ ریچ جہ پیڑہ و کنایاتیش منیارہ، و ہلیم دکتہ خسرو فرشیدورد پیئسہ و خیامپوری یا گہ گیرو نامی بہ شیونہ جہ نامی، پیئسہ یچ ئہ ژناسہ ش مہ کہ ران: ضمیر نامیونہ کہ یا گہ نشینہ و نامیوی تہ ری مہ بونہ، تہ صریف ہورمہ گیرو نہ (ضمیر اسمیست کہ جانشین اسم دیگر شود و تصریف گردد) پھی کہ سی یوہمی و دوہمی و یہ رہمی. فہ رھادم دی، چہ نی ئاڈی قسیم کہ ردی. نامیوہ کہ ضمیر مہ بونہ بہ یا گہ نشینش پھنہ ش مہ و اچان (مہرجہ ع، و لئین antecedent) پیئسہ و فہ رھادی.

جیاوازی سہرہ کی میانو یا گہ گیرو نامی و نامی ٹانہن کہ نامی ئاشکرا صہرفہ نمہ بو، و ہلیم یا گہ گیرو نامی صہرفہ مہ بونہ چون کہ سی یوہم و دوہم و یہ رہم ہورمہ گیرو نہ. جیاوازییوہ تہر ٹانہن کہ نامی برئی نیشانی ہورمہ گیرو نہ، و ہلیم یا گہ گیرو نامی ہورش نمہ گیرو نہ (پیئسہ و نیشانی جہمی و سازہو ئہ شناسہ ی و پھگہ زو نیرو مای، کہ یا گہ گیرو نامی نہ برئیوی کہ م ئہ چی نیشانان ہورمہ گیران).

دہسہ بہ نڈی یا گہ گیرو نامی جہ زوانہ کانو جہ ہانینہ

زوانہ کیو جہ ہانی ہر یوشان بہ پایو ئازہو ویش دہسہ بہ ندیش کہ ردہن پھی یا گہ گیرو نامی، چئگہ نہ بہ کولی مہ و زمیشان پوہ تہ نیا پھی زانیاری.

یا گہ گیرو نامی زوانو عہ رہبینہ⁵⁴

<https://sotor.com/%D8%A3%D9%86%D9%88%D8%A7%D8%B9->

[/D8%A7%D9%84%D8%B6%D9%85%D8%A7%D8%A6%D8%B1-%D9%81%D9%8A-](https://sotor.com/%D8%A7%D9%84%D8%B6%D9%85%D8%A7%D8%A6%D8%B1-%D9%81%D9%8A-)

[/D8%A7%D9%84%D9%84%D8%BA%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%A9/](https://sotor.com/%D8%A7%D9%84%D9%84%D8%BA%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%A9/)

یاگه گيرو نامی زوانو عه ره بینه، هه مه پهنگی و هه مه جورینی، هنی چامنه شاهه ن مه بونه به چنده جور یوی، به پاو نا واتنی که وه لئیشه و یام دماشه وه مه یونه، پیسه و که رده وهی و نامی و نامرازی، بفرماودی:

یوه م: یاگه گيرو نامی په یوه سی (لکی) الضمائر المتصله: ئی جوره جه یاگه گيرو نامی مه لکانی نامی، که رده وه، نامرازی، یاگیشان مه فارپونه به پاو قسئیکه ری و وهرده نگی. مه بانئ به یه ری لزگی (ضمائر المتکلم) / یاگه گيرو نامی قسئیکه ری. ضمائر المخاطب / یاگه گيرو نامی وهرده نگی. ضمائر الغائب / یاگه گيرو نامی پیواری.

دوی: یاگه گيرو نامی جیای: ضمائر المنفصله. ئی یاگه گيرو نامی به ساختاری وئسه ر مه یانی دلیو رسته ینه، ئیدیچی یه ری ده سینئ: یاگه گيرو نامی قسئیکه ری / ضمائر المتکلم: انا، نحن، ایای، ایانا. ضمائر المخاطب / یاگه گيرو نامی وهرده نگی: انت، انتما، انتم، انتن، ایاک، ایاکما، ایاکم، ایاکن. ضمائر الغائب / یاگه گيرو نامی پیواری: هو، هی، هم، هما، هن، ایا، ایاهن، ایاهم. شونیه ره ئی یاگه گيرو نامی جیا به پاو رفع و نه صبی هه مدیسان به شی مه بان په ی: ضمائر الرفع المنفصله: ئیدیچی هه مدیسان مه بونه به یه ری ده سیوه "قسئیکه ر، وهرده نگی، غایب" که وهرانوهره ن چه نی که سی یوه م و دوه م و یه ره می. ضمائر النصب المنفصله: ئیدیچی یه ری ده سینئ (متکلم، مخاطب، غایب).

یه ره م: یاگه گيرو نامی پیواری (ضمائر المستتره) نا یاگه گيرو نامینی که په رده پوئشی کریینی و نمه پیویانی، وه لیم به ویر و هوش هه ستشان په نه مه که رمی، به تاییه که رده وهی داواینه "فعل امر" زوانو عه ره بینه ئی یاگه گيرو نامی هه نه، پیسه و (قم، اجلس). هوربیزه، بنیشره، سه رنجه مده می زوانو هه ورامینه بیگیره خره که "ه" یاگه گيرو نامی لکینه، وه لیم زوانو عه ره بینه پو که رده وهی داوایوه هیچ دیارنیه ن، (ئینگلیزیچنه پاسنه ن) ته نیا به ئه قل هه ستش په نه مه که ری، ورو ئانه ی په نه ش مه وچان مستتر "پیوار".

یاگه گيرو نامی زوانو ئینگلیزیه⁵⁵

زونو ئینگلیزی یاگه گيرو نامی به به شیو جه به شاکه نو دوی منیوره، وه لیم بری زوانئه شناسی چه په وانه و ئینه ی به به شیو جه به شه داویش نمه نیاره. پیسه ئه ژناسه کریینه (په لیوه گولانه ن جه له قو نامی، سیمای گرنکه و یاگه گيرو نامی ئانینه، هه که متاوی بفرایشان به نامی ته ری، یام یاگه گيرو

⁵⁵ <https://learnenglish.britishcouncil.org/english-grammar-reference/pronouns>

نامی حیاتی نامی به کار می‌یانی رسته‌نه، په‌ی واوه‌ی نه‌که‌رده‌یو نامه‌کی و ئاسانکاری و نه‌ه‌یاواینه).
زوانو ئینگلیزینه پیسه یاگه‌گیرو نامی ده‌سه‌به‌ندی کریینه:

یوه: یاگه‌گیرو نامی که‌سیی personal pronoun پیسه‌و (she, her, he, him, you, I, me, it, we,)
(us, they, them,) ئی یاگه‌گیرو نامی فره کریلیه‌نه و شو‌نه‌مای خاصه‌ش هه‌نه دلئو زوانو
ئینگلیزینه.

دوهم: Relative pronoun لاو وئماو په‌نه‌ش مه‌واچمی یاگه‌گیرو نامی به‌سته‌ی (که، هه‌که) وه‌لیم
زوانو هه‌ورامی و کوردینه ئانده کریلیه‌ نیه‌نه، چه‌په‌وانه‌وه زوانو ئینگلیزینه کریلیه‌نه، یاگه‌گیرو نامی
به‌سته‌ی یام نسبیه، دوی رستی به‌سو هه‌نترینیوه، شارسته‌و پارسته (what, that, which, who, whom).

یه‌ره‌م: Demonstrative pronoun یاگه‌گیرو نامی نیشان‌دای (this, these, that, those) ئینه،
ئانی، ئانه، ئانی دوی دندئینی په‌ی تاکی و جه‌می، وه‌لیم هه‌ورامینه یه‌رئینی.

چواره‌م: Indefinite pronoun یاگه‌گیرو نامی نادیارئ، په‌ی که‌سیو به‌کار مه‌یونه هه‌که‌که‌ره‌کت
نیه‌ن بشناسیش، یام بزانی کین و چیشنه‌ن. پیسه‌و (one, other, some, anybody, everybody, no).

په‌نجه‌م: Reflexive pronoun یاگه‌گیرو نامی وی: په‌یوه‌ندیش به‌ویوه‌هه‌ن (myself, yourself,)
هه‌ریاسه یاگه‌گیرو نامیوه‌ته‌ری (himself, herself, itself, ourselves, yourselves, themselves).
هه‌ن که هه‌مان ماناو وی مه‌به‌خسونه وه‌لیم به‌تاکیدی به‌هه‌سو هو‌لی که په‌نش مه‌واچان Intensive
pronoun.

ششه‌م: Possessive pronoun یاگه‌گیرو نامی ملکی، ضمیر ملکی، ئیجوره‌جه‌یاگه‌گیرو نامی
ملکیه‌ت مرمانو، دوی لزگینه (مه‌حدوده و مطلقه) پیسه‌و (my, mine, your, its, his, her, our,)
(their, whose).

یاگه‌گیرو نامی زوانو فارسینه⁵⁶

زوانو فارسیچه‌ ئه‌پی ته‌شکه یاگه‌گیرو نامی ده‌سه‌به‌ندی کریینه:

یوه: ضمیر شخصی: یاگه‌گیرو نامی که‌سیی: دوی لزگینه: که حیاتی که‌سی هه‌رمانه مه‌که‌رونه،
یاگه‌گیرو نامی که‌سیی جیای، که شش دندئینی، یه‌ری تاکی و یه‌ری جه‌می، زوانو کوردی و

⁵⁶ تاریخ زبان فارسی، دکتر پرویز باتل خانلری، چاپ بیت و ششم، 1396:198

هه ورامیچنه ئه پیسنه ن. ئی جوړه یاگه گیرو نامی به واتئیوی ویسه ره مزیوره زوانو فارسینه. لږکه که ی
 تهر جه یاگه گیرو نامیما په نه ش مه و اچان (ضمیر پیوسته) یاگه گیرو نامی لکی، ئه گهر بلکونه
 که رده وهیره ئاوه خته مه بونه به یاگه ژارو وهرکاری (مفعول)، پیسه و کوشتم: کوشتمان. کوشنتت:
 کوشنتان، کوشنتش: کوشنتشان. وه لیم ئه گهر بلکونه نامیره ئاوه خته یاگه گیرو نامی لکی، مه بونه به
 مزاف الیه، چون وابه سته و نامینه، پیسه و: یانه م: یانه ما، یانه ت: یانه تا، یانه ش یانه شا. (یا نه ما ئینا
 بزلا نه).

دوی: ضه میری مبهم: یاگه گیرو نامی پیواری، پوژییره، هه که دیاره نیه نه، واتئیونه مه نیشونه یاگیو
 نامی یام چیوئی، به جوړی نه پیویا، باسو که سی و چیوی مه که رونه. یاگه گیرو نامی پیواری جه
 رسته نه، پیسه و نیهادی، ته مامکه رو نامی و که رده وهی ئه رک مه وینونه (یکی، هیچکس، فلان، هرکس،
 همکس، همه چیز...).

یه ری: ضمیر مشترک: یاگه گیرو نامی هامبه شی، که هه میسه یه ک وینه ش هه ن، که متا وونه به
 هه رشش شیوه که و یاگه گیرو نامی ئه رک بوینونه (خود، خویش، خویشتن) که ئیسه فره تهر خود
 چالا که ن، به یاگه گیرو نامی تاکید که رده ی نامیه نه. (خود گفتم، خود گفتم، خود گفتم، خود گفتم،
 خود گفت، خود گفتند) وه لیم زوانو هه ورامینه ئه پیسنه ن (ویم وات: ویم واتم، ویم واتمان، ویت وات،
 ویتان واتتان، ویش وات، ویش واتش: ویشان واتشان). دکت خانلری ته نیا باسو ئینیشاش که رده ن،
 وه لیم یاگانی ته رو بری تهر یاگه گیرو نامی باسشان سهر کریان، پیسه و واری.

چوار: ضمیر اشاره: یاگه گیرو نامی نیشاندای پیسه و (این، ان)

په نج: ضمیر پرسشی: یاگه گیرو نامی په رسی: پیسه و (که، کدام، کی، چه، کجا، چگون، چند، چقدر).

شش: ضمیر تعجیبی: یاگه گیرو نامی سهر سامی: واته گه لینی که ماناو سهر سامی مه یا ونان (به،
 چقدر، وه).

ئیسه بهر که وت که گردو زوانه کانو جه هانی جه ئه ژناسه و یاگه گیرو نامینه و ئه رکه کانسانه پیسه نئ
 یوی، وه لیم په ی ده سبه ندی که میو زیانو که مشان هه ن ئاچیج به نونگه و جیاوازی په یلوای زوان
 ئه شناسان، زوانو کوردیچنه هه ر پیسه ن زوانه کانی ته ری، چیولای مه لمینه سهر و ورده کاری
 یاگه گیرو نامی زوانو هه ورامینه، هه لبه ت ته قه لا مده می به درئیوی و پان و پوری باسش بکه رمی.

ياگه گيرو نامی زوانو هه ورامينه

زوانو هه ورامی ياگه گيرو نامينه⁵⁷ فره دوله مه نژدن، جوړو ياگه گيرو نامه کانش فرينی، بیسه:

- 1- ياگه گيرو نامی که سیی
- 2- ياگه گيرو نامی نیشانی
- 3- ياگه گيرو نامی چنډی
- 4- ياگه گيرو نامی نه ری
- 5- ياگه گيرو نامی هینو
- 6- ياگه گيرو نامی نادپاری
- 7- ياگه گيرو نامی په رسی
- 8- ياگه نامی وی
- 9- ياگه گيرو نامی هامبه شی
- 10- ياگه گيرو نامی به سته ی

ياگه گيرو نامی که سیی Personal pronoun

واتیونه مه نیشونه ياگیو که سیوی، یانی جیاتی نامی ئه رک مه وینونه، ياگه گيرو نامی که سیی مه بونه به دوی لږگیوه (ياگه گيرو نامی که سیه ی لکی، ياگه گيرو نامی که سیه ی جیا) (ياگه گيرو نامی که سیه ی پیوه سه، ياگه گيرو نامی که سیه ی ویسه ره). یوه م: ياگه گيرو نامی که سیی جیای⁵⁸ Personal pronoun په نه یچش مه و اچان ياگه گيرو نامی نه لکی، ياگه گيرو نامی ویسه ری "چوون هر یوه شان شیوه و ه شبیه یش جیان و نه لکینه هیچ واتیوه ته ریره، مه تاومی ته نیا ویس بواچمی ده مو قسئکه رده ینه و نویسته ینه، هه ریاسه رسته یچش په نه وه شمه کریونه. نمونه و ياگه گيرو نامه جیاکان بوینمی.

⁵⁷ له بابته ریزمانی هه ورامیه وه، نویسی جمال حبیب الله ، 58:2007 فره ته رین که لکم جه ئی سه رچه مه یه دیهن.

⁵⁸ ریزمانی کوردی، به شی دوه م، جیناو، پ.د. نه وره حماني حاجی مارف 2014:83

ياگه گيرو نامی که سیی جیی "ویسه ره"

کەس	تاق: تاک	کو "جه م"
یوه م	من - په ی نیر و مای	ئیمه - په ی نیر و مای
دووم	تو - په ی نیر و مای	شمه - په ی نیر و مای
یه ره م	ئید - په ی نیری تاق: نزیک ئیده - په ی میلی تاق: نزیکه	ئیدی - په ی نیر و مای: نزیک
یه ره م	ئاډ - په ی نیری تاق: دوور ئاډه - په ی میلی تاق: دووره	ئاډی - په ی نیر و مای: دوور
یه ره م	ئوډ: ئه و - په ی نیری: فره دووری ئوډه: ئه وه - په ی میلی: فره دووره	ئهوئی - په ی نیر و مای فره دووری

هه رپاسه دلئو له هجه کانو زوانو هه ورامینه فره جاری جیاتی "من" "ئه من، ئه م، ئه ز" به کار ئاومان و مه یونه، سهیدی هه ورامی دلئو شیعره کانشنه ئه زش به کار ئارودهن (ئه ز ئورومونه وه لاتم خوی گیرته نم خه لاتم)، هه رپاسه دلئو مه سلپیوه هه ورامیینه ئه ز هه ن، یانی زه مانئ ئه ز دلئو زوانه که یمانه نه بیهن "ئه گهر زانات ئه زه نا، ئه گهر نه زانات دزه نا"، ئه ز، واتپیوه ئه ویستایه نه بنه په تنه (azm, adm) ئه زم، ده نگو (ز) فاریان په ی (د). هه رپاسه گجار جیاتی (تو) (ئه تو) (ته) به کار ئاومان.

ياگه گيرو نامی ویسه ری که سی یوه م و دوه می تاقی "من و تو" هه رپاسه که سی یوه م و دوه م و جه مینه "ئیمه، شمه" نیشانی ره گه زو نیر و مای هور نمه گیرانی. بری جارینه من و تو نیشانی ره گه زی هورمه گیرانی، وه ختیوه نه مه بان به مزافو الیه. لای واریوه روشن کریانوه.

وه لیم په ی که سی یه ره می جیاوازه ن چوون نیشانی ره گه ز و نیر و مای ملونه سه رو که سی یه رمی تاقی په ی هه ریهره تیله کانش، نزیک و دوور و فره دووری پیواری، وه لیم نیشانی ره گه زی سه رو که سی یه ره مو کوئی بهر نمه گنونه، په ی هه ریهری تیله کانش، نزیک و دوور و فره دوور، یانی نیشانی ره گه زیشان پیسه و یوی نیه نه.

ياگه گيرو نامی و نيشانی نه شناسه ی

زوانو هه ورامينه نيشانی نه شناسه ی "هکه، هکی" مه لان سهرو ياگه گيرو نامی جیی:

- من - نتر من منه که و جارانی نیه نان. من منه کیو جارانی نیه نان.
- تو - نه جيام تو تو هکه و نه وساینی. نه جيام تو تو هکی نه وساینی.
- ئاڏ - نه جيام ئاڏ ئاڏه که و پارین. نه جيام ئاڏ ئاڏه کی پارینه.
- ئیڏ - نه جيام ئیڏ ئیڏه که و جارانی. نه جيام ئیڏ ئیڏه کی جارانی.
- ئوڏ - نتر ئوڏ ئوڏه که و نه وسای نیه ن..... نتر ئوڏه ئوڏه کی نه وسای نیه نه.
- ئیمه - نتر ئیمه ئیمه کی نه وسای نیه نمی.
- شمه - حالی بیا هه که شمه شمه کی نه وسای نیه ندی.
- ئیڏی - نه جيام ئیڏی ئیڏه کی نه وساینی.
- ئاڏی - نه جيام ئاڏی ئاڏه کی نه وساینی.
- ئهوی - چوو زانوو نه جيام ! نه جيام نه وه کی جارو جارانی.

ياگه گيرو نامی و نيشانی نه شناسه ی

ياگه گيرو نامی جیی زوانو هه ورامينه به ئاسانی نيشانی نه شناسه ی (ی، یو، یوه، یه) هورمه گیران:

- من - منیو: منی کریکار هه میسه مانیا نا. منیه کریکار هه میسه مانیا نا.
- من - منیو: منی کریکاره هه میسه مانینا.
- تو - توئیوی: توئی به سه زوان چیشته په نه مه کریو؟
- تو - توئیوهی: توئی به سه زوانه چیشته په نه مه کریو؟
- ئیڏ - ئیڏیوی: ئیڏی بی تاوان چیشته چه نه گه ره که ن؟
- ئیڏه - ئیڏیوهی: ئیڏی بی تاوانه چیشته چه نه گه ره که ن؟
- ئاڏ - ئاڏیوی: ئاڏی هه ژار چیشته په نه مه کریو؟

ئاڏه - ئاڏيوه: ئاڏى ھەزارە چيشش پەنە مەكړيو؟

ئەو - ئەويوي، ئوڏيووي: ئەوي، ئوڏى ھەزار چيشش پەنە مەكړيو؟

ئەو- ئەويوي، ئوڏيوه: ئەوي، ئوڏى ھەزارە چيشش پەنە مەكړيو؟

ئيمە - ئيميووي: ئيمي ھەزارى چيشمان پەنە مەكړيو؟

شمە - شميوي: شمي ھەزار چيشتان پەنە مەكړيو؟

ئيدى - ئيديووي: ئيدى ھەزارى چيششان پەنە مەكړيو؟

ئاڏى - ئاڏيووي: ئاڏى ھەزارى چيششان پەنە مەكړيو؟

ئەوي - ئەويوي: ئەوي ھەزارى چيششان پەنە مەكړيو؟

ياگەگيرو نامى جيبى و نيشانى ئيزافەي

ياگەگيرو نامى جيبى متاوان بباب بە "مزاف و موزاف اليه" (دياروز و دياروزيا) "ديارخەر و ديارخراو" وستەي سەر و وزياسەر" بە کۆمەکو نيشانى ئيزافەي "وستەي سەري" "و" وەلى جە چوار چويى ديارى کريانە فرە وەرپان نيەن، شۆنە و ئانەيچەرە هيچکام نمەتاوان نيشانى ئيزافەي "ه" ھۆربگيران، ئيزافە چى وەختەنە فرەتەر ھنو وي نيشانە مڏو، ھەرياسە سازەو ئيرو مای سەر و "من" وە بەر مەگنۆنە:

من - تا من تو بو ھەر بەش برپانا. من - تا من منەو تو بو ھەر بەش برپينا.

تو - تا تو توو ئاڏى بى ھەر بەش برپانى. تا تو توو ئاڏى بى ھەر بەش برپينى.

ئاڏ - تا ئاڏ ئاڏو تو بو ھەر بەش برپان. ئاڏە - تا ئاڏە ئاڏەو ئاڏى بو ھەر بەش برپينه.

ئيدى - تا ئيدى ئيدو شمە بو بەش برپان. ئيدە - تا ئيدە ئيدو شمە بو ھەر بەش برپينه.

ئەو - ھەتا ئەو ئەو شمە بو ھەر بەش برپان. ئەو - ھەتا ئەو ئەو شمە بو ھەر بەش برپينه.

ئوڏ - ھەتا ئوڏ ئوڏو شمە بو ھەر بەش برپان. ئوڏە - ھەتا ئوڏە ئوڏو شمە بو ھەر بەش برپينه.

ئيمە - ھەتا ئيمە ئيمەو شمە بيمى ھەر بەش برپينى.

شمە - ھەتا شمە شمەو ئاڏيشان بيدى ھەر بەش برپيندى.

ئيدى - ھەتا ئيدى ئيدو شمە بان ھەر بەش برپينى.

ئاڏى - هه تا ئاڏى ئاڏيو شمه بان هه ر به ش برپيئي.

ئەوئى - هه تا ئەوئى ئەوئو ئاڏيشان بان هه ر به ش برپيئي.

ياگه گيرو نامى جيئى و وهسف

ياگه گيرو نامى جيئى مه بان به مه وسوف به ياردى "ى" وهلى هه ريه ره ياگه گيرو نامى "ئىڏى، ئاڏى، ئەوئى" هه كه نيشانى "ئى" جه ميشان پونه نمازو "ى" هه كه به رگنو چوون دوى نويسى بيگيرى پيوه ره نمه كريوشان، شوئيه ره سه رنجه و ياگه گيرو نامى جياي (من، منه) كه ره گه زو نئيرومايش لوان سر، ياگانى ته رينه ره گه ز هورنمه گيرونه.

منى هه ژار چيئش بكه روو؟ منه ي هه ژاره چيئش بكه روو؟

توى هه ژار چيئش بكه رى؟ توه ي هه ژاره چيئش بكه رى؟

ئىڏى هه ژار چيئش بكه روو؟ ئىڏه ي هه ژاره چيئش بكه روو؟

ئاڏى هه ژار چيئش بكه روو؟ ئاڏه ي هه ژاره چيئش بكه روو؟

ئيمه ي هه ژار چيئش بكه رمى؟ شمه ي هه ژار چيئش بكه رڏى؟

ئىڏى هه ژارى چيئش بكه رانى؟ ئاڏى هه ژارى چيئش بكه رانى؟

ئووڏى. ئەوئى هه ژارى چيئش بكه رانى؟

ياگه گيرو نامى جيئى و نيشانى جه مى

نيشانى جه مى دليو ياگه گيرو نامى جياينه هه نه ن، په ي نمونه ي ياگه گيرو نامى "من، تو، ئاڏ، ئاڏه، ئىڏه، ئووڏ، ئووڏه" په ي تاقى به كارمه يان، وهلى "ئيمه، شمه، ئىڏى، ئاڏى، ئەوئى/ئووڏى" په ي جه مى به كارمه يانى، هه ريه ره نيشانى "ئىڏى. ئاڏى. ئەوئى" جه نيشانه تاقه كانوه هورگيريانى، نيشانى كوى "ئى" ئامينه سه رشان و نيشانى "ه" مئلى گمه بيينه، وهلى ئيمه و شمه جه تاقه كانو "من و تو" ي هورنه گيريان.

جه حاله تو كوينه نيشانى ره گه زو نئير و ماى گمه مه بونه، هه ردوى يه ك سيفه تشان هه ن:

نیر	میلی
ئیمه ملمی پهی سهیرانی	ئیمه ملمی پهی سهیرانی
شمه ملدی پهی سهیرانی	شمه ملدی پهی سهیرانی
ئیژی مه لان: ملا پهی سهیرانی	ئیژی مه لان: ملا پهی سهیرانی
ئاژی مه لا پهی سهیرانی	ئاژی مه لا پهی سهیرانی
ئوژی مه لان پهی سهیرانی	ئوژی: ئهوی ملا پهی سهیرانی

یاگه گيرو نامی جیی و پهگه زو نیر و مای

پهگه زو نیر و مای یاگه گيرو نامینه ئه پی جوړه بهر مه گنو:

ئا یاگه گيرو نامی هه که پهی کهسی یه ره می تاقی به کار مه یان، بنه په تهنه پهی نیر و مای به کار مه یانی: ئیژ: ئیژه، ئاژ: ئاژه، ئوژ: ئوژه، ئه و: ئه وه. وه لی یاگه گيرو نامی، هه که پهی کوی به کار مه یان نیشانی په گه زو نیر و مای هورنمه گيران پیسه و یوی بهر مه گنان (ئیمه، شمه، ئیژی، ئاژی، ئوژی). کهسی یوه می تاق و کهسی دوه می تاق، ویراس نیشانی په گه زیشا بهر نمه گنونه، وه لی حاله تو تیانینه جه یوی جیا مه کریانوه: من به یه که م بهرشیانی. من به یه که مه بهرشیانی. تو به یه که م بهرشیه ی. تو به یه که مه بهرشیه ی. من دلسوزو شمه نان. من دلسوزو شمه نان. تو مه کته بییوی زیره کنی. تو مه کته بییوه ی زیره کنی. هه ریاسه یاگه گيرو نامی تاقه پهی کهسی یوه می (من، تو) وه ختو ئیزافه ینه و وه سفینه نیشانی نیرو مایشان سه رو دیاری مژونه.

ئه رکو یاگه گيرو نامه جیاکان جه رسته نه

یوه م: یاگه گيرو نامه جیاکان مه بانئ به بکه ر و گردو دمه کان (که رده وه ی ویه رده و نه ویه رده ی ویه ر و نه ویه ری دیار و ساده و ناساده، تاشیا و ئامیته ی هه والی و ئه رهنیای جه حاله تو ئه ری و نه ری نه هه میسه مه گنان به شو نیهادو رسته ی .

1- که رده وه ی ویه رده ی رووت⁵⁹ و ته مام، سه ره مپه، دووری، نه ویه ری هه والی:

من (لوانی، لوانا، لوینی، لوابینی: لوابینا) پهی هه ورامانی. پهی نیری

⁵⁹ ویه رده ی رووت = ویه رده ی ساده، ویه رده ی نیک past simple

من (لوانى، لويٺا، لويٺى، لويٺى بيٺى) پهى هه ورامانى. مٺلئ
 تو (هورٺيٺى، هورٺيٺى، هورٺيٺى، هورٺيٺى بيٺى). پهى نيرى
 تو (هورٺيٺى، هورٺيٺى، هورٺيٺى، هورٺيٺى بيٺى). پهى مٺلئ
 ناٺ (سه ركه وٽ، سه ركه وٽه، سه رگنئ، سه ركه وٽه بيٺى). نير
 ناٺه (سه ركه وٽه، سه ركه وٺينه، سه رگنئ، سه ركه وٺيٺى). مٺلئ
 ئيٺ (سه ركه وٽ، سه ركه وٽه، سه ركه وٺينه، سه ركه وٺيٺى). نير
 ئيٺه (سه ركه وٽه، سه ركه وٺينه، سه ركه وٺينه، سه ركه وٺينه). مٺلئ
 ئوٺ (وٽ، وٽه، وسئ، وٽه بيٺى). نير
 ئوٺه (وٽه، وٺينه، وسئ، وٺيٺى). مٺلئ
 ئيمه (لو ايمئ، لو ايمئ، لو ايمئ، لو ايمئ). كو و نير و ماى
 شمه (لو ايدئ، لو ايدئ، لو ايدئ، لو ايدئ). كو نير و مٺله
 ئيٺئ (نيشٺيٺه، نيشٺيٺه، نيشٺيٺه، نيشٺيٺه). كو نير و مٺله
 ناٺئ (وه ركه وٽئ، وه ركه وٺيٺئ، وه رگنئ، وه ركه وٺيٺيٺئ). كو نير و ماى
 ئوٺئ (وه ركه وٽئ، وه ركه وٺيٺئ، وه ركه وٺيٺئ، وه ركه وٺيٺئ). كو نير و ماى

2- كه رٺوهه ي وپه رده ي، روت، ته مام، سه رمه، دوورى وپه رى هه والئ:

من نانم (وارٺ، وارٺه، وه رٺيٺئ، وارٺه بيٺى). پهى نير و ماى
 تو يانه كهٽ (سه رگيرت، سه رگيرت، سه رگيرت، سه رگيرت بيٺى). پهى نير و ماى
 ئيٺ: ئيٺه كاغه زه كهٽ (نه نويسٽ، نه نويسٽ، نه نويسٽ، نه نويسٽ بيٺى). پهى نير و ماى
 ناٺ: ناٺه قاپه كهٽ (شت، شٺه، شورئ، شٺه بيٺى). پهى نير و ماى
 ئوٺ: ئوٺه كوره كهٽ (هورگيرت، هورگيرت، هورگيرت، هورگيرت بيٺى). نير و ما
 ئيمه نماما (كه رٺه، كه رٺينه، كه رٺيٺيٺى). پهى نير و ماى. ئيمه نما كه رٺيٺيٺى.
 شمه نماٺا (كه رٺه، كه رٺينه، كه رٺيٺيٺى). نير و ما شمه نما كه رٺيٺيٺى.
 ئيٺئ، ناٺئ، ئوٺئ (كاورپه كه شائسا، ئه سان، ئه سابيٺى). پهى نير و ماى.
 ئيٺئ، ناٺئ، ئوٺئ (كاورپه كه ئه سانئينئى). پهى نير و ماى

3- که رڼه وهی ویه رڼه هی، پووت، ته مام، سه ره مړه، دووری ئه ره نیای نهویه ر⁶⁰:
 من (وسینئ، وته بیینئ، وته بوو، وته بییه بیینئ). نیر
 من (وسینئ، وتئ بیینئ، وتئ بوو، وتئ بیئ بیینئ). میلئ
 تو (وتینئ، وته بیینئ، وته بی، وته بییه بیینئ). نیر
 تو (وتینئ، وتیبیینئ، وتئ بی، وتئ بیئ بیینئ). میلئ
 ئیډ، ئاډ، ئووډ (وتئ، وته بیئ، وته بو، وته بییه بیئ). نیر
 ئیډه، ئاډه، ئووډه (وتئ، وتئ بیئ، وتئ بو، وتئ بیئ بیئ). میلئ
 ئیمه (وتینمئ، وتئ بیینمئ، وتئ بیمئ، وتئ بیئ بیینمئ). نیر و ما
 شمه (وتیندئ، وتئ بییندئ، وتئ بیدئ، وتئ بیئ بییندئ). نیر و ما
 ئیډئ، ئاډئ، ئووډئ (بارشان که رڼئ، بارشان که رڼه بیئ، بارشان که رڼه بو، بارشا که رڼه بیه
 بیئ). نیر و ما.

4- که رڼه وهی نهویه رڼه هی نهویه ر و هه والئ و ئه ره نیای:
 من مه وسونه. من چه ز مه که رو بوسونه. نیر و ما
 تو مه وسینه. تو با بوسینه. نیر و ما
 ئیډ، ئاډ، ئووډ مه وسونه: موسو. با بوسونه. نیر و ما
 ئیمه مه وسمینه. ئیمه با بوسمینه. نیر و ما
 شمه مه وسدینه: موسدئ. شمه به ش بوسدینه. نیر و ما
 ئیډئ، ئاډئ، ئووډئ مه وسانئ: موسا. با بوسانئ: با بوسا. نیر و ما

5- که رڼه وهی نهویه رڼه هی ویه ر و هه والئ و ئه ره نیای:
 من ساوی مه سانو. من ساوی بسانو. نیر و ما
 تو ته وهنی هورمه که نی. تو ته وهنی هور بکه نی. نیر و ما
 ئیډ، ئاډ، ئووډ، گوشت مه وره شو. گوشت بوره شو. نیر
 ئیډه، ئاډه، ئووډه گوشت مه وره شو. گوشت بوره شو. ما
 ئیمه نه مامه که ی منیه می. ئیمه نه مامه که ی بنیه می. نیر و ما
 شمه که مه مه که ردئ. شمه که مه بکه ردئ. نیر و ما
 ئیډئ، ئاډئ، ئووډئ سهیران مه که رانئ. سهیران بکه رانئ. په ی نیر و ما

⁶⁰ که رڼه وهی نهویه رڼه نیای: کرداری دانانئ، فعل انشائی، فعل التزامی

ئېڭى، ئاڭى، ئوۋى سەيران نەكەرانى. ئەرنىي نەويەردە نەرى پەي نىر و ما

6- كەردەوھى نەويەردە وپەر و سەرەمپە تەكيدى ھەوالى:

من ملای ملوو پەي ئاۋيسەرى. تۆ ملای ملی پەي ئاۋيسەرى (مەلای مەلوو). نىر و ما
ئېڭى، ئاڭى، ئوۋى مەلای مەلو پەي ئاۋيسەرى. كەسى يەرمى نىر
ئېڭى، ئاڭى، ئوۋى مەلای مەلو پەي ئاۋيسەرى. كەسى يەرمى ما
ئېمە مەلای مەلمى پەي ئاۋيسەرى. نىر و ما
شمە مەلای مەلدى پەي ئاۋيسەرى. نىر و ما
ئېڭى، ئاڭى، ئوۋى مەلای مەلانى پەي ئاۋيسەرى. مەلای مەلان. نىر و ما

7- كەردەوھى نەويەردە ھەوالى وپەر و سەرەمپە:

من شىعەرەكى ۋەرەكەرايكەرو. تۆ شىعەرەكى ۋەرەكەراي كەرى. من شىعەرەكى ۋەرەكەراي
مەكەرو. تۆ شىعەرەكى ۋەرەكەراي مەكەرى. نىر و ما
ئېڭى، ئاڭى، ئوۋى شىعەرەكى ۋەرەكەراي مەكەرو. نىر
ئېڭى، ئاڭى، ئوۋى شىعەرەكى ۋەرەكەراي مەكەرو. ما
ئېمە شىعەرەكى ۋەرەكەراي مەكەرمى. شىمە شىعەرەكى ۋەرەكەراي مەكەردى. نىر و ما
ئېڭى، ئاڭى، ئوۋى شىعەرەكى ۋەرەكەراي مەكەرانى. ۋەرەكەراي مەكەران. نىر و ما

8- كەردەوھى داۋايى: ديارەن كەردەوھى داۋايى پۈۋە مەكەرو كەسى دۈھى تاقى و كۆى،

ۋەرۈئانەي كەساكانى تەرى نەمەگىرۈۋە:

تۆ بوسە. تۆ بنىشەرە. تۆقنچ بېۋ: قنچە بېۋ. نىر و ما
شمە بوسدى. شىمە بنىشدىرە. شىمە قنچى بېدى. نىر و ما
تۆ دەرس بوانە. تۆ قەلەم ھۆربىگىرە. تۆ ۋەزەكان بارىكەرە. نىر و ما
شمە دەرس مەۋاندى. شىمە قەلەم ھۆر مەگىردى. شىمە ۋەزەكان بار مەكەردى. نىر و ما
پەي نەرى كەردەي: مورفيمو (ب) ۋەلىۋ كەردەوھى ئەمرى مەفارىۋنە بە (مە) و مەكەرونەش بە
نەرى.

دوۋەم: ياگە نامە جياكى مەبانى بە ياگە نشينو بىكەرى، جە كەردەوھى بىكەرناديارىنە "مجهول":

من (كوشيانى، كوشيانا، كوشيينى، كوشيا بېنى). نىر

من (كوشيانى، كوشيينا، كوشيينى، كوشيينى بئىنى) ما
 تو (كوشياى، كوشيانى، كوشيينى، كوشيا بئىنى).
 تو (كوشياى، كوشيينى، كوشيينى، كوشيا بئىنى).
 ئىڭ، ئاڭ، ئوۋڭ (كوشيا، كوشيان، كوشيينى، كوشيا بئى).
 ئىڭ، ئاڭ، ئوۋڭ (كوشيا، كوشيينە، كوشيينى، كوشيا بئى).
 ئىمە (كوشيايمى، كوشيينى، كوشيينى، كوشيا بئىنى).
 شە (كوشيايدى، كوشيينى، كوشيينى، كوشيا بئىنى).
 ئىڭ، ئاڭ، ئوۋڭ (كوشيا، كوشيينى، كوشيينى، كوشيا بئىنى).

جە كەردەۋەى ۋە يەردەى بىكەرناديارى ئەرەنپاينە

ۋەشلەى من (نە پىكىينى، نە پىكىابيينى، نە پىكىابىيە بئىنى).
 ۋەشلەى من (نە پىكىينى، نە پىكىى بئىنى، نە پىكىى بئى بئىنى).
 ۋەشلەى تو (نە پىكىينى، نە پىكىابيينى، نە پىكىابىيە بئىنى).
 ۋەشلەى تو (نە پىكىينى، نە پىكىى بئىنى، نە پىكىى بئى بئىنى).
 ۋەشلەى ئىڭ، ئاڭ، ئوۋڭ (نە پىكىى، نە پىكىابىيى، نە پىكىابىيە بئى).
 ۋەشلەى ئىڭ، ئاڭ، ئوۋڭ (نە پىكىى، نە پىكىى بئى، نە پىكىى بئى بئى).
 ۋەشلەى ئىمە (نە پىكىينى، نە پىكىى بئىنى، نە پىكىى بئى بئىنى).
 ۋەشلەى شە (نە پىكىينى، نە پىكىى بئىنى، نە پىكىى بئى بئىنى).
 ۋەشلەى ئىڭ، ئاڭ، ئوۋڭ (نە پىكىينى، نە پىكىى بئىنى، نە پىكىى بئى بئىنى).

كەردەۋەى ۋە يەردەى بىكەرناديارى سەرەمپەى ئەرەنپاى

ياخو من نە پىكىابوو. ياخو من نە پىكىى بوو.

ياخوا تو نه پيکيا بى. ياخوا تو نه پيکيى بى.

ياخوا ئيڏ، ئاڏ، ئوڏ نه پيکيا بو. ياخوا ئيڏه، ئاڏه، ئوڏه نه پيکيى بو.

ياخوا ئيمه نه پيکيى بيمى. نير و ما

ياخوا شمه نه پيکيى بيدى. نير و ما

ياخوا ئيڏى، ئاڏى، ئوڏى نه پيکيى بان. نير و ما

که رڌه وهى ويه ردهى بکه ناديارى هه والى و ئه رهنياى

من سه باى منويسيه و. من سه باى بنويسيه و. " تو بواجى من سه باى بنويسيه و پهى کورسه کهى "

تو سه باى منويسيه ي. تو سه باى بنويسيه ي.

ئاڏ، ئيڏ، ئوڏ سه باى منويسيو. ئاڏه، ئيڏه، ئوڏه سه باى بنويسيو.

شمه سه باى منويسيه يدى. شمه سه باى بنويسيه دى!

ئيمه سه باى منويسيه يمى. ئيمه سه باى بنويسيه يمى!

ئيڏى، ئاڏى، ئوڏى سه باى منويسيان. ئيڏى، ئاڏى، ئوڏى سه باى بنويسيان.

يه رهم: ياگه گيرو نامه جياکى مه بانى به ته مامکه رو بکه رى، به ياردى نيشانى ئيزافه ي "و":

زوانو من شيرينه ن. هه رزه له و تو فينکه نه.

وه لاتو (ئيڏ، ئاڏ، ئوڏى) هه ورامانه ن. ئاوه و ئيمه سازگار نه.

باخو شمه شاو باخان. هه سه ره و ئيڏيشان، ئاڏيشان، ئوڏيشان ناميه نه.

چوارهم: ياگه نامه جياکى مه بان به ته مامکه رى ويپراسو که رده وهى ويه رى بکه رديارى:

ماموسا من فيرمه که رو. ماموسا توش فيرکه ردى. کوسار چه نى من ئاوما.

ماموسا (ئيڏ، ئاڏ، ئوڏى فيرمه که رو).

شاهو ئيمه ش تورنايمى. شاهو شمه ش لاونايدي.

تەوہنەكى (ئىيى، ئاڭ، ئووتىش) گليرنى. من جە ئىيىم ئەزنيەن، ئيمە جە ئووتيشاما ئەزنيەن.

پەنجەم: ياگە گيرو نامە جياکان مەباني بە تەمامكەرى بە ياردى كەردەوہى ويەرى تەمامى:

سيروان ھەوالەكەش ياونا بە من. دارا قاقەزەكەش ئاورڭ پەي تۆ.

گولئى زەرەكەش ھورگيرت جە ئيمە. نازى گلەيى مەكەرۆ جە شمە.

ھەورامان كئيبەكەش دا بە (ئىيى، ئاڭ، ئووتى).

ھەورامان كئيبەكەش دا بە (ئىيى، ئاڭ، ئووتى).

گوشتەكە ما كياست پەي (ئىيى، ئاڭ، ئووتيشان)

ششەم: ياگە گيرو نامە جياکان مەباني بە تەمامكەرى ويپراسو كەردەوہى ناتەمامى:

نانەكەتا سەرۆ منەن. نانەكە ما سەرۆ تۆن.

يارۆ قەومو ئيمە بى. گولنازە ھامساو شمە بى.

زەماونڭەكى بە دلۆ (ئاڭ، ئىيى، ئووتى) بو!

زەماونڭەكى بە دلۆ (ئىيى، ئاڭ، ئووتى بو)!

زەماونڭەكى بە دلۆ (ئىيى، ئاڭ، ئووتيشان بو)!

حەوتەم: ياگە نامە جياكى مەباني بە مەوسوف

منى كرول مەسەيەوہ. منى كرول مەسەيەوہ / منى كرول مەسەيەوہ.

توى زيرەك بە رمشينه. توى زيرەكە بە رمشينه.

ئىيى، ئاڭ، ئووتى فرەزان كەس نمە خەلە تنوش.

ئىيى، ئاڭ، ئووتى پوختى نەوہشە نەمە گنۆ.

ئيمەي ھەزارى كەسى گەرەكى نيەنمى. شمەي دەسپاكي كەس چەنەتا نارازى نيەن.

ئىڭى، ئاڭى، ئوۋى ئى دەس رەنگىنى ۋە لاتى مەوزان ۋەلى.

ھەشتەم: ياگەگىرو نامە جياكان مەبانى بە تەمامكەرو ياگەگىرو نامى (ھىنو) يانە ۋەى ملىكدارى:

ھىنو من گولۋىن. ھىنو من دەسەكەش شاخەن.

ھىنو (ئاڭ، ئىڭ، ئوۋى) ى زەمىنەكەش فرەن، ھىنو (ئاڭ، ئىڭ، ئوۋى) ى زەمىنەكەش فرەن.

ھىنو (ئىمە، شمە) دىنانە دەنگىش دىنى.

ھىنو (ئىڭ، ئاڭ، ئوۋى) ى نەببەيش خاستەرەن.

نۆبەم: ياگەگىرو نامە جياكان مەبانى بە تەمامكەرى ناۋپراسو كەردە ۋەى ۋىيەردەى نەۋبەرى،

بە ياردى ئامرازو پەيوەندى:

قالە چەنى من مدرا. قالە چەنى من مدرا.

رۋسەم چەنى ئىمە مدرابىرە. ئەھا مامو نالە پەى شمە گرەۋى!

فەرھاڭ چەنى (ئاڭ، ئىڭ، ئوۋى) ى مور بەرئو.

دەيەم: ياگەگىرو نامە جياكان مەبانى بە تەمامكەرى ناۋپراسو كەردە ۋەى نەۋبەردەى بکەرنادىپارى بە

ياردى ئامرازو پەيوەندى:

تەلەكە پەى من مزىوۋە. رەنگە تەلەكە پەى تو بنزىوۋە.

دەرختەكە بە من ھورنمە كىشىو. دەرختەكە بە ئىمە ھورنمە كىشىان.

رەنگا دژمن بە شمە بەرىكىو.

رەنگا ھەرمانەكە بە (ئىڭ، ئاڭ، ئوۋى) ى بکرىو. (ئىڭ، ئاڭ، ئوۋى) ى بکرىو.

يانزەيەم: ياگەگىرو نامە كەسىپە جياكان بە ياردى ئامرازو پەيوەندى (و) كە واۋ ئىزافەين، مەبانى بە

تەمامكەرو نامى يام ياگەگىرو نامى:

كوپو من بە كەسى نەخەلەتپان. كىناچىو تو فرە دەس رەنگىنەنە.

يانە ۋە ئىمە ئىنا دەگانە. باخو شمە فرە دوورەن.

ئانە ۋە (ئاڭ، ئىڭ، ئوۋى) ى بنىەيدىرە پەى زلىخى. ئىنە ۋە (ئاڭ، ئىڭ، ئوۋى) ى بازدى پەى ۋىرەگای.

دوانزه يه م: ياگه گيرو نامه که سیه جياکان مه بانئ به ته مامکه رو ياگه نشينوبکه ری به یاردی ئامرازو په یوه نندی (و) ئیزافه ی:

قه له مه که و من دزیا. چو خو پانکه که و تو ریسیان.

به خته و (ئاډ، ئیډ، ئووډ) ی هورپروزییا. ئاډه، ئیډه، ئووډه هورپروزییا.

ئاډو ئیمه تارنریا. ئاډو شمه تارنه نریا. وه شله ی دژمنه که و ئاډیشا به ر کریابیئ.

سینزه يه م: ياگه گيرو نامه که سیه جياکان مه بانئ به ته مامکه رو ته مامکه ری ویپراسی:

وه رگ کاوړه که و منش وارډهن. وه رگ گاوړه کیو ئیمه ش نه وارډئنه.

کابرا چناره که و توش هورپاته ن. له یلی گوستو گاوړه کیو شمه ش زهرډ که رده ن.

ئاخوم دز رادوینه که و (ئید، ئاډ، ئووډ) یش به رده بو؟

تو بواچی عه زیز کاغه زه که و (ئید، ئاډ، ئووډ) یشاش چه نی من باراوه.

چوارده يه م: ياگه گيرو نامه که سیه جياکان مه بانئ به ته مامکه رو ته مامکه ری ناویپراسی:

گونا به کارده کیو من پیازه که ش جه نی. ئه خته ره قاقه زه که ش به قه له مه که و تو نویسته بی.

نه سرینه جه قابله مه که و ئیمه نه: شمه نه چاشتیش نیا سر.

وه شله ی کوسار به داره کیو (ئاډ، ئیډ، ئووډ) ی گیواوه که ش دروونئ.

شه لالی په نگینه به زوانو (ئیدئ، ئاډئ، ئووډ) یشانوه قسیش نه که ردئ بییئ.

پانزه يه م: ياگه گيرو نامه که سیه جياکان چه نی ياگه نامیوه لکی هه که مه یو سه رشان (لکه و ياگه گيرو

نامئ) دروسه مه بوئه:

" تو + م = توم ، تو + ما = توما، تومان، تو + ش = توش ، تو + شا = توشا، توشان.

توم بی ئتر خه مم نیا. توما بی خه م پوهه ما نمه که روئه.

توش بی ئتر باکش نیه ن. توشان فره وهش مسیه ی

دووم: یاگه‌گیرو نامی لکی Enclitic pronoun

یاگه‌گیرو نامی که سیئی لکی رسته نه جیاتی یاگه نامه جیاکان به کار مه یانی، قه‌وارپوه وئسه‌رشان نیهن، به جیا دلی رسته‌ینه به‌رنمه‌گنان، هه‌تا نه‌گنان پالو واتپوه ماناکیشا به‌رنمه‌گنو، هه‌رگیز بنه‌پاو رسته‌ینه نه‌یان، هه‌رمانه‌ی سه‌ره‌کیه‌شان هامتاکه‌رده‌ی بکه‌ری و که‌رده‌وه‌ین جه که‌س و ژماره‌نه. دکتر خانلری پیسنه ئه‌ژناسه‌و یاگه‌گیرو نامی لکی "په‌یوه‌ستی" مه‌که‌رونه⁶¹ به‌شلپوهن که مه‌لکونه که‌رده‌وه‌یره و نامیره، هه‌رگیز به‌جیا نه‌یان، ئه‌گه‌ر بلکانی به‌که‌رده‌وه‌یره مه‌بانی به‌وه‌رکار، ئه‌گه‌ر بلکانی نامیره مه‌بانی به‌م‌زاف الیه). زوانو هه‌ورامی شش ده‌سی یاگه‌گیرو نامی لکیش هه‌ئی:

یاگه‌نامه که‌سیه پیوه‌سه‌کی (لکیکی)

ژماره	که‌س	ده‌سه‌ی یوه‌م	ده‌سه‌ی دووم	ده‌سه‌ی یه‌ره‌م	ده‌سه‌ی چواره‌م	ده‌سه‌ی په‌نجه‌م	ده‌سه‌ی ششه‌م
تاق	یوه‌م	م	ا: نی	نی	ا	وو: و	∅
	دووم	ت	ی	ی	ی	ی	ه
	یه‌ره‌م	ش	∅	∅	∅	و	∅
کو	یه‌که‌م	ما: مان	یمی	نمی	می	می: یمی	∅
	دووم	تا: تان	یدی	ندی	دی	دی: یدی	دی
	یه‌ره‌م	شا: شان	ئی: ئی	نی	ئی	ا	∅

سه‌رنجه: نیشانی (∅) یانی ده‌سه‌ی هالی و هیچش نیاجه‌نه

⁶¹ دستور زبان فارسی، دکتر پرویز ناتل خانلری، چاپ بیست و ششم 1396:199

دهسهى يوهمو ياگه گيرو نامه په يوه سه كان

ياگه گيرو نامى لکى (م، ت، ش) په ي کهسى يوهم و دوه م و يهرمى تاقي به کارمه يان و بنه په تيښى. (ما، تا، شا/ مان، تان، شان) په ي کهسى يوهم و دوه م و يهرمى کوى به کارمه يانى، جه تاقه کاوه هورگير يانى و (ان، ا) لوان سهرشان، هرمانه کيشان نه چى خشته نه دياريه کريښته:

دهسه	ياگه گيرو نامى	هرمانه ش
يه که م	م، ما، مان	مه لکانه سهرو که رده وهى ويه ردهى ويه رى هه والى، بيژگه که رده وهى سه رهمپه ي .
	ت، تا، تان	مه لکانه سهرو که رده وهى ويه ردهى ويه رى ئه رهنياى، بيژگه که رده وهى سه رهمپه ي .
	ش، شا، شان	مه لکانه بريو وات و واچى ته رى .

دهسهى يوهمو ياگه گيرو نامه كان مه لکان که رده وهى ويه ردهى ويه رى هه والى و ئه رهنياى و برى ته ر جه وات و واچى، پيسه وارو ديارينى:

1- ياگه گيرو نامى لکى مه بونه به بکر جه ويه ردهى هه والى ويه رنه:

ميوه کيت (کلام، کالينه م، کالبييم) به زه نگه ن.

کوله که ش (هورماگيرت، هورماگيرته ن، هورماگيرته بى).

گه مه که ما (تيکدا، تيکدان، تيکدا بى).

به خته کيم (شيوناتا، شيونينه تا، شيونى بيتا).

يانه که ت (نه ديش، نه ديه نش، نه ديه بيښ).

يانه که ت (نه ديشان، نه ديه نشان، نه ديه بيښان).

- 2- مه بان به بکه ر جه که رده وهی ویه رده ی ئه رده نیای ویه رده نه:
 وه شله ی نامیت (نویستیم، نویستی بییم، نویستی بیی بییم).
 وه شله ی نامیت (نه نویستیم، نه نویستی بییم، نه نویستی بیی بییم).
 که واکه، وه شله ی (شتیتته ره، شته بییتته ره، شته بی یه بییتته ره).
 خه له که ما، شه لالا (بارتا که ردی، بارتا که رده بیی، بارتا که رده بی یه بیی).
 ماره که، شه لالا (کوشتییش، کوشته بییش، کوشته بی یه بییش).
 ماره که، شه لالا (کوشتییشا، کوشته بییشا، کوشته بی یه بییشا).
- 3- مه لکان که رده وهی نه ویه رده ی هه والی و ئه رده نیای مه بانئ به ته مامکه ری وئسه ر:
 دیاری نمه بو بوینوم. دیاری نمه وینوم. دیاری بوینوم.
 دیاری هورت مه گیرو. دیاری هورت نمه گیرو. دیاری هورت بگیرو.
 دیاری فیرش مه که رو. دیاری نمه وینوما. دیاری هورش بگیرو.
 دیاری مه وینوما. دیاری مه وینوما. دیاری بوینوما.
 دیاری مه وینوتا. دیاری نمه وینوتا. دیاری بوینوتا.
 دیاری مه وینوشان. دیاری نمه وینوشان. دیاری هورشان بگیرو
- 4- یاگه گیرو نامه په یوه سه کان، ده سه ی یوه م مه لکان نامیره و مه بان به ته مامکه رو نامه کی:
 لالوم، لالوما پیای خاسه ن. لالوت، لالوتا پیای خاسه ن.
 لالوش، لالوشا پیای خاسه ن.
- 5- مه لکان یاگه گیرو نامه جیاکانره و مه بان به بکه ر:
 توم فره وهش مسیه ی. توما فره وهش مسیه ی.
 منت فره وهش مسیه و. منتا فره وهش مسیه و.
 منشا زنیانیره. منشا زنیانیره.
- 6- مه لکان یاگه گیرو نامی نیشانی و مه بانئ به ته مامکه ر، هه ریاسه مه بان بکه رو رسته که بیچ:
 ئینه م، ئینه ما، ئینه ت، ئینه تا، ئینه ش، ئینه شا دی.
 ئانه م، ئانه ما، ئانه ت، ئانه تا، ئانه ش، ئانه شا نه گیترته ره.
 ئوونه م، ئوونه ما، ئوونه ت، ئوونه تا، ئوونه ش، ئوونه شا ماچ که رد.

7- مه لکان یاگه گیرو نامی په رسی و مه بان به بکه رو پسته ی:
کیم، کیمما، کیت، کیتا، کیش، کیشا نامان؟
چنډم، چنډما، چنډت، چنډتا، چنډش، چنډشا نه ژماری؟

8- مه لکانی یاگه گیرو نامی "وی" ره و مه بان به بکه و یاگه نشینو بکه ری:

بکه ر	ویم ئامانی په ی لایت
یاگه نشینو بکه ری	ویم فیږکریانی
ویمما ئامایمی په ی لایت	ویمت ئامای په ی لایم
ویمما فیږیکریایمی	ویمت فیږکریای
ویمتا ئامایدی په ی لایم	ویمش ئاما په ی لایم
ویمتا فیږی کریایدی	ویمش فیږکریا
ویمشا ئامی په ی لایم	ویمشا فیږی کریی

9- جه موئی یاگه گیرو نامان (ما، تا، شا) ملا سه رو یاگه گیرو نامی هامبه شی و مه بان به بکه ر:
(یوترما، یوترتا، یوترشا) وهش مسیو.
(یوتریما، یوتریتا، یوتریشا) وهش مسیو.

10- مه لکان یاگه گیرو نامی نادیاریره و مه بان به بکه ر:

(هینم، هینما، هینت، هینتا، هینش، هینشا) باخچه که نه دی.

(هه رکه سم، هه رکه سما، هه رکه ست، هه رکه ستا، هه رکه سش، هه رکه سشا) گپرت گوناحش سه رو ویش.

11 - مه لکان یاگه گیرو نامی چنډی و مه بان به بکه ر:

(چنډم، چنډما، چنډت، چنډتا، چنډش، چنډشا) په نه وات کوره ژیر به !

(ئینډم، ئینډما، ئینډت، ئینډتا، ئینډش، ئینډشا) کوا تا مانی.

12 - مه لکان یاگه گیرو نامی نه ریره و مه بان به بکه ر:

(هیچ که سم، هیچ که سما، هیچ که ست، هیچ که ستا، هیچ که سش، هیچ که سشا) نامان.

13 - مه لکان ژماره پیره و مه بان به بکه ر:

جه ساوه گه نایه کان (حه وتم، ششما، په نجت، به ریټا، چوارش، هه شتسا) فره دی.

جه دیناره کان (چلم، چلما، سه‌ت، سه‌تتا، هه‌زارش، هه‌زارشا) به‌خشیوه .

14- مه‌لکان یاوه‌رکه‌رده‌وهو چنڌیه‌تیره مه‌بان به‌بکه‌ر:

برپوت، برپوم، برپوش، برپوما، برپوتا، برپوشا جه نانه‌که‌می واردن .

برپوه‌شا، برپوه‌ش، برپوه‌ما، برپوه‌تا، برپوه‌شا جه هه‌نگوره‌کی واردن.

15 - مه‌لکان یاگه‌گیرو نامی دیاریه "ئاشکرا" و مه‌بان به‌بکه‌ر:

گرم، گردت، گردش، گرما، گردتا، گردش گلیری که‌ردیوه.

16 - مه‌لکان یاوه‌رنامی چه‌نیه‌تیره، مه‌بان به‌بکه‌ر:

ولی (سوره‌م، سوره‌ت، سووره‌ش، سوره‌ما، سوره‌تا، سوره‌شا) باخچه‌که‌نه هه‌نه.

17 - مه‌لکان یاوه‌رنامی نسبییه و مه‌بان به‌بکه‌ر:

زوانی (هه‌ورامیم، هه‌ورامیت، هه‌ورامیش، هه‌ورامیما، هه‌ورامیتا، هه‌ورامیشا) نه‌وانان.

18- مه‌لکان یاوه‌رنامی نادیاره و دیاریکه‌رده‌یره و مه‌بان به‌بکه‌ر:

کوری (چامنه‌م، چامنه‌ت، چامنه‌ش، چامنه‌ما، چامنه‌تا، چامنه‌شا) نه‌ئییه‌ن.

19- مه‌لکان یاوه‌رنامی نادیاره و جیاکه‌رده‌یره و مه‌بان به‌بکه‌ر:

(ده‌فته‌ریوی ته‌رم، ده‌فته‌ریوی ته‌رما، ده‌فته‌ریوی ته‌رت، ده‌فته‌ریوی ته‌رش، ده‌فته‌ریوی ته‌رشا)
سیاو که‌رده‌نو.

20- مه‌لکان که‌رده‌وهی (داوی) ویه‌ری و مه‌بان به‌ته‌مامکه‌ری وئراس:

(بکیانه‌م، بکیانه‌ما، بکیانه‌ش، بکیانه‌شا) په‌ی هه‌رمانه‌کی.

"ه‌وربیژنه‌م، ه‌وربیژنه‌ما، ه‌وربیژنه‌ش، ه‌وربیژنه‌شا) په‌ی سه‌رو ته‌خته‌ی.

توخوا (فیرم بکه‌ردی، فیرما بکه‌ردی، فیرشکه‌ردی، فیرشاکه‌ردی).

21- مه‌لکان که‌رده‌وهی نه‌ویه‌رده‌ی ویه‌ری هه‌والی و ئه‌ره‌نیای، مه‌بان به‌وه‌رکاری وئراس:

ده‌نگو که‌له‌شیره‌که‌می (ه‌ورزنوم، ه‌ورزنوت، ه‌ورزنوش، ه‌ورزنوما، ه‌ورزنوشا، ه‌ورم میزنو) وه‌رمه‌نه.

هه‌والین

دهنگو که له شیره که ی (بچلاکنو مه ره، بچلاکنو ته ره، بچلاکنو شه ره، بچلاکنو ماره، بچلاکنو تاره، بچلاکنو شاره) وهرمه نه. ئه ره نیای.

22- مه لکان یاوه رکه رده وهی چه نیه ته ی مه بان به بکه ر:

زهمینه لیژه که، به خوا (خاسم، خاسما، خاست، خاستا، خاسش، خاستشا) ته خت که رڅ، که رده ن، که رده بی.

23- مه لکان یاوه رکه رده وهی چه نیه ته ی و مه بان به ته مامکه ری وئیراس:

شیعره کئ (خاسم، خاست، خاسش، خاسما، خاستا، خاستشا) گراوئ.

24- مه لکان یاوه رکه رده وهی چنډیره و مه بان به بکه ر:

(به لاهیریم، به لاهیریت، به لاهیریئش، به لاهیریئمان، به لاهیریئتا، به لاهیریئشا) جه زه ره که ی دا به مارفی.

25- مه لکان یاوه رکه رده وهی شیوهه ی و مه بان به بکه ر:

مه ته له کئ ماموسای (ژیرانه م، ژیرانه ت، ژیرانه ش، ژیرانه ما، ژیرانه تا، ژیرانه شا) هورئاورته .

26- مه لکان یاوه رکه رده وهی شیوهه ی و مه بان به ته مامکه ری وئیراس:

ماموسا (ژیرانه م، ژیرانه ت، ژیرانه ش، ژیرانه ما، ژیرانه تا، ژیرانه شا) مویاری که رو.

27- مه لکان یاوه رکه رده وهی پله بییره و مه بان به بکه ر:

زاروله کئ (چوارچوارم، چوارچوارت، چوارچوارش، چوارچوارما، چوارچوارتا،

چوارچوارشا) ریزکه رڅ.

28- مه لکان یاوه رکه رده وهی پله بییره و مه بان به ته مامکه ری وئیراس: ته نیا جه مه کا مه گئرووه.

ماموسا (چوارچوارما، چوارچوارتا، چوارچوارشا) ریزکه رو.

29- مه لکان یاوه رنامه ی پله و به راوردکه رده بییره و مه بان به بکه ر:

جه شیروانی (زیره ک ته رم، زیره ک ته رت، زیره ک ته رش، زیره ک ته رما، زیره ک ته رتا، زیره ک ته رشا) نه ئی.

30- مه لکان یاوه رنامه ی پله و بالاییره و مه با به بکه ر:

جه شیروانی (ژیتره رینم، ژیرته رینت، ژیرته رینش، ژیرته رینما، ژیرته رینتا، ژیرته رینشا) نه‌ئی و نه‌ئی .

31 - مه‌لکان ژماره‌ی (یاوه‌رنامی) پله‌یی و مه‌بان به بکه‌ر:

په‌رسه‌ی (په‌که‌مه‌م، په‌که‌مینمه‌م، په‌که‌مه‌ت، په‌که‌مینته‌ت، په‌که‌مه‌ش، په‌که‌میننه‌ش، په‌که‌مه‌ما، په‌که‌میننه‌ما، په‌که‌مه‌تا، په‌که‌میننه‌تا، په‌که‌مه‌شا، په‌که‌میننه‌شا) فره‌ خاس زانا .

32 - مه‌لکان ئامرازو په‌یوه‌ندیره و مه‌بان به بکه‌ر:

ئانه‌هه‌که‌ئە‌شیی ئویسیابیی (په‌یم، په‌یت، په‌یش، په‌یما، په‌یتا، په‌یشا) نویست .

33 - مه‌لکان ئامرازو په‌یوه‌ندیره و مه‌بان به تهمامکه‌ری به‌یاریده:

هیتیاره‌که‌زه‌میننه‌که‌ی مه‌کالۆ (په‌یم، په‌یت، په‌یش، په‌یما، په‌یتا، په‌یشا).

34 - مه‌لکان نیشانی (یو، یوه) (ی، یه) مه‌بان به بکه‌ر:

(کورپوم، کورپوت، کورپوش، کورپوما، کورپوتا، کورپوشا) دی.

(کورپیم، کورپیت، کورپیش، کورپیما، کورپیتا، کورپیشا) دی.

کورپیه‌م، کورپیه‌ت، کورپیه‌ش، کورپیه‌شا دی.

35 - مه‌لکان نیشانی ئە‌شناسه‌ی (هکه، هکی) (ه) (ئی) مه‌بان به بکه‌ر:

" هه‌ناره‌که‌م، هه‌ناره‌که‌ت، هه‌ناره‌که‌ش، هه‌ناره‌که‌ما، هه‌ناره‌که‌تا، هه‌ناره‌که‌شا) هه‌ناری فریش گرتینی.

(ساوه‌کیم، ساوه‌کیت، ساوه‌کیش، ساوه‌کیما، ساوه‌کیتا، ساوه‌کیشا) ساوی فریش گرتینی .

مانگه‌ی وه‌لینه‌هه‌نگیما دیونا ئتر دمای ئانه‌ی (هه‌نگه‌م، هه‌نگه‌ت، هه‌نگه‌ش، هه‌نگه‌ما، هه‌نگه‌تا،

هه‌نگه‌شا) لواو گوم بی.

مانگی چیوه‌لته‌ر ژهره‌ژی وهره‌بییه (ژهره‌ژییم، ژهره‌ژییت، ژهره‌ژییش، ژهره‌ژییما، ژهره‌ژییتا، ژهره‌ژییشا)

قولاً‌خش نه‌بی.

36 - مه‌لکان که‌رده‌وه‌ی ویه‌رده‌ی سه‌ره‌مه‌ری هه‌والیی و مه‌بان به تهمامکه‌ری وئراس:

ئە‌وسا زمسان هه‌که‌ئی (ته‌زنییم، ته‌زنییت، ته‌زنییش، ته‌زنییما، ته‌زنییتا، ته‌زنییشا).

37 - مورفیمو (بیچ) مه‌لکو پوره‌شان:

(هیچیچم، هیچیچما، هیچیچت، هیچیچتا، هیچیچش، هیچیچشا) نهوات.

38- مه لکان یاگه گیرو نامه لکیاکانو دهسه ی دووه می جه که رده وهی ویه رده ی پروت و تمام و دوور و ویه ری هه والینه:

ا- جه که رده وهی ویه رده ی پروت و ویه ری هه والینه: ویه رده ی پروت + یاگه گیرو نامی لکی دهسه ی دووه می + یاگه گیرو نامی لکی دهسه ی یوه می (کوشتیم، کوشتیما، کوشتانیت، کوشتانیتا، کوشتانیش، کوشتانیشا، کوشتیش، کوشتیشا، کوشتت، کوشتتا).

ب - جه که رده وهی ویه رده ی تمام ویه ری هه والینه: که رده + نیشانی جوره که ی + نیشانی ره گزی + یاگه گیرو نامی لکی دهسه ی دووه می + یاگه گیرو نامی لکی دهسه و یوه می: (کوشته نیم: کوشتینیم، کوشته نیما: کوشتینیم، کوشته نات: کوشتینات، کوشته ناتا: کوشتیناتا، کوشته ناش: کوشتیناش، کوشته ناشا: کوشتیناشا).

ج - جه که رده وهی ویه رده ی دووری ویه ری هه والینه: که رده + نیشانی جوره که ی + نیشانی ره گزی + یاگه گیرو نامی لکی دهسه ی دووه می + یاگه گیرو نامی لکی دهسه ی یوه می: (کوشته، کوشتی) بیینیم. (کوشته، کوشتی) بیینما. (کوشته، کوشتی) بیینیش. (کوشته، کوشتی) بیینیشا. (کوشته، کوشتی) بیینیت. (کوشته، کوشتی) بیینیتا.

39- جه که رده وهی ویه رده ی پروت و تمام و دووری ساده و ویه ری ئه ره نیاینه ملا سه رو یاگه نامه په یوه سه کانو دهسه ی دووه می:

ا - جه که رده وهی ویه رده ی پروت و ساده ی ئه ره نیاینه: که رده + نیشانی جور و که رده که ی + نیشانی ره گزی + یاگه گیرو نامی لکی دهسه ی یوه می: شه للا ئارثیم، شه للا ئارثیما، شه للا ئارثیت، شه للا ئارثیتا، شه للا ئارثیش، شه للا ئارثیشا.

ب - جه که رده وهی ویه رده ی تمام و ساده و ئه ره نیاینه: که رده وه + نیشانی ره گزی + نیشانی جور و که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی دهسه ی یوه می: شه للا ئارثه، ئارثی) بییم. شه للا ئارثه، ئارثی) بییما.

شه للا ئارثه، ئارثی) بییت. شه للا ئارثه، ئارثی) بییتا.

شه للا ئارثه، ئارثی) بییش. شه للا ئارثه، ئارثی) بییشا.

ج - جه كردهوهی ویهردهی تهمام ویهر و ئه ره نیاینه:

كهرده (قه د) + نیشانی ره گهزی + نیشانی جورو کاری (بی) یا گه گیرو نامی لکی دهسهی دووهمی +
یا گه گیرو نامی لکی دهسهی یوهمی:

شه لّلا (ئارڌه بی یه، ئارڌی بیی) بییما.

شه لّلا (ئارڌه بییه، ئارڌی بیی) بییت.

شه لّلا (ئارڌه بییه * ئارڌی بیی) بییشا.

سه رنجه: وهختی یا گه نامه کی دهسهی یوهمی ملا سهرو دهسهو دووهمی " نمونه کا 37*38 " دهسهی یه که مو یا گه نامه لکیا کا مه بان به
بکهر، دهسهو دووهمیچ مه بان به تهمام کهری ویسهه.

39- مه لکان یا گه گیرو نامه جیاکا و (لکه و یا گه گیرو نامی) وه شه مه که ران:

(منت، منتا، منش، منشا، توم، توما، توش، توشا).

منت نه مروو ئارو کوگه لوای. منتا توش که ردا ویتا گرتو.

توش بی، که سش پهی چیشین؟ توشا که رده نی به گوره و ایشان.

دهسهى دووهو مو ياگه گيرو نامه په يوه سه كان

دهسهى دووهو مو ياگه نامه په يوه سه كان ئينينى هه كه وارو دياريشان مكرمى

دهسه	تاق	كو	جوړو ئه ركيشان
دووه م	ا، نئى	يمى	مه لكان كه رده وهى ويه ردهى پووتى هه والى ويه ر و نه ويه ريره
	ى	يدى	مه لكان كه رده وهى ويه ردهى هه والى بكه ر نادياريره
	∅	ئ: ئى	مه لكان ياگه گيرو نامى نيشانيوه

دهسهى دووه م پيسه و دهسهى يوه مى چالاكى نيه نئى، چه نئى ئانه يچه مه تاوان بلكان برئى كه رده وه يره و بيان به بكه ر يام ته مامكه ر، هه ر پاسه مه لكان ياگه گيرو نامى نيشانيوه. پيسه خسته كينه ديارى كريان كه سى يوه مى تاق دوى نيشانين هه نئى، چوون نويسه و كو تاو كه رده وه ويه رده كه مى ئينه يه ديارى مه كه رو نه هه كه نيشانى گيرو وئى، وه ختيوه كو تاو كه رده وه كه مى نويسه ي بئى دهنگ بو (سو ت، كه وت، و ت، مه رث) نيشانى (ا، نئى) هورمه گيران (سو تا، سو تانى، كه وتا، كه وتانى، و تا، و تانى، مه رثا، مه رثانى). هه ر پاسه كه سى يه ره مى كو، ياگه گيرو نامه كئى دوى شيوئيش هه نئى (ئى، ئى) ئيديچ هه ر په يوه نديش به دمانويسه و كه رده وه ويه رده كه يو هه ن، ئه گه ر دمانويسه (گيره هه ن- كه نسانت) بو (سو ت، و ت، كه وت) ئانه نيشانى (ئى) ملو سه رشان (سو تئى، و تئى، كه وتئى). خو ئه گه ر نيشانى دمانويسه و كه رده وه ويه رده كه مى (بيگير- قاول) (ا) بو ئا وه ختى نيشانى (ئى) ملو سه رشا (لوا: لوى، وړا: وړئى، جما، جمئى، وريا، وريئى، ئاما، ئامئى، په ما، په مى).

ئەركو دەسەى دووھەمو ياگەگىرو نامە پەيوەسەكان

- 1- مەلكان كەردەوھەى ويەردەى پووت و نەويەرى سادە و ئەرەتاشيا و ئامىتە و ھەوالىرە، مەبان بە بەكەر: كەوتانى: كەوتانىرە، دووركەوتانىوھ: كەوتىمى، نەكەوتىمىرە، دوورىكەوتىمىوھ، دووركەوتىو، دوورىكەوتىدىوھ، دووركەوتو، دوورەكەوتو. مەرثى، مەرثىرە، مەرثىدى، مەرثىدىرە، مەرث، مەرثە، مەرثەرە، مەرثى، مەرثىرە.
- 2- مەلكان كەردەوھەى ويەردەى پووت و ويەرى سادە و ئەرەتاشيا و ئامىتەى ھەوالى مەبان بە تەمامكەرى وپراس: شاھوى ورتانى، شاھوى ورتانىرە، شاھوى فىركەرتانى. شاھوى نەورتىمى، شاھوى نەورتىمىرە، شاھوى فىرى نەكەرتىمى. شاھوى ورتى، شاھوى ورتىرە، شاھوى فىركەرتى. شاھوى ورتىدى، شاھوى ورتىدىرە، شاھوى فىركەرتىدى. شاھوى ورت، ورتە، شاھوى ورتەرە، شاھوى فىركەرت، فىرەكەرتە. شاھوى ئارثى، شاھوى ئارثىرە، شاھوى فىرى نەكەرتى. فاتى گىرتانى، فاتى ھورگىرتانى.
- 3- مەلكان كەردەوھەى ويەردەى پووت و ويەرى سادە و ئەرەتاشيا و ئامىتەى ھەوالى بەكەر نادىارىرە مەبان بە ياگەنشينو بەكەرى: شورىانى، شورىانىرە، بەركرىانى. شورىايمى، شورىايمىرە، بەركرىايمى. شورىاى، شورىايرە، بەركرىانى (تو شورىاى، شورىايرە). شورىايدى، شورىايدىرە، بەركرىايدى. گىريا، ھورنەگىريا، بەرنەكريا. گىرىي، ھورگىرىي، بەرى كرىي.
- 4- مەلكان ياگەگىرو نامى نىشانىرە، مانا و گوزارەكەى تەمامنان، مەبان بە تەمامكەرو ياگەگىرو نامەكى، يانى مەبان بە پردەو بەستەيو ميانو بەكەر و گوزارەى ناتەمامىنە: ئىنانى: ئىنايمى، ئىناى: ئىنايدى، ئىنا: ئىنى. پەى نىكى. ئانانى: ئانايىمى، ئاناي: ئانايىدى، ئانا: ئانى. پەى دوورى. ئونانى: ئونايىمى، ئوناي: ئونايىدى، ئونا: ئونى. پەى دوورترەرى. ئىنا: ئىنى، ئانا: ئانى، ئونا: ئونى،

دهسهی یه ره مو یاگه گیرو نامه په یوه سه کان

دهسهی یه ره مو یاگه گیرو نامه په یوه سه کان هه ریپسه دهسهی یوه می و دووه می که سی یوه می
 تاق و کوی و که سی دووه می تاق و کوی و که سی یه ره می تاق و کوی مه گیرو وه:

دهسه	یاگه گیرو نامی	ئه رکشان
یه ره م	نی: نمی	مه لکان که رده وهی نه ویه ر و ویه ری سه ره مپه ی هه والی ره.
	نی: ندی	مه لکان که رده وهی ویه رده ی پووت و ته مام و دوورو نه ویه ر و ویه ری ئه ره نیای.
	ه: نی	مه لکان که رده وهی ویه رده ی سه ره مپه ی دووری هه والی بکه ر نادیاریره.
		مه لکان که رده وهی ویه رده ی پووت و ته مام و ئه ره نیای بکه ر نادیاری.

1- مه لکان که رده وهی ویه رده ی نه ویه ری سه ره مپه ی هه والی مه بان به بکه ر:

- ا - که رده وهی نه ویه ر و سه ره مپه ی ساده هه والی: ریخه + نیشانی جورو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی (وسینی: وسینمی. وسای وسینی. وسای وسینمی).
- (وسینی: وسیندی. وسای وسینی. وسای وسیندی).
- (وسی: وسینی. وسای وسی. وسای وسینی).
- ب - مه لکان که رده وهی نه ویه ری سه ره مپه ی ئه ره تاشیای هه والی.
- ئاساییه که: ریخه + نیشانی جورو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی + دماگیر
- نیشینی: نیشینی: نیشینی: نیشینی: نه نیشی: نه نیشینی.

تاکیدیه که: رِیخه + دماگیرو (ای) + رِیخه + نیشانی که رده‌وهی "ی" یا گه‌گیرو نامی لکی + دماگیرو
"ره". (چه‌مه‌ی سه‌ره‌مپه + که رده‌وهی نه‌ویه‌رده‌ی ئه‌ره‌تاشیا)

نیشای نیشینیره: نیشای نیشینمیره: نیشای نیشینیره: نیشای نیشیندیره.
نیشای نیشیره: نیشای نیشینیره

ج - مه‌لکان که رده‌وهی ویه‌رده‌ی نه‌ویه‌ر و سه‌ره‌مپه‌ی هه‌والی، به وه‌لگیر وه‌شمکریو:

وه‌لگیر + رِیخه + نیشانی که رده‌وهی "ی" + یا گه‌گیرو نامی لکی:
هورکه‌رینی، هورکه‌رینمی، هورنه‌که‌رینمی.
هورکه‌رینی، هورکه‌ریندی، هورنه‌که‌ریندی.
هورکه‌ری، هورکه‌رینی، هورنه‌که‌رینی.

د - که رده‌وهی ویه‌رده‌ی نه‌ویه‌ر و سه‌ره‌مپه‌ی ئامیته‌ی هه‌والی:

به‌شی یوه‌مو که رده‌که‌ی + رِیخه + نیشانی که رده‌وهی + یا گه‌گیرو نامی لکی:
سه‌رگنینی، سه‌رنه‌گنینمی.
سه‌رگنینی، سه‌رنه‌گنیندی.
سه‌رگنی، سه‌رنه‌گنینی.

2- مه‌لکان که رده‌وهی ویه‌رده‌ی ویه‌ر و سه‌ره‌مپه‌ی هه‌والیره و مه‌بان به بکه‌ر:

ا- که رده‌وهی ویه‌رده‌ی ویه‌ر و سه‌ره‌مپه‌ی هه‌والی "جوره ئاساییه‌که‌ش پیسه‌بونه: رِیخه + نیشانی
که رده‌وهی + یا گه‌گیرو نامی لکی ده‌سه‌ی یه‌ره‌می:

شانینی، شانینمی، نه‌شانینمی.
شانینی، شانیندی، نه‌شانیندی.
شانی، شانینی، نه‌شانینی.

جوره تاکیدییه‌که‌ش پی شیوه‌بو: چه‌مه‌ی سه‌ره‌مپه "شانای" + رِیخه "شان" + نیشانی جورو
که رده‌وهی + یا گه‌گیرو نامی لکی:

شانای شانینی: شانای شانینمی. شانای شانینی: شانای شانیندی.
شانای شانینی: شانای شانینی.

ب - مه لکان که رده وهی ویه ردهی ویه ر و سه رهمرہی ئه رتاشیا و ویه ردهی هه والی، مه بان به بکه ر:
 وه لگیر: + ریخه + نیشانی جورو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی:
 ریخه + نیشانی جورو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی + دماگیر:
 هورشانینی: هورشانینمی. شانینیره: شانینیره .
 هورشانینی: هورشانیندی. شانینیره: شانینیره.
 هورشانی: هورشانینی. شانیره: شانینیره.

ج - مه لکان که رده وهی ویه ردهی ویه ری سه رهمرہی ئامیته و ویه ردهی هه والی، مه بان به بکه ر:
 به شی یوه مو که رده وهی + نیشانی ره گه زی + ریخه + نیشانی جورو که رده وهی "ی" + یاگه گیرو
 نامی لکی:

ورڈ ورڈکه ریئی: ورڈ ورڈکه ریئی.

ورڈ ورڈکه ریئی: ورڈ ورڈکه ریئی.

ورڈ ورڈکه ریئی: ورڈ ورڈکه ریئی .

3- مه لکان که رده وهی ویه ردهی نه ویه ر و رووتی ئه رهنیایره مه بان به بکه ر:

ا- که رده وهی ویه ردهی نه ویه ر و رووتی ئه رهنیا پی دووه جوره یاسایا وه شی بانه:

ئاساییه که: ریخه + نیشانی جورو که رده که ی + یاگه گیرو نامی لکی:

رهمینی: رهمینمی: رهمینی: رهمیندی: رهمی: رهمینی

جوره تاکیدی که: چه مه ی ساده + ریخه + نیشانی که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی:

رهمای رهمینی: رهمای رهمینمی. رهمای رهمینی: رهمای رهمیندی. رهمای رهمی: رهمای رهمینی.

وہلئ کہردہوہی وپہردہی ئہرہنیای ہہ کہ بہ نویسہی گیرہن دماییشان ئامان (وت، مہرڈ، سوت) جہ جورہ تاکیدیہ کہ نہ پیسہ شان سہرمہ یو (قہد، نیشانی جورو کہردہوہ کہی "ی" + قہد + نیشانی جورو کہردہوہی + یاگہ گیرو نامئ لکئ:

مہرڈی مہرڈینئ: مہرڈی مہردینمی. وتی وتینئ، وتی وتینمی، سوتی سوتینئ: سوتی سوتینمی.
مہرڈی مہردینئ: مہرڈی مہردیندی. وتی وتینئ، وتی وتیندی. سوتی سوتینئ، سوتی سوتیندی.
مہرڈی مہردئ: مہرڈی مہردینئ. وتی وتئ، وتی وتینئ. سوتی سوتئ. سوتی سوتینئ

ب - کہردہوہی وپہردہی نہویہری ئہرہنیای، یاسا ئاساییہ کئ پی جورہ نہ: قہد + نیشانی رہگہزی + کہردہوہی بی ہازہو "بی" + نیشانی جورو کہردہوہی + یاگہ گیرو نامئ لکئ:

وتہ: وتئ بیئئ، وتئ بیئمی.

وتہ: وتئ بیئئ. وتئ بیئدی.

وتہ: وتئ بیئ. وتئ بیئئ.

جہ تاکیدیہ کہ نہ: قہد + نیشانی رہگہزی + کہردہوہی بیہازہ، نیشانی جورو کاری + یاگہ گیرو نامئ لکئ + دماگیر "رہ":

وتی وتہ بیئیرہ. وتی وتئ بیئیرہ. وتی وتئ بیئیرہ. وتی وتہ بیئئ. وتی وتئ بیئئ.

وتی وتہ بیئیرہ. وتی وتئ بیئیرہ. وتی وتئ بیئیرہ. وتی وتہ بیئئ. وتی وتئ بیئئ.

وتی وتہ بیئیرہ. وتی وتئ بیئیرہ. وتی وتہ بیئئ. وتی وتئ بیئئ.

ج - کہردہوہی وپہردہی دووری نہویہری ئہرہنیای ئامئتہ:

بہشی یہ کہ مو کہردہ کہی + قہد + نیشانی رہگہزی + نیشانی جورو کاری + یاگہ گیرو نامئ لکئ:

پال کہوتہ: کہوتئ بیئئ. پال کہوتئ بیئمی.

پال کہوتہ: کہوتئ بیئئ. پال کہوتئ بیئدی.

پال کہوتہ: کہوتئ بیئئ. پال کہوتئ بیئئ.

د - كردهوهی ویهردهی دووری نهویه ری ئه ره نیای:

قه د + نیشانی ره گه زی + كردهوهی بی هازه + نیشانی ره گه زی + كردهوهی ناتمام + نیشانی
جورو كردهوهی + یا گه گيرو نامی لکی:

وته بییه بیینی. وتی بیی بیینی. وتی بیی بیینی.

وته بییه بیینی. وتی بیی بیینی. وتی بیی بیینی.

وته بی یه بیی. وتی بیی بیی. وتی بیی بیینی.

4- مه لکان كردهوهی ویهردهی بکه نادیا ری هه والیره:

ا- مه لکان كردهوهی بکه نادیا ری سه ره مری هه والیره:

رېخه + نیشانی جورو كردهوهی "نی" + یا گه گيرو نامی لکی دهسه ویه رهمی:

من سو چیینی. ئیمه سو چیینی.

تو سو چیینی. شمه سو چیینی.

ئید، ئیده سو چیی، ئیدی سو چیینی.

ب - مه لکان كردهوهی بکه نادیا ری دووری هه والیره:

رېخه + نیشانی جورو كردهوهی + نیشانی ره گه زی + یا گه گيرو نامی لکی:

من سو چیا، سو چیی بیینی. ئیمه سو چیی بیینی.

تو سو چیا: سو چیی بیینی. شمه سو چیی بیینی.

ئاډ سو چیا بی، ئاډه سو چیی بی. ئاډی سو چیی بیینی.

5- كردهوهی ویهردهی بکه نادیا ری ئه ره نیای:

یه ری جوره نمونی وزمی پوه:

ا- بکەر نادیارى پروت "ساده" ی ئەرهنیا: ئینه دەسورە کەشا:
رێخە + نیشانی جۆر و کەردەوهی + یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی یرەمی:
(نویسیئنی، نەنویسیئنی، نویسیئنی، نەنویسیئنی).

ب - بکەر نادیارى تەمام ئەرهنیا:
رەگ + نیشانی رەگەزی + نیشانی جۆر و کەردەوهی + یاگەگیرو نامی لکی:
(نویسیا، نویسی بیئنی، نویسی بیئنی).

ج - بکەر نادیارى دووری ئەرهنیا:
رێخە + نیشانی رەگەزی + نیشانی جۆر و کەردەوهی + نیشانی رەگەزی + نیشانی جۆر و
کەردەوهی + یاگەگیرو نامی لکی دەسە ی یرەمی:
نویسیا بیئە، نویسی بیئە: بیئنی، نویسی بیئە بیئنی.
نویسیا بیئە، نویسی بیئە: بیئنی، نویسی بیئە بیئنی.

سەرئجە: یاگەگیرو نامە پەیوہسەکان دەسە ی یرەم، وئراس نیشانی ئیر و مایشان چەنە بەر
نەگنۆ، وەلیم دلئو پستەینە و برئى حالەتئینە ئیر و ما شان بەرمەگنۆ.

رازوانو ھەورامی، چاپی دووہم، 2020

نویستەى: د. ناجح گوئپی

مسیارو زوانو ئینگلیزی تیلەى دووہمی، زانگار ھەلەبجەى

2020/10/3

دهسهى چوارهمو ياگه گيرو نامه پهيوهسهكان

دهسهى چوارهمو ياگه گيرو نامه پهيوهسهكان (لكاځى)

دهسه	ياگه گيرو نامى	نرکشان
چوارهم	ا: مئ	مه لکان که رده وهى و په ردهى ته مامى نه و په رى هه واليره.
	ا: دئ	مه لکان که رده وهى و په ردهى ته مامى و په رى هه واليره.
	ه: ئ	مه لکان که رده وهى و په ردهى ته مامى و په رو بکه ر ناديارى هه واليره.
		مه لکان پو چنډه به شى ته رو دوايره.

نرکه کيو دهسهى چوارهمى وارو ته ماشه مه که رمئ:

- 1- مه لکان که رده وهى و په ردهى ته مامى، نه و په رى هه والى و مه بان به بکه ر:
قه د + نيشانى ره گى + نيشانى جو رو که رده وهى + ياگه گيرو نامى لکئ:
من ئامانا: من ئامينا. ئيمه ئامينمئ.
سو ته نى: سو تينئى. سو تينمئ، سو تيندى.
وته ن: وتينه. وتينئى.
گليران: گليرينه. گليرينئى.
لوان: لويتنه: نه لئينئى، نه لوان، نه لويتنه، نه لويتئى.
- 2- مه لکان که رده وهى و په ردهى ته مامى و په رى هه والى مه بان به ته مامکه ر:
قه د + نيشانى ره گه زى + نيشانى جو رو که رده وهى + ياگه گيرو نامى لکئ:

من هه ژاری دما وستنه نا، وستینا. ئیمه هه ژاری دما نه وستینمی.
 تو هه ژاری دما وستنه نی، وستینی. شمه هه ژاری دما نه وستیندی.
 ئیژد خه می ورنانه: ئیژد خه می ورنینه ره. ئیژدی خه می ورنینیره.

3- مه لکان که رده وهی ویه ردهی ته مامی ویه ری بکه ر نادیارى هه والی، مه بان به یاگه نشینو
 بکه ری:

رېخه + نیشانی ره گه زی + نیشانی جورو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی.
 من گه زیانا: گه زیینا. ئیمه گه زیینمی.
 تو گه زیانی: گه زیینی. شمه گه زییندی.
 ئاژد گه زیان: ئاژد گه زیینه. ئاژدی گه زیینی.
 ئووژد گه زیان: ئه وه گه زیینه. ئه وی گه زیینی
 ئیژد نه گه زیان: ئیژد نه گه زیینه. ئیژدی نه گه زیینی

4- یاگه گیرو نامه په یوه سه کان به هامکاری نیشانی که رده وهی ته مامی "ن" مه لکان ئه پی
 به شانی ته ری قسیکه رده ییره، گردینه وه ختو ئیسه تی نیشانه مه ژا:

ا- مه لکان نامیره و مه بان به ته مامکه رو که رده وه کانو ویشان، پی ده سوره:

نامی + نیشانی جورو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی

من شاهونا. ئیمه شاهوینمی

تو شاهونی. شمه شاهویندی

ئیژد: ئاژد: ئووژد شاهون. ئیژدی: ئاژدی: ئووژدی شاهوینی.

ئیژد: ئاژد: ئه وه مریه مه نه. ئیژدی: ئاژدی: ئووژدی مریه مینی.

ب - مه لکان یاگه نامه جیاکانره، پی ده سوره :

یاگه گیرو نامی جیا + نیشانی ره گه زی + نیشانی جورو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی:

مننا هامساکه ت: مننه نا هامساکیت. ئیمه نامی هامساکیت. مننا هامسات، هامسیت. ئیمه هاسیتته نامی.

تونی هامسام: هامسیم. شمه ندی هامسیم. به هه مان شیوه متاوی به ته شکو ئه ژناسه ی بنویسیش.

ئيسه تو ئاڭنى: ئاڭەنى. ئيسه شمه ئاڭىندى.

ج- مه لكان ياگه گيرو نامه په يوه سه كانو ده سه ي يوه ميره:

ئا واتى هه كه ياگه گيرو نامى لكى ده سه و يوه ميش پوه نه + ياگه گيرو نامى لكى ده سه و يوه مى +
نیشانى په گه زى + نیشانى جوړو كه رده وهى + ياگه گيرو نامى لكى ده سه و چواره مى:

من ماموزاتنا: ماموزيته نا. ئيمه ماموزيتانمى.

تو ماموزامنى: ماموزيمه نى. شمه ماموزيماندى

ئاڭ ماموزاشه ن: ماموزيشه نه. ئاڭى ماموزيشانمى.

د - مه لكان ياگه گيرو نامى نيشانيره:

ياگه گيرو نامى نيشانمى + نيشانمى په گه زى + نيشانمى جوړو كه رده وهى + ياگه گيرو نامى لكى:

من ئينه نا: ئينينا. ئيمه ئينينمى

تو ئانه نى: ئانينى. شمه ئانيندى.

ئيد: ئاڭ: ئووت ئوونه ن. ئيد: ئاڭى: ئووتى ئوونينى.

ئيد: ئاڭ: ئووت ئوونينه. ئيد: ئاڭى: ئووتى ئوونينى.

ح - مه لكان ياگه گيرو نامى په رسيره:

ياگه گيرو نامى په رسى، نيشانمى په گه زى + نيشانمى جوړو كه رده وهى + ياگه گيرو نامى لكى:

من چيشنا: چيشه نا؟ ئيمه چيشينمى؟

تو كامنى: كامه نى: كامينى؟ شمه كاميندى؟

ئاڭ كين: ئاڭه كينه؟ ئاڭى كينى؟

ئووت كون: ئه وه كونه؟ ئووتى كونى؟

ج - مه لكان ياگه گيرو نامى (وى) ره:

ياگه گيرو نامى وى + نيشانمى جوړو كه رده وهى + ياگه گيرو نامى لكى:

من وئنا: تو وئنی: ئئمه وئنمی: شمه وئندی.

ئاڏ: ئئڏ: ئووڏ وئن. ئاڏی: ئئڏی: ئهوی وئنی.

چ - مه لکان یاگه گيرو نامی دیاریره:

یاگه گيرو نامی دیاره + نیشانی رهگه زی + نیشانی جورو که رده وهی + یاگه گيرو نامی لکی:

من گرڏ چئونا: من گرڏ چئونه نا. ئئمه گرڏ چئوئنی.

تو گرڏ چئونی: گرد چئونه نی. شمه گرڏ چئوئندی.

ئاڏ گرڏ چئوهن: ئاڏه گرڏ چئوه نه. ئاڏی گرڏ چئوئنی

خ - مه لکان یاگه گيرو نامی نادیاریره:

یاگه گيرو نامی نادیاره + نیشانی رهگه زی + نیشانی جورو که رده وهی + یاگه گيرو نامی لکی:

من هیننا: من هینه نا. ئئمه هینئنی

تو فلاننی: فلانه نی. شمه فلانئندی

ئاڏ فیسارهن: ئاڏه فیسارهنه. ئاڏی فیسارئنی.

ئئڏ فلانا: ئئڏه فلانه نه. ئئڏی فلانئنی. ئووڏ فلانه ن، ئووڏه فلانه نه، ئووڏی فلانئنی.

ز - مه لکان یاگه گيرو نامی نه ریره:

یاگه گيرو نامی نه ری + نیشانی رهگه زی + نیشانی جورو که رده وهی + یاگه گيرو نامی لکی:

من هیچنا: من هیچه نا. ئئمه هیچئنی.

تو هیچنی: هیچه نی. شمه هیچئندی.

ئئڏ: ئاڏ: ئه و هیچهن. ئئڏه: ئاڏه: ئووڏه هیچه نه.

ئئڏی: ئاڏی: ئووڏی هیچئنی.

ژ - مه لکان یاگه گيرو نامی چنڏیره:

یاگه گيرو نامی چنڏی + نیشانی رهگه زی + نیشانی جورو که رده وهی + یاگه گيرو نامی لکی:

من هەر ئیئندە نا هەکه هەنا. ئیئمه هەر ئیئندە نمی هەکه هەنمی.

تو هەر ئاندە نی هەکه هەنی. شمه هەر ئیئندە ندی هەکه هەندی.

ئووت هەر ئاندە ن هەکه هەن. ئووت هەر ئاندە نه هەکه هەنه.

ئووتی هەر ئاندە نی هەکه هەنی.

ل - مه لکان یاگه گيرو نامی هامبه شیره: ته نیا جه مه کی ملا سه رو یاگه نامه کان:

یاگه گيرو نامی هامبه شه + نیشانی رهگه زی + نیشانی جوړو که رده وهی + یاگه گيرو نامی لکی:

ئیمه دوسی یوترینمی. شمه که سی یوتریندی. ئیڈی. ئاڈی. ئووتی قهومی یوترینی.

ل - مه لکان یاوه رنامی چه نیه تیره:

یاوه رنامی چه نیه تی + نیشانی رهگه زی + نیشانی جوړو که رده وهی + یاگه گيرو نامی لکی:

من پاس و اچنا: پاس و اچه نا. ئیمه پاس و اچینمی .

تو پاس و اچنی: پاس و اچه نی. شمه پاس و اچیندی.

ئید: ئا: ئووت پاس و اچه ن. ئید: ئا: ئووت پاس و اچه نه.

ئید: ئا: ئووتی پاس و اچینی.

ک - مه لکان یاوه رنامی نیشانی:

یاوه رنامی نیشانی + نیشانی رهگه زی + نیشانی جوړو که رده وهی + یاگه گيرو نامی لکی:

من ئی کورنا هەکه به رشیانی. ئیمه ئی کورینمی هەکه به رشییه یمی.

تو ئا کناچینی هەکه ژیره نی. تو ئا شیره نی هەکه نمه ته رسی.

شمه ئا شیریندی هەکه نمه ته رسی.

ئید: ئا: ئووت ئی مهره بانه ن. ئید: ئا: ئووت ئی مهره بانینه. ئید: ئا: ئووتی ئی مهره بانینی.

گ - مه لکان یاوه رنامی ژماره یه:

یاوه رنامی ژماره یه + نیشانی رهگه زی + نیشانی جوړو که رده وهی + یاگه گيرو نامی لکی:

من چواره منا: چواره مه نا. ئیمه چواره مینمی.

من چواره‌میننا: من چواره‌میننه‌نا. ئی‌مه چواره‌مینئینمی.

تو دووه‌منی: دووه‌منه‌نی. شمه دووه‌مینئیدی.

تو دووه‌مینتی: دووه‌میننه‌نی. شمه دووه‌مینئیدی.

ئووت پهنجه‌مه‌ن: پهنجه‌مه‌نه. ئووتی پهنجه‌مینتی.

ئو پهنجه‌میننه‌ن: پهنجه‌میننه‌نه. ئووی پهنجه‌مینئیدی.

ف - مه‌لکان یاوه‌رنامی نادیاریره:

یوه‌م: یاوه‌رنامی نادیاره‌ی جیاکه‌ره.

یاوه‌رنامی نادیاره‌ی جیاکه‌ره + نیشانی ره‌گه‌زی + نیشانی جو‌رو که‌رده‌وه‌ی + یاگه‌گیرو نامی لکی:

ئیسه کورپوی تهرنا. ئیسه ئی‌مه کورپی تهرینمی.

من کناچه‌کی تهرنا. ئی‌مه کناچه‌کی تهرینمی. من کناچیوه‌ی تهرنا، ئی‌مه کناچی تهرینمی.

تو که‌سپوی تهرنی. تو که‌سپوه‌ی تهرنی. شمه که‌سی تهریندی.

ئید باخه‌که‌ی تهرن. ئیدی باخه‌کی تهرینی. ئیده میوه‌کی تهرنه. ئیدی میوه‌کی تهرینی.

دوه‌م: یاوه‌رنامی نادیاره و دیاریکه‌رده‌ی:

یاوه‌رنامی نادیاره و دیاریکه‌رده‌وه‌ی + نیشانی ره‌گه‌زی + نیشانی جو‌رو که‌رده‌وه‌ی + یاگه‌گیرو نامی لکی:

من هیتیاری چیمنه‌نا. من هیتیاره‌ی چیمنینا. ئی‌مه هیتیارئ چیمنینمی.

تو هیتیارئ چامنه‌نی. تو هیتیاره‌ی چامنینی. شمه هیتیارئ چامنیندی.

ئید هیتیارئوی چومنه‌ن. ئیده هیتیارئوه‌ی چومنینه. ئیدی هیتیارئ چومنینی.

ق - مه‌لکان یاوه‌رنامی په‌رسیره:

یاوه‌رنامی په‌رسی + نیشانی ره‌گه‌زی + نیشانی جو‌رو که‌رده‌وه‌ی + یاگه‌گیرو نامی لکی:

من ماموئوی چه‌نیننا؟ ئی‌مه ماموئ چه‌نینئینمی ؟

تو ماموژه‌نیوه‌ی چه‌نیننه‌نی؟ شمه ماموژنه‌نی چه‌نینئیدی؟

تَو ماموئوی چه نیننی؟ شمه ماموئُ چه نینئندی؟

ئاڏ بریوی چه نینه ن؟ ئاڏی برایی چه نینئنی؟

ئاڏه مه تیئوهی چه نینه نه؟ ئاڏی مه تیئُ چه نینئنی؟

ر- مه لکان یاوه رنامی نسبییره:

یاوه رنامی نسبییه + نیشانی ره گه زی + نیشانی جوړو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی:

من ته ویله ینا: ته ویله یه نا. ئیمه ته ویله یینمئ

تو گولپینی: گولپیه نی. شمه گولپیندی

ئید به لڅه یین: به لڅه ییه نه. ئیدئ به لڅه یینئ.

ر - مه لکان یاوه رکه رده وهی چه نیه تی:

یاوه رکه رده وهی چه نیه نی + نیشانی ره گه زی + نیشانی جوړو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی:

من هه رمانه نه شینه ینا: شینه یه نا. ئیمه هه رمانینه ته مه لئیمئ.

تو ره ماینه کرژنی: کرژه نی. شمه ره ماینه کرژیندی.

ئید واناینه ته مه له ن: ئیده واناینه ته مه له نه. ئیدئ واناینه ته مه لئیمئ.

ف - مه لکان یاوه رکه رده وهی وه ختیره :

یاوه رکه رده وهی وه ختی + نیشانی ره گه زی + نیشانی جوړو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی:

من ده وامه نه عه سراننا: عه سرانه نا. ئیمه ده وامه نه عه سرانئیمئ.

تو ده وامه نه عه سراننی: عه سرانه نی. شمه ده وامه نه عه سرانئندی.

ئاڏ ده وامه نه عه سرانه ن. ئاڏه ده وامه نه عه سرانه نه. ئاڏئ ده وامه نه عه سرانئنی.

م - مه لکانر یاوه رکه رده وهی چندیه:

یاوه رکه رده وهی چندی + نیشانی ره گه زی + نیشانی جوړو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی:

په یه دهباردایت من فرنا: فرینا. په یه دهباردایت ئیمه فرینمئ.

په یه دهباردایم تو فره نی: فرینی. په یه دهباردایم شمه فریندی.

په ی دسباردايم ئاډ فرهن: په ی دسباردايم ئاډه فرينه. په ی دسباردايم ئاډی فرينی.

ن - مه لکان نيشانی نه ژناسه پره:

نیشانی نه ژناسه ی + نیشانی په گه زی + نیشانی جوړو که رده وه ی + یا گه گيرو نامی لکی:

من کورپنا: کورپونا: ئيمه قه ومينمی.

تو کناچینی: کناچيوه نی: شمه تيريوه ندی.

ئاډ که شين: که شيوه ن: ئاډه که شينه: که شيوه نه: ئاډی بنه مالیونی.

ؤ - مه لکان نيشانی نه ژناسه ی (هکه، هکی):

نیشانی نه ژناسه ی + نیشانی په گه زی + نیشانی جوړو که رده وه ی + یا گه گيرو نامی لکی:

من تاته که نا. ئيمه تاته کينمی. من نه ډاکينا. ئيمه نه ډاکينمی.

تو زه ماکه نی. شمه زه ماکيندی. تو وه يوه کینی. شمه وه يوه کيندی.

ئيد برازه ماکه ن. ئيدی برا زه ماکينی. ئيده پاه يوه کينه. ئيدی پاه يوه کينی.

دهسه ی په نجه مو یاگه گیرو نامه په یوه سه کان

دهسه	یاگه گیرو نامی	جوړو که رده وهی
په نجه م	وو: و-می: می	مه لکان که رده وهی ویه رده ی سه ره مړه ی، ویه ر و نه ویه ری ئه ره نیایره.
	ی: دی: یدی	مه لکان که رده وهی ویه رده ی سه ره مړه ی بکه رنادیاری ئه ره نیایره.
	و: ا(ان)	مه لکان که رده وهی نه ویه رده ی ویه ر و نه ویه ری بکه ردیاری هه والیره.
		مه لکان که رده وهی نه ویه رده ی، ویه ر و نه ویه ری ئه ره نیایره.
		مه لکان که رده وهی نه ویه رده ی بکه رنادیاری هه والیره.

- 1- مه لکان که رده وهی ویه رده ی سه ره مړه ی نه ویه ری بکه ردیاری ئه ره نیایره:
 قه ژ + نیشانی په گه زی + نیشانی جوړو که رده وهی (ب) + یاگه گیرو نامی لکی.
 ئاخو من که وته: که وتی بوو؟ ئاخو ئیمه که وتی بیمی؟
 ئاخو تو که وته: که وتی بی؟ ئاخو شمه که وتی بیدی؟
 ئاخو ئا که وته: ئاڅه که وتی بو. ئاخو ئاڅی که وتی با، که وتی بان؟
- 2- مه لکان که رده وهی ویه رده ی سه ره مړه ی ویه ری بکه ردیاری ئه ره نیای، مه بان به ته مامکه رو
 که رده وهه که ی: قه ژ + نیشانی په گه زی + نیشانی جوړو که رده وهی (ب) + یاگه گیرو نامی لکی:
 ئاخو سیروانی فیږکه رڅه: فیږکه رڅی بوو؟ ئاخو سیروانی فیږیکه رڅی بیمی؟
 ئاخو سیروانی فیږکه رڅه: فیږکه رڅی بی؟ ئاخو سیروانی فیږی که رڅی بیدی؟
 ئاخو سیروانی فیږکه رڅه: فیږکه رڅی بو؟ ئاخو سیروانی فیږی که رڅی بان؟
- 3- مه لکان که رده وهی ویه رده ی سه ره مړه ی ئه ره نیای بکه رنادیاریره و مه بان به یاگه نشینو بکه ری:
 ریڅه + دما گیرو (ی) + نیشانی په گه زی + نیشانی جوړو که رده وهی + یاگه گیرو نامی لکی
 دهسه ی په نجه م:

تو بواچی گیریا: گیری بوو؟ تو بواچی گیری بیمی؟
 تو بواچی گیریا: گیری بی؟ تو بواچی گیری بیدی؟
 تو بواچی گیریا: گیری بو؟ تو بواچی گیری با؟

- 4- مه لکان رکه رده وهی نه ویه رده ی، نه ویه ری بکه ردیاری هه واله ی ومه بان به بکه ر: نیشانی که رده وهی نه ویه رده ی (م) + ریخه + یاگه گیرو نامی لکی. من مره موو به لام نمه مانیه و. ئیمه مره ممی به لام نمه مانیه یمی. تو مره می به لام نمه مانیه ی. شمه مره مدی به لام نمه مانیه یدی. ئاڤ: ئاڤه مره مو، به لام نمه مانیه و. ئاڤی مره ما به لام نمه مانیه.
- 5- مه لکان که رده وهی نه ویه رده ی ویه ری بکه ردیاری هه واله یره و مه بان به بکه ر: نیشانی که رده وهی نه ویه رده ی (مه) + ریخه + یاگه گیرو نامی لکی. من گولاو مه سانوو: ئیمه گولاو مسانمی. تو گولاو مسانی: مه سانی. شمه گولاو مساندی. ئاڤ: ئاڤه گولاو مسانو: مه سانو. ئاڤی گولاو مسانان.
- 6- مه لکان که رده وهی نه ویه رده ی نه ویه ری بکه ردیاری ئه ره نیایره و مه بان به بکه ر: نیشانی که رده وهی نه ویه رده ی + ریخه + یاگه گیرو نامی لکی من چه ز مه که روو بلوو ئاوئسه ر. ئیمه چه زمه که رمی بلمی ئاوئسه ر. تو چه زمه که ری بلی ئاوئسه ر. شمه چه زمه که ردی بلدی ئاوئسه ر. ئیڤ: ئیڤه چه زمه که روو بلو ئاوئسه ر. ئیڤی چه زمه که ران بلا ئاوئسه ر.
- 7- مه لکان که رده وهی نه ویه رده ی ویه ری بکه ردیاری ئه ره نیایره و مه بان به بکه ر: نیشانی که رده وهی نه ویه رده ی (ب) + ریخه + یاگه گیرو نامی لکی. دهی با من بوانوو. دهی با ئیمه دهرس بوانمی. دهی باتو بوانی. دهی با شمه دهرس بواندی. دهی با ئووڤ: ئووڤه بوانو. دهی با ئه وی دهرس بوانان.
- 8- مه لکان که رده وهی نه ویه رده ی ویه ری بکه ر نادیار ی هه واله یره: نیشانی که رده وهی نه ویه رده ی هه واله ی (مه) + ریخه + دماگیرو (یه) + یاگه گیرو نامی لکی. من نمه گئریه و. ئیمه نمه گئریه یمی. ئووڤ: ئووڤه نمه گئریو. ئووڤی نمه گئریا.
- 9- مه لکان که رده وهی نه ویه رده ی ویه ری بکه ر نادیار ی ئه ره نیای ی و مه با به یاگه نشینو بکه ری: نیشانی که رده وهی نه ویه رده ی ئه ره نیای ی + ریخه + دماگیرو (یه) + یاگه گیرو نامی لکی. من بچریه و. ئیمه بچریه یمی. تو بچریه ی. شمه بچریه یدی. ئاڤ: ئاڤه بچریو. ئاڤی بچریان.

دهسه‌ی ششه‌مو یاگه‌گیرو نامه‌په‌یوه‌سه‌کان

دهسه‌ی ششه‌مو یاگه‌گیرو نامه‌په‌یوه‌سه‌کان (ه) (دئ) هه‌ردویشان په‌ی که‌سی‌وی قسه‌ چهنی کریای (وه‌رده‌نگ) مه‌بان، یانی که‌سی دووه‌می تاق و کو. (ه) په‌ی که‌سی دووه‌می تاقی ئیر و ما‌ف‌ه‌رق نمه‌که‌رو (دئ) په‌ی که‌سی دووه‌می کو، ئیر و مای، مه‌لان سه‌رو که‌رده‌وه‌ی داوایی و پراسی ویه‌ر و نه‌ویه‌ری .

یوه‌م: مه‌لکان که‌رده‌وه‌ی داوایی نه‌ویه‌ری مه‌بان به‌بکه‌ر:

1- ئەگەر دمانویسه‌و قه‌دو که‌رده‌که‌ی (بئگیری، قاولی) درئژ (ا) بو: قه‌ژ "ا" + یاگه‌گیرو نامی که‌سی دووه‌می تاق "ه": لوا: بلوه، گره‌وا: بگره‌وه، پیشیا: پیشیه. قه‌ژ "ا" + یاگه‌گیرو نامی که‌سی دووه‌می کو "ا" لوا: بلودئ: بلدئ، گره‌وا: بگره‌ودئ، پیشیا: پیشیه‌یدی.

2- ئەگەر که‌رده‌که‌ "قه‌د" دمانویسه‌ (گیره‌ه‌ن: که‌نسانت) بو: سوت، که‌وت، وت، وست: ریخه + یاگه‌گیرو نامی (ه).

سوت: بسوچه، وت: بوسه، که‌وت: بگنه، بوزه، نیشته: بنیشه. په‌ی کو: ریخه + یاگه‌گیرو نامی (دئ): سوت: بسوچدی، وت: بوسدی، که‌وت: بگندی، بوزدی، بنیشدی.

دووه‌م: مه‌لکان که‌رده‌وه‌ی داوایی ویه‌ریه: نیشانی داوایی + ریخه + یاگه‌گیرو نامی لکی:

بکه‌ره: بکه‌ردئ. بمجه: بمجدئ. بووه‌ره: بووه‌ردئ. بورنه: بیورندئ.

بسانه: بساندئ: بڈیه: بڈیه‌یدی

جۆره كئىي تەرو ياگه گىرو نامى

بىژگه ياگه گىرو نامە جياكان وپە يۈەسەكان، چنژ جۆرىە تەرى ياگه گىرو نامى ھەنى:

- 1- ياگه گىرو نامى نىشانى
- 2- ياگه گىرو نامى پەرسى
- 3- ياگه گىرو نامى وى
- 4- ياگه گىرو نامى ھىنى
- 5- ياگه گىرو نامى چنژى
- 6- ياگه گىرو نامى نەرى
- 7- ياگه گىرو نامى ھامبەشە
- 8- ياگه گىرو نامى ناديارە
- 9- ياگه گىرو نامى ئىژانەى - ئىحرامى

يوە: ياگه گىرو نامى نىشانى Demonstrative pronoun

نىشانىۈەنە يام واتىۈەنە ياگىو نامى كەسىۈ يام چىۈيۈى مەگىرۈنە پستەنە، يانى مەنىشۈ ياگىش، بە پاو دوورو نىكى كەسەكەى مەفارىانى، يام مەتاۈى بواچى واتىۈەنە نىشانىش پەنە كرىۈ "ئىشارە".

ياگه گىرو نامى نىشانى زوانو ھەورامىنە ئىننى:

پەى نىكى: ئىنە: نىرى تاق. ئىنى: مىلى تاقە. ئىنى كۈۈ نىر و ماى.

پەى دوورى: ئانە: نىرى تاق. ئانى مىلى تاقە. ئانى. كۈۈ نىر و ماى.

پەى دوورتەرى: ئوونە: نىرى تاقى. ئوونى: مىلى تاق. ئوونى كۈۈ نىر و ماى.

بە جۆرىۈى تە مەتاۈى بواچمى (ئىنە، ئىنى، ئانە، ئانى، ئوونە، ئوونى) پەى تاقو نىر و ماى.

" ئىنى، ئانى، ئوونى) پەى كۈۈ نىر و ماى .

سەرنجە بدەمى ياگه گىرو نامەكى پەى نىرى ديارەن بە (ە) دمايىشا ئامان، ياگه گىرو نامى مىلى

بە (ئى) نىشانى مىلى و نىشانى كۈى دمايىشان مەيو:

سهرنجه بڏهيمی زوانو هه ورامينه نيشانی پهی دوورته ری هه نه ، وهلی زوانه کا ته ری ته نیا نيشانی پهی نزیکو دووری هه نه، ئينه بیچ دوله مهندی زوانه کایمان نيشانه مڏو، جگه ئا نو نيشانا هه که باسماں که ردینئی، نيشانیوی ته ره مان هه نه "یه" پهی نیړ و مای تاقي به کار ئامینه، بیسارانی فه رماوو (ئه گهر گوناھی وه نه م که ری بار یه سهر، یه شمشیر، یه تهناف، یه دار) "یه" مانا و ئينه ی مڏو پهی نزیکي.

یاگه گیرو نامی نيشانی زوانو هه ورامينه

تاقی نیړ	تاقی میلی	کو	دوور و نزیکي	ته فرنجه
ئینه	ئینئی	ئینئی	نزیک	کو هه ردوی ره گه زه کان یه ک شیوهن.
ئانه	ئانئی	ئانئی	دوور	کو هه ردوی ره گه زه کان یه ک شیوهن
ئوونه	ئوونئی	ئوونئی	دوورته ر	کو هه ردوی ره گه زه کان یه ک شیوهن
یه	یه	----	نزیک	

یاگه گیرو نامیو نيشانی بیجگه نيشانی جه می (ئی)، نيشانی جه مو (ان) هورمه گیرونه، (ئینان، ئانان، ئوونان). ئینانه هه که نامی فلانی به ری په نه شان ناوه شه ن. ئادماگیره (ه) په ی تاکیدی ملکونه دماشهره (بیساران ئه پی جوړه مه و اچانئ).

یاگه گیرو نامیو نيشانی جه (ئی، ئا، ئوو) دروسیان که یاوه رنامی نيشانینئی، وه لیم دماگیرو (نه) مه لونه سهرشان و مه واریان په ی (ئینه، ئانه، ئوونه). که نيشانی ره گه زو نیړ و مای و جه می پوښاوه به رنمه گنونه وه لیم پو مه وسوفه که یشاوه به زه قی دیارهن (ئی کوره، ئی کناچی، ئا یانه، ئوو باخه) (ئی باخی، ئا یانی، ئوو کناچی)، هه ریاسه یاوه رنامیو (ئی، ئا، ئوو) که بنه ره تیئنی، فریوه جه یاوه رکه رده وه و یاگیشان چه نه دروسیان، که ئه رکو یاوه رکه ده ی مه وینان، وه ختیو دماگیرو (گه) مه لونه سهرشان (ئی+گه = ئیگه، ئیگه، ئاگه، ئوگه، ئوگه). هه مدیس دماگیرو (ن) مه لونه سهرشان، (ئیگه نه، ئاگه نه، ئوگه نه). وه ختیو (جه) مه گنونه وه لیشان (جه ئیگه: چیگه، جه ئاگه = چاگه، جه ئوگه: چوگه، چیگه نه، چاگه نه، چوگه نه)، هه ریاسه وه لگیرو (به) مه گنوه لیشان مفاریان په ی (به ئی: پی، به ئا: پا، به ئوو: پوو). (پیلاره ئاما، پالاره ئاما، پولا ره ئاما) (جه +ئی: چی، جه +ئا: چا، جه +ئوو: چوو، چیئنه، چانه، چونه) چی لاره ئاوما، چالاره ئاما، چه ولاره، چوولاره

ئاما) يانى به كار ئاوردهى فراوانشان هەن. جە ياگەگىرو نامىو نىشانى ھەتا ياگەگىرو نىشانى سىفەى و ياوەرکەردەو ھەيو ياگى (چىوھلى، چادماى، چۆدماى، ئىدەم، ئادەم، ئەودەم، پىدەم، پادەم، پەودەم، چىدەم، چادەم، چەودەم، ئىدەس، ئادەس، ئەوئەس، ئىسە، ئىشەو، ئىسال... ھەتا چەنىش بلى كەشى مەئوۋە.

زوانو ھەورامىنە دوئى ياگەگىرو نامى نىشانى تەرىما ھەئى (ھۆنە، ھۆئى) پەى نىر و ماى بە جىا بەكارمەيان، يام متاواى بواچى (ھۆ ئوونى، ھۆئانى) پەى دوورتەرى، ھەمان مانا ئانە و ئوونى مئا وەلى فرە دوورتەر.

وەلگىرو (پ، چ) ملا وەلى نىشانى و نويسەو (ئ) بەرپەن، دماگىرو (ى، ئى) دمايىو مەيوئە: وەلىم سەرؤ واتەنما (پ) جەئەنجام و (بەئى = پى) وە (جەئى = چى) پەيدابىە ئىنە - ئ + پ + يە + ى = پىنە = پىنە، ئانە - ئ + پ + انە + ى = پانە = پانە

ئوونە - ئ + پ + ووونە + ى = پووونە = پووونە ئىنى - ئ + پ + ينى + ى = پىنى

ئىنە - ئ + چ + ينە + ى = چىنە ئانە - ئ + چ + انە + ى = چانە

ئوونە - ئ + چ + ووونە + ى = چووونە ئانى - ئ + چ + انى + ى = چانى

مكىرونە تەنيا (پىنە، چىنە) يىچ بونە.

ئەگەر جەمىشان بکەرمىو مەشو دماگىرو (شا، شان) بوزمى سەرشان:

پىنىشا، پانىشا، پوونىشا. پىنىشان. چىنىشا، چانىشا، چوونىشا، چوونىشان.

ئانى سەرؤ باسما كەردى ھەر ياگەگىرو نامى نىشانى ئەژمار مەكرىانى، بە بونە وەلگىرو (پ، چ) مەبان بە ياگەگىرو نامى ئەرەتاشىي، بئەرەتە (ئە، جە) ى ئامرازو پەيوەندى بىيئى، فاپ و جمشان ئامان ملرە:

بەئىنەى، بەئانەى، بەئوونەى، جەئىنەى، جەئانەى، جەئوونەى.

بەئىنى، بەئانى، بەئوونى، جەئىنى، جەئانى، جەئوونى.

بەئىنىشا، بەئانىشا، بەئوونىشا، جەئىنىشا، جەئانىشا، جەئوونىشا.

ھەرپاسە ئىنىچ مفاپانە بە نونگەو ئاسانواتەيو، پى جورە:

بەئىنەى: پىنەى، بەئانەى: پانەى، بەئوونەى: پووونەى. جەئىنەى: چىنەى، جەئانەى: چانەى،

جەئوونەى: چونەى، ماتويچ بە بى (ى) بواچىشان، پىنە، پانە، پووونە، چىنە، چانە، چوونە.

به ئينى: بينى. به ئانى: پانى، به ئوونى: پوونى، جه ئينى: چينى...

به ئينيشا: پينيشا، به ئانيشا: پانيشا، به ئوونيشا: پوونيشا، چينيشا، چانيشا، چوونيشا. هه پاسه مورفيمو (سازهو) "م" ملونه ميانشان پيسهش سه رمه يو: چينه: چيمنه، چامنه، چوومنه.

ئه ركو يا گه گيرو نامى نيشانى

1- ده سه ي يوه مو يا گه گيرو نامه په يوه سه كان هورمه گيران، ويچشا مه بان به ته مامكه رى ويسه ر:

ئينه م فيركه رڭ	ئينه ت فيركه رڭ	ئينه ش فيركه رڭ .
ئينيم فيره كه رڭه	ئانيت فيره كه رڭه	ئوونيش فيره كه رڭه .
ئينيما فيرى كه رڭى	ئانيشا فيرى كه رڭى	ئوونيما فيرى كه رڭى.

2- مه لانى سه رو كه رده وهى ويه رده ي رووتى ته مامى سه رمه مپه ي دوورى هه والى، مه بان به بكه ر:

ئينه، ئانه، ئوونه گليرا.	ئينى، ئانى، ئوونى گليرا.
ئينه، ئانه، ئوونه وت.	ئينى، ئانى، ئوونى وت.
ئينى، ئانى، ئوونى گليرى، وتى .	

كه رده وهى ويه رده ي نه ويه رى رووت

كه رده وهى ويه رده ي ئامپته ي نه ويه رى نزيك

ئينه، ئانه، ئوونه ي فيركه رڭا. ئينى، ئانى، ئوونى فيركه رڭا.
ئينى، ئانى، ئوونى فيرى كه رڭيمى.
ئينيشا، ئانيشا، ئوونيشا فيرى كه رديدى.

ويه رده ي ته مامى نه ويه ر

ئينه، ئانه، ئوونه وته ن.
ئينى، ئانى، ئوونى وتينه.
ئينى، ئانى، ئوونى وتينى.

ويه رده ي ته مام ويه ر

ئينه ي، ئانه ي، ئوونه ي فيركه رڭا. ئينى، ئانى، ئوونى فيركه رڭه نا
ئينيشا، ئانيشا، ئوونيشا فيركه رڭه نا.

ئىنه، ئانه، ئوونه گليرا بى. ئىنى، ئانى، ئوونى گليرى بى.

ويهردى نهويه

ئىنى، ئانى، ئوونى گليرى بىنى.

ويهردى دوورى ويه

ئىنه، ئانه، ئوونه فيرش كه رته بىنى. ئىنى، ئانى، ئوونى فيرش كه رته بىنى.

ئىنى، ئانى، ئوونى فيرشا كه رته بىنى.

ويهردى سه رهمپه ويه

ئىنه، ئانه، ئوونه فيرم كه رى. ئىنى، ئانى، ئوونى فيرم كه رى.

ئىنى، ئانى، ئوونى فيرم كه رىنى.

جه كه رده وهى ويه ردهى پرووتى ويه رى ته مامى سه رهمپه دوورى هه والينه مه بان به وه ركار:

ويهردى نزيكو ويه

ئىنه، ئانه، ئوونه م دى. ئىنى، ئانى، ئوونى م ديه.

ئىنى، ئانى، ئوونى م دى.

ويهردى ته مام و ويه

ئىنه، ئانه، ئوونه م ديه ن. ئىنى، ئانى، ئوونى م ديه ن.

ئىنى، ئانى، ئوونى م ديه نى.

ويهردى سه رهمپه ويه

ئىنه، ئانه، ئوونه وى وينىنى. ئىنى، ئانى، ئوونى وى وينىنى.

ئىنىشا، ئانىشا، ئوونىشا وينىنى.

3- مه لكان كه رده وهى ويه ردهى ئه رهنياى به هه ر چوار ده مه كه يو مه بان به بكه ر:

وه شله ي ئينه، ئانه، ئوونه وتى، وته بى، وته بو، وته بيه بى.

وه شله ي ئىنى، ئانى، ئوونى وتى. وتى بى، وتى بو، وتى بى بى.

وه شله ي ئىنى، ئانى، ئانى وتىنى، وتى بىنى، وتى بان، وتى بى بىنى.

هه رپاسه مه بان به "ته مامكه ر" جه ويه ردهى ئه رهنيا نه، به هه رچوار ده مه كه ي:

وه شله ي ئينه، ئانه، ئوونه م وسنى. وسنا بى، وسنا بو. وسنا بى يه بى.

وه شله ي ئىنى، ئانى، ئوونى م وسنى، وسنى بى، وسنى بو، وسنى بى بى.

وهشله ی ئینیم، ئانیم، ئوونیم و سنیینئی، و سنی بیینئی، و سنی با، و سنی بیی بیینئی.

4- مه بان به یاگه نشین و بکه ری ویه رده نه و ده مه کانو هه والی و ئه ره نیاینه:

ویره رده ی نزیک	}	ئینه، ئانه، ئوونه گیریا. ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریا
		ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریی.
تەمام ویره رده	}	ئینه، ئانه، ئوونه گیریان. ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریینه.
		ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریینئی.
ویره رده ی سه ره مڤه	}	ئینه، ئانی، ئوونئی گیریی. ئینئی، ئانی، ئوونئی گیرینئی
		ئینه، ئانه، ئوونه گیریا بی. ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریی بی.
ویره رده ی دوور	}	ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریی بیینئی.

ویره رده ی ئه ره نیای به ده مه کانسه و:

نزیك	}	ئینه، ئانه، ئوونه گیریا. ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریی.
		ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریی.
تەمام	}	ئینه، ئانه، ئوونه، گیریا بیه ن. ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریی بیینه.
		ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریی بیینئی.
سه ره مڤه	}	ئینه، ئانه، ئوونه گیریا بو. ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریی بو.
		ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریی بان.
دوور	}	ئینه، ئانه، ئوونه گیریا بی یه بیی. ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریی بیی بیی.
		ئینئی، ئانی، ئوونئی گیریی بیی بیینئی.

5- جه ویره رده ی ویه ر و نه ویه ری هه والی و ئه ره نیاینه مه بان به بکه ر:

هه والی و ئه ره نیای نه ویه ر	}	ئینه، ئانه، ئوونه ملو، بلو. ئینئی، ئانی، ئوونئی ملو ... بلو.
		ئینئی، ئانی، ئوونئی ملا. بلا. ملان، بلان.
هه والی و ئه ره نیای ویه ر	}	ئینه، ئانه، ئوونه موانو ... بوانو. ئینئی، ئانی، ئوونئی موانو ... بوانو.
		ئینئی، ئانی، ئوونئی موانا ... بوانا.

6- مه بان به ته مامکه ر به یاردی که رده ویوی ته مامی:

ساوه کیم دا به ئینه ی، ئانه ی، ئوونه ی. ساوه کیم دا به ئینئی، ئانی، ئوونئی.
ساوه کیم دا به ئینیشا، ئانیشا، ئونیشا.

- 7- مہبان بہ تہ مامکہری ویڑاسو کہردہوہی ناتہ مامی "بیٰ ہاز":
 ہامساکہم ئینہ، ئانہ، ئوونہ بیٰ. ہامساکیم ئینئی، ئانی، ئوونئی بیٰ.
 ہامساکیم، ئینئی، ئانی، ئوونئی بیئی.
- 8- مہبان بہ تہ مامکہری بہ یاردی کہردہوہی ناتہ مامی:
 ئی دیاریہ پہی ئینہ، ئانہ، ئوونہین. ئی دیاریہ پہی ئینئی، ئانی، ئوونئیہ.
 ئی دیاریہ پہی ئینیشانہ، ئانیشانہ، ئوونیشانہ.
- 9- مہبان بہ تہ مامکہرو نامی (مزاف) بہ یاردی سازہ ئیزافہی "و".
 باخو ئینہ، ئانہ، ئوونہی وشہن. حہوشہ و ئینئی، ئانی، ئوونئی پاکہنہ.
 ولاتو ئینئی، ئانی، ئوونیشا فرہ دلگیرہن .
- 10- مہبان بہ تہ مامکہرو یاگہ گيرو نامی ہینئی:
 ہینو ئینہ، ئانہ، ئوونہی سہوزہن. ہینو ئینئی، ئانی، ئوونئی سہوزہنہ.
 یانہ و من "ہینو" گولانہن ولئی ہینو ئینئی، ئانی، ئوونیشا گہورہن.
- 11- چہنی یاگہ گيرو نامی لکی دہسہی یوہمی یو مہگیران و (لکہو یاگہ گيرو نامی) وشہ مہکہران:
 ئینہم، ئانہم، ئوونہم، ئینیم، ئانیم، ئوونیم.

دوئی: یاگہ گيرو نامی پەرسئی Interrogative pronoun

یاگہ گيرو نامی پەرسئی جیاتی نامیوہ، کاتو پەرسینہ، جیاتی کہسئی یام چیوئی، یام چہ نیہنی قومیا یام سات و وخت، یاگی، نہ پیویای، عہنڈازہ و ژمارہ بہ کار مہیونہ، رستہ کہ بیچ بہ نیشانی پەرسئی دماییش مہیو.

ئینہ بیچ یاگہ گيرو نامی پەرسئی:

- 1- کی: پەرسای پہی ئا کہسیہ ہہ کہ گہرہ کمانہ بشناسمیئش.
- 2- چیئش: پەرسای پہی چیوئی و زانای ئہنجامی.
- 3- چی: پەرسای پہی (نونگہی، سہ بہ بی).
- 4- چ: چہ: پەرسای پہی زانای نامی، نونگہی، چیوئی ہورش بچنی.
- 5- چہنی: پەرسای پہی چہنی قومیا ی.
- 6- کو: کوگہ: پەرسای پہی یاگی.
- 7- چنڈ: پەرسای پہی برہو عہننازہ و ژمارہی.
- 8- کہی: پەرسای پہی سات و وختی "دہم".

- 9- کام: کامہ: کامی: پهرسای پہی هورچنیہی "نیر و ما" .
 10- کون: کونہ: پهرسای پہی کہ سیوی دیار نہ بو "نیر و ما".
 11- ئایا: پهرسای پہی مہ بہ ستیو پهرچہ ش ئیری یام نا بو.

یاگہ گیرو نامی پهرسی گرد نمہ تاوان جیاتی نامی بہ کار بہ یان، وہ ختہ کاریتہ جہ ئہ شناسہ کہ نہ واتہ نما، جیاتی نامیوہ بہ کار مہ یونہ، نمونہ: ئایا شیرینہ شیعرہ کیش و ہرہ نہ؟ بہ لئی یام نا، دەی خو نہ بہ لئی نامیونہ و نہ نا ئہی چہ نی یاگہ گیرو نامی پهرسین؟
 نیشانی نیر و مای تہ نیا (کام: کامہ) (کون: کونہ) بہ رمہ گنونہ.

ئہرکو یاگہ گیرو نامی پهرسی رستہ نہ

- 1- مہ بو بہ بکہر وہ ختو کہ ردہ وہی و یہ ردہی ہہ والی و ئہ رہ نیای:
 کی چیکہ نہ (وت، وتہن، وسی، وتہ بی؟ و یہ ردہی نہ و یہ ری ہہ والی.
 کی دہرسہ کہش نویست، نویستہن، نویسی، نویستہ بی؟ و یہ ردہی و یہ ری ہہ والی.
 وہ شلہی زانیم کی وتی، وتہ بی، وتہ بو، وتہ بی یہ بی؟ و یہ ردہی نہ و یہ ری ئہ رہ نیای.
 وہ شلہی زانیم کی نویستی، نویستہ بی، نویستہ بو، نویستہ بی یہ بی؟ و یہ ردہی و یہ ری ئہ رہ نیای.
- 2- بو بہ بکہر کہ ردہ وہی نہ و یہ ردہی ہہ والی و ئہ رہ نیای و و یہر و نہ و یہ ری:
 کی ملو. بلو پہی بیاری؟ کی کاوہ کہی ملہ و ہر نو. بلہ و ہر نو؟
- 3- مہ بو نہ بہ یاگہ نشینو بکہری و یہ ردہ و نہ و یہ ردہی و یہ رینہ:
 کی وسنیا؟ کی وسنیا؟ کی وسنی؟ کی وسنیابی؟ و یہ ردہ.
 کی مووسنیو؟ ہہ والی. کی بوسنیو ئہ رہ نیای؟ نہ و یہ ردہ
- 4- مہ بو نہ بہ تہ مامکہری و پراس "وہرکار":
 دارا کیش: گیرت، گیرتہن، گیرتی، گیرتہ بی؟ ہہ والی و یہ ردہ
 شہ للا دارا کیش: گیرتی، گیرتہ بی، گیرتہ بو، گیرتہ بی یہ بی؟ ئہ رہ نیای و یہ ردہ.
- 5- مہ بو نہ بہ تہ مامکہر بہ یاردی کہ ردیوہ تہ مامی:
 پرتہ قالہ کہت بہ رد پہی کی؟ پرتہ قالہ کہی بہ ری پہی کی؟
- 6- مہ بو بہ تہ مامکہری و پراسو کہ ردہ وہی ناتہ مامی "بی ہازہ":
 مشیو ہامساو من کی بو؟
- 7- بو بہ تہ مامکہری بہ یاردی کہ ردہ وہی ناتہ مامی:

ئەرى سە وقتايە كە پە ي كۈن؟

8- بۇ بە تە مامكە رو نامى "مزاڧ" بە ياردى نيشانى وستە ي سەرى "و":

من مالو كۈم واردەن؟ من ئاوە و كۈم بېيئە؟

9- بۇ بە تە مامكە رو ياگە گىرو نامى "هينو، هنو":

ئى دەفتەرە هينو كۈن؟ ئى كەرگى هينە و كۈنە؟

10- ياگە گىرو نامە كا دەسە و يوە مى هورمە گىرو:

چۈشم، چۈشما، چۈشت، چۈشتا، چۈشش، چۈششا دى؟

11- ياگە گىرو نامە پە يوە سە كان دەسە ي چوارە مى هورمە گىران بە هامكارى كەر دە وە ي ناتە مامى "ن":

من كۈنا؟ ئۈمە كۈنمى؟ تۇ كۈنى؟ شمە كۈندى؟ ئاڭ كۈن؟ ئاڭە كۈنە؟ ئاڭى كۈنى؟

12- ياگە گىرو نامى وە سە و يوە مى شونە و ئاڭىچەرە بە هامكارى "ن" ياگە گىرو نامى دەسە و

چوارە مى هورگىرو:

من چۈشتنا: چۈشتە نا؟ ئۈمە چۈشئە نىمى؟ تۇ چۈشمى: چۈشە مە نى؟ شمە چۈشئە ندى؟

ئاڭ چۈشمە ن؟ ئاڭە چۈشە مە نە؟ ئاڭى چۈشئە نى؟ .

13- مورفيمو (يچ) هورمە گىرانى:

چۈشچم، چۈشچما، چۈشچت، چۈشچتا، چۈشچش، چۈشچشا گەرە ك بۇ هە ن.

14- هەر يۇ چى ياگە گىرو نامى پەرسى، متاوان چنڭ دانىو دە ماگىرى هوربگىران:

(و، يۇرى، يەرە، يەرە، نە، رە، و، يۇ)

كۈ + وە = كۈو، كۈ + رە = كۈرە، كۈ + نە = كۈنە، چۈش + يۇ = چۈشيو، چۈش + و = چۈشو،

چۈش + نە = چۈشە نە، چنڭ + و = چنڭو، چۈش + يەرە = چۈشئە رە، چۈش + يەرە = چۈشئە رە.

سەرنجە: ياگە گىرو نامى پەرسى بېشما مە تاوان ببا بە بە شى تە رو قسئە كەر دە ي يام رستە ي پە ي نمونە ي "چە نى ناما ي پاسە يچ

لوو" چۈگە نە ياگە گىرو نامى پەرسى "چە نى" بېن بە نامرازو "بە ستە ي" دوى رستئش پئوهرە بە ستئنى. هەر پاسە "كە ي"

جە رستە و" كە ي پايز ناما، دەرخت خە زان كەر و "يام "چنڭ" "من دما ي چنڭ روئ هەرمانە كۈم تە مامنو". هەر پاسە ياگە

نامە كانو پەرسى هېچكامشان نە تاوان پئسە "كۈ" هورسورپى و ئەر كدراى بانى.

په ری: یاگه گیرو نامی وی Possessive pronoun

یاگه نامیونه په ی پالپه شتی و تاکید و نامیوه، یاگه نامیوه رسته نه به کارمه یو، مانا و ویش و وهیه که یچش مه یا ونونه، زوانو هه ورامینه ته نیا یه ک یاگه گیرو نامی ویما هه ن، ئاډیچ (وی) نه، په ی نیرو مای و تاق کوی به کارمه یو، عه ره بینه په نه ش مه واچان (ضمیر ملکی)، رسته نه گردو، نه رکه کانو نامی گیرو وی.

- 1- مه بو به بکه ر: ویش ئاما په ی لایما. ویش گیرته ن گه ز و نیمیو هه لاهوه.
- 2- مه بو به یاگه نشینو بکه ری: هه راکه نه ویشا تاوانباری کریی.
- 3- مه بو به ته مامکه رو نامی: وه لاتوو ویما پاریزنمی.
- 4- مه بو به وه رکار: من ویتا گه ره کیمه ندی.
- 5- مه بو به ته مامکه ری به یاردی که رده وهی ته مامی: ئی دیاریه مدهو به ویت.
- 6- مه بو به ته مامکه ری ویسه رو که رده وهی ناته مامی: ویش بی قسیش که ردی.
- 7- مه بو به ته مامکه ری به یاردی که رده وهی ناته مامی: خه تاکی جه ویم بی.
- 8- یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی یوه می هورمه گیرو: ویم، ویمان، ویت، ویتا، ویش، ویشا، ویتان، ویشان، ویمان.
- 9- یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی چواره می هورمه گیرو به یاردی نیشانی جورو که رده وهی "ن" من وینا، تو وینی، ئاډ وین، ئیمه وینمی، شمه ویندی، ئاډی وینی.
- 10- یاگه گیرو نامی لکی ده سه ی یوه می به هامکاری نیشانی جورو که رده وهی "ن" ی یاگه گیرو نامی ده سه ی چواره می هورمه گیرون: من متمانه م هه ن تو ویمنی، ویمه نی، ئیمه ویمانمی. متمانه م هه ن شمه ویمانمی، متمانه ت بو هه که براو ویتنا، ویتنه نا. متمانه تا بو هه که براو ویتانا. متمانه ش هه ن هه که که سو ویشنه ن، متمانه شا هه ن هه که که سو ویشانه.
- 11- مورفیمو "یچ" هورمه گیرو وه لی "ی" هه که ملو چوون "ی" که به قه وه ت ته را و دوی بیده نگی شونه و یویو نمه با:

ویچم هه ز به ئاشتی مکه روو. ویچما هه ز به ئاشتی مکه رمی.
ویچت هه ز به ئاشتی مکه ری. ویچتا هه ز به ئاشتی که ردی.
ویچش هه ز به ئاشتی مکه رو. ویچشا هه ز به ئاشتی مکه ران.

12- یاگه گیرو نامی "وی" چنډ دماگیری هورگیرو که بنه رته ن ئامرازو په یوه ندی نی:

- ا- و: هوه: ویمو، ویتو، ویشو، ویمانوه، ویشاوه. ویتاوه.
- ب- ره: ویمره، ویمه ره، ویتره، ویته ره، ویشره، ویشه ره، ویماره، ویتاره، ویشاره.

ج - نه: وئمنه. وئمنه نه، وئتنه، وئته نه، وئشنه، وئشه نه، وئمانه، وئتانه، وئشانه.
 د - وری: وارو په ی سهری: وئموری، وئتوری، وئشوری، وئماوری، وئتاوری، وئشاوری. ئی
 دماگیره (وری) بنرتهنه (هوری) ن چون یاگانو ته رو هورامانینه به وئماهوری مواچانه ش.

13- چنډ دماگیرئو مه گنا سهرش "وئو، وئوه، وئره، وئوری، وئنه".
 14- مه بو به به شیوی گرنګ جه دروسکه رده یو واتئ ئه ره تاشیئ و ئامئینه، چه به وه لگئیر یام
 دماگیر: به وی، جه وی، وئم، وئت، وئیی، وئوه، وئنه، وئوری.
 واتئ ئامئتی: وئکه رډ، وئ په رس، وئپه رسه، وئوره ش، وئکوش، وئبه رده ی وه رو، وئ به زل
 زانای.

15- ملو سهر و چه مه ساده ویه ره کان، چه مه ی ئامئته وه شمکه رو: وئخه له تنای، وئ بریه ی، وئ
 دورنای، وئ وسنای، وئلاونای، وئ گراونای (کریو ئی جوړه دروسکریا به "لکه" نامئشا بنیه یمی)

چوار: یاگه گيرو نامئ هینو، هنو Relative pronoun

یاگه گيرو نامئو هینو (هنو) یانه وه یی مرمانو (ملکداری)، وه یه که ش مه شو نامئ بو یام یاگه گيرو نامئ
 یام چئوی ته ر، رسته نه ئه رکو ئا نامئ مه وینو هه که یاگئش گئرتینه، هینو په ی نئری، هینه و په ی
 مئلی، هه رپاسه مورفیمو (بیچ) نمه لکوشا پوره، بری جاری به یاگه گيرو نامئ "ملک و مالی" نامئش
 مه به ران "هنو کئین، هنو منا، مالو منا"، جه مانانه فره نزیکه ن جه یاگه گيرو نامئ (وی) چونکه ئئدیچ
 هه ر ئا مانای مه به خشونه که هنو وئمنه، که ملکدارین، ضمیر ملکی.

ئهرکو یاگه گيرو نامئ هینو، هنوی:

- 1- مه بو به بکه ر و سازه و ئه شناسه بیچ هورمه گئرونه: کئئبه که و تو وره شیان، هه که و من هه لای
 مه نه ن. کئئبو تو، هنو من، کئئبه که و تو هه که و من. قالیه کئو تو جوانه ن، هینه کئو من جوانه
 نیه نه.
- 2- مه بو به یاگه نشینو بکه ری: باخه که و تو نئشته ن هه راله، هه که و من مه نه نش.
- 3- مه بو به وه رکار: نانو هیچ که سی مه وهره، هینو وئت بوهره.
- 4- مه بو به ته مامکه ری به یاردی: به بیله و من زه مین مه کاله، به هینه و وئت بکاله.
- 5- مه بو به ته مامکه ری وئسه رو که رده وئوی ناته مامی: ئینه باخو کوساری نیه ن، هینو سه رکاوین.
- 6- مه بو به ته مامکه ری به یاردی که رده وئوی ناته مامی: یانه و ئئمه جه هینو ئائیشا وه شته رهن.

سهرنجه و ياگه گيرو نامی "هينو، هنو" ی دهیمی رسته کانه دهورو ئيزافه ی مهوینو، وهلی ئه ی چی نیشانی ئيزافه ی "و" ی نمهوینمی؟ ئیمه یچ ماچمی بنه رته نه نا "و" واو و ئيزافه یین لوان سهرو ياگه گيرو نامه کی یانی یاگه گيرو نامه کی به بی واو و ئيزافه ی هه رگیز وه شه نمه بو "هین، هن". هه رپاسه یاگه گيرو نامی "هینو" نیشانی تاق و کویش هه نه "ئ" په ی کوی. هینی. هنی. "وهو" په ی تاقی نیرومای هینو، هینه و، هنو، هنه و

په نچ: یاگه گيرو نامی چندیه تی Quantitative pronoun

په ی مانا و چندی به کار مه یو. (چنډ: چنډه: چنډیو، ئینډه، ئانډه، ئوونډه، یه نډ) ئه رکه که ییش وارو نیشانه مده یمی:

- 1- تو ئاگات چه نه ن ئارو چنډ، چنډی، چنډیه، چنډیو گهرمن.
- 2- ئینډه دوایدی چه نی زارولا سه ره م مه ئیشو "میشو".
- 3- ئانډه دهمت مانیو با قاچیت مانیو.
- 4- ئونډه: ئوونډه ویت مه ماننه چه نی ئانزانی نه زانی.
- 5- یه نډ دهرتو ئاهم عین که رده ن بی نوور، وه ختن هه شت که م بو نه په نجه ی مه شهوور "مه وله وی". ئیسه یه نډ به کار نمه یونه زوانو هه ورامی ئیسه یه.
- 6- یاگه گيرو نامیو چندیه تی په ی نیرو و مای جیاوازی نیه نی، نیشانی ره گه زی هورنمه گیروان، وه لی په ی نزیکو دووری ده نگاری خر هورگیروان (ئانډه، ئونډه، ئینډه) هه رپاسه (چنډ) نیشانی نه ژناسه ی هورمه گیرو (چنډی، چنډیو).
- 7- یاگه گيرو نامیو چندیه تی، گردشان متاوان ده سه و یوه مو یاگه گيرو نامه په یوه سه کان هوربگیروان:

ئای چنډم، ت، ش، ما، تا، شا، وات کوره بنیشه ره، نه نیشه ره!

ئینډم، ت، ش، ما، تا، شا، داوه نه ته مام په که ش که وته.

ئانډم، ت، ش، ما، تا، شا، نه مه نه ن دنیاوه.

ئونډم، ت، ش، ما، تا، شا، کوان بیه ن به تووتیا.

یه نډم، ت، ش، ما، تا، شا، خه م هه ن، مه ر خوا ویش بزانونو.

- 8- یاگه گيرو نامی "چنډ" ی متاوانا ده سه و چواره مو یاگه گيرو نامه پیوه سه کان هوربگیروا به یاردی نیشانی که رده وه ی "ن":

من چنډنا هه ر ئانډه نا. ئیمه چنډه نمی هه ر ئانډه نمی.

تَوَ ئِينْدَه نى هه كه هه نى. شمه هه ر ئونْدَه ندى هه كه ئامايدي.

ئانْدَه ئِينْدَه نه هه كه هه نه. ئانْدَى يه نْدَه نى هه كه وئيشا مزانا.

9- چنْدَ ياوهرنامى نادياره و جيا كه رده وهيه و ملونه سهرش:

چنْدَى ته رجه وهزه كا بهرى، ببه ره. ئِينْدَه ي ته رشا جه خه له كه ي گه ره كه ن.

ئانْدَه ي ته رم جه هه رمانه كى كه رْث. هه ر ئونْدَه ي ته رما مه نه ن ياو مى نارنجله.

10- ياگه گيرو نامى چنْدَى مورفيمو (بيچ) ملونه سهرش:

ئه سپه كاما فارميوه و چنْدِبيچ باقى ماچى مْدهوت په نه.

ئِينْدَه، ئانْدَه ئونْدَه بيچ فره دواى وهش نيه ن!

11- ئامرازو گولانه كه رده وهيه و هورمه گيرو نه: كه بره و ئه ندازه و چيوه كه ي كه م كه رو وه:

چنْدَه كلئيت جه ده رمانه كه ي گه ره كه ن.

ئِينْدَه، ئانْدَه، ئونْدَه كلئى هه نگوين كئى سئير كه رو؟ ئامانا، ئانْدَه كلئى روه نم ده ي په نه.

شش: ياگه گيرو نامى نه رى Negative pronoun

په ي نه رى، نه فى، نا كه رده ي به كارمه يو، واتيو ي نه فيئما هه ن، ئاديچ "هيچ" هه ن، فره و وه ختى واتئ

ته رش چه نى مه يانئى "كه س، كه سئى. چئو، چئوى ..."

هيچ كه س، كه سئى، كه سيه، كه سئو ئه زموونه كه نه به رنه شيه ن.

هيچ چئوى، چئوىو بئى مانئى ي په يْئا نمه بو.

ئه ركو ياگه گيرو نامئى (نا، نه رى، نه فى) كه رده ي جه رسته نه:

1- : ياگه گيرو نامه په يوه سه كانو ده سه ي يوه مى هورمه گئيران:

سه بارهت پاْئى هيچم نه واته ن. سه بارهت پاْئى هيچما نه واته ن.

سه بارهت پاْئى هيچت نه واته ن. سه بارهت پاْئى هيچتا نه واته ن.

سه بارهت پاْئى هيچش نه واته ن. سه بارهت پاْئى هيچشا نه واته ن.

2- : ميانو وئيشنه و ده سه ي يوه مو ياگه گيرو نامه په يوه سه كانه مورفيمو "بيچ" هورمگيرو:

گئيلانى و هيچيچم نه ثيوه. گئيلامئى و هيچيچما نه ثيوه.

گئيلانى و هيچيچت نه ديو. گئيلامئى و هيچيچتا نه ديو.

گیلاو هیچیچش نه دیه و. گیللی و هیچیچشا نه دیو.

3- به یاردی نیشانی جورو که رده وهی "ن" یا گه گپرو نامه په یوه سه کانو ده سه ی چواره می هورمه گپرو:

ئه جوت من هیچنا، هیچه نا. ئه جوش ئیمه هیچینمی.

ئه جوش تو هیچنی. هیچه نی. ئه جوش شمه هیچیندی.

ئه جوم ئاڅ هیچن، ئاڅه هیچنه. ئه جوش ئاڅی هیچینی.

4- : یاوه رنامی نادیاره و جیاکاره و (تهر) ی هورمه گپرو:

من هیچی تهرت په نه مه واچوو. هیچی تهرش داوانه که رځ.

5- به عزی دماگپرو هورگپرو که بنه په تنه ئامرازی په یوه ندیینی:

دماگپرو "و": ئاڅ هیچو ده سش په نه که رځ. مانا و بنه راو هه رمانی مه یا ونو.

دماگپرو "ه نه" تو هیچه نه چه قانی.

دماگپرو "ه ره" یارو ویش دان هیچه ره.

6- رسته نه ئی هه رمانا مه گپرو نه ده س:

مه بو به بکه ر: تا ئیسه هیچ پوهش نه څان.

مه بو به یا گه نشینو بکه ری: هیچ نه نویسیان په یما.

مه بو به ته مامکه رو نامیوه: تامو هیچیم نه که رځن.

مه بو به وه رکار: من هیچم نه ژنیه ن.

مه بو به وه رکاری به یاردی: من هیچم تام نه که رده ن.

مه بو ته مامکه رو به یاردی که رده ویوی ته مامی: شمه جه هیچی ته رسدی.

مه بو به ته مامکه رو وپراسو که رده ویوی ناته مامی: بزانه، هه که دنیا هیچه نه.

مه بو به ته مامکه ری به یاردی و که رده ویوی ناته مامی: هومیډتان به هیچه ن.

نیشانی نه ژناسه ی و تاقی هورگپرو: جه دنیا نه هیچ، هیچی یاگی له ش ساقی نمه گپرو وه.

یا گه گپرو نامی په رسی "کام، کامه" ی هورمه گپرو به هامکاری یا گه گپرو نامه په یوه سه کانو ده سه ی

یوه می: هیچ کامم نه څی، هیچ کامیم نه څی. هیچ کامیم نه څی، هیچ کامشا. هیچ کامتان

نه څی نیم.

شش: یاگه گيرو نامی هامبه شی Reciprocal pronoun

په وچی په نه ش مه و اچان هامبه شه چونکاته ی په ی تاکی به کارنمه یو، په ی کوی، جه تاکیو زیاته ری، یام په ی به زمیو، هه رمانیوی هامبه شی به کاربریو، نیشانی په گه زی به رنمه گنو پو شو.

یاگه گيرو نامی هامبه شی ئینینی (یوتر، یوتری، یوترین) جه ژماره و (یو) و یاوه رنامی (تر، ی، ین) وه شی مه بانئ، بی ئانه ی (ی، ین) هیچ جه ماناکیش بفاران. بری یاگیو ته رو هه ورامانی (هه نترین، هه نگر) ی به کار ماوه ران، که مانا و یوتری به خشانئ.

ئیمه یوترما، یوتریما، یوترینما زوون ئه شناسان.

1- یاگه گيرو نامی هامبه شه و یوتری یاگه نامه جه مه کاو ده سه ی یوه مو یاگه گيرو نامه په یوه سه کاو هورمه گوران: ئیمه یوترما، یوتریما، یوترینما ویرنه شیه نه و.

شمه یوترتا، یوتریتا، یوترینتا، هه ر ویره ن .

ئاډی، ئیډی، ئوډی، یوترشا، یوتریشا، یوترینشا دان پیوه ره.

2- مورفیمو (یچ) ملو سه رشا به هامبه شی ده سه ی یوه مو یاگه نامه په یوه سه جه مه کاو: یوتریچما، یوترینیچما، یوتریچتا، یوترینیچتا، یوتریچشا، یوترینیچشا.

3- یاگه گيرو نامیو هامبه شی ئی دماگیرا هورمه گیرا:

دماگیرو (یو) ی: ئاډی چه مشا ئینا یوتریو، یوترینیو.

دماگیرو (هه) ی: ئای! چه خاس گیلئ یوترینه، یوترینینه.

دماگیرو (هه) ی: هه ره شا که رده سه ره و یوتریره، یوترینیره، یوتریه ره، یوترینیه ره.

4- به یارده ی نیشانی جوړو که رده وه ی (ن) یاگه گيرو نامه کاو ده سه ی چواره می هورمه گيرو: ئیمه هامسی یوترینمی، یوتریه نمی، یوترینیه نمی.

شمه قه ومی یوتریندی، یوتریه ندی، یوترینندی، یوترینیه ندی.

ئیډی، ئاډی، ئوډی ئاشنی یوترینی، یوتریه نی، یوترینینی، یوترینیه نی.

5- یاگه گيرو نامی هامبه شی رسته نه ئی ئه رکشه هه ن:

مه بو به ته مامکه رو نامی: ئیمه هه میشه هه والو یوترینی په رسمی.

مه بو به وه رکار: کاوانو نه وزاد یوترینشا قه له منار که رډهن .

مه بو به ته مامکه ری به یاردی که رده وه ی ته مامی: ئاډی جه یوترینی ته رسائی، ته رسا.

مه بو به ته مامکه ری وپراسو که رده وه ی ناته مامی: ئاډی چه زشا یوترینی بی.

مه بو به ته مامکه ری به یاردی که رده وه ی ناته مامی: ئیمه چه زما جه یوترینی بی.

سهرنجه: ئەگەر یوما (یوی) بوزمی یاگی یوترما، یوتری هیچ جه ماناکئ نمه فاریو: ئیمه هه والو یوی په رسمئ. ئشمه هه ولو یویما په رسان.

کاوان و نهوزاد یوشا وهش گهره کهن، من و سبحان یوما وهش گهره کهن، ماناو یوی نمه گونجیوو چه نی هامبهشی وهلی هه که وچیا یومان (ان) نیشانی جه مینه لوینه سهرش، یانی منو تو دوی که سان مه گیروو.

حهوت: یاگه گیرو نامئ نادیارئ، نه پیوی Indefinite "hidden" pronoun

جیاتی نامیوه به کارمه یو وهلی به شیویوه نادیار و نه پیویا، زانو هه ورامینه یاگه گیرو نامئ نه پیوی فریئ، سادی و ناسادی:

یاگه گیرو نامئ نه پیوی سادی: کهس، چیو، یو، پیا، به شهر، هیچ، هه، هه چ، کام، کهم، هین، فلان، فیسار، یارو، فره، گرث، نه ختی ...

یاگه گیرو نامئ نادیار نا سادی: کهسئ، کهسیو، برئو، به عزیزو، به عزیزئ، شه خسیو، توزیو، کهمیو، کهمه کی، چورئو، هه چکهس، گرث کهس، گرث چیو، هه کارئو، فلانه کهس، فلانه چیو، فیساره کهس، ئیئو ئەو، هیچ کام ...

برئ جه یاگه نامه نادیاره کا نیشانی ره گه زو ئیر و مای هورمه گیرا:

یو: یوه، کام، کامه، هین: هینه، فلان، فلانه، یارو، یاروه، یارولئ، گولانیچ مه کریوو.

برئو ته ریچشانه نیشانی نه ژناسه ی هورمه گیران:

برئو، به عزیزو، کهسیو، شه خسیو، کهمیو، چیوئو، هه رکه سیو، هه رچیوئو، گرث کهسیو ...

هه رپاسه مه تاوان نیشانی نه ژناسه ی هوربگیران: بره که، کهسه که، به عزه که، چیوه که، هینه که ...

سهرنجه بده می یاگه گیرو نامه کان گرث تاقینی، چه نی ئانه یچ متاومی کوشان بکه رمیوه به (ئ) و به (ان):

کهسئ که سانئ، که سانئو، شه خسی: شه خاسانی: شه خسانئو، هیچ کهسیو: هیچ که سانئو، هه رکه سیو: هه رکه سانئو.

مورفیمو (یچ) هورمه گیران: کهسیچ، چیویچ، یویچ، کهسیویچ، شه خسیویچ، گرثیچ، هیچ کهسیچ.

دهسه ی یوه مو یاگه گیرو نامه په یوه سه کان هورمه گیران:

که سم، که سما، چپوت، چپوتا، یوتا، فلانتا، فیسارشا، هینش، برپوما، برپوم

به یاردی و هامکاری نیشانی جورو که رده وهی "ن" چه نی یاگه گیرو نامه په یوه سه کانو دهسه ی چواره می هورمه گیران:

هینه نا، هینینمی، فلانینی، فلاننی، فلانه نی، فلانیندی، چپوهن، چپوهنه، چپوینی، یون، یوهنه، یونمی، یونی، یوندی.

ئهرکو یاگه گیرو نامی نادیارئ رسته نه:

مه بو به بکه ر: که س نمه تاوو جه مهرگی بره مو.

مه بو به یاگه نشینو بکه ری: چپوه کیم بری.

مه بو به ته مامکه رو نامی: مه له یانه و که سیوی هه که مه شناسیش.

مه بو به وهرکار: کابراش چلاکناره.

مه بو به ته مامکه ر به یاردی که رده وهی ته مامی: ئائی جه هینی دوور وزو.

مه بو به ته مامکه ر به یاردی که رده وهی ناته مامی: من گله بییم جه فلانینی.

مه بو به ته مامکه ری وپراسو که رده وهی ته مامی: پاسه وانو هیزی فلانه که س بی.

یاگه گیرو نامی نادیارئ، یاوه رنامی جیا که رده وهی (ته ر) ی هورمه گیرو:

چپوویوی ته ر به پاسی رووه ش دا. هینیوه ته ره چاخه ما سه ره بریه.

ئی یاگه گیرو نامی مه تاوو بگنو میانو هه ردوی به شه کاو یاوه رنامی نیشانی:

ئی چپوه دهرده و ئیمه نمه وهره. ئوو کابرا فره خوند هوارهن .

یاگه گیرو نامی نادیارئ ئی دماگیرا هورمه گیرو:

دماگیرو: یو: با فلانیو، کابرایو، فیساریو، هینیوو، یارویو ده س په نه که رمی.

دماگیرو: وری: دهرده کی پرینه گرث که سیوری.

دماگیرو: ره: نه ثامه تی مه یو ملو گرث که سیره.

دماگیرو: نه: با بگیلمی باخه له و گرثینه.

ههشت: یاگه گيرو نامی بهسته ی conjunction pronoun

ضمير الوصل

یاگه گيرو نامیونه جیاتی نامیو که سی یام چیوی به کار مه یو هه که وه لتهر وچیا بو، هه ریاسه دوی رستی پیوه ره به سووه و یه ک رسته نه ریکیشا وزونه، فره و هختی یاگه گيرو نامی بهسته ی مه گنو دماو ئا نامی هه که رسته ی دووه مه نه یاگیش گيرووه، زوانو هه ورامیه نه ته نیا (هه که، که) یاگه گيرو نامی بهسته ی نه.

متاومی رسته نه (که، هه که) ی لابه رمی و هیچ مانا و رسته که ی نه فارپونه، وهرو ئانه ی ئه گه ر باسیچ نه کریونه، بابه تیوی کرلی نیه ن:

من هه که په ی هه ورامانی مه لو، مه شو ویم حازر بکه رون. جیاتی نامیوه به کار مه یو هه که وه لتهر وچیینه .

سه رنجه دهیمی متاومی دلی هه ردوی رسته کانه نیشانی (هه که) ی به بارمی، مانا و رسته کیچ نمه فارپونه.

زوانو ئینگلیزیه نه یاگه گيرو نامی بهسته ی فره چالاکه نه (Who, Whose, Whome, what, which) ئی واتی نیشانی بهسته ی نی، ئه گه ر رسته نه لابریا مانا و رسته که ی مفارپونه.

نو: یاگه گيرو نامی ئیژانه ی: ضمير احترامی⁶²

زوان راش مه گنونه گرد چیوانیو، بریو جاری یاگه گيرو نامیو ئیژانه ی به ئه ده ب و ئیحاترامو مه و اچمی، هه که هه ریاهه گيرو نامی، بری که رده وی و واتی ته ریچ مه گيرووه.

یاگه گيرو نامیو ئیژانه ی: پیسه و (به نده خزمه تکارتن) یانی من که نامیم فلانه ن هه نا خزمه تنته. غولامته نان. غولامیوی توما بیه ن. کاره که ری توما بیینه. نویسار، دلسوزت، ئینی جیاتی (من) به کار مه یانی. چه زره تو پیرشالیاری، چه نابو کاک دکتری، نامبریا، که باسشان مه که ری و دیاری نیه نی، په ی که سی یه ره می به کار بریانی.

⁶² دستور مختصر امروز، بر پایه زبانشناسی جدید. د. خسرو فرشیدورد 1394:161

لیژھی حوتهم

یاوهرنامی، سیفته Adjective

زوانه کئیو جه هانینه ئەژناسه و سیفته ی پیسه ن یوی، واتئوه نه دماو نامئوه مه یونه و هسفو نامه کئی مه که رونه، یام واتئوه نه جیا جه نامی، هه ردهم هامراو نامینه، هامراو یاگه گیرو نامینه (ضمیر) یام پیپه و نامانه، مانا و نامه کئی روشنه مه که روه و هه ردوی دماو یوترینیره مه یان، یوتشا و هسفو ئه وی ته ریشان مکه رونه (مه سوف، و هسفکریا، نامی یومه نه، سیفته یچ نامی دوه مه نه). یانی هه همیشه یاره و یاوه ره و نامینه، په ی نیشاندایو خاسیه تو نامی. چه نی ئانه یچ یاوه رنامی نیشاندای و په رسی مه گنان و هلیو نامئوه.

سیفته به شیوه ن جه به شه کانو دواي (parts of speech)، ده ورئوی فره کارا و چالاکش هه ن گرد زوانئونه. سیفته توانا و هورگرتیه یو (وه لگیری و دماگیریش، وه لوه چ و دماوه چ) هه نه ن گردو زوانه کانه، ئیسه مه گیلمی دلئو پرئ زوانانه تا بزنامی چه نی باسو یاوه رنامی مه که رانی.

یاوه رنامی زوانو عه ره بینه⁶³:

سیفته زوانو عه ره بینه به شونکه وته کانو که لامي مزیره، یانی مه گنو دماو که لامیوه، رسته یوه. سیفته نامئوه نه که خاسیه تو نامئوه و هلی ویش روشن مه که روه، ئەگه ر نامه کئی مه عرفه بونه به جوانی روشنه ش مکه روه، ئەگه ر نکره بو، ئانه تاییه مه ندیش مئوپه نه، سیفته زوانو عه ره بینه متابئقنه چه نی مه وسوفی، پیسه و زوانو هه ورامی.

جولوه و ئیعرابو سیفته ی متابقنه چه نی جولوه و ئیعرابو مه وسوفی، ئەگه ر سیفته ره فع بونه، مه سوفیچ ره فع ن، ئەگه ر جه پ بی، جه رهن، ئەگه ر نه صب بی نه صبه ن. پسه و (هذا طالب نشیط، رأیت طالباً نشیطاً، ومررت بطالب نشیط). هه رپاسه متابقینی جه (تنکیر و تعریف) ئەژناسه و نه ژناسه نه، ئەگه ر سیفته ئەژناسیا بونه مه وسوفیچ ئەژناسیان (جاء الطالب النشیط، وجاء طالب نشیط). هه رپاسه سیفته و مه سوف متابقینی جه (مثنی، جه مع، مفرد) پیسه و (جاء الطالبان النشیطان، جاء الطلاب النشیطون، جاء الطالب النشیط).

شونیه ره جه ره گه زو ئیر و ماینه متابقینی، سه رنجه و ئی نمونه یه بده می (جاءت الطالبة النشیطة، وجاء الطالب النشیط). زوانو عه ره بینه هیچ سازپوه نیه ن میانو سیفته و مه وسوفینه، ته نیا هه ردوی واتئ مه یانی شونه و یوتریره. جوره کئیو سیفته ی زوانو عه ره بینه، پیسه و سیفته ی ساده ی، سیفته جه

ته‌شکو پرسته‌ینه، جمله‌ی اسمی و جمله‌ی فعلی، شبه جمله "جار و مجرور"، هه‌ریاسه سیفه‌ی نعتی حقیقی و سه‌به‌بی. زوانو عه‌ره‌بینه فره و سیفه‌ی پیسه و چئوانی ته‌ری جه که‌رده‌وه‌ی (فعل)ی دروسی مه‌بانئ. (کرم، یکر، مکر، تکریم، کریم).

سیفه زوانو فارسینه: 64

صفت کلمه‌ای است که توضیحی به معنی اسم می‌افزاید و بنا بر این وابسته اسم است. سیفه واتئونه که روشن‌کرده‌ی مه‌که‌رو په‌ی نامئوه، وهرئانه‌ی به‌یاوه‌ره و نامئ مزبور. یام سیفه واتئونه که ملونه سه‌رو نامئ، په‌یش ئیزافه مه‌که‌رمئ تاحاله‌ت و چه‌نیه‌تی نامه‌کئ باس بکه‌رون. سیفه وابسته و نامئنه، سیفه‌ت چنده ته‌مامکه‌ریوئیش هه‌نی که نامئنی. ده‌میو سیفه‌ت حاله‌تو چه‌نیه‌تی یام تاییه‌مه‌ندی نامئوی روشن مه‌که‌رووه، پیسه‌و: شکل، په‌نگ، تام، ئه‌ندازه، ئازه. (ساوئ تشه‌م وارده، ساوئ زله‌م وارده، ساوئ گه‌نیم لابه‌رده، ساوئ سووره‌م که‌نده. ئیه‌ن سیفه‌ی ته‌وسیفین (به‌یانی). وه‌لیم سیفه‌تو شماره‌ی (په‌نج ساویم که‌ندی)، ژماره‌په‌نج وه‌سفو ژماره‌و ساوه‌کان مه‌که‌رو، هه‌که که‌وته‌ن وه‌لیو نامئوه، سیفه‌تو ژماره‌ی به‌پاو زوانه‌کان فه‌رق مه‌که‌رو، برئو زوانئ به‌سیفه‌ش منیاره، برئ ته‌ر به‌نامئیش منیاره، وه‌برئچ به‌به‌شه‌دوای وئسه‌رش منیاره. سیفه‌و ئیشاره‌ی و سیفه‌په‌رسی و سیفه‌ی نادیار، جورئ ته‌رئو سیفه‌ینی.

وه‌سف که‌رده‌ی به‌پاو چه‌نیه‌تی به‌کار ئاومائیش پرسته‌نه دوی لژگئنه، ئا لژگئشه که په‌یوسنه به‌نامئوه مه‌بو به‌دوی په‌لیوه: یوه‌م: وه‌لیو نامئوه مه‌یونه، به‌بی نیشانئ (بزرگ مردی دیدم) گه‌وره پییوم دی، ئی ساختاره زوانو هه‌ورامیچنه هه‌ن، سیفه مه‌گنو وه‌لیو نامئوه، که خاسیه‌تیوی زوانه په‌یره‌کانه‌ن.

دوه‌م: دماو نامئوه مه‌یونه: ئه‌چی حاله‌تنه نیشانئ (کسره اضافه) میانو نامه‌کئنه و سیفه‌ینه مه‌یونه (مرد بزرگی دیدم) به‌پاو رسته‌که‌ی ئه‌رکو نامئ و یاوه‌رنامئ مفاریونه. که مرد نیهاده‌ن و فاعلو پرسته‌که‌ین، ئه‌وی ته‌ریچش گوزاره‌ن. ئی جوهره‌شان ئیسه فره‌ته‌رینه‌ن جه زوانو فارسینه هه‌ن. لژگی دوه‌م: په‌یوسه‌ن به‌نیهادو پرسته‌که‌یوه، یانی که‌رده‌وه‌ی ناتهمامش چه‌نی مه‌یونه (ئاژ زیره‌که‌ن، من دلوه‌شان، من شاد هستم، من شادم، شما گرفتار هستید).

چند ده‌سبه‌ندیوی ته‌ر کریئنی په‌ی سیفه‌ی، سیفه‌ی ساده و ناساده، سیفه‌و هورسه‌نگنای (سجش)، په‌له و به‌راوردی، په‌له و بالایی و بالاته‌رین. که‌به‌یاردی (تر، ترین) وه‌شئ مه‌کریانئ.

هه‌رپاسه به پاو ماناکیش⁶⁵ سیفه دهسه‌به‌ندی مه‌کریونه په‌ی سیفه و یاگی (مکان) بیسه و دلئ، به‌ر، دوور، نزیک، وه‌رانوه‌ر، پیزو دمای. سیفه و کاتی (زمان)، وه‌لیو، دماو، هه‌فته‌ی وه‌لین. سیفه و ئە‌ندازه‌ی (مقدار) بیسه و کوچیو، به‌ر، هالی. سیفه و چه‌نیه‌تی و حاله‌تی، بیسه و ئاقلانه، ژیرانه، که چنڈ جورپوه‌ش چه‌نه مه‌بانوه، بیسه و سیفت فاعلی (نویسنده، ستمگر) که سیفه تو ئیسه‌ی و ئاینده‌ی مرمانونه. سیفت مه‌فعولی که سیفه تو ویه‌رده‌ی مرمانو، پسه و (کشته، دیده، خورده). سیفه‌تی نسبی که په‌ی نامی میله‌تی و مه‌زه‌بی و کسمی، ده‌گای. هه‌رپاسه شکل و په‌نگ و سیفه‌ی ته‌شبهی جورپوی ته‌رو سیفه‌ینی.

سیفه‌ت زوانو ده‌ری و په‌هله‌وینه وه‌لیو نامیوه ئامان (خوش خوراک). سیفه‌ت زوانو ئە‌وویستای و فارسی باستانینه چه‌بار و په‌گه‌زو نیر و مایوه یه‌ری ره‌گه‌زیش بیینی⁶⁶ (مذکر، مؤنث، خنثی) هه‌رپاسه یه‌ری ژماری (مفرد، مثنی، جمع). چه‌ده‌وره‌ی میانه‌ینه فارپای قول ئاومان ملو زوانه ئیرانیه‌کانو وه‌رپیره، په‌گه‌زو ئیرومای و ژماره‌ی مثنی دلینه شی‌ه‌ن. شونیه‌ره هه‌شت حاله‌تی سه‌رفی بی‌ه‌ن سیفه‌نه زوانه کونه‌کانه، وه‌لیم په‌ی ده‌وره‌و میانه مه‌نه‌نوه دوی حاله‌تی سه‌رفی که تاک و کون. یانی زوانه قه‌دیمیه‌کانه سیفه‌ت متابع بی‌ه‌ن چه‌بارو په‌گه‌زی و ژماره‌یوه، وه‌لیم په‌هله‌وینه نه‌مه‌نه‌ن، هه‌رپاسه سیفه‌ت زوانو فارسینه و کوردینه متابعه‌ش نی‌ه‌ن، نه چه‌په‌گه‌زو نیر و ماینه نه چه‌ژماره‌و که‌سینه. مه‌وینمی سیفه تاکه‌ن به‌لام مه‌وسوف چه‌مع‌ه‌ن (مردان بزرگ، پیاوانی گه‌وره)، وه‌لیم سیفه‌تیو که یاگه‌نشینه و نامی بونه نیشانی چه‌مع‌ی هورمه‌گیرونه (بزرگان). ئە‌گه‌ر زوانو فارسینه متابعه‌قه بونه ئانه ه‌نو عه‌ره‌بین ئامان دلئش. وه‌لیم زوانو هه‌ورامی و عه‌ره‌بینه متابعه‌قه ه‌ن، یانی ئە‌گه‌ر سیفه ئیربو مه‌وسوفیچ نیرن، ئە‌گه‌ر سیفه چه‌م بو مه‌وسوفیچ چه‌مه‌ن، ئە‌ژناسه و نه‌ژناسه‌نه هه‌م متابقینی، ئینه یون چه‌جیاوازیه‌کانو زوانو هه‌ورامی چه‌نی کوردی و فارسی.

⁶⁵ دستور مختصر امروز بر پایه‌ی زبانشی جدید. چاپ دوه‌م 1394:164. د. خسرو فرشیدورد

⁶⁶ دستور زبان اشکانی - پهلوی، حسن رضا باغبیدی 1381:59

سیفه، یاوه‌رنامی جه زوانو ئینگلیزینه⁶⁷ Adjective

ئەپێسه ئەژناسەو سیفه‌ی کریان (Adjectives are words that give more information about a noun or pronoun and can go in different positions in a sentence)

سیفه واتێوه‌نه که زانیاری فره‌ته‌ر مه‌وزونه‌ رووه‌ ده‌رباره‌و نامی و یاگه‌گیرو نامی، ئەرکی جیاواز مه‌گنونه‌ سه‌رش پسته‌نه. ئینگلیزینه سیفه‌ په‌ی وه‌سف که‌رده‌یو نامی به‌کار مه‌یونه، فره‌و یاوه‌رنامی مه‌گناتی وه‌لیو نامیوه، چه‌په‌وانه‌و زوانو فارسی و کوردی و هه‌ورامی و هه‌ره‌بیوه، هه‌که‌ مه‌گناتی دماو نامیوه. پێسه‌و (*They have a beautiful house.*)

That film looks interesting.

We saw a very exciting film last night

بریی جاریج سیفه مه‌گنونه‌ دماو نامیوه (*the food was hot and delicious*) وارده‌که‌ گرم و له‌زه‌تی بی.

ئەژناسیوی ته‌ر په‌ی سیفه‌تی (*an adjective modifies a noun or pronoun*) مودیفای، یانی ته‌عدیل، مانا و یاگه‌گیرو نامی مفارونه‌ چون زانیاری زیاته‌ر شان په‌نه به‌خسونه. په‌ی نمونه‌ی (په‌ری کورسیی گولانی سیاوی ته‌خه‌ته‌ینی)، زانیاری فره‌ته‌رش دان سه‌رو کورسیه‌که‌ی. فره‌و سیفه‌ی به‌یاردی که‌رده‌وه‌ی دروسه مه‌بونه، به‌وسته‌ی سه‌رو (ed) و (ing) په‌ی دماو که‌رده‌وه‌که‌ی. پێسه‌و (*interesting, exciting, shocking...*) (annoyed, interested, excited). نه‌ک هه‌ر ئانه، بری جاریج دماگیری ته‌ریج ملانی سه‌رو که‌رده‌وه‌ی مه‌که‌رائیش به‌یاوه‌رنامی، یام مه‌لانی سه‌رو نامی مه‌که‌رونه‌ش به‌یاوه‌رنامی، چیگه‌نه‌ ده‌ورو وه‌لگیر و دماگیری به‌ر مه‌گنونه‌ جه‌ واتیسازینه.

جوریوی ته‌ر سیفه هه‌ن زوانو ئینگلیزیه‌ په‌ی ته‌رتیبین Adjective order که‌ دوی سیفه‌تی یام زیاته‌ر شونه‌و هه‌نترینه مه‌یانی *a handsome young man* پیوی قوزی گه‌نج. وه‌لیم سیفه‌و ته‌رتیبی به‌یاسا ریکه مه‌وزیونه، پی جوهره‌ ئه‌گه‌ر چنډ سیفه‌تی رسته‌یوه‌نه ببانی به‌پاو (هه‌نه‌و وی، کوالتی و په‌یلوای، قه‌واره، سنعه، ته‌شک، په‌نگه، کوگه‌یه‌نه، جه‌ چیشی دروسیینه، مه‌به‌ست) (determiner, quality/opinion, size, age, shape, color, origin, material, purpose) شونه‌و یوترینیره مه‌یانی، نه‌بو وه‌رو دماشا په‌نه بکه‌رینه (*I got a new gold watch*) سه‌عاتیوی تازی ته‌لاینه‌م ده‌سکه‌وته. زوانو ئیمه‌یچنه ئی جوهره سیفه‌هه‌ن چن سیفه‌تیوه شونه‌و هه‌نتریره مه‌یانی.

⁶⁷ <https://learnenglish.britishcouncil.org/english-grammar-reference/adjectives>

ولهیلم وەر و دما وستە ی سیفە تەکان ئانڤه وەرە چەم نەگیران. بړی تەر سیفە تئ هه نئ که خاسیە تی گردینی میاونانە و پە ی وەسفو گرد نامیو بە کار مە یانئ پیسە (good, bad, lovely, strange, nice, beautiful, excellent).

سیفە تو مقارنە ی، بەراوردین comparative adjective که میانو دوئ چیاوانە مکر یونە، پیسە و less expensive, more expensive. هەریاسە (than) بە کار مە یونە پە ی بەراوردی که وەرەن چەنی (جە) و زوانو هە ورامی (کوسار جە شاھوی گە وەرە تەرەن). سیفە و پلە و بالای superlative adjective ئە گەر بړی چیاوما ببانە و پە ی هورچنیە ی خاستەر و خاستە رینی ئی جۆرە سیفە یە بە کار ماوە رمئ (پە ی دوئ چیاو نیەن، پە ی فرە تەرین) پیسە و (good, better, best, big, bigger), ئی دوە جۆرە سیفە تئ گجار پە ی بەراوردی و پلە ی زیاتەری پیوهرە بە کار مە یانئ.

جۆریو تەر و سیفە ی (intensifiers) بړی واتئ بە کار مە یانئ پە ی زیاتەر پۆشنایی وستە ی سەر و سیفە ی و بە قوتە کە رده ییش، پیسە و very, really, extremely. شوئیەرە پە ی فرە تەر پۆشنایی وستە ی سەری بە قوتە کە رده یو سیفە ی very small, very big, very clever. ئیجا پە ی سوککە رده یو (تخفیف) ئی جۆرە سیفە یە جە وەرە نوهرشنە جۆریو تەر سیفە هەن (mitigator). که دژئ ئە ویشا تەرینی، وەختیو گەرە کما بونە کە میو سیفە تە کە ی سوکتەر بواچمئ و قورس نە بونە، ئی واتا بە کار ماوە رمئ (fairly, rather, quite) که پلە ی دلیراسە و سەرینشان هەنەن. هەریاسە متاومئ ئی جۆرە یە چەنی سیفە و بەراوردی بە کار باوە رمئ. جۆریو تەرە یاوەرنامئ ئانینە چیاوئ سنوردار مە کەری (determiner) پە ی نمونە ی مە وای (that's my car) چیاگە نە وەسفو ماشینە کە و ویت مە کەری، یام کامە تیم مە یانئ پە ی وەشکە رده یو ماشینە کە ییت. چیاگە نە وەسفو تیمە کە ی مە کە رینە. ئینە جۆرە سیفە ی ئارتیکلینی، وەلیلم ئی جۆرە زوانو ئیمە نە ئانڤه زانیاریش سەرنیەن پە ی وەسفی، جۆریو تەر دوئ نامئ سەروویو مە یانئ لاو ئاڤیشاوە سیفە ت مرمانا، وەلیلم لاو ئیمە نیە نئ.

سیفە زوانو ئینگلیزە فرە قوولەن، ئانیشا لاو ویما نیە نئ نەلمینە سەرشان. بە گردینی مە کریان بە حەوت دەسیو (descriptive adjective, Quantitative adj, Demonstrative adj, possessive) نامئ نیای و بە کار ئاوردە ی سیفە ی که میو فەرقتش هەن چەنی زوانو ویما و زوانە کانی تەریچ. مە شو ئانە ی وەرچە م بگێرمئ و هاگاداریش بیمئ.

زوانو ئینگلیزە سیفە و مە وسوف هیچ نیشانیو نە مە گنۆ میانشان، پیسە و زوانو عەرەبی، وەلیلم زوانو کوردی و هە ورامینە سازە و (ی) مە گنۆنە میانشان، فارسیچە کسەرە ی ازا فە.

دماچار مه واچمی: سیفه زوانو ئینگلیزینه مه گنونه وه لئو نامیوه، بری جاریچ مه گنونه دماوه، هیچ سازپوه نیهن میانو سیفه و مه وسوفیه، متابه قه نیهن، بریشان جه که رده وهی دروسیانی. وه لیم زوانو عه ربینه سیفه مه گنونه دماو نامیوه، متابه قه ی ته مام هه ن میانو سیفه و مه وسوفینه و هیچ سازپوه نیهن مینشانه، فرهیشان جه که رده وهی دروسیانی. زوانو کوردی و هه ورامی و فارسی فره و سیفه ی دماو نامیوه مه یو، وه لیم بری سیفیچ هه نی مه گنانه وه لئو نامیوه، که ئه وامنه و زوانه کونه کان هه لای مه نه ن دلیشان، سیسته مو متابه قه ی نیهن جه فارسی و کوردینه، وه لیم هه ورامینه متابه قه هه ن جه سیفه نه. وه لگیرو دماگیر ده ورپوی کاریگه رشان هه ن جه دروسنای سیفه ی نه، جه گردوزوانه کانه نه، دماتهر به مه کینی باسشان مه که رمی.

زوانو هه ورامینه گجار بری چه می هه نی جه ریخه که یشان سیفه مه دروسیو، پیسه و (گیجنا: گیج، کولنای: کول، سولنای: سول، مرنای: مر، خه میای: خه م، کرولای: کرول، گوچنای: گوچ، پووچنای: پووچ...).

دکتر ئه ووره حمانو حاجی ماری جه کتیبه که شنه واته نش⁶⁸: یاوه رنامی سروشتش دیاروزه و خاسیه تو نامینه، هه ریسه پیسه و به شیوی گوزاره ی ئه رکش هه ن، وه لیم به شه کی ته رو دوی ئادیچی مه بانئ به گوزاره و هرو ئانه ی پیسه خاسیه تیوی جیای ئه ژمار نمه کریونه سهرش، ئه گه ر یاوه رنامیوه یام زیاته ر جه رستیوه نه به یانی ئانه گرد هه نی خزمه تو وسفو نامه کینه. جه بارو ساختاریوه نامی و یاوه رنامی هیچ جیاوازیوه شان نیهن زوانو کوردینه، یانی هیچ سازپوه، نیشانیوه نیهن که نامی و یاوه رنامی جه یوی جیا بکه رانوه، جاری چامنه هه ن یاوه رنامی مه بونه به نامی و ئه رکو نامی موینونه رسته نه، (نه وه شیوه خه سه خانه نه که وته ن) پیسه ن (ئه وره حمان خه سه خانه نه که وته ن)، پاسه بو زوانو هه ورامیچ هه مان سیفه تش هه ن. یانی نامی مه ر به مانای و ئه رکیشاره بزانی و بزناسیشان جه رسته نه، هه ریسه بری نامی هه نی که تاییه نی به نیری و مای، دماگیر و هرگیر پیسه و یوی ملانی سه رو نامی و یاوه رنامی په ی واتسازی. وه لیم زوانو هه ورامینه به نونگه و ره گه زو نیرو مای و ژماره ی مزانینه، یانی متابه قه هه ن زوانو هه ورامینه.

جوره کیوه سیفه ی زوانو فارسی و کوردی و هه ورامینه فره ئه ویوی مشانی، ته نیا جیاوازیی ئانه ن، زوانو هه ورامینه ره گه زو نیرو مای هه ن و متابه قه مچه سپیونه ملشره وه لیم فارسی و کوردینه نیهن. باسو ده سه به ندی سیفه ی چیودمای مکه رمی. (یاوه رنامی چه نیه تی، نیشانی، په رسی، نادیاره، نسبییه، ژماره ی). سه باره ت به بارمه و سیفه ی، یاوه رنامیما نییژه، چون هه میسه یاوه ری نامی مکه رونه، متاومیچ هه ر واتپو سیفه و مه وسوفی به کارباوه رمی.

⁶⁸ ریزمانی کوردی، به شی سییه م، ئاوه ئاوه، 2014:109

د. ناجح گولپي 2020/6/5

کریل واتئ: key words

سیفت: یاوه رنامئ، ئاوه لئاو، صفة, adjective

وه لگير: وه لوه چ: prefix پيشوند: پيشگر

دماگير: دماو چ: suffix پسوند: پاشگر

ياوه رنامئ، سيفت زوانو هه ورامينه Adjective

ياوه رنامئ واتيوونه وه سفش چه نه ن، هه ميشه وه سفو وه سفكرياكه و وئش مه كه روَن، به ياردي (ي) يام (ه) ي، يام به بي يارثي، هه ميشه متابعه و مه سوفه كه يشه نه جه ره گز و ژماره نه.

زوانو كو دينه: واتيوونه هه كه وه سفو ناميوه يام ياگه ناميوه مه كه رو، ئه گه ر ياهو رنامه كي دماو نامه كيوه بو ئانه ئامرزو په يوه ندي "ي" مه گنو ميان نشان، مه بونه به ته مامكه ريچش.

ياوه رنامئ پي جو ره ده سه به ندي مه كريونه:

1. ياهو رنامئ چه نيه تي
2. ياهو رنامئ نيشانئ
3. ياهو رنامئ په رسي
4. ياهو رنامئ ژماره ي
5. ياهو رنامئ نا دياره
6. ياهو رنامئ نسبيه

ياوهرنامى چهنه تي Qualitative adjective

زاناما كه ياوهرنامى جه مهفهومو ماناو نامى زياده مهكهرو، يو چى زيادكهردهيه ئانه، باسو پهنگى، تهشك، تام، جوانى، ئاراسته و دهور و وهري مكهرو، كه وهرپانييوه جه مانانه مه بهخشو په نه ش، به فارسى په نه شان مه و اچان سيفه تي ته وسيفى يام صفت بيانى، سيفه تي ئه سلى، (د. خانلرى، د خسرو فرشىد ورد) پيسه: پهنگ: زهره و سوور، چه رمه، سياو، كه وه، مور، سهوز، پرته قالى، قاوه يى... تام: تش، تال، شيرين، سول، توون، خاو، خام، بى مهك سول... ته شك: يانى شكل و شيوه: زهريف، زه پرتال، تور، پوهوش، ئازا، كرژ، جوان، ناشيرين. ئاراسته و چه مكو دهور و وهري: چه پ، راس، پان، ته سك، وار، سهر، ئيلا، ئه ولا... ئه چى جوړه ياوهرنامينه كومه ليو ورده كاريى زوانى و پازوانى مه گنانى و هرو چه مى⁶⁹، پيسه:

- 1- ويثا ئينى پله و چه سپيائنه، وهلى پله و بهراوردكه رده ي و پله و بالاي هورمه گيران، نمونه: گوره: گوره تهر: گوره تهرين. تال: تالتهر: تالتهرين. چه رمه: چه رمه تهر: چه رمه تهرين. چه پ: چه پتهر: چه پتهرين.
- 2- ياوهرنامى "سيفه ت" نيشانى ئه ژناسه ي و نه ژناسه ي هورمه گيرو (يو، يوه) (هكه، هكى)، وهليم ئانه بنه رته هنو نامه كين (مه سوفه كه ين)، كوره گولانى: كوره گولانيه: كوره گولانيو: كوره گولانه كه: كوره كه گولانه، كناچه گولانى: كناچه گولانيو: كناچه گولانه كى.
- 3- ياوهرنامى "سيفه ت" نيشانى گولانه كه رده يه و هورمه گيرو "له، له، لى، لى" وهليم بنه رته هنو مه سوفه كه ين هورشگيرته ن. خه يارى سه وزه له، زه ميني كه وه له، بايجانه سوورلى، كناچى چه رمه لى. كورى وه شله، كناچى وه شلانى
- 4- هه ميشه مه با به "دياروزى" په ي دياروزياكان. ديارخه ر په ي ديارخراوه كه ي، سيفه ت په ي مه سوفه كه يشان: كورى ژير وه شه سيان. كناچى ژيره وه شه سيائنه.
- 5- زوانو هه ورامينه ياوهرنامى چهنه تي، سيفه و مه وسوفى متابقينى، جه باروو تاق و كوى، ئه گهر مه وسوف تاك بو ئانه سيفه يچ تاكن، ئه گهر مه وسوف كو بو ئانه سيفه ت كون، ئينه يو جه خاله جياوازه كا زوانو هه ورامى چهنى زوانو فارسى و كوردى: يانه ي گولانه گهرمه ن: يانى گولانى گهرمىنى. هه نارىوى تشم ئه سان: هه نارى تشيم ئه سينى. چناره دريژه كه م هوريات: چناره دريژه كيم هورياتى. مه يه سياوه كيم برينگه كه رده: مه يه سياوه كيم برينگه كه ردى.

⁶⁹ له بابته ريزمانى هه وراميه وه، جه مال حبيب الله، ئاوه ئناو 2007

- 6- یاوه‌رنامی؛ نیشانی په‌گه‌زی هورمه‌گیرو. هر پاسه نیشانی کوی، که متابقیئی، پیسه و یوینی، چه‌په‌وانه و زوانو کوردیوه هه‌که چی دووه سیفه‌تان بی به‌شەن، ئینه‌یچ یوتەر جه جیاوزیه رازوانه‌یاکانه‌ن.
- شوتی سوور بسانه. وه‌لی هه‌نگووری سووره مه‌سانه.
 خه‌یاری گه‌وره مه‌سانه. وه‌لی ماساوی گه‌وری بسانه.
 کاری نارپه‌وا، قستی نارپه‌وی هیچکامیشان په‌سه‌نډ نه‌که‌ری.
 یاوه‌ری سووری چه‌نی گجی سووری مه‌که‌رونه.
- 7- مه‌کریو فره و یاوه‌رنامه‌کانو چه‌نیه‌تی رسته‌نه پیسه یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی به‌کار باوه‌رمی، جیاتی ئانه‌ی وه‌سفو نامیوه بکه‌ران، ئاوه‌ختی وه‌سفو که‌رده‌ویوه مه‌که‌ران:
- کورپی زهریفم وه‌ش مسیو. کورپوئیمه زهریف ملورانه.
 ئانزانی هیمن که‌م غه‌له‌ت مه‌که‌رو. ئانزانی ژیر هیمن قستی مه‌که‌رو.
 کاری ژیرانه هه‌میشه مه‌که‌مه‌ن. نه‌ریمان ژیرانه ویرمه‌که‌رووه.
- 8- به‌شیوه جه یاوه‌رنامه‌کانو چه‌نیه‌تی متاوان بیان به نامی تایبی، پیسه (زانا، دانا، هیمن، دارا، ئارام، بیکه‌س، بیدار، دلدار، مه‌دهوش، خه‌مگین، خه‌مبار... ئینه‌یچ بیه‌ن نونگه و سهر وه‌نه‌شیونای زوانشناسان، هه‌که په‌یلوای جیاوازشان ببو سهر و نامی و یاوه‌رنامی به‌تایبه زوانو کوردینه.
- 9- بری یاوه‌رنامی جه یه‌ک وه‌خته‌نه متاوانه ده‌ورو ویشاو "سیفه" هر پاسه مه‌سوفه‌که‌یشان بوینان، پیسه: گه‌وری ماچاش یانه‌نه، گولانی ماچاش بانه‌نه، گه‌وری ئاوی مجا گولانی پاش مډاچه‌نه. مشیوم پیر ویش قه‌ډرو ویش بگیرو. چیگه‌نه نامه‌کی وه‌لته‌ر وچیینه ئیسه په‌نه‌واز نیا هه‌مدیسان بواجیشه‌و، یانی پیا گه‌وره‌کی ماچا یانه‌نه. ژه‌نه گه‌وره‌کی ئاوی مجا. یانی چیگه‌نه ده‌ورو نامی مه‌وینان و که‌چی یاوه‌رنامینه، ئینه‌یچ ئانه‌ی سه‌له‌منو هه‌که رازوانو کوردی واته‌ن فه‌رقو میانو نامی و یاوه‌رنامی فره جارن نمه‌که‌رمی زوانو هه‌ورامیچنه.
- 10- یاوه‌رنامی چه‌نیه‌تی، سادی و ئه‌ره‌تاشیی و ئامیئتیشان هه‌نی، سادی: زه‌رد، سیاو، که‌وه، خر، پان، سیس، زهریف، تاریک، سول، تش. تاشیی: زه‌رډک: زه‌رتک، سیاوله، که‌وله، خرله، پانیکله، نه‌وه‌ش، بی هوش، نازار، نازهنین. ئامیئت: دم هه‌راش، وه‌شباور، دلپوشن، سه‌ره ئاسنینی.
- 11- یاوه‌رنامی چه‌نیه‌تی به‌یاردی ئی دماگیران (ی، هتی، ایه‌تی، یه‌تی) مه‌بونه به نامی (ماناییه: مه‌عنه‌ویه): تال: تالی، سول: سولی، سیاو: سیاوه‌تی، قه‌وم: قه‌ومایه‌تی، دوس: دوسایه‌تی، ئازا: ئازایه‌تی.
- 12- یاوه‌رنامی چه‌نیه‌تی حاله‌تو ئیزافه‌ی وه‌شمه‌که‌رو، به‌یاردی سازه‌و ئیزافه‌ی "و" وه‌لی مه‌شو "مه‌وسوف" نیشانی په‌گه‌زی یام نیشانی نه‌ژناسه‌ی و ئه‌ژناسه‌ی هوربگیرو، پیسه: کورپو ژیری، کورپو ژیریوی، کورپو ژیره‌که‌ی داش لاماره. کورپو ژیری، کورپو ژیره‌کی داش لاماره.

- 13- ٺه گهر مه وسوف نه ٺناسيا بو، ٺانه ميان شانہ "ی" هه ن، پيسه: کاله کی یاوا، وه لی ٺه گهر گهره کما بو مه سوفه که ی بکه رمی ٺه ٺناسيا، ٺاوه خته "ی" لامه شو و بیگی ریوی خر مه لو یاگی ش "ه"، نیشانی ٺه ٺناسه ی لکنمی مه وسوفه که یه ره " کاله که یاواکه " په ی کوی مه واچمی: کاله کی یاوی، کاله کی کالی. ٺه چیگه نه نارہ حهت (ی) مه یونه سه رو زوانی، په وچی نمو اچیونه، نمه درکیو.
- 14- یاوه رنامی چه نیه تی ده سه ی یوه مو یاگه گیرو نامه په یوه سه کان هورمه گیران: باخیوی عالم ٺه سان. باخیوی عالما ٺه سان. باخیوی عالما ٺه سان. باخیوی عالما ٺه سان. باخیوی عالما ٺه سان.
- په ی حاله تو ٺه ٺناسه ی پيسه شان سه رمه یو: باخه عالہ که م ٺه سان. باخه عالہ که ما ٺه سان. باخه عالہ که ت ٺه سان. باخه عالہ که تا ٺه سان. باخه عالہ که ش ٺه سان. باخه عالہ که شا ٺه سان.
- 15- یاوه رنامی چه نیه تی به یاردی نیشانی جو رو که رده وه ی "ن" یاگه گیرو نامی لکی ده سه و چواره می هورمه گیران: من کوری ٺیرنا. ٺیمه کوری ٺیرنمی. تو کوری ٺیرنی. شمه کوری ٺیرنمی. ٺیٺ: ٺاٺ: ٺوٺ: ٺه و کوری ٺیره ن. ٺیٺی: ٺاٺی: ٺه وی کوری ٺیرنمی.
- 16- ٺی دماگیری مه لا سه رو یاوه رنامی چه نیه تی: (و، ره، هه، یو).
- یا نه ما ٺینا که شیوی به رزو. یا نه ما ٺینا که شیوی به رزه و، یا نه ما ٺینا که شیوی به رزه وه. به ره زا که مری سه ختو مزیو. نان به دلی وه شو موریو. په روه که ی چه قنه ره نگی سه وزره. من هه همیشه حمامی گهرمه نه ویم مه شورو. دل ٺینا سه یرانیوی وه شیو.
- 17- یاوه رنامی، نیشانی گولانه که رٺه ی هورمه گیرو، جیاتی مه وسوفه که ی نه ک ویٺش، پيسه: وه زی ورده لی، زاروی گولانجه، ته وه نی پانکولی، کوری خه پوله. ٺه نی بورلی.
- 18- یاوه رنامی چه نیه تی ٺه گهر چند دانیوه شان رسته نه شونه و یویره به یانی، ٺاوه خته هیچکام نیه نی چیرو بارو یوترینه، گرد ٺینی خزمه تو مه سوفه که یه: هه نگوینی شیرین. هه نگوینی پاکی شیرین. هه نگوینی پاکی شیرینی پالفته. هه نگوینی پاکی شیرینی پالفته ی هه رزان .
- 19- بری جاری ته رکیبو سیفه و مه سوفی به شیوه ی تاک مه گنو وه ره چه م، وه لی راسینه مانا و کوی مٺو: کوری ٺیر قه ٺرو ٺه ٺا و تاته یش مه گیرونه. پیای ٺازا هه رگیز جه مه رگی نمه ته رسو.
- 20- ته رکیبی وه سفی جه حاله تو ٺه ٺناسه یه و ٺیعرابو دمای ی یاوه رنامه کی مه فارپیونه: ساوه سووره کیم کو که ردیوه. که رده وه ی ویه رٺه. هه نجیره زرده کان مه چنونه. که رده وه ی نه ویه رٺه.
- 21- یاوه رنامی چه نیه تی جاریونه متاو و چوار نیشانی (نه ٺناسه + تاک + گولانه که رده یوه + ٺیر و ما) هوربگیرونه: کناچه چه رمه لیوه م دیه، کناچه چه رمه لیوه م دیه، کوره سوورلیوم دی، کورله سوورلیوم دی. ٺینه سیفه تی تاییه و زوانو هه ورامین.

22- یاوه‌رنامی چه‌نیه‌تی دوی ئه‌رکیش هه‌نی رسته‌نه، هه‌که وه‌سفو مه‌سوفه‌که‌یش مه‌که‌ران، مه‌سوف نامینه یام یاگه‌گیرو نامینه:

ژه‌نی عاله به‌هه‌شتو دنیاينه. پالای ته‌سک نه‌بیه‌یش خاسته‌ره‌ن.
منی به‌سه‌زوان چیشته‌په‌ی که‌روو. توی دوله‌مه‌نڠ سیر نمه‌وه‌ری.

یام مه‌بونه به‌ته‌مامکه‌رو که‌رده‌وه‌ی بیهازه‌ی "ناته‌مام": ته‌وسا کامه‌ران فره‌نه‌فام بی.
کامه‌ران ئیسه‌ فره‌ ژیره‌ن. ئیشه‌لا کامه‌ران زیاته‌ر ژیر بو.

23- ئه‌گه‌ر چنڠ یاوه‌رنامیوه‌ شو‌نه‌و یوترینیره‌ دماو مه‌وسوفیوه‌ ئامیو، مه‌کریو"ی" په‌یوه‌نڠی بگنۆ میانشان، خو‌ئه‌گه‌ر"و" بگنۆ میانشان ئادیچ درۆسه‌ن:

ئاوی چه‌رمی پاکه‌ی سه‌رڠه‌ی پۆشنه‌ی سازگاره‌ موهرمی.
ئاوی چه‌رمی و پاکه‌ و سه‌رڠه‌ و پۆشنه‌ و سازگاره‌ موهرمی.

ئه‌گه‌ر رسته‌که‌ی که‌رمی ئه‌ژناسه‌ ئاوه‌خته‌ مه‌وسوفه‌کی نویسه‌ی خر ملۆسه‌رشان، هه‌رپاسه‌ مه‌کریو"و" بلۆن سه‌رشان، نیشانی په‌گه‌زیچ به‌رمه‌گنۆ:

ئاوه‌ چه‌رمه‌ پاکه‌ سه‌رڠه‌ پۆشنه‌ سازگاره‌کی مجیا.
ئاوه‌ چه‌رمی و پاکه‌ و سه‌رڠه‌ و پۆشنه‌ و سازگاره‌کی مجیا.

24- یاوه‌رنامی چه‌نیه‌تی مورفیمو"بیچ" هورمگیرونه‌:

ولی سووره‌بیچ دلگیره‌نه. تاته‌ی خاسیچ یاگی شانازین. تفی سووریچ وه‌شینی.

ياوهرنامى نيشانى Demonstrative adjective

وهختيو كه سيفهت مه فهومو نيشانداى به ناميوه مه به خوشونه، په نه ش مه واچمى ياوهر نامى نيشانى، وهسفو نامى كه سيئو يام چيويه مه كه رو، هه ميشه دلى هامشيوه كاشه نه دياريه ش مه كه رونه:

ئى باخه وه شه ن. په ي تاكى نيرى نزيكى.

ئا باخه وه شه ن. په ي تاكى نيرى دوورى.

ئوو باخه وه شه ن. په ي تاكى نيرى دوورته رى.

چى نمونا سه ريوه په يما به رمه گنو زوانو هه ورامينه يه رى ياوهرنامى نيشانى هه نى:

1- ئى... ه په ي نزيكى . 2- ئا ... ه په ي دوورى. 3- ئوو... ه په ي دوورته رى.

چه نى ياوهرنامى نيشانى، نير و ما به زه ريفى به رمگنونه:

ئى هه وشى وه شه نه. تاچه و ميلى و نزيكه.

ئا هه وشى وه شه نه. تاچه و ميلى و دووره

ئوو هه وشى وه شه نه. تاچه و ميلى و دوورته ره

زياده روى نيه ن ئه گه ر بواچمى زاونى هه ورامينه ياوهرنامى نيشانى يه رى پليش هه نى، زياته ريچ ملو، وه لى زوانه كا ته رينه ته نيا دوئ پلى نيشان نيشا هه نه ن "نزيك و دوور" كوردى {ئهم، ئه و}، ئينگليزى {there - here} عه ره بينه په ناشان مه واچان اسماء الاشارة (هنا: په ي تاكى نيرى نزيكى. هه: په ي تاكى ميلى نزيكى، هه: په ي مثنى، جوتى نيرى نزيكى. هاتان: په ي مؤنثى، ميلى جوتى نزيكى. هؤلاء په ي جه مع مذكر و جمع مؤنث نزيكى. وه ليم نالك په ي تاكى نيرى دوورى. تلک: په ي تاكى ميلى دوورى، اولئك په ي جه معى مذكر سالم، مؤنث سالمى دوورى. يانى زوانو عه ره بيچ هه ر دوئنى، وه ليم موئه نس و مزه كه ر و جه معكه فريشان مه كه رونه.

ياوهرنامى نيشانى چه نى ژماره ي و جه مى هه مسانه نه، متابيقه نه، سيفه و مه وسوف پيوه ره جوتى مه بان، يانى هه ردوى نيشانى كوئى هورمه گيران، نير و ما گم مه بونه چى ته شكه نه:

ئى باخى وه شينى. ئى هه وشى وه شينى.

ئا باخى وه شينى. ئا هه وشى وه شينى.

ئوو باخى وه شينى. ئوو هه وشى وه شينى.

ياوهرنامى نيشانى، سازه و نه ژناسه ي و نه ژناسه ي هور مه گيرونه، وه ليم بنه رهنه هنه و وئش نيه نه هنه و نامه كينه. گجيه سووره كه، دره خته سه وزه كه، گجيه كه سووره ن، دره خته كه سه وزن. چي باره نه سازه و (ه) مه گنونه ميان نشان. نيشانى گولانه كه رديه و مه لونه سه رو ياوهرنامى نيشانى، چه نى؟ سه رنجه بده يمي نيشانه كى "ئى..ه ،ئا...ه ، ئو..ه ،" ،"ه ،ئى" جه دوى به شا وه شى مه بانه، وه ختو گولانه كه رديه وئه ،ياوهرنامه كى نيشانى گولانه كه رديه كه ي هورمه گيرو:

ئى باخله وه شه ن. ئى باخلى وه شينى. ئى باخله وه شله ن، ئو باخلى وه شلئنى. ئا زه مينله ته خته ن ئا زه مينلى ته ختيني. ئو باخچله رهنگينه ن. ئو باخچلى رهنگينئنى.

نيشانى ئيزافه ي هورمه گيران، وه لى هه كه كريا به كو نيشانى ئيزافه كه ي گمه بو چوون دوى نويسى ده نگدارى نمه يان شونه و يوترينيره (وه ليم جه راسينه مه شو بنويسيونه و بواچيونه، چون برى ياگيو هه ورامانى هه نى دركناش n). ئى كورپو سيروانیه كريكاره ن. ئى كورپى سيروانیه كريكارينئى. ئى كورپو سيروانیه كريكارينئى. ئا كناچيو منه ماموسينئنه. ئا كناچيو منه ماموسينئنى. ئو باخوو لالويمه وه شه ن. ئو باخى لالويمه وه شينئى. ئو باخيو لالويمه وه شينئى.

مورفيمو "بيچ" هورمه گيرونه: يانى ملو سه رو ئانامى كه وه سفش مه كه رونه: ئى باخيچه وه شه ن. ئى باخيچه وه شينئى.

رازوانو هه ورامى بهرگى يوه م، چاپى دووه م

نويسيته ي: د. ناجح گولپى

مسيارو تيله ي دوومى، زوانو نينگليزى،

زانگا و هه له بجه ي 2020/10

ياوهرنامى پهرسى Interrogative adjective

وهختيو سيفهت مهفهومو پهرسى مهگيرونه وي، پيسه و چهنيه تي، چندهيه تي يام نوعى ثاوهخته په نهش مهواچان ياوهرناميو پهرسى. يام واتيوونه په ي پهرساي جه ناميوه به کارمه يونه، مهگنو وهلى نامه كى رسته نه، وهلى نه گهر كهوته دماو نامه كى ثانه به هامكاري سازه و"ى" بونه، يانى وهلى نامه كينه نه وه جهش به"ى" نيهن، مه شو دماو گرد رستيوونه نيشانى پهرسى بنه يره.

ئينه يچ ياوهرنامى پهرسى زوانو هه ورامينه: كام، كامه، كامى، چ، چه، چنډ، چه نين، چه نينه:

1- كام، كامه كتيبت نه سان؟ په رسه نه و جوړو كتيبه كه ي مه كهرونه.

2- تو چه شاروت لاه وه شه ن؟ په رسه په ي شاره كه ي مه كهرونه.

3- مريه مه قاليه كيش كام هوډه نه ياواره؟ په رسه په ي ياگى هورگيرته ي مه كهرونه.

4- نه سرينه چنډ زاروليش هني؟ په رسه په ي ژماره و زاروله كان مه كهرونه.

5- شمه ناني چه نين په چدى؟ په رسه په ي جوړو نانه كه ي مه كهرونه.

6- شمه چه نين نانيو په چدى؟

7- ره حمان چه نين پيون، پياين؟

جيا كه رده يه و ياگه گيرو نامى پهرسى و ياوهرنامى پهرسى

فروه مسياران و كه سى ته ريچ ئى دوه ياگه گيرونامى و ياوهرنامى پهرسى تيكه ل مه كه ران و گجار سه رشان وه نه مه شيويو، په ي جيا نه وه كه رده يشان ئى چنډ خالان وه ره چه م مه گيرمى:

1- ياگه گيرو نامى پهرسى جياتى ناميوه جه دمو په رسينه مه كه ريش، پيسه:

كى ساوه كيش واردينه؟ چيگه نه "كى" جياتى ساو وه ره كه ي به كارمه يونه.

2- په رچو ياگه گيرو نامى پهرسى به يه ك واته مدريووه "ناميوه، ياگه ناميوه، په ي نمونه ي كى

ساوه كيش وارده؟ من ساوه كيم وارده، هه رده وان ساوه كيش وارده.

3- ياوهرنامى پهرسى جياتى نامى به كار نمه يو، وهلى په ي په رسكه رده ي جه باره و ناميوه به كار

مه يونه: دارا كام، كامه ساو يش وارده؟ كامه ساو يشه وارده؟ سوره كى. شيرينه كيش وارده.

4- په رچو ياوهرنامى به يه ك واته نيهن، گيره "سيفه و مه وسوف" يام "مزاز و مزاف اليه" بو:

وه لامه كه پيسنه نه: دارا ساوه سووره كيش وارده. ساوه سووره كى. سيفه و مه وسوفه ن. ساوه كيو

منش وارده. مزاف و مزاف اليه ن.

5- یاوه‌رنامی په‌رسی " کام، کامه، چ، چه، چنډ، چنډین، چه‌نینه "، په‌کسه‌ر مه‌گنان وه‌لیو یام دماو نامیوه:

زه‌مینی چه‌نینه‌نه یانه که‌ریوه؟ چه‌نین زه‌مینینه یانه که‌ریوه؟
یانی هه‌رگیز نه‌کریو میانو یاوه‌رنامی په‌رسینه و نامه‌کینه رستیوه نه گونجیا یام لکیوه
بواجیونه:

- کام - هیزی دمای نیمه‌روی ... کریکار ویش دزیو؟
- شمه نانی - سه‌وای نا پیړی --- چه‌نین په‌جدی؟

که چی په‌ی یاگه‌گیرو نامی په‌رسی مه‌رجه نیه‌نه، چوون په‌نگا رستیوه نه‌گونجیا یام لکیو بگنو میانو
یاگه‌گیرو نامی په‌رسه‌کی و نامه‌کی:

کی - هیزی دمای نیمه‌روی ... چه کریکاره‌کا ویش دزیو؟

سواره‌کی - هه‌که رمبازی که‌رینی ... کامشا به‌رډشو؟

یاوه‌رنامی په‌رسی، دوی دننیشان نیشانی په‌گه‌زی هورمه‌گیران " چه‌نین: چه‌نینه، کام: کامه: کامی " نتر ته‌وئی ته‌ریشا په‌ی هه‌ردوی په‌گه‌زا پیسه‌و یوی به‌کار مه‌یانی.

یاوه‌رنامی په‌رسی هیچ نیشانیوی: کوی، نه‌ژناسه‌ی و نه‌ژناسه‌ی، گولانه‌که‌رده‌یو هور نه‌گیرو.
یاگه‌گیرو نامی په‌یوه‌سی هورنه‌گیرو، هه‌رپاسه یاوه‌رنامی په‌رسی سادینی و نه‌تاشیاو نامیتی
نمهبان، هیچ نیشانیوه ته‌ری هورنه‌گیران.

یاوه‌رنامی ژماره‌ی Numeral adjective

وه‌ختیو سیف‌ت ژماره یام نه‌نډازه و بره‌و نامی به‌ته‌رتیب، یام نیسب‌ت به‌هام جوره‌و ویش دیاریه‌ش
مه‌که‌رونه‌ ئاوه‌خته په‌نه‌ش مه‌واچانی، یاوه‌رنامی ژماره‌ی. یام واتیوه‌نه ژماره‌و چیوی نیشانه‌ مډو،
دوی جورینه: بنه‌په‌تیه و پله‌ییه.

یوه‌م: یاوه‌رنامی ژماره‌ی بنه‌په‌تیه: نامی مه‌وسوفه‌که‌یش به‌ ژماره‌ ده‌سنیشان مه‌که‌رو، هه‌رپاسه‌ ئی
نه‌رمانی ته‌ریچشه هه‌نی:

1- یاوه‌رنامی ژماره‌ی به‌بی یاردیو هیچ نامی مه‌گنو وه‌لیو ئا نامی هه‌که دیاریه‌ش مه‌که‌رو

"مه‌وسوفه‌که‌ش" قه‌سابه‌که دوی بزیش سه‌ره بری. چوار که‌رگیم کولینه‌کینه به‌رئاوردی.

2- زوانو هه‌ورامینه ریکه‌که‌وته‌ی "متابق" هه‌ن به‌ینو ژماره‌کینه‌و نامه‌ ده‌سنیشان کریاکینه، یانی

نه‌گه‌ر ژماره‌که تاک بو‌ئانه نامه‌کیچ تاکه‌نه، نه‌گه‌ر ژماره‌که جه‌م بو‌ئانه نامه‌کیچ جه‌مه‌نه:

- یه ک که له شیرم سانا. دوی که له شیریم سانی. چوارته که له شیریم سانی.
- 3- ژماره بنه پرتیه کئی جه "1-9" سادیئی، ژماره "ده، ویس، سی، چل، په نجا، شهس" په نه شان مه و اچان سه رلک. ژماره ی ئامیته بیچ جه دوی ژماره بنجیان وهش بیهن "یانزه، دوانزه، سیئزه، چوارده، ویس و یه ری، سی و دوی، سی و چوار ...
- له یلی دوی جاجمیش که رڈیئی. سه لما په نجا و شش سه ری مه بییش هه نی.
- سه رمایه و کوسالانی په نج هه زاری و ههوت سه ت و هه شتا و هه شت دینارین.
- ده گاو گوپی وه لیو بارکه رڈه ینه چوارسه د و یه ری یانی بی.
- یاوه رنامی جه ژماره ی بنه پرتیه، ژماره مه گنونه وه لیو ته ژماره یاکه ی، یانی سیفه وه لی مه وسوفی مه گنو، ئت په وکی په نه ش مه و اچان یاوه رنامی ژماره ی، هه ریاسه مه بونه به ته مامکه رو ته ژماره یاکه ی یانی مه سوفه که ی، به هه ردویشاوه "لکه و نامی" وه شمه که ران: من چوار کاغه زی منویسو. چوارکاغه زی لکه و نامیینه و مه بونه به وهرکار.
- دووه م: یاوه رنامی ژماره ی پله ییه "ته رتیبیه": ئی یاوه رنامی مه وسوفه کانش به شیوه ی پله یی نیشانه مه تو، بیجوره:
- 1- ئه گهر مه سوفه که وه لی بگنو و یاوه رنامه بنه پرتیه کئی به نویسیوی گیره ن دماییش ئامی بو، ئاوه خته "ی" مه لونه سه رو مه وسوفه که ی و دماگیرو "ه، م، ه، مین، همینه" مه لو سه رو یاوه رنامه کئی: وهرزی یه که م به رشیانئ. وهرزی یه که مین به رشیانئ.
 - 2- ئه گهر یاوه رنامه بنه پرتیه کئی دماییش به نویسه ی بیگیر "ه، ی، و" ئامابو، ئاوه ختی دهنگو "ی" گم مه بو: وهرزی یه ره م به رشیانئ... یه ری ئه گهر دماییش به نویسه "ه" ئامابو ئاوه خت گم مه بو و نویسه و "ی" مه گنونه میانشان: شاگردی ده یه م فره ریکو پیکه ن. ده + ی: ده یه م. ده یه مین فره ریکو پیکه ن. یانه ی ده یه م ده یه مین باخچه که ش وه شه ن.
 - 3- خو ئه گهر یاوه رنامه پله یه کئی که وته وه لی مه سوفه که ی ئاوه خت ئه وه جه ش به "ی" په یوه ندی نیهن: یه که م هامساما قه وممانه. یه که مین هامساما قه وممانه. یه که م هامسیما قه وممانه. یه ره م کتیب ئادی ئه سا.
 - 4- ئا دماگیره هه که مه لو سه رو یاوه رنامی ژماره یی پله یی مه کریو بواچمی "ه، م، ه، مین، هه مینه" وهرزی یوه م به رشیانئ. وهرزی یوه مین به رشیانئ. دووه م هامسا قه وممانه. دووه مین هامسا قه وممانه. دووه مینه قه وممانه. پانزه هه م کاورم ورته. پانزه هه مین کاورم ورته. پانزه هه مینه م ورته.
 - 5- یاوه رنامی پله ییه نه نیشانی ئیر و مای به زهقی به رمه نه گنو، ئه گهر نامه کئی "مه سوفه که بگنو وه لیو یاوه رنامه کئی، ئاوه خته نیشانی ره گزی مه سوفه که نه و سیفه ته که نه به رمه گنونه:

- مه‌کته‌بیبی یه‌که‌م‌ئاما. مه‌کته‌بی یه‌که‌مین‌ئاما. مه‌کته‌بیبی یه‌که‌مه‌ئاما. کرئیکاری دووه‌مه‌نه‌وه‌شه‌ن. دووه‌مین‌نه‌وه‌شه‌ن. کرئیکاره‌ی دووه‌مه. دووه‌مین‌نه‌وه‌شه‌نه. باخه‌وانی یه‌ره‌م. یه‌ره‌مین‌فره‌وریان. باخه‌وانه‌ی یه‌ره‌مه، یه‌ره‌مین‌فره‌وریانه. وه‌لی‌ئه‌گه‌ر یاه‌ورنامه‌کئی بگنونه‌وه‌لی‌ئامه‌کئی ئاوه‌خته‌نیشانی‌ئیر و مای‌ته‌نیا‌سه‌رو‌نامه‌کئوه "مه‌وسوفه‌که" به‌رمه‌گنۆ، یانی‌که‌رده‌وه‌وه‌که‌ش‌مئیلی‌به‌رمه‌گنۆ: یه‌که‌مین‌ئه‌ندازیارم‌دی، یه‌که‌مین‌ئه‌ندازیارم‌دیبیه. چواره‌مین‌کتییم‌گم‌بی. چواره‌مین‌که‌رگم‌گمه‌بیبیه. په‌نجه‌مین‌به‌لووم‌سۆت. په‌نجه‌مین‌وه‌زیم‌سۆته.
- 6- یاه‌ورنامی‌پله‌بینه‌بابه‌تو‌ره‌گه‌زی‌چه‌نی‌تاكو‌کۆی‌به‌زه‌ریفی‌دیاره‌ن: هامسای‌یوه‌مم‌دوکانداره‌ن. هامسای‌یوه‌مم‌دوکانداره‌نه. هامسای‌دووه‌مییم‌دوکاندارئینی.
- 7- ئه‌گه‌ر یاه‌ورنامه‌کئی‌دماو‌مه‌سوفه‌که‌یره‌به‌یو، ئاوه‌خته‌ته‌نیا‌مه‌وسوفه‌که‌نیشانی‌کۆی‌هورمه‌گئیرۆ: ششه‌م‌که‌س‌هیتیاره‌ن. ششه‌م‌که‌سه‌هیتیاره‌نه. ششه‌م‌که‌سی‌هیتیارئینی. چه‌وته‌م‌نه‌فه‌ر‌ئه‌شناسمه‌ن. چه‌وته‌م‌نه‌فه‌ری‌ئه‌شناسییمه‌نی.
- 8- ئه‌گه‌ر مه‌وسوف‌وه‌لی‌بگنۆ، نیشانی‌کۆی‌مه‌لو‌سه‌رو‌هه‌ردوی‌"سیفه‌و‌مه‌وسوف": که‌سی‌ششه‌می‌هیتیارئینی. نه‌فه‌ری‌چه‌وته‌می‌ئه‌شناسییمه‌نی.
- 9- نیشانی‌ئه‌ژناسه‌ی‌مه‌لو‌سه‌رو‌یاه‌ورنامی‌پله‌بیبی، پی‌جوره: ئه‌گه‌ر مه‌وسوف‌وه‌لی‌بگنونه‌مه‌شو‌"ه" و ئیزافه‌یش‌بگنۆ‌سه‌ر: شاگرته‌نوه‌مه‌که‌ئاما‌لام. شاگرته‌نوه‌مه‌کئی‌ئاما‌لام. شاگرته‌نوه‌مه‌کئی‌ئامی‌لام. شاگرته‌نوه‌مه‌ئامالام. شاگرته‌نوه‌می‌ئاما‌لام. شاگرته‌نوه‌می‌ئامی‌لام. شاگرته‌نوه‌مه‌ینه‌که‌ئاما‌لام.
- ئه‌گه‌ر یاه‌ورنامی‌پله‌بیبی‌بگنۆ‌وه‌لی، نیشانی‌مه‌لو‌سه‌رو‌هیچکامی‌"سیفه‌و‌مه‌وسوف"، وه‌لی‌نیشانی‌نه‌ژناسه‌ی‌"یه، ی، یو، یوه" چه‌نی‌نیشانی‌کۆی‌"ئ" ملۆ‌سه‌رو‌یاه‌ورنامی‌پله‌بیبی: شاگرته‌ده‌هه‌می، ده‌هه‌میو، ده‌هه‌می‌به‌رۆ. شاگرته‌ده‌هه‌میو‌به‌رۆ. شاگرته‌ده‌هه‌می‌به‌یانی‌به‌رۆ، به‌یان‌به‌رۆ. نیشانی‌ئه‌ژناسه‌ی‌و‌نه‌ژناسه‌ی‌هه‌که‌ملان‌سه‌رو‌یاه‌ورنامی‌پله‌بیبی‌بنه‌په‌ته‌نه‌هه‌و‌مه‌سوفه‌که‌ینه‌و‌یاه‌ورنامه‌کئی‌په‌یش‌هورگئیرته‌ن.
- 10- ئه‌گه‌ر مه‌سوف‌وه‌لی‌یاه‌ورنامه‌کئی‌بگنۆ، ئاوه‌خته‌یاه‌ورنامه‌کئی‌متاوو‌نیشانی‌گولانه‌که‌رده‌یوه‌هوربگئیرۆ، جه‌حاله‌تو‌ئه‌ژناسه‌ی‌و‌نه‌ژناسه‌ینه، پی‌ده‌سوره: مه‌وسوف‌+ نیشانی‌ئیزافه‌ی‌"ه"+ یاه‌ورنامی‌پله‌بیبی‌+ نیشانی‌گولانه‌که‌رده‌وه‌ی‌+ نیشانی‌ئه‌ژناسه‌ی:

چوارهم: ياهورنامي ژماره ي لتي Fraction numeral adjective

وهورنامي ژماره ي کوتي، لت، نامه تهمامکهره کيش نيشانه مټو به ياردي ئامرازو "و"، پيسه: $\frac{1}{2}$ نيمه و وهزه کام مارانه.

$\frac{3}{1}$ سه يه کو هه نجيره کام وره تن. سي يه کو هه نجيره کام وشکي که رديني. (ئينه سه له منوش که ههورامينه سه، سي، يهري به کار مه يونه جه ژماره نه و نه وامه نه و زوانو فارسي باستانين).
 $\frac{8}{5}$ په نج هه شتو نه مامه کا وشک بيهن.

0,9 دهنه نو وزاروله کان مشناسو.

0,15 سه ډهنه پانزه و وهزه کان پوچه له ن. سه دهنه پانزه و وهزه کان پوچه ليني.

ياهورنامي ژماره و کوتي مه تاومي به چنډ شيوه بوانميشو: نيم، دوويه ک، دوويه ک يه ک سه رودوي: يو سه رو دوي:

نيمه و هه ناره کانم وره ت. يو سه رو دوي هه ناره کام وره ت. دووه يه کو هه ناره کانم وره ت.

ياهورنامي ژماره ي کوتي مه تاوو ئينيشا هوربگيرو:

1- سازه و ئيزفه ي "و": نيمه و شيلانه کام وره تي.

2- نيشاني نه شناسه ي هورمگيرو، هر چاوه خته نه به شيوه ي تاق به رمگنو:

چواريه كي، چواريه كيه، چواره يه كيونه مامه کام ئاوي دي.

3- نيشاني نه ژناسه ي هورمه گيرو: به يزا هه شت يه که که و ويش نه سا جه زاروله کاننش.

4- نيشاني کوي ملو سه رش: په نج يه که کانو به ره مه کان جيا بکه ردي.

5- ياگه گيرو نامه په يوه سه کان، ده سه ي يوه مه هورمه گيرا: په نج هه شت يه کم جه زه په که ي

هورگيرت. هه زاره نه سه ډو ويسو په نجش جه قازانجه که ي به رډ.

6- مورفيمو "يچ" مه لوسه رشان: دهنه هه شتيچ جه پره ته قاله کان شيريني ني.

په رسيوه: ئايا ياهورنامي ژماره يه هه نه يام بواچمي سيفه ن؟

سه رنجه و ئي رسته يه ده يمي: چوتاشه که چوار کورسيش تاشتي. چيگه نه به حساب چوار

ياهورنامي ژماره يه نه، وه ليم هيچ وه سف ي کورسيه کان نمه که رو ته نياو ته نيا دياريش که رده ن

هه که چوار کورسي بي که مو زياد وه شي کرييني. چيگه نه ياهورنامه كي "چوار ژماره ن و کورسي

نه ژماريان".

زوان شناسه کورده كي چه مشا بريهن ئينگليزه کاو ژماره شا که رده ن به ياهورنامي، ئنا هر گيز

وه سف و نامه كي نمه که رو ته نيا چند يام عه ده دو چيوه کان به رمه ورو.

زوانو هه ورامينه ياسيوه هه نه مه واچو سيفه و مه سوف جه رهگه زو نيرو مائنه مه شو هامده سي بان ياني هه ردوي پيسه و يو ي بان "متابق" وه لي ئي ياسي ژماره ي بنه پرتي و كه رتي، لت نمه گيرو وه:

پي اي پير ساحيب ته جره به ن. ژه ني پيره ساحيب ته جره بي نه.
 من حه ز به شوتي چي اي مكه روو. من حه ز به چاشتي چي ني نمه كه روو.
 يه ك كورسيم سانا. يه ك ده فم سانا. چوار كوريم ديي. چوار كنا چيم ديي.
 وه لي ياوه رنامي ژماره ي پله يي "ته رتيبي" فهرقش هه ن چه ني ژماره ي بنه پرتي و كه رتي، چوون فره و سيفه ته كانو ياوه رنامي هورمه گيران، به تايبه نير و ما:
 وه رزيه ري يه رهم فره ژووژهن. وه رزيه ره ي يه رهمه فره ژووژهنه.
 وه رزيه ري يه رهمين فره ژووژهن. وه رزيه ره ي يه رهمينه فره ژووژهنه.
 هوڤه ي چواره م هينو ئيمه ن. هه رزه له ي چواره مه هه و ئيمه نه.
 هوڤه ي چواره م هينو ئيمه ن. هه رزه له ي چواره مه هه و ئيمه نه.

ياوه رنامي نادياره Indefinite adjective

وه ختيو كه سيفه ت په يوه سه مه بو به ناميوه تا مه فهمو چه ني ته تي، ژماره، حاله ت، يام جو رو سيفه كه ي به شيوه ي ناديار وه سف بكه رو نه، په نه ش مه واچان ياوه رنامي نادياره (صفت مبهم). رسته نه مه گنو وه لي ناميوه يام ياگه گيرو ناميوه به بي ياردي، يام به ياردي سازه و "ي" دماو نامه كيوه مه يو، په ي ئانه ي به شيويوي ناديار نامه كي و ياگه گيرو نامه كي ده سنيشانه بكه رو، ياوه رنامي نادياره مه بو نه به ته ما كه رو كه رده وه ي ناته مامي: به ورد ي سه رنجه و ئي رستا لاي واريه بده يمي:

- 1- هه ر كه سيو سه عيه بكه رو نه به رمه شو.
- 2- جه گرځ هه وريوي واران نمه وارو.
- 3- بر يو، بريه زه مين هه رچيش چه ني بكه رينه هه ر بي خه يره ن.
- 4- من چه ده رسيو به تو بواچوو.
- 5- وي ت جه ره فيقي هيني دوور بگيره.
- 6- زمساني چيمنه ي وشكم هه رگيز نه ډيه ن.
- 7- من ژيو ايمه نه زه حمه تي فره م كي شته ن.
- 8- ئه وي ته ر جه ياگه كي وي شنه نه مه نه بي.
- 9- پي اي پاسنه جاريو ته ر هورنمه گنو.
- 10- به لاهيريو گيووم وست وه رو گاو هكان.

ئو و اتى رسته كاو سهرينه هيله ئامينه چيرشاره، ياوه رنامى ناديارئىنى، وهلى چنڭدهها ياوه رنامى تهرى ما هئى (كه ميو، كه ميه، توزيو، توزى، توزيه، نه ختيو، به حريو، دنييو، باريو، توزقاليو، دنناليو، ئه پيسنه، ئه پاسنه، ئه پوسنه، ئه چيمنه، ئه چامنه، چوومنه، چامنه، چينه، پيسنه).

ياگه گيرو نامى نادياره و ياوه رنامى نادياره، جيا كارئىنى، ياگه گيرو نامى ناديارى جياتى ناميوه، ياگه گيرو ناميوه به كارمهيونه، وهلى ياوه رنامى مهبونه به ياوه ره، ره فيقه و ناميوى، ياگه ناميوى.

گرڭ زاروله كى وتى. كاله كى هين نه سانى. ياوه رنامى نادياره.

گرڭ وتى. هين كاله ك نه سانو. ياگه گيرو نامى نادياره.

ئا ياوه رنامى به يارديو ئامرازى په يوه ندى رسته نه مهيانى متاوان:

1- نيشانى كوى هوربگيران، ويشان و مه وسوفه كه شان:

زمسانى چيمنى وشكىم هه رگيز نه ئينى. من ژيوامه نه زه حمه تى فرىم كيشتئينى. مه شو (ى) بگنو ميان شان، وهلىم وهرو ناره حه تى دركنياش نه نويسيان (زمسانى چيمنى وشكىم هه رگيز نه ئينى) ئه وى تهرى جه ياگه كى ويشانه نه مئينى. پيى پاسنى جاريو تهر هورنمه گنانوه.

2- مه وسوفه كه نويسه و "ه" هورمه گيرو، ياوه رنامه كيچ نيشانى ئه ژناسه ي و ياگه نامى په يوه سه: زمسانه چيمنه كه م تا مهنه نا وير نمه شووه. زه حمه ته فره كه ما خه ريكن كو تائيش مه يو. پيا پاسنه كه ما چيشش په نه ئاما؟

3- نيشانى ره گه زى هورمگيران:

رؤى چيمنه وه شه ن. شه وهى چيمنى وه شه نه. زه حمه تى فرم چه شته ن. ده رده ي فرىم چه شتئنه. ئه وى تهر زوو گيلاوه. ئه وهى تهره زوو گيلاوه.

4- مورفيمو "پچ" هورمه گيران:

وه هارى چيمنه پچ دلگيره ن. وه شى فره پچما دى. ئه سپى ته ريچ مسانوو. ميوه ي چامنه پچه هه نه به بار مه گيرو. هامسه رى هينىچ نه بيه يش خاسته رهن.

5- ياوه رنامى نادياره مهبونه به ته مامكه رو كه رده وهى ناته مامى.

ئا نانه فرهن. ئا شه ربه تى هينه نه. ساوه ره كه هه رجورئو بو بسانه ش.

گوشته هه رچيش كه رى هه ر وه شه ن.

ياوهرنامى نادياره به دوى جورى دهسه به شه كريينه

يوه: ياوهرنامى نادياره پهى جيا كرده يوه: زوانو هه ورامينه دننيوه ما هه نه (تهر، تهره) وهلى زوانو كوردينه (تر، كه، دى، ديكه، دن) وهراوهرو زوانو ئينگليزى (other) و (الخر) و عه ره بى.

خه يارى تهرم پهى باره. ساويوهى تهرم پهى باره... نير و ما.

خه يارى تهرى مارانى، ماران، مارا. ساوي تهرى مارانى... كو

مورفيمو "يچ" ملوسه رش: قه له ميؤ ته ريچ مسانو. تاك

وهختو كوينه "ى" مورفيمه كهى گم نمه بو "قه له مى ته ريچ مسانو".

ئتر دهفته رى تهرو توم گه رهك نيهن. ئتر ساوي تهره و توم گه ره كه نيبه نه.

ياگه گيرو نامه په يوه سه كانو دهسه ي يوه مى مه لان سه رش مه بان به بكر:

سوبيوه تهرم سانا. سوبى ته ريما سانى.

گاويوهى ته رهت سانا. گاوي ته ريما سانى.

دهفته رى ته رشا ئه سا. دهفته رى ته ريما ئه سى.

ياگه گيرو نامه په يوه سه كان، دهسه ي چواره مى مه لان سه رشان به هامكارى نيشانى كرده وه و "ن":

من ئيسه كورپوي ته رنا. ئيمه ئيسه كورانى، كورپى ته ريئمى.

تو ئيسه كناچيوهى ته رهنى. شمه ئيسه كناچى ته ريئدى.

ئيد ئيسه كورپى ته رهن. ئيدى ئيسه كورانوي ته ريئى.

ياوهرنامى نادياره و جيا كرده يو به هامكارى "ى" مه تاوو ياوهرنامى ته ره هوربگيرو:

من كورسيوي ته رى تازه ي هيقم متاشوو.

دوه: ياوهرنامى نادياره و دياريكه ردهى.

ياوهرنامى نادياره و دياريكه ردهى زوانو هه ورامينه به رى جورينى:

پهى نزىكى: (پيسنه: پيسنى، ئه پيسنه: ئه پيسنى، چيمنه: چيمنى، ئه چيمنه: ئه چيمنى).

پهى دوورى: (پاسنه: پاسنى، ئه پاسنه: ئه پاسنى، چامنه: چامنى، ئه چامنه: ئه چامنى).

په ی دوورته ری: (چوومنه: چوومنی، ئه چوومنه: ئه چوومنی، پوسنه: پوسنی، ئه پوسنه: ئه پوسنی).

سهرنجیوه: مورفیمو (ئه) مه لونه سهرو یاوه رنامی نادیاره و دیاریکه رده وهی په ی خاسته ر تاکید و دیاریکه رده وهی، وه ختیو مه و اچی کتیبی چیمنه، چه ولاوه هامراکه ت مه په رسونه و مه و اچو کتیبی چه نین؟ توچ مه و اچی کتیبی ئه چیمنه، پیای پیسنه، پیای ئه پیسنه.

ئینی گرد به مانا "such" و ئینگلیزی مه یانی، مه کریو یاگی یوترینه بنزیا ره رسته نه به وه ره چه م گیرته یو دوور و نزیک، هه میسه مه بان به یاوه رنامی دماو مه وسوفه که یره مه یان، یام دیاروز دماو دیار و زیاره مه یانی:

پیای ئه پیسنه، ئه پاسنه، ئه پوسنه ی ژیر هه رگیز هورنمه گنوه.

پیای پیسنه، پاسنه، پوسنه ی ژیر هه رگیز هورنمه گنوه.

پیای ئه چیمنه، ئه چامنه، ئه چوومنه ی ژیر هه رگیز هورنمه گنوه.

پیای چیمنه، چامنه، چوومنه ی ژیر هه رگیز هورنمه گنوه.

ئی یاوه رنامی، نیشانی کوی هورمه گیرونه، ویش و مه وسوفه که یچش:

ژهنی ئه پیسنی، ئه پاسنی، ئه پوسنی ژیری هه رگیز هورنمه گناوه.

ژهنی پیسنی، پاسنی، پوسنی ژیری هه رگیز هورنمه گناوه.

ژهنی ئه چیمنی، ئه چامنی، ئه چوومنی ژیری هه رگیز هورنمه گناوه.

یاوه رنامی نادیاره و دیاری که رده وهی نیشانی ره گزی هورمه گیران:

ژهنی ئه پیسنی، ئه پاسنی، ئه پوسنی ژیره، پیای ئه پیسنه ی ژیر هه رگیز هورنمه گنوه.

ژهنی پیسنی، پاسنی، پوسنی ژیره هه رگیز هورنمه گنوه. پیای پیسنه ی ژیر.

ژهنی ئه چیمنی، ئه چامنی، ئه چوومنی ژیره هه رگیز هورنمه گنوه.

ژهنی چیمنی، چامنی، چوومنی ژیره هه رگیز هورنمه گنوه. پیای چیمهن، چومنه.

نیشانی تاق و کوی هورمه گیرو، که هه و مه وسوفه که ینه بنه ره تنه، وه لی "ی" په یوه ندیه که ی مفاریو په ی "ه":

کور په پیسنه که، پاسنه که، پوسنه که پیگه نه ویه رڅ.

كناچه چيمنه كئى، چامنه كئى، چوومنه كئى پيگه نه ويه رڏه.
 كوره پيسنه كئى، پاسنه كئى، پوسنه كئى، پيگه نه ويه رڏئى.
 ياگه گيرو نامه په يوه سه كان، ده سه ي يوه مه گيران:
 باخى ئه پيسنه م، ئه پاسنه م، ئه پوسنه م، تائيسه نه ډيه ن.
 باخى پيسنه مان، پاسنه مان، پوسنه مان تائيسه نه ډيه ن.
 سموره ي ئه چيمنه ت، ئه چامنه ت، ئه چوومنه ت تائيسه نه ډيه ن.
 سموره ي چيمنه تان، چامنه تان، چوومنه تان تائيسه نه ډيه ن.
 وامي پاسنيشان، پيسنيشا، پوسنيشان تائيسه نه ډيه نه.
 ياگه گيرو نامه په يوه سه كان، ده سه ي چواره مي هورمگيران به هامكاري نيشاني كه رده وه ي "ن":
 من دكتور يوي پيسنه، پاسنه، پوسنه نان هيچم وږر نمه شووه.
 ئيمه شاگرداني پيسني، پاسني، پوسني نمى هيچما وير نمه شووه.
 تو شاگرد يوه چيمني، چامني، چوومني نى هيچت وير نمه شووه.
 شمه شاگرد ئي چيمني، چامني، چوومني ندئ هيچتا وير نمه شووه.
 ئيد شاگرد يوي ئه پيسنه، ئه پاسنه، ئه پوسنه ن هيچش وير نمه شووه.
 ئيد ئي شاگردانيوه ئه پيسني، ئه پاسني، ئه پوسني نى هيچشان وير نمه شووه.
 مورفيمو "يچ" ي هورمه گيران:
 يانه ي ئه پيسنه، ئه پاسنه، ئه پوسنه يچ وه شه ن.
 ديمه نى پيسنه، پاسنه، پوسنه يچ وه شه ن.
 قه له مي ئه چيمني، ئه چامني، ئه چوومنيچ وه ش منوياساني، منوياسا، منوياسان.
 گوراي چيمني، چامني، چوومنيچ خاس دره وشياوه.
 ياورنامي نادياره و دياريكه رده ي ئي دماگيريشان ملانه سه ر: (يو) په ي نيري. (يوه) په ي ميلى، كه
 بنه په تنه ئه وامه نه و ژماره يوين:

دلم ئینا نمه ڈیوی چیمنه یو. قالییوهی چیمنیوه.
 دلم ئینا نمه ڈیوی ئه پاسنه یو. مه و جیوه ئه پاسسنیوه.
 دماگیرو (یره، یره) هورمگیران په ی نیر و مای:
 نمه تاوو بهرموو پیای چامنه یره، ژهنی چامنیره.
 نمه تاوو بهرموو پیای پاسنه یره، ژهنی پاسنیره.
 دماگیرو (نه) هورمه گئیران په ی نیر و مای:
 من شاری چیمنه نه، ده گای چیمنیوه نمه ژیوونه.
 تو باخی پیسنه نه، هه رزه له ی پیسنینه ئیسراحت نمه که ری!

یاوه نامی نسبیہ Relative adjective

یاوه نامی نسبیہ ویراس و یه کسه ر مانا و چوئی نمه ڈو، گیره راو په یوه ندیوی ته ریوه مانا بډو، یاوه نامی نسبیہ جه نامیوه و دماگیرو و هه شه مه بونه، یانی هه میشه ناسادینه، چه په وانه و یاوه نامی چه نیه تی هه که فره سادینه، پاسنه بو یاوه نامی نسبیہ په یوه ندی که سیو، که سیه چوئیو به یاگیوه، چوئیوی دیاری کریایه و نیشانه مه ڈو یام قه و مایه تی و خویشی نیشانه مه ڈو. زوانو عه ره بیینه پیسه ئه ژناسه کریینه (الصفات النسبیه وهی التي تدل علی صفة الشیء نسبة إلی شیء آخر) باسو سیفه و چوئیوی مه که رو نسبیته به چوئیوی ته ری.

وه لیم سیفه ی نسبی ئینگلیزینه جو ریوه ته ر ئه ژناسه مکریونه (When these words are used to modify nouns and introduce subordinate clauses, they're relative adjectives.

یانی هه روه ختیو ئی واتئ به کار ئاومی په ی وه سفو نامی، یام هه ر ده سه و اچوئیوی ته ری، په ننه شان مه و اچان سیفه ی نسبی، ئی واتیچه (what, whatwhere, which, whichwhere).

که لی کویی: بزه ی کویی ته شکش زه ریفه ن.

کاری مه رثانه جه گرث که سی نمه خیزیو.

سرثی ئاسنینه فره وه رگه مه گئرونه.

گه نمه ی وه هاری وه لاتو ئیمه نه که م مه کریونه.

ياوهرنامى نسبىه زوانو هه ورامينه جه چوار به شان مه دروسيونه:

(مه نسوب: مه نسوب په ى كريا. ئامرازو نه سبى "ته نسىب". ره گه زو ئير و ماو مه نسوبه كه ى):

كه لى كويى:

كه ل مه نسوبه ن.

كو مه نسوب په ى كريان.

ى ئامرازو نه سبىن. بنه ره تو په سته كه ى (كه له كويى) ئيجا بيه ن به (كه لى كويى)

(ه) نيشانى به رنه كه وتى ره گه زو ئيرينه.

ئينه بيژگه م"ى" په يوه ندى كه مه گنو ميانو مه وسوفه كه ى و ياوهرنامه كيوه، جورى ته ريچ مه بو نه ئه گه مه وسوفه كه ى"ى" په يوه ندى كه ى لابه رمى. هه ر چوار به شه كه و وئش نيشانه مئو، نمونه: كوئسانى: كوئسان مه نسوب په ى كريان، يى ئامرازو نه سبىن، ياگه گيرو ناميوه ناديارى، كه هه نه، هه نه مه نسوبه كه ينه، مه نسوبه كه ئيرهن، ئه گه ر مئلى بو "كوئسانيه".

يوه: ياوهرنامى نسبىه به هامكارى چنډ دماگيريو وه شه مه بو نه:

دماگيرو (ى، يى) په ى ئيرى. (يه، ييه) په ى مئلى:

هه ورام: هه ورامى: هه وراميه، ئيران: ئيرانى: ئيرانيه، كو: كويى: كوييه، پرته قال: پرته قالى: پرته قاليه.

دماگيرو (ين، ينه)، (ئاسن: ئاسنين، ته خته: ته خته ين: شه له مى: شه له مينه، دو: دوينه، برينج: برينجينه، ساوهر: ساوهرينه، په تله: په تله ينه).

دماگيرو (انه، انى)، (كوپ: كوران: كورانى، كناچى: كناچانه: كناچانى، لالو: لالوانه، لالوانى. مه تى: مه تيانه: مه تيانى).

دماگيرو (هكى، هكيه)، (ده شته: ده شته كى: ده شته كيه، پوول: پووله كى: پووله كيه).

دماگيرو (ه، ئى) (وه هار: وه هاره: وه هارى، هامن: هامنه: هامنى، پاييز: پاييزه: پاييزى).

دماگيرو (له ينه)، (ماش: ماشله ينه، گه نمه: گه نمه ينه، گه رمله ينه).

دماگيرو (نين، نينه)، (ژه ننگ: ژه ننگين: ژه ننگينه، كولك: كولكنين: كولكنينه).

دماگيرو (الين: الينه)، (ونى: ونالين: ونالينه).

دوئ: یاوه رنامی نسیبه ئی نیشانان هورمه گئرو:

- نیشانی کوی: سه رنجه بدهیمی نیشانی جه می (ئی) بری حاله تینه مفاریو په ی (ا، ان) ی:
- بانتلیری ته وه نین مسانو. دوله ی ته وه نینه مسانو
بانتلیری ته وه نینی مسانو. دولی ته وه نینی مسانو.
ئا بانتلیره ته وه نینا مسانو. ئا دوله ته وه نینا مسانو.
ئو کورسیه ته خته ینان مسانو. ئو میزه ته خته ینان مسانو.
- نیشانی نه ژناسه ی هورمگئرو:
ئیجار ئاسننی، ئاسننیو، ئاسننیوه مسانو په ی یانه که ی.
من واتم پیایانیوم، پیایانیوه م، پیایانیم په ی باره.
دهشته کیو، دهشته کیوه، دهشته کیی ئاما په ی یانه یمان.
- نیشانی نه ژناسه ی هورمه گئرو:
چهلته که ی پایزه که ی نه وره شی. که نمه وه هاره کی بوره شه. ئای ماشله ینه کی چنڈ وه شه بی.
که نمله ینه کی هر نه گریا.
- نیشانی گولانه که رده وه بیوه هورمگئرو: (ونالینه: ونالینی)، شاریله: شاریلی، وه هارله:
وه هارلی). چاکه تی شاریله هرگیز نمه که روونه. عه بای شاریلی نمه پوشو.
- نیشانی ره که زو نیر و مای هورمگئرو: (هه ورامی: هه ورامیه، زیوین: زیوینه، کناچانه:
کناچانی، خیله کی: خیله کیه، پایزه: پایزی، ژه ننگین: ژه ننگینه).
کارڈی ژه ننگینه خاس نمه پرو. شمشیری ژه ننگین خاس نمه پرو.
- دهسه ی یوه مو یا که گئرو نامه کا هورمه گئرو:
ماشله ینه م وارده. ماشله ینه ما وارده. ماشله ینه ت وارده. ماشله ینه تا وارده.
ماشله ینه ش وارده. ماشله ینه شان وارده.
- دهسه ی چواره مو یا که گئرو نامه کا هورمگئرو به هامکاری "ن":
من هه ورامینا: هه ورامیه نا، ئیمه هه ورامیئمی. تو پوله کینی: پوله کیه نی. شمه پوله کیئندی.
ئوڈ سه ره ئاسنینه ن. ئوڈ سه ره ئاسنینه نه. ئه وی، ئوڈی سه ره ئاسنینیئ.
- برپوشان نیشانی به راوردی و بالای هورمه گئران:
هوڈه که و ئیمه جه هوڈه که و شمه توزین ته ره ن.
ئا قوماشه ئینا دهستو چه ویشا ته ری پیایانه ته ره ن.
کناخاس فکریه شه نه، ئی رهنگی هه ره ژه نانینه.

- ياوه رنامى نسبیه چەنى مەوسوفە كەيش متابقەنە رەگەز و ژمارەنە يانى ئەگەر مەوسوف تاك بو ئاثيرچە تاكەنە و ئەگەر كو بو ئاثيرچە كو، ئەگەر نير بو مەوسوف نيرا و مئلى بو مئلىنە: توى زەلمى پاكنى. شەمى زەلمى پاكىندى. توى زەلمى پاكەنى. شەمى زەلمى پاكىندى.
- ياوه رنامى نسبیه، ياوه رنامى ناديارەو جيا كەردەيو هورمە گيرو: دادەى سیاو چەمانى تەرما، گورانى تەرما پەى بواچە. سابرىنىوى كولكنىنى تەرش. بزىوى تەرەش دانى.
- ياوه رنامى نسبیه، ياوه رنامى ناديارەو ديارى كەرتەى هورمە گيرو: چاشتى ماشلەينەى چىمنى، چامنى، چوومنى كەسى نەنيىنە سەر. پياى پيايانەى پيسنە، پاسنە، پوسنە، هيچ ياگينە نەبيەن و نيەن.
- ياوه رنامى نسبیه برى دماگيرى هورمە گيرو: (يو) ويرم ئينا لاو پەنجەريوى ئەلە منيىوميو. تەختە ينيو. (نە) راويار دەرسى ئينگيزينە بەرنەشيەن. (رە) بەزيت نەسيو پياى پوولە كييرە. ژەنى پوولە كييرە.
- ياوه رنامى نسبیه مەبو بە تەمامكەرەو كەردەوى بى هازى، ناتەمام: بەرەو يانە كەيما بەريوى ژەنگين بى. واردهو ئى وئيرە گايمە ماشلەينەنە.
- هەرناميو، تاكە يام كو، ئاژەو ئيزافەينە بو دەورو مزافى مەوينو، ئانە ئەركو ياوه رنامى نسبى مەوينو: مانا و پيوەندى بە كەسيو نيشانە بئو: شوتو ئەئى. باخچەو زارولا.
- مانا و پيوەندى بە روو داييو، هەرمانيو بئو: دارى درەوى. دارىو درەوى. چەنەو دروومانى. پيوەندى بە ياگى و سات و وەختيو نيشانە بئو: وارانو وەهارى. كەشو هورامانى. پيوەندى و مانا و تەجرىدى نيشانە بئو: هازەو برايتى

دەسە بەشو ياوه رنامى جەبارو دروسنايو

ياوه رنامى زوانو هورامينه بەپاو دروسنیشان پەى يەرى جورينى:

يوەمى: ياوه رنامى سادى

دووم: ياوه رنامى ئەرە تاشيى.

يەرەم: ياوه رنامى ئاميتى.

یوہم: یاوہرنامی سادی Simple adjective

جہ واتیوہ سادی وشہ بیئنه: چہرمہ، سوور، خر، دریژ، کول، تال، سول، زیرہک، تہمہل، پیس، پوخل، رھزیل، جوان. ولتہر باسو یاوہرنامی "چہنیہ تی" ما کہردن بہدریژی، فرہو یاوہرنامہ سادہکان چی جورہینی وەر و ئانہی ہمدیس نمہلمیوہ سہرو ئی باسیہ.

دووہم: یاوہرنامی ئہرہتاشیی Derivational adjective

یاوہرنامی ئہرہتاشیی جہ واتیوہی سادی و دماگیری یام ولگیری یام ہردوویشان وشہ مہونہ:

بی ہوش، بہہوش، ناوش، نہوش، نیر.

بی ہوشہ، بہہوشہ، ناوشہ، نہوشہ، ما.

ہلہبجہیی، وەرین، دہشتہکی، زارولانہ. نیر.

ہلہبجہییہ، وەرینہ، دہشتہکیہ، زارولانی. ما.

یاورنامی تاشییرہ، فرہیی بہ دماگیر وشہ مہکریو، دماگیری مہلان سہرو نامی، یاوہرنامی، ریخہ، قہٹو کہرڈہوی، یاوہرنامی ئہرہتاشیی مہدروسنانی. ئی ولگیر و دماگیرہ پہنہشان مہواچان سیفہت سازی، چون تاییہنی بہ وشکہردہیو سیفہی.

یوہم: ولگیر، ولوہچ prefix

ہہورامینہ چوار ولگیری سیفہت سازی (یاوہرنامہ سازی) ہہنی ملا سہرو نامی و مہکہروشان بہ یاوہرنامی ئہرہتاشیی:

ولگیر + نامی سادی = یاوہرنامی ئہرہتاشیی

1- (بی): ئی ولگیرہ مانا (نہبیہی - عدم) ی خاصیہ تیوی مہبہخسونہ، کہ مہلونہ سہرو نامی و مہکہروش بہ یاوہرنامی ئہرہتاشیی: بیئمہژگ، بیکہس، بی مہک، بیحہیا، بیوہفا، بیناز، بیقیمہت، بی رہحم، بی مزرت، بی وہی، بی شہرم، بی کہلک... پہی نیری. بیئمہژگہ، بینازہ، بیوہفی، بیئمہکہ، بیحہیی، بینازہ، بیقیمہتہ، بی رہحمہ، بیمزرتہ، بیوہیہ، بی شہرمہ، بیکہلکہ... پہی میلی. دوی دژہ مانیش ہہنی (بہ، دار). بہحہیا: بہحہیی، حہیادار: حہیادارہ، بہوہفا: وہفادار، وہفادارہ، بہوہی: وہیدار: وہیدارہ (فلانہکس سہربہوہیہن).

- 2- (به): ماناو بیهی خاسیه تیوی به خشو، چه په وانه و (بی): به عه مر، به جهرگ، به که لک، به شه ره ف، به ناز، به تین. نیر. به عه مره، به جهرگ، به که لکه، به شه ره فه، به ناز، به تینه. ما.
- 3- (نه، نا): نه فام، نه مرگ، نامرد، ناته سهر، ناکه س. نیر. نه فامه، نه مرگه، نامرده، ناته سهره. ناکه سه. ما.
- 4- (ب، نه): ئی سازه به وه لگیر ئه ژمار مه کریونه، مه لونه سهر و ریخه و چه مه ی نامی بکه ری (سیفت فاعلی) وه شه مکه رونه: بوهر: بوهره، بکه ر: بکه ره، بذار: بذاره، بیار: بیاره، بکار: بکاره، بشور: بشوره. نه وهر: نه وهره، نه که ر: نه که ره، نه ڈار: نه ڈاره، نه یار: نه یاره، نه کار: نه کاره، نه شور: نه شوره.

دوهم: دماگیر، دماوچ suffix

دماوچ سیفت ساز، زوانو هورامینه تارادیوه فرینئ، که چی وه لگیره کی که مینئ، دماگیره کی ملا سهر و نامی سادی و یاوه رنامی سادی، یاوه رنامی "تاشییره" وه شه مکه ران، یانی ئی دماگیری په ی نامی مشیاو په ی یاوه رنامیچ، ملانی سهر و هردوی:

یوه م: دماگیری هه که مه لان سهر و نامی سادی و مه که راش به یاوه رنامی ئه ره تاشیخ:

1. دماگیرو (ی): یون جه دماگیره چالا که کان، مه چه سپیونه دماو نامیوه مه که روش به سیفه ی

نسبی، پی ده سوره: نامی + ی + نیشانی ره گه زو نیرومای:

زمسانی، هه جیجی، غیره تی، له زه تی، پولا یی، دینی، گولپی، که لجینی. نیر. زمسانیه،

هه جیجیه، غیره تیه، له زه تیه، پولا ییه، دینیه، گولپیه، که لجینیه. ما.

ئی دماگیره (ی، یی) ماناو نسبه ی مه یاونو جیاوازه ن جه "ی" که مانای "مه عنه وی" وه شمکه رو.

2. دماگیرو (ین): نامی + ین + نیشانی ره گه زو نیرومای: یون جه دماوچه کانو یاوه رنامی

نسبی: وهروین، چوین، ونین، ده سین، چه مین، مه کین، یه وین، گه نمین. گه چین. نیر

وهروینه، چوینه، ونینه، ده سین، چه مینه، مه کینه، یه وینه، گه نمینه، گه چین. ما

دماگیرو (ین) ملو سهر و نامی سادی فره و هختی مانای نسبه میاونو، وه لی بری جاری

مانای جیاوازه مڈان. ئاسنین یانی جه ئاسنی وه شکریان، چوین یانی که سی ماتلو ده سو

خه لکی بو تا چپوش بڈو.

تاوه ی ئاسنین، کارڈی ئاسنینه زو ژه نگی مارو.

پیا ی چوین، ژه نی چوینه هامسه ریش فره ته لخن.

چه مچه ی چوین، که وچه ی چوینه هه رگیز ده س نمه سوچنو.

3. دماگیرو (ن): نامی + ن + نیشانی ره گه زی: ماناو بیهی و تیکه لاوی بیهی به خشو.

- کولکن، ورگن، چلکن، تووکن، شهرمن، قژن، چلمن، ترن. نیر
 کولکنه، ورگنه، چلکنه، تووکنه، شهرمنه، قژنه، چلمنه، ترنه. ما
 جامه‌دانه‌کەش چلکنه، مشکیه‌کیش چلکنه‌نه.
4. دماگیرو(ه): نامی + ه + نیشانی ره‌گه‌زی، یون جه دماگیره‌کانو یاوه‌رنامی نسبیی.
 پاییزه، وه‌هاره، زمسانه، هامنه، راسه، چه‌په، لاره، خره، قیره. نیر
 پاییزی، وه‌هاری، زمسانی، هامنی، راسی، چه‌پی، لاری، خری، قیری. ما
 خیاری وه‌هاره زوو میاوو په‌نه. کوله‌کی وه‌هاری زوو یاوو په‌نه.
5. دماگیرو(وهر): نامی + وهر + نیشانی ره‌گه‌زی، ماناو دارای و بیه‌ی به‌خشو.
 به‌خته‌وهر: به‌خته‌وهره، دهمه‌وهر: دهمه‌وهره، دل‌وهر: دل‌وهره، ناموهر.
6. دماگیرو(دار): نامی + دار + نیشانی ره‌گه‌زی، ماناو بیه‌ی خاسیه‌تیوی مژو.
 نامدار، ئاگادار، زامدار، ئاژهدار، دیندار، ورچه‌دار، وه‌فادار، دهرده‌دار. نیر
 نامداره، ئاگاداره، زامداره، ئاژهداره، دینداره، ورچه‌داره، وه‌فاداره، دهرده‌داره. ما
7. دماگیرو(انه): نامی + انه + نیشانی ره‌گه‌زی، یون جه سیفەت سازه‌کانو نسبی. ماناو
 یوشیه‌ی به‌خشو: ژه‌نانه، بیایانه، کورانه، کناچانه، مه‌یانه، نیر
 ژه‌نانی، بیایانی، کورانی، کناچانی، مه‌یانی. ما
8. دماگیرو(انی): نامی + انی + نیشانی ره‌گه‌زی، ماناو خاسیه‌تی به‌خشو به‌سیفه‌که‌ی.
 ژه‌نانی، کورانی، شه‌پانی. نیر. ژه‌نانبه، کورانیه، شه‌پانبه. ما
9. دماگیرو(ه‌کی): نامی + ه‌کی + نیشانی ره‌گه‌زی، یاوه‌رنامی ئه‌ره‌تاشیی، نسبی: ده‌شته‌کی،
 خیل‌ه‌کی، چیره‌کی، په‌نانه‌کی، پوله‌کی. نیر. ده‌شته‌کیه، خیل‌ه‌کیه، چیره‌کیه. ما
 کوری ده‌شته‌کی چه‌نه ئامان. کناچی ده‌شته‌کیه چه‌نه ئامینه.
10. دماگیرو(ناک): نامی + ناک + نیشانی ره‌گه‌زی: ماناو به‌خشای خاسیه‌تیو په‌ی
 سیفه‌که‌ی: خه‌مناک، سامناک، ته‌رسناک. نیر. خه‌مناکه، سامناکه، ته‌رسناکه. ما
 چیوی سامناکم گه‌ره‌ک نییه‌ن. شه‌وه‌ی سامناکم گه‌ره‌که نیه‌نه.
11. دماگیرو(باز): نامی + باز + نیشانی ره‌گه‌زی. یاوه‌رنامی ئه‌ره‌تاشیی، ماناو فروقیلی و
 ساخته‌کاری مژو: فیلباز، قمارباز، کاوه‌ترباز، ده‌سباز، ژه‌نباز. نیر
 فیلبازه، قماربازه، کاواتربازه، ده‌سبازه، ژه‌نبازه. ما
 کریکاری فیلباز، کریکاره‌ی فیلبازه به‌ره‌م زیات نمه‌که‌رو.
12. دماگیرو(مه‌نډ): نامی + مه‌نډ + نیشانی ره‌گه‌زی، یاوه‌رنامی ئه‌ره‌تاشیی، ماناو بیه‌ی
 خاسیه‌تیوی به‌خشو: به‌هرمه‌نډ، دول‌مه‌نډ، زهرمه‌نډ، سوودمه‌نډ، حنه‌رمه‌نډ. نیر
 به‌هرمه‌نډ، دول‌مه‌نډ، زهرمه‌نډ، سوودمه‌نډ، حنه‌رمه‌نډ. ما

- ماموسای به هر مه نڌ شاگرڌه کايچش به هر مه نڌ مکه رو.
 ماموسای به هر مه نڌه شاگرڌه کايچش به هر مه نڌی که رو.
13. دماگيرو (وَل): نامی + وَل + نيشانی ره گه زی، یاوه رنامی ئه ره تاشیی:
 کرمول، قپول، کرول، تپول، هرول، قپپول. نیر. کرمول، قپول، کرول، تپول، هرول، قپپول.
 ما ته ماکووی قپپول، شه تله ی قپپول زیانده که رو.
 هه نجیری کرمول، وه زی کرمول هه یچ نه ئیژو.
14. دماگيرو (زن): نامی + زن + نيشانی ره گه زی، یاوه رنامی ئه ره تاشیی، دماوه چپوی ناچالا که ن.
 دروزن، په پوزن. نیر. دروزنه، په پوزنه. ما
 دروزن دژمه نو خوڌایه ن. دروزنه دژمه نه و خوڌایه نه.
15. دماگيرو (بار): نامی + بار + نيشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئه ره تاشیی:
 خه مبار، مهینه تبار، گوناحبار، خه تبار. نیر
 خه مباره، مهینه تبار، گوناحبار، خه تبار. ما
 لالو ته وه ی مهینه تبار هر نه سه یاوه. مه تی ئایشی مهینه تبار هر نه سه یاوه.
 دماگيرو (بار) ی مانا و گرفتاری و توشبیه ی به نامه کیوه.
16. دماگيرو (چی): نامی + چی + نيشانی ره گه زی، یاوه رنامی ئه ره تاشیی: دماوه چی بکه رین:
 چایچی، قه پانچی، لوقه نته چی، خانچی، قه تارچی. نیر
 چایچی، قه پانچی، لوقه نته چی، خانچی، قه تارچی. ما
 ناڌری خانچی میردو هه مینی خانچی بی.
17. دماگيرو (گه): نامی + گه + نيشانی ره گه زی، یاوه رنامی ئه ره تاشیی: دماوه چپوی فاعلین،
 یانی بکه ر، ملو سه رو نامی سیفه تو فاعلیشا په نه به خشو: ئاسنگه ر، مسگه ر، زه پنگه ر،
 کارگه ر، نیر. ئاسنگه ر، مسگه ر، زه پنگه ر، کارگه ر. ما. داوڌی ئاسنگه ر و په عنای ئاسنگه ر
 لوی په ی هه ورامانی.
18. دماگيرو (ساز): هه رچنڌه ساز ریخه و چه مه و سازناین، وه لیم پیسه و دماوه چی هه رمانه
 مکه رو نه مکریو بواچمی (نامی + ریخه و چه مه ی): نامی + ساز + نيشانی ره گه زی -
 یاوه رنامی ئه ره تاشیی: دڌانساز، چه خماخ ساز، دهرمان ساز، ئاهه ننگ ساز، سه عات
 ساز. نیر. دڌانسازه، چه خماخ ساز، دهرمان ساز، ئاهه ننگ ساز، سه عات ساز. ما
 ئازیزی دڌانساز و نازاره ی دڌانسازه په ی زه ماونڌی ملان.
19. دماگيرو (به نڌ): نامی + به نڌ + نيشانی ره گه زی، یاوه رنامی ئه ره تاشیی: نالبه نڌ، شیشه
 به نڌ، ته لبه نڌ، که مه ربه نڌ. نیر. نالبه نڌ، شیشه به نڌ، ته لبه نڌ، که مه ربه نڌ. ما.

20. دماگیرو (دەر): نامی + دەر + نیشانی په‌گه‌زی، دماوه‌چی بکه‌رین:
 ناندەر، هاندەر، دژماندەر، هه‌والدەر. نیر. ناندەر، هاندەر، دژماندەر، هه‌والدەر. ما
21. دماگیرو (یار): نامی + یار + نیشانی په‌گه‌زی، دماوه‌چی بکه‌رین:
 هیتیار، داریار، شه‌نیار، هوشیار. نیر. هیتیار، داریار، شه‌نیار، هوشیار. ما
 شارای هیتیاره ژنه‌و مسه‌فای هیتیارینه.
22. دماگیرو (وان): نامی + وان + نیشانی په‌گه‌زی: دماوه‌چی بکه‌رین، سیفت فاعلی ماناو
 نیگاداری به‌خشو: باخه‌وان، مه‌له‌وان، که‌شه‌وان، پاسه‌وان، زیرگه‌وان، په‌شتیوان، وه‌ره‌وان. نیر.
 باخه‌وانه، مه‌له‌وانه، که‌شه‌وانه، پاسه‌وانه، زیرگه‌وانه، په‌شتیوانه، وه‌ره‌وانه. ما.
 هه‌ردی باخه‌وان وه‌شش مه‌یو چه‌نی نه‌سیرینی پاسه‌وانی. وه‌ره‌وان: وه‌ره‌و دره‌وی، ئا که‌سه که
 وه‌ره‌به‌رونه.
23. دماگیرو (وا): نامی + وا + نیشانی په‌گه‌زی، یاوه‌رنامی ئه‌ره‌تاشیی، دماوه‌چیوی فاعلین:
 نانه‌وا. نیر. نانه‌وی. ما. حه‌مه‌ی نانه‌وا جه‌ه‌لاوی نانه‌وی کرژ ته‌ره‌ن.
24. دماگیرو (الین): نامی + الین + نیشانی په‌گه‌زی، یاوه‌رنامی ئه‌ره‌تاشیی: ونالین. نیر. ونالینه.
 ما. خوله‌ی ونالین، فاتی ونالینه لوا په‌ی خه‌سه‌خانه‌ی.
25. دماگیرو (هران): نامی + هران + نیشانی په‌گه‌زی، یاوه‌رنامی ئه‌ره‌تاشیی، دماوه‌چیوی
 بکه‌رین: جه‌نگه‌ران، نیر. جه‌نگه‌رانه. ما. سه‌عه‌ی جه‌نگه‌ران که‌سی وه‌ش نمه‌سیو.
26. دماگیرو (ار): نامی + ار + نیشانی په‌گه‌زی - یاوه‌رنامی ئه‌ره‌تاشیی: نازار. نازاره.
 زارول‌هی نازار دمایی ته‌مه‌ل و چه‌نه‌ناما به‌رمشو. زارول‌ی نازاره دمایی چه‌نه‌نامی به‌رمشو.
27. دماگیرو (گین): نامی + گین + نیشانی په‌گه‌زی، یاوه‌رنامی ئه‌ره‌تاشیی، دماوه‌چیو بیه‌ین،
 چیوی که‌بونه‌ت: خه‌مگین. نیر. خه‌مگینه، ما.
28. دماگیرو (یه‌ر): نامی + یه‌ر + نیشانی په‌گه‌زی، یاوه‌رنامی ئه‌ره‌تاشیی، دماوه‌چیوی فاعلین:
 شه‌نیه‌ر، وه‌رزیه‌ر. نیر. شه‌نیه‌ره، وه‌رزیه‌ره. ما
 مه‌خولی شه‌نیه‌ر یاردی رابی شه‌نیه‌ری مډو.
29. دماگیرو (ئاسا): به‌رق ئاسا، ویم ئاسا، به‌رق ئاسی، ویم ئاسی. سه‌یفه‌تی فاعلی به‌خشو
 په‌نه‌ش.
30. دماگیرو (وام): تاییه‌ن به‌وه‌سفو په‌نگی، فره‌قه‌دیمین زوانو هه‌ورامینه: زه‌ردوام، سووروام،
 کالوام، خاکیوام.
31. دماگیرو (وه‌نډ): خوډاوه‌نډ.

دووه م: دماگيرى هه كه ملا سه رو ياوه رنامى سادى و مه كه راش به ياوه رنامى ئه ره تاشيى: ياوه رنامى سادى، دماگير، نيشانى ره گه زى، ياوه رنامى ئه ره تاشيى:

- 1- دماگيرو (اى، ايبى): ته ختايى، ره قايى، نه رمايى، سه وزايى، ليلايى. نير ته ختاييه، ره قاييه، نه رماييه، سه وزاييه، ليلاييه. ما. قاره مان ياگيوى ته ختاييه نه شاراش كه رته.
- 2- دماگيرو (انى): ته ختانى، سه ختانى، ره قانى، نه رمانى، وشكانى. نير ته ختانيه، سه ختانيه، ره قانيه، نه رمانيه، وشكانيه. ما باني ته خانى، كه پرهى ته ختانيه وته يش وه شه ن.
- 3- دماگيرو (هله): نه رمله، سه وزهله، چه رمله، قيتهله، زيتهله، زه ردهله، نير نه رمله، سه وزهله، چه رمله، قيتهله، زيتهله، زه ردهله، ما ئارو گه نجه قيتهله كهى هامساما سه ماي كه رى، ئارو گه نجه قيتهله كهى هامسيما سه ماي كه رى.
- 4- دماگيرو (له): كه وه له، سوورله، بورله، مورله، ژيرله. نير كه وه لى، سوورلى، بورلى، مورلى، ژيرلى. ما فروجى سوورله گوشتش له زه تين. وارو كهى سوورلى گوشتش له زه تين.
- 5- دماگيرو (وله): ره قول، شرول، نه رمول، ناسكول، فشول. نير ره قول، شرول، نه رمول، ناسكول، فشول. ما زه ماي شرول و وه يوهى شرول تائيسه كى ديئنى.
- 6- دماگيرو (له): وه شله، چه رمله، زه ريفله، سياوله، بورله. نير وه شلى، چه رمله. زه ريفلى، سياولى، بورلى. ما كاوپوي سياوله ئينا دلى شه وه ره كه ينه. كاوپويهى سياولى ئينا دلى شه وه ره كه ينه.
- 7- دماگيرو (ول): نه رمول، شرول، گه رول، فشول، ناسكول. نير نه رمول، شرول، ناسكول، گه رول، فشول. ما زه مينه كه ته مام فشول بيه ن. وه ره كهى ته مام فشول بيه نه. كاوپه كى گه رول بيه نه.
- 8- دماگيرو (كه): لووسكه، پيسكه، وردكه. نير. لووسكى، پيسكى، وردكى. پياى پيسكه، زه نهى پيسكى خه يه ره ش جه دهس نمه بووه.
- 9- دماگيرو (يله): قوتيله، كه ريله، ورتيله، خريله، كوليله، گه ريله، پانكيله. نير قوتيلى، كه ريلى، ورديلى، كوليلى، خريلى، گه ريلى، پانكيلى. ما گيسكى كه ريله، گيسكهى كه ريلى زه ريش شيرينه نه.

- 10- دماگيرو (انه): ژيرانه، مه رڌانه، زيره کانه. نير
ژيراني، مه رڌاني، زيره کاني، کي. ما
- 11- دماگيرو (کوله): دريژکوله، پانکوله. نير. دريژکولي، پانکولي.
باميه ي دريژکوله و کووله کي دريژکولي هه رزانيي.
- 12- دماگيرو (وکه): شيتوکه، گيلوکه، فه قيروکه. نير. گيلوکی، شيتوکی، فه قيروکی. ما
- 13- دماگيرو (چک): شيرينچک، ته رچک. نير. شيرينچکه، ته رچکه، ما
- 14- دماگيرو (جوله): گولانجوله، گولابجولي. نارام کتيبي گولانجوله ش ئه سا.
نارام سه عاتيوي گولانجوليش ئه سا.
- 15- دماگيرو (جله): گولانجله، گولانجلي.
لالو که رهم باخيوه گولانجله و ميوپوه ي گولانجليش هه نه.
- 16- دماگيرو (جلانه): گولانجلانه، گولانجلاني.
(دماگيره کانو، جوله، جلّه، جلانه هه ر مانيوه شان هه نه)
- 17- دماگيرو (کيله): پانکيله، پانکيلي
- 18- دماگيرو (هله): کوله له، سووره له، که وه له، کوله لي، سووره لي. که وه لي
کوله له، کوله لي سه رچوپيه که ش گرتو دهس .
- 19- دماگيرو (که له): لووسکه له، سوورکه له، لووسکه لي، سوورکه لي.
- 20- دماگيرو (که لانه): سوورکه لانه، لووسکه لانه، سوورکه لاني، لووسکه لاني.
- 21- دماگيرو (کليشه): چه رمه کليشه، چه رمه کليشي.
- شوتي چه رمه کليشه تامش وه ش نيه ن. مه وجه ي چه رمه کليشي په ي سه رو ياگا وه شه نيه نه.
- 22- دماگيرو (ان): ته ختان، نه رمان، رهقان. ته ختانه، نه رمانه، رهقانه.
زهميني رهقان ئاوي هورنمه چنو. ياگي نه رمانه ئيسراحت مڌو به شهر ي.
- 23- دماگيرو (له ر): چه پله ر، چه پله ره، بنويسي چه پله ر و بنويسه ي چه پله ره خه تشان وه شه ن.
- 24- دماگيرو (ول): کرژول، کرژوله: به ني کرژول و نه ي کرژوله نارحەت پرچياني.
فروه ئي دماگيرا زياتر په ي گولانه که رده وه يه و ياوه رنامي به کار مه ياني.
- 25- دماگيرو (ون): قيزه ون، قيزه ونه

يه رهم: وه لگيري ملانه سه رو ياوه رنامي سادي و مه که راش به ياوه رنامي ئه ره تاشيي:

دوي وه لگيري ما هه ني ملا سه رو ياوه رنامي سادي و مه که راش به ياوه رنامي ئه ره تاشيي:

1- وه لگيرو (نه): وه لگير + ياوه رنامي سادي + نيشاني ره گه زي، ياوه رنامي ئه ره تاشيي: نه وه ش:

نه وه شه، کورپوي نه وه شم دي. کناچپوه ي نه وه شه م ديه.

وهلگيرو (نا): وهلگير + ياورنامى سادى + نيشانى رهگهزى، ياورنامى ئه ره تاشيى: ناوهر، ش، نارپك، ناساق، ناپاك، ناشيرين، نارپه سەن، ناتە سەر. نير
 نارپكه، ناوهر، ناپاك، ناساق، ناشيرينه، نارپه سەن، ناتە سەر. ما
 كارى نارپك دلوه شكەر نيهن. هەرمانه ي نارپكه دلوه شكەر نيهن.

چوارم: وهلگيرى هه كه ملا سەرو "رپخه" و كه رده وهى و كه روشا به ياورنامى ئه ره تاشيى: وهلگير +
 رپخه + نيشانى رهگهزى، ياورنامى ئه ره تاشيى، خاسيه تو نامى بكه رى، اسم فاعلى، سيفه ت فاعلى
 هورمه گيران.

- 1- وهلگيرو (نه): نه مر، نه زان، نه زا، نه زوك، نه ئار، نه وەر، نه يار، نه دى. نير
 نه مره، نه زانه، نه زى، نه زوكه، نه داره، نه وهره، نه ياره، نه ديه. ما
 پيامى نه زان، زه نى نه زانه شەريکيش تەلخەن.
- 2- وهلگيرو (ب): بوان، بواج، بوهر، بكوژ، بنويس، بزان، بكه ر، بدى. نير
 بوانه، بنويسه، بواچه، بوهره، بكوژه، بكه ره، بديه. ما
 نه زاد بنويسو مه كته به كه و ئيمه ن. نازاره بنويسه و مه كته به كه و ئيمه نه. نه ئى و بډى كورپيشا بى
 گونشا بپرى. نه جو نه ئى و بډيا.
- 3- وهلگيرو (ئه ره): ئه ره كه ر، ئه ره ئاوهر، ئه ره وز، ئه ره پاچ، ئه ره تاش. نير
 ئه ره كه ره، ئه ره وزه، ئه ره ئاوهره، ئه ره پاچه، ئه ره تاشيى. ما
 ته وه رزىنى ئه ره پاچ مشيوم ده مه زرد بو. ياورنامى ئه ره تاشيى وانمى.
- 4- وهلگيرو (ئه نه): ئه نه كه ر، ئه نه وز، ئه نه چه قن، ئه نه ئاوهر. نير
 ئه نه كه ره، ئه نه وزه، ئه نه چه قنه، ئه نه ئاوهره، سه نه تكارى ئه نه ئاوهر وه لاتی وه لى موزو.
- 5- وهلگيرو (ئه وه): ئه وه گيلن، ئه وه سورن، ئه وه كوشن، ئه وه نويس. نير
 ئه وه گيلنه، ئه وه سورنه، ئه وه كوشنه، ئه وه نويسه. ما
 نويسه رى ئه وه نويس هه ميشه فره مه مانىو. نويسه رى ئه وه نويسه هه ميشه فره مه مانىو.
- 6- وهلگيرو (چه نه): چه نه سان، چه نه كه ر، چه نه وز، چه نه گير، چه نه به ر، چه نه وەر، چه نه زان. نير
 چه نه سانه، چه نه كه ره، چه نه وزه، چه نه گيره، چه نه به ره، چه نه وهره، چه نه زانه. ما
- 7- وهلگيرو (په نه): په نه واچ، په نه كه ر، په نه زان، په نه وەر، په نه به ر، په نه گير، په نه شان. نير
 په نه واچه، په نه كه ره، په نه زانه، په نه وهره، په نه به ره. ما
- 8- وهلگيرو (وه نه): وه نه په رس، وه نه گير، وه نه وان، وه نه كه ر، وه نه گن، وه نه په رسه، وه نه گيره،
 وه نه وان، وه نه كه ره، وه نه گنه.

په نجه م: وه لگيرى ملان سهرو "قه دى" و كه رده وهى و كه روشا به ياوه رنامى ئه ره تاشيى:

- 1- وه لگيرو (ئه ره): وه لگير + قه د + نيشانى ره گه زى: ياوه رنامى ئه ره تاشيى
ئه ره چه قا، ئه ره ورا، ئه ره لوا، ئه ره تپا، ئه رپرا، ئه ره نيشت، ئه ره مه نده. نير
ئه ره چه قى، ئه ره وپرى، ئه ره لوى، ئه ره تپى، ئه ره پرى، ئه ره نيشتى، ئه رامه ندى ما
ميخى ئه ره چه قا، گو چانه ي ئه ره چه قى ئاسان بهر نمه يووه.
- 2- وه لگيرو (ئه نه): ئه نه ياوا، ئه نه فكريا، ئه نه خزا، ئه نه چه قا، نير
ئه نه ياوى، ئه نه فكريى، ئه نه خزى، ئه نه چه قى. ما
باخه وانى ئه نه ياوا باخى عال منيوره. باخه وانى ئه نه ياوى باخى عال منيوره.
- 3- وه لگيرو (ئه وه): ئه وه گيلا، ئه وه لكا، ئه وه ته قا، ئه وه سله ما، ئه وه په ما. نير. ئه وه گيلى، ئه وه لكى،
ئه وه ته قى، ئه وه سله مى، ئه وه په مى. ما.
ترشيياتى ئه وه گيلا مه بو به شه راب. هه نگوورى ئه وه گيلى تامش تال مه بو.
- 4- وه لگيرو (چه نه): چه نه ئاما، چه نه ويه رده، چه نه كه وته، چه نه زانا. نير
چه نه ئامى، چه نه ويه ردى، چه نه كه وتى، چه نه زانى. ما
- 5- وه لگيرو (په نه): په نه ياوا، په نه زانا، په نه كه وته، په نه كه رده. نير
په نه ياوى، په نه زانى، په نه كه وتى، په نه كه ردى، كورى په نه ياوا مشيوم تاته يش سه ينووه.
كناچى په نه ياوى مشيوم تاته يش سه ينووه.

ششم: دماگيرى ملانى سهرو (رئخه، قه د) ي مه كه روشان به ياوه رنامى ئه ره تاشيى:

رئخه + دماگير + نيشانى ره گه زى = ياوه رنامى ئه ره تاشيى

1. دماگيرو (وك):

- لهرزوك، ته رسنوك، خشوك، نير. لهرزوكه، ته رسنوكه، خشوكه. ما.
پيائى ته رسنوك روئى هه زار جارى مه مرو. زه نى ته رسنوكه روئى هه زار جارى مه مرو.
2. دماگيرو (نده): خاسيه تيوى فاعلى به خشونه.
نويسنده، گه زنده، كوشنده، برنده به خشنده نير
نويسندى، گه زندى، كوشندى، برندى، به خشندى. ما
3. دماگيرو (ن): سوچن، چه كن، مشن، موچن. سوچنه، چه كنه، مشنه، موچنه.
بزله ي چه كن، بزلى چه كنه مه شو به لامووش⁷⁰ بكرىو.

⁷⁰ به لامووش يام به لاموو: دم پوشتيوى درهيدار من مكه ريش دهمو بزله ي، گور هكله ي هتا نه چه كنو (جاران پوسه ژوژووشان كه ردمن دهمو گور هكله ي)

4- دماگیرو(ا): زانا، تاوا، یاوا، گهنا، وینا، له رزا، زانی، تاوی، یاوی، گهنی، وینی، له رزی. کاله کی یاوا، ههنگوری یاوی مسانوو په یتا. (هه رچنده ئیهن بنه رتته ریخه و چه مهین و مورفیمو ویه رده یش لوان سه ر).

5- دماگیرو(لوك): وازلوك، وازلوكه. هامسای وازلوك، وازلوكه هامسایش بیزار مه که رونه.

6- دماگیرو(ال): ترال، گه پال: تراله، گه پاله .

پیاپی ترال، ژنه می تراله یا خوا هیچ یاگینه نه بو.

7- دماگیرو(وډه): گیروډه، گیروډی

8- دماگیرو(یا): نیشانی بکه رنادیاری:

دزیا، گیریا، نویسیا، شوریا، دزیی، گیری، نویسی، شوریی.

چاله که می کوشیا، هه شه می کوشیی پوسه که ش به قیمة ته ن.

چیو واری: قهه + دماگیر + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئه ره تاشیی

9- دماگیرو(هلا): مه رده لا، مه رده لی

فه رهنجی مه رده لای، چوخی مه رده لی هه رگیز نه که رینه.

10- دماگیرو(ه): مه رډه، سوته، که وته، وته، که رډه. نیر. مه رډی، سوته، که وتی، وتی، که رډی.

تاته می مه رډه، ئه ډای مه رډی مه شو خه پیره ش کیانی شو نیره

حه وته م: دماگیر می ملا سه رو یاوه رکه رده وه می ساده می و مه که روشان به یاوه رنامی ئه ره تاشیی:

یاوه رکه رده وه می ساده + دماگیر + نیشانی ره گه زی = یاوه رنامی ئه ره تاشیی:

1- دماگیرو(هکی): سه ره کی، په نانه کی، چیره کی. نیر. سه ره کیه، په نانه کیه، چیره کیه. ما

کاری سه ره کی رای سه رکیه نه سه رمه گیرو.

2- دماگیرو(ین): سه رین، وارین، چیرین، دمایین، وه لین. نیر

سه رینه، وارینه، چیرینه، دمایینه، وه لینه. ما. کاری وه لینم شه نیه ری بی، هه رمانه می دماینه م

مه بونه به وه زما پیره.

3- دماگیرو(دار): بندار، سه ردار، په شتدار، پودار، بنداره، سه رداره، په شتداره، پوداره.

4- دماگیرو(هوانه): چه په وانه، راسه وانه. چه په وانی، راسه وانی. به بیله می چه په وانی پابیل

مه که روو.

5- دماگیرو(یډه): لایډه، لایډی. هامرای لایډه و هامرپی لایډی هه رگیز خه یره نمه ډاوه.

6- دماگیرو(کو): پاشکو، پاشکو. کاوانی پاشکو و نه رمینه می پاشکو مشو تنډ ده سبگیران.

7- دماگیرو(ه): راسه، چه په. پاسی، چه پی. جاده می راسه نه و رای راسینه راویه ر نمه مانیو.

یہ رہم: یاوہرنامی ئامیتی Compound adjective

یاوہرنامی ئامیتی لانی کہ مہ شو دوی واتی مانا داریش چہ نہ بان: بالاعہرعر، بالابہرز، قہ ڈباریک، دم تہر، چہم سیاو، وەش باور، ہہر بہ سہر .

پہی وەشکەردهی یاوہرنامی ئامیتی چنڈ یاسیوہ ہہ نی:

- 1- نامی + نامی (بی یاردی) + نیشانی رہ گہزی: یاوہرنامی ئامیتی:
گہرڈن بلور، بالاعہرعر، لووت زہنگن، بروکہ مان، گوش گلیم، دم چالہک . نیر
گہرڈن بلورہ، بالاعہرعرہ، لووت زہنگنہ، بروکہ مانہ، گوش گلیمہ، دمچالہکہ. ما
- 2- نامی + یاوہرنامی، بی یاردی + نیشانی نیرومای: یاوہرنامی ئامیتی:
پوو وەش، دلرہق، دەس دریز، دەمتہر، گوشزل، دەمپیس، سہرزل، نیر
پوو وەشہ، دلرہقہ، دەسدریزہ، دەمتہرہ، گوشزلہ، دەمپیسہ، سہرزلہ. ما
- 3- نامی + نامی تہمامہ کہری، اسم مہ فعل + رہ گہز: یاوہرنامی ئامیتی.
سہرہمہ پریا، لەمدریا، زیل سوتہ، دم بہ سیا، دەنگ زریا. نیر
سہرہ مہ پری، لەم دری، زیل سوتی، دم بہ سیی، دەنگ زری. ما
- 4- نامی + دلگیر + نامی + رہ گہز: یاوہرنامی.
ہہر بہ سہر، پوو بہ خال، گیحہل بہ قنگ، دم بہ خوہ، سہر بہ گوبہ نڈ. نیر
ہہر بہ سہرہ، پوو بہ خالہ، گیحہل بہ قنگہ، دم بہ خوئی، سہر بہ گوبہ نڈہ. ما
- 5- یاوہرنامی + نامی + رہ گہز: یاوہرنامی ئامیتی.
وہشباوہر، پەر بہ رہم، کہ مقسہ، بہ ڈنام، بہ ڈبہخت، نیر
وہش باوہرہ، پەر بہ رہمہ، کہ مقسی، بہ ڈنامہ، بہ ڈبہختہ. ما
- 6- یاوہرنامی + دلگیر "ہ" + نامی + رہ گہز: یاوہرنامی ئامیتی
پیرہ پیا، شیرہ کور، شورہ پیا، تاریکہ رو. نیر
پیرہ ژہنی، شیرہ کناچی، شورہ ژہنی، تاریکہ شہوہ. ما
- 7- نامی + ریخہو کہردہوہی + رہ گہز: یاوہرنامی ئامیتی
ئاوکیش، دەسپر، سفرہ دہر، قہ سہ موہر، ہہرمانکہر، خہیرئاوہر. نیر
ئاوکیشہ، دەسپرہ، سفرہ دہرہ، قہ سہ موہرہ، ہہرمانکہرہ، خہیرئاوہرہ. ما
- 8- یاوہرنامی + ریخہو کہردہوہی + رہ گہز: یاوہرنامی ئامیتی
سیاوپوش، پاسواچ، پیسوہر، وەشوہر، دووروین. نیر
سیاوپوشہ، پاسواچہ، پیسوہرہ، وەشوہرہ، دووروینہ. ما

- 9- یاوه رکه رده وه + نامی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیٹی.
- چیرچه پوک، چیردهس، سه ردهسه، وهرشقه، لاره مل. نیر
- چیرچه پوک، چیردهسه، سه ردهسی، وهرشقه، لاره مله. ما
- 10- نامی + دلگیر، بی دلگیر + یاوه رنامی + ره گه زی: یاوه رنامی ئامیٹی.
- هامنه بیزار، زمسانه بیزار، یانه ویران، زه پرتال. نیر
- هامنه بیزاره، زمسانه بیزاره، یانه ویرانه، زه پرتاله. ما
- 11- ژماره + نامی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیٹی.
- دووه دل، چوارچه م، دووه پروو، شش په نجه، چوارگوشه. نیر
- دووه دله، چوارچه مه، دووه پرووه، شش په نجی، چوارگوشی. ما
- 12- یاوه رکه رده وه + ریخه + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیٹی
- که م وهر، که م زان، فره زان، فره واچ، فره گیل، فره ریسه. نیر
- که م وهره، که م زانه، فره زانه، فره واچه، فره گیل، فره ریسه. ما
- 13- دووه جار (واوهی) که رده وه یو نامی یام یاوه رنامی:
- نامی + نامی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیٹی.
- ولّ ولّ، هه لا هه لا، پارچه پارچه، خالّ خالّ. ولّ ولّ، پارچه پارچی، هه لا هه لی، خالّ خاله .
- یاوه رنامی + یاوه رنامی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیٹی.
- زه ریف زه ریف، تش تش، زل زل، رهق رهق. زه ریف زه ریفه، تش تشه، زل زله، رهق رهقه.
- 14- یاوه رنامی + دلگیر "و" + یاوه رنامی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیٹی.
- سوور وچه رمه، که پ و لال، که پ و گول، تش و تال. سوور و چه رمی، که پ و لاله، که پ و گوله، تشوتاله.
- 15- یاوه رنامی + دلگیر "و" + واتیوه بی مانا + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیٹی. جه بنه پرتنه ئی
- واتی بی مانا زه مانو ماناداری بیینی، ئیسه پاسه شان سه رنامان، ئه جو ما بی مانانی.
- گورج و گولّ، رهق و تهق، تننّ و تولّ، ساف و سولّ. نیر
- گورج و گولّه، رهق و تهقه، تننّ و تولّه، ساف و سولّه. ما
- 16- واوه یکه رده وه نامی + دماگیرو "ین" + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیٹی.
- ولّ ولین، گولّ گولین، نه خش نه خشین، خهت خهتین، خیلّ خیلین. نیر
- ولّ ولینه، گولّ گولینه، نه خش نه خشینه، خهت خهتینه، خیلّ خیلینه. نیر
- 17- یاوه رکه رده وه + یاوه رنامی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیٹی.
- شه وکور، روبیزار، شه و بیدار. شه و کوره، روبیزاره، شه و بیداره، چیرله م که وه: چیرله م که وی.

- 18- نامی + ریخه و که رده وهی + دلگگیر "ه" + یاگه گپرو نامی "وی" + دماگپرو "ر" + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی:
- گمیزکه ره ویر، گووکه ره ویر. گمیزکه ره ویره، گووکه ره ویره .
- 19- واتپوه مانالیله + دلگگیر "و" + یاوه رنامی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی.
- کش و مات، شهق و شرپ، قول و قیت. کش و ماته، شهق و شرپ، قول و قیت.
- 20- نامی + نامی بکری + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی.
- کوس که وته، پهنگ پرا، دس ویه رده. کوس که وتی، پهنگ پری، دس ویه رده .
- 21- نامی + دلگگیر "ه" + ریخه و که رده وهی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی .
- دهمه وهر، نانه وهر، دسه پاچه، چله کیش. دهمه وهر، نانه وهر، دلور: دلوره، دسه پاچی، چله کیشه.
- 22- ریخه و که رده وهی + دلگگیر "ه" + نامی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی.
- ته رسه زال، به سه زوان، یاره له م. ته رسه زال، به سه زوانه، یاره له مه.
- 23- یاوه رکه رده وه "راده" + نامی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی.
- که م روو، که م مهک، که م دس، فره هه رمان. که م رووه، که م مهکه، که م دسه، فره هه رمانه.
- 24- نامی + دلگگیر "او" + نامی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی .
- پهنگا و پهنگ، بهینا و بهین، سه را و وار، لنگا و قوج، سه را و قن، پهنگا و پریس. پهنگا و پهنگ، بهینا و بهینه، سه را و واره، لنگا و قوجه، سه را و قننه، پهنگا و پریسه.
- 25- یاوه رنامی + یاوه رنامی + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی.
- جوانخاس، ته پپیر، زلحول. جوانخاسه، ته پپیره، زلحوله.
- 26- یاوه رکه رده وه + دلگگیر "و" + ریخه + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی.
- پالو پاچ، سه روکه ر. پالو پاچه، سه روکه ره .
- 27- نامی + وه لگگیر "ئه ره" + ریخه + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی.
- چه م ئه ره گیر، سه رئه ره وز، هه نارئه ره ته کن. چه مئه ره گیره، سه رئه ره وزه، هه نارئه ره ته کنه. مل ئه ره ته کن: مل ئه ره ته کنه.
- 28- نامی + وه لگگیر "ئه وه" + ریخه + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی.
- کتیب ئه وه گیر، کاغه ز ئه وه وان، به ره ئه وه که ر. کتیب ئه وه گیره، کاغه زئه وه وان، به ره ئه وه که ره.
- 29- نامی + نامی + ریخه + نیشانی ره گه زی: یاوه رنامی ئامیتی.
- سه رسوالکه ر، دم ترکه ن، نان سه روز. سه رسوالکه ره، دم ترکه نه، نان سه روزه.

30- ژماره + دلگير "و" + ژماره + دماگير "ه": همين "+ نيشانئ رهگه زى: ياوه رنامئ ئاميتئ. ويس و په نجه م، ويسو په نجه مين. حه فتا و يه رهم، يه رهمين، سه ثو چوارهم، چوارهمين ويس و په نجه م، په نجه مينه، حه فتا و يه رهمه، يه رهمينه. سه دو چوارهمه، چوارهمينه.

جوره کيئ تهر و ياوه رنامئ

بيژگه ياوه رنامه کان وه لتهر باسماں که ردئ چنډ جورئ تهر ياوه رنامئ هه نئ، که نامئ بکه ري، نامئ وهرکاري (ياوه رنامئ بکه ري، سيفت فاعلي، ياوه رنامئ کريئ، سيفت مه فعولي) ساحيب ههرمان و کارو کسمه نئ، که ئه رکو ياوه رنامئ مه پورپانئ. ساحيب ههرمان و کسم پيسه: سه روک، پراوه بهر، ماف ئه شناس، دادور، ماموسا، دوکاندار، کريکار، شوانه، خزمه تکار، ئئ نامئ گردما مشناسميئشان و دايم و دهرهم ئينيئ سه رو زوانيماره، وه لئ با بزنامئ نامئ بکه ري و ته مامکه ري چه ني بزناميئوه .

يوه: نامئ بکه ري: ياوه رنامئ بکه ري سيفت فاعلي، اسم فاعل

نامئ بکه ري دهورو ياوه رنامئ مه وينو، جه ريخه يام قه دو که رده وه ي، به هامکاري وه لگير يام دماگيري وه شه مه بونه:

- 1- قه دو که رده وه ي نه ويه ري + نيشانئ رهگه زى: نامئ بکه ري که وته، سوته، وته، ويه رده، پرا، تشيا: که وتئ، سوته، وتئ، ويه رده، پري، تشيئ. هه نارئ تشيا گولهن، وه لئ به ي تشيئ وه شه نه.
- 2- ريخه + دماگير "ا" + نيشانئ رهگه زى = نامئ بکه ري زانا، تاوا، په ما، وينا، گره وا، نويسا: زانئ، تاوئ، په مئ، وينئ. گره وئ، نويسيئ. کورپي گره وا، کناچئ گره وئ مشوم چيشش چه ني که ري.
- 3- ريخه + دماگير + نيشانئ رهگه زى = نامئ بکه ري له رزوک، ته رسنوک، خشوک: له رزوکه، ته رسنوکه، خشوکه.
- 4- وه لگير + ريخه + په گه ز = نامئ بکه ري. چنډ وه لگيريئ هه نئ: وه لگير + ب + ريخه + په گه ز = نامئ بکه ري بکوژ، بکه ر، بوهر، بزآن، بوان، بواج، بپر: بکوژه، بکه ره، بپره، بوهره، بزانه، بوانه، بواچه. (بکوژ و بپر ويشهن). متاومئ بواچمئ سازه يام مورفيمو (ب) که زانستي تهرن. وه لگير "نه" + ريخه + په گه ز = نامئ بکه ري نه وهر، نه که ر، نه زان، نه لا، نه وس، نه شور: نه وهره، نه که ره، نه زانه، نه لي، نه وسه، نه شور.

وهلگير (چه نه، په نه، وه نه) + رځخه + په گه ز = نامی بکهری.

چه نه زان، په نه زان، وه نه وان. نیر

چه نه زانه، په نه زانه، وه نه وانه. ما. قهومی په نه زان و قهومی چه نه زانه وه شه سیپنی.

5- نامی بکهری نامیتپش هه نه:

پیاکوش، پاسواچ، سه رپر، نه رمه بر، سه ربه س. نیر

پیا کوشه، پاسواچه، سه ربره، نه رمه بره، سه ربه سه. ما

دوئ: نامی وهرکاری: یاوهرنامی کریی اسم مه فعل، سیفت مه فعل

په ی وهش که رده یو نامی وهرکاری ته وه جه ما پی دووه هه نگامان مه بونه:

A. رځخه و که رده وه ی بکه نادیار ی + نیشانی په گه زی: نامی وهرکاری

وره شیا، کوشیا، وریا، خنیکیا، سوچیا. نیر

وره شی، کوشی، وری، خنیکي، سوچی. ما

بامیه ی وره شیا و بايجانی وهرشی هورنمه گریووه.

B. نامی وهرکاری مه کریون نامیتی بو:

نامی + رځخه + دماگیر و بکه نادیار "ی" + په گه ز: نامی وهرکاری.

به ش وریا، ته تک کریا، سه ره شوریا، دس مه ریا. به ش وری، ته تک کری، دس مه ری

هاموه لاتی به شوریا، به ش وری داډ لاو کئ ببه رو.

نامی بکهری و وهرکاری نامی خاوه نکار و کسم، زوانو هه ورامینه نامی نیه نئ بنه په ته نه یاوهرنامی،

مه گنان وریتی یاوهرنامی "چه نیه تی" وه هه ریاسه سازه و "ی" هه ن به نیشانه، ئینه یچ زیاته ر

سه له منوش چون "ی" مه گنو میانو سیفه و مه سوفی په ی نمونه ی:

پیای بوهر، کوری بکوژ، شاگرثی زانا، کریکاره ی پاس وچه. نامی بکهری.

باخی وره شیا، شیعره ی نویسی، جوهری شیوی. کریکاره ی فره زانه. نامی وهرکاری.

یو ته ر جه نیشانه کان، هه که ئی نامی بکه ر و وهرکاریه مه بان به یاوهرنامی، ئانه ن نیشانی نیرو مای

سه رشاهه به رمه گنو به هامسانینی⁷¹ "متابق grammatical gender matching, identical"

بکه ر، بوهر، زانا، تاوا، پیاکوش، دس بر: بکه ره، بوهره، زانی، تاوی، پیاکوشه، دس بره.

⁷¹ هامسان: متابق : matchin, identical

نوویسیا، شورییا، دەس بریا، سەرۆهه شئوویا: نوویسی، شوری، دەس بری، سەرۆهه شئووی. ئاسنگەر، نانهوا، شوانه، حەیاندار، هیتیار: ئاسنگەر، نانهوی، شوانی، حەیاندار، هیتیار.

تاخایتی زوانو هەرۆامینه یه کسه رەگهزو ئا نامی بکهرو وەرکارو پیشه و کسم... مزانمی، چون په ی نیری نویسه ی گیرهه "که نسانت" مه یونه، هه و میلی نویسه ی خری بیگیر "قاو" دما واته کیوه مه یو: بکه، بواج، بکوژ، جگه ره وەر، بنویس، دەس بر: بکه ره، بواچه، بکوژ، دەس بر.

وهلی ئەگەر دما نویسه واته کی په ی نیری "ا" بیگیر بو، ئاوه ختی هه و میلی مه بو به "ی": شوری، به رکریا، تالان کریا: شوری، به رکری، تالان کری.

سەرکرتی: سەرکرتی، شوانه: شوانی، هیتیار: هیتیار. ئی چنډه نامی هەر یوشان تارینی که سیوه مه که ران، هه که کسمیش هه، شوانه ئا که سه نه حەیان وه ی مه که رو، هیتیار هیتیه مه که رو، هەر یوشان تارینیوه هه، مه وسو فیئی.

یاوه رنامی و نیشانی رەگەزو نیر و مای

زوانو هەرۆامینه نیشانی رەگەزو نیرۆمای فره به جوانی به رمه گنونه، به چنډ ته شکو:

یوه: حاله تی ئاسایینه هه ر نامیو به نویسه ی گیرهه⁷² "که نسانت" دماییش ئاما بو ئانه نیره نه، هه ر پاسه هه ر نامی به نویسه ی بیگیر "قاو" (ا، ی، ئ، ه) ئانه میلینه.

دوی: په ی به رسته ی نیر و مای مه تاومی نیشانی ئەژناسه ی و نه ژناسه ی به کار باوه رمی به وسته ی سه رو نیشانه کان په ی سه رو نامه کان (هکه، یو) په ی نیری و (هکی، یوه) په ی میلی. (کورکه، کناچه کی. که له شیر یو: که رگیوه).

یه رهم: سیفه و مه وسوف زوانو هەرۆامینه هامسانینی "متابق" یانی ئەگەر سیفه نیر بو مه وسوفیچ نیره، ئەگەر سیفه میلی بو نه مه وسوفیچ میلینه، ئینه خاسیه تی تایبه و زوانو هەرۆامین هه که به یاسایی و رازوانو سه له میونه:

ئینه یچ نمونی په ی سه له منای یاساکانو رەگەزو نیر و مای زوانو هەرۆامینه:

1- ئا یاوه رنامی هه که به نویسه ی گیرهه دماییشا ئامان: (پاک، ژیر، پاس، ته، سه وز) بنه رته ته ئی واتی زوانو هەرۆامینه به نیر مزیاره، نیشانی (∅) نیشانه ردی مه بان به "بی نیشانی"،

⁷² گیرهه: که نسانت: consonant. بی گیر: قاو: vowel ئی نامی دکت سه جادی په ی نینیره، فره زانستی و ته ماینی

- وهرانوهرکه شان تا قو میلینه به نیشانی (ه) به دهنگیوه بیگیر (ثاول) دمابیش مه یو (پاکه، ژیره، راسه، ته ره، سهوزه).
- 2- ئا یاوه رنامی هه که تاکی نیره نی و به نویسه ی بیگیر (ه) دمابیشان ئامان (گوره، کهوه، تازه، خره، سهوزه له). میله کیشان به نویسه و (ئ) دمابیشان مه یو (گورئ، کهوئ، تازی، خرئ، سهوزه لئ).
- 3- ئا یاوه رنامی هه که تاکی نیره نی و به نویسه و (ا) بیگیری دریژ دمابیش ئامان، تاکه میله کیشان به (ئ) دمابیشا مه یو: (گهنا، پویا، تشیا، نانهوا، ماموسا، بهش وریا، دهس مه پریا) (گه نی، پویئ، تشیئ، نانهوئ، ماموسئ، بهش وریئ، دهس مه ریئ).

لکه و یاوه رنامی Adjectival phrase

- لکه و یاوه رنامی لانی که م جه سیفه و مه وسوفیو وه شه مه بونه سازه و (ی) په یوه ندی به سوشا یوتریوه: مه وسوف + ی + سیفه ت + نیشانی ره گه زی.
- هه ورامینه نیشانی سه ره کیه و ته رکیبی وه سفی (ی) ه، مه کریو پیسه یاسیوه چه سپیی باسش بکه رمئ:
- 1- ئه گه مه سوفه که، وه سفکریا به نویسه و (ا، ه، و، و، و) دمابیش ئاما بو ئاوه خته نیشانی (ی) مه گنو پالشان: که وای پاک، توبای پاکه، مله ی زل، هه شه ی زله، به لووی شیرین، مروی یاوا، په توی پاک،
- 2- ئه گه مه سوفه که به نویسه و (ی) دمابیش ئامابو ئاوه خته دوئ (ی) پیوه ره مه کریوشان، یوشان گم مه بونه: ژه نی + ی + ژیره: ژه نی ژیره.
- 3- ئه گه مه سوفه که به نویسه و (ئ) دمابیش ئامابو ئاوه خته، نیشانی (ی) به رمه پرنو و ویش یاگیش مه گیرووه: کناچی + ی + ژیره: کناچی ژیره. کوله کی زله، مریچلی جوانه.
- سازه و دای پالو (ی) ته رکیب وه سفی هیچ پیوه ندیش نیه ن سه رو ره گه زو نیرو مایه و، وه ختیو مه وسوف تاک بو پیسه و ویش مه نووه، وه لی ئه گه مه وسوف کو بو، ئا وه خته سیفه و مه وسوف مه بان به کو، نیشانی نیر و مایچ په ی هه ردوی پیسه و یوینه هامسانه نه، سازه که "ی" گمه مه بونه (کورئ ژیری، کناچی ژیری، وه زئ عالی، هه نجیری عالی).
- ئه گه مه وسوفه که دمابیش به (ا) ئامابو، ئاوه خته نیشانی کوئ (ئ) ملو سه رش:
- (پیی ژیر: پیئ ژیری، که وای تازه: کهوئ تازی، ماموسای زیره ک: ماموسئ زیره کئ).

- 4- رازوانو هه وورامینه (لکه و یاوه رنامی) مه بونه به (مزاف) چه ئامرازش پووه بو یام نا:
 ئاوی سه رڌه و هانه کا وه شه نه. چناری به رزو دهره که یما بری.
 ئینی وه زه خاسه کیو باخه که ینی. مانگه ی هه شته مه و پاری گهرمه بی.
 5- لکه و یاوه رنامی مه کریو ببویچ به (مزاف الیه):
 یانه و پیای ژیری. یانه و پیای ژیره که ی. یانه و پیای ژیرا.

پله کیو یاوه رنامی Degrees of adjective

یاوه رنامی یه ری پلیش هه نی:

یوه: پلی چه سپیی

دوی: پلی به راوردی

یه ری: پلی بالای

وه لی ئانه ی بلمینه دلئو باسکه ی به کولی باسو پلی به راوردی مه که رمی: یانی دوی چیوی وه رانوه رو
 یوی، چه سیفه تیوه هامه به شینه یوشان چه هه ننو ئه ویشانه زیاته ر یام که متهر ببونه، وه لته ر یام
 دما ته ر ببونه:

- کاوان چه نه وزادی گهره ته رهن.
- نه وزاد چه کاوانی گولانه ته رهن.
- ئاسن چه سمه را، چه لوکه ی قورسته رو ره ق ته رهن.

یوه م: پلی چه سپیی Positive degree یاوه رنامیوه پروته نه، هیچ نیشانیوی واتسازیش پووه
 نه لکینه، وه لیم له مه ش په رنه به نیشانی ره گه زو نیرومای، هه ریاسه مه بو به بنه ره تو پلی به راوردی و
 بالای: ژیر، ته مه ل، گهره، تازه، زانا، ئازا، وریا، به ئاگا، سه ره به س. نییر
 ژیره، ته مه له، گهری، زانی، ئازی، وریی، به ئاگی، سه ره به سه. ما

دووه م: پلی به راوردی Comparative degree به شیویوه وه شبونه په ی به راوردی که رده ی و نیشاندای
 راده و خاسیه تو چه نیه تی به ینو دوی چیوانه (دوی ده سی، دوی که سی، دوی له تی).

کناچی چه کوری په حمین ته رنه. پایز چه زمسانی سه رڌ ته رهن.
 پلی به راوردی به دوی رایئ وه شه مه کریو:

- 1- راو واته سازیوه: ئه پی یاسی: پلی چه سپیی + نیشانی پلی به راوردی "ته ر" + نیشانی ره گه زی:
 ژیرته ر، تازه ته ر، به ئاگاته ر، سه ره به سته ر، به رزته ر. نییر
 ژیرته ره، تازه ته ره، به ئاگاته ره، سه ره به سته ره، به رزته ره. ما

باخو ئيمه جه باخو شمه وهشته رهن. پالنگان جه موسلي كونته رهن.
 خواي جه گرهواي خاسته رهن. ئاوه وهانه ي جه ئاوه و بيري پاكته رهنه.
 رسته و به راوردينه مه شو ئي خالي و ره چه م بوزيان:
 مه شو ئامرازو په يوه ندي "جه" ي بگنو ميانو هه ردوي به راورده كان.
 مه كروي ياوه رنامي پلي به راوردي بگنو ميانو هه ردوي چيوه به راورد كريبه كانوه:
 قاله گولانه ته رهن جه ناله ي. مه كرويونه بگنويچ دماو رسته كه يه: قاله جه ناله ي گولانه ته رهن
 نيشاني ره گه زو ياوه رنامه كي ملو سه رو پلي به راورده كه ي يام سه رو نيشاني كه رده وه كه ي (ن):
 وهروه جه سهولي چه رمه ته رهنه .
 برئي حاله تيچه نه مه كروي چيوئي به راورد بكريو به چن چيوئي ته ري:
 ئي هه رمانكه ره ئازاته رهن جه هه رمانكه ره كاي ته ري: ئا چناري چوو وه زا گه شته ري و به رزته ريئي.

2- راي مانايي lexicon: ياني ماناي فهره نكيه، ئينه يچ به هامكاري لكه و (فهرته ر، زياته ر، كه مته ر)
 چه ني ياوه رنامي چه سبيئي هه رمانه مه كه رو: هوڏه كه فره ته ر سه رڏا. كوره خو تاته كه زياته ر
 توورهن. من ئه جيام هه ناري كه مته ر وره شياني. خو ئه ڏاكي كه مته ر تورپينه.

بيژگه م ئي دووه رايه چنڏه حاله تيوي ته رو به راورڏي هه ئي:

برئي جاري ئامرازو په يوه ندي "جه" نيا رسته كه نه و ياوه رنامه كيچ ئينا پله و چه سبيايينه، وه لي پله و
 به راورد كه رده كه ي پيسه ني يوي و يه كسانيني: كاوان پيسه براكه يش ژيره ن. نه سرينه پيسه واله كيش
 ژيره نه.

برئي جاري (يا، يام، نام، يا خود) ياگي (جه) ي مه گيراوه:

ياوه رنامه كي نيشاني (ته ر) يش هه نه: تو گه وره ته رهن ي "يا، يام، يا خود" ئاڏ، ئاڏه؟

ياوه رنامه كي نيشاني "ته ر" يش نه بونه: هه ورامانو من ره نكيه ن يا، يام، يا خود ئه وروپا؟

برئي ئامرازي ته ر هه ني بيژگه "جه" ي كه به شداري مه كه ران جه وه شكه رده يو به راوردينه (تا، تاكو،
 تاوه كو، هه تاكو، هه تا، هه تا، هه تاوه كو) گرديچ يه ك ماناشا هه نه:

ئالتون گرانتته رهن، تا، هه تا، هه تاوه كو مس. گوراله برمي جوانته رهنه تا گاوگورال.

پلیٰ به راوردی ئی چئوان هورمه گئرونه

نیشانی کوی: زهریف: زهریفه: زهریفی. زهریفته: زهریفته ره: زهریفته ری. زهریفته رین: زهریفته رینه: زهریفته رینی.

- 1- نیشانی تاکی و نه ژناسه ی (یو. یوه): جوانیو: جوانیوه: جوانی. جوانته ریو: جوانته ریوه: جوانته ری.
- 2- نیشانی ئەشناسه ی مه لو سه رش: پوخته که، پوخته کی، پوخته کی. پوخته ته ره که، پوخته ته ره کی، پوخته ته رینه که، پوخته ته رینه کی.
- 3- نیشانی ره گه زی: وه لته رفره باسما که رده ن، یاوه رنامی سه نگو مه حه کینه زوانو هه ورامینه هه که نیشانی ره گه زی هورمه گئرونه.
- 4- واو په یوه ندی هورمه گئرو (و) حاله تو ئی زافه ی: زهریفو ویت، زهریفه و ویت په ی ویت. زهریفیو ویت په ی ویت. زهریفه ته رو ویت، زهریفته ره و ویت، په ی ویت، زهریف ته ریو ویت په ی ویت. زهریفته رینو ویت، زهریفته رینه و ویت په ی ویت، زهریفته رینیو ویت په ی ویت.
- 5- ده سه ی یوه مو یاگه نامه په یوه سه کان هور مه گئرو: ژیرم هه ن، ژیره م هه نه، ژیریمان هه نی، ژیرته رت هه ن، ژیرته ره ت هه نه، ژیرته ری تان هه نی. ژیرته رش هه ن، ژیرته ره ش هه نه، ژیرته ری شان هه نی. ژیرته رین، ژیرته رینه، ژیرته رینی ما هه نی.
- 6- ده سه ی چواره مو یاگه نامه په یوه سه کان هورمه گئرو: من (ژیر، ژیره، ژیرته ر، ژیرته ره، ژیرته رین، ژیرته رینه، نان). تو (ژیر، ژیره، ژیرته ر، ژیرته ره، ژیرته رین، ژیرته رینه) نی. ئاده، ئاده. ئووژه (ژیر، ژیره، ژیرته ر، ژیرته ره، ژیرته رین، ژیرته رینه) ن، نه. ئیمه، شمه، ئادی (ژیری، ژیرته ری، ژیرته رینی)، نمی، ندی، نی.
- 7- مورفیمو "یچ" هورمه گئرو: سیروان ژیریچ، ژیرته ریچ، ژیرته رینیچ مه بو.
- 8- یاگه گیرو نامی په یوه سه ی مه گنو میانو هه رده به شه کانو یاوه رنامی نیشانیوه: من ئی (ژیره م، ژیریم، ژیرته ره م، ژیرته ری م) وه ش مسیو، وه شه مسیو. من ئی ژیرته رینی مه وه ش مسیان.
- 9- پلیٰ به راوردی چه په وانو سروشتو یاوه رنامیوه، مه کریو وه لی مه وسوفه که یش بگنو: به رزته رین دره خت چناره ن. کولته رین دره خت ته رینی نه.

10- ٻري دماگيري تهري هورمه گيرو:

ا - دماگيرو (ره): ئي روزگار هه پش كرده سهره (فه قير، فه قيرتهر، فه قيرته رينيره)

ب - دماگيرو (نه): ئا چيوه (چهرمه، چهرمه تهر، چهرمه تهرين) هن په يش بگيله .

ج - دماگيرو (يو): من ويرم ئينا لاو (ئاسان، ئاسانتهر، ئاسانته رينيو)

11- مه بو به ته مامكه رو كرده وهى بي هازى:

ئارى جه ديارى دريژته رهن. شهرمينه جه نه رميني دريژته رهنه.

بلبل جه بالداره كاي تهري دهنگش وهشته رهن .

يهره م: پلي بالاي Superlative degree

پلي بالاي به دوي رايي وه شه مه كريو:

يوه م: راو واته سازى: به وسه ي سهره نيشاني: تهرين، تهرينه په ي سهره ياوهرنامي پلي چه سبيي:

ياوهرنامي پلي چه سبيي + نيشاني پلي بالاي (تهرين) + نيشاني ره گه زي: ياوهرنامي پلي بالاي:

جوانته رين: شيرينته رين: بيمه كته رين. نير

جوانته رينه: شيرينته رينه: بيمه كته رينه. ما

دووه م: راو مانايي فه رهه نكيوه: lexicon به دوي جورى سازه مه كريو:

1- واتيو (ههره، هره) + ياوهرنامي پلي چه سبيي + نيشاني ره گه زي:

ههره، هره كور، هره، هره ژير، هره، هره زانا. نير

ههره، هره كور، هره، هره ژيره، هره، هره زاني. ما

ههره، هره زيره كو زاروله كانمانه. نه سرينه هره، هره زيره كهو زاروله كانمانه.

2- به يارديو هامكاري دهسه واتيوه "لكه": جه گرد، جه سهرتاپا، جه فره، جه ئيمه، جه سهرپاك:

دهسه واتيوه "لكه" + ياوهرنامي پلي به راوردى + نيشاني ره گه زي:

من جه گرديتان پيرته رهنان. سه ليم جه فره يتان قهوت ته رهن.

شانازه جه ئيمه و كناچه كان بالا به رزته رهنه.

پلي به راوردهو بالاي هه رچنڌ تاييبيئي به ياوهرنامي چه نيه تيوه، وه لي مه كريو بلو سهره

ياوهرنامي نسبييچ:

گجيه كهو من پيايانه ته رهن جه گجيه كهو تو. زهره كهي ئاڏه مي جه هينه كي نه سه ي كوي ته رهنه.

ئى لكى ملا سەرو ئا ناما ھەكە مانا نامى و مانا و ياوھەرنامى مئا (پيا، ھەر، تووتە، گاۋە، كىناچى). ھەرىپاسە ملا سەرو نامى بىكەرى و ۋەركارى و ساحىب كارو كىسمە كايچ: كەمال جە جەمالى زاناتە رەن. پەروىنە جە نەسرىنى بەشورىي تەرەنە. شىرىنە ماموساتەرىن ماموسىنە .

ھەرىپاسە پلى بەراوردە و پلى بالاي مەلان سەرو ياگەگىرو نامى (وى) و ياگەگىرو نامى نەرى (ھىچ) ى، برى جارىچ ملا سەرو ياگەگىرو نامى چنشى "فرە، كەم ...": شىروان جە تو وئتەر شىكە مەبەرو. تو وئتەرىن كەسنى پەى من. ھەرمانە كىو تو جە بەتالى ھىچتەرەنە. ھەرمانە كىت ھىچتەرىن ھەرمانەنە. ئەقلەنە سىروان جە سامانى زىاتەرەن. بەشەكى من كەمتەرىن بەشەبى. جورى تەر پلى بەراوردى ۋەشە مەكەران، بىژگەم ئا يەرە پلان ۋەلتەر باسما كەردى، پلەكى تەرى بە بى ھازەكەردەى "mitigator" و بەھازەكەردەى "intensifier"، گەورە و گولانە، بەرزو نزم كەردەيوە پەيدا بونە، زوانو ئىنگلىزچنە ھەن سەرو باسما كەردەن:

- واوھى كەردەيوە و ئاسايى ياوھەرنامەكى:
- بازنىوى زەرث زەرثم ئەسان. كورپوى زەرىف زەرىفم دى.
- واوھى كەردەيوە و يو، يوەمەشا ئامرازو (ى) پەيوەندى ھورمەگىرو:
- ژەنىۋەى درىژەى درىژەم دىيە. ساوئوھى سوورەى سوورە كەوتەرە.
- ژەنىۋەى، ژەنى پىرەى پىرەى گرواى گروى.

دماجار گەرەكەن بواچو برى واتى، پىسە: فرە، ئىنئ، ئانئە، زىا، پەر، چنئ، يەكجار، خەلىيو، خەلى، كەم، مشتئو، بەلاھىرئو، بەحرئو، دنئو، بارئو، لامشتئو، دالئئو، كؤلىو. جورە بەراوردى ۋەش مەكەران:

چاى فرە گەرم دەم مەسوچنو. ژەنى ئىنئە شىرىنە كەسى نەئىنە. چاشتى يەكجار سەردە نەوورئو. ئانزانى زىا خىش لاشەش قورسەن. بالاي ئانئە كؤل پەى پىيى ۋەش نىەن.

لکه و یاوه‌رنامی و ئا نیشانی مه‌لانی سهرش

لکه و یاوه‌رنامی به یاردی نیشانی (ی) یام نیشانی (ه) وه‌شه مه‌بونه، مه‌گنۆ میانو مه‌وسوفی و یاوه‌رنامه‌کیوه، جا وه‌روئانه‌ی به پاو هه‌ردوی نیشانه‌کان، مه‌وسوف و یاوه‌رنامه‌کان مفاریانی:

یوه: ئه‌گهر لکیو به یاردی نیشانی (ی) وه‌شه ببو، ئاوه‌خته یاوه‌رنامی چه‌نیه‌تی، نیسبی، نادیاره و ژماره‌ی پله‌یی مه‌بان به دیاروز "مه‌وسوف":

یاوه‌رنامی چه‌نیه‌تی: کورپی زیره‌ک، کناچی زیره‌که به‌رمشو.

یاوه‌رنامی نسبی: چه‌مچه‌ی چوین، که‌وچه‌ی چوینه‌ بسانه .

یاوه‌رنامی نادیاره: ئه‌سپی چامنه، ماینه‌ی چامنی قیمه‌تش نمه‌دریو.

جه حاله‌تو لکه و یاوه‌رنامی هه‌که به یاردیو (ی) وه‌شه مه‌بونه مه‌شو وه‌ره چه‌مما روشن بو په‌ی:

- 1- ئاگاما دمانویسه و مه‌وسوفی ببو، چوون دوی نویسی بیگیری پئوه‌ره نمه‌بان:
کناچی + ی چه‌رمی: کناچی چه‌رمی .
- 2- نیشانی ئه‌ژناسه‌ی و نه‌ژناسه‌ی و جه‌می، نمه‌لان سه‌رو یاوه‌رنامه‌کی: هه‌ورامی هه‌رگیز نمه‌واچو
کورپی زیره‌کی، کورپی زیره‌کیو، کورپی زیره‌که، کورپی زیره‌که‌که، زیره‌که‌کا ... هتد .
- 3- مه‌وسوفه‌که نیشانی (ه) ی ئه‌ژناسه‌ی (ی) و (یو، یوه) و نه‌ژناسه‌ی و (ی) نیشانی کوی
هورمه‌گیرو:

داخه‌که‌م! کورپی به‌ژبه‌خت به‌رنه‌شی. کورپی به‌ژبه‌خت به‌رنه‌شی.
کورپی ده‌شته‌کی، کناچیوه ده‌شته‌کیه ئامالاما.
ده‌فته‌ری ته‌ریم په‌ی بسانه. پیای چامنه، ژنه‌ی چامنی هورنمه‌گنوو.
شیاو باسیه‌ن ئه‌گهر مه‌سوف کو بو ئانه سیفه‌یچ کونه، هه‌ردوی هامسانینی "متابق" .

دوی: ئه‌گهر لکیوه به یاردیو نیشانی (ه) وه‌شه بو، ئاوه‌خته مه‌وسوفه‌که نیشانی نه‌ژناسه‌ی (ی)، یو، یوه) و (ه‌که) و ئه‌ژناسه‌ی و (ی) کوی هورمه‌گیرو: کورپی فه‌قیری، فه‌قیریو بی یه‌ن به باخه‌وانو
باخه‌که‌یما. کناچه فه‌قیری، فه‌قیریوه بیینه به باخه‌وانو باخه‌که‌یما. بیله ته‌وه‌نینه‌که‌م دا به
هوشیاری. جله‌کی ته‌ریش هورگرتینی په‌ی رو جه‌ژنی. دوله ته‌وه‌نینه‌کیم دا به هوشیاری .

یاوه‌رنامی چه‌نیه‌تی و یاوه‌رنامی ژماره‌و پله‌ی هه‌ورامینه‌ متاوان پسه و "مزاف" ی به‌ریگنان:
ده‌مپراسو گه‌ره‌کی ئاما. گولانه و یانه‌ی شه‌نیه‌ره‌ن. خه‌لاته‌که‌م دا به (یه‌که‌م، یه‌که‌مینه) و وه‌لاو
برکه‌کی. گه‌وری شاره‌کا به‌زه‌یشا نمیو هه‌ژاراره.

چنڊ خالی تهری همدیسان مهوزمیوه وهره چه م:

- 1- حاله تو ئیزافه ی زوانو هه ورامینه به (و) مه کریو نهک (ی).
- 2- هه ریو چا "مزاف" ان بگیری له مه ش په رنه به نامیوه، بنه رته نه بیینه و لابریینه، په وکای بیینی به مزاف الیه.
- 3- وه ختی یاوه رنامه کی نیشانیوه هورمه گیرو، مه شو مزاف الیه بیچ هه مان نیشانی هوربگیری. ئینه یون جه خاصیه ته کانو زوانو هه ورامی، هه که زوانو کوردینه نیه ن. گه وریو ده گیوی. گه وره که و ده گاک. گه وری ده گایا. تاخیتی که رده وه و پرسته که ی چه نی ژماره که ی ویش مه گونجنو: دم پاسو گه رکه کی ئاما. دم پاسی گه رکه کان ئامی

پریزه سته ی یاوه رنامی

فره و جارن وات و واچو روانه یمانه یام نویسته یینه مه وینمی چنڊ یاوه رنامی، به ریز دماو نامیوه، یاگه نامیوه مه یانی، یانی ئامای ریزی یاوه رنامان دماو یویره زوانو هه ورامینه پاس و په وانن، ئی ریزه ندیه به یاردیو (ی)، یام (ه) وسته ی پالی یام واو (و) به سته ی ساز بونه، ئیسه بیچ سه رو هه ریه ره حاله ته که ی منویسمی، وه لیم زوانو ئینگلیزنه ئی ریزه سته یه به پاو یاسای ریکه وزیینه، مه شو بزانی کامه یشان وه لیوه بنیه ییره، ئیجا دماتر هه تا یاوی قره، ئیندا هه له ی پارزوانی بهر مه شو نه، وه لیم زوانو ئیمه نه پاسه نیه ن، متاوی وهر و دما به سیفه کان بکه ری.

یوه: به یاردی (ی): مه وسوف + (ی، ی) + یاوه رنامی + (ی) + یاوه رنامی + ... + به شو گوزاره ی .

نمه ئی دریزی پانی گول گولینی پاکه ی تازه ی قایم مسانو. ئیر

قالیی دریزی پانه ی گول گولینه ی پاکه ی تازی قایمه مسانو. ما

توی گه نجی سه ربه سی ئازای ژیری دهس ره نگین وه شه سیانی.

توی گه نجی سه ربه سه ی ئازی ژیره ی دهس ره نگینه وه شه سیانی.

ئه گه سه رنجه و نمونه کا لاو سه ری دهیمی وینمی نیشانی په گزی فره زاله نه، تا نیشانی دای

پالیش بهر پرنینه (ئازی ژیره. بنه رته نه، ئازی ی ژیره نه.

مه کریو مه وسوف نه شناسبو: ئاوه خته بیسه ش سه رمه یو:

نمه دیوی پانی دریزی گول گولینی پاک. قالییوه ی پانه ی دریزی گول گولینه ی پاکه.

ئەگەر مەوسوف كۆ بېو، ئاۋەختە نېشانى جەمى (ئى) مەلو سەرشان، ئىتر نېشانى ئىزافەى و بەستەى بە رنمەگنان، نېشانى رەگەزىچ بە رنمەگنو:

نمەئى درىژى پانى گول گولېنى پاكى تازى قايمى مسانو.

قالىي درىژى پانى گول گولېنى پاكى قايمى مسانو.

دوئى: بە ياردى (ە): ۋەختىو مەوسوف و سيفە بە ياردى (ە) بە سيانى يوتريو، ئتر نېشانىو جە نېشانەكانو ئەژناسەى، نەژناسەى، جەمى، بە رنمەگنان و ملان سەرو دماو ياۋەرنامى، ھەرىپاسە ياۋەرنامەكىچ بە (ە) بە سيان يوتريو:

كوپە خېشە سوورلە زەرىفە پاكىو. كناچە خېشە سوورلە زەرىفە پاكىو.

كوپە خېشە سوورلە زەرىفە پاكەكە. كناچە خېشە سوورلە زەرىفە پاكەكە.

كوپە خېشە سوورلە زەرىفە پاكى. كناچە خېشە سوورلە زەرىفە پاكى.

كوپە خېشە سوورلە زەرىفە پاكەكە. كناچە خېشە سوورلە زەرىفە پاكەكە.

يەرى: بە ياردى (و): ۋاۋ و بەستەى "رەبت" :

1- ئەگەر مەوسوفەكە تاقتى نىرى گردىن يام مېلى گردىنە بو، ياساكى پى جورەنە:

مەوسوف + ى + ياۋەرنامى + نېشانى رەگەزى + و + ياۋەرنامى:

ھوئەى گەرم و گوپو پاك و دلگىر و پوئىن. ئوتىلەى گەرمە و گوپە و پاكە و دلگىرە و پوئىنە .

2- ئەگەر مەوسوفەكە تاقتى نەشناس بو:

مەوسوف + نېشانى نەشناسىي + ياۋەرنامى + نېشانى رەگەزى + و + ياۋەرنامى:

ھوئەى گەرم و گوپ و پاك و دلگىر و پوئىن. ئوتىلەى گەرمە و گوپە و پاكە و دلگىرە و پوئىنە.

3- ئەگەر مەوسوفەكە تاقتى ئەشناس بو:

مەوسوف + ە + ياۋەرنامى + نېشانى رەگەزى + و + ياۋەرنامى + نېشانى

ئەژناسەى: بەرانە چەرمە و خېش و پىر و گوئش شوپەكە. مەيە چەرمى و خېشە و پىرە و گوئش شوپەكە.

4- ئەگەر مەوسوفەكە كۆ بو: رەگەزو نىر و ماى بەر نەگنو، ۋەلى ئەژناسە و نەژناسە بە رنمەگنان:

زاروللى پاكى و ژىرى و زەرىفى و كەم ۋەرى. نەژناس.

زاروللە پاكى و ژىرى و زەرىفى و كەم ۋەرىكى. ئەژناس

5- ۋەختىنە چىنث ياۋەرنامى مەگنان دماو مەسوفىو، ئەگەر ۋەرو دما بە ياۋەرنامەكى كرىو، گرافتە

ۋەشنىمەكەرو و ماناكىش تىك نمەئو :

سەيرانگى فېنك و بەرز و دلگىر و ۋەرچەم فەرىح ۋەشەن.

سەيرانگى دلگىر و بەرز و فېنك و ۋەرچەم فراوان ۋەشەن .

سه‌یرانگای وه‌ره‌چم فراوان و به‌رزو دلگیر و فینک وه‌شه‌ن.
سه‌یرانگای وه‌ره‌چم فراوانی به‌رزوی دلگیری فینک وه‌شه‌ن. وه‌لیم زوانو ئینلیزینه به‌یاسا ریک
وزیانه، مه‌شو بزانی کامه‌شان مه‌گنو وه‌لیوه کامه‌شان دلیراسه‌نه و دما‌ته‌روه، جه وه‌لینه و
یاوه‌رنامینه باسش سه‌رکریان.

نامی ئامیتی و لکه و یاوه‌رنامی و ده‌سه‌واچه و یاوه‌رنامی

یاوه‌رنامی پیسه و به‌شیو جه به‌شه‌کانو دوا‌ی parts of speech، جه فره‌یشانه به‌شدارای مه‌که‌رو،
پیسه و: نامی ئامیتی، لکه و یاوه‌رنامی، ده‌سه‌واچه و یاوه‌رنامی. ئی یه‌ره وه‌شکریی، فره‌ئه و یوی
مشانی، ئانزان به‌ئاسانی جه یوترینی جیاشا نمه‌که‌رووه، سه‌رنجه و ئی روشن که‌رده‌ویه و
بده‌یمی تا زیاتر بزانی:

1- نامی ئامیتی: مه‌به‌ست ئا نامینی هه‌که یاوه‌رنامی جه وه‌ش بییه‌یشانه به‌شداره‌نه: ته‌ره‌توله‌کی،
ته‌ره‌پیازی، ته‌ره‌تفی، پیره‌پیا، پیره‌ژهنی، پیره‌دره‌خت، گه‌وره‌کناچی، سووره‌ساوی، تاله‌وامی،
کاله‌به‌ی، تاریکه‌شه‌وه، سه‌ره‌چهرمه، سه‌ره‌چهرمی. چیگه‌نه (یاوه‌رنامی + نامی: نامی ئامیتی)
به‌رکه‌وتینه هه‌که:

ا- به‌شو یاوه‌رنامی مه‌گنو بنه‌راو نامه ئامیته‌کیوه.

ب- نیشانی وستهی سه‌ری (ه) دیاره‌نه جه وه‌شکه‌رده‌یو نامه ئامیته‌کنه.

ج - نامه به‌شداره‌کی نیشانی ره‌گه‌زو ویش هورمه‌گیرو، ئه‌گه‌ر یاوه‌رنامه‌کی ئیر بو ئیدیچه ئیره.
هه‌رپاسه‌په‌ی میله‌کیچ.

2- لکه و یاوه‌رنامی: جه نامیوه، یاگه‌گیرو نامیوه و نیشانی (ی) ته‌رکیب وه‌سفی و یاوه‌رنامیوه

چه‌نی نیشانی ره‌گه‌زی (نامی + ی + یاوه‌رنامی + نیشانی ره‌گه‌زو مه‌وسوفه‌که‌ی):

(توله‌ی ته‌ره، پیازی ته‌ری، تفی ته‌ری، پیای پیر، ژهنی پیر، دره‌ختی پیر، کناچی گه‌وری،

کوری گه‌وره، ساوی سووره، وامی تاله، به‌ی کاله، شه‌وه‌ی تاریکه، سه‌ره‌ی چهرمه).

3- ده‌سه‌واچه و یاوه‌رنامی: ئی ده‌سه‌واچه سه‌رو یانه و یاوه‌رنامین، هه‌رمانه‌ش وه‌سف که‌رده‌ین:

نامی + نیشانی (ه) + یاوه‌رنامی + نیشانی ره‌گه‌زو نامه‌کی:

پیازه‌ته‌ره، دره‌خته‌پیره، کوره‌عاله، هه‌ناره‌تسه، سه‌ره‌چهرمه، دوه‌تسه، نانه‌چهره، نانه‌په‌قه،

مروچه‌سیاوه. ئیر.

تفه‌ته‌ری، کووله‌که‌پیری، کناچه‌عالی، هه‌لووچه‌تشی، سه‌ره‌چهرمی، ساوه‌تشی، خه‌پله‌چهربی،

که‌رگه‌سیاوی. ما.

ٺه گهر سه رنجه بدهيمى، دسه و اچه و ياوه رنامى ههر لکه و ياوه رنامينه جه زوانو هه و رامينه، ته نيا جه رووه و دروس بيهيشانوه که مئى فهرقتشان ههن ٺنڊا ههر يهک مانا مڌا.

جياوازي ميانو نامى و ياوه رنامى

زوانو هه و رامينه ياسيوه تايبي هه نه په ي جياکه رده وه يه و نامى و ياوه رنامى هه که وه لٺهر چندت جارئ نويستينه ما دلى وانه کانو وه لئنه: با سه رنجه و ئى و اتا بدهيمى و ئيجا نامى و ياوه رنامى جيا بکه رميوه جه يو ترينى: (چاى، چايچى، سه ره وپا، سه رڌ، سه رڌى، رهق، شاد، شادمان، شادى، دلشاد، وه زى، وه زين، وه زلى، ماس، ماسا، ماساوى، وه زانه، سووره ساوى، ساوه سوورى، نانه رهقه، تفه ته پرى، ته ره توله کئى) فره وانه را و به شيوه جه ماموساين ئيسه يچ و ئه وسايچ به زه حمهت نامى و ياوه رنامى جه يو جيا مه که راهه، چوون پاي روشنه و رازوانيشان نيه نه په ي جيا که رده وه يو.

راسه ن چندت خاسيه تئى تايبي دلى نامينه هه نئى وه لئى دلى ياوه رنامينه نيه نئى، چه په وانه که يچش راسه ن، خاسيه تئى دلى ياوه رنامينه هه نئى، دلى نامينه نيه نئى. ياوه رنامى دماو ناميوه مه يو، چه نيه تئى و خاسيه ت و هه رمانه و نامى نيشانه مڌو، ياوه رنامى زوانو کوردينه ٺاڙه و ره گه زو ٺمارهش نيه ن، که چى نامى هه نش، ياوه رنامى خاسيه تو پله يش ههن، برئى دماگيرئى وه شهش مه که ران، برئى ته ر دماگيرئى هه نئى لکا ناميوه.

راسه ن ياوه رنامى هه ميشه پاشکو نامى و ياگه گيرو نامينه وئيسه ره نيه نه، هه رمانهش نيشاندائى ٺاڊيشانه و ته نيا وئيش ٺه رکيوه نمه وينو چه نئى ئى گرد نيشانکرڌا هه لائى زه حمهت جيا مه کريووه.

راسه ن نامى ٺاڙه و ٺماره و ره گه زش نيه ن جه کوردينه، مه يدان و ٺهرک و دسه لٺتش جه هنو ياوه رنامى زياتره ن، شيوه نه جه ياوه رنامى فره ته ره نه، پلهش نيه ن، برئى دماگير و وه لگير هه نئى نامى وه شيمه که ران ته نيا ملا سه رو نامى و نمه لا سه رو ياوه رنامى. نامى نمه بو به ياوه رکه رده وه وه لئى ياوه رنامى مه بو نه به ياوه رکه رده وه. نامى به سروشتو وئيش هه ميشه وئيسه رى ته مامش ههن، نامى گياندرى، بئى گيانئى، هه رمانئى، ويرئو نيشانه مڌو، چه نئى ئينه يچ هر به ٺاسانى جه يو جيا نمه کرياوه .

ٺانه سه رو واته نما سه ريوه گرد راسه ن، سه ره که ي ته رو زوانو کوردينه ياوه رنامى جه بارو ته شكيوه هيچ جياوازيش نيا چه نئى نامى، چوون برئى نامى پئيسه (بيا، تووته، ههر، شه يتان) پله و به راوردى هورمه گيران و برئى ياوه رنامى مه بان به مه وسوف په يشان: گه وره ده گئى، گولانه و يانه ي، ٺيرو هو زى،

زیره کو مه کته بی، ریشچه رمه و ده گئی. دوویشا لکه و یاوه رنامی لکه و نامیئی، یام (مزاف و مزاف الیه و سیفه و مه سوفه نی).

دهیان یاوه رنامی هه نی که خه لکی که ردینی به نامی تایبی، پیسه: شیرین، نهرمین، پروناک، جوان، هیمن، شهرمن، نه خشین، نه به ز، بویر، رییین، شهیدا، نازدار، نازنین، به ناز، سه ره به س. نامی و یاوه رنامی سادی پیوه ره به شداری مکه ران جه دروسکه رده یو یوترینه، په ی نمونه ی "نه به ز" به زیاده رده یو "ی" په ییش بو به نامی "نه به زی"، که بنه ره ته نه هه ر یاوه رنامیئه، یام چی رسته نه "هه ژاریوی پروته له م دی" هه ژار یاوه رنامیئه بنه ره ته نه، وه لی چیگه نه ده ورو نامی موینو چون وه لیو رسته که یوه ئامان و پروته له سیفه ن وسفو هه ژاری مه که رونه.

ئیئی گرد باسما که ردی پاسه که رو هه که ماموسا و وه نیار سه رشان وه نه بشیویو میانو نامی و یاوه رنامیئه وه ختو قسیکه رده یینه و به رو رسته یینه.

وه لی زوانو هه ورامینه جورئ ته راو فره ئالوزو پیچاوی پیچ نیه ن، چنڈ جار باس کریان نیشانی (و) ی مه گنو میانو مزافو مزاف الیه، نیشانی (ی) مه گنو میانو سیفه و مه وسوفی: گه لاو داری. هه رمانه و ژیری. زوانو کوردی. گه لای سه وز. ژه نی ژیره، زوانی کوردی. بیژگه م جیاوازی نیشانی وسته ی سه ری "ئی زافه" جه لکه و نامینه "مزاف و مزاف الیه" نه هه میشه مزاف الیه نیشانی ره گه زو ویئش هورمه گیرو، ئە گهر نیر بو (ی) و ئە گهر میلی بو (ئ): ده سو پیای، ده سو ژه نی، تامو کاله کی، تامو ساوی.

وه لی جه لکه و یاوه رنامیئه ره گه ز فره چالا که ن، ئە گهر مه وسوف (نامی، یاگه گیرو نامی) نیر بو ئانه سیفه پیچ نیرن، وه لی ئە گهر مه وسوف میلی بو ئانه سیفه پیچ میلیئه: قه له می سوور، پیای خیش، ته خته ی سووک، ده فته ری کورانه، په نجه ره ی ئاسنین، شوانه ی شاری، کوری یه که م. نیر. قوریه ی سووره، ژه نی خیشه، ته وه نی سووکه، ته وه نه ی سوکه، بیشکی کناچانی، کتریه ی ئاسنینه، شوانی شاریه، کناچی یه که مه. ما.

جه حاله تو جه مینه (مزافو مزاف الیه، سیفه و مه وسوف) گرد کو با، ئاوه خته واو ئیزه فه که ی و یاو سیفه و مه وسوفه که ی گمی مه بان و نمه مه نان، چوون به پاو یاسی دوی نویسی بیگیری پیوه ره نه مه کریوشان .

په ی جیا که رده یه و هه رده (لکه و یاوه رنامی و لکه و نامی) ته ماشه و واته ی دووه مه و لکه کی بکه رمی، ئە گهر هه ردوی واته کی نیشانی (ئ) پوه لکابو ئانه لکه و یاوه رنامیئه، یانی واته ی یوه مش نامیئه: (له قی زلی. کوری عالی. کناچی ژیری. میزی کورانی. شاگرئی چواره می. ئە لقی ئاسنینه، په نجه ری که وی).

وهلئ ٺه گهر لکهو نامئ بو، يانی ههردوی واته کئ نامئ بان، ٺاوه خته مزاف نيشانئ (ئ) کوی هورگيرؤ و "مزاف اليه" نيشانئ کوی (ا، ان) هورمه گيرؤ: (له قئ دره ختان، کورئ شارا، کناچئ ٺه ٺايا، مئزئ کوران، شاگرٺئ ٺاسنگه را، ٺه لقي وهريسا، کورئ باخان، مه په و گاوا، کلکو توتا). هه پاسه متاوی نيشانئ (ا) به (ان) بنويسی و واو ٺيزافه يچش په ی زيائٺ بکهری (له قئو دره ختان، کورئو شاران، کناچئو ٺه ٺايان، مئزئو کوران، شاگرٺئو ٺاسنگه ران، ٺه لقيو وهريسان، کورئو باخان، مه په يو گاوان، سه ريؤ توتان).

يانی ٺه گهر هه وارمينه په يره و ئی ياسايان که رمئ به ٺاسانی متاومی نامئ و ياهورنامئ جه يو ترينی جيا بکه رمئوه. سورانينه ياهورنامئ ره گه زش نيهن، هيچش بهر نمه گنؤ، وهلئ هه وارمينه ياهورنامئ کوگاو ره گه زينه به زه ريفی به رمه گنؤ، يانی هه وارمينه گرد ياهورنامئو نيره ياهورنامئو مئلي وهرانوه شه و هه نه، گرد ياهورنامئ مئلي ياهورنامئ نيره وهرانوه شه و هه نه، ياهورنامئ بيلايه نه نيه نه جه رووه و ره گه زيوه، يانی يام نيره نه يام مئلي.

ٺه رکو لکهو ياهورنامئ پسته نه

لکهو ياهورنامئ پسته نه چنٺ ٺه رکئ و هه رمانئ مه وينؤ:

- 1- مه بو به بکه ر: هه وای سه رٺ زمسانه نه عه زيه تم مٺو.
- 2- مه بو به ته مامکه ری وئسه ر "وه رکار" و که رده وئوه ويه ری: نازه نينه وارٺه ی پاک موهرؤ .
- 3- مه بو به ته مامکه ر به ياردي که رديوه وه ته مامئ: من جه يانئوي گه وره نه مٺيوو.
- 4- مه بو به ته مامکه رو که رده وئوه ناته مامئ – بي ھاز: ٺاواتو ٺانزانی له ش ساقين.
- 5- مه بو به ته مامکه ری به ياردي که رده وئوه ناته مامئ: هه ول و ته قه لام په ی به خٺئوه عالين .
- 6- مه بو به ته مامکه رو نامئ به ياردي نيشانئ ٺيزافه ی: خه لک شهرم جه ريشی چه رمه و تو مه که رو.
- 7- مه بو به ياگه دارو بکه ری جه که رده وه ی بکه ر نادياره نه: يانئوي تازه کريان ده گاکينه .

به ياهورنامئ بيه ی

هه وارمينه برئ قسيکه رٺه ی و وات و واچ هه ن جار جارئ دهورو ياهورنامئ مه وينان، بي هه رمانئچه مه و اچان به ياهورنامئ بيه ی "بيه ی به سيفه":

- 1- برئ نامئ بيژگه م مانا ٺاشکراکئشان، مه فهومی ته ر مه به خشان (پيا، تووته، هه ر، کور، ٺه نی، تاته، ٺه ٺا) حه مه جه قاله ی و بله ی تاته ته رهن. سالار تووته ته رين تووته و ئی شارينه. ٺانزانی ٺير مشيوم وئش جه ٺانزانی هه ری لابتو.

- برپي نامي ئاميتي هه نئ "نامي + نامي" يه كسهر يا وه رنامي وه شه مه كه ران:
 بالاعه رعر، دثان بيله كان، له ملاسيق، ده مگه ور، سه ره ته وه ر، گوش گلیم، سه ره بيل، سه ره شيعه،
 دم چاله ك، سه ره وه ز، دم دوار، لوت پني. چنگله سه ره، هه زگه سه ره، مه ره دم، قاچ چولاوه،
 قشلاخي سه ري، چه م پلوپوش، ته ويئل هه سان،
- كورپي بالاعه رعر، كناچي بالاعه رعره، پياي دم گه ور، زه ني دم گه وره. كريكاري له م لاسيقي،
 كريكاره ي له م لاسيقي نه به ري په ي هه رمانئ
- 2- ناميو هه كه جه كسميوه ئاماي بو: ئاسنگه ر، مسگه ر، زه رننگه ر، شه نيهر، جل وراز، ته نه كه چي،
 نالبه ند، چوتاش، نانه وا، نماكه ر، نانده ر.
 حه مه مينئ ته نه كه چي فره ده س ره نكيه ن. زه ني له ته ره ريسه ژيواي وئيش مسه وگه ر مه كه رو.
- 3- ناميو بكه ري چه ئه ره تاشيي بو يام ئاميتي:
 وته، مه رده، مه رثئ، زانا، تاوا، له رزوك، ته رسنوك، بكوژ، بوهر، نه زان، نه كه ر، نه واچ، ناساق،
 نه مه رث، ئه ره وز، ئه وه واچ، پيا كوش، گوراني واچ، دووروين، فره ريس، كه م دو.
 پياي وته ئاگاش جه دنياي نمه مه نو. ئانزاني پيا كوش جه سه يه و وئيش مه ته رسو.
 ره فيقي كه م دو خاسته رهن جه ره فيقي فره ريس.
- 4- ناميو وه ركاري: ئه ره تاشيي بو يام ئاميتي، متاوان ببان به يا وه رنامي:
 كوشيا، نويسيا، نويسيئ، ئه وه فيسيا، ئه ره كريا، ئه نه گيريا. هتد
 كه لي كوشيا هورگيرته يش زه حمه ت ته رهن جه زينده ي.
 ئوخه ي ئايشئ بيئنه خاكي ئه ره كريا.
- نامي ئاميتي پيسه: به ش وريا، به ش ووريئ، ده س برپيا، دم به سيا، چه م ره ژيا، قژ دژيا، ورگ
 درپيا.
- كريكاري به ش وريا نمه تاوو كاره كه شه نه دلسوز بو. پياي ورگ درپيا هه رگيز دوله مه ن نمه بو.
- 5- ژماره ي ته رتبيي: يه كسهر ده ورو يا وه رنامي مه وينو، هه ر ژمايريو نيشانئ ته رتبييش هورگيرته
 ئيتر مه بو به يا وه رنامي (هم، همه، هم، هه مه) (همين، همينه: هه مين هه مينه): يه كه م: يه كه مه،
 دووه م: دووه مه، يه ره م: يه ره مه، چواره م: چواره مه.
 په نجه مين: په نجه مينه، ششه مين: ششه مينه، حه وته مين: حه وته مينه.
 سواري دووه مين، دووه م ئه سپكه ش فره تيژهن.
 زه ني يه رمه، يه رمينه قه ومه و ويئمانه.
 دره ختي چواره م، چواره مين، چواره مين سه يه كيئيش په رنه .
 ئيسال ساله ي حه وته مه، حه وته مينه و عه مرو ئارامينه .

یاوهرنامی مه‌بو به به‌شه دواى تهر

پاسه نه‌بو، هه‌که ته‌نیا به‌شه دواى و وات و واچى تهر مه‌بانه به یاورنامی، ئەکید یاوه‌رنامیچ مه‌بو به نامی و یاوه‌رکه‌رده‌وه وه‌ختیو یاوه‌رنامی مه‌بو به به‌شى جه دواى و وات و واچى تهرى ئتر خاسیه‌تى بنه‌په‌تى ویش گم مه‌که‌رو، هنو ئا به‌شه دوايه هورمه‌گیرو: په‌ی نمونه‌ی وه‌ختی مه‌واچمی: ماموسا خه‌لاتیوش دا به‌شاگرته‌ زیره‌که‌که‌ی. چیگه‌نه‌ زیره‌ک یاوه‌رنامینه، چوون وه‌سفو مه‌وسوفیوه مه‌که‌رو (شاگرد). وه‌لی ئه‌چی په‌سته‌نه (زیره‌که‌که‌ رازیوه‌ش گیلناوه‌ په‌ی ماموسای) زیره‌ک نامینه و کارش سه‌رو وه‌سفیوه‌ نیه‌ن.

هه‌رپاسه‌ چى دنیای رۆشنه‌نه مه‌وینمی و مژنه‌ومی چنده‌ها یاوه‌رنامی مه‌کریانی به‌ نامی تایبه‌و کوران و کناچان: هیمن، گه‌شوین، کاوان، شیرینه، نه‌رمینه، کامه‌ران، قاره‌مان، جوانه، نه‌به‌رد.

یاوه‌رنامی به‌ ئاسانی متاوو ببو به‌ یاوه‌رکه‌رده‌وه "قید، ظرف"، بی ئانه‌ی هیچ جم و جولیه‌وه جه ته‌شکو یاوه‌رنامه‌کینه‌ رووه‌ بڤو، هه‌ر ئانده‌ن جیاتی ئانه‌ی یاوه‌رنامه‌کی وه‌سفو نامیوه‌ یام یاگه‌گیرو نامیوه‌ بکه‌رو، وه‌سفو که‌رده‌ویوه مه‌که‌رو: ته‌ماشه‌و ئی نمونه‌ی واریه‌ بکه‌رمی:

یاوه‌رنامی، سیفته	یاوه‌رکه‌رده‌وه قید، ظرف
دارا هه‌ناری شیرین مه‌وه‌رو.	دارا شیرین قسئ مه‌که‌رو.
سیروانی ئارام، قاقه‌ز مه‌نویسو.	سیروان ئارام قاقه‌ز مه‌نویسو.
ئه‌منه‌ی ژیره‌هه‌رمانه‌کیش ته‌مامناش.	ئه‌منه‌ ژیرانه‌هه‌رمانه‌کیش ته‌مامناش.
کورى هیمن کارش هه‌ر سه‌رمه‌گنو.	کور هیمن کاربکه‌رو هه‌ر سه‌رمه‌گنو.

مه‌شو ئانه‌یچ بزانی هه‌که یاوه‌رنامی بیه به‌ یاوه‌رکه‌رده‌وه ئتر په‌گه‌زش به‌ر نمه‌گنو. کور هیمن کار بکه‌رو، کناچی هیمن کار بکه‌رو.

جه‌بابه‌تو یاوه‌رنامینه، که‌لکی فره‌م جه‌ نمونه‌کانو کتیبو له‌بابه‌ت ریژمانی هه‌ورامیه‌وه، نویسته‌ی ماموسا جه‌مال حه‌بیبولای هورگیرتنه‌ن. سه‌ربارو سه‌رچه‌مانی تهری که‌ نویستینیم.

لوايو پوره: 2020/6/14 سه‌رده‌مو کورونای... خوا پارێزنوما

لیژھی هه شته م

یاوهرکه رده وه، ئاوه لکار، قید، ظرف، Adverb

واتیوه نه سیمای قومیا ی که رده وه و پرسته ی نیشانه مژو جه بارو (چه نیه تی، ده م، یاگی، چنڈیه تی)، سنوریو په ی ته مامکه رده یو مانا و پرسته که ی منیوره، بری جاری مه کریو بواچمی پرسته ئه وه جه ش نیا به یاوهرکه رده وه ی، چون ماناکیش هر مژونه و نمه فارپو. په ی نمونه ی (سه وای مه لو په ی بلبه ری. ملو په ی بلبه ری) یام زه ماونده کی فره وه شه بی. زه ماونده کی وه شه بی. ئه چی باسنه مه لمی لای زوانه کانو جه هانی تا بزانی چه نی باسو یاوهرکه رده ویشان که رده ن:

یاوهرکه رده وه، ظرف زوانو عه ره بینه

چنډه ئه ژناسیوه زوانو عه ره بینه کریان په ی یاوهرکه ده وه ی (ظرف) هه که گردشان هه مان مانا و هه مان مه به ست میاوانان: ⁷³ ظرف زمان نامیوه مه نصوبه نه باسو ده مو قومیا ی که رده وه ی مه که رو نه، په رچه و واتئ (متی) مه ژوه، یانی چیوه که که ی قومیا ن؟

ظرف مکان: باسو یانگیو قومیا ی که رده وه ی مه که رو نه. په رچه و واتئ په رسی (این) مه ژوه، این: یانی چکو، جه کو؟

نامیوه مه نصوبه نه، هه رمانیوه رووه مه ژونه چه نه ش، مه گئرونه ش وی، ئه گه ر باسو زه مانیش که رده ئانه یاوهرکه ده وه زه مانین، ئه گه ر باسو مه کانیش که رد ئانه یاوهرکه ده وه مه کانین ⁷⁴، یام نامیوه مه نصوبه نه گلکه مه کیشنو په ی زه مان و مه کانو قومیا ی پوه داییوه، وه روئانه ی مه کریونه به دوی لزیگوه (ظرف مکان، ظرف زمان ⁷⁵) ظرف مکان په ی به یانکه رده یو قومیا ی که رده وه یو جه یاگیوه نه. (جلس الطالب امام المعلم. وه نیاره که وه رده مو ماموسا که یینه نیشته نره)، نمونی سهر و یاوهرکه رده وه و یاگی (امام، قدام، خلف، وراء، فوق، تحت، عند، ثم، هنا). ظرف زمان: په ی به یانکه رده یو قومیا ی که رده وه یو جه ده میونه. (سافر شاهو الیوم) شاهو ئارو سه فره ش که رد. ئارو یاوهرکه رده وه و وه ختین. نمونی سهر و ظرف زمان (الیوم، امس، غدا، اللیله، سحرا، مساء، وقتا، ابداء، صباحا). زوانو عه ره بینه یاوهرکه رده وه که وتنه وریتی نامه مه نصوبه کاوه (مفعول فیه)، ئعرابنه مه نصوبه ن. سه رنجه مده یی زوانو عه ره بینه یاوهرکه رده وه و وه ختی مه گنونه دما و پرسته ی، وه لییم هه ورامینه مه گنوه وه لیو

73

https://mawdoo3.com/%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%8A%D9%81_%D8%B8%D8%B1%D9%81_%D8%A7%D9%84%D8%B2%D9%85%D8%A7%D9%86_%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%83%D8%A7%D9%86

<https://sites.google.com/site/nouronkafaf/home/zarfzamanmakan> ⁷⁴

<https://learning.aljazeera.net/en/generallanguage/%D8%A7%D9%84%D8%B8%D8%B1%D9%81> ⁷⁵

رسته یوه (هیزی لوانی په ی گولپی). هیزی یاوه رکه رده وه و وه ختین، نه گره به عره بی بواجیش (سافرت گولپ امس) امس یاوه رکه رده که ن که و تهن دماو رسته که ی، وه لیم زوانو عره بی نه یاوه رکه رده وه و یانگی مه گنونه دلپراسه و رسته یوه (جلس الطالب امام المعلم، جلست تحت الشجره). مه وینمی هه ورامینه (وه رده مو ماموسا که ی نه نیشته بیناره) هم که و تهن وه لئو رسته یوه. یانی ریزکه رده یو په ساکیو⁷⁶ رسته ی فهرقش هه ن زوانو هه ورامینه چه نی زوانو عره بی.

قید زوانو فارسینه⁷⁷

قید واتئونه که مه زمونو رسته ی، که رده وه ی، سیفه تی، قهیدی یام دهسه و که رده وه ی، سیفه تی، قهیدی یام هه ر واتئوه ی تهری بیجگه نامی و یاگه گیرو نامی، مقهیه د مه که رونه و چئوی زیاده مه که رو په ی ماناکیشان، پیسه (خوشبختانه استاد ما مهربانست). خوشبختانه قهیدو رسته ی نه. تنذ ملو رانه. قهیدو که رده وه ی نه. فره زل. قهیده سیفه تین. فره کرژ ملو رانه قهید و قهیدین. فره زه ریفه تهرنی جه ولی. قهیدو دهسه و یاوه رنامین.

وهروئانه متاومی بواجمی قید یون جه زیاد کریاکانو رسته ی. جه بارو مانایوه قهید چنده جورین: قهید مکان: یاوه رکه رده وه و یاگی، پیسه و: اینجا، آنجا، نزدیک، پیش، خانه، بخانه، کجا.

قید جهت: یاوه رکه رده وه و ناراسته ی: شرقا، غربا، جنوبا، شمالا "گردیچ عره بین ناشوگری نه بو".

قید زمان: یاوه رکه رده وه و وه ختی: امروز، فردا، دیروز، قبالا، بعدا،

قید چگونگی و حالت: یاوه رکه رده وه و چه نیه تی: خوب، بد، عاقلانه، خندان، دیوانه وار، چگونه، چطور.

قید مقدار: یاوه رکه رده وه و چنڈیه تی: کاملا، بسیار، کم، اندک، خیلی،

قید شماره: یاوه رکه رده وه و ژماره ی: یکبار، دوبار، مکررا، هیچ

قید ترتیب: یاوه رکه رده وه و ته رتیبی: دوم، اول، سوم

قید تاکید و ایجاب: یاوه رکه رده وه و تاکید ی: یقینا، حتما، مسلما، ناچار، بناچار، بیگمان، بلاشک

قید نفی: یاوه رکه رده وه و نه فی: نه، هرگز، هیچ، بهیچوجه، اباد، معزالله.

قید شک: یاوه رکه رده وه و گمانی: شاید، گویا، اینکه، مه گر، بنزرم، باید، فکر میکنم.

⁷⁶ په سا: که رسته، چئو

⁷⁷ دستور مختصر امروز بر پایه زبانشناسی جدید. د. خسرو فرشیدورد 1394: 288

قید علت: یاوهرکه رده‌وهو نونگه‌ی: چرا، بچه‌علت، بچه سبب.

قید وسیله و قید تقریب و قید مقصود و قید انحصار و قید ارزش قید اختصار...

جه‌باریوی تهرنه متاوی قید ده‌سبه‌ش بکه‌ری په‌ی (پرسشی و غیرپرسشی) چون په‌ی برپیشا پسه‌و قه‌یدی زه‌مان و مکان و چگونگی و مقدار جو‌ریوه جه په‌رسی هه‌نه. هه‌ریاسه متاوی ده‌سه به‌شش بکه‌ری په‌ی قیدو ئیشاره‌ی و غیر ئیشاره‌ی پیسه‌و: اینجا، آنجا، اینطرف، آنطرف... یاگیت نیشانه مژان، امروز، امسال، اکنون، این زمان وه ختت نیشانه مدان. چنان، چگونه، باین شکل، چه‌نیه‌تی و حالت نیشانه مژان. اینهمه، اینقدر مقدار و ئەندازه‌ت نیشانه مژانه، این دفعه، این بار شماره نیشانه مژان، ئەوئ ته‌ریچ به هه‌مان شیوه ئیشاره، یام چیوه‌که‌ت نیشانه مژانی.

برئ تهر ئەژناسئ یام نامئ یاوهرکه رده‌وه‌ی زوانو فارسینه: قه‌یدی تایبه و قه‌یدی هامبه‌ش.

قیدی ویژه: تایبه: ئا قه‌یدنه که ته‌نیا به‌شیوه و یاوهرکه رده‌وه‌ی به‌کار به‌یونه رسته‌نه، وئنه و نامئ، یاوهرنامئ یام هه‌ر جو‌ره به‌کار ئاوردیوی تهرش نه‌بونه، پیسه‌و: گاه‌گاه، هرگز، شرقا.

قیدی تایبه ساده و نا ساده‌ش هه‌ن، ساده پیسه‌و (هزگز، مگر، آری، آیا). قیدی ناساده، مشتق: شرقاً، شمالاً، غالباً... تنوین مه‌که‌روش به ئەره‌تاشیا. جو‌ری تهر ئەرتاشیا چه‌نی وه‌لگیرو (نا): ناگاه، ناگهان.

قیدی ئامیته (مربک) پیسه‌و واوه‌ی بیه‌ی واتییوه به‌هامکاری حه‌رفی "سال بسال، زود بزود، روز بروز، دسته دسته، دوتا دوتا، گروه گروه، نسلاً بعد نسل.

حه‌رفی ئیزافه چه‌نی سیفه‌تی یام قیدی: بیقین، بناچار، بناحق، بمفت، بیکبار.

جه نامیوه یام واتییوی چه‌نی اسم فاعلی: زاری کنان، دمن کشان، برسرزنان.

جه قه‌یدی هامبه‌شی و سیفه‌تی: زودی، زودتری. هه‌ریاسه جه کومه‌لئ حرفئ جه‌ری عه‌ره‌بی که ئەوه‌جه نمه‌که‌رو بواچمیشا.

قید مشترک: هامبه‌ش: چه‌په‌وانه و قیدی تایبه‌ین، په‌ی گردو شیوه‌کا به‌کارمه‌یونه، یانی متاوونه ببو به قید و نامئ و یاوهرنامئ جه رسته‌ن، پیسه‌و: خوب، بد، اینجا، فردا، نمونئ که چه‌نی قه‌یدی هامبه‌شیئنی:

یوه: سیفه‌ت: فره و جو‌ره‌کانو سیفه‌تی مه‌بانئ به قه‌یدیچ، زوانو کوردی و هه‌ورامیچنه ئەپیسنه‌ن. سیفه‌تی به‌یانی: ئی جو‌ره سیفه‌تی گرد به ته‌شکو قیدیچ ئەرک مه‌وینان رسته‌نه. ئازاد خاس هه‌رمانه مه‌که‌رون. ئازاد هه‌رمانکه‌ریوی خاسه‌ن. واتئو "خاس" ئەرکو یاوهرکه رده‌وه‌ی جه رسته‌ی

یوهمه ن، پسته ی دوه مننه ئه رکو سیفه تی مه وینونه. سیفه تی ژماره وه ختیوه به شیوه ته رتیبه به یانی رسته نه پسه و یاوه رکه رده وه ی ئه رک مه وینان، وه لییم سیفه تی ژماره ی بنه رته ی نمه بان به قید.

سیفه ی نادیار "مبهم" بریثشا مه بانئ به قید پسه و: اینقدر، اینهمه، وه لییم بریچشا هه نی نمه بان به قه یید، پسه و "هر، فلان، چند، چندین"

سیفه ت پرستش: یاوه رنامئ په رستئ: فره یشان مه بانئ به قید، یانی قید مشترک.

سیفت نشاره هه م قیدی مشترکه ن پسه و: همان، و همین.

دوی: فعل: که رده وه و "شاید" که بنه رتنه که رده وه ن، پیسه و قیدی ئه رک مه وینون، هه ریاسه "باید" که رده وه ن مانا و قیدی هه ش هه نه، پسه و قید و تاکیدی و ئه مری.

یه ری: حه رف ره بت: پسه و "بلکه" به لگوم، درنتیجه، هنو، بنا براین نیز، همچنین... ئی حه رفئ سه ربار ئه رکو به سته یشان پیسه و قیدی ئه رک مه ویانان.

چوار: ده نگ: صوت: برئ ده نگئ، نیم رستئ هه نی پسه و قیدی ئه رک مه ویانن، پسه و: حاشا وکلا، هیهات، هرگز، آری، نه نه...

په نجه م: یاگه گیرو نامئ: ضمیر: یاگه گیرو نامئ هامبه شی برئ جارئ په ی تاکیدی به کار مه یونه، پیسه و قیدی ئه رک مه وینون: من خود رقتم. من ویم لوانی، ئاڈ ویش لوان.

ششم: نمونه کا وه لیینه دیما که حه رفئ ئیزافه لوان سه رو نامئ و ئه رکو یاوه رکه رده وه ی مه وینونه. هه ریاسه قید و حه رف ئیزافه ی و قید و مه سده ری هه ن.

ساختمانو قیدی (بسیط و غیر بسیط)

غیر بسیط: مشتق و مرکب، سه رو باسو قیدی ساده ی و مشتق کریان، قیدی ئامیته ی ئانه ن که جه واتیوه مانادری چه نی قیدیوی ساده ی، یام واوه ی بیه ی دوی و اتا سه رو یوی یام دوی ژماران، دریزه و قه ییدی و جو ره کاش لای واریوه موانمیوه.

یاوهرکه ردهوه زوانو ئینگلیزینه Adverb

یاوهرکه ردهوه یون جه به شه کانو دواى parts of speech هامشانو سیفه ی و نامی و یاگه گیرونامی، دهوری سهره کیشان هه ن جه زوان و گرامه رنه، جورها ئه ژناسیئش په ی کرینی، گردیچ یه که مه فهمو میاوانانه، ئه پیسه: یاوهرکه ردهوه واتیوه نه⁷⁸، یام دهسه واتیوه نه، هه که سیفه، که ردهوه، یاوهرکه ردهوه یام دهسیوه واتى مفارو و ئامادیئشان مه که رونه و پیوه زیئشان مه که رونه به یاگی و دم و ئازه و چه نیه تی و چه ندیه تی و ئه ندازه و نونگه وه.

کاتیئنه مه و اچمی یاوهرکه ردهوه ته عدیلو modify که ردهوه ی مه که رونه، یانی وه سفو چه نه یه تی فارای و چه نیه تی قومیا ی که ردهوه که ی مه که رونه.

یام یاوهرکه ردهوه⁷⁹ به کارمه یونه په ی ئانه ی روشنکه رده ی زیاتر بئونه سه رو که ردهوه ی، نامی، سیفه ی، یاوهرکه ردهوه ی یام پسته ی.

یاوهرکه ردهوه وه سفو که ردهوه ی مه که رونه پیسه و: ئاڤ به دهنگی فره به رز مه دوو he speaks very loudly، چه نیه تی روه دای که ردهوه که ی روشن مه که رونه.

یاوهرکه ردهوه وه سفو سیفه ی مه که رونه و سازو (ly) مه وزونه سهرش، یام خاسته ر وه سفو سیفه که ی مه که رونه و توخه ش مه که رونه، پسه (he plays , he plays tennis extremely well tennis well). وه سفو یاورکه ردهوه ی مه که رونه، تاخایتی وه سفو ئازه و پسته یچ مه که رونه،

یاوهرکه ردهوه واتیونه،⁸⁰ که به کار مه یونه په ی فارای، ته عدیل، ئاماده که رده ی چنډ جورئ تهری جه واتئ پیسه و: سیفه تی، که ردهوه ی، پسته ی، یاوهرکه ردهوه یوی تهری، دهسه واته ی یام هه ر که لیمپوه ی تهری. ئاژیوه مه وزو وهره چه م که وه سفو چه نی و که ی و چکو و به چه رایوو تا چه رادیوه ئی چیوه کریان یام روه ش دینه. فریوه جه یاوهرکه ردهوه ی زوانو ئینگلیزینه به (ly) دمایشان مه یو، که یاردیمان مه ئو په ی ئه ژناسه یئش، هه ریاسه برئ تهرشا بیجوره دمایشان نه یو، ئه دقیرب فره و جاری پیوه ره مه یانی و ئه رکئ جورا و جورئ مه وینان جه پسته نه.

یانگیو ئه دقیربی نه چه سپینه دلئو پسته یینه، به پاوه وه سفو که ردهوه که ی و سیفه یکه ی یام جورو یاوهرکه ردهوه که ی، مه لونه دلئراسه و دمئاخرو پسته ی.

⁷⁸ <http://guidetogrammar.org/grammar/adverbs.htm>

⁷⁹ https://dictionary.cambridge.org/grammar/british-grammar/adverbs_2

⁸⁰ <https://www.gingersoftware.com/content/grammar-rules/adverb/>

هژناسه و ئەدقیڤی (ئەدقیڤ) زوانو ئینگلیزینە بە جوانی ڤۆشکریانوه، ئیسه مهلمینه لاو دهسه به نډی ئەدقیڤی.

جۆرکیو یاوهرکه ردهوهی زوانو ئینگلیزینە Types of adverb

یوه: adverb of manner یاوهرکه ردهوهی چه نیه تی: باسو چه نیه تی قومیا ی که ردهوهی مه که رانی، فره و ئی جۆره یاوهرکه ردهوان، سیفه ئی و سازه و (ly) لوان دماشا، وه لیم ڤریشان هه ئی بنه رته ویشان ئە پیسنئنی، یانی یاوهرکه ردهوه که ویش سازه و (ly) هه ن پۆشاوه. (slowly, badly, hardly, quickly) جاری چامنه هه ن سیفه ت به هه مان سپیل ویشه و ئه رکو یاوهرکه ردهوهی مه وینونه رسته نه (najih dances well) ناجح وهش هورمه پرون.

دوی: یاوهرکه ردهوهی یاگی Adverb of place

باسو یانگیو قومیا ی که ردهوه که ی مه که رۆن، جه کو که ردهوه که قومیا ن؟ هه ریاسه باسو ئاراسته ی و دووری و شۆنی مه که رونه، پیسه و: لای واری، لای سه ری، وه رنیش ت و وه رپر، پانیش ت و سه رنیش ت، په شتیوه، دلئوه (ئیکه، ئاگه، ئوگه، وه لئو رسته یوه مه یانی). بری یاوهرکه ردهوهی پیسه و ئامرازی په یوه ندی ئه رک مه وینان، کاتیوه که نامی دماشاوه به یونه.

یه ری: یاوهرکه ردهوهی واوهی Adverb of frequency

فره و وه ختی باسو کاتی "وه خت" مه که رونه، یام باسو چنډ جار ڤوه دای چیویو مه که رۆن. مه کریونه به دوی لڤگیوه، یوشا (indefinite frequency واوهی نادیار) که بری واتینی ڤوشن نیه ن که چنده جاری واوهی مه بانوه پیسه و: usually, normally, always عاده تهن، هه میشه، به شیوه ی ئاسایی. ئی یاوهرکه ردهوهی جه رسته نه هه میشه دماو که ردهوهی سه ره کی رسته که ی مه یانی، یام میانو که ردهوهی یاردی ده ری و چه مهینه مه یانی.

دوهمشان واوهی دیار (definite frequency) واوهی بیهی دیارهن، چون کاته که ش دیاری کریان، هه میشه یچ دماو رسته یوه مه یونه، پیسه و: hourly, monthly, daily.

چوار: یاوه‌رکه‌رده‌وهو وهختی Adverb of time

ئەو یاوه‌رکه‌رده‌وهو واوه‌ی بیه‌ی مشان، چون باسو وهختی مه‌که‌رونه، نیشانه‌ش مه‌ئو که‌ی که‌رده‌وه‌که قومیان، یاوه‌رکه‌رده‌وهو وهختی هه‌میشه مه‌گنونه دما‌ئاخرو رسته‌یوه، نمونه و یاوه‌رکه‌رده‌وهو وهختی (today, yesterday, now, last year, tomorrow).

په‌نج: یاوه‌رکه‌رده‌وهو نونگه‌ی Adverb of purpose

ئێ جوره‌ جه‌یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی په‌نه‌مان مه‌واچونه چی، په‌ی چی ئێ چیوه‌ پوه‌ش داینه، فره‌و وهختی به‌ ده‌مو یه‌ک واته‌ی هه‌نی، پیسه‌و (so, thus, because, since)، بری‌ جار‌یچ پیسه‌و ده‌سه‌واته‌ی هه‌نی (so that, in order to)، سه‌رنجه‌ مه‌هیمی ئێ یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی بری‌ رستی به‌سان هه‌نترینه‌یوه که‌ بی‌ مانانن، وه‌ختیوه‌ به‌سیی مانا‌په‌ی‌ئا مه‌که‌رانن.

ته‌رتیبو یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی رسته‌نه order adverbs

ریزکه‌رده‌ی یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی به‌ته‌رتیب دلێو رستیونه که‌ چنډه‌ یاوه‌رکه‌رده‌وه‌یوش چه‌نه‌ بانن، به‌یاسان، پیسه‌و یاوه‌رنامی، وه‌لیم لاو ویماره‌ ئێ یاسی نیه‌نه‌که کامشان مه‌شو بوزینه وه‌لی و کامشا دما‌ته‌ر (به‌گ، پاش، قره) ئه‌پی جوره: یوه‌م یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ چه‌نیه‌تی، شونیشره‌ یاوه‌رکه‌رده‌وه‌و یاگی، ئیجا واوه‌ی، ئیجا وه‌خت، دما‌ئاخریچ نونگه‌و سه‌به‌ب. پیسه‌و ئێ نمونه‌یه:

I run quickly down the road every morning before school because I might miss the bus.

ئاوه‌لکار زوانو کوردینه

ئاوه‌لکار⁸¹ پیسه‌و به‌شیوی وئسه‌ری جه‌ به‌شه‌کانو دوا‌ی ئه‌پیسه‌ ئه‌ژناسه‌ کریان لاو ئه‌وره‌حمانو حاجی ماریوه: ئاوه‌لکار خاسیه‌تو قومیا‌ی، که‌ که‌رده‌وه‌ به‌رش مه‌وزونه، خاسیه‌تو سیفه‌ی که‌ سیفه‌ نیشانه‌ش مه‌دونه، خاسیه‌تو ئاژه‌ی، دوخی که‌ یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ نیشانه‌ش مه‌دونه. یام ئاوه‌لکار ئا به‌شه‌و دوا‌ین که‌ ئاژه‌و ده‌مو قومیا‌ی و چه‌نیه‌تی نیشانه‌ مه‌ئو په‌یمان. یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ جه‌ بارو رسته‌سازیه‌ تاییه‌مه‌ندی ئانه‌یش هه‌ن که‌ به‌ند بیه‌ن به‌ که‌رده‌وه‌ی و یاوه‌رنامی و یاوه‌رکه‌رده‌وه‌یوه. ئیسه‌ به‌رکه‌وت که‌ گردو زوانه‌کانو جه‌هانینه‌ ئه‌ژناسه‌و ئه‌رکو یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی ئه‌و یوی مشان، وه‌لیم به‌که‌می جیاوازیوه ئادیچ یاگیو یاوه‌رکه‌رده‌وه‌که‌ی مفاریونه رسته‌که‌نه. چیودمای به‌دریژی باسو یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی مه‌که‌رمی زوانو هه‌ورامینه.

د. ناجح گولپی 2020/6/17

⁸¹ ریزمانی کوردی، به‌شی چواره‌م، ژماره‌و ئاوه‌لکار. پ. د. ئه‌وره‌حمانی حاجی ماری 2014:119

یاوهرکه ردهوه زوانو هه ورامینه⁸² Adverb

یاوهرکه ردهوه واتییونه که وینهیه چه سپیاش هه ن، یانی سهرفه نمه بونه، که په یوه سه مه بو به که ردهوهی، سیفه ی، یاوهرکه ردهوهی ته ریوه، مانا و مه فهومشان زیآد مه که روئه⁸³.

یاوهرکه ردهوه، واتییونه سیمما و قومیا ی که ردهوه و پرسته ی نیشانه مژو جه بارو (چه نیه تی، دهم، یاگی، چنڈیه تی) و سنوریو په ی ته مامکه ردهوه مانا و پرسته که ی مه نیوره، بری جاری مه کریو بواچمی پرسته ته وه جه ش نیا به یاوهرکه ردهوهی، چون مانا کیش هه ر مه ژو، نمونه:

پووشه که گرد سوت : پووشه که سوت. هه نگره کیما به پاک ی وارته: هه نگره کیما وارده.

یاوهرکه ردهوه: خاسیه تو قومیا ی ن، هه که که ردهوه نیشانه ش مژو، خاسیه تو سیفه ی هه که یاوهرنامی نیشانه مژو، خاسیه تو نازه ی ن هه که یاوهرکه ردهوه نیشانه ش مه ژو، یام ماچمی یاوهرکه ردهوه بارو دوخ، نازه، دهمو قومیا ی و جور و چه نیه تی نیشانه مژو پرسته نه، یانی یاوهرکه ردهوه جه پووه و پرسته سازیه تاییه مه ندیی ش هه ن هه که به سیان به که ردهوه یو، یاوهرنامیوه، یام یاوهرکه ردهوهی ته ریوه.

نمونه: کاوان فره مه وهرو. "فره" یاوهرکه ردهوه ن و وه سفو که ردهوه (مه وهرو) ی مه که رو. کاوان فره جوان مه نویسو. "فره" یاوهرکه ردهوه ن، به نده ن به یاوهرنامی (جوان) وه سفو جوانی مه که رو. کاوان فره که م موسو. "فره" یاوهرکه ردهوه ن و به سیان به یاوهرکه ردهوه "که م" یوه، وه سفو که م وته ی مه که رو:

په یمان به رمه گنو:

- 1- یاوهرکه ردهوه چه نی که ردهوه ی: سیروان به په له وه سته ره.
- 2- یاوهرکه ردهوه چه نی یاوهرنامی: نه فره بالابه رز بی و نه فره کول.
- 3- یاوهرکه ردهوه چه نی یاوهرکه ردهوه ی: ئیمه په ی وئما فره خاس مژیومی.

ئه گه به راوردو میانو نامی و یاوهرنامی و یاوهرکه ردهوه ی بکه رمی، مه وینی یاوهرکه ردهوه تاییه مه ندیی وئش هه نی. گجار مانا و یاوهرنامی و یاوهرکه ردهوه ی تیکه لی مه بانئ، وه لی جیاوازی رازوانیشان هه ن، چوون یاوهرکه ردهوه وه سفو که ردهوه یو یام یاوهرنامیوه یام یاوهرکه ردهوه یو مه که رو، وه لی یاوهرنامی چه نیه تی و خاسیه تو نامیوه، یاگه گیرو نامیو، یام چیویوه نیشانه مژو:

جوان: پیسه و یاوهرکه ردهوه ی (کاوان جوان منویسو).

جوان: پیسه و یاوهرنامی (کاوان چوخ و رانکیوی جوانش پوره ن).

⁸² یاوهرکه ردهوه: یاوهرکار، یاوهرهمان، ناوه تکار، هاوه تکار، قید،

⁸³ دستور تاریخی زبان فارسی، د. پرویز ناتل خانلری، چاپ دهم 1395

برې جاري چنډ نامپوه هه نئى مه بان به ياوهرکه رده وه پيسه (سوروباني) سوروبانو يانه ي ياگينه و مه بو به ياوهرکه رده وه ياگي.

ياوهرکه رده وه جه پوهو مانايوه مه کړيو به دوي به شيوه:

- ياوهرکه رده وه بار و دوخي (نازه ي): که يه رى جورين، ياوهرکه رده وه چه نيه تي و چه نديه تي و ته رتيبي.
- ياوهرکه رده وه دياروسته ي: که جوړه کيو ته رو ياوهرکه رده وه يني پيسه و: ياوهرکه رده وه وه ختي، ياگي، نونگه، واوه ي... وه ليم فره و زوانه کان ئه پي ته شکه شونه و يوترينيره ده سه به نديشان په ي که رده ن.

يوه: ياوهرکه رده وه ي چه نيه تي Qualitative adverb

ئا ياوهرکه رده وه نه هه که چه نيه تي قومياي کارو پسته که ي نيشانه مه ثو، وه سفو کارو پسته که ي مه که رو، يام چه نيه تي پوه داي نيشانه مه ثو، په رچو واتى په رسي (چه ني) مه ثوو. يام ياوهرکه رده وه ي چه نيه تي واتيو نه کار مه که رو نه سه رو، که رده وه ي، سيفه ي، ياوهرکه رده وه ي، نامي، مه فارونه ش په ي ياوهرکه رده وه ي. فره و ئي ياوهرکه رده وه ان ئه رکو سيفه تيچ مه وينان رسته نه.

چنډ ياوهرکه رده وويوي چه نيه تي: کورانه، ژنانه، پيايانه، مه ردانه، شيړانه، نازايانه، ژيرانه، به گره واي، به په ماي، شيثانه، به گه رمي، به سه ردي، به خاسي، به خراپي، به قنجي، به وه شي، به ناوه شي، به تورهي، به دروسي، کرژ، سه رو وي، شينه ي، يه واش، به په نهاني، هيمن، نارام، سه رولاي، به پرتاف ... ئه گه ر سه رنجه و ئي واتان بده يمي مه وينمي برپيشان چه ميئي (که رده وه) که مورفيمو "به" که وته ن وه ليشان و فارانش په ي ياوهرکه رده وه ي، يام برپيشان ناميئي مورفيمو (انه) لکان دماشاره و فارپيتش په ي ياوهرکه رده وه ي، شونيه ره برپيشان ياوهرکه رده وه ي، مورفيمو (به) لکان وه ليشاره و چه ني (ي) لکان دماشاره. برې ته ر ياوهرنامي متاوان پيسه و ياوهرکه رده وه ي ئه رک بوينا رسته نه، هه پاسه برپوه واتى ويشان ياوهرکه رده ووي نازه ي و چه نيه تيني، مانا کيشان ئانه ي مه به خشانئ "شينه ي، سه رو وي"

- کورکه به په ماي لواوه يانه.
- ده رمانه که ش به دروسي وارده ن.
- کاکه په حمان پيايانه ئاموه ده سي.

- بانتلیره کهش به قنجی نیاره.
- چایه کهش به گهرمی هورقورنا.

سهرنجه: برئی واتئی هه نئی ئە گهر پسته نه وه سفو نامیوه یام یاگه نامیوه بکه ران یام مه بانه ته مامکه رو کاریوه ناتهمامی ئاوه خته مه بان به یاوه رنامی چه نیه تی، یام بنه ره ته نه یاوه رنامیئی (خاس، خراپ، زهریف، رییک، بهرز، نزم، شل، تنډ، به په له...):

- به یه کئی وه شه بی.
- ئاډ نه وهش بی.
- هه میره که شل بی.
- جادیوه رییکش هه ن.

پسته کا سهریبه نه واتئیو (وهش، نه وهش، شل، رییک) یاوه رنامی چه نیه تینی، چوون وه سفو نامه کان مه که ران.

وه لئی ئە گهر هه مان واتئی وه سفو کاریوه ته مامی بکه ران پسته که نه، ئانه مه بونه به یاوه رکه رده وهی چه نیه تی، هه ریاسه ته مامکه رو که رده وهو پسته که ی:

- ئاډ نه وهش که وته بی.
- هه میره که شل بیه بی.
- جاده که رییک کریان.
- ده رسه که م خاس وانان.
- باخه که م فره ئاوی دان.
- شه مال کرژ منؤیسو.
- پیایانه وانایش ته مامان.
- ئاډ ژیرانه منویسونه.
- ماشینه که سه رولای مه لونه.
- کاوان هیمن مه دوونه.

پاسه بو یاوه رکه رده وه چه نی که رده وهی ته مامی مه یو، وه لییم یاوه رنامی چه نی که رده وهی بی هازی و ناتهمامی به ینش وه شه ن.

دوئ: یاوهرکه ردهوهی چنډیه تی Quantitative adverb

ئا یاوهرکه ردهوهنه هه که پرسته نه چنډیه تی یام بره و نه نډازه و قومیا یو کاریوه ته مامی نیشانه مه ټونه (ویهر و نه ویهر) مه بو به ته مامکه رو که ردهوه که ی، راده ی تنډی قومیا که ی به رمه و زو، نه نډازه و چنډیه تیو یاوهرنامه ی و یاوهرکه ردهوهی نیشانه مټونه: په رچو په رسه و چنډه ی، که م یام فره ی تا چه رادیوه ی مه ټووه: (چنډ، که م، فره، بری، توزی، نه ختی، کولی، دننی، دننیو، کوچی، کوچیو، نه ختالی، دننالی، مشتتی، لامشتتی، به لاهییری، بیثومار، بی ژمار، بیټه نډازه). بی شومار واتییوی کونه ی ئیرانیه نه تا دهورانو فارسی ده ری ره و اجش بیه ن، ئیسه که م بیټه وه، په ی نه نډازه ی به کار مه یونه که چیوی بژماریش و جه ژماره نه یونه. متاومیچ به یاوهرکه ردهوه و نه ری نه ژمارش بکه رمی. چنډ به کار ئا ورده ی جورا و جورش هه ن، په ی نه ژماره ی و بریوی نادیا ری، په رسای په ی ژماره ی و بری ماوه ی و چنډیه تی، چنډ، جاریو پسه و یاوهرنامه ی نادیا ری، جاریو پسه و یاوهرکه ردهوه ی، جاریو پسه و یاگه گیرو نامه ی ئه رک مه وینونه پرسته نه. شونیه ره (چنډان و چنډه ها و چه ندین) به کار مه یونه. فره و یاوهرکه ردهوه ی چنډیه تی وه لئو پرسته یوه مه یانی، که میوه یچشان دلیراسه و پرسته ینه، کوتا و پرسته یوه مه یانی. یاوهرکه ردهوه ی چنډیه تی مانا و به هازه بیه ی مټو: فره، یه کجار، بری ته مام:

- روه ن فره بی قننه ش په نه مه ناوان.
- یه کجاری جیاش ئاستیمی.
- کولی سپاسش که ردانی.
- کاوان نه وهش بی به لاهییری ئاژه ش خاس بیه ن.
- له شکه رو دژمه نی بی شماره ن.
- چنډ شه وه لوینه، چنډ شه وه مه نینه؟
- دلو چنډه که سانت ماران؟

یاوهرکه ردهوه و چنډیه تی مانا و که م هازه که رده ی بټو: که می، نه ختی، توزی، کوچی...

- باره که ش نه ختی به رد نه ولاوه.
- شه وینه هه وا دننی مه میړیو.
- ته شیبی گه نمیم فارپوه به کوچی مروی.
- لامشتتی توم کوله که م وارد.

یه‌ری: یاوه‌رکه‌رده‌وهو (رپیکه‌رده‌ی: ته‌رتیب) Adverb of manner

یاوه‌رکه‌رده‌وهو رپیکه‌رده‌ی، رپیزکه‌رده‌ی دمای یویره، شیوه‌و رپیکه‌رده‌یو قومیا‌ی کاره‌که‌ی نیشانه مه‌ثو و ماناکیش روشنه مه‌که‌رووه، مه‌بو به ته‌مامکه‌رو کارپوی ته‌مامی: ده‌سه‌ده‌سه، جار‌جار، تا‌قم، تا‌قم، زه‌ریف زه‌ریف، یه‌ره‌یه‌ره‌ی، شش شش، کومه‌ل کومه‌ل، شون به‌شون، چین چین، یوه‌م، دووه‌م، قوم قوم، تاو تاو، پول پول، نه‌خته نه‌خته، هه‌یتا‌هه‌یتا، لوژ لوژ.

- واران تاو تاو مه‌وارو.
- پیاکی ده‌سه ده‌سه ئاومی.
- مسیاره‌کی یه‌ره‌یه‌ره‌ی لوینه پول.
- کوره‌که ئاوه‌کیش قوم قوم وارده‌وه .
- ئیمه جار جار وینمیتان.
- گه‌لامیوه‌که چین چین نریانه‌ره.
- نه‌خته نه‌خته‌ی هارده‌کان بکه‌ره هوره‌که‌ی.
- شاهو هه‌یتا هه‌یتا ملش تا‌قه‌که‌نه به‌رئاوه‌ری .
- شوانه‌که لوژ لوژ ئاماوه ده‌گا.

یاوه‌رکه‌رده‌وهو ته‌رتیبی په‌رچه‌و په‌رسه‌و، چه‌نی؟ به‌چ شیویو؟ به‌چ جورپو مژووه، واران چه‌نی وارا؟ گه‌لاکه‌تا چه‌نی رپیز که‌رد؟ و‌ه‌رو ئانه‌ی گ‌جار تیکه‌ل مه‌بونه چه‌نی یاوه‌رکه‌رده‌وهو چه‌نی‌تی، چیکه‌یچ متاومی واته‌کانو: شیرانه، پیاپانه، کورانه، ئازاپانه، مه‌ردانه، به‌کار باروه‌می رسته‌نه هه‌م پیسه یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی ته‌رتیبی هه‌م پیسه‌و یاوه‌رکه‌رده‌وه‌ی چه‌نی‌تی.

چوار: یاوه‌رکه‌رده‌وهو وه‌ختی Adverb of time

یاوه‌رکه‌رده‌ویوه‌ن ده‌مو، قومیا‌ی کارو رسته‌که‌ی نیشانه مه‌ثونه، مه‌بو به ته‌مامکه‌رو که‌رده‌وهو رسته‌که‌ی (ویه‌رده، نه‌ویه‌رده، داوایی) (ویه‌ر و نه‌ویه‌ر)، هه‌رپاسه مه‌بونه به ته‌مامکه‌رو که‌رده‌وه‌ی ناته‌مامی، شونه و ئانه‌یچه‌ره په‌رچه‌و په‌رسه‌و (که‌ی، که‌یون، تاکه‌ی، چ وه‌ختی) مه‌ثووه. ئینه‌یچ چنډ یاوه‌رکه‌ردیوه وه‌ختی: (ئیسه‌تی، ئیسه، ئارو، سه‌وای، پی‌ری، په‌روه‌نی، هیزی، په‌ری، په‌راوه‌ری، سه‌حبی، دمانیمه‌رو، چی روانه، چنډ روی تهر، پیزوانه، زمسان، پایز، پایزی، هامنی، وه‌هاری، ویره‌گا، نیمه‌شه‌و، نیمه‌رو، چاشتنگا، جاران، پار، پی‌رار، پاران‌پی‌رار، ده‌میوه‌ن، ئیسال، هه‌میشه، چیولای، چیوله‌تهر، چیوله‌لی، چاودمای، ده‌م، ده‌مه‌وبه‌یان، دیر، هه‌رکه‌ی). به‌شیوی فره‌و ئا یاوه‌رکه‌رده‌وان بنه‌ره‌ته‌نه نامی وه‌ختینی و ده‌میونه مه‌بان به‌یاوه‌رکه‌رده‌وهو قومیا‌ی هه‌رمانه‌کی به‌رمه‌وزان (شه‌وی، ویره‌گا، پار، پی‌رار، سه‌حبی، به‌یانی، نیمه‌رو، هامن، زمسان).

سهرنجه: ياوهرکه ردهوه وهختیو مه بونه ته مامکه رو کاری، نتر نمه بو به وهرکار و نمه بو به ته مامکه ری به یاردی، چوون بنه په تنه هه رمانه ش دیاریکه ردهوه دهم و وهختو که ردهوه که یین، یام یاگی که ردهوه که ی یام چه نیه تی و چنډیه تی هه رمانه کی به ربوزونه به یه ک شیوه، وهلی مه بو به ته مامکه رو که ردهوه ی ویه ری و نه ویه ری.

- نارو نیمه پرو لوانی دهگا .
- سهوای ویرهگا بهیدی.
- کریکاره کی نانو چاشتنگایشا وارد.
- بارام سهوای ملو په ی په زاوی.
- زاروله که زوون وهرمه نه هورئیسته ن.
- پار نا پیرار لوانی په ی ژاوه روی.
- نیسه کوچیتر هه رمانه کی دمایش مه یونه.
- هامنینه سهرو که پریوه مه وسمی.
- هیزی به یانی زوو لوانی ئاودارای، کوچی چیوه ل ته مامیانی.
- دیرئامانی په ی یانه یتان.
- دهمه و به یان لوکه نده ی وه شه ن.
- هه رکه ی من مه ردا بوری سه رینم جه مه لالی خاسته ر بوانه یاسینم.

په نچ: یاوهرکه ردهوه و یاگی Adverb of place

یاوهرکه ردهوه و یاگی، یاگیو قومیا ی که ردهوه و پسته ی نیشانه مډو، هه ریاسه ئاراسته و شونه و قومیا ی که ردهوه که ی روشن مه که رووه، په رچو واتئ په رسی (چکو، جه کو، په ی کوی) مډووه.

نمونه سهرو یاوهرکه ردهوه و یاگی: سهرو، چیر، وار، بنه، دما، په شتی، وهر، وهلی، دلئ، بهر، ئیلاو ئه ولا، چه پ و راس، ئیگه، ئاگه، ئوگه، چاگه، چوگه، هیچ کو، سهرو داره که ی، سهرو بانه که ی، سهرو، چیرو، جه راسو، جه چه پو، په ی لاو راسی، په ی لاو چه پی، تا ئیگه، تا ئاگه، سهرو کوی، سهرو چیر، پیډه سو، په وډه سو، پاډه سو، دور، نزیک⁸⁴، به پاو ئه رکیشان بری جاری مه بانئ به یاوهرکه ردهوه و یاگی،

- گه له که وارو لوا دلئ خه له که ی.

⁸⁴ نزیک واتئوی ئه ره تاشیینه جه (نزد) یانی وهردهم و دماگیرو (یک) دروسه بیینه، به فارسی نزیک.

- شوانه چئرو دره خته كه يه نه نيشته نه ره.
- كابرا پاس و چه پو وئش نمه زانو.
- تا ئاگه لوانى، چوگه نه نيشتائيره، لاو چه پيه ره ئامانى.
- يانه ما مه گنو ده سه پاسو مونومينته كه يوه.
- وهر و دماو وئش نمه زانو، په وكاى هيچكوره رابه رنمه كه رو.
- قنناوو ئاوه كئى ياوان پايانو باخه كه ي.
- جاده كه تائىگه ته خته ن، وه ليم چاولايش سه ره وكوين.
- په شته و بانو يانه يمان، فره ته خته ن.
- هه تا دوور بو چه نه م، خاسته رهن. بفرماوه نزيك مه نه بنيشه ره.

شش: ياوه ركه رده وه و نونگه ي و مه به ستي Adverb of circumstance

ياوه ركه رده ويون نونگه و مه به ستي كه رده وه كه ي روشنمه كه رو وه رسته نه: وه روئانه ي، په ي ئانه ي، په وكى، په وچى، چون، چونكه، چونكاته ي، حه بيه تيينه، وه شيينه، جه تووره ينه، ئاواريينه، داخيينه، قيينيينه، بئ ئه قليبينه، په رچه و په رسه و (په ي چيشى، چى، وه رو چيشى، په ي چه مه به ستي مه ئوووه؟ ئى ياوه ركه رده ويى ياگى ته رنه پيسه و ئامرازى ئه رك مه وينان و ناميشان هه نه ن.

- په وكى په نه ت ماچو لالو مريچلئيم په ي بگيرى.
- دهرس بوانه په ي ئانه ي به ربشى.
- ئارو نه لانى دهوام چونكاته ي نه وه ش بيئى.
- خه به رى وه شم ئه ژنى، وه شيينه هورپرانى.
- حه بيه تيينى باله فره كه ينه وئش كه رده بئ چئرو ليژه هيزه مه كه يره.
- ئاواريينه جه يا كه وته ن.

حه وت: ياوه ركه رده وه و پالپه شتى، تاكيد Affirmative adverb

ياوه ركه رده ويون پالپه شتى و تاكيدو پورناى كه رده وه و رسته كه ي مه كه رو، به شيوه و ئه رى په شتتيش مه گئرو: هه لبه ت، حه تمه ن، بئ قسه، مشيو، بئ درو، بئ ئيلا و ئه ولا.

- هه رمانكه رده ي وه شه ن، هه لبه ت به گهل وه شته رهن.
- ئامانى دزليه حه تمه ن سه ردايت مه كه رو.

- مشیو ٿارو میمانو من بی.
- هیرو بالاش به رزن، بی درو ٿنڌه و من مه بونه.
- بی ٿیلاو ٿهولا، ٿیلاو ٿهولاش گه رهک نیهن، نوره تهن رازیوه وه شه ما په ی بگیلنیوه.

ههشت: یاوهرکه ردهوه و اوه ی Recursiveness adverb

وهسفو اوه ی بیه یو که ردهوه ی نیشانه مڌو رسته نه، زوانو ٿینگلیزیه ن ٿی یاوهرکه ردهوه هه ن adverb of frequency مه و اچان، که فره تهر باسو اوه ی بیه یو وه ختی مه که رونه، به دوی جورئ، وه ختی نادیار، وه ختی دیار، که سه رو باسما که ردهن: دیسان، هه مدیسان، هه متهر، دووباره، به یین به یین، هه ر چن وه خت جاری، جاری تهر، باری تهر، هه رجاری، اوه ی، واخوا، اوه خوا. ٿی جوره و زوانو هه ورامی پیسه ن اوه ی بیه ی وه ختی به نادیار:

- دیسان به زمه که سه ره ش هورداوه.
- هه قا به یین به یین به ربگنی و سه ردایمان بکه ری .
- ٿی جار یچ به دهنگی به رز چریش وه نه ما.
- جاری تهر و باری تهر نه وینوت پی هه ویله ره.
- وانه که ی واخوا بکه ره و تا جوان بیامی شنه.
- هه متهر کٿیو رازوانی بوانوه، تاخاس بیامی شنه.
- هه رجاری تو مه وینو، لووته م سولیووه.

نو: یاوهرکه ردهوه نه ری Negative adverb

یاوهرکه ردهوه یوه نهریکه ردهوه ی کارو رسته که ی روشن مه که روه: هه رگیز، هیچ، هیچ وه خت، ٿه سلنه، نه خه یر، به هیچ رهنگی، به هیچ جورئ. هه رگیز⁸⁵ واتییوی کونه جه زوانو فارسی باستانی و په هله وی و فارسی ده ری و... تائیسه به کار مه یونه، په ی تاکید که ردهوه نه ری، نه فییه، به کار مه یونه، په هله وینه به ده مو hagarz هگرز ناومی نه. ٿی جوره یاوهرکه ردهوه ی وه لته ریچ واتنه ما که ٿه رک مه وینان پسو یاگه نامی و یاوهرنامی نیشاندای.

- هیچ وه خت هه رمانیوی خاصه ت نه که ردینه.
- ٿه سلنه مرحله بایشان نه که رد.

⁸⁵ دستور تاریخی زبان فارسی. د. پرویز خانلری : 1395:195

- داواکاریه که ش به نه خیر په چدریاوه.
- تازه لوان، هرگیز نمه وینمیشو.
- هرگیز نمیوه عه مری ویه رده مه حاله ن ئامای دوسی بار که رده.
- من هیچم نه واته ن تو قارت که رده ن!
- به هیچ جورئ حه م ره مزئ چه نی نه زانی نه که ری.

ده: یاوه رکه رده وهو بیژگه ی

یاوه رکه رده ویوه ن رسته نه بیژگه مو کاریوه مه که رو، استسناو کاریوه مه که رو: (ته نیا، بیژگه م، بیژگه، فه قهت، سیوا):

- ئه گه ر ته نیا ویت به ی هرمانه کیت مسه وگه رنه.
- ئاخ په ی خه لوه تی من بڈیام بیخه م سیوای تو دیدهم که س نه ڈیام وه چه م.
- فه قهت من مزانوو به حالو ده ردیش.
- بیژگه م کاوانی، گردتان به دیدئ په ی باخی.

یانزه: یاوه رکه رده وهو په رسی

په ی په رسکه رده ی جه کارو رسته که ی: چه نی، چیش، په ی چی، په ی چیشی، کوگه، که ی، چی، برئ زوانته شناسئ ماچان پنه واز نیه ن یاوه رکه رده وهو په رسی ببونه چوونکاته ی ئینی ئامرازو په رسکه رده ی نی.

- من چیش بکه رو، چارم ناچاره ن؟
- ئارو کوگه لوا ی؟
- په ی چیشی ئامای و په ی چی مه لیوه؟
- گوشته که ت چه نی بریژت؟
- که ی مه لیوه یانه؟

دوانزه: ياوهرکه ردهوهو شهرتی

شهرتو که ردهوهکه می بهرمهوزو پسته نه، پویشنش مه که رووه: (ئه گهر، ئه ر، ئه رگه ته می، پاشه رتی، به شه رتی).

- له مهت مه یونه ئیش ئه گهر فره بوهری.
- ئه گهر به می کاوری پته مه بو.
- ههر پاشه رتی به می، کاوری مهوزو وهره پته یانت.
- به شه رتیو مه ونه، توپچ به می په می زه ماونده کی.

سینزه: ياوهرکه ردهوهو گومانی

شک و گومان نیشانه مژو سهرو کارو پسته که یو: داخوم، ئاخوم، ئه جوم، مه ره جیوم، رهنگا.

- داخوم سالیو ته ره دهورانو کی بو کی بنیشو وه شادا کی ره نه جه رو بو.
- ئه جوم نویسته که ش ته مامنان.
- رهنگا به ره نه شو وانه کاشه نه.
- مه ره جیوت منیچ پیسه و ئاډینان.
- ئاخوم دنیا تا سه ره په می زوردار می بوئه!

چوارده: ياوهرکه ردهوهو وه نه شیه می

وه نه شیه می یام ته شیه که رده می که ردهوهو پسته می نیشانه مژو: (پیسه، پاسه، پوسه، پیسنه، پاسنه، پوسنه، وینه، سا، ئاسا):

- کاوان پیسه و شیر می لوانه مه یدانو جه نگی.
- هه ورام وینه و که لی مه لو که شه نه.
- کابرا به رق ئاسا ئاما و گم بی.
- ئه پیسنه ملی که شه نه!

ده و په نچ: ياوهرکه ردهوهو ئارهزو و ته مه نا که رده می

(شه لالی، وه شله می، ئوخه می)

- ئۆخەى نەمەرتا دەمت ماچ کەردم.
- وشەلەى دەگاو گولپى پئىسە و جارانى ئاوەدانە بىيۆه.
- شەللای نەلپنى چەنیشا پەى کەشى.

دە و شش: یاوەرکەردەووە لالیایۆ

لالیایۆ جە کارو رسته کەینە نیشانە مژۆ:

(خوات چەنى، خواکەرۆ، یاخوا، خەیر بو)

- خواکەرۆ واران بوارۆ پەیمان.
- خەیر بو، چیش بیهن ؟
- ئەگەر لوایۆ خوات چەنى.

دروسناى یاوەرکەردەووەى

یاوەرکەردەووە جە بارو دروسنايوه یەرى دەسپن، کە وارۆ باسشان مە کەرمى:

- 1- یاوەرکەردەووەى سادە: Simple adverb تەنیا یەک بنەرەتو یەک واتەن، نمونەکانو وەلپنە باس کریان (خاس، بەرز، نزم، هەلای، فرە، کەم، کرژ، زەریف، پەر، هالی، سەر، وار، چیر، بنە، چەپ، راس، مەشو هاگاداری بيمى برى ئە چى یاوەرکەردەوان، ئەرکو یاوەرنامیچ مەویانان رسته نە).
- 2- یاوەرکەردەووەى ناسادە: دوى لژگین:

یاوەرکەردەووەى ئەرەتاشیا: Derivational adverb

جە واتپووەى سادى و زیاتیوی دروسمە کریونە (وەلگیر یام دماگیر، یام هەردوی): بەهامکاری نامى + وەلگیر، نامى + دماگیر، نامى چەنى دماگیری و وەلگیری، یاوەرنامى + وەلگیر، یاوەرنامى + دماگیر، یاوەرنامى چەنى وەلگیر و دماگیری

وەلگیر: وەلۆه چى یاوەرکەردەووە ساز

➤ وەلگیرو (بى): بى گمان، بى وچان، بى ناز، بیئەقل، بى حورمەت. بیوخت

(بیوختەنە ئاوی گەرەنمە مەجە). لوان سەرو یاوەرنامى و کەردەنش بە

یاوەرکەردەووە.

- وه لگيرو (به): به په له، به گه رمی، به سهردی، به کرژی، به پرتاف. به گریای: لوانه سهر و یاوه رنامی و چه مه ی و که رده وه ی که رده نش به یاوه رکه رده وه.
- وه لگيرو (جه): جه ئیسو، جه هیزیه، جه بانو، جه بنو، جه سهرؤ. لوانه سهر و یاوه رکه رده وه و هختی و یاگی یاوه رکه رده وه ی ئه ره تاشیاش دروسنان.
- وه لگيرو (ئی): ئیشه و، ئیسال، ئارو، ئیگه. ئی یام ئی، سیفیه ت ئیشاره ن لوان سهر و یاوه رکه رده وه و هختی که رده نش به ئه ره تاشیا.
- وه لگيرو (ئیم): که هه مان وه لگيرو (ئی، ئی) ن: زوانو گورانینه و جه ویه رده نه ئیسه یچ بری ده گایی هه ورامانی مه و اچان (ئیمسال، ئیمشه و).
- وه لگيرو (ئو، ئه و): ئوگه. ئو وگه. ئه و دیم، ئه و دس، سیفیه ت ئیشاره ن په ی دووری، پیسه و وه لگیری ئه رک مه وینونه، دماگیرو (گه) ئامان سهرش، یام ئیث لوان وه لیش.
- وه لگيرو (ئی): ئی زمسانه، ئی وه هاره، ئیدیم، ئیژه س، ئیسه ر، ئیلا،
- وه لگيرو (تا): تایانه، تاپار، تاپیرار، تائیه ته، تائیه سه، تائارو، تاپه ری، تاپه راوه ری، تاسه وای، تاپیری، تاپه راوه ری.
- وه لگيرو (نا): ناچار، ناکام، نائاگا، ناغافل، نابه دل، نابه له ث.

دماگیر: دماوه چی یاوه رکه رده وه ساز

- دماگیرو (ی): شه وی، هامنی، وه هاری، زمسانی، پوی،
- دماگیرو (و): سهرؤ، چیرؤ، وارؤ، بنو.
- دماگیرو (وه): هیزیه، په ریوه. سه وایوه.
- دماگیرو (ان): سالان، مانگان، وه هاران، یه وزه ردان، روان، دمانیمه روان، چوارشه ممان، زمه پاران، نه وروزان... دماگیرو وه ختین زوانو هه ورامینه. سالان و مانگان یه کجار نمه وینمیته.
- دماگیرو (یو): نیشانیو نه ژناسه ی: سالیو، رویو، مانگیو، که میو، نه ختیو، دنالیو، پروشیو.
- دماگیرو (هکه، هکی): نیشانی ئه ژناسه ی: جاره که، ساله که، ساله کی، وه هاره که، زمسانه که، روه که، شه وه کی.
- دماگیرو (انه): کورانه، شیرانه، مه ردانه، کناچانه، ژه نانه، پیرانه، ملکانه، چه ژنانه، هه رانه، زارولانه، شاهانه... ئی دماوه چه سیفه سازه ن و یاوه رکه رده وه سازه ن، وه لیم فره ته ر یاوه که رده وه مه سازنو، مه لوته سهر و نامی.
- دماگیرو (یانه): بیایانه، ئازایانه، به ربه ریانه، پیسه ن وه لینی.
- دماگیرو (ئاسا): به رق ئاسا، کورئاسا، شیرئاسا، ویم ئاسا، مه ردئاسا. مریڈئاسا، پلنگ ئاسا

- دماگيرو(ى): وهشى، ژيرى، دوورى، دريژى.
- دماگيرو(نه): قينيښنه، وهشيښنه، حه يبه تبيښنه، شه ويښنه، روڼه، سه رنه، وارنه، چيرنه، پيلانه.
- دماگيرو(يى): گه وره يى، فره يى، ته نيایى.
- دماگيرو(ايى): قوولايى، پانايى، تاريخايى.
- دماگيرو(ره، هره): زه مينه، چيره ره، سه ره، وارره، پيلاره، په ولاره، پوره، پاينه
- دماگيرو(هه): چيره نه، بنه نه، وارنه، سه رنه، كه شه نه، ده شته نه، يانه نه، وه هاره نه، روڼه، شه ويښنه، پيگه نه، پاگه نه، يوگه نه.
- دماگيرو(ين): دماين، وارين، سه رين، كه مين، پايين، گردين. وه لين.
- دماگيرو(گا): ياوه كه رده وه و ياگى وه شمه كه رونه: ويړه گا، چاشتنگا، سه هرگا، به ره گا،
- دماگيرو(اونډ): سه راونډ
- دماگيرو(وکه): وه روکه
- دماگيرو(مه): پالمه
- دماگيرو(ورى، هورى): سه روږى، چيروږى، پاگورى: سه روهورى، پاگوهورى
- دماگيرو(ارئ): شه وارئ.
- دماگيرو(چه): بنه چه
- دماگيرو(لئ): كو چلئ، گولانه كه رده وه يو وه (كوچئ) كو چلئو، كه ملئو.

وه لگير و دماگير :

- (بئ ... انه): بئ نه قلانه، بئ شهرمانه، بئ باكانه، بئ ره حمانه، بئ ويژدانانه.
- (بئ ... نه): بئ نه قلينيښنه، بئ شه رميښنه، بئ حورمه تبيښنه، هه رينه،
- (به ... ى): به وهشى، به نه رمى، به تنډى، به پاسى، به تايبه تى، به خراپى، به خاسى، به سه رڼى، به گه رمى، نارپه حه تى، به په له، به گره وای، به پرتاف، به شيوه نکه رده وهى.
- (به... يى): به گه وره يى، به ته نيایى، به فره يى، به كه مى، به وردى، به جوانى، به يه كجاريى.
- (به... ايى): به پانايى، به قوولايى، به دريژايى.

ياوهرکەردەوهی ئامیته Compound adverb

جە دوئی واتئی ماناداری دروسمه بونه. یاساو دروسکه ردهیو یاوهرکەردەوهی ئامیتهی:

واوهی بیهیو نامی، ژماره‌ی، یاوه‌نامی، یاوه‌رکەردەوهی.

ا- واوهی بیهیو نامی: پۆل پۆل، دەسه دەسه، تاقم تاقم، پیپر پیپر.

ب- واوهی ژماره‌ی: یوه یوهی، دووه دووهی، چوار چوار، ههوت ههوت...

ج - واوهی یاوه‌نامی: زه‌ریف زه‌ریفی، جوان جوانی، یه‌واش یه‌واشی، ورد ورد، خاو خاو، لوژه لوژ. خاوه‌خاو، وهش وهشی، خاس خاسی.

د - واوهی یاوه‌رکەردەوهی: که‌م که‌م، زوو زوو، دێر دێر، فره فره، تاو تاو، وه‌ره‌وه‌ری، ورده ورده‌ی، هه‌یتا هه‌یتا.

یو: واخواکه‌رده‌یو به‌یاردی: نامی چه‌نی نامی، یاگه‌گیرو نامی چه‌نی یاگه‌گیرو نامی، دوی سیفه‌تی، دوی یاوه‌رکەردەوهی، دوی ژماری یام تیکه‌لاو، وارو نمونی سه‌رو گردی ئاومینیوه.

ا- به‌یاردی دلێبه‌نژی (او): هه‌رگیزاو هه‌رگیز، په‌شتاو په‌شتی، که‌شاو که‌ش، لنگاو قوج، دماو دم، یه‌کاو یه‌ک.

ب- دلێبه‌ندو (هو): بانه‌و بان، شان‌ه‌و شان، داره‌و دار، شاره‌و شار.

ج - دلێبه‌نژی (به): پو به‌پو، سال به‌سال، یو به‌یو، چوار به‌چوار، جار به‌جار، وئ به‌وئ "یاگه‌گیرو نامی". کول به‌کول، ده‌س به‌ده‌س، دم به‌دم، پوو به‌پوو، سه‌ره‌سه‌ره‌، ده‌یه‌قه به‌ده‌یه‌قه، سه‌عات به‌سه‌عات، سات به‌سات، نیمه به‌نیمه.

د- دلێبه‌نژی (له): ده‌س له‌ده‌س، ده‌س له‌ملان... هه‌وره‌رامیه‌ن فره‌که‌م "له" به‌کارمه‌یو چوون وام گیریان جە کوردیی.

- 1- یاوه‌نامی + دلێبه‌نژی (به) + نامی: په‌ر به‌دل، په‌ر به‌دم،
- 2- ژماره‌ + دلێبه‌ندو (به) + ژماره: دوو به‌دوو، یه‌ک به‌یه‌ک، چوار به‌چوار.
- 3- ژماره‌ + نامی، یام یاوه‌رکەردەوه: یه‌کجار، یه‌کده‌س، یه‌کسه‌ره‌، یه‌ک شه‌مه‌مه‌، چوارچه‌م، دووه‌لا، چوارلا، چوارگۆشه‌، نیمه‌پو، یه‌کشه‌وئ، دووه‌شه‌وئ، دووه‌تو.
- 4- واته‌و (هه‌ر) + نامی یام ژماره‌ یام یاوه‌رکەردەوه: هه‌رپوئ، هه‌رسالی، هه‌رپو، هه‌رپوئ، هه‌رشه‌وئ، هه‌رسالی، هه‌رده‌م، هه‌ردوئ، هه‌ریه‌ری، هه‌رچوار، هه‌رجار، هه‌رلائی، هه‌ریو، هه‌رگیز.

- 5- واته و (ئى، ئه و، ئا) + نامى: ئىسال، ئىشه و، ئىسا، ئه وسا، ئه و جار، ئىجار، ئارو، ئه و سه ساله، (ئىساته، ئه وساته، ئاساته: ئىسه تى، ئاسه تى. ئوسه تى).
- 6- سازه و ئىزافه ي (و) + ياوه ركه رده وه: سه رو لاي، سه رو بانى، سه رو سه ره ي، سه رو چه مانم، چيولاى، چيرو چه مان،
- 7- مزاف اليه وهر و دماش په نه بكه رى مه بونه به ياوه ركه رده وه ي ئامىته: پارسال، ساله و پارى، پارشه و، هيزى شه و ي، سه واي شه و ي.
- 8- سه ر + دلبيه ندو (و) + ياوه ركه رده وه: سه ره و چير، سه ره و كوى، سه ره و وار. كه هه مته ر مزاف اليه ن.
- 9- به ياردى دلبيه ندو (و): جاروبار، گورج وگول، شل و مل، تير و په ر .
- 10- به ياردى دلبيه ندو (تا): سه رتا پا، سه رتاوار، وى تا وا، چى تا چا، سال تا سال، زه مان تازمان،
- 11- به ياردى دلبيه ندو (نا): سه واي نا پيرى، پارتا پيرار، هيزى نا په رى.
- 12- به ياردى دلبيه ندو (ان): سه ران سه ر، وهران وهر، ده سان ده س. په ران په ر.
- 13- دوى ئامرازى به ياربىد (ا): په ياپه ي.
- 14- ياوه ركه رده وه ي چه نى نامى، بى ياردى: سه رته نجام، سه رپه ندام، سه رسام، چيربه ره .
- 3- ياوه ركه رده وه ي ده سه واته " لکه " شبه جمله " Cyntactic adverb**
- پا ياوه ركه رده وه يه مه و اچان، هه كه جه ده سه واتيوه دروسببهن، يانى كومله واتيوه كه رده وه شان نه بو دلينه، به عه ربه ي "شبه جمله"، به هه ورامى ده سه واته، ده سه و اچه "لکه". ئى ياوه ركه رده وه به ياردى وه لگير و دماگيرى وه ش مه كرىونه:
- ا- وه لگيرو (جه): جه پاسو، جه چه پو. جه ئيسو، جه هه ورامانو، جه ئاگو، جه ئوگو.
- ب دماگيرو (و): پاسو، چه پو، چاگو، چيگو، وارو، سه رو، بنو، گولپو، پاينو، سه راوندو. كه لحيو، دزليو،
- ج- دماگيرو (نه): يانه نه، بانه نه، بازاره نه، باخه نه، چيگه نه، چاگه نه، چوگه نه. كه شه نه.
- متاومى وه لگيرو "جه" خاله و "ب، ج" به كار بارمى .
- د - وه لگيرو (په ي) دماگيرو (ى): په ي يانه ي، په ي كوگه ي، په ي بانى .
- خ - وه لگيرو (به) دماگيرو (و): به دارو، به به رگو، به توكلو، به ترو تفاقو.
- ح - وه لگيرو (ئه): ملونه سه رو ياوه ركه رده وه يايگى و تاكيدش مه كه رونه: ئه چيگه نه، ئه چاگه نه، ئه چوگه نه.
- چنډ نمونى ياوه ركه رده وه ي ناساده ي، ده سه و اچه (لكه و ياوه ركه رده وه ي):

لاى سهرى، لاي وارى، په لاي سهرى، په لاي چه پي، په لاي و پراسي، جه گردلاييوه، چيولاي، هيچكو، سهر و داره كه ي، بنه و داره كه ي، ههفته ي ناينده، ساله ي تازي، پيسه جار و جاراني، جه پاي نو، چيگو، جه ئيگو، نه چوگه نه، نه چاگه نه.

په يوه ندى يا وهر كه رده وه ي چه نى به شه كانى تهر و دواى parts of speech

يا وهر كه رده وه په يوه نديش هه ن چه نى نامى، يا وهر نامى، ژماره ي، كه رده وه ي، يا گه گيرو نامى، په وكاي متاومى په نج جورى يا وهر كه رده وه ي مانايى و واتسازى جيا بكه رمئوه:

1- يا وهر كه رده وه نامى Noun adverb

2- يا وهر كه رده وه يا وهر نامى Adverb adjective

3- يا وهر كه رده وه و ژماره ي Numeral_number_adverb

4- يا وهر كه رده وه كه رده وه ي Deverbative adverb

5- يا وهر كه رده وه يا گه گيرو نامى pronominal adverb

يوه: يا وهر كه رده وه نامى: فره چالاكنه و يا وهر كه رده وه ي ناساډينه و به هامكارى نامى دروسه مه بونه:

- به ياردى وه لگيرى و دماگيرى دروسه مه بونه: بى ناز، بى گمان، بئوه خت، به دل، به گيان، شه وى، وه شى، پيايانه، ژه نانه، نازايانه، به پياو ته ي. په ر به دل وه شم مسيه ي.
- به ياردى وه ربه ندى و دما به ندى په ي يانه ي، په ي بانى، جه ئيسو، تا هه ورامان، تا ويړه گا، جه ژاوه رووه، جه پارو،
- واوه ي كه رده ي به ياردى و بى ياردى: دهسه دهسه، تا قم تا قم، سال به سال، يانه و يانه، روبه رو، ياله و يال.

دوى: يا وهر كه رده وه و يا وهر نامى: فره چالاك نيه ن، به يه رى جورى دروسه مه بونه:

- به ياردى وه لگير و دماگيرى: به په له، ژيرانه، نازايانه، به ژيرى، به وه شى، به پانايى.
- به ياردى وه ربه ندى و دما به ندى: جه گه ورو، جه سه رو، به له رز، سه رو رى، وارورى، سه ره ره، چي ره ره، بنه نه، چاگه نه، چوگه نه.
- واوه ي كه رده ي: ورد ورد، يه واش يه واش، زه ريف زه ريف. خاوه خاو.

يه رى: يا وهر كه رده وه و ژماره ي: يا وهر كه رده وه و ژماره ي به فره يى نامئيني، به واوه ي كه رده يو بى ياردى

يام به ياردى دلئيه ندى وه شى مه بانى: يوه يوه، چوار چوار، نو نو، يوه و دوى، دوى به يه رى، چوار به شش، شش و هوت، يه كاويه ك.

شیلانه کیش وره تی یه کاویک قازانش که رد. سه ریازه کی چوار چوار ریزشا به سته ن.

وه لاو برکه کینه تیمو ئیمه چوار به یو به ردماوه .

هه نگوره کیم یوه و دوی وره ته. (ئهوسا یه ک کیش هه نگوری دینی به دوی کیشی خه له).

چوار: یاوه رکه رده وه و که رده وه ی: به گره وای، به مهرده ی، به سوتته ی. به په مای.

کوره که به گره وای ئاماره یانه. کاوان به په مای وه لاو برکو سیروانیش داوه.

په نج: یاوه رکه رده وه و یاگه گیرو نامی: ویم ئاسا، تو ئاسا. ویم ئاسا وانه کاشه نه به رشیه ن.

یاوه رکه رده وه مه بونه به به شه دوا ی تهر

چنډ به شیوی تهر و دوا ی مه بان به یاوه رکه رده وه، وه لته ر باس کریان، چه په وانه بیچ پاسه ن هه که یاوه رکه رده وه مه بو به به شیو جه دوا ی تهر ی. ده میو یاوه رکه رده وه مانا و ئه رکو بنه رته ی ویش گم مه که رو متاو و ببونه به:

- 1- یاوه رکه رده وه مه بو به وه ربه ند: (وه لی، وهر، دما، په شتی، ئیلا، ئه ولا) مه بان ی به وه ربه ند .
- 2- یاوه رکه رده وه و (چوونکه، جاری): مه بان به ئامرازو په یوه ندی، به سته ی conjunction particles
- 3- یاوه رکه رده وه و (دیسان) مه بونه به پار تیکل، ئامراز particle .

ئه رکو یاوه رکه رده وه ی پرسته نه:

1. مه بو به ته مامکه رو که رده وه ی " ویه رده، نه ویه رده، داوایی": هانه کرژ لوا، کرژ یاوه رکه رده وه ی چه نیه تین و ته مامکه رو که رده وه ی ویه رده ی لوا یین. شه نیه ر کرژ مه لو، هه نگوری کرژ بلوه.
2. یاوه رکه رده وه مه بو به ته مامکه رو یاوه رکه رده وه یو ته ری، یام چنډ یاوه رکه رده وه یو: ولینا فره کرژ لوا، چیگه نه " فره کرژ " ده سه و اچه و یاوه رکه رده وه یین، دوی یاوه رکه رده وه ی شو نه و یویره ئاماینی، مه هدی یه کجار دیر گیلاوه، مه هدی سه بای زوو فره کرژ بلوه په ی بازاری، چیگه نه چوار یاوه رکه رده ی هه نی پرسته که نه، یاوه رکه رده وه و وه ختی، یاوه که رده و چنډیه تی و چه نیه تی.
3. یاوه رکه رده وه مه بو به نیهاد و پرسته ی و که رده وه ی ناته مامی جه پرسته نه: هیزی په نجشه مه بی، سه وای دیرما په نه مه بو، ئارو جمعه ن.

4. یاوه رکه رده وه مه بۆ به گوزاره "هه لبه ت په ی کاری ناته مامو رسته که ی " نیهاد و گوزاره وه ختیوه نه هه نی هه که کاری ته مام نه بۆ رسته نه " شاهۆ یه کجار دیره ن. سه حبی دیر بی.

بنویس: د. ناجح گولپی 2018/1/8 لوایۆ پوره یش 2020/6/20 هه ره تو کرونا ی، به که لک گیرته ی جه چنده سه رچه میوی ته ری که ئاماژه م دیننی په نه.

لیژھی نویه م

ژماره numeral

وه لینه

دیاره ن ژمار، فره زوون دلپو گردو میله تانو سه رزمینه به کار مه یو، وه لپو ئانه یه ژماره به یونه ئانزانه کی هه ستشان که رده ن به زیاد و که می چپوه کانو دهورو په شتو ویشان، هه ستشان به گوره و گولانه ی چپوه کان که رده ن، جوت و هامتا و جیاواز، وینایو ئاژه لانی و دره ختی و گیواوی هه ست و ئیدراکو ئه ژمارای ئی چپوانیه که وته ن ئه ندیشه شان، مه وینان گیواوو سیپه ری یه ری په ریش هه نی یوتره په ره کیش فرینی ئه وی ته ر که مته ری نی، بیه ن بایسو وپروکه رده ی و ئه ژمارای، یام وینای چنډه ئاژلپوی کوپی پپوه ره، بیه ن بایسو ئه ژمارای جه مه ژگو ویشانه، یانی ژیوگه و ئه قل و ژیری ئانزانی پاسه ش که رده ن که په یوازه ن که چپوه کانو دهورو وه ریش جیا بکه رونوه، په ی ئینه یچ ویرش جه چپویو که رده نوه که دما ته ر نامیش نیان ژماره، به وه لپکه وته ی ژپوای ئانزانه کان سه رو زه مینپوه گردو چپوه کان فارپینی، چون لازم و مه لزوم بیینی په ی هه نترینی، چه نی گه شه که ردیو زوانی نامی چپوه کان یچ نریینه.

چه نی ژماره په یثابیه ن

سه رنجه و ئانزانه کان په ی چپوه کانو وه ر و په شتیشان، بالدار دوئی بالیش هه نی، سیپه ری یه ری په ریش هه نی، ئاژهل چوار په ییش هه نی، چواره په نجی و په نج په نجی ده سی، دما ته ر هه ردوی ده سی ده ئه نگوستیش هه نی، چه نی په نجی و په یا بیه ن به ویس، به لوای وه رو ژپوای ورده ورده ی ئی نامی و نیشانی نامیشا نیینی به ژماره یام ژمارواتی number word، دما ته ر ژماره بنه ره تیه کیشان دیاری که ردینی و په ی فره ته ری هه ر جه ژماره بنه ره تیه کانه نامی ئه ویشای ته ریشا نیینه، ژماره ی ته رتیبی و ریزکه رده ی و ته وزیعی و به شکه رده ی و لت و که سر دیاری کریان.

ویه رته و ژماره ی⁸⁶

هه لای به ته مامی نه زانیان چه تاریخیونه ژماره په ییدا بیه ن، وه لپم ئانه دیاره ن که هه زاران سالی وه لپو تاریخو نوسیتیه یوه وات ژمار لاو ئانزانه کانه به کار ئاومان، هه رمان و کارو روانه ییشانه په نه پورنن، سه یر ئانه ن یوشیه ی جه ژماره نه هه ن میانو زوانه کانه نه. مه کریو بواجی ژماره ئه چا وه خته وه گه شه ش که رده ن که مولکداری تاییه په ییدا بیه ن، په ی ئه ژمارای قهواره و زه مینه که ی، ئه ژمارای ئاژهل و باج گپرتیه ی... دما و ویسته یه و ته وه ن نویسه کان دلپو مه ره کانه نه، به رکه وته ن که وات ژمار وه لپو

⁸⁶ شمار و مقدار در زبان فارسی. د. سید محمود نشاط، چاپ اول 1368:15

ویسته‌یه و ده‌نگی و نویسه‌ی بیه‌ن. کۆنه‌تەرین به‌لگه‌و سه‌ند که ژماره‌ش چه‌نه به‌کار ئاومان به‌رێکو پیکی، ه‌نو سومه‌ریه‌کان و میسریه‌کان که وه‌لیو 3500 وه‌لی میلادینه بیه‌ن، هه‌رپاسه‌ جه‌ نویسته‌کانو بابلیه‌کانه‌نه و خه‌تی هیروگلیفی پاپیروسی میسریه‌کان و هه‌م چینه‌کانه‌نه باسو ژماره‌ی هه‌ن.

ویناکه‌رده‌ی ژماره‌ی

ژماره‌ جوړین جه‌ چندیه‌تی "که‌میته‌" چئووی، یان بره‌ چئووی که‌ خاسیه‌تو چئوه‌که‌ی پسه‌ و په‌نگی دلئو چئوه‌کانه‌ نیشانه‌ مه‌تو. ئانزانه‌کئی په‌ی جه‌م و جوړکه‌رده‌یو چئوه‌کانو ژیاوشان ئه‌وه‌جه‌شان به‌ ژماره‌ی بیه‌ن، وه‌ختیو ده‌سیوه‌شان جه‌ ده‌سیوه‌ ته‌ری جیاوه‌که‌رده‌ن، ئه‌وه‌جه‌شان به‌ ئه‌ژمارای بیه‌ن، ئیتر ئه‌پی شیوه‌ ویرو ئه‌ژمارای وینا کریینه‌ مه‌ژگشانه‌. یانی ئا چئووی که‌ هه‌ستشان په‌نه‌ که‌ردینتی و په‌ی ئه‌ژمارای ئاسانی بیینتی، جیاوشان که‌ردینتیوه‌ و ئه‌ژمارینیشان. ئتر ورده‌ ورده‌ی به‌ وه‌لیکه‌وته‌ی کۆمه‌لی ئه‌وه‌جه‌شان به‌ ژماره‌ی بیه‌ن، پیسه‌ و ژماره‌و په‌نجه‌کانو ده‌سی، "سه‌ر" ئانده‌ سه‌ری ئازه‌ل، ژماره‌و هه‌ساره‌کانو ئاسمانی که‌ فره‌ ئه‌وه‌جه‌شا په‌نه‌ بیه‌ن و تیکه‌لاو بیه‌ن چه‌نی زانسته‌کانی ته‌ریچ، به‌ وه‌لی که‌وته‌ی مه‌ده‌نیه‌تی ژماره‌بیچ وه‌لکه‌وته‌یش به‌ ویشه‌وه‌ دیه‌ن، وینای خاسته‌رش په‌ی کریان و وینه‌ی جوانه‌ترش دریان په‌نه‌. ژماره‌ سه‌ره‌تاوه‌ که‌لکش جه‌ ئه‌ندازه‌گیرته‌ی دیه‌ن و گه‌شه‌ش که‌رده‌ن و که‌لکش جه‌ ئه‌ندامانو لاشه‌و ئانزانی دیه‌ن، گلکه‌، ئه‌نگوسته‌، پا، هه‌نگامه‌، یه‌سه‌، بموسه‌، رووی را، به‌یانی زوو هه‌تا وه‌ره‌تاو پرای، که‌لکشان ئه‌چی چئوان هورگیرته‌ن، دماته‌ر گه‌شه‌شان په‌نه‌دان. په‌یدا بیه‌ی کشت و کیاری و شار و ده‌گا وه‌شکه‌رده‌ی و په‌یدا بیه‌ی زه‌ری، دماته‌ر په‌یدا بیه‌ی کسمی ده‌سی و کارگای، ته‌کانیوی گه‌وریش به‌ژماره‌ی دا.

ژماره‌ی هیندی

ئارو ئی ژمارئی په‌نه‌شان منویسمی (١، ٢، ٣، ٤، ..) بنه‌ره‌تشان مه‌گیلۆنوه‌ په‌ی هیندی، هیندییه‌کیچ دیار نیه‌ن جه‌کیشا مسینتی، ده‌نگی هه‌ن جه‌ کلدانیه‌کانوه‌ هورشا گیرتینتی. دماته‌ر عه‌ره‌بی هورگیرتینتی و یاوینتی یونان، ئیسه‌بیچ دلئو ئیمه‌نه‌ باوینتی. ئینه‌ی سه‌رو باسمان که‌رد تاریخه‌و په‌یدا بیه‌ی ژماره‌ی بی. ئیسه‌ مه‌لمینه‌ بزانی ژماره‌ زوانه‌کانو ئیرانی باستانی و میانه‌ینه‌، یام ئه‌چی وه‌لاتو ویمان هه‌نه‌ی بیه‌ن جه‌ قه‌دیمه‌:

ژماره زوانه کانو ئیرانی کونینه

نویسته کانو فارسی کونینه "هه خامه نشی" به که می ژماره وهره چه م مه گنونه، ئی زوانه به خه تی میخی نویسیان، ژماره ی بنه رته تی و ته رتیبی دلیشه نه وهره چه م مه گنونه⁸⁷.

ژماره بنه رته تی کئی - یه کان

فارسی	په هله وی	ئه ویستایی	ارسی باساتان	هه ورامی	کوردی
یک	یو ew	aēva ئه یوه	aiva ئه یوه	یوه	یه ک
دو	دو dō	dva دوه	duva دووه	دوئ	دوو
سه	هری hrē	θri ثری	ci سی	یه ری	سی
چهار	چوار، چفار cūhar, cāfar	caθwar به ثوار، چه توار		چوار	چوار
پنج	پهنج pañj	pañcā		پهنج	پینج
شش	وه، شهش šaš šuh	xšvaš		شش	شهش
هفت	هفت haft	hapta		حهوت	حهوت
هشت	ههشت hašt	ašta		ههشت	ههشت
نه	نه nah	nava	nava نه وه	نوه	نوه

ده بیان

ده	دهس das	دهسه dasa	ده	ده
بیست	ویست wīst	بیسته تی vīsaiti	ویس	بیست
سی	هریست hrist	بیسه ت θrisat	سی	سی
پنجا	پنجاست panjast	په نچاسه ت pañcast	په نجا	په نجا
شصت	شهشت šašt	خشقه شتی xšvašti	شهس	شهست
هفتاد	هفتاد haftād	هه پتایتی haptāiti	حه فتا، هه فتا	حه فتا
هشتاد	هشتاد haštād	شتایتی aštāiti	هه شتا	هه شتا

⁸⁷ رهنمای زبان فارسی باستان، د. جنگیز مولایی، چاپ دوم 1378:61

زوانی ئه‌ویستاینه جه (11-19) یه‌کان چه‌نی ده‌سه‌ی ژماره‌که‌شان وه‌ش که‌ردن، یه‌کان وه‌لیو ده‌یانینه مه‌واچینه‌ش (دوه ده‌سه، په‌نچده‌سه *pancdasa, dvadasa*)
 جه ژماره (۲۰ تا ۹۰) زوانو ئه‌ویستاینه به یوگیترته‌ی یه‌کانی چه‌نی *sati, sat, ti* دروس مه‌بونه:
xšvašti, pancāsat, çθwarysat, θrisat, vīsaiti, haptaiti, aštaiti, navaiti.
 هه‌ریاسه جه ژماره ۲۱ تا ۲۹، ۳۱، ۴۱، ۴۹ جه یه‌کانی و ده‌یانی دروس مه‌بونه به‌یاردی (چه *ça*) که
 ئیسه به‌یاردی (وین، پسه و) (*navaça navaitimça* ۹۹)⁸⁸

سه‌ژان

صد	sad	sata	θata	سه‌ژ	سه‌د
سیصد	hrēsad	tišaro sata		یه‌ره سه‌د	سیسه‌د
چهارصد	çfāsadd	çaθwāro sa		چوار سه‌د	چوار سه‌د
پانصد	panjsad	pança sata		په‌نج سه‌ژ	پینج سه‌د

هه‌زاران

هزار	hazār	hazaŋra	هه‌زار	هه‌زار
ده هزار	bewar	baēvar	دهه‌زاری	دهه‌زار
بیست هزار	wist hazār		ویس هه‌زاری	بیست هه‌زار
هفتاد هزار	hatād hazār		هفتاد هه‌زاری	هفتاد هه‌زار
هشتاد هزار	haštād hazā		هشتاد هه‌زاری	هشتاد هه‌زار
پانصد هزار	panjsad hazā		په‌نج سه‌د هه‌زاری	پنج سه‌د هه‌زار

ژماره یازده هه‌تا نوزده به‌تەریب و ژماره یه‌کانی (1-9) چه‌نی ده‌سه‌ی دروسیونه

یازده	ēwandas	aēvandas	دهو یوه	یازده
دوازده	dwāhis	dvadasa	دهو دوئی	دوازده
چهارده	çafārḥas	çaθrudasa	دهو چوار	چوارده

⁸⁸ رهنمای زبانهای باستانی ایران، جلد دوم، د محسن ابوالقاسمی، چاپ هفتم 1395: 13

ژماره‌ی نهمه‌تاشیا جارجار به یاردی (و) جارجار به بی یاردی وهشکریان

بیست و پنج	ویس و پنج	pancâca visati	panjwist	بیست و پنج
په‌نجاو پنج	په‌نجا و پنج		panjâst ud panj	په‌نجاو پنج
سه‌د و ده	سه‌د و ده		sad ud da	سه‌د و ده
سه‌د و شه‌ست	سه‌د و شه‌س		sad ud šašt	سه‌د و شه‌ست
سه‌د و یانزه	په‌ره‌سه‌د و یانزه		harēsad ud ēwand	په‌ره‌سه‌د و یانزه
په‌سه‌د و شه‌ست	په‌ره‌سه‌د و شه‌س		hrēsad ud šašt	په‌سه‌د و شه‌ست
ست و پنج هزار	س و پنج هزار		panjwist hazār	ست و پنج هزار

نهمه‌گه‌ر سه‌رنجه بده‌یمی مه‌وینمی ژماره ویس و پنج زوانو نهمه‌ویستای و په‌هله‌وی و اچیان په‌نجه ویس به‌بی یاردی واوی، گولانه وه په‌ی گه‌وره‌ی، وه‌لیم ژماره‌کانی تهرنه پاسه نه‌بیه‌ن، یانی نهمه‌وانای ژماره‌ی به‌چنده جورئ بیه‌ن. وه‌لیم ئیسه نهمه‌وانای جه گه‌وره‌یوه ده‌س په‌نه مه‌که‌رون.

ژماره‌ی ته‌رتیبی (په‌یزکه‌رده‌ی)

نمونه په‌ی یه‌ری ژمارانی یوه‌می که جیاوازیته‌ی ماوه‌رمیوه:

اول: فارسی تازه که جه عه‌ره‌بی مسانشا. دوم، سوم

فارسی باساتنه: aivam, په‌هله‌وینه چیمنه بیه‌ن: naxwšt, naxwēn نخوشت، نهمه‌ویستاینه مه‌بو به bitya, که ئیسه‌یچ نخست به‌کار مه‌یونه زوانی فارسی تازه‌نه، هه‌ورامینه مه‌بوئه به یوه‌م، دوهم، یه‌ره‌م، کوردینه مه‌بوئه به یه‌که‌م، دوهم، سیئیم. hridig هه‌ریدیگ، به نهمه‌ویستایی مه‌بوئه به θritya, فارسی باستان مه‌بوئه به citya سیئیا. ئیسه مه‌واچمی: یه‌ره‌م.

ژماره ته‌رتیبیه‌کی ته‌ری به‌دماگیرو (um) وم دمایشان مه‌یونه زوانی په‌هله‌وینه، ئیسه‌یچ زوانو فارسی تازه‌ینه هه‌ر نهمه‌په‌سنه‌ن و هه‌ورامیه‌کی وه‌لاتو ئیرانی هه‌ر پی جو‌ره درکناش، وه‌لیم هه‌ورامانو ئیراقی به (am) هه‌م دمایش مه‌یونه، یوه‌م، دوهم، چواره‌م، په‌نجه‌م. دماگیرو (am) هنو فارسی باستانی بیه‌ن.

چهارم: çuهارum, پنجم: panjum, ششم: šašum, نهمه‌ویستای: xštva, هشتم: haštum, نهمه‌ویستای: aštyma نهمه‌شتمه.

نهم: nahum , ئه‌وويستايي: nāuma نه‌ومه. فارسي باستان: navama
 دهم: dasum : ئه‌وويستايي: dasyma , سه‌ته‌م: سه‌ڌه‌م: satym ئه‌وويستايي.

ژماره‌ی ته‌رتيبي جه‌ زوانو ئه‌ويستايينه‌ پي ته‌شكه‌ بييني⁸⁹:

يوه‌م: fratyma , paoirya, bitya ئي يه‌ري به‌كار ئاوميئي.

يه‌ره‌م: θristya , چواره‌م: tuirya , په‌نجه‌م: poxuḥa , ششه‌م: xšva , هه‌وته‌م: haptaθa ,
 هه‌شته‌م: aštyma , نوه‌م: نو‌هه‌م: nāuma , ده‌م: dasyma , يانزده‌هه‌م , يازده‌هه‌م:
 aēvandasa , دوانزه‌هه‌م: dvadasa , سيئزده‌هه‌م: θridasa , چواره‌ده‌هه‌م: çathrudasa ,
 پانزده‌هه‌م: pançadasa , شانزده‌هه‌م: xšvašdasa , هه‌ڌده‌هه‌م: haptadasa , هه‌ژده‌هه‌م:
 aštadasa , نوزده‌هه‌م: navadasa , ويسه‌م: vīasastyma , سيه‌م: θrisata , سه‌ڌه‌م:
 hazarṭyma , satōtyma , هه‌زاره‌م:

فارسي باستانه‌ ئه‌پي جورنه:

دوه‌م: duvifiya , يه‌ره‌م: cita , cifiya , يه‌ره‌مجار: citiyam

ژماره‌ی به‌شي، ته‌وزيعی

زوانو په‌هله‌وينه‌ ژماره‌ی به‌شکريا به‌ واوه‌ی که‌رده‌يو ژماره‌که‌ی دروسکريان، يه‌ره‌ يه‌ره‌ی، يوه‌ يوه‌، يک
 يک. ژماره‌ی به‌شي جه‌ ئه‌ويستايينه‌ پيئنه‌ بيه‌ن: يکجار hakyryt , فارسي باساتان hakaram ,
 دوه‌جار: دوباره: bišvat , bišvat , يه‌ره‌جار: سيپاره: θrišvat , θrišvat , چواره‌جاره: چواره‌جاره: çθruš ,
 ششباره: ششجاره: xšvaš , xšvašaya .

⁸⁹ سه‌رچه‌مه‌ی وه‌لين د. محسن ابوالقاسمی، زانباری سه‌رو زوانی ئه‌ويستای گرد نه‌چی سه‌رچه‌مه‌نه‌ به‌رم ئاورديئي

ژمارى لت، كه سړى

زوانو په هله وینه ته نیا ژمار (نیم) بیهن جه ژماره ی که سرینه وه لیم زوانه ئه ویستاینه، نیمه و سییه ک و چواره یه ک بیهن *naēma yār, θrišva, çathrušva*، جیاتی نیمه سالی و چیان *naēma yār* (سه رچه مه، د. محسن ابولقاسمی: ۱۴).

به کار ئاورده ی ژماره ی زوانو په هله وینه

ژماره به دوی ته شکى به کار ئاومان، ئه رکش ديه ن دلئو رسته ينه:

یو: پیسه و سیفه تی: ئه چی وه ختنه ژماره وه لئو نامیوه ئاومان، ئه ژماریا دوی حاله تیش بیینی: په ی بی گیانی و په ی گیاندارى، دو براده ران، په ی گیاندارى ئه ژماریا شیوه جه میش هورگیرته ن، پیسه و ئیسه و هورامی (دوی براده ری)، هوت به یان. وه لیم په ی بی گیانی ئه ژماریا دمو تاکیش هورگیرته ن (سه ساعت: به ری سه عاتی)، بری جارچ ئه ژماریا ی بیگیان، پیسه و جه می ئاومان. دوی: پیسه و نامی: چی حاله تنه ئه ژماریا نامیش نه بریینه، ژماره که ویش بیهن به یاگه دارش، یاگه نشینش. (هفتاد هزار نیرو).

ژماره و یه که و ئه ندازه گیری "پیمانہ"

ژماره وه لئى و دماو ئه ندازه ی و پیمانہ یوه ئاومان. یه ک وهره، یه ک هوقة، چوار ده سی... دماو ئه ندازه و پیمانہ یوه: ونیش باپی په نجسه د هه زار دینارانه

شیوه و ژماره ی جه تاریخ نویسته ينه

جه زوانو په هله وینه په ی نویسته ی تاریخی جه ژماره بنه په تیه کان که لک گیریان، په ی به یانو رَوو مانگی واتى (saxt) ساخت به مانا و یه رده ی، وه لئى یام دماو ژماره یوه ئاومان. ساله و یه ره سدی مانگه و خردادی، سال پنجسه د و وسیت و دو ماه ئادار، روز یازده هم (ساخت یازده هم) یانی گزشته.

ژماره زوانو عه ره بینه⁹⁰

ژماره نامیو ی نه ژناسیینه (نکره)، په ی به روسته ی چوانی به کار مه یونه که مژماریانئ و ته رتیبئ مه بانئ، ژماره بیچ دوی جورئین، بنه رته ی و ته رتیبی، هه ریو چینیشا په لی و لژگیش هه نی جه بارو نیرو مای و ئیعرابیوه. ژماره ی بنه رته ی چنده په لیووش چه نه مه باوه:

ژماره ی تاک، یام ژماره تاکه کی: اعداد فردیه: جه یو هه تا نو، هه ریاسه، سه د، هه زار ملیون به ژماره ی فه ردی مزیاره.

ژماره ی ئامیته- اعداد مرکبه: ئا ژمارئینی، که چه نی ژماره ده ی دروسی مه بانئ، پسه و: یانزده، دوانزده، چوارده، هه ژده. یانی ژماره تاکه که لوان سه رو ژماره ده ی، جه ئیعرابنه مه بنی فه تحه یینی هه ردوه به شه که، وه لیم ژماره دوانزه جیاوازه ن و دوی حوکمیش هه نی: ژماره (11، 12) متابقینی چه نی ئه ژماریا که ی، جه رسته نه هه میشه مه بنی فه تحه یینی (جاء أحد عشر رجلاً، ورأیتُ أحدَ عشرَ رجلاً، ومررتُ بأحدَ عشرَ رجلاً) وه لیم ژماره 12 به شی یوه مش مه گنونه شو نه و مثنی، رفع مه بونه به الف، نه سب و جه مه بونه به یاء، که چی عشره مه نووه به مه بنی فه تح (جاء اثنا عشر رجلاً، وشاهدتُ اثني عشرَ رجلاً، وسلمتُ على اثني عشرَ رجلاً). هه ریاسه ژماره (13-19) ئانیچ مه گنانه ئی میانه، چه په وانه و ئه ژماریانئ جه تیکه ی یوه منه (نجح أربعة عشرَ طالباً، ونجحتُ أربعَ عشرةَ طالبةً، وقابلتُ أربعة عشرَ طالباً وأربعَ عشرةَ طالبةً، وسلمتُ على أربعة عشرَ طالباً وأربعَ عشرةَ طالبةً). ژماره ی لک- العقود: ئا ژمارئینی که جه ژماره ویسو ده سپه نه مه که ران هه تا نه وه د (20-90) سی، چل، په نجا، به شیوه و جه مع مزکر سالمی مه یانئ، ره فعی مه بان به واو، نه سبی و جه ری مه بان به یا (جاء عشرون عضواً، وشاهدتُ عشرين عضواً، وسلمتُ على عشرين عضو).

ژماره ی مه عتوف: ژماره تاکه کی مه عتوفئ مه کریانئ سه رو ژماره لکه کان، پسه و (ویس و یوه، ویس و دوی، سی و چوار، چل و هه شت). ئی ژمارئ چه په وائیئنی جه ئیعرابنه، یانی ژماره و ئه ژماریا دژئینی جه نیرو مانه، ئیعرابیچنه به پاو ئه رکیشان رسته نه کریانئ، وه لیم ئه گهر ژماره که مه عتوف کریابو سه رو ژماره ی سه ره لکی (سی و یه ک! چه فتاو دوی)، پسه و جه مع مزکر سالمی ئیعراب هورمه گیرونه رسته نه (في القاعة أربعة وعشرون رجلاً، ودعوتُ سبعةً وثلاثين فرداً، ومررتُ على تسعةٍ وأربعين طالباً).

برئی سهرنجی سهر و پازوانو ژماره ی

یوه: ژماره (1, 2) هه میشه چه نی ئە ژمارای "مه عدد" ی متابیقنی، جه بارو ژماره ی و نیرو و مای و ئیعرابیوه، مه بان به سیفه په ی مه وسوفه که ی. (جاء طالب واحد، جاءت طالبة واحدة، والعدد اثنان يتبع المثنى في الإعراب، فنقول: جاء طالبان اثنان، وجاءت طالبتان اثنتان، وقابلت رجلين اثنتين، وقابلت امرأتين اثنتين، وسلمت على رجلين اثنتين، وسلمت على امرأتين اثنتين).

دوی: جه ژماره یه ری هه تا ده (3-10) ژماره چه په وانه ن چه نی ئە ژمارای، متابقی نیه نی، یانی ئە گهر ژماره مذکر بونه ئە ژماریا مؤنثه ن، یام ژماره میلی بونه ئە ژماریا نیره ن، ئیعرابیچش به پاو رسه ته که ی مه فارپیونه. (حضر أربعة جنود، ودعوت أربعة جنود، ومررت بأربعة جنود؛ فيعرب العدد أربعة في الجملة الأولى فاعلاً مرفوعاً، وفي الثانية مفعولاً به منصوباً، وفي الثالثة مجروراً بالكسرة).

یه ری: ژماره هه شت زوانی عه ره بینه به کار ئاوردیوی تایبه ش هه ن، که دوی په لئین، ئە گهر مزاف بونه (جاء ثمانية أطفال، وجاءت ثمانی طالبات)، ئە گهر مزاف نه بونه و ئە ژماریا که نیرو بونه (نجح من التلاميذ ثمانية) و ئە گهر ئە ژماریا که میلی بونه و مزاف نه بونه، ئیعراب مه کریو به نامیوی ناتمامه (اسم ناقص) جه کاتو ره فعی و جه رینه (ی) نمه مه نو، وه لیم نه صبه نه مه نو، (حضرت من الطالبات ثمان، وسلمت على ثمان، وشاهدت من الطالبات ثمانياً).

چوار: ژماره ده، دوی ده سه لاتیئش هه نی، یوشا ئانه ن که چه په وانه ن چه نی نامی ئە ژماریی که تاکه بو، ئە وی ته ریچ راسه وانه ن چه نی نامی ئە ژماریی هه که ئامیتی بونه (عشرة طلاب، وعشر طالبات، وحضر أحد عشر رجلاً، وحضرت إحدى عشر امرأة).

په نج: ژماره کیو، سه د، هه زار، ملوین، به پاو یاگیشان جه پرسته نه ئیعراب مه کریانی، ره فعی مه بان به زه مه، نه سبی مه بان به فه تحه، جه ری مه بان به که سره (جاء مائة طالب إلى المدرسة، وكرمت مائة طالب، واحتفيت بمائة معلم).

کنايات و ژماره ی: کم: چنډ، بضع: بری، زوانو عه ره بینه به کار مه یانی، به هه مان شیوه زوانو ئیمه یچنه ئە چی جو ره کنايان هه نی.

ژماره ی ته رتیبی، العدد الترتیبی

جه ژماره تاکه کان دروس مه بونه، ته ریب و ریزکه رده ی نیشانه مه نو، سهر و وه زنه و (فاعل) ی په ی نیری (فاعله) په ی مای. (رأيت البنت الرابعة والولد السادس، وتضاع الأعداد على صيغة فاعل على النحو الآتي).

ژماره زوانو ئینگلیزینه Numeral

ژماره زوانو ئینگلیزینه واتپوهنه که وسفو چندیه تی و ژماره ی مه که رونه، که ژماره و چپوی و ته ترتیب که رده یشان نیشانه مه ژونه، نیومره ل و اتپوهنه زوانو ئینگلیزینه به کار مه یو په ی واته ی ژماره ی، یام نیشاندای ژماره ی number، یانی نمبر به رویره کن و نیومره ل چه نیه تی نویسته یشنه. بری په یلوای مه وات به شین چه به شه کانو دوی، وه لیم ئیسه به شیو نیه ن چه به شه کانو دوی.

چه نی ژماره، زوانو ئینگلیزینه منویسینه، یام موانیووه⁹¹

یوه: چه ژماره ی گوره وه، که فره ته رین، به رزته رین به هاش بونه، په ی نمونه ی (21) ویس و یه ک، twenty one یانی زوانو هه ورامی و کوردی و فارسی چنه هر ئه پیسنه مه وانیووه، وه لیم زوانو عه ره بینه چه په وانه و ئیڈیشان (واحد عشرین) یانی چه گولانه یوه ده سپه نه مه که رونه.

دوی: ژماره ی تاک چه (0-9) به شیوه و نویسته ی مه نویساش رسته نه، په ی نمونه ی (8) مه نویسی eight وه لیم ئه گه زیاته ربی هر به شیوه ژماره ی مه نویسیش، پسه و (215) هر مه نویسی 215 یه ری: په ی جیاوه که رده ی ژماره ی وه ختو نویسته ینه، کوما، یام خاله یام هالیگای مه وزیونه میانو ژماره که ی (1,500) one thousand five hundred. یام ئه گه ر بنویسی one and- a-half (1.5) یه ک و نیم، ئه پاسه خالی منیه یره.

چوار: رسته به ژماره ده سپه نه مه که رونه زوانو ئینگلیزینه، یانی نمه نویسی (40 په ریم وانانوه) مه وچی وه نیاره که 400 په ریش وانانوه. Student studied 400 pages.

په نج: تاریخ به شیوه و ژماره ی مه نویسو پیسه و ئینه ی 20/6/2020، وه لیم سه ده و ده یه به نویسته ی نمه نویسو نه، چه سه ده و نوزده ینه، ده یه نه وه دینه.

شش: په ی ژماره ی گوره ی، فره ی، کریلی نیه ن متاوی به تیکه لاوی بنویسیشان، به ژماره و به نویسته ی، په ی نمونه ی (100,000,000) سه د ملوینئ، متاوی ئه پیسنه یچ بنویسیش (100 ملوین) په ی ئاسان نویسته ی و یاواینه یش. جا وهر وئانه ی مه شو نویسه ر ویش بریاره بئو که چه نی ژماره منویسو نه، ئه گه ر به نویسته ی بونه ئانه مه شو تا ئاخرو واتاره کیش به نویسته ی ژماره بنویسو نه په ی هه مئا ه نگی نویسته که یش

حه وت: ژماره متابعه ن چه نی ئه ژماریا که یش چه بارو تاکی وکویوه پیسه و (one month, tow months, three months) هر پیسه ن هه ورامی ژماره یو تاکن چه نی ئه ژماریا که یش (یه ک مانگ)

⁹¹ <https://www.kaplaninternational.com/blog/how-to-write-about-numbers-in-english>

ولهیڻ هه که بی به (دوئی مانگی، یه ری مانگی و سهره و کوی) ژماره مه بونه به جه م و نه ژماریاچ هه م مه بونه به جه م و (نیشانی جه می "s") هور مه گیرونه.

وهختیوه که مه و اچمی سهدان هه زار دولاریم هه ن بانکنه، یام ملوینانان دولاریم، یام هه زاران دیناری ئاوه خته "s" نیشانی جه می هورمه گیران (he stole millions of dollars, he has hundreds of friends on fb). وهلیم نه چی بارنه ئاژه مه فارپیونه ته ماشه بکه ره (I have 25 million dollars, I have two hundred friends on fb) نه چیگه نه نیشانی جه می نه لیڻه سهره و سهدی و ملوینه که ی، چونکه نه ژماریا که دیارن و نه ژناسیان. سهرنجه بده ی ژماره دوئی به نویسیای منویسیو، وهلیم ویسو په نیچ به شیوه و نه ژماره ی نویسیان، که سهر و باسما که رده ن.

نه رکو ژماره ی رازوانو ئینگلیزینه

ژماره واتیونه که نه ژمارای نیشانه مه ژونه (words indicating number are called numeral) جه رسته نه ئی نه رکا مه وینونه، سیفته، نامی، یاوه رکه رده وه.

(adjective) There are seven days in the week. هه فتیونه ههوت روی هه ن.

(noun) Twelve make a dozen. دوانزه دهرزن وهش مه که رو. دوانزه مانگی سالیون.

(adverb) I have called twice. دوئی جاری قسیم که ردی، دوئی جاری په یوه ندیم که رد.

ژماره سهره که یه کی وریتنی جه ژماره ی بنه پرتی و ژماره ی ته رتیبی. ژماره بنه رته یه کی cardinal number نه رکو سیفه ی مه وینان رسته نه، پسه و (one, two, three, four, etc) په ی نه ژمارای counting حساب که رده ی و په رچو په رسه و (how many) به کار مه یانی. نمونی چی باره و: I had to pay three dollars. ⁹² ناچار بیانی که یه ری دولاری بده و.

There were forty-two vessels in the fleet. چلو دوئی که شتی له نگرگاکه نه بیڻی.

The boy was sixteen. نه چیگه نه وهر وئانه ی ژماره ی بنه رتین، نه وه جه نمه که رو بواچی کوره که شانزه سالیڻ هه روا ته نش (کوره که شانزه ن) چون تایبه باسو کوره که یڻ و وهرده نگ میا وونه.

⁹² سهرنجه بده: هورگیلنای ئینگلیزی هاسان نیه ن چنی هه ورامی، چون ریز که رده ی په ساو رسته ی جیا وازن.

ژماره‌ی ته‌رتیبی ordinal numeral adjectives هم ئه‌رکو سیفه‌ی مه‌وینان، پسه‌و (first, second, third, etc.) یوه‌م، دوهم، یه‌ره‌م..تاد. نمونئى چى باره‌وه:

Kawan plays the second violin. کاوان که‌مانی دوه‌مش داوه‌نه.

Yor friend sitting in the fifth row. هام‌راکه‌ت ریزی په‌نجه‌منه نیشته‌نره.

هه‌رپاسه هه‌ردوه ژماره‌کئى، بنه‌په‌تی و ته‌رتیبی ئه‌رکو نامئى مه‌وینان رسته‌نه، برئى حاله‌ تینه نیشانه‌ کوى هورمه‌گیرانئى، پسه‌و:

One is enough. یو وه‌سین.

Four are missing. چوار جه ژماره گمبیه‌کانه‌ن.

The nine played an excellent game. گه‌مه‌که‌ری ژماره چوار، گه‌مه‌ی خاصه‌ش که‌رده.

Three twos are six. یه‌رئى دوی، دووه‌بئى شش مه‌که‌ران.

The men formed by fours. پیاکئى ببئى به چوار. یام چوارشا وه‌ش که‌رد.

جه بنه‌ره‌تنه سه‌د، هه‌زار، ملوئین نامئینئى، وه‌لیم ئیسه پیسه‌و سیفه‌تیچ ئه‌رک مه‌وینان، هه‌رپاسه (جوت، پیتر، هیتئى، یه‌ره، چواره، چاره‌کئى، په‌نجه، دوانزه-ده‌رزن، نمره و خاله، سه‌ده، پیسه‌و نامئى ئه‌رک مه‌وینان رسته‌نه).

(couple, pair, brace, trio, quartette, quintette, foursome, dozen, score, century.)

سه‌رنجه: ژماره دیاریکریکئى پسه‌و یاوه‌رنامئى ئه‌رک مه‌وینان، پسه‌و: single double, triple, etc. که په‌رسه و چنډ جارئى نیشانه مه‌ئونه.

A double row of policemen stood on guard. ریزی دوه‌مو پو‌لیسه ئه‌ره‌مدراکان ئامادئئى.

fourfold layer of chilled steel forms the door. چوارشپیو به‌ره‌که‌ی جه‌ستیلین.

برئى ژمارئى دیاریکریکئى یاوه‌رکه‌رده‌وه و ده‌سه‌واته‌ی یاوه‌رکه‌رده‌ویی نیشانه مه‌ئانه، پسه‌و:

I ring the bell twice once, twice, thrice, three) په‌ی یاوه‌رکه‌رده‌وه.

(times, four times) په‌ی یوه‌مجارئى و دوه‌مجارئى (وانس، توایس) به‌کار مه‌یو وه‌لیم ئه‌گه‌ر

فره‌ته‌ر بی ماچئى په‌ی یه‌ره‌مجارئى، په‌ی چواره‌م جارئى، وه‌لیم زوانو شاعیره‌کانه جه کونه‌نه

ئرایس به‌کار ئاومان.

وهلښنه و ژماره ی ته چی وه لاتو وئمانه

دیارن زوانو فارسی وه لښو هه ورامی و کوردیوه باسو دسور زوانیش دس په نه کهردهن، هه رچنده زوانو گورانیچ کونه، وه لښم نازه مانه باسو دسور زوانی نه بیه، چون باسی دسوریمان چی باره وه نیه، وه لښم ژماره و پیمانته و نه ندازه گیری جه هه ورامننه هه ر بیه. ئی زوانی هنی یه ک بنه یانه ینی فره و چیوانیشان یوی مه شو و فره و چیوانیچشان یوی نمه شون، په ی نمونه ی ته ژماره، شمار زوانه ئیرانیه تازه کان پیسه ن یوی، وه لښم هه ورامینه متابه قه هه، تا خایتی نیرومایچ هه، وه لښم فارسی و کوردینه نیه، جاوه رو ئانه ی باسه که ی کوتا مارمی و باسو ته ژماره ی مه که رمی زوانو هه ورامینه، وه لښنه مه لمی سه رو بری ته ژناسان و دسه واتی دهر باره و ژماره ی ئیجا مه لمی دلښو باسه که یمان به دریژی وهر پانی.

ژماره (عدد): واتښونه په ی دیاریکه رده ی ژماره و چیوی، که سانی، ته ژماره و ئاښان پوښن مه که رووه، پیسه مه و اچی، دوی کتبی، چوار قه له می (دوی، چوار ژمارینی و ژماره و کتیب و قه له مه که ی دیاری مه که ران). مه به ست جه زانای ژماره یین و خاسیه تو ته ژماریا که یین. ژماره واتښونه په ی په ی که میه ت و چندیه تی و چه نیه تی چیوی که خاسیه تو ته ژمارده ی بونه به کار مه یونه. ژماره واتښونه که ژماره نیشانه مه دونه و پوښنه مه که رووه. یام ژماره و واتښونه، له فزیوه ن که ژماره یام مقدار، یام تیکو، لتیو جه ژماریوه به شیوه و ژماره ی یام ته رتیبی، به شی، که سری ته ژماریا ی نیشانه مه دونه. ژماره و پیمانته زانستښوه ن جه زانسته کان که مه وانمیته ش جه وه نگانه، زانگانه، هه تا مه رده ی روانه ته وه جه ما به ژماره ی هه ن.

بری واتی جه قه دیمه وه هه نی ته چی وه لاتنه، جارن فره به کار ئاومینی و ئیسه خه ریکه ن به نونگه و جیهانی بیه ی، خه ریکه ن ویرما بشاوه، که په ی ته ژمارده ی به کار ئاومینی، پیسه و: مقدار، قه در، قه دری، ژماره، پیشه و واتی ژماره ی جه چه مه و (ته ژمارده ی، ته ژمارای، ژمارای) ئاومینه، وه رو ئاسان واته ی (ته) نمه درکنیونه، هه ر مه و اچم ژمارای، ژمارده ی. زه ره که م ژمارد، بزله کان بژماره، ژمارد قه دو چه مه که یین و ژمار ریخه که ش. ژماره: نامی چه مه یینه که پیسه و نامی ته رک مه وینو.

ئامار: هه ر جه ریخه و ژمار یوه هورگیریان (ئاژمار) به مانا و سه ره ژمار که رده یین، هه ر ته چیینه یچه و واتښو (همار) ی په یدا بیینه که چیو ته ژماریان و وستنه نشان همار، کوگا.

واتښو عدد، عه داد: ژماره، دسینیوه ن که چیوه کان مژمارو یانی عه داد، که هنو زوانو عه ره بین به کار مه یونه دلئ وئمانه. ره قه م: واتښوه ته ره ی عه ره بیه ن په ی ژماره ی به کار مه یونه، ره قه م و ماشینه که ت چننه، ره قه مو ته له فونه که ییت چننه... ته رقیم: یانی ژماره دای وه نه، ژماره پوکه رده ی، وه ختیوه ژماره پو به ره و یانیوه منویسی یام که ریش پوره، ئینه ته رقیمه ن (ژماره دای وه نه). احصاء: واتښوی

عەرەببەنە بەمانا ئاماری و سەرئەژماری مەيۆنە. هه‌یچ: بەژمارە سفر مەنرۆرە که نەری و نەفیه و ژمارە ی و بری مەکه‌رۆنە.

د. ناجح گۆلی 2020/6/24 سەر دەمو کرونای هەله‌بجە

ئەژمارە و پیمانە و ئەندازە؛ که جاران هەوراماننە بەکارئامیئە

پیمانە و ئەندازە و ژمارە گرد وەلاتیۆنە هەن، سەرزەمینو ئیمەییچ، هەورامان جە ویه‌رو تاریخینە ئانە که ویرو مننە بو، ئا پیمانئ و ئەژمار و ئەندازەگیریییمە نویستینئ تا پیسە و یادگارئیوی قەدیمی مەنان دلیمانە، چون ئارۆنە دنیا فرە وەلیکەوتینە و فرەو چیوانی فارپایش ئاومان ملەرە، ئا پیمانئ که بومیئ وەلاتو ویمانی و ئانیچە که هنی وەلاتانی تەرینی هەوراماننە بەکار ئامیئ، تەقەلام دینە بنویسوشان، رەنگا بریم ویر شیئ بان، ئەگەر هامکاریم بیدئ پیۆەرە ئەویشانی تەریچ مەنویسمیۆە تا پیسە و میراتیۆی کۆنە ی بیاریزیانی:

1. مشتئ: مشتئو: یانی پەرۆ هەردوی مشتان. مشتئ ئاوی بوەرۆه.
2. لامشتئ: لامشتئو: لامشتئو تۆم کۆلەکه، لامشتئو چای.
3. چنگئ: لامشتئ. چنگئش کەرە پۆرە بەربارە.
4. دننئ: دننیو، دننالیو: یانی ئەندازی فرەکه‌م، پە ی پیمانە و ئەژمارە و فرەو چیوان بەکار مەيۆنە هەکه برەکه‌ش فرە که‌م بۆنە.
5. دننە: دننە: پە ی یەک دننە ی بەجیا، دوی دننئ تۆم رۆجیارپرس بنیه. یەک دننەییچ تۆم کۆلەکه بنیه.
6. پرۆشی: پە ی پیمانە و چیوی فرە که‌می. دا پرۆشی چایش دەپەنە.
7. بیتلە: بیتلئو چای، بیتلئو قەنڭ، بیتلە، بیت یانی چیوی فرەکه‌م و گولانە.
8. پشک: ئەوسا گوشتو قوربانی که ریئئ بە چنڭەها پشکیۆه، هەرپشکیئ پە ی یانیۆه کیانیئ، پشک یانی بەشیوی دیاریکریا.
9. که‌وچە: پیمانئۆه جە داری وەشکریان، چوار که‌وچئ تەنەکیۆه، ئەوسا ئی پیمانە گردو دەگایەکانو هەورامانینە بیەن، بەکارشا ئاورەن پە ی پیمانە و ئەندازەگیری گەنم و یه‌وه و نوه‌ی، که‌وچە، نیمە که‌وچ، چارەکه که‌وچ بیەن. قەدیمیان واتەن (هه‌یچ که‌وچینە پەر نیەن). بەکوردی پەنەش مەواچان (مەن).

10. بنه: په ی نه ژمارای بنه دره ختی: بنیو هه نجیر، بنیو وهزی، چوار بنی چناری. هه ریاسه ی په ی بنه و یانه ی و هه ورای به کار مه یونه، بنیوه م ئینا هه وارنه و بنیوه م ئینا ده گانه.
11. باقه: په ی نه ژمارای دهسه ولی و سه وهزی، گیواوی. باقیو ولی، باقیو پیچک.
12. دهسه: په ی نه ژمارای بری چیان: دهسی وهزی (دهسیو وهزی)، یانی ده دنئی وهزی. دهسی بایجانیم نیی، چه قنی، دهسیو سلقم ئه سان، دهسی شه قیم واردی. دهسیو سیپالیم که ردی، دهسیو یانم که ردیوه. دهسیوی ژه نی ئینی پیده سو و دهسیوی ته ریچ په وده سو. دهسه په ی دهسه به ندی که رده ی فره و چیوی به کار مه یو، تاخیتی په ی نویسته یچ.
13. لا: لاو دهسی که وه ختیو وهزی مژمارای: دهسه وهزی. لا، لامشتیو. یانی په نج وهزی.
14. لا تا: یه ک تا: یه ک تاو هه نگوری، یه ک تاو باری، لبار
15. چه مه: چه میو یانه م که رده نو. چه می یانیش که ردی نیوه.
16. تا قم: تا قمی یانیش هه نی، یانی جه چه مه ی فره ته ریئی، تا قمه و کوران. جاری چامنه یچ هه ن مانا و دهسه ی مه به خشو.
17. پیړه: پیړه و گه نجان، پیړه و پیایان و ژه نان. هاممانا و تا قم و دهسه یین.
18. به ن: په ی پیمان و نه ژمارای ته سبیحان، گورانیا ن. به نیو گورانییم په ی بواچه، به نیو ته زیحیم پیکنیوه.
19. به زم: نه ژمارای گورانیی: به زمیوی خام په ی بواچه، به زمو چه پلان، به زمو هورپراین.
20. دهسمال: نه وسا دهسمال په ی ئاورده ی چیوانی جه بازه نه ده ورش فره بی: دهسمالیو خه یاریم نه سی، دهسمالی گوشتم نه سان، دهسمالیو هه نگوریم ئارده و. (هه ورامینه متاومی بواچمی: دهسمالی: دهسمالیو). یانی یه ک دهسمال که هه ردوی نشانی نه ژناسای و تاکی ئیریئی.
21. تیکه: په ی نه ژمارای قالیی. زه مین: تیکه قالییه م نه سینه، تیکه زه مینم هه ن. هه ریاسه په ی نه ژمارای وارده ی که بوهرینه ش: تیکه چاشتم وارده، دوی تیکه یاپراخیم واردی.
22. ته لانه: په ی نه ژمارای باخی: دوی ته لانی باخش هه ن، شش ته لانی باخش نیان.
23. ته ل: ته لی هیزم، یانی چلی هیزم.

24. تال: پهی ئەژمارای قژان: تالیو قژ نه من سهرشه و، تالی بهن: تالیو بهنم بده په نه. تایی جه زولفیت، پهی ئاسان واتهی بیهن به "تا".
25. چل: پهی ئەژمارای دار و دره ختین، ئەژمارای مووی: دوی چلی هیژمیش هه نی، دوی چلی تفیش نیینی. چوار چلی مووش سهره وه مه نه ن.
26. له ق: پهی ئەژمارای له قه ورده کانو دره ختی و ئەژمارای یهک دانه دره ختی: له ق و پوپ، درخته که له قیش به ردینی. دوی له قی هه شتالویم چه قنینی. تا ئیسه بیچ بری ویاری تهرنه به کار مه یونه.
27. لیژه: پهی ئەژمارای هیژمان که سهر و یویوه ریزی مه کریانی: لیژیو هیژمی ته رکی، لیژیو قوته ری. لیژی پژی.
28. بار: باری هیژمی، باریو گه نمی، باری مروی.
29. پهل: پهی ئەژمارای پهل و پوو دره ختی، کاخه زی، نانی، په لو که رگی. په لی نام بده ئاواره من، په لو کاخه که ی چه رمه ن. په لی درخته که ی دریژی بیینی. مناوی ویاری تهریچنه به کارش باوه ری.
30. هیته: هیتی: هیتی کلاشیش ئه سی. هیتی گوره ویش هه نی.
31. لنگ: لنگی: لنگی: لنگیو گاوش هه ن په وکای هیته ش په نه نمه کریونه. دوی لنگی گاویش هه نی په ی هیتی خاسینی. لنگیو پالاش گم که رده ن.
32. لزگ: لاسیقی دوه لزگم ئه سان. لزگ: شیپ. شیپیانو به ره ی یانی هه ردوی لاو به ره ی
33. ته نه که: ته نه کی گه نمی، ته نه کی ئاوی. چی دمایه و سه تله بیچ په یذا بیه تا یاوو لاو جاملکه ی و په رداخی...
34. قازانه: قازانچه: قازانی ساوهر، په تله، قازنچیو برنجینه. دوی قازانی په تله م گرینان، قازانیو که شکه کم که رده ن.
35. ته غار: ته غاری گه نمی و یه وی. ته غاری ده ته نکی بیهن.
36. ته ن: ته نی گه نمی، ته نی هه ناری. ته نیو هه زار کیلوین.
37. خه رار: خه راری سمه ری، خه راری لو، په ی ئالفی. خه رار پسه و جاجمی چنیونه به ده زگا. دما ته ر بیهن به گوننی خه ت سور و گوننی خه ت که وه. شه لته.
38. هور: پیسه ن خه راری، ورازینی یویره، دوی لنگین، هاردیشان که رده نه نه، هور، پسه و جاجمی وه ش مه کریونه.
39. مانی: مانی پوسینه په ی پیمانیه به کار ئاومینه، مانیو گه نمی. په رو مانیو تسیش که ندی.

40. رهشکه: رهشکیو سمه ری، تایبه بیه ن به سمه ر و گزره ی و لوی.
41. هوشه: هوشیو هه نگوری، هوشه هه لو،
42. کول: په ی ئه ژمارای ئا چئوانه که به کولی هورمه گیریان: کولی ته ماکو، هه ریاسه بری چئوی پیماننه نمه کریان وه لیم مه و اچی: کولی مه منون، کولیو سپاست مه که رون. کولی گله ییم هه نی چه نه ت. کول مانا و جه می به خشونه.
43. بنکهش: بنکه شیو گیواو باره په ی گاوه کی.
44. سه رشان: سه رشانیو هیزمی باره په ی سو به که ی.
45. به حرایی: بری یاگینه چئوی فره بو جه پیماننه ئه ژماره نه یونه ماچا به حرایی بی، به حرایی فره بی. وه لیم به مه زننده، وه رجه سه نمه بو.
46. به لاهیری: په ی پیماننه ی چئوی فره ی به کار مه یونه، وه لیم به مه زنده، به رجه سته نمه بو
47. گزه: ویش گئیرته ن گزه ی هه لاهو، یه ری گزه ی بیبیم په ی پیمه. په ی پیماننه و درئین.
48. سه ر: دوی سه ری مه یم هه نی، سه د سه ری بزئ مه رزه یش هه نی.
49. چنگله: سه به ته: چنگلیو هه نگوری، چنگلیو هه نجیری.
50. سه وه: سه وی هه نگوری.
51. ته ریانه: ته ریانی گه نمیش که ردی به په تله.
52. نانه شاننه: نانه شاننیو نانش په ته ن. نانه شاننیو برنجش که رده ن پلاو.
53. دامنه: دامنی گه نمئ،
54. چاک: چاکئ: وه رچاکه: چاکییو، وه رچاکئو ته ماکوم مالانره، وه رچاکئو بايجانیم چنیئووه.
55. وه ربینه: وه ربینه و وه رله شیمه و وه رچاکه یه ک ماناشا هه ن،
56. له شیمه: وه رله شیمه: هه مان مانا و وه رچاکئو مه ئونه.
57. کلوه: کلوه: کلوه قه نڈ، کلوه و قه نڈی، په ی ئه ژمارای قه نیڈن، هه ریاسه به کلوه خاکی مه و اچمی کلوسن.
58. که له: من بزانو ته نیا په ی که له و قه نڈی به کار بریان.
59. مووچه: په ی ئه ژماره و موچه نانین، ملوچه که رده ی نانین، ئه وسا په نج نانئ موچیو بی، وه لیم ئیسه دوی نای مه که ران به موچیو منیاش یه خبه س.
60. ژمه ن: ژمه نی: پیماننه په ی یه ک ژمه و ارده ی. ژمه نی نیه نه یانه شه نه.
61. پوته: په ی ئاوا ئارده ی، هه ریاسه گه نمیش په نه پیماننه مه کریانی.

62. تيانه: يهك تيانه ياپراخي، پيسهن قاوله مهی، ژاوهرو و پاوه نه پاسه مه واچان.
63. قاوله مه: قابله مه، قابله میو دانه دووه، قابله می دانولئ.
64. دهوری: دهوریی په تله، قاپ: پسه ن دهوری، قابله مه چینه یوه ئامان.
65. هه لیزه: په ی پیماننه و دوی نه وسا هه لیزه بیینه: هه لیزئی دوی، وهره لیزئی دوی.
66. کونه: کونه پیماننه و ئاوی بیهن نه وسا: کونئی دوی کونئی ئاوی.
67. خيگه: پیماننه و پوهنی: ئیسال خيگئی پوهنی وئیماننه ش بیهن.
68. جه واډئی: جه واډیو ئاوی فیئکه م وارده.
69. مه تارئ: چی دمایه وه مه تارئ پهدا بیه به سینیش لا قه دتو هه میشه په نه ت بی په ی ئا و ارده ی.
70. چه پاله: په ی پیماننه و زه مینی: چه پالئی زه مینش هه ن، وه ختیونه که زه مینه که که م بیئی و بیئ نه همیه ت بیئی. واچینی فه قیره چه پالئی زه مینش بی به لام که لکو هیچیش نه بیئ.
71. بموسه: یانی یهک دست وه لاش بکه ریوه، په ی پیماننه و درئیژی به کار ئامان، دوی بموسین.
72. یه سه: یه سی، دوی یه سی درئیژن، هه ر مانا و بموسی مه ئونه.
73. فرسه ق: فرسه خ: فرسه نگ: په ی پیماننه و درئیژی به کار ئامان به تاییه ت میانو شاره کان و وه لاته کان، فلان شار چیگه وه 4 فرسه نگئی دورهن، فرسه نک 42 کیلومتریئن.
74. روئی پا: په ی پیماننه و دووری، مه واچی: روئی پا دووره ن. دوی روئی پا ئیجا میاوی لاش.
75. میتر: چی دمایه و حیاتی گه زئی متر په یډا بی، که په ی پیماننه و درئیژی و پانی به کار ئاوامان، شونیه ره کیلومتر و میل.
76. هه نگامه: هه نگامه په ی پیماننه و درئیژی به کار ئامان، درئیژی زه مینه که ی 20 هه نگامی، وه لیم ئیسه متر یاگیش گئرتئینه وه.
77. پا: چوار پی و یه ری هه نگامین، هه رپیسه و (فوت) ئینگلیزی جه پایچ که لک گیریان په ی پیماننه و درئیژی.
78. ده مه ژاو: تاییه په ی وئژهنی هه جیجی به کار ئامان. ده مه ژاوی وئژهنم نه سان. (ده مه ژاو، واتئوه ئامیتئینه جه واتئی (ده م + ه + ژاو)، ده م نامئینه، "ه" دلئیه نده ن، ژاو، ریخه و چه مه و "ژاوی" یین.
79. گره م و کیلو گره م: تازه پهدا بیئنی په ی کیشانه ی.

80. مەن: پەي پىمانە و گەنم و يەوى، كە يەرى كىلوى بىەن. مەن برى ياگى ھەورامانى بەكارش ماوهران، مەكروئە (كەوچە).
81. تەورىزى: پەي كىشانە و گوشتى و ميوەى و چىوانى تەرى، كە وەراوەر بىەن بە يەرى كىلوا.
82. مسقال: پەي پىمانە و ئەندازە و چوى گولانەى بەتايپە تەلاو زىو. (مسقالى خەيرەت نىەنە). مسقالى چوار گرەمى و چىوين.
83. قىرات: پەي ئەندازە و ئەلماسى و مروارى كە 200 مىلى گرەمىن.
84. نوەى: جارى چامەبىچ بىەن نوەى پىسە و چىوى ئەندازەگىرى بەكار ئاومىنە. بە تايپە تەلا و رەتەينە. يام ئنذە و دننە نوەى كارم نيا پەنەت.
85. برى پىمانى تەرچ بىنى كە ماناى مەجازىەشان بىينە: ئنذە و ماھەرىو شەقىش واردى. ئنذە و گاوى موەرۆ. ئىسە فرە و ئى پىمانان بەكار نمەيان و خەرىكەن باوشان نەمەنەن، چون شىوہ و ژىواى فارىان، پىمانى و ئەژماراى تەر ياگىشان گىزتىنئوہ.
86. رۆھىتى: رۆھىتى زەمىنم كالان.
87. دالىە: پەي شەق واردين، دلىى شەقىم داچورى.
88. دالھىتى: ھەر دالىەن و كوچى درىژ كرىانەوہ.
89. قەپان: قەپانى برىنجم كىشتەن.
90. قولانج: قولانجىو قوماش.
91. دانگ: يەك بەش جە شش بەشان، ششدانگ.
92. قاز: قازى شوتى.
93. كوز: كوزى كالەك.
94. لت: لتى نانە، لتى كولپرى.
95. لەت: لەتى كاوترى.
96. پەلە: پەلئو شوتى، پەلئو چنارى.
97. كوئە: چەمچەى دارىنى گەورەن، كوئى دو، پەي ساوەرگرىناى چەمچەكەى مدەى دلئو قازەنەكى.
98. كەوگىر: كەوگىرىو برنجم پەى كەرە.
99. قەتارە: قەتارى تفى (تفەقەتاران) ئەوسا دورئىسەى قەتارىو تفى بىنى جە باخەكونەوہ ھەتا پەشتە و گولپى، مەواچان شىخ حسامەدىنى نىينى.
100. توونە: توئىو ھەنارى، رىزى ھەنار.

101. گروڻيه: دوى گروڻيى موو، يهري گروڻيى په ټم، بهن.
102. گل: دوى گلى په نگاو پښ، بهن، په ي جاجمى.
103. له تهرى: يهري له تهرى په ټم.
104. كه نوله: يهري كه نولئ هاردى، دوى كه نولئ گهنمى.
105. باډيه: باډيى ټاو و دوى سهرد.
106. شاننه: شانيو هه نگوين.
107. سهردهس: دوى سهردهسى نان.
108. مله وانى: يهري مله وانى باميه ي وشك.
109. پل: په نچ پلى گوشتم په ي بريژنه.
110. لولوه: دوى لوله كه بابيم په ي بريژنه.
111. بلوسكه: چوار بلوسكى يه ههرم وارد.
112. سيخ: دوى سيخى گوشتى بريژيام وارد.
113. نهوم: چوار نهومى يانيش وړى.
114. قهواره: قهواريو گجيم په ي بسانه.
115. بنجه: بنجيو به رزه لنگ.
116. له مه: با له ميو تفى بوهرمى.
117. پيال: پياليو چايش واردهو.
118. چه مچه: دوى چه مچى چاشتيش وارده.
119. كاڏان: كاڏانيو سمه ريش هه نئ به شو ئيسالو ټاژه له كه يش مه كه ران.
120. خه رمان: خه رمانى گهنمى.
121. گونډى و گونيله: گونديلى ساوهر.
122. دلقي: دلقي پيازي.
123. دهرزه: دهرزى لو.
124. گوزى: گوزى ټاوى چيى.
125. پوشه: پوشى خورماو يش هه نئ به شو ئى زمسانيشه مه كه ران.
126. سندوق: سندوقيو چاى.
127. كارتون: كارتونى جگه رى.
128. گلوز: گلوزى جگه رى. پاكه ټيو جگه رى.
129. قتوه: قتوى پ.
130. همار: هماريو برينج.

131. له گان: له گانې تریت.
132. پرزول: پرزولئو نان.
133. هه نجیر: هه نجیرئو گوشت.
134. کاژه: کاژئوه و هروه وارینه.
135. ژاله: ژالئوه و هروه.
136. وه ریسه: وه ریسئو زه مین.
137. شیشئ: دوی شیشئ پوگنار.
138. گوله: دوانزه گولئ بایجانه سورلیم که ردئئ.
139. قهژ: یه رئ قه دئ بامیه م که ردهن.
140. ماکو: چوار ماکوئ ته ماکو م که ردهن.
141. نیراو: دوی نیراوئ ته ماکو م نیان.
142. قه درئ: په ی ماوه ی، ساتی به کار ئاومان، قدرئوه ن دیار نیه نی.
- سهرنجه: نیشانی (ئ، یو) هه ردویم به کار ئاوردئئ تا وانهری هه ورامی زوان سهرنجه شان بدونه که هه ردوی به کار مه یانئ په ی تاکی نیری، چئوئ که نه ژناسه و تاک بونه ئی دوه نیشانی شه مه گنان سهرش. سپاسی تایبه م په ی ماموسا هه مزه کاکه ویسی هانه گهرمه له ی، که هامکار و کومه کش که ردانئ و برئ جه ئی پیماناشه په نه واتانئ .

د. ناجح گولپی 2020/5/22

سهرنجه و زوانشناسان و بنویسان سهر و ژماره ی مه وزمئ رووه

- 1- به شئوه جه بنویسانو و ساحیب وینگیان (ژماره) شان به به شئو جه نامئ نیانره، هر پا بونه و جه به شو نامئنه باسو ژماره ی کریان چئرو باسو (نامئ ژماره ی) نه، برئوی ته رشان به یاوه رنامئ ئه ژمارشان که ردهن، لئزه و یاوه رنامئنه باسو یاوه رنامئ ژماره ی کرئنه.
- برئوی ته ریچ به به شه دوائوی وئسه رش منیاره، چئرو روشنایی زوانو عه ره بینه ژماره به نامئ نریانره و جه زوانو ئینگلیزئنه به یاوه رنامئ نریانره، هه رپاسه ژماره چند تایبه مه نڈیئوه ش هه ئی که دلئ نامئنه نیه ئی، وه روئانه ی په نه وازن هه که وئش به جیا باس بکریونه .
- 2- بنویسانو رازوانی جیاوازی وینگی فره شان هه ن سهر و به شکه رده ی ژماره ی، به چنده جورئشان به ش که ردئئ (بنه رته ی و پله یی و لت) یام (بنه رته ی، پله یی، به ش، لت) یام (بنه رته ی، پله یی، لتی، به ش. ئامئته، یاوه رکه رده وه یی) چنده ها په ی لوای و سهرنجئ ته ریچ که ئه وه جه به نویسته یشان نمه که رو.

3- ئى باسه پەيلوويو نوويستەى پروفيسور ئەرەحمانو حاجى مارقين سەرو نامى، ياگى باسینه دکتور حەمەئەمىن ھەورامانى جە کتیبەكەشەنە سەرو رازوانو كوردى، ژمارەش بە شىوھەى وئسەر باس كەردەن، ھەروئانەى منىچ حەزم كەرد جە باسئوى جيانە كەمپو رۆشنايى بوزمى سەرو ژمارەى .

ژمارە: كۆمەلئى واتئىنى كە ئەركو تاقو تەنياو ژمارەى (5=2+3 دوى + يەرى = پەنج) بەرمەوزو، يام چنڈىتەى سەرو يوئو (ھەشت گجىئى)، يام لتئوھ چئوى ديارى كرىيى ھام پەگەزى (چوارىەكو زەمىنەكەى)، پلەو چئوى رېزەكەنە (نەومى يەرەم) ديارى مەكەرو. ژمارە پئسەو بەشە دوائوھ ھەى خاسىتەو ماناو ژمارەين، پئسە دياركەوتئى تايبەى جە بە شە قسئىكەردەكانى تەرى و بابەتە رازوانىەكانى تەرى جيا مەكئوھ . بپئى واتئى ھەنى بنەپەتنە ژمارە نىەنى ھەلئى مەگنا دلئو ژمارەى چونكاتەى ماناو ژمارەى مڈانئى، ئەگەر سەرنجە بدەيمئى (ھەفتە، سەدە) يانى (ھەفت و سەد) ماناو ژمارەيشا ھەنە، ھەلئى جە بارو رازوانىوھ خاسىتەى تايبەشان ھەن، سەرو بەشە دواى تەرىەنى. جە راسىنە و بارو رازوانىوھ واتەو (ھەفتەى و سەدەى) جياوازىشان چەنى نامئوھ ئاسائى نىەن، چەنى مەواچمئى (چوار پيايئى) ھەر پا شئوھەيچە مەواچمئى (چوار ھەفتئى، چوار سەدئى)، چەنى مەواچمئى (پيا، پيايئى، پيئى) (ھەفتە، ھەفتئى، سەدە، سەدئى)، ھەلئى ھەفت و سەد ژمارئىنى و ھەفتەو سەدە نامئىنى.

پەى زياتەر رۆشكەردەيوھ مەواچمئى ژمارە جە بارو مانايوھ مەشو پووت بکريووه و بمالئوھ جە نامئى ژمارەى، پەى نمونەى: واتئى (چل، چلئى) ماناو چنڈىتەى بەرمەوزو، تەنيا واتئى (چل) ى مەگنؤ دلئى بە شەدوايو ژمارەى، ھەلئى واتئى (چلئى) نامئىنە، واتەو (چل) ى پووت و قووت مالىانەرە تەنيا ماناو ژمارەى مڈونە، ئينا چوارچوو نيشاندای دانئوھ ديارىكرىايو ژمارەكانە. ھەلئى (چلئى) مانئوھ ھەريانەش ھورگيرتئىنە، نەمالئىنەرە:

يوه: جە ژمارە يەكو بژمارى ھەتا بياوى چل.

دوى: ويەردەى چل پوا سەرو مەردەيرە، يام چل پوئى سەرو پەيژا بىەيرە، ھەيو ئاردەيرە. يەرەم: چلئى زماسانى و چلئى ھامنى.

ژمارە ھەختئو چەنى ئى جورە نامان پستەنە مەيو (ئى نامئى ھەكە جە ژمارەى ھەشى كرىيئى) مەبانئى بە (مزاف): چوار ھەفتئى، ھەوت سەدئى. بەروزو ژمارەكەينى. (مزاف بەبئى سازە). سەرنجە: زوانو ھەورامىنە چەپەوانەو زوانو كوردى ديارخەرو سىفەو ژمارەكەى مەبانئى بە كو يانى سىفەو مزاف متابق و ژمارەكەينەى، ژمارەكە كون، جەمەن و ئاڭيچئى مەبانئى بەكو: ھەوت سەدە، چوار ھەفتە: ھەوت سەدئى، چوار ھەفتئى.

زوانو ئینگلیزینه به هه‌مان شیوه به‌روزو ژماره‌که‌ی (ئه ژماریا، مه‌عدود) ته‌نیا ژماره یوش تا‌که‌ن، ئیندا ئه‌وی ته‌ری پسه‌و زوانو هه‌ورامی ژماره‌که‌ کو و ئه ژماریا که یچش هه‌ر کون (four books چوار کتیبی) هه‌ر پاسه‌ جه ژماره‌ی پله‌ییه‌نه هه‌مان سیفه‌تو خاسیه‌ت هه‌که یاوه‌رنامی هه‌نش ئیژیچه‌نه هه‌ن، هیچ جیاوازییوه نیه‌ن جه یاوه‌رنامیش جیا بکه‌رووه و به‌ه‌شه‌ دوا‌ییوی وئسه‌رش بنیوره .

رئبازو دروسنای ژماره‌ی

رئبازو را په‌ی به‌روسته‌ی ماناو ژماره‌و چئوی، یانی وه‌ختی ژماره‌ چه‌نی نامیوی ئینی پیوه‌ره (په‌نج ساوی) یه‌ک را هه‌نه ئاتیچ په‌نه‌ش مه‌واچان را و که‌په‌تی، یانی ساوه‌کی که‌په‌تو په‌نجی مه‌کریانئ (ساوی * 5) وه‌رو ئانه‌ی په‌ی به‌روسته‌یو ژماره‌کان را و کوکه‌رده‌ی و که‌په‌تی فره‌ باوه‌نه.

• رئبازو کوکه‌رده‌یوه

ژماره یانزه‌وه هه‌تا نوزده پی جوهره کو کریینئوه (یانزه: یه‌ک + ده، چوارده: چوار + ده) هه‌ر پاسه ژماره‌کانو ویس + دو: ویس و دوئی، سی و یه‌ری: سی + یه‌ری، هه‌فتا و چوار: هه‌فتا + 4.

سه‌رنجه: ئه‌وسا هه‌ورامان پی جوهره ئه‌ژماره و کوکه‌رده‌ی کری، ئیسه‌یچ سه‌رو زوانو پیوه‌کانوه مه‌نه‌ن: (ده و یوه، ده و دوئی، ده و یه‌ری، ده و چوار، ده و په‌نج، ده و شش، ده و هه‌وت، ده و هه‌شت، ده و نو، ویس) (ویس و یوه، ویس و دوئی). هه‌ر پاسه جه نویسته کوته‌کانو گورانینه ئی شیوه نویسته‌ی ژماره‌یه وه‌ره‌چه‌م مه‌گنونه، جه داستانو مه‌موزینینه که به زوانو گورانی نویسیان:

(ده و دووه‌زار پیاڤه‌و سوار چه‌نیش رووکه‌رده‌ن مه‌یان په‌ی ته‌لار⁹³) زوانو تاتیچ ئه‌پی جوهره کو مه‌که‌رانوه (ده یه‌ک، ده دوو..⁹⁴).

هه‌ر پاسه جه قه‌باله‌کانو هه‌ورامانیه⁹⁵، یه‌ره‌م قه‌باله‌نه باسو وره‌ته‌ی میوه‌ ده‌یمی مه‌که‌رو به زوانو په‌هله‌وی، هه‌ورامی ئاوه‌ختیه، ئه‌چی مامه‌له‌نه ژماره به‌کار ئاومان، نرخه‌و میوه‌کی که‌ په‌زوانه‌که‌ی وره‌تینه به (55) زوزینی (زوزین) زه‌رو ئا روزگاریه بیه‌ن، ئه‌پئسه په‌نجاو په‌نجشان نویسته‌ن (10-20-20-5) ده، ویس، ویس، په‌نج. ئی جوهره ژماره یانگی

⁹³ کتیبو مه‌م و زین به‌هه‌ورامی، نامق هه‌ورامی 2020:50

⁹⁴ رهنمای زبانهای ایران، جلد دوهم، رودیگر اشمیس 1393:491

⁹⁵ جغرافیای تاریخی پالنگان، د. محمد باقر پیری، 1398:131

سهرنجداين، وشکنای و جویای زیاتهرش گهره کهن سهرش. ئی مامه له و ئی ژماره یاگی سهرنجین په ی هورامانی، که نیشانی بییه یو ته مه دنی و وه لیکه و ته ی بیهن.

ړاو کوکه رده یو ژماره کان (ده و یوه، ویس و دوی، چل و شش ...) زوانو هورامینه گرد پیسه نی یوی به هامکاری (و) په یوه ندی به سیینی یویوه یام کوکریینیوه، مه کریو بواچمی دوی واتئ جیینی و به واو و به سته ی به سیینی یوترینیوه، واتئ ئامیتی نیه نی، ههرچنډ بریو بنویسی مه و اچان واتییو ئامیتیینه.

ده سورو کوکه رده ی، ههر جه بنه رتو زوانو ئه ویستای و زوانه کونه ئیرانیه کانوه ئامان تائیسه بیچ سهره مړن دلیو زوانه کاننه، وه لی زوانو هورامینه و بریو ته ری زوانه کانو کاسییه نیه ن کوکه رده یوه پسه ن یوی (ده و یوه، دهو یه ری...) ههر ډنډه ئیسه ئینه بیچ فاریان پیسه و گردو زوانه کانی ته ریش سهرئاومان، یانزه و دوانزه و چوارده، ئی ژماری هه تا نوزده، ده سورو کوکه رده یشان جیاوازه ن جه ژماره کانو سهرته ری، ویس و یوه و ویس و دوی ... ئیډی به بی هامکاری به سیینی یوترینیوه (چوار + ده = چوارده)، مه کریو بواچمی ژماریوی ئامیتی، جه دوی ژمارا به بی هامکاری دروسبیه ن، یام مه کریو بواچی ژماره که دماگیریوش پوه لکان. شونیه ره ژماره یانزه وه هه تا نوزده، جه ژماره ی گولانه وه مه وانیه وه وه لینه ژماره ی میچکله مه و اچینه (چوار، ئیجا گهره که ی، ده).

خاسیه تو ژماره ی پیسه و واتیه جه می، کوکریینیوه (ویس و په نج یام ده و یه ری) وه لینه جه ژماره گهره کیوه موانیه (ویس، وه لینه، ئیجا دوی شونیشره) چه په وانه وه ژماره وه لینه کانو سهرین، ههر پاسه ئی ژماره فهرقش هه ن چه نی نامیه جه می، جیاوازه که بیچ ئانه ن ژماره سهر و بنه رته تو کوکه رده یو وه ش بیهن، وه لی نامی جه مه، کو سهر و ئا بنه رته تیه دروسه نمه بو، نیشانی جه می هورمه گیرو.

● رپيازو که پرتی⁹⁶

ژماره و دووه سه ډی، یه ره سه ډی، چوار هه زاری، شش هه زاری، ئی ژماری جه ئه نجامو که پرتیه په یډا بیینی: دووه سه د: 2*100:200 یام 6*1000:6000 شش هه زاری، چیگه نه به رمه گنو هه که به شه دواو ژماره یینه چنډه ها رایی به کار مه یان هه که به شه دوايو نامینه به کار نمه یانی.

وه لته ر واتمان په پره و کارانو رازوانو ئینگلیزی ژماره شان به یاوه رنامی، سیه فت نیانره، نمونه: ژماره چه نی نامی (دوی کوری two boys) جیاوازه ن چه نی پیوه ره بیه یو نامی و یاوه رنامی (کورپیوی گولانه little boy) یام کوری گولانی. سهرنجه و متابه قه ی بده می زوانو

⁹⁶ رپياز: واتییو ره سه نه ی هورامینه ئه وسا جه وبارو نازه ئدارینه به کار ئاوامینه (رپياز هه که له) یانی رای باریکه و گولانی هه که گه له ش مه لو پوره، که ش و کووه.

ههورامینه، چه سیفته‌ته‌نه و چه نامی کوینه، هه‌که کوردی سورانیه‌نه پاسه نیهن (دوو کور): کوری بچوک) وه‌لیم زوانو ئینگلیزیه پیسه و زوانو ههورامی متابه‌قه ههن جه ژماره‌نه. به‌رکه‌وت هه‌که په‌یوه‌ندی مانایی پارچه‌کانو ژماره‌ی ریپازو کوکه‌رده‌ی و ریپازو که‌رته‌ی به‌سیئنی یوترینیوه، ههرچنڈ ماناو پارچه‌کانو یاوه‌نامیچ ئینی پیوه‌ره وه‌لی سهر و بنه‌رته‌و که‌رته‌ی و جه‌می وه‌شه‌نه‌بیینه، په‌ی نمونه‌ی مه‌واچمی (که‌وه‌ی کال) به‌ماناو ئانه‌ی نمه‌یو که‌وه + کال یام که‌وه * کال دروس بیه‌بو، ههرپاسه جیاوازی فری ههنی جه بیه‌یو ژماره‌ی په‌ی نامی و بیه‌یو ژماره‌ی په‌ی یاوه‌نامی، نمونه: زوانو ههورامینه یاوه‌نامی دماو نامیوه مه‌یو و وه‌سفو نامه‌کی مه‌که‌رو، وه‌لی ژماره‌ی وه‌لیو نامیوه مه‌یو، نمونه: ژهنی زهریغه. چوار ژهنی.

جه دیمو رسته سازیه ژماره به شیوه‌ی ویسه‌ر ویش مرمانو، ههرچنڈه ژماره‌یچ پیسه و یاوه‌نامی فره و هختی چه‌نی نامی مه‌یو، ئی فره ئامایچه، یاوه‌نامیمان مه‌وزوه یاڈ (په‌نج ولی) (ولی سووره)، (په‌نج ولی) چیگه‌نه خاسیه‌ت به‌ر نمه‌وزو گیړه چنڈیه‌تی وله‌کان به‌رمه‌وزو هه‌که په‌نج دنئینی، وه‌لی هه‌که مه‌واچو ولی سووره، خاسیه‌تو سیغه‌تو وله‌کی نیشانه‌ی مڈونه هه‌که سووره‌نه، یانی سیغه‌ت به‌رمه‌وزون .

پاسه بو مه‌واچمی ژماره جه پوه‌و واته‌سازیه ئی خاسیه‌تیشه ههنی:

1- ژماره‌ته‌نیا چه‌نی نامی پیوه‌ره مه‌یان، به‌شیوه‌ی وردی نمه‌کریانوه، گرد ئینی پیوه‌ره، مه‌بان به‌به‌شیوه‌ی (دوی پوی، چوار کناچی، شش مه‌ی، دوسه‌دو په‌نجا کتیبی).

2- نمه‌تاوو یاوه‌نامی دیاریه بکه‌رونه.

ژماره جه بارو مانایوه

جه سهرتاوه باسمان که‌رده‌ن هه‌که بنویسه‌کانو رازوانی ژماره‌شان به چنڈ شیوازی جیاوازی به‌شکه‌رده‌ن، په‌ی نمونه‌ی برپوشان ژماره‌ی که‌رتی، لتی، که‌سریشان به‌ژماره نه‌نیانه‌ره، برپوی ته‌ریچشان ژماره‌ی (پله‌ی نمه‌وزان دلئو دوی ژماره‌یو)، برپوی ته‌ریچ یاوه‌رکه‌رده‌وه‌و (یوه‌یوه‌ی، دووه‌دووه‌ی، یه‌ره‌یه‌ره‌ی و واتئ چنڈیه‌تی، فره، که‌م، به‌جوریو جه ژماره‌ی منیاره). وهرو گرد ئا روشن که‌رده‌یانوه سهرؤ باسما که‌ردئینی ژماره به‌یه‌ری جوری دیاری مه‌که‌رمی:

1- ژماره‌ی بنه‌رته‌ی 2- ژماره‌ی پله‌ی 3- ژماره‌ی که‌رتی، لتی

یوه: ژماره ی بنه پرتی Radical number

ژماره ی بنه پرتی یام بنجی، ئا ژمارینی گردو دننه کان نشان به پرووتی ژماره نیشانه مڈان، دوی که پرتو دوی: چوار، یام ژماریوی دیاری کریان چیوی هامشویوه و ویش نیشانه مڈونه (شش کتیبی).
 ژماره ی بنه پرتی زوانو هه ورامینه ته نیا ژماره (یقه، یو، یوه) به تاق ئه ژمار مه کریو، ئتر ئه وی ته ری به کو منریاره، وه ختی مه و اچمی شش کتیبی: نیشانی (ی) کو ی ئینا دمایی کتیبه که یه، هه که مه گیلووه په ی ششه که ی، وه لی وه ختی مه و اچمی (، یو کتیب، یه ک کتیب یام کتیبیو) هیچ نیشانیوی کو دیاره نیه نه، نیشانی ئه ژناسه ی به هه مان شیوه مه لکو کتیبه که یره (شش کتیبه که) هه ریاسه ئه گهر ژماره یه ک بلکو هه ر واتپوه ره نیشانی ئه ژناسه ی مڈونه (یه ک کتیب، یه ک دینار)، وه لی ئه گهر نیشانی (یو) ی بلکو دماو هه ر واتپوه ره نیشانی نه ژناسه ی نیشانه مڈو.

چه په وانه و ئانه یو سورانینه ژماره ی بنه پرتی حاله تو تاک و کو و ئه ژناسه ییش نیه ن چوونکاته ی مانا کیشان پاسه دیاره نه، هه ریاسه ژماره ی بنه پرتی دوخ، ئازه ش نیه ن، چوون مانا و چیوی نمه تو، بونه و ئانه یچو، ژماره جه نامی جیان و به شه دوا بیوی ته رهن .

ژماره ی بنه پرتی ئه گهر به بی نامی، تاق ویش به کار به یو ئانه ته نیا نامی ژماره ی نیشانه مڈو، وه لی ئه گهر چه نی نامی ببونه ئاوه خته ژماره که مه بو به به روزو چندیه تی نامه کی، نامه کیچ مه بو به دیاروزو ژماره که ی، دیاروزیا (دیارخراو): یه ک کتیب، هه زار زارو لی، چی باره نه ژماره نمه تاوو ببونه به یاهورنامی، هه ریاسه نمه تاوو ببو به دیاروزو یاهورنامی، یاهورنامه کیچ نمه تاوو ببونه به دیاروزو چیوی، ژماره که ی .

تایبه مهندی ژماره ی بنه پرتی ئانه ن متاومی به شیوه و ره قه میچ بنوسیسمیش (سه د 100، سی 30، چوارده 14) وه لی هه رچی نامی هه نی هه که مانا و چندیه تی مڈانه پیسه: هه فته، هه وتی، چلی، سه ده، نمه کریو به ژماره نیشانه بدریان.

یاهورنامی متاوو ببو به دیاروزو، ئاشکراکه رو نامی چندیه تی، وه لی نمه تاوو ببو به دیاروزو ژماره ی بنه پرتی.

واتی (یه ک، یو) ی: مانا و چندیه تی ژماره ی مڈو (یه ک سال، یه ک دار) متاوو مانای ته ریچ بڈونه:

- مانا و نامی: یو جه ئیمه به رنمه شون. یوه جه ئیمه به رنمه شونه .
- مانا و یاگه گیرو نامی، یاهورنامی: ئیمه پیوه ره یه ک زانگامان وانان.
- مانا و یاگه گیرو نامی نادپاری: یو ئامابی، که سیو هه والت په رسی.

سهرنجه بڏهيمى زوانو ههورامينه نيشانى ره گه زى بهرمه گنو سهر (يو) مه بو به (يوه)، وهلى سهر و ئيمه و، من و کاوان هه که نازهو جه مينه و پو يا گه گيرو ناميوه بهر نمه گنو.

واتى (ههر دوى، ههر يه رى، ههر چوار) جه ژماره ي بنه پته دوى، يه رى، چوار، هورگير بيئى، تاراديو په نجى په ي چنڌيه تى مه کيشان، نهک به پروتى، ئى چنڌه واتى مه گنانه دلى به شه دوايو ژماره يوه، مه با به به شه دوايو يا گه گيرو نامى، جه ژماره يوى بنه پته تى و يا گه گيرو نامى ناديارى (ههر) ي دروسه بيئنه، که ماناو کوکه رده يو (کو) مه به خشو: ههر دوى ژنه کى لوى، ههر چوار کتبييه که م وانيوه، يام ههر دوه ژنه کى لوى، ههر يه ره به يه کيم وارڏى .

وهلتهر باسما که رده ن، ژماره بيژگه (يهک، يو) ي هه که تاک مرمانو نتر ئه وى ته رى مه بان به کو، چوون ئانامى شونيشاره مه يو جه مه نه و په ي ژماره که ي مه گيلووه، وه خته کارينه زوانو کوردى سورائينه ئينه بهر نمه گنو، مه گهر چنڌ حاله تيوى که مه نه پيسه و (ههر دوه سيوه که م خوار) که ماناو کو که رده يو مڌو نهک ماناو کوى يان جه مى. يام مه واچى (ژووره که دوو په نجه ره ي گه وره ي هه يه)، ماناو کوى مڌو نندا هيچکام جه واتيو رسته که ي جه مى نيئه نى، وهلى ههورامينه مه واچم: (هوڏه که دوى په نجه رى گه ورئيش هه نى) هه م په نجه رى و هه م گه ورئى سيفه تئى به شيوه و کوى بهر که وتئى، په ي ژماره دوى مه گيلانوه، وهلى نه گهر بواچمى (يهک په نجه ره ي گه وره ش هه ن)، گرڏ تا کئى و ژماره يه کيچ تا قهن.

پاسه بو زوانو ههورامينه نامى ژماره ي بيژگه م ژماره و (يهک، يو) ي گرد به شيوه و جه مى مه يانى، دويوه هه تا دماو دماى بزمارى (دوى، يه رى، چوار، نو، هه تا دمايى):

- يهک هه ساره: هه ساريو
- دوى هه سارى، يه رى هه سارى چيگه نه دياره ن هه که ژماره که يچ نيشانى کوى (ئى) لوان سهرش (دوى، يه رى) هام شان نامه کيچ نيشانى جه مى لوان سهرش (هه سارى)
- چوار، په نج، هه شت کتبيى: چيگه نه ته نيا نيشانى کوى لويته سهر و نامه کى (کتبيى).
- برئى نامى هه نى شونه و ژماره ي بنه پته تيوه مه يان که نه نڌازه و وهختى، ده مى ديارى مه که ران پيسه و (سه عاتى، سات، شه وه، رو، مانگه، ساله) گجار زوانو کوردينه پيسه و کوى بهرمه گنان نمونه: مناله که ته مه نى چوار سالانه، وهلى زوانو ههورامينه به پاو ياساو ريساو زوانه که ي که سهر و باسما که رده ن ئانامى هه که دماو ژماره ي بنه پته تيوه مه يان گرد به شيوه و کوى بهرمه گنان: زار و له که عه مرش چوار سالىن، مانگه دووه شه ويئه دوى شه ويئه، چنڌ نمونيوه تهر زوانو ههورامينه، هه که گرد بارئوه ره نيشانى کوى بهرمه گنو سهر و ئا ناماوه دماو ژماره ي مه يانى، ناميوه بو يام دوى، وهلى کوردينه پاسه نيئه ن:

چوار بهرئ یانه ی چوار دهرگای مال
 بهرئ چوار یانان دهرگای چوار مال
 پهنج قهله می نویسته ی پیئنج قهله می نویسن
 قهله می پهنج مسیاران قهله می پیئنج فیرخواز

پاسه ش سهر ئامان هه که نیشانی کوی پو نامه کانو وهلی ژماره یینه بهر بگنؤ، ئینه ییچ
 سه له منوش هه که زوانو هه ورامینه نیشانی کوی فره به توخی بهر مه گنؤ سهرو ژماره ییو، وهلی
 و دماوه.

- ژماره (یو، یو، یوه) فره جاری چهنی نامیوه بهر مه گنؤ، دمایشو مه یو هه که نیشانی یهک یام
 یوی نیشانه مئو: بزه: بزئوه، شوانه: شوانیو، سالة: سالیوه، هه رپاسه مه بو به نیشانی
 نه ژناسه ی. بزئوه م ئه سیننه. شوانیوم گئرتنه. سالیوه تهر مه وه لاتان، به هه مان شیوه
 نیشانی ئه ژناسه ی (هکه، هکی)، یهک مرمانو، پیاکه، بزه کی.
- نیشانی ئه ژناسه ی (هکه) مه لو سهرو نامی ژماره که ی: چوار کتیبه که م وانئوه، وهلی نیشانی
 کوی سهرو نامه کیوه نیه نه که وتئینه سهرو که رده وه که ی،
- پی جوهر نیشانی کوی مه گنؤ سهرو کتیبه که ی و که رده وه که ییچ (چوار کتیبیم وانئوه)، وه لیم
 کتیب نه ژناسیان .
- بری جاری هیچ نیشانیو نمه لونه سهرو نامی ژماره که ی کوردینه (چوار کوپ هاتن)، ههر به
 نه ژناس بهر مه گنان، وهلی ئینه زوانو هه ورامینه فره ق مه که رو، نیشانی کوی ملونه سهرو
 نامه کی و که رده وه که ییچ: (چوار کوپی ئامی)، ئینه په نه ما مه واچو جیاوازی ههن.
- بری جار ییچ نیشانی (ئی) مه لونه سهرو نامی ژماره ی و به نه ژناس بهر ش مه وزو: که ی بی
 لوی بیساران، چوار پوی وه لتهر بی. دووه مانگی چیوه لتهر بی.
- ئه گهر نامی ژماره ی لابسو پسته نه، ئاوه خته ژماره که مه نووه چهنی که رده وه ی و نیشانی
 (هکه) ی هورمه گئرو و مه بو به نامی نمونه: چوار کوپه که لوی، چواره که لوی، یه ره که ئامی،
 سه رنجه بدهیمی نیشانی کوی ههر مه نونه.
- هه رپاسه په ی ژماره (یهک، یو، یوه، یوه، یقه) ی هه که نامه کی لامشو، ژماره یو دهورو نامی
 وینو: یوه جه ساوه کان مه وهرو. یوئشان مه وهرو، یو جه قهله مه کان نمه نویسو. یوشان
 نمه نویسو (نیشانی په گزه و ئیرو مای هه ردوی پسته کانه دیاره نه).
- ئه گهر سه رنجه و رووه کانو هه فته ی بدهیمی: یهک شه ممه، دووه شه ممه، یه ره شه ممه، چوار
 شه ممه، پهنج شه ممه، ژماره 2-3 دوی و یه ری نویسیان (دووه، یه ره) چیگه نه پیسه و
 ژمار یوی تاقی بهر مه گنان و نیشانی کویشا نه لیئنه سهر، چوون نامی ژماره که ییچ تاقه نه،
 مه به ستشان یهک رو، که دیاری کریان، هه رپاسه مه واچمی، گاویوی دووه سالم ئه سان،

- هه م په ی نیری و هه م دیاری کریان هه که یه ک گاوهن، یام ماچمی گاویوه مانگاویوه دووه ساله م ئه سینه، چيگه نه نیشانی ره گه زو میلی سهر و ساله کیوه و که رده وه که یو به رمه گنو، وهلی نیشانی کوی سهر و ژماره که یو به رمه گنو، چون دیاریش که رده ن هه که یه ک مانگاوهی دووه سالینه، ژماره که یچ نیشانی کویس سهر و نه مه نه ن (دووه: دوی)، یام مه واچی، دووه قوی گورانیی مه واچان. وهلتهر نیشانه مان دان هه که ژماره دوی و یهری چوار کونی و ئانامی شونیشاره مه یان هه مدیسان کونی، وهلی چيگه نه پاسه نیه ن چوون ژماره که یچ بیه نو به تاق و نامه کیچ باسو وه ختی، ده می مه که ران (ساله و مانگه و رو) ئتر به شیوه و تاقی بهر مه گنان، وهلی بنه رته نه مانا کوی مه یاونان، مانگه و ساله و رو، سه عاته.
- جورئ تهر ژماره ریز که رده یمان هه ن که هیچ جیواژیو نیشانه نمه ئو، ههر بیسه ن واتهی یه ک ژمارهی (دوی یهری مرویم واردی، چوار په نج شش کیلوی هه نجیری بسانه. یهری چوار سالین ده نگش نیه ن)، نامی ژماره که ی دماو کوتا ژماره یو مه یونه و به شیوه و جه مینه .
 - زوانو هه ورامینه ژماره گولانه مه کریوه، نیشانی گولانه که رده یوه هورمه گئرو چه نی ئانه یچ نیشانی نیرو میله ییش هه نه وه ختو گولانه که رده وه یو: (له، لی):
وه ختی زاپولی دلی ویشانه ژماره کان مه واچانه به جورئ ملونه بارو گالته ی: یه کلی، دوولی، سیلی، چوارلی، په نجللی، نولی، دهلی، یانزهللی. سه رنجه بدهیمی ژماره یهری نارپه حه ت گولانی مه کریوه (یه رلی) چون دوی نویسی (گیره نه ی، که نسنانت) شونه و یویره نارپه حه ت وچیان، بری جار یچ گولانه که رده یوه به ده مو نیری مه گنو وهر و چه ما وهلی که مته رهن.
نمونه :

هه شتله و سهر و واوه که ی چیشه ن؟

په نجله و سهر و واوه که ی چیشه ن؟

حه وتله و سهر و داله که ی زهر یفه ن.

- نه گهر سه رنجه مان دی بو، مه وینمی که (یه ک، یو) زوانو هه ورامینه به کار مه یونه، شونیه ره ژماره (یه ری، سی) به هه مان شیوه هه ورامینه به کار مه یانی، یهری جه ژماره (تری) ئه ویستایوه ئاومان، سی، جه ژماره (سی) و فارسی باستانیوه ئامان، (ههری) په هله وینه واته نشان. یانی هه ریه ری پاسینی بواچمیشان، هه رپاسه جه په هله وی و فارسی میانه نه، (یه، یک) په یدا بیه ن و ئیسه یچ هه ورامینه گجار به کار مه یونه. نمونی سهر و (سی) که هه ورامینه هه نه: سیپه ری، سیکوچکه، سیپا، سیپه رو، سیخران، سیته پان، سیبه نده.

زوانه ئاریه کانه و زوانو هه ورامینه جه یه کو هه تا ده مه واچاش په نه یه کان (1-10: یه کان)، جه ده وه هه تا سه ئ مه واچاش په نه ده یان (10-100: ده یان)، جه سه ئو تا هه زار مه واچاش په نه

سه‌ژان (100-1000: سه‌ژان) جه هه‌زارؤ هه‌تا ملوئین په‌نه‌ش مه‌واچان هه‌زاران (1000-
1000000: هه‌زاران) ... سه‌ژ هه‌زاران و ملوئنان ...

نامی یوه‌م ده ژماره‌ی زوانو هه‌ورامینه پی جوره‌نی: (یوه، یقه، یو) (دوی، یه‌ری)، ژماره یو، یوه،
دوی، یه‌ری، سی نیشانی ره‌گه‌زو میلیشان پو به‌رمه‌گنون. ژماره دوی و یه‌ری، سی، نیشانی
کوی به‌رمه‌گنونه، به‌جوریچ رسته‌نه نیشانی میلی دیاره‌نه پو‌شاهه، ئه‌وی تهریچ هه‌ر به‌مانا یام
به نامی ژماره‌که‌پیشا جه‌م مرمانانی .

1- یو: یوه، یوه: یقه

2- دوی

3- یه‌ری، سی (سی په‌ری، سیته‌پان) دوی جورئ جه‌مش هورگیرته‌ن به‌نیشانی جیاوازوه.

4- چوار

5- په‌نج

6- شش

7- هه‌وت

8- هه‌شت

9- نو

10- ده

ژماره‌کیو (11-19) یانزه‌ی هه‌تا نوزده ئه‌وسا زوانو هه‌ورامینه به‌تَشکو کَوکه‌رده‌وه‌یو واتئیشان
(ده و یوه، ده و دوی، ده و یه‌ری، ده و هه‌شت. ده و نو)، وه‌لی ئیساتی پیسه‌و گردو زوانه
هامساکانی ته‌ری واته‌یشان فارپان، به‌ده‌نگی جیاواز مه‌وچیان (یانزه، یازده، دوانزه، دوازده)
دوی ده‌نگی (ز) و (ن) که‌وتئینی دلی بری جه‌ژماره‌کان، ئیساتیچ زوانو هه‌ورامینه هه‌نی و
مه‌واچمیشان، ئینه زوانو فارسیه‌نه‌و به‌لوچی و سورانیچه‌نه هه‌ن.

ژماره ده‌ییه‌کی (عقود، لکه) (ده، ویس، سی، چل، په‌نجا، شه‌س، هه‌فتا، هه‌شتا، نه‌وه‌ژ، سه‌ژ)،
په‌ی دروسکه‌رده‌یو ژماره‌کان میانو ویسی هه‌تا سه‌د، پیسه‌ دروسی مه‌بانی:

ژماره‌و ده‌یانی + و + ژماره‌و یه‌کانی: ویس + و + دوی: ویس و دوی، ویس + و + نو: ویس و نو،
سی + و + یوه: سی و یوه.

جیاوازی واته‌ی ژماره‌کان جه (یانزه هه‌تا نوزده 11-19) و (21-99 ویس و یوه تا نه‌وه‌ژو نو)،
کومه‌لی یوه‌منه وه‌لینه یه‌کان و چیونه، دماشهره ده‌یان، کومه‌له‌ی دووه‌منه چه‌په‌وانه و ئادی
وه‌لینه ده‌یان و چیونه ئیجا دماشهره یه‌کان:

چوارده: چوار و ده: 4 و 10

ویس و چوار: ویس و چوار: 20 و 4

دروسبیه یو ژماره کانو سه‌ثانی پی جورنه:

دوئ + سه‌د: دووه‌سه‌د، یه‌ره سه‌د، چوار سه‌د، هه‌شت سه‌د، نو‌سه‌د، یانی وه‌لینه ژماره و یه‌کانی مه‌واچیونه ئیجا دماشهره سه‌ده‌که.

واته و یام به‌روسته یو ژماره‌کانی میانو (سه‌دی هه‌تا هه‌زار 100-1000) پی جورنه:

سه‌دان + و + ده‌یان + و + یه‌کان: په‌نج سه‌د و چل و هه‌شت: 548

نو سه‌د و هفتا و شش.

دروسبیه یو ژماره و هه‌زارانیچ پی شیوه‌نه: ژماره و یه‌کانی، ده‌یانی، سه‌دانی + واتئ هه‌زاری

دوئ + هه‌زار: دوئ هه‌زاری، هه‌شت + هه‌زار: هه‌شت هه‌زاری.

په‌نجا + هه‌زار: په‌نجا هه‌زاری، نه‌وه‌د + هه‌زار: نه‌وه‌د هه‌زاری.

چوار سه‌د + هه‌زار: چوار سه‌د هه‌زاری، په‌نج سه‌د + هه‌زار: په‌نج سه‌د هه‌زاری.

هه‌ل‌بته وه‌لته‌ر باسما که‌رده‌ن، نویستمان نه‌وه‌د هه‌زاری بیسه و ژمارییوی کوی به‌رمه‌گنۆ، چوون نیشانی (ئ) کوی ئینا دماو هه‌زاره‌که‌یه‌و، ئینه کوردینه نیه‌ن، نیشانی کوی هور نمه‌گیرا، نه‌وه‌د هه‌زار.

نویسته یو ژماره‌کان میانو (1000 هه‌زاری و ملوئینی 1000000) پی جوره مه‌بوته:

هه‌زان + و + سه‌دان + و + ده‌یان + و + یه‌کان.

1235: هه‌زار و دووه سه‌د و سی و په‌نج.

15678: پانزه هه‌زاری و شش سه‌د و هفتا و هه‌شت.

431942: چوار سه‌د و سی و یه‌ک هه‌زار و نو سه‌د و چل و دوئ.

هه‌رچی ژماره و ملوئینیچهن هه‌ر یا جورنه:

1678571: ملوئینی و شش سه‌د و هفتا و هه‌شت هه‌زاری و په‌نج سه‌د و هفتا و یوه.

ژماره و په‌گه‌زو نړيو مای زوانو هه‌ورامینه⁹⁷

مزانمې که زوانو هه‌ورامی پړخیش مه‌لانو په‌ی سهر و زوانو ته‌ویستای و فارسی کونه‌ی، ته‌چا زوانه کونانه نیر و ما بیهن، ئی خاسیه‌تو نیر و مایه یاوان به زوانه‌که‌یمان و تا ئیسه‌یچ پاریزنانش جه‌گردو به‌شه‌کانو دواینه. چه‌په‌وانه‌وه دلئو زوانه ئیرانیه‌کانه نه‌مه‌نه‌ن. مه‌وینمې خاسیه‌تو نیر و مای ژماره‌یچنه هه‌لای مه‌نه‌ن، وه‌لیم به‌شئوه‌یوه وه‌رته‌سکته‌ر.

ژماره یو: نیرهن، یوه میلئ. نمونی: وه‌ختو ته‌ژماراينه ته‌گه‌ر ته‌ژماریا (معدود) نیر بو مه‌واچمې ئینه یو، ته‌گه‌ر ته‌ژماریا میلئ بی مه‌واچمې ئینه یوه.

چند هه‌ناریت که‌ندینئ؟ یو.

چنډ قه‌له‌میت هه‌نی؟ یو.

چنډ ساویت واردئ؟ یوه.

چنډ وه‌زیت دینئ؟ یوه

چنډ که‌رگیت سانینئ؟ یوه

چنډ که‌له‌شیریت هه‌نی؟ یو.

سهرنجه‌و ئی نمونایچه‌ بده‌یمئ (یو، یه‌ک) چه‌ ته‌رکیو مه‌وینونه‌ رسته‌نه:

مانا و نامئ: یو جه‌ ئیمه‌ به‌رنمه‌شون. یوه جه‌ ئیمه‌ به‌رنمه‌شونه. یو جه‌ په‌یوازه‌کانو ژبوی زوانه‌ن.

مانا و یاگه‌گیرو نامئ، یاوه‌رنامئ: ئیمه‌ پیوه‌ره یه‌ک زانگامان و انان. یو گه‌ره‌کش بونه‌...

مانا و یاگه‌گیرو نامئ نادیارئ: یو ئامابی، که‌سیو هه‌والت په‌رسی.

ژماره دوی، ژماره یه‌ری: ئی دوه ژمارئ نیشانی میلئشا ئینا پوه (ئ)، ته‌گه‌ر بوزمیشانه رسته،

هه‌رکامشان ببو به‌ مزاف الیه، دیار خه‌ری ناو (دیار و زو نامئ)، مه‌وینمې نیشانی میلئ هور

مه‌گیرونه، ویچشان هه‌م نیشانی (ئ) میلئشان هه‌ن پوه، وه‌رو ئانه‌ی ته‌نیا یه‌ک (ئ) مه‌نوه. که

هه‌نه‌و هه‌رکامی ببونه‌ هه‌ر نیشانی میلئنه:

من مه‌تاوو وینه‌و دوی بکیشو.

قیمه‌تو دوی جه‌ چواری که‌مته‌ره‌ن.

⁹⁷ له‌بابه‌ت ریژمانی هه‌ورامیه‌وه، نیشانه‌ی په‌گه‌زی نیر و ما له‌ زمانی هه‌ورامیدا، جمال حبیب الله بیدار 2012:157

تو مه تاوی وینه و یه ری بگیری.

قیمه تو یه ری جه هنو چواری که مته رهن.

وه لیم وه ختو جه مینه نیشانی نیرو مای گمه مه بونه: قیمه تو دوی دیناری، دینارا هه نگوریم په ی بکیشه. ماوه و یه ری روان نه څیه نیم.

ژماره کی ته ری بیجگم کوته کان- لته کان، گرد نیړینی. جه چواریوه بگیریه ش هه تا مه لونه سه ره وکوی گرد نیړینی، نه گه ریچ بکه رمیشان به مزافو الیه، نیشانی نیړی (ی) هورمه گیران. بلوه په ی کلاسو چواری.

شیوه په نجی خرهن.

قه رنه و ویسی، قه رنه و جه نگی بی.

سه څ جه هه زاری که مته رهن.

هه ریاسه نه ژماریا (مه عدد) ته نیا یو تاکه ن، نتر ژماریا پوهو و سه ر، دوی تا هه زاران ملوینی، گرد مه بان به کو. نیشانی کویشان مه لونه سه ر ژماره و نه ژماریا (عدد و معدود):

دوی کورپی، دوی گاوی، یه ری قه له می.

حهوت کتیبی، هه شت نه سپی، هه شت هه ری.

ژماره لته کی، یاوه رنامینی، یاوه رنامیچ به جوانی نیشانی ره گه زیش سه رو بهر مه گنو:

نیم: به رمیلی نیمه سوکه ن.

نیم: سه تله ی نیمی سوکه نه.

چاره ک: قاپی چاره ک گولانه ن. شیشی چاره که گولانی نه.

ژماره ی ته رتیبی: وه لته ر واته نما یاوه رنامینه، پاسه بو ئیدچ نیشانی په گه زیش سه رو بهر مه گنو:

مسیاری یه که م، یه که مین فره زانه ن.

مسیاره ی یه که مه، یه که مینه فرا زانه نه.

سابرینی یه ره م، یه ره مین زله ن.

بزه ی یه ره مه، یه ره مینه زله نه.

جوره کيو ژماره ی جه بارو دروسکه رده یشانو

ژماره بنه پرتیه کی به شی مه بان په ی یه ری جوران:

- 1- ژماره ی ساده: Simple numeral نا ژمارینی هه که یه ک بنه پرتشان، بنجیوشان هه نه ن: یقه، یوه، دوی، یه ری، چوار ... ده، ویس، سی، چل، شس، سه د، هه زار.
- 2- ژماره ی ناساده: Non simple numeral دوی جورینی: ئه ره تاشیا و ئامیته .
 - ژماره ی ئه ره تاشیا: Derivational numeral جه واتیوی سادی و دماگیروی دروسه مه بونه: هفتا: هفت +: هفتا، هوتا، هشتا: هشت +، نه وه: نو +ه،
 - ژماره ی ئامیته: Compound numeral جه دوی ژماران دروس مه بونه: چوارده، یازده، دوازده، دووه سه د، نو سه د، چوار سه د، به بی یاردی
- 3- ژماره ی هوربه سیا: Additive numeral جه پیوره به سته یو چنژ ژماریوه دروس مه بونه به هامکاری (و) به سته ی: ده و یقه، ده و شش، ویس و پنچ، سی و یه ری، هه زار و چوار سه د و په نجاو یه ری.

ژماره ی ساده: بنه پرتو وه شکه رده یو ژماره ی ناساده و ژماره ی هوربه سیا، ژماره ی ناساده جه (11_19) یانزه هه تا نوزده، به که پرتو ژماره (1_9) یه که هه تا نوی دروس مه بانئ، هه ریاسه ژماره و (200_900) دووه سه دی هه تا نوسه د به که پرتو دوی ئه و سه دی، نو ئه و سه دی دروس مه بانئ، ژماره ی هوربه سیا یچ جه ئه نجامو یوگیرتیه یو ژماره ی ساده ی و ناساده ی دروس مه بانئ به پاو پله ی .

ژماره ی بنه پرتی به واوه ی که رده یو، یام به هورگیرتیه ی دماگیری یام به یوگیرتیه ی چهنی واتای ته ری، کومه کی فره مه که رو په ی دروسکه رده ی واتئ تازی، نه وی.

- دماگیرو (ئ): چهنی ژماره ی بنه پرتی: هه وتئ، چلی، سینزی.
- دماگیرو (انئ، انه): دوانئ، دوانه.
- دماگیرو (لان): ششلان.
- دماگیرو (مینه): نومینه.
- دماگیرو (وانئ): هه وته وانئ.
- ژماره + چه مه: یوگیرتیه ی، یوشیه ی، یوبیه ی، یوماری.
- ژماره + نامئ: یه ک ده س، یه ک دل، دووه له ق، دووه له پ، یه کمال، یه ک شه ممه، په نچ شه ممه، یه ک ده نگ، دوو پروو، دووه رووه، یه ک چه م، دووه چه م، چوار چه م، یه ک بال، دووه بال، دووه قات، یه ره قات، په نچ قات، دووه قه د، دووه ته نگا، دووه خه ت، یه ره گوشه، یه ره سووچ، چوار

- گوشه، سئ پا، سئپه رڼ، سئپه رڼ، سئکوچکه، چوار پا، چوارتا، چوارنال، چوارسوچ، په نچ تیر، چل چراو، شهس په ر، شهس تیر، هه زار پا، شش دانگ، دووه تو.
- فره و جاران دماو نامه کڼوه (ژماره + نامی + ه): دووه ژنه، چوارشانه، دووه بهره، یه ره رڼه، چوارچیوه، چوارمیخه، هه وتمانگه. شش دانگه.
 - (ژماره + نامی + ئ): یهک شه وئ، دووه شه وئ، مانگه په نچ شه وینه.
 - (ژماره + نامی + هکی): دوو بهره کی، چوار خشته کی.
 - ژماره ی بنه رته تی چه نی یاوه رنامی نادیارئ: یه کتر، یوتر، یوترین
 - چه نی یاوه رکه رده وهی: دووه لا، یه کلا، چوارلا، چواردهور، دووه تانگا، دوه با، دوه وا (به نی دوه وا)، هه وت سهر، ماری هه وت سهر.
 - ژماره بنه رته تیه کی چه نی یه کی نامی وه شه مه که ران: شش یه ک، سئ یه ک، چوار یه ک، په نچ یه ک...
 - مورفیمو (یچ) مه لو سهر و ژماره ی: هه ره که وه نؤش به رد ده یچ مه به رڼ، به چوار یچ مه وره شوش.

دوئ: ژماره ی پله یی Ordinal number

ژماره ی پله یی پا واتانه مه واچان هه که وه ختو ژمارینه ریزو چیوی پیسه و یوی هام په گه زو هام شئوه ی نیشانه مڈونه: په رسه ی یوه مه، په رسه ی دووه مه، کتییی په نجه م، شه وه ی یه ره مه، کورپی هه شته م. مه وینمی (ی) لوانه میان نامه کی و ژماره که ی، یانی پسه و سیفه ی و مه وسوفی به رمه گنان. زوانو هه ورامینه پی جوړه ژماره ی پله یی دروس مه بونه، ژماره پله یه کی نیشانی په گه زو نیرو مای هورمه گئران، نیشانی (هم: په ی نیری، هم: په ی میلی) (همین همینه). ئی نیشانی مه لانه دماو ژماره بنه رته تیه کان، هه ریاسه به ژماره ی پله یی مه کریو بواچمی "ژماره و ریکوسته ی":

- 1- یوه م، یقه م، یه که م (یوه + هم: یوه م، یه ک + هم: یه که م). نیر. یوه مه (یوه + هم: یوه مه)، یه که مه، یقه مه. ما.
- 2- دووه م (دوئ + هم: دووه م)، نویسه و (ئ) گم مه بونه چونکاته ی دوئ نویسی قاولی نارپه حهت وچیانته. دووه مه .
- 3- یه ره م: یه ری + هم. یه ره مه.
- 4- چواره م: چواره مه
- 5- په نجه م: په نجه مه

- 6- ششه م: ششه مه
 7- حه و ته م: حه و ته مه
 8- هه شته م: هه شته مه
 9- نويه م: نوئه مه: نوئه مه: نوئه مه.
 10- دهيه م: دههه م: دهيه مه: دههه مه.

سه رنجه بڏه يمى ٿه گهر دما نويسه و ژماره كه ي كه نسنانت بو به ئاسانى (هم، همه) شان مه لكو پوره، پيئسه: چوار: چوارهم، شش: ششه م، ٿه گه ريچ ٿاولو (ئ) بو پيئسه و هه كه و ژماره و دوى و يه رى، ٿانه هه ر (هم: همه) هورمه گيران، وه لى ٿه گه ر به ٿاولو "بيگيرو" (و، ه، ي، ا) دمائي ژماره كان ٿامابو، ٿتر سه خت مه دركنيونه، ناچار مه فاريان په ي: يه م: هه م، يه مه: هه مه، نوئه م، دهيه م، نوئه م، دهه م، نوئه مه، دهيه مه، سييه م، سيهه م، په نجا: په نجا يه م، په نجاهه م، په نجاهه مه، په نجا يه مه.

شونه و ٿانه يچه ره نيشانى (همين: هم + ين) ملونه دما و ژماره بنه په تيه كانوه، چي دمائيچه وه په ي ئاسان واته يو نويسه و (ه) زياد كريان په يش (هه مين).

يوه مين: يوه مينه

دووه مين: دووه مينه

يه ره مين: يه ره مينه

چواره مين: چواره مينه

په نجه مين: په نجه مينه

ششه مين: ششه مينه

حه و ته مين: حه و ته مينه

هه شته مين: هه شته مينه

نويه مين: نوئه مين: نوئه مينه: نوئه مينه

دهيه مين: دههه مين: دهيه مينه: دههه مينه

يانزه مين: يانزهه مين: يانزه هه مينه: يانزه يه مينه

په نجا مين: په نجاهه مين: په نجا مينه: په نجاهه مينه

سه‌دهمین: سه‌دهمین ... هه‌تا دمای.

ژماره هوربه‌سیاکئی نیشانی (همین) مه‌لونه سه‌رو دما ژماره‌ی:

ویس و یه‌که‌مین: ویس و یه‌که‌مین

چل و په‌نجه‌مین: چل و په‌نجه‌مین

شه‌س و نویه‌مین: شه‌س و نویه‌مین، شه‌س و نویه‌مین: شه‌س و نویه‌مین.

به‌پاو ده‌سورو رازوانی ژماره مه‌گنۆ وه‌لیۆ نامیوه، وه‌لی جه ژماره‌ی په‌یینه فارپان، ژماره‌که مه‌گنۆ دماو نامی و مه‌بو به‌یاوه‌رنامی و به‌ر وسته‌یو نامه‌کی، هه‌رپاسه مه‌کریۆ بگنۆنه وه‌لیۆ نامه‌کیوه، یانی ژماره‌ی په‌لی هه‌م مه‌گنۆ وه‌لیۆ نامی و هه‌م مه‌گنۆ دماو نامی:

ساله‌ی چواره‌مه: ساله‌ی چواره‌مین. میلی

چواره‌م ساله: چواره‌مین ساله. ما چونکه ساله‌ زوانو هه‌ورامینه میلینه.

کتیبی دووه‌م: کتیبی دووه‌مین. نیر

دووه‌م کتیب. دووه‌مین کتیب. نیر

ساوی یه‌که‌مه. ساوی یه‌که‌مین. ما

یه‌که‌م ساوه. یه‌که‌مین ساوه. ما

ئه‌گه‌ر ژماره‌که دماو نامه‌کیوه به‌یۆ ئانه به‌(ی) په‌یوه‌ندی به‌سیا یوترینیوه و ژماره‌که مه‌بو به‌یاوه‌رنامی وه‌سفو نامه‌کی مه‌که‌رو، پیسه‌و کتیبی دووه‌م. ئینه‌یچ یۆن ئه‌چا نونگان هه‌که ژماره‌ی په‌لی یام ژماره به‌گردینی به‌یاوه‌رنامی ئه‌ژمار مه‌کریان .

وه‌لی ئه‌گه‌ر ژماره‌که بگنۆ وه‌لی نامه‌کی (چواره‌م سال) ئاوه‌خته نامه‌کی مه‌بو به‌دیاروزه و ژماره‌که‌ی، ئیزافه‌ی بی نیشانی ساز کریان، مزاف و مزاف الیه‌ن .

وه‌رو نزیکي ژماره‌ی بنه‌په‌تی جه ژماره‌ی په‌یوه، بری جاری ژماره‌ی بنه‌په‌تی جیاتی ژماره‌ی په‌لی به‌کار مه‌یۆ، نمونه: شوانه ئینا پۆلو چوارینه. جیاتی ئانه‌ی بواجمی: شوانه ئینا پۆلو چواره‌مین.

ده‌میۆ ژماره‌ی بنه‌په‌تی پیسه‌و به‌روزیای، مزافی به‌رمه‌گنۆ و نیشانی ئیزافه‌ی (و) مه‌لو سه‌رش و ئتر پیسه‌و ژماریۆی په‌لی به‌ر مه‌گنۆ، هه‌لبه‌ت وه‌ختیۆنه بو هه‌که ژماره‌که بگنۆ وه‌لی نامه‌کی: نمونه: ئی جوره‌ دروس بیه‌یه‌ فره‌ته‌ر چه‌نی نامی مانگه‌کان ریک مه‌گنۆنه:

یه کو گه لا خه زانی

ششو که له هه رزی

هه شتو گه لا ویژی

نۆزه ده و ئاوه وه رهی

ویسو مانگی

مه کریو بواچمیچ: رۆ یه که مو گه لا خه زانی، هه شته مو که له هه رزی .

وهلی سه رنجه بدهیمی ئه گه ر ژماره (دوی، یه ری) بنویسمی ئاوه خته وه رو ئانه ی هه که دوی نویسی بی گیری، ئاولی نهمیان سه رو یوی واوه که گم بونه (یه ری گه لا ویژی، دوی که له هه رزی ئه سلنه یه ریو گه لا ویژی. دویو که له هه رزی) نی، به پاو یاساو رانویسی هه ورامی مه شو یه ریو گه لا ویژی بنویسیو). وه لیم زوانی وچپانه ئاسابین بواچیو، یه ری گه لا ویژی.

ژماره ی لت، که رت، که سر Fraction numeral

ژماره ی لت، که رت ئه نڈازه و لتی نیشانه مه ئو، یانی چنڈیه تی ئی به ش یام ئه و به شو دننه کان نیشانه مه ئو، نمونه (چوار یه ک، پهنج یه ک، سی یه ک، شش یه ک)، ژماره ی لتنه مانا و پله ی نیه نه. ژماره ی لت واتیوه ئامیته نه جه دوی ژمارانی بنه رته ی دروسه مه بونه (چوار + یه ک، پهنج + یه ک، شش + یه ک)، ئی شیوه ته نیا په ی ئا ژماران مه بونه هه ک به یه ک دماییشا ئامان، یانی ژماره ی دووه مشا یه که ن. خو ئه گه ر ژماره ی دووه مشا یه ک نه بو، ئاوه خته ژماره لتکه که پیسه و ژمار یوی ئامیته ی بهر نه گنو، پسه و دهسه و اچیوه به شیوه ی وه سفی به رمگنو، نمونه: نیشانی (نه، ه نه) ی گنو دماو ژماره ی یه که می:

- دهنه پهنج، یانی پهنج سه رو ده ی .
- سه ئه نه ده، سه ئه نه هه شت، هه شت سه رو سه ئی.

سه رنجه بدهیمی ژماره ی لت، که سر به دوی جو ری، به ره قه م منویسیونه (0,08 _ 0,5 _ 1,2)

$$\frac{5}{10} < \frac{8}{100}, \frac{1}{2}$$

فره تهر ویرکارینه به کار مه یانی.

ئى ژماره لته به چنڭ شيوو مه وانويوه 0.2 _ 0.05: دهنه دوي، دوي جه دهى، يام دوي به شى جه ده به شان، يام سفرو دهنه دوي. سهڏنه په پنج يام په پنج جه سهڏى، په پنج به شى جه سهڏ به شا، سفر و سهڏنه په پنج .

يو سهرو دوي، يوو دهنه دوي، يه کو دوي جه دهى "نيم"، ههشت سهرو سهڏى، سهڏنه ههشت، ههشت به شى جه سهڏ به شان. په پنج سهرو دهى، دهنه په پنج، په پنج به شى جه ده به شان.

ژماره لتي، كه سري هه كه سهرو يوو مه نويسيونه كه لك جه واتيو سهري هور مه گيرمي، په ي دركناى و واتيش، په پنج سهرو ويسى ($\frac{5}{20}$).

هه رپاسه جوړيوى تهر نويسسته يما هه ن به ژماره: سهڏنه په پنج، په پنج جه سهڏى 5% يام سهڏنه سهڏ، سهڏ جه سهڏى 100% .

- واتيو (چارهك) و (نيم) ي زوانو هه ورامينه هه نى و مانا و چنڭيه تي مڏا، چارهك: چوار يهك، هه رپاسه (نيم، نيمه) مانا نيمه ي مڏو، جه دوي به شان به شيو نيشانه مڏو .

چوار: ژماره ي به ش، ته وزيع

هه رچنڏه ژماره ي به ش نه كه وته ن دلي بابه ته كه ي، وهلى به كولى و پوختى باسيوه ش سهر مه كه رمى: ژماره ي به ش يام ژماره ي به شكريا، ته وزيع كريا:

ژماره ي به شكريا به واوه ي بيه يو ژماره ي بنه په تي دروس مه كرىونه: يوه يوه ي، دووه دووه ي، يه ره يه ره ي. سه رنجه بده يمي ئى يه ره ژماره نيشانى (ي) مه گنو دماشانوه نويسه و (ئى) گمه مه بونه، كه بنه رته پوه شان، وهلى ئه وئى تهرئ چامنى نيه نى: چوار چوار، په پنج په پنج، ههشت ههشت، نو، ده، ده، يانزه يانزه، ههڏه ههڏه ...

دهميو دوي دهسى گه مه، كيلى مه كه ران، و په رسي چنڭ به چنڏه ندى، په رچه مه ڏاوه مه واچان: يهك به يهك، دوي به دوي، يهري به يهري، چوار به چوار، ههوت به ههوت، پي جوړه ژماره بنه رته يه كئى منويسيا و به هامكارى دليبه نڏو (به) مه لونه ميانشا و به سيا يوترينيوه.

- وهختى مه واچي (كوپه كئى دووه دووه ي ئامى)، دووه دووه ي وهسفو چه نيه تي ئامى كوپه كان مه كه رو، يانى دووه دووه ي ياوه ركه رده وه و ريزكه رده ين، ته رتيب.
- وهختى مه واچمي (چوار چوار يام دووه دووه ي نيشتئيبئيميره) يانى فرئ بيئمي و وهلى دووه دووه ي پيوهره نيشتئيبئيميره، جياوازيش فهن چه نى ئانه ي بواچمي (دوو به دوو

نیشته بیئیمیره)، چیگه نه ته نیا دوی که سینئ و پیوهره. هه ردوی باره که نه وه سفو نیشته بیره که ی مه که رو و مه بان به یاوه که رده وه و ریزکه رده ی.

- واوه ی که رده یو به هامکاری دلئیه ند (او): یه کاویه ک: ده رمانه که ش وارد یه کاویه ک فه رقتش په نه که رد. هه ناره کیش وره تی یه کاویه ک قازانجش که رث .
- به هامکاری دلئیه ندو (به): هه زار به هه زار: که شه که هه زار به هه زارهن. یانی فره به رزن، ئی جو ره ریزکه رده یه، هه که به هامکاری دلئیه ندی دروسی بانه، مه بانئ به یاوه رنامئ.

جه باسو نامئ ژماره ی و یاوه رنامئ ژماره ی نه زانیاری ته ریچ هه ن سه رو ژماره ی

د. ناجح گولپی 2018/1/11

واته نامه: ماناو واته کان

وهر بهره: ئه وساو هه ورامانی هه رکهس یانهش بیه بو وهر بهره یچش بیهن، ئه گهر گهره کت بو بلی یانه هه لبت مه شو بلی وهر و بهره که یش و ئیجا ته قه بده ی بهره که یشا و دمای ئانه ی بلی یانه، چيگه نه ئی واتئ په وکای به کارم ئاردینه هه م واتپوه هه ورامیه هه م ماناو مه دخه لو عه ره بی مډو، هه م په ی یادو په وانشادی محمه د مسته فا زاده ی هه که کتپه کاو ئاډینه به کار ئامیئئ.

1. لیژه: ئه وساهه ورامانه نه لیژه و هیژما بیهن، به لیژه چنډ جورئ هیژمی به چین هورچنیا، لیژه و قوته را " قوتئ " به جیا، هیژمی قایمی به جیا، هیژمی ته رک ئنډه و دسه ته وهری به جیا . ئیجا باریکته ری و دمایچ لیژه و پڑا په ی نان په ته ی و سوبه و وهر و دسان به جیا، هه ر وهر و ئانه ی نامپوه هه ورامیه ی په سه نه م ئارده په ی دلئ کتپه که ی، جیاتئ به ش و به ندو... هتد
2. نویسه: حه رف، پیت Letter
3. دهنگ: کرکه: phone
4. وات، واتئ: که لیمی، وشه word
5. نامئ: ناو noun
6. یاوه رنامئ: ئاوه لئاو، سیفه adjective
7. یاوه رکه رده وه: ئاوه لکردار، ئاوه لکار، ظرف، قید adverb
8. که رده وه: هه رمانه، کار، فعل، که ردار verb
9. یاگه گیرو نامئ: یاگه نشینو نامئ، یاگه نامئ. جیناو، ضمیر pronoun
10. دوخ: ئاژه: حاله ت: case
11. لکه و یاوه رنامئ: گریئ ئاوه لئاو adjectival phrase
12. لکه و نامئ: گریئ ناو noun phrase
13. ده م: وه خت، کات، تاف
14. که رده وه ی ویه رده: کرداری پابردوو، فعل ماضی past verb
15. که رده وه ی نه ویه رده: کرداری پانه به ردوو، فعل مضارع presnt verb
16. که رده وه ی ناته مام، بی هاز: کرداری ناته واو
17. که رده وه ی داوایی، داواکه رده ی: کرداری داخوازی_ئه مر فعل امر
18. که رده وه ی ته مام: کرداری ته واو
19. که رده وه ی ساده و پروت، نزیک: کرداری پروت، نزیک: ویه رده ی ساده: ماضی بسیط
20. که رده وه ی هه والئ: کرداری ئیخباری
21. که رده وه ی ئه ره نیای: کرداری دانانی، ئیلتزامی، ئینشائی
22. که رده وه ی ویه ر: تیپه ر، متعدی transitive verb

23. که رده وهی نه ویه ر: تیینه په ر, لازم intransitive verb
24. چه مه: چا وگ, مصدر , base, Infinitive
25. ریخه: په گ, ریشه Root
26. قه ت: قه د Stem
27. رسته, بنجوک: جمله : sentence
28. نوختی: خیله, خال Full stop
29. بکه ر: کارا , فاعل subject
30. وهرکار: بهرکار, مفعول object
31. ته مامکه ر: بهرکار, مفعول به participle
32. ویراس: راسته و خو
33. ویسه ر: سه ربه خو
34. ویپا: بیلیه ن , مستقل
35. ته مامکه ری ویراس: ته واوکه ری راسته و خو
36. ته مامکه ری ویسه ر: ته واوکه ری سه ربه خو
37. ته مامکه ری به یاردی: ته واوکه ری به یاریده
38. هیله, خه ته: هیل, خه ت
39. وه لگیر: وه لوه چ, پیشگر prefix
40. دماگیر: دما وچ, پاشگر Suffix
41. دلگیر: interfixus
42. وسته ی سه ر, دای پال: ئیزافه
43. دیاروزیا: دیارخراو, مزاف الیه
44. دیاروز: دیارخه ر, مزاف
45. وهر به ند: Preposition حرف جر
46. دما به ند: Postposition
47. کریلی: هه میه تدار و گرنگ
48. ناینده: دما رو, داهاتوو, مستقبل future
49. گیره, گیره: گیره, مه به ست وه لگیرو دماگیرا
50. مورفیم : Morpheme گولانه تهرین دنئی ماناداره و زوانینه, نمه کریو چامنه ی زیاته ر
میچقله تهر کریووه, چنڈ جورئ مورفیمی هه نی.
51. هه ننه: برکه, هجا syllable

52. رڱه ز: جنس Gender
53. رسته سازى: syntax
54. رانويس: ئيملا: Orthography
55. زاراهه: مسته له ح: Term
56. زانستو دهنگى فنه لوجى Phonology
57. فنه تيك phonetics دهنگسازى
58. زانستو نويسته ي: paleography
59. زوان: tongue, language
60. زوان ئه شناساى: linguist, linguistics زوانئه شناس
61. لكه: دهسه واچه، گري phrase، العبارة
62. شيوه: form
63. قسيكه رده ي، دواى، واته ي: ئاخاوتن: Speech
64. به شه كانو دواى: parts of speech
65. ئامرزاو په يوه ندى، عه تفى، به سته ي conjunction particles
66. ئامرازو چرپه ي يام نيشانى چرپه ي Vocative particles
67. نيشانى سه رسامى Interjection particles
68. ئامرازو ئاوات واسته ي، ته مه نا subjunctive particles
69. گولانه كه رده يو نامى Diminutive name
- دمايى. دماو چاپ كه رده ي مانگه و 2018/5/5 ي هه مته ر لوانيشو پوره و ريكم وستو و برى ته ر بابه تيم په ي زياث كه رد .
- هه مديس 2020/9/26 پاكنويسم كه ردو و ريكم وسته وه په ي چاپى دما ته رى، هه روه خت خوا ريكيش بارو.

- 1- 1^{دستور مختصر امروز، دکتر خسرو فرشیدورد 1394}
- 2- دیوانو بیسارانی، عەبدللا حەبیبی 1395 انتشارات کوردستان
- 3- واتاری که مال میراوده‌لی سەرو پسته‌ی
- 4- کتیبو پازوانو کوردی پۆلو نو‌ی، یانزه‌ی، دوانزه‌ی بنه‌په‌تی
- 5- دیوانو میرزاعەبدولقادرى پاوه‌بی، محمەد رەشید ئەمینى 1396 انتشارات سنه
- 6- دیوانو سەیدی هەورامى 1385
- 7- ئەلماس خانو که نو‌له‌ی، که شکۆلی شاعیرانى هەورامان 1397 انتشارات سنه، حمەرەشید ئەمینى
- 8- دیوانو شیخ مسته‌فاو ته‌خته‌ی، محمەد رەشید ئەمینى 2019 چاپخانه‌و ته‌ژنه‌ی
- 9- ئامراز له زمانى کوردیدا دکتور ئیبراهیم عەزیز پی دی ئف
- 10- کتیبو زمان و ئەده‌بی کوردی پۆلی ده‌هەم
- 11- کتیبو وشە‌سازی زمانى کوردی، پرۆفیسۆرى یاریده‌ده‌ر د. عەبدولواحد مشیر دزه‌بی 2015
- 12- پێژمانى ئاخاوتنى کوردی. دانانى: کۆرى زانیاری کورد، انتشارات کوردستان 1396
- 13- رهنمای زبانهای باستانی ئیران، جلد دوم، چاپ هفتم، 1395 د. محسن ابولقاسمی
- 14- له‌بابه‌ت پێژمانى هۆرامیه‌وه، جه‌مال بیدار 2007 چاپ نه‌کریان، ناو، ئاوه‌لناو، وجیئاو
- 15- له‌بابه‌ت پێژمانى هۆرامیه‌وه، جه‌مال بیدار 2010 چاپ نه‌کریان، چاوگ و کردار
- 16- دستور تاریخی زبان فارسی، دکتر پرویز خانلری چاپ دهم 1395
- 17- تاریخ سیاسی اجتماعی رزاو. مختار اسلامی 1396
- 18- دستور زبان هورامی، فاتح رحیمی، چاپ سوم 1396
- 19- پێژمانى کوردی، جیئاو، پ.د. ئەوره‌حمانى حاجى مارف 2014
- 20- دستور زبان فارسی، د. پرویز ناتل خانلری، چاپ بیست و ششم 1396
- 21- پێژمانى کوردی، ژه‌ماره و ئاوه‌لکردار، پ. د ئەوره‌همانى حاجى مارف 2014
- 22- کتیبو پازوانو پۆلو یانزه‌ی
- 23- شمار و مقدار در زبان فارسی. د. سید محمود نشاط، چاپ اول 1368
- 24- رهنمای زبانهای باستانی ایران، جلد دوم، د محسن ابوالقاسمی، چاپ هفتم 1395
- 25- کتیبو مه‌م و زین به‌هه‌ورامی، نامق هه‌ورامی 2020
- 26- رهنمای زبانهای ایران، جلد دوم، رودیگر اشمیس 1393
- 27- جغرافیای تاریخی پالنگان، د محمد باقر پیری 1398

1. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/verb#note-116>
2. https://mawdoo3.com/%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%8A%D9%81_%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B9%D9%84
3. https://www.alukah.net/literature_language/0/76557/
4. https://mawdoo3.com/%D8%A3%D9%86%D9%88%D8%A7%D8%B9_%D8%A7%D9%84%D8%B6%D9%85%D8%A7%D8%A6%D8%B1
5. <https://learnenglish.britishcouncil.org/english-grammar-reference/pronouns>
6. <https://sotor.com/%D8%A3%D9%86%D9%88%D8%A7%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D8%B6%D9%85%D8%A7%D8%A6%D8%B1-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D9%84%D8%BA%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%A9/>
7. <https://learnenglish.britishcouncil.org/english-grammar-reference/pronouns>
8. https://mawdoo3.com/%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%81%D8%A7%D8%AA_%D9%81%D9%8A_%D8%A7%D9%84%D9%84%D8%BA%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%A9
8. <https://learnenglish.britishcouncil.org/english-grammar-reference/adjectives>
9. https://mawdoo3.com/%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%8A%D9%81_%D8%B8%D8%B1%D9%81_%D8%A7%D9%84%D8%B2%D9%85%D8%A7%D9%86_%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%83%D8%A7%D9%86
10. <https://sites.google.com/site/nouronkafaf/home/zarfzamanmakan>
11. <https://learning.aljazeera.net/en/generallanguage/%D8%A7%D9%84%D8%B8%D8%B1%D9%81>
12. <http://guidetogrammar.org/grammar/adverbs.htm>
13. https://dictionary.cambridge.org/grammar/british-grammar/adverbs_2
14. <https://www.gingersoftware.com/content/grammar-rules/adverb/>
15. https://mawdoo3.com/%D9%82%D9%88%D8%A7%D8%B9%D8%AF_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AF%D8%AF_%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B9%D8%AF%D9%88%D8%AF
16. <https://www.kaplaninternational.com/blog/how-to-write-about-numbers-in-english>